

שבוע פרשת חוקת - באה"ק

(18 - 24 June 2023)

כ"ט סיון - ה' תמוז תשפ"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָיִךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִימִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִיָּמֶר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִימִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אָתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עַל־י מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבְזוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׂמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אֵלֶיךָ נִשְׂאתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שֹׁפְתָהּ אֶל יְד גְּבַרְתָּהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחֲנֵנוּ: ג חֲנֵנוּ יְיָ חֲנֵנוּ
כִּי רַב שִׁבְעֵנוּ בּוֹז: ד רַב־תְּשַׁבְּעָה לָּהּ
נַפְשֵׁנוּ הַלְעֵג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֲוֵי
יּוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְךָ:
ב עֲמָדוֹת, הֵיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלָּם: ג יְרוּשָׁלָּם
הַבְּנוּיָהּ כְּעִיר, שִׁחְבְּרָהּ־לָהּ יְחִדּוּ: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
שְׂבִטֵי־יְהוּדָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדּוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה,
יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׂאֵלוּ,
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלָּם יִשְׁלִיחוּ אֲהַבְיָךְ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶיךָ
שְׁלוֹה, בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָא
שְׁלוֹם בְּךָ ט לְמַעַן, בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכב מתוך "תהילות מנחם"

ג-ח - ירושלים הבנוי' כעיר שחוכרה לה יחדו. . שאלו שלום ירושלים ישלו אוהביך. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך

ד. ההוראה מהנ"ל לכאו"א מישראל: כשם שבמזמור כאן מוזכר ענין ה"שלום" כמה פעמים, כמו כן צריכה להיות ההתעסקות בפעולות של אהבת ישראל כמה פעמים. וגם אם קרה שהאדם ניסה פעם אחת להשפיע על הזולת ולא הצליח, אין לו להתעייף ולחשוב שהוא כבר עשה את שלו, ואת השאר יעשה מישהו אחר, אלא עליו להתעסק עם הזולת כמה פעמים עד שישפיע עליו.

וגם אם לאחרי כל זה, הוא לא הצליח לפועל על הזולת (ובפרט לא באופן של "טרם כלה לדבר"¹), הנה זה צריך לעורר אצלו חשבון נפש, שמא לא פעל כדבעי, שהרי הובטחנו² ש"דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם".

וכאשר יתבונן בזה (שכנראה הדברים שלו לא יצאו מפנימיות לבו) באופן של "הוי שפל רוח בפני כל האדם"³, אזי בפעם הבאה יצאו דבריו מן הלב ויפעלו פעולתם. ועל ידי זה נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו⁴.

(1) חיי שרה כד, טו.

(2) ע"ד מארז"ל (ברכות ו, סע"ב) "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין". וראה ספר הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(3) אבות פ"ד מ"י.

(4) משיחת כ' מרחשון ה'תשמ"ב.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 226..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 227..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 230..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 238..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 238..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 239..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 240..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 241..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 242..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
 244..... אגרות קודש מהרבי הרי"ץ לבתו הרבנית חיה מושקא
 247..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 69..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 72..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
 186..... נביאים וכתובים
 197..... עין יעקב - מסכת ברכות
 249..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 251..... חומש לקריאה בציבור
 259..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 260..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ה'
 262..... לוח זמנים
 263..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ואתה תצוה,
 ש"פ תצוה, יו"ד אדר-ראשון, ה'תשמ"א. 6
 ד"ה מי מנה עפר יעקב,
 ש"פ חוקת-בלק, י"ב תמוז, ה'תשי"ב. 24

התוועדויות

- ג' תמוז, ה'תשי"ב. 41
 שיחת ליל ג' תמוז ה'תשמ"ב. 42

לקוטי שיחות

- חוקת-בלק - י"ב-י"ג תמוז, כרך יח. 64

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת חוקת. 73
 לוח לתהלים היומי. 94
 תניא יומי. 95
 לוח 'היום יום'. 106

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם. 109
 שלושה פרקים ליום. 113
 פרק אחד ליום. 164
 ספר המצוות. 183

לימוד מוחולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת יומא/סוכה. 188
 גמרא עם ביאור - מסכת גיטין. 198
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 227

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

סדר מפורט ליום העשירי

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי -
מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות.

אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר.

בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין

מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר.

ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו**

ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ

לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי
מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל

ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם

מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת
תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם
באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום,

גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק
מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את
תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק

שלאחריו.

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם

ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

30 שהתורה מאריכה בלשונה אֵלָא היא גַם בְּהַתְכַן, הוספת המילה 'אתה'
 31 מדגישה את חשיבותו של משה רבינו דְּלִשׁוֹן 'אַתָּה תְצַוֶּה' מְשַׁמֵּעַ
 32 שְׁמִשָּׁהּ הוּא הַמְצַוֶּה, וְצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי מִשָּׁה הוּא רַק
 33 הַשְּׁלִיחַ לְמִסַּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צְוֵי הַקִּבְ"ה וְאֵינָנו הַמְצַוֶּה בַּעֲצוּמוֹ,

34 וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תְצַוֶּה. גַּם
 35 צָרִיף לְהִבִּין דְּיוֹק נוּסָף בְּלִשׁוֹן
 36 הַכְּתוּב מָה שְׁנֶאֱמַר וְיִקְחוּ
 37 אֱלִידִי, שְׁמִשְׁמַעוֹת מִלִּים אֵלֶּה הֵיא
 38 שְׂכִיבָאוּ הַשְּׁמֵן לְמִשָּׁה³
 39 ('אליד'), דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן
 40 שְׁהַעֲלֵאת (=הדלקת) הַנְּרוֹת
 41 הַיְתֵה עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְלֹא עַל יְדֵי
 42 מִשָּׁה, לָמָּה הַצָּרִף לְהִבִּיא אֶת
 43 הַשְּׁמֵן לְמִשָּׁה. גַּם צָרִיף
 44 לְהִבִּין מָה שְׁנֶאֱמַר 'שְׁמֵן גּוֹ'
 45 כְּתִית לְמֵאוֹר, מְדוּעַ הַתּוֹרָה
 46 מִשְׁתַּמֵּשֶׁת בְּמִלָּה "מֵאוֹר" וְלֹא בְּמִלָּה
 47 'לְהֵאִיר' דְּלִכְאוּרָה הַנּוֹה לֵיהּ
 48 לְמֵימַר (=היה לו לומר) 'שְׁמֵן
 49 גּוֹ' לְהֵאִיר' שְׁהֵרִי תְכִלְתֵּהּ שֶׁל
 50 הַדְּלִקַת הַשְּׁמֵן בְּמִנְרָה הֵיא 'לְהֵאִיר'.
 51 גַּם צָרִיף לְהִבִּין, דְּבִפְסוּק
 52 שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה⁴ נֶאֱמַר אֹדוֹת מִשָּׁךְ
 53 זְמַן דְּלִיקַת הַנְּרוֹת 'מֵעֶרֶב עַד
 54 בֹּקֶר' וְאִכֵּן מִשָּׁךְ זְמַן דְּלִיקַתָּם בְּבֵית
 55 הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל יוֹם אֵינָנו בְּמִשָּׁךְ הַיִּמָּמָה
 56 כּוֹלָה אֵלֶּה מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר וְאֵילוֹ
 57 כָּאֵן נֶאֱמַר 'לְהַעֲלוֹת נֵר
 58 תְּמִיד'.

1 במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של
 2 נשיאי ישראל שבכל דור ודור שהם ה'משה רבינו' שבכל דור ודור. מדובר
 3 אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות
 4 ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא
 5 בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו כעת.

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד
 אדר-ראשון ה'תשמ"א*

6 מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור
 7 המתחיל "וקבל היהודים" שנאמר על
 8 ידי כ"ק אדמו"ר הרי"צ ב'פורים קטן'
 9 בשנת ה'תרפ"ז, בזמן המשטר
 10 הקומוניסטי בברית המועצות, תקופה
 11 קצרה לפני מאסרו הידוע.
 12 אודות הדלקת המנורה בבית המקדש
 13 אומר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו
 14 וְאַתָּה תְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 15 וְיִקְחוּ אֱלִידִי שְׁמֵן זֵית זָךְ
 16 כְּתִית לְמֵאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר
 17 תְּמִיד¹, וְיִדְוְעִים הַדִּיּוּקִים
 18 בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁל פְּסוּק זֶה² הִרְיוֹק
 19 הַרְאִשׁוֹן הוּא דְּבִכָּל הַצְּוִיִּים
 20 שְׁבִתוֹרָה נֶאֱמַר 'צו' אֶת בְּנֵי
 21 יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בְּנֵה 'דְּבַר אֵל
 22 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' אִמּוֹר לָהֶם 'כְּלוּמַר בְּדֶרֶךְ
 23 כָּלל בְּפִנִּיָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵל
 24 מִשָּׁה רְבִינּוֹ לֹא מוֹפִיעָה הַמִּילָה 'אתה',
 25 וְאֵילוֹ כָּאֵן נֶאֱמַר וְאַתָּה תְצַוֶּה
 26 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלַהּוֹסִיף,
 27 דְּהִדְיוּק בְּמָה שְׁנֶאֱמַר וְאַתָּה
 28 תְצַוֶּה הוּא לֹא רַק בְּהַלְשׁוֹן
 29 כְּלוּמַר הַשְּׂאֵלָה אֵינָה רַק מִכֵּן

1 וְאַתָּה תְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֱלִידִי שְׁמֵן
 2 זֵית זָךְ כְּתִית לְמֵאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד¹,
 3 וְיִדְוְעִים הַדִּיּוּקִים בְּזֶה² דְּבִכָּל הַצְּוִיִּים שְׁבִתוֹרָה
 4 נֶאֱמַר צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בְּנֵה, וְכָאֵן
 5 נֶאֱמַר וְאַתָּה תְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלַהּוֹסִיף,
 6 דְּהִדְיוּק מָה שְׁנֶאֱמַר וְאַתָּה תְצַוֶּה הוּא לֹא רַק
 7 בְּהַלְשׁוֹן אֵלָא גַם בְּהַתְכַן, דְּלִשׁוֹן וְאַתָּה תְצַוֶּה
 8 מְשַׁמֵּעַ שְׁמִשָּׁה הוּא הַמְצַוֶּה, וְצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי
 9 מִשָּׁה הוּא הַשְּׁלִיחַ לְמִסַּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צְוֵי
 10 הַקִּבְ"ה, וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תְצַוֶּה. גַּם צָרִיף
 11 לְהִבִּין מָה שְׁנֶאֱמַר וְיִקְחוּ אֱלִידִי, שְׂכִיבָאוּ הַשְּׁמֵן
 12 לְמִשָּׁה³ (אליד), דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שְׁהַעֲלֵאת הַנְּרוֹת
 13 הַיְתֵה עַל יְדֵי אַהֲרֹן, לָמָּה הַצָּרִף לְהִבִּיא אֶת
 14 הַשְּׁמֵן לְמִשָּׁה. גַּם צָרִיף לְהִבִּין מָה שְׁנֶאֱמַר שְׁמֵן
 15 גּוֹ' כְּתִית לְמֵאוֹר, דְּלִכְאוּרָה הַנּוֹה לֵיהּ לְמֵימַר
 16 שְׁמֵן גּוֹ' לְהֵאִיר. גַּם צָרִיף לְהִבִּין, דְּבִפְסוּק
 17 שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה⁴ נֶאֱמַר מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר וְכָאֵן נֶאֱמַר
 18 לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד.

(* יצא לאור בקונטרס* פורים-קטן - תשנ"ב*), "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182). (3) רמב"ן עה"פ. (4) פרשתנו כז, כא.

(* קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאו"א מאנשים נשים וסף.

(** על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהי"ר שיפעל הפעולה הרצויה והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת מוֹרֵי וְחֻמֵי אֲדָמוֹר (בְּמֵאֲמָרוֹ
 2 הַיְדוּעַ דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְקָבַל הַיְהוּדִים" ⁵ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִּוְרִים
 3 קֶטֶן תִּרְפִּי"ו⁶), דְּמִשְׁמַעוֹתָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּילָה 'צוּוִי' (תְּצַוָּה)
 4 הוּא יִצִּירַת 'צוּתָא' וְחֻבוּר⁷ בֵּין הַמְצוּתָה לְבֵין הַמְצוּהָ, כְּלוּמַר בֵּין יִשְׂרָאֵל
 5 לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ הַחֶסֶד מְדוּעַ
 6 הַפְּסוּק מְדַגֵּישׁ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 7 רְבִינוּ בְּאוֹמְרוֹ וְאַתָּה תְּצַוָּה אֶת
 8 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שְׁמֹשֶׁה הוּא
 9 זֶה שִׁיּוּצַר אֶת הַצּוּתָא, הוּא זֶה
 10 שֶׁמִּקְשֶׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי
 11 יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוּף⁸.
 12 וְעַל יְדֵי שְׁמֹשֶׁה מְשַׁפֵּיעַ
 13 לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוּמַר שֶׁמִּקְשֶׁר אוֹתָם
 14 עִם אוֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה
 15 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה בְּדִרְגָתוֹ
 16 שֶׁל מֹשֶׁה. [הִסְבִּיחַ לְכַךּ שֶׁלְּמִרְוֹת
 17 שֶׁרְדָּגְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ הִיא לְמַעַל
 18 מֵהַעַם, שֶׁלֶכֶן הוּא זֶה שֶׁבְּכוּחוֹ הִלְשִׁיעַ
 19 לָהֶם, אֶךְ דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית בּוֹ
 20 רוּמָמוֹת יִתִּירָה, הִרִי זֶה נִעוֹץ בְּקִשְׁר
 21 הַנִּשְׁמָתִי שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 22 דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם דְּגָמַת
 23 רֵאשׁ וְרַגְלֵי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁹ עַל
 24 יְדֵי מֹשֶׁה רְבִינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
 25 רְגָלֵי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ',
 26 דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת
 27 הַרְגָלִים דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא
 28 הָרֵאשׁ שְׁלֵהֶם. וְכְמוֹ שֶׁבְּגוּף
 29 אֲדָרְם עִם הִיּוֹת שֶׁהִרְאֵשׁ הוּא מַעַל
 30 הַרְגָלִיּוֹת וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחַד עִם
 31 זֶה הַרְגָלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֵאשׁ
 32 לְמִקּוּם שֶׁהָרֵאשׁ מְצַד עֲצָמוֹ
 33 אֵינּוּ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם, כְּמוֹ
 34 כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שְׁעַל
 35 יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַרְגָלִים
 36 דְּמֹשֶׁה) דּוּקָא עַל יָדָם מִתְּנַסֵּף
 37 עֲלוּי בְּמֹשֶׁה. מְהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זוֹ

(ב) וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת מוֹרֵי וְחֻמֵי אֲדָמוֹר
 (בְּמֵאֲמָרוֹ הַיְדוּעַ דְּבוּר הַמִּתְחִיל
 וְקָבַל הַיְהוּדִים⁵ שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִוְרִים
 קֶטֶן תִּרְפִּי"ו⁶), וְזֶהוּ הַחֶסֶד מְדוּעַ
 הַפְּסוּק מְדַגֵּישׁ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 רְבִינוּ בְּאוֹמְרוֹ וְאַתָּה תְּצַוָּה אֶת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שְׁמֹשֶׁה הוּא
 זֶה שִׁיּוּצַר אֶת הַצּוּתָא, הוּא זֶה
 שֶׁמִּקְשֶׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוּף⁸.
 וְעַל יְדֵי שְׁמֹשֶׁה מְשַׁפֵּיעַ
 לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוּמַר שֶׁמִּקְשֶׁר אוֹתָם
 עִם אוֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה
 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה בְּדִרְגָתוֹ
 שֶׁל מֹשֶׁה. [הִסְבִּיחַ לְכַךּ שֶׁלְּמִרְוֹת
 שֶׁרְדָּגְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ הִיא לְמַעַל
 מֵהַעַם, שֶׁלֶכֶן הוּא זֶה שֶׁבְּכוּחוֹ הִלְשִׁיעַ
 לָהֶם, אֶךְ דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית בּוֹ
 רוּמָמוֹת יִתִּירָה, הִרִי זֶה נִעוֹץ בְּקִשְׁר
 הַנִּשְׁמָתִי שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם דְּגָמַת
 רֵאשׁ וְרַגְלֵי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁹ עַל
 יְדֵי מֹשֶׁה רְבִינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
 רְגָלֵי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ',
 דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת
 הַרְגָלִים דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא
 הָרֵאשׁ שְׁלֵהֶם. וְכְמוֹ שֶׁבְּגוּף
 אֲדָרְם עִם הִיּוֹת שֶׁהִרְאֵשׁ הוּא מַעַל
 הַרְגָלִיּוֹת וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחַד עִם
 זֶה הַרְגָלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֵאשׁ
 לְמִקּוּם שֶׁהָרֵאשׁ מְצַד עֲצָמוֹ
 אֵינּוּ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם, כְּמוֹ
 כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שְׁעַל
 יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַרְגָלִים
 דְּמֹשֶׁה) דּוּקָא עַל יָדָם מִתְּנַסֵּף
 עֲלוּי בְּמֹשֶׁה. מְהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זוֹ

ג) וּלְבְּאֵר זֶה, מְקַדֵּים
 בְּהֵמֵאֲמָרוֹ¹¹ שְׁמֹשֶׁה רְבִינוּ
 נִקְרָא רְעִיָא מְהִימְנָא, דְּשִׁנִּי
 פְּרוּשִׁים בְּזָה. פִּירוּשׁ אַחַד הוּא
 'רועה נאמן'. רועה נאמן פירושו שאינו
 נאמן רק לבעלי הצאן אלא הוא נאמן
 לצאן עצמם בכך שהוא מוסר את נפשו
 אפילו עבור כבשה אחת ואינו מוכן
 להחליפה באחרת. כמו כן משה רבינו
 שהוא רועה נאמן של
 ישראל. והפירוש השני הוא 'רועה
 אמונה' שמשמעותו היא, כשם
 שתפקידו של רועה צאן הוא להאכילם
 במרעה טוב ומזין, כך ישנו צורך
 להאכיל את נשמות ישראל במרעה של
 'אמונה' וזו עבודתו של משה רבינו
 שהוא זן ומְפַרְנֵס (=מכלכל) אֶת
 יִשְׂרָאֵל בְּעֵנֵן הָאֱמוּנָה. הַטַּעַם
 לְכַךּ שִׁישְׁנו צוּרֵךְ בְּפַעֲלוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 רְבִינוּ בְּלֵהֲאֲכִיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 בְּאֱמוּנָה, בּוֹ בּוֹזֵן שֶׁלְּכֹאוּרָה הָאֱמוּנָה
 כְּבֵר קִיּוּמָת בְּהֵם שֶׁהִרִי הֵם קְבוּלָה

(5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' – ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. – ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (ע"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55. (8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. (9) בהעלותך יא, כא. (10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 דלעילא יתון ויתפרנס מגיה על ידך" (=אותה אמונה עליונה
 43 תהיה ניונת ומכולכלת על ידך, כלומר על ידי משה), דזה שמשא
 44 זן ומפרנס את האמונה, משמעות הדבר הוא שמשויף ומגלה
 45 אותה בפנימיות. וממשיף בהמאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ,
 46 דזה שמשא הוא רעיא
 47 מהימנא, הפונה בזה היא
 48 לא רק כלפי משה רבינו בדורו אלא
 49 גם לאתפשטותא דמשה
 50 שבכל דור¹⁴ (=להתפשטות של
 51 משה שבכל דור) אשר בכל דור ודור
 52 ישנם צדיקים שבהם מתפשטת ומאירה
 53 נשמתו של משה רבינו והם גם כן
 54 בבחינת 'רעיא מהימנא', דראשי
 55 אלפי ישראל שבכל דור הם
 56 מחזקים את האמונה
 57 דישראל (שבדורם),
 58 שהאמונה שלהם תהיה
 59 בפנימיות. וכמו מרדכי¹⁵,
 60 שהיה האתפשטותא דמשה
 61 שבדורו, כמאמר רבותינו
 62 ז"ל¹⁶ שמרדכי בדורו כמשה
 63 בדורו, עבודתו של מרדכי היתה
 64 בכך שגם בזמן גזרת המן,
 65 שלמוד התורה וקיום
 66 המצוות אז היה קשור עם
 67 מסירות נפש, הקהיל קהלות
 68 ברבים לחזק את אמונתם של
 69 ישראל בהוי' ולעמד חזק
 70 בלמוד התורה וקיום
 71 המצוות. ובהמשך המאמר 'וקבל
 72 היהודים', לאחרי שמבאר
 73 בארפה שמשא ואתפשטותא
 74 דיליה שבכל דור
 75 (=וההתפשטות שלו שבכל דור)

1 ביושה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, הסיבה לכך היא דהאמונה
 2 שישנה בישראל מצד עצמם, שישאל הם מאמינים בני
 3 מאמינים¹², ללא פעולתו של משה רבינו אפשר שתהיה בבחינת
 4 מקיף, וזה שמשא רועה ומפרנס (=מכלכל) את ישראל בענין
 5 האמונה, משמעות הדבר הוא
 6 שהאמונה תהיה בפנימיות. 1
 7 הסברת המושגים 'מקיף' ו'פנימיות':
 8 הקשר בין שני דברים יכול להיות
 9 באופן 'פנימי' ובאופן 'מקיף'. כאשר
 10 האדם בא במגע עם דבר שביכולתו
 11 להפנימו, להכילו בתוכו ולהתאחד
 12 עימו אזי קשר זה הינו 'פנימי'. מה
 13 שאין כן כאשר הדבר נשאר מחוץ
 14 ליכולת האדם להכילו ואינו מתאחד
 15 עימו, הוא נשאר מחוצה לו. קשר זה
 16 הינו בבחינת 'מקיף'. קשר 'פנימי' בא
 17 לידי ביטוי בכך שמציאות האדם
 18 משתנה בהתאם לדבר עימו הוא נקשר
 19 ומתאחד. מה שאין כן כאשר הקשר
 20 הוא באופן 'מקיף' מציאותו של האדם
 21 נשאר כמקודם. דוגמה לדבר: אדם
 22 השומע רעיון רוחני הקשור בסברא
 23 שכלית עמוקה, כאשר מדובר בסברא
 24 אשר ביכולת האדם להכילה בשכלו,
 25 להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי
 26 שכל האדם מתאחד עימה ועל ידי כך
 27 מתעורר נעשה קרוב יותר לרוחניות. אך
 28 כאשר אין האדם מסוגל להכיל רעיון
 29 זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש
 30 שמדובר בדבר עמוק והוא בהתפעלות
 31 מכך, מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ
 32 לשכלו כך שהאדם נשאר מנושם
 33 כמקודם. כמו כן כאשר מדובר אודות
 34 האמונה של יהודי בקדוש ברוך הוא.
 35 למרות שהאמונה קיימת באדם אך יתכן שאינה מתאחדת עם מציאותו
 36 הגלויה, שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם משתנים בעקבות אמונתו בה'
 37 אחד, אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה של אמונה הוא בבחינת 'מקיף'.
 38 תפקידו של משה רבינו הוא לגרום לכך שהאמונה תאיר בנשמות ישראל
 39 באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם מציאותו הגלויה של יהודי ותתדור
 40 ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו מתאימים
 41 לאמונתו בה' אחד. וזהו מה שכתוב בזהר¹³ "היא אמונה

(12 שבת צז, א. 13 ח"ג רכה, ב 14 תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א). 15 ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וס"ו. 16 אסת"ר פ"ו, ב. 17 בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **עַל יְדֵי זֶה מְגִיעִים לְהַתְּגַלּוֹת** של המדרגה הנקראת בשם 'מֵאוֹר'
 2 (שהוא הַעֲצָם) שמעלתה היא בכך שֶׁהיא למעלה ממהות של 'אור', היא
 3 המקור אשר מֵמִנוּ נִמְצָא הָאוֹר. הסברת הדברים: במילה 'מֵאוֹר' מכונה
 4 המקור של ה'אור'. לדוגמה, השמש עצמה לעומת האור היוצא ממנה נקראת
 5 בשם 'מֵאוֹר' היות והיא המקור של
 6 האור. אחד ההבדלים בין המאור לאור
 7 הוא בכך שהמאור הינו הדבר עצמו
 8 לעומת האור שאינו אלא מציאות
 9 חוץ על הימנו, בדוגמת השמש עצמה
 10 לעומת האור שלה שהוא חוץ הימנה.
 11 לכן המושגים 'מֵאוֹר' ו'אור' קשורים
 12 במושגים 'עצם' ו'גילויים', 'עצם'
 13 פירושו הדבר בעצמו, לעומת זאת
 14 ה'גילויים' הם בדוגמת אור השמש
 15 שאינו אלא מה שמתגלה ממנה אך
 16 איננו השמש עצמה. דברים אלה הם
 17 בבחינת משל כלפי התגלותה של
 18 הנשמה האלוקית. כאשר מדובר אודות
 19 הנשמה האלוקית, ישנה מצד אחד
 20 דרגתה הגלויה בגוף האדם, דרגה זו
 21 קשורה בכוחותיו הגלויים של האדם,
 22 שכלו ומידותיו. דרגה זו היא בבחינת
 23 רובד ה'גילויים' שלה. לעומת זאת
 24 ישנה 'עצם הנשמה', כלומר הנשמה
 25 כמו שהיא בעצמה, אשר להיותה חלק
 26 אלוקה ממעל ממש הרי איננה שייכת
 27 ואיננה נתפסת כלל בגוף המוגבל
 28 ובכוחותיו הגלויים של האדם. כאמור,
 29 דווקא על ידי המצב של 'כתי' וזוכים
 30 להתגלות ה'מֵאוֹר', 'עצם הנשמה'.
 31 וְצִרְיָה לְהִבִּין את הַשִּׁיבוֹת בין
 32 העניינים השונים המבוארים במאמר
 33 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השייכות
 34 דְהַפְּרוּשׁ בְּכִתִּית לְמֵאוֹר' לְהַמְבָּאָר (בְּהַמְאָמָר) לְפָנַי זֶה
 35 שְׁמֹשֶׁה [וְאַתְּפִשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שְׁבַכְל דְּרָא] זֶן וּמְפָרְנֵס אֵת
 36 הָאֲמוּנָה שְׁתֵּהִיָּה בְּפָנֵימִיּוֹת.
 37 (ד) וְהִנֵּה הַבְּאוֹר בְּפָסוּק [וְאַתָּה תִּצְוֶהָ בְּאֵת (בְּהַמְאָמָר) בְּאֵת
 38 בְּהַמְשָׁף לְהַמְבָּאָר בְּתַחֲלַת הַמְאָמָר, דְּפָרוּשׁ הַפְּסוּק שְׁנֵאמַר
 39 בְּמַגִּילַת אֶסְתֵר "וּקְבַל הַיְּהוּדִים אֵת אֲשֶׁר הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת"¹⁸
 40 מִשְׁמַעוֹת הַפְּשׁוּטָה שֶׁל הַפְּסוּק הִיא שֶׁהַיְּהוּדִים קִבְּלוּ עַל עֲצָמָת אֵת מִצְוֹת חַג
 41 הַפּוּרִים לְדוֹרוֹת הַבָּאִים כִּשֶׁם שֶׁהִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת בְּשָׁנָה הַרְּאֻשׁוֹנָה. אֵךְ מִשְׁמַעוֹתוֹ
 42 הַפְּנִימִית שֶׁל הַפְּסוּק הוּא שְׁקִבְּלוּ
 43 מֵה שֶׁהִחֲלוּ בְּהִזְמִן דְּמִתָּן
 44 תוֹרָה¹⁹ כְּלוֹמֵר הֵם קִבְּלוּ עַל עֲצָמָם
 45 לֹא רַק אֵת מִצְוֹת הַפּוּרִים אֲלָא אֵת כָּל
 46 הַתּוֹרָה כּוֹלָה, וּבִאֲפֻן יוֹתֵר נִעְלָה
 47 מֵהַצְּרוּרָה בַּהֶם קִבְּלוּ זֹאת בְּמִתָּן תּוֹרָה
 48 עַל הַר סִינַי. דְּבִמִּתָּן תוֹרָה הִתְּהַיָּה
 49 רַק הַתְּחִלָּה (הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת),
 50 וּבִימֵי אַחֲשׁוּרוּשׁ (בְּזִמְנֵי גִזְרֵת
 51 הַמֶּן) הִתְּהַיָּה הַקְּבִלָּה הַשְּׁלִימָה,
 52 וּקְבַל הַיְּהוּדִים. [פִּירוּשׁ פְּנִימִי
 53 זֶה הוּא עַל דְּרָף מְאָמָר רְבוּתִינוּ
 54 ז"ל²⁰ עַל הַפְּסוּק²¹ שְׁנֵאמַר גַּם
 55 כֵּן בְּמַגִּילַת אֶסְתֵר "קִיְמוּ וּקְבַלּוּ
 56 הַיְּהוּדִים", דוֹרְשִׁים עַל כֵּךְ חוֹל'
 57 שֶׁהַיְּהוּדִים קִיְמוּ בְּזִמְנֵי אַחֲשׁוּרוּשׁ מֵה
 58 שְׁקִבְּלוּ כְּבָר בְּמִתָּן תּוֹרָה, דְּזֵה
 59 שְׁהַקְּדִימוּ אֵת אִמְרֵת 'נַעֲשֵׂה'
 60 לְנִשְׁמָע' בְּמִתָּן תוֹרָה הִתְּהַיָּה
 61 רַק הַקְּבִלָּה שֶׁל הַתּוֹרָה אֵךְ קִבְּלָה
 62 זֹו יִכְלָה לְהַתְּעַרְעֵר, וּבִימֵי
 63 אַחֲשׁוּרוּשׁ²² קִיְמוּ מֵה
 64 שְׁקִבְּלוּ²³ מִשְׁמַעוֹת 'קִיּוּם' זֶה הִיא
 65 נְתִיבַת תּוֹקֵף לְקִבְּלָה שְׁקִיבְלוּ עַל עֲצָמָם
 66 בְּתַחֲלִיָּה]. וּמְדִיָּק בְּהַמְאָמָר,
 67 שְׁלִכְאוּרָה הוּא דְּבָר פְּלֵא²⁴,
 68 דְּבִמִּתָּן תוֹרָה הִי יִשְׁרָאֵל
 69 בְּתַקְלִית הַעֲלוּי, וְהִיָּה אֲז
 70 אֲצֵלָם גְּלוּי אֲלֻקוֹת בְּדִרְגָּא
 71 הִכִּי נַעֲלִית [דְּנֻסָּף לְזֵה שְׁגָם קוֹדֵם מִתָּן תוֹרָה הִי גְּלוּיִים
 72 וְרַחֲנִים נַעֲלִים בְּיוֹתֵר, הַגְּלוּי הַאֲלוּקִי שְׁהִיָּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
 73 וּבִפְרֻט בְּקִרְיַעַת יַם סוּף, הִנֵּה הַגְּלוּי שְׁהִיָּה בְּשַׁעַת מִתָּן
 74 תוֹרָה הִיָּה גְּלוּי נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר] אֲשֶׁר מְכַל זֶה מוּבָן שְׁבַשַׁעַת מִתָּן

(18) אסתר ט, כג. (19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ – נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4). (20) שבת פח, א. (21) אסתר ט, כז. (22) מהמשך העניינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאבהת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני עניינים בזה – ראה לקמן ס"ט. (23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א וקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" – אף שלכאורה הם שני עניינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4. (24) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תורה היו ישראל בתכלית המעלה, ולעומת זאת בימי אַחֲשָׁרוֹשׁ הָיוּ
2 יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַיְרִידָה, דְּנוֹסָף לְהַעֲלֵם וְהִסְתֵּר שֶׁל אֹר
3 ה' שְׁקִיּוֹם כָּכָל גְּלוֹת [דָּכַל גְּלוֹת הוּא בְּדַגְמַת גְּלוֹת מִצְרַיִם²⁵,
4 וְכִמּוֹ שֶׁבְּגִלוֹת מִצְרַיִם כְּתִיב²⁶ "וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְּאָר
5 רִיחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה", עַל
6 דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּכָל גְּלוֹת, 1 יוֹתֵר], וּבִימֵי אַחֲשָׁרוֹשׁ הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית
7 שְׁיִשְׁנָם כַּמָּה נְסִיווֹת בְּקִיּוֹם 2 הַיְרִידָה, דְּנוֹסָף לְהַעֲלֵם וְהִסְתֵּר שֶׁבְּכָל גְּלוֹת
8 הַתּוֹרָה [וְהַמְצִוּוֹת]. הִגָּה אֲז 3 [דָּכַל גְּלוֹת הוּא בְּדַגְמַת גְּלוֹת מִצְרַיִם²⁵, וְכִמּוֹ
9 (בְּזִמְן גְּזֵרַת הַמֶּן) הָיָה 4 שֶׁבְּגִלוֹת מִצְרַיִם כְּתִיב²⁶ וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה
10 הַהֲעֲלֵם וְהִסְתֵּר עוֹד יוֹתֵר, 5 מִקְּאָר רִיחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּכָל
11 וְאֵף עַל פִּי כֵן, בְּזִמְן מִתֵּן 6 גְּלוֹת, שְׁיִשְׁנָם כַּמָּה נְסִיווֹת בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה
12 תּוֹרָה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל 7 [וְהַמְצִוּוֹת], הִגָּה אֲז (בְּזִמְן גְּזֵרַת הַמֶּן) הָיָה
13 בְּתַכְלִית הָעֲלוּי, הָיְתָה רַק 8 הַהֲתַחֲלָה (הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת),
14 וּבְזִמְן גְּזֵרַת הַמֶּן, כְּשֶׁהָיוּ 9 מִתֵּן תּוֹרָה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעֲלוּי, הָיְתָה
15 בְּתַכְלִית הַשְּׁפִלוּת, אֲז דּוֹקָא 10 רַק הַהֲתַחֲלָה (הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבְזִמְן גְּזֵרַת הַמֶּן,
16 קָבְלוּ מָה שֶׁהַחֲלוּ בְּמִתֵּן 11 כְּשֶׁהָיוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁפִלוּת, אֲז דּוֹקָא קָבְלוּ מָה
17 תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה כ"ק אֲדַמְרִי¹⁹ 12 שֶׁהַחֲלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֶה, דְּבִזְמַן הַגְּזֵרָה,
18 הַרִי"צ, 19 דְּבִזְמַן הַגְּזֵרָה, הָרִי 20 דּוֹקָא אֲז הָיָה קִיּוֹם הַתּוֹרָה
21 וּמְצִוּוֹת שְׁלֵהֶם בְּמִסִּירוֹת 22 נֶפֶשׁ]. [וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִיחָה גְּדוּלָה
23 בְּיוֹתֵר דְּנוֹסָף לְזַה שְׁהָיָה לָהֶם 23 בְּיוֹתֵר דְּנוֹסָף לְזַה שְׁהָיָה לָהֶם
24 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְכַפּוֹר חֵס 24 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵא לְכַפּוֹר חֵס
25 וְשִׁלוֹם [נֶפֶשׁ בְּכּוֹאֵר בְּתוֹרָה 25 וְשִׁלוֹם [נֶפֶשׁ בְּכּוֹאֵר בְּתוֹרָה
26 אֹר²⁷, שְׁבָאִים הָיוּ מִמִּירִים 26 אֹר²⁷, שְׁבָאִים הָיוּ מִמִּירִים
27 דָּתָם לֹא הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם 27 דָּתָם לֹא הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם
28 כְּלוּם, כִּי הַגְּזֵרָה הָיְתָה רַק עַל 28 כְּלוּם, כִּי הַגְּזֵרָה הָיְתָה רַק עַל
29 הַיְהוּדִים וְלֹא עַל אֱלֹהֵי אֲשֵׁר 29 הַיְהוּדִים וְלֹא עַל אֱלֹהֵי אֲשֵׁר
30 'יְהוּדִים' אֵלֶּא 'עֲבָרִים'. יְהוּדִים הֵם אֵלֶּא 30 'יְהוּדִים' אֵלֶּא 'עֲבָרִים'. יְהוּדִים הֵם אֵלֶּא
31 הַכּוֹפְרִים בַּעֲבוּדָה זוּרָה, וְאֵף עַל פִּי 31 הַכּוֹפְרִים בַּעֲבוּדָה זוּרָה, וְאֵף עַל פִּי
32 כֵּן לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתָּם 32 כֵּן לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתָּם
33 מִחֲשֶׁבֶת חוּץ כְּלוֹמֵר מִחֲשֶׁבָה 33 מִחֲשֶׁבֶת חוּץ כְּלוֹמֵר מִחֲשֶׁבָה
34 אֹדוֹת הַמֵּת הַחַס וְשִׁלוֹם]. 34 אֹדוֹת הַמֵּת הַחַס וְשִׁלוֹם].
35 וַיִּתֵּר מִזּוּ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִיחָה לֹא רַק 35 וַיִּתֵּר מִזּוּ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִיחָה לֹא רַק
36 עַל עַצֵּם אֲמוֹנָתָם בַּח' אֵלֶּא הָיָה לָהֶם 36 עַל עַצֵּם אֲמוֹנָתָם בַּח' אֵלֶּא הָיָה לָהֶם
37 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ גַּם עַל קִיּוֹם 37 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ גַּם עַל קִיּוֹם
38 הַתּוֹרָה וּמְצִוּוֹת²⁸, וְעַד כִּדִּי כֵן 38 הַתּוֹרָה וּמְצִוּוֹת²⁸, וְעַד כִּדִּי כֵן
39 שֶׁהִקְהִילוּ קְהֵלוֹת בְּרַבִּים 39 שֶׁהִקְהִילוּ קְהֵלוֹת בְּרַבִּים

ח"א ע' שיז). (25 ראה ב"ר פט"ז, ה' כ"ל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל". (26 וארא ו, ט.
(27 מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. 28) שזהו חידוש גדול
יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ.) (29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באופן נעלה ביותר³⁰. כי מסירות נפש היא דבר הנובע מצד
 2 עצם הנשמה שכאמור בסעיף ג' היא דרגה כזו בנפש שלמעלה
 3 מגלוי, אשר היא נקראת בשם 'מאור' (שממנו נמצא האור),
 4 ועל ידי שהיו אז בעקבות קושי הגייה במצב ד' כתית' (נשבר
 5 ונדכא), נתגלה עצם הנשמה,
 6 מאור. אבל מהמשך וסדר 1 למסירות נפש באופן נעלה ביותר³⁰. כי מסירות
 7 הענינים בהמאמר "וקבל 2 נפש היא מצד עצם הנשמה שלמעלה מגלוי,
 8 היהודים" שהפירוש ב' כתית 3 מאור (שממנו נמצא האור), ועל ידי שהיו אז
 9 למאור' בא במאמר דווקא 4 במצב ד' כתית (נשבר ונדכא), נתגלה עצם
 10 לאחרי הענין ד' רעיא 5 הנשמה, מאור. אבל מהמשך וסדר הענינים
 11 מהימנא', מכך משמע, הענין 6 בהמאמר שהפירוש ב' כתית למאור בא לאחרי
 12 כתית למאור' שיך גם לתפקיד 7 הענין ד' רעיא מהימנא', כלומר לזה
 13 הרעיא מהימנא' כלומר לזה 8 למאור שיך גם לזה שמושה זן ומפרנס את
 14 שמושה זן ומפרנס את 9 האמונה שתהיה בפנימיות.
 16 ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין 10 ה) ויש לבאר זה על פי הידוע³¹ דזה שישאל
 17 עבורו של משה רבינו בהודות 11 מאמינים באלקות באמונה פשוטה
 18 האמונה בפנימיות לבין גלוי עצם 12 ואין צריכים ראיות על זה, הוא מצד שני
 19 הנשמה. 13 טעמים. לפי שמזליהו חזי³². דהנשמה
 20 ויש לבאר זה על פי הידוע³¹ 14 שלמעלה רואה אלקות (ראיה שלמעלה
 21 דזה שישאל מאמינים 15 משכל), וזה פועל בהנשמה שבגוף האמונה
 22 באלקות באמונה פשוטה 16 באלקות. ועוד באור, דשרש האמונה הוא
 23 ואין צריכים ראיות על זה 17 מעצם הנשמה (שלמעלה ממזליה חזי). דזה
 24 הוא מצד שני טעמים. 18 שעצם הנשמה מקשרת באלקות היא התקשרות
 25 הסברת הדברים האמורים לקמן: 19 עצמית (שאינה תלויה בסבה, גם לא בענין
 26 כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוקית 20 הראיה שלמעלה משכל). ויש לומר,
 27 ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה 21 אמר הסבא: "זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של
 28 למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה 22 הסבא: "הנה סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של סבא, אך היכן סבא?"
 29 הקשור בגוף האדם ובכוחותיו 23 וכך חזר הדבר על עצמו בצורות שונות. ירד הילד מברכיו של סבו והסתתר
 30 הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי. אך 24 מאחורי הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה אליו אדמו"ר הזקן "מה?"
 31 עצם הנשמה היא למעלה מכל הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות הנשמה 25 אמר הילד "הנה, זהו סבא"
 32 האלוקית נאמר בספר התניא שהיא חלק אלוקה ממעל ממש אך ביחד עם כך 26 הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים
 33 נאמר עליה שהיא בבחינת "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נבוא" כלומר 27 שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל אחד מאיברי גוף האדם מוגדר
 34 במהותה הפנימית היא חלק אלוקה אך בחיצוניותה היא בעלת 'תבנית' של 28 תבנית' מסוימת השונה מזו של שאר האיברים. לכל איבר יש את תפקידו
 35 נבדא בעל מציאות לעצמו. הדרגות השונות הקיימות בנשמה האלוקית, זו 29 הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת האדם אינה איבר נוסף, היא מהותו
 36 שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה האלוקית. הדרגה 30 הפנימית של האדם הנמצאת בתוך האיברים כולם. נשמת האדם אינה קשורה
 37 התחתונה ככולה במסך החומר של הגוף ולכן אינה רואה כי אם את 31 תבנית' כזו או אחרת של איבר מסויים, באותה מידה שאינה מוגדרת
 38 הנשמות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את אור ה' 32
 39 אשר אין מקום פנוי ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה אשר 33
 40 היא ואלוקות הנים דבר אחד ממש.

(30) ראה הערות הקודמות. (31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א' קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה". (32) לשון הגמרא — מגילה ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתבנית של 'רגליים' כן גם איננה מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה
- 2 מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש'
- 3 והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא המהות הפנימית של הרגליים ושל הידיים
- 4 ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור בסיפור, מצד אחד ה'סבא' איננו הראש
- 5 ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא'
- 6 זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך
- 7 האיברים כולם. כל כולו של הסבא
- 8 נמצא בכל אחת משתי ידיו, רגליו
- 9 וכו'.
- 10 כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש
- 11 האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות
- 12 השונות הקיימות בה שהם בדוגמת
- 13 האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה'
- 14 שמעבר אליהן. 'עצם הנשמה' איננה
- 15 דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות.
- 16 הדרגות השונות קשורות ב'תבניות'
- 17 רוחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף
- 18 מוגבל ב'תבנית' הקשורה בכוחותיו
- 19 הגלויים של האדם, חלק הנשמה
- 20 שלמעלה מהגוף מוגדר אף הוא
- 21 ב'תבנית' הקשורה ברוחניות של
- 22 עולמות עליונים, לעומת זאת 'עצם
- 23 הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית' שהיא.
- 24 אך ביחד עם זה 'עצם הנשמה' היא
- 25 הנקודה הפנימית והיא בבחינת
- 26 ה'נשמה' של הדרגות כולן.
- 27 ויש לומר, דמהחלוקים
- 28 וההבדלים שביין שני הבאורים
- 29 ה'ענינים' המסבירים את הטעם
- 30 לאמנתו של היהודי) הוא,
- 31 דה'אמונה' הקיימת ב'הנשמה
- 32 המ'לבשת בגוף ה'באה כתוצאה
- 33 מ'ראית הנשמה שלמעלה, הרי
- 34 הצורה בה קיימת אמונה זו בגוף היא
- 35 בבחינת מקיף כאמור בסעיף ג'
- 36 בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה
- 37 ומתפעל ממנה אך אין זה מתקבל
- 38 בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות
- 39 אמונה זו. ד'כיון ש'רוחניות' של הנשמה שלמעלה היא קשורה
- 40 ב'תבנית' כזו שלמעלה משייכות לה'ת'לבשות בגוף לכן פ'עלתה
- 41 ב'הנשמה המ'לבשת בגוף איננה יכולה להתקבל ב'תבניתם'
- 42 המצומצמת של הכוחות הגלויים ולכן היא בבחינת מקיף. ובכדי
- 43 ש'האמונה' (ב'הנשמה המ'לבשת בגוף) תהיה בפנימיות
- 44 כלומר שהאמונה תתקבל ותיקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם ותחדור בכל
- 45 פעולותיו, הוא דווקא על ידי ג'לוי נקודה עמוקה יותר בנשמה שהיא

ההתקשרות עצמית ד'עצם הנשמה. כי עצם הנשמה עם
 היותה מצד מהותה למעלה מכל דרגה שהיא, אך דווקא היא העצם
 (=העצמות והפנימיות) של הנשמה המ'לבשת ב'הגוף, ולכן,
 האמונה ד'הנשמה המ'לבשת ב'הגוף ש'קיימת בה מצד עצם
 הנשמה היא בפנימיותה.
 בסוף סעיף ד' למדנו שמוכרת להיות
 קשר בין פעולתו של משה רבינו בתור
 'רועה אמונה' לבין מצב ה'שכירה'
 הקיים בזמן הגלות, לכאורה מדובר
 בדברים הקשורים ברבדים שונים
 לחלוטין של הנפש. תפקידו של 'רועה
 אמונה', להחזיר את האמונה
 בפנימיות, קשור ברובד הגלוי של
 האדם. לעומת זאת ה'כחית' וה'שכירה'
 שבזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'.
 אך על פי מה שלמדנו בסעיף זה אשר
 דווקא האמונה הנובעת מ'עצם
 הנשמה' קשורה בפנימיות האדם יובנו
 הדברים.
 ועל פי זה יש לבאר קשר
 הענינים ש'בהמאמר' וקבל
 היהודים", שביאור הענין
 ד'כחית' למאור שזו התגלותה
 של עצם הנשמה בא בהמשך
 לבאור הענין ד'ר'עניא
 מ'הימנא' דבר המוכיח שיש קשר
 ביניהם, כי זה ש'משה זן
 ומפרנס את האמונה שתהיה
 בפנימיות הוא על ידי שהוא
 מגלה את עצם הנשמה
 (שלמעלה ממזליה תזי), אשר
 כאמור בסעיף ד' 'עצם הנשמה' לעומת
 הכוחות הגלויים נקראת בשם
 'מאור' שלמעלה מ'אור'.
 ומה ש'נאמר בפסוק "כ'תית
 למאור", ומבאר הרי בהמאמר
 שבכדי להגיע לה'מאור' הוא
 על ידי הענין ד'כחית' ש'קיים דווקא בזמן הגלות ולא בזמנו של
 משה רבינו במדבר אשר אז לא היה מצב של 'כחית', הביאור בכך הוא,
 כי למרות שעצם הנשמה מתבטאת ביכולת להחזיר את האמונה בפנימיות
 אך עקר הגלוי והביטוי ד'עצם הנשמה ('מאור') הוא מתגלה
 בענין המסירות נפש (שעקרן הוא בזמן הגלות), כדל'קמן.
 (ו) והענין הוא, הסברת הקשר בין גלוי עצם הנשמה למסירות נפש,
 ד'זה שהאמונה ד'יש'ראל היא באופן שהוא מוסר נפשו על
 זה, הוא (ב'עקר) ב'האמונה ש'מצד עצם הנשמה. ד'כאשר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מדובר אודות הָאָמוּנָה התחתונה יותר, הנובעת מַצֵּד זֶה שֶׁהוּא רוֹאֶה
 2 (מְזַלְיָה חֲזִי), הַגֵּם שֶׁהִיא בְּתוֹקֶף גְּדוֹל [כִּפְדִּיעַ
 3 דֶּהֱהִתְאָמְתוֹת שֶׁנִּגְרַמְתוּ מִצֵּד הָרְאִיָּה, שֶׁהָאֵדָם לֹא רָק הֵבִין בִּשְׂכָלוֹ
 4 שֶׁכֵּךְ הִדְבֵּר אֲלֵא הוּא גַם רָאָה זֹאת בְּעֵצְמוֹ הִיא הִתְאָמְתוֹת גְּדוֹלָה
 5 בְּיֹתֵר³³], מִפֶּל מְקוֹם, כִּי־
 6 שֶׁהָאָמוּנָה שָׁלוּ בִּאֲפֹן הַזֶּה הִיא
 7 נּוֹבַעַת מִצֵּד סִבָּה חִיצוֹנִית (מִצֵּד
 8 זֶה שְׂרוּאָה) וְאֵינָה קְשׁוּרָה
 9 עִם עֵצֶם מְצִיאֹתוֹ מְצִיאֹתוֹ שֶׁל
 10 הָאֵדָם וְהָאֱלֹקוֹת הַיָּנִים שְׁנֵי דְבָרִים
 11 נִפְרָדִים וְהַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם נִגְרַם עַל יַד־
 12 שֶׁהֵם רֹאִים זֶה אֶת זֶה, לִכֵּן אֵינּוּ
 13 מְכַרְחֵ שֶׁיִּמְסוֹר נִפְשׁוֹ עַל זֶה
 14 כִּי־וְנִשְׁאֵר שֶׁשֶׁעֵצֶם קִיּוּמוֹ תְּלוּי
 15 בְּקֶשֶׁר שֶׁלֹּו עִם אֱלֹקוֹת, וְאִם כֵּן זֶה
 16 שֶׁבִּסְפוֹר שֶׁל דְּבַר הָאָמוּנָה
 17 דִּישְׂרָאֵל הִיא בִּאֲפֹן שֶׁהוּא
 18 מוֹסֵר נִפְשׁוֹ עַל זֶה הוּא מִפְּנֵי
 19 שֶׁהִיא נּוֹבַעַת מֵעֵצֶם הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר
 20 כְּרוּבֵד זֶה הָאָמוּנָה בְּאֱלֹקוֹת
 21 הִיא הָעֵצֶם שָׁלוּ מִבְּחִינַת עֵצֶם
 22 הַנִּשְׁמָה אֵין לָהּ קִיּוּם בְּלִי אֱלֹקוֹת,
 23 אֱלֹקוֹת זֶה הִיא וְהִיא זֶה אֱלֹקוֹת,
 24 וְלִכֵּן אָמוּנָה זוֹ הִיא בִּאֲפֹן כּוֹחַ שְׂאֵי
 25 אֶפְשָׁר כָּלֵל שֶׁיִּכְפֹּר חֵס
 26 וְשָׁלוֹם וּמִמִּילָא הוּא מוֹסֵר אֶת נִפְשׁוֹ.
 27 עַל פִּי הָאֲמֹר שֶׁתִּפְקִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
 28 הוּא גְּלוּת אֶת הָאָמוּנָה הַנּוֹבַעַת מֵעֵצֶם
 29 הַנִּשְׁמָה, יוֹבֵן בְּעוֹמֶק יוֹתֵר הַקֶּשֶׁר
 30 הַפְּנִימִי בֵּין מֹשֶׁה רַבִּינוּ עֵצְמוֹ לְבִין
 31 הַצִּדִּיקִים כְּדוֹרוֹת שְׁלֹאֲחֵרֵי שֶׁהֵם
 32 בְּבִחִינַת ה'הִתְפַּשְּׁטוּת שְׁלוֹ, לְמִרּוֹת
 33 שְׁצוֹרֹת עֲבוֹדָתָם שׁוֹנָה.
 34 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מָה
 35 שֶׁפְּתוּב בְּהַמְאָמֵר "וְקָבֵל
 36 הַיְהוּדִים" דִּזֶּה שֶׁמִּשָּׁה הוּא
 37 'רַעֲיָא מְהִימְנָא' (כְּאֲמֹר בְּסַעֲיָף
 38 ג' שֶׁהוּא זֶן וּמִפְּרִנְס אֶת
 39 הָאָמוּנָה) הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ
 40 לְרוּעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר
 41 (שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲתַפְשֻׁטוֹתָא דְּמִשָּׁה שֶׁבְּכָל דְּרָא) שֶׁהֵם

(33) שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ. (34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב. (35) סעיף יא. (36) משא"כ בתו"א שם "וירדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאָמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְצַד עֲצָם הַנְּשָׂמָה). וְכַנ"ל (סעיף ה),
- 2 דְּהַאֲפִשְׁרוּת שְׂתוּכַל לְהוֹיָה הַמְּשַׁכְּת הָאָמוּנָה בְּפִנְיַמְיּוּת (כלומר
- 3 בְּדַעַת וּבְהַשְׁגַּת הַשְּׂכַל) הוּא עַל יְדֵי גְלוּי הַהִתְקַשְּׁרוֹת עֲצָמִית
- 4 דְּעֲצָם הַנְּשָׂמָה.
- 5 עַל פִּי הָאִמּוֹר מוּבֵן שְׁאִין זֶה רַק שִׁישְׁנו
- 6 קָשֶׁר בֵּין עֲבוּדוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְבִין
- 7 עֲבוּדוֹתָם שֶׁל רֹעִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹאֲחֵרִיו,
- 8 אֲלֵא שֶׁעִיקֵר עֲבוּדוֹתָם הִיא אַחַת, גִּילּוּי
- 9 הָאִמוּנָה הַנוּבְעַת מֵעֲצָם הַנְּשָׂמָה. אֲצַל
- 10 מֹשֶׁה רַבִּינוּ בֵּא הַדְּבַר לְיַדִּי בִּישׁוּי
- 11 בִּיכּוּלְחוֹ לְהַחֲדִיר אֶת הָאִמוּנָה בְּכוּחוֹת
- 12 הַנֶּפֶשׁ הַגְּלוּיִים, בְּדַעַת בְּמוֹחַ וּבִלְבַב.
- 13 אֲצַל רֹעִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹאֲחֵרִיו הַתְּגַלּוּתָה
- 14 שֶׁל הָאִמוּנָה שֶׁבְּעֲצָם הַנְּשָׂמָה הַחֲבֻטָּאָה
- 15 בַּעֲנִיַן הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ.
- 16 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּבִזְזָה
- 17 שְׁבִהֲדוּרוֹת שֶׁהִצְרַכּוּ לְמִסִּירוֹת
- 18 נִפְשׁ בְּפֹעֵל, חִזְקוּ רֹעִי
- 19 יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הָאֲתַפְּשׁוּתָא
- 20 דְּמִשָּׁה) אֶת הָאָמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל,
- 21 שֶׁתְּהִיָּה בְּמִסִּירוֹת נִפְשׁ, הִרִי
- 22 בְּכַךְ נִתְּגַלָּה הַעֲנָנָן דְּרַעֲיָא
- 23 מְהֵימְנָא' (בְּעֲנָנָן זֶה³⁷) עוֹד
- 24 יוֹתֵר מִבְּמִשָּׁה עֲצָמוֹ. כִּי
- 25 הַמְּשַׁכְּת וְגִלּוּי הָאָמוּנָה כְּמוֹ
- 26 שֶׁהִיא מְצַד עֲצָם הַנְּשָׂמָה
- 27 [שֶׁעַל יְדֵי מִשָּׁה וְאֲתַפְּשׁוּתָא
- 28 דִּילֵיהּ שְׁבָכַל דְּרָא], הִרִי לְמִרוֹת
- 29 שֶׁהִיא מִתְּבַטָּא גַם בְּעֲבוּדוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
- 30 בְּלִמְדוֹ דַּעַת אֶת הָעַם, אֵךְ עֲקֵר
- 31 הַתְּגַלּוּתָהּ הוּא מְסִירוֹת נִפְשׁ
- 32 בְּפֹעֵל דְּבַר שֶׁהִיא קִיַּם דּוּקָא
- 33 בְּדוּרוֹת שְׂבוּמֵן הַגְּלוּת.
- 34 (ז' במאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ,
- 35 בתור דוגמא לרועי ישראל שעוררו את
- 36 המסירות נפש בבני ישראל, מוזכר
- 37 דווקא מרדכי היהודי. דבר זה נוגע
- 38 לדורנו אנו. וְהִנֵּה יָדוּעַ
- 39 שֶׁהַמְּסִירוֹת נִפְשׁ בְּפֹעֵל עַל
- 40 תּוֹרָה וּמְצוּוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
- 41 וְלֹא רַק שֶׁל חֵלֶק מֵהָעַם, הִתְּהַ
- 42 בְּפִוּרִים (בְּזִמְן גְּזִירַת הַמֶּן).

(37) ראה לקמן הערה 56. (38) סעיף ג. (39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כ"ק אדמו"ר הרי"צ, את אותו הדין על עצמו⁴⁰, כלומר שהוא
 2 הרעיא מהימנא (בגלויה) של כל אנשי הדור.
 3 (ח) ועל פי זה יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר
 4 "וקבל היהודים") בבאור הפסוק ואתה תצוה גו', שבתחלה
 5 מבאר את הפרוש ד'אתה תצוה את בני ישראל',
 6 שהדין על עצמו⁴⁰, שהוא הרעיא מהימנא (בגלויה) של כל אנשי הדור.
 7 שמשמעותו היא שמשא הוא
 8 מקשר ומחבר את בני ישראל
 9 (עם אור אין סוף) על ידי
 10 שהוא זן ומפרנס את
 11 האמונה, ולאחרי זה מבאר
 12 שגם רועי ישראל שבכל דור
 13 (אתפשטותא דמשה)
 14 מחזקים את האמונה
 15 ד'ישראל וכמו מרדכי (משה)
 16 (שבדורו) שחזק את אמונתם
 17 של ישראל לעמוד חזק
 18 בלמוד התורה וקיום
 19 המצוות, ולאחרי זה מבאר
 20 הפרוש ב'כתית למאור' הקשור
 21 בזמן הגלות (שמילים אלו כתובות
 22 בפסוק ואתה תצוה למרות
 23 שהפסוק מדבר לכאורה במשה
 24 עצמו ולא בצדיקים שלאחריו), כי
 25 זה שמשא מגלה את בחינת
 26 ה'מאור' ד'ישראל (עצם
 27 הנשמה), הוא לא כל כך בדורו
 28 אלא בעקר על ידי אתפשטותא
 29 דיליה שבזמן הגלות (כתית)
 30 שעוררו ב'ישראל כח
 31 המסירות נפש שלהם, שעל
 32 ידי זה הוא עקר גלוי עצם
 33 הנשמה, מאור.
 34 בתחילת המאמר למדנו שבפסוק ואתה
 35 תצוה ישנם שני חלקים. המילים ואתה
 36 תצוה את בני ישראל, מדברות אודות
 37 פעולתו של משה רבינו בבני ישראל.
 38 ובמילים ויקחו אליך שמן זית וך וגו'
 39 מדובר אודות היתרון והמעלה שבני
 40 ישראל מוסיפים אצל משה רבינו.
- 41 וצריך להבין, דלפי באור הנ"ל, הענין ד'כתית למאור'
 42 ש'ף לחלקו הראשון של הפסוק, למילים 'ואתה תצוה את בני
 43 ישראל', כלומר לזה שמשא ואתפשטותא דיליה שבכל דור
 44 מקשרים ומחברים את ישראל עם אור אין סוף, ואולם
 45 בהכתוב נאמר 'כתית למאור'
 46 בהמשך לחלקו השני של הפסוק,
 47 למילים 'ויקחו אליך שמן זית
 48 וך', בו בזמן דענין 'ויקחו
 49 אליך גו' (שישראל מביאים
 50 שמן למשה) הוא ש'ישראל
 51 מוסיפים תוספות אור במשה
 52 (במובא לעיל סעיף ב
 53 מהמאמר).
 54 בסעיפים הבאים יבואר שישנו עומק
 55 נוסף ואופן נוסף במושג 'כתית למאור',
 56 והגילוי שלו הוא דווקא על ידי
 57 עבודתם של בני ישראל עצמם.
 58 (ט) והנה הכתוב וקבל
 59 היהודים את אשר החלו
 60 לעשות" אשר כאמור מבטא את
 61 המעלה הנפלאה אליה הגיעו דווקא
 62 בזמן הגלות, הרי פסוק זה מדבר
 63 (בפשטות) בהזמן שלאחרי
 64 הגס דפורים שהרי פסוק זה נאמר
 65 במגילת אסתר לאחר ביטולה של גזירת
 66 המן. ויש לומר, דמה שכתוב
 67 בהמאמר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ
 68 דפרוש הפסוק וקבל היהודים
 69 את אשר החלו לעשות" הוא
 70 שבימי אחשורוש קבלו מה
 71 דור מקשרים ומחברים את ישראל עם אור אין סוף, ובהכתוב נאמר כתית
 72 למאור בהמשך לויקחו אליך שמן זית וך, דענין ויקחו אליך גו' (שישראל
 73 מביאים שמן למשה) הוא ש'ישראל מוסיפים תוספות אור במשה (במובא
 74 לעיל סעיף ב מהמאמר).
 75 (ט) והנה הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו לעשות מדבר (בפשטות)
 76 בהזמן שלאחרי הגס דפורים. ויש לומר, דמה שכתוב בהמאמר
 77 דפרוש וקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא שבימי אחשורוש קבלו

(40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) – ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חברו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. וש"נ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁהַחֲלוּ בַמֶּתֶן תּוֹרָה כְּיוֹן שֶׁבְּתַקּוּפַת אַחְשׁוּרוֹשׁ הִתְעַלּו הַיְהוּדִים
2 בַּמַּעֲלָה יִתִּירָה לִגְבֵי מַעְלָתָם שֶׁהֵייתָה בּוֹמֵן מִתּוֹן תּוֹרָה, הִרִי פִירוּשׁ זֶה הוּא
3 גַּם לְפִי פְּשׁוּטוֹת הַכְּתוּב שֶׁכְּאֲמֹר ה' וְקָבַל גו' הִיָּה לְאַחֲרֵי
4 הַגָּס כְּלוּמַר הַהֲתַעֲלוֹת הִיתִּירָה שְׁגוּמָה לְשִׁלּוּמֵת קִבְּלַת הַתּוֹרָה, הֵייתָה לֹא
5 רַק בּוֹמֵן שֶׁל צָרָה וְגוּיָרָה אֲלֵא גַם בּוֹמֵן
6 שֶׁל רוּחָה. וְעַל פִּי זֶה, בְּזֶה
7 שְׂבִימִי אַחְשׁוּרוֹשׁ קָבְלוּ מֵהַ
8 שֶׁהַחֲלוּ בַמֶּתֶן תּוֹרָה, שְׂנִי
9 עֲנִינִים. עֲנִיין אַחַד הוּא הַקְּבָלָה
10 הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהֵייתָה בְּזִמְן
11 הַגְּזֵרָה אֲשֶׁר קִבְּלָה זֶה הֵייתָה עַל
12 יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם
13 (כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּהַמְּאָמֵר וְכִמּוֹ כֵּן
14 לְעִיל בְּסַעֲיָף ד'), וְעֲנִיין שְׁנֵי הוּא
15 הַקְּבָלָה הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַתּוֹרָה
16 שֶׁהֵייתָה לְאַחֲרֵי הַגָּס דְּפוּרִים,
17 שֶׁהִיא נְעִלִית יוֹתֵר גַּם
18 מִהַקְּבָלָה שֶׁהֵייתָה בְּזִמְן הַגְּזֵרָה
19 (כְּדִלְקָמֵן סַעֲיָף י'). לְמַדְנֵו לְעִיל
20 בְּסַעֲיָף ד' הַהֲתַעֲלוֹת הִיתִּירָה בּוֹמֵן
21 אַחְשׁוּרוֹשׁ כְּרוּכָה בִּשְׁבִירָה וְבִכְתִּית'
22 אֲשֶׁר גִּרְמוּ לְהַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל עֲצַם הַנִּשְׁמָה
23 כְּרִמּוֹ בְּמִילִים "כְּתִית לְמֵאוֹר". מִכֵּן
24 שָׁנָם בּוֹמֵן שֶׁל הַרוּחָה נִיתֵן לְהַגִּיעַ
25 לְהַתְּעַלּוֹת דוּמָה, אֵם כֵּן מוֹכֵרַת הַדְּבַר
26 שָׁנָם אִז קִיִּים עֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית'. וְאֵכֵן
27 יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
28 בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית'
29 לְמֵאוֹר', אֲשֶׁר מִשְׁמַעוֹתָהּ הִיא שֶׁעַל
30 יְדֵי הָעֲנִיין דְּ'כְּתִית' שְׂבִימֵן
31 הַגְּלוּת מַגִּיעִים לְ'הַמְּאָר',
32 דְּשְׁנֵי עֲנִינִים בְּזֶה הַקְּשׁוּרִים לְשְׁנֵי
33 סוּגֵי תַקּוּפוֹת. עֲנִיין אַחַד הוּא
34 כְּשִׁישְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצֵּב שֶׁל
35 'כְּתִית' מִצַּד זֶה שִׁישְׁנָם גְּזוּרוֹת
36 עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
37 (כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּזִמְן אֲמִירַת
38 הַמְּאָמֵר עַל יְדֵי כ"ק אֲדַמּוֹר הַרִי"צ
39 בּוֹמֵן הַמְּשַׁטֵּר הַקּוּמוּנִיסְטִי בְּבִרְיַת
40 הַמוֹעֲצוֹת, מְסַפֵּר חֲדָשִׁים לְפָנָי מֵאֲסוֹר.
41 וּבְמַחֲלָק הַהֲתוֹעֲדוֹת בַּה נֶאֱמַר הַמְּאָמֵר וְכִמּוֹ כֵּן בְּמֵאֲמֵר עֲצֵמוֹ תַבַּע אֲדַמּוֹר
- מה שֶׁהַחֲלוּ בַמֶּתֶן תּוֹרָה, הוּא גַם לְפִי פְּשׁוּטוֹת
2 הַכְּתוּב שֶׁוְקָבַל גו' הִיָּה לְאַחֲרֵי הַגָּס. וְעַל פִּי זֶה,
3 בְּזֶה שְׂבִימִי אַחְשׁוּרוֹשׁ קָבְלוּ מֵהַ שֶׁהַחֲלוּ בַמֶּתֶן
4 תּוֹרָה, שְׂנִי עֲנִינִים. הַקְּבָלָה שֶׁהֵייתָה בְּזִמְן הַגְּזֵרָה
5 עַל יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם (כְּמִפּוֹרֵשׁ
6 בְּהַמְּאָמֵר), וְהַקְּבָלָה שֶׁהֵייתָה לְאַחֲרֵי הַגָּס
7 דְּפוּרִים, שֶׁהִיא נְעִלִית יוֹתֵר גַּם מִהַקְּבָלָה בְּזִמְן
8 הַגְּזֵרָה (כְּדִלְקָמֵן). וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
9 בְּנוֹגֵעַ כְּתִית לְמֵאוֹר, שֶׁעַל יְדֵי הָעֲנִיין דְּכְּתִית
10 שְׂבִימֵן הַגְּלוּת מַגִּיעִים לְ'הַמְּאָר', דְּשְׁנֵי עֲנִינִים
11 בְּזֶה. כְּשִׁישְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצֵּב שֶׁל כְּתִית מִצַּד
12 זֶה שִׁישְׁנָם גְּזוּרוֹת עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (כְּמוֹ
13 שֶׁהִיָּה בְּזִמְן אֲמִירַת הַמְּאָמֵר), וְעַל יְדֵי זֶה
14 מַגִּיעִים לְ'הַמְּאָר' עַל יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם.
15 וְעוֹד עֲנִיין בְּכְתִית לְמֵאוֹר, שָׁנָם כְּשִׁישְׂרָאֵל
16 נִמְצָאִים בְּמַצֵּב שֶׁל הַרְחֵבָה, הַרְחֵבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
17 וְגַם הַרְחֵבָה בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁהֶם נִמְצָאִים
18 בְּגִלּוֹת⁴¹ וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּצֵּב שֶׁהִיָּה לְאַחֲרֵי הַגָּס
19 דְּפוּרִים, שְׁלֵיִהוּדִים הֵייתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן
20 וְיִקְרָר⁴², בְּפְּשׁוּטוֹת וְגַם בְּרוּחָנִיּוֹת⁴³ וְיִיתִירָה מְזֵה
21 וְשָׁנָם בֵּית הַתּוֹן נִתֵן לְאַסְתֵּרוֹ⁴⁴, שֶׁהִיָּה אִז גַּם
22 הַמַּעֲלָה דְאַתְהַפְּכָא. אֲלֵא שֶׁאַפְתִּי עַבְדִּי
23 אַחְשׁוּרוֹשׁ אָנִין⁴⁵, הֶם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כְּתִית)
24 מְזֵה שֶׁהֶם בְּגִלּוֹת. וְעַל יְדֵי הַכְּתִית דְּשִׁישְׂרָאֵל מְזֵה
25 שְׂנִמְצָאִים בְּגִלּוֹת, מַגִּיעִים לְ'הַמְּאָר'.
26 וְהָעֲנִיין הוּא, דְּזֶה שִׁישְׂרָאֵל הֶם שְׁבוּרִים מְזֵה
27 שֶׁהֶם בְּגִלּוֹת (גַּם כְּשִׁישׁ לֵהֶם הַרְחֵבָה
28 בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת), הוּא, כִּי רְצוּנוֹ הָאֲמִיתִי
29 שֶׁל כָּל אֶחָד מִשְׂרָאֵל הוּא שִׁיְהִיָּה גְּלוּי אֱלֻקוֹת,
30 וְעַד שֶׁזֶה (גְּלוּי אֱלֻקוֹת) נּוֹגֵעַ לְעֲצָם מְצִיאֹתוֹ,
- בְּגִלּוֹת⁴¹ וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּצֵּב
שָׂאֵכֵן הֵיָּה לְאַחֲרֵי הַגָּס
דְּפוּרִים, שְׁלֵיִהוּדִים הֵייתָה
אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיִקְרָר⁴²,
בְּכָל הַמּוֹבִינִים בְּפְּשׁוּטוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת
וְגַם בְּרוּחָנִיּוֹת⁴³ וְיִיתִירָה מְזֵה
שָׁנָם בֵּית הַתּוֹן נִתֵן לְאַסְתֵּרוֹ⁴⁴,
כְּלוּמַר שֶׁהִיָּה אִז גַּם הַמַּעֲלָה
דְ"אַתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא לְנֵהוּרָא"
(=הַהֲתַפְּכוֹת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר), אֲלֵא
שֶׁמְכַל מְקוֹם עֲדִיין נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת
וְכִלְשׁוֹן הַגִּמְרָא "אַפְתִּי עַבְדִּי
אַחְשׁוּרוֹשׁ אָנִין"⁴⁵ (עֲדִיין עַבְדִּי
אַחְשׁוּרוֹשׁ אָנִין), הֶם שְׁבוּרִים
וְנִדְכָּאִים (כְּתִית) מְעַצֵּם זֶה
שֶׁהֶם בְּגִלּוֹת. וְגַם עַל יְדֵי
הַכְּתִית וְהַלֵּב נִשְׁבֵּר דְּשִׁישְׂרָאֵל
הַנִּגְרָם מְעַצֵּם זֶה שְׂנִמְצָאִים
בְּגִלּוֹת, מַגִּיעִים לְהַתְּגַלּוֹת
הַמְּאָר.
וְהָעֲנִיין הוּא, הַסִּיבָה לִכְךָ שֶׁכִּשְׁם
שֶׁמְסִירוֹת נֶפֶשׁ בּוֹמֵן הַגּוּיּוֹת קְשׁוּרָה
בְּגִלּוּי עֲצַם הַנִּשְׁמָה, כֵּךְ גַּם הֵייתָה
הַיְהוּדִי שְׁבוּר וְכְתִית' מֵהִימְצָאוֹתוֹ
בְּגִלּוֹת מְעוֹרֵר אֵת גִּלּוּי עֲצַם הַנִּשְׁמָה,
דְּזֶה שִׁישְׂרָאֵל הֶם שְׁבוּרִים
מְעַצֵּם זֶה שֶׁהֶם בְּגִלּוֹת (גַּם)
כְּשִׁישׁ לֵהֶם הַרְחֵבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
וּבְרוּחָנִיּוֹת), הוּא, כִּי רְצוּנוֹ
הָאֲמִיתִי שֶׁל כָּל אֶחָד מִשְׂרָאֵל
הוּא שִׁיְהִיָּה גְּלוּי אֱלֻקוֹת, יֵשׁנָם
דְּבָרִים שֶׁלְמֵרוֹת שֶׁהָאֵם חֲפִין בְּהֶם אֵךְ
מְצִיאֹתוֹ אֵינָה תְלוּיָה בְּהֶם, לְעוֹמָתָם
יֵשׁנָם דְּבָרִים אֲשֶׁר בְּלַעֲדָם חִיוֹ אֵינָם
חִיִּים. לְכִמוֹ כֵּן רְצוּנוֹ שֶׁל יְהוּדִי בְּגִלּוּי
אֱלֻקוֹת הוּא עַד כִּי כֵךְ שֶׁזֶה
גְּלוּי אֱלֻקוֹת) נּוֹגֵעַ לְעֲצָם מְצִיאֹתוֹ דְּבַר זֶה מְתַבָּטָא בְּכַךְ שֶׁכִּשְׁחֲסַר

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה "קיצור" – "זמן הגלות והגזירה". (42) אסתר ח, טז.

(43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א. (45) מגילה יד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בגילוי אלוקות איננו יכול להשלים עם כך, ולכן, זה שבזמן הגלות
 2 אין מאיר גלוי אלקות כמו שהיה בזמן הבית בזמן שבית
 3 המקדש היה קיים [ובפרט כשמתבונן בזה שאמרו רבותינו
 4 ז"ל⁴⁶ 'כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו הרי זה כאלו
 5 נחרב בימיו' כיון שהאחריות
 6 לתיקון החורבן והגלות מוטלת על כל
 7 אחד לכן כל זמן שהגלות מתמשכת
 8 הרי זה כאלו היא מתרחשת ברגע זה.
 9 ואם כן בנוסף לכך שקשה להכיל את
 10 המצב בו אין גילוי אלוקות, הרי בלתי
 11 נסבלת המחשבה שהדבר תלוי בי
 12 ואיננו נעשה], הנה מזה עצמו
 13 איז ער אינגאנצן צוטרייסלט
 14 (=הוא מוזנע לגמרי), 'כתית'.
 15 וגם פאשר מדובר ביהודי שהוא
 16 בדרגא נעלית ביותר שלכן
 17 מאיר אצלו גלוי אלקות
 18 בדרגת הגלוי שהיה בזמן
 19 הבית⁴⁷, מכל מקום, מזה
 20 שבכללות העולם אין מאיר
 21 הגלוי, מוכח, שגם הגלוי
 22 שמאיר אצלו הוא גלוי
 23 מגבול. דכשמאיר גלוי אור
 24 אין סוף הבלי גבול הביטוי לכך
 25 שהינו בלי גבול הוא בכך שהגלוי
 26 הוא בכל מקום, וכשישנו
 27 מקום אחד (אפלו פנה
 28 נחת) שאין מאיר שם גלוי
 29 אלקות, הוא מפני שהגלוי
 30 (גם בהמקום שהוא מאיר)
 31 הוא גלוי מגבול. [וזהו הביאור
 32 במה שמובא במאמר אדמו"ר
 33 הזקן⁴⁸ דאיתא בתקונים⁴⁹
 34 (=שמואב בתיקוני זוהר) שאפלו
 35 אם הנה צדיק אחד חוזר
 36 בתשובה שלמה בדורו הנה
 37 בא משיח, הקשר בין ביאת משיח
 38 לתשובה שלמה הוא פי על ידי

תשובה שלמה ממשיכים ומגלים גלוי אור אין סוף הבלי
 גבול, וגלוי זה הוא בכל מקום. הגאולה שתהיה בביאת משיח
 קשורה בגילוי אור אין סוף הבלי גבול כיון שבגאולה זו לא תישאר פינה
 בעולם שלא תיגאל]. ומזה שאין מאיר אצלו גלוי של עצמות
 אור אין סוף, הוא נשבר
 ונדפא, 'כתית'. [ועל דרך
 הידוע שהמילה 'חולה'
 בגימטריא מ"ט, ומשמעות הדבר
 הוא שגם כשמישיג בנפש את
 הגילוי הרחני של מ"ט שערי
 בינה אלא שחסר לו הגילוי של
 שער הנו"ן, הרי שברון ליבו
 הנגוס מכך הוא עד כדי כך שהוא
 נעשה חולה⁵⁰. וידוע שמעלתו של
 שער הנו"ן איננה רק בכך שמדובר
 במדרגה אחת למעלה מ"ט השערים,
 אלא הוא קשור בגילוי אור אין סוף
 הבלי גבול]. תשוקה זו לגילוי אור
 אין סוף הבלי גבול הקשור בגילוי של
 עצמותו ית' נמסרה לנו על ידי רבותינו
 נשיאנו וידוע מה שכתב
 הצמח צדק⁵¹ שהיה נשמע
 ממורנו ורבנו נשמתו עדן
 (אדמו"ר הזקן) שהיה אומר
 בשעת דביקותו "איך וויל זע
 גאר ניסט איך וויל ניט דאין
 גן עדן איך וויל ניט דאין
 עולם הבא כו' איך וויל מער
 ניט אז דיך אליין" (=איני
 רוצה דבר, איני רוצה את הגן עדן
 שלך, איני רוצה את העולם הבא
 שלך, איני רוצה מלבד אותך בלבד).
 ולמרות שמי ישוה ומי ידמה לדרגתו
 של אדמו"ר הזקן, אך על ידי
 שהיה נשמע לשון זה
 מאדמו"ר הזקן [דפרוש

(46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשבי" לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז). (48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנש כל גלותא. (50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב. המשך וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט). (51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, טע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 עצם מציאותם, כלומר שבעצם מציאותם הינם דבר אחד ממש. כך גם
44 התקשרותה של עצם הנשמה באלוקות הרי זה כיוון שהיא ואלוקות הם דבר
45 אחד ממש, היא זה אלוקות ואלוקות זה היא, דבר הבא לידי ביטוי בכך
46 שאינה יכולה לשאת מצב בו האלוקות אינו בגילוי.

47 יו"ד) בסעיף הקודם דובר אודות כך

48 שכשם שעצם הנשמה מתגלית על ידי
49 מסירות הנפש בתקופה בה ישנן גזירות
50 כך היא מתגלה גם בתקופת רוחה על
51 ידי ה'כחית' ושיברון הלב הנובע מעצם
52 ההימצאות בגלות. בסעיף זה יבואר
53 יתירה מזו, דרגת עצם הנשמה המתגלה
54 בכך היא נעלית עוד יותר מזו המתגלה
55 באמצעות מסירות הנפש בזמן
56 הגזירות. ויש לומר, שבחינת
57 ודרגת ה'מאור' דהנשמה
58 המתגלית על ידי הענין
59 דקתיית מעצם זה שנמצאים
60 בגלות, היא נעלית יותר
61 מבחינת ודרגת ה'מאור'
62 דהנשמה שמתגלית על ידי
63 מסירות נפש.

64 ההבדל בין שתי הדרגות של עצם
65 הנשמה, הוא עד כמה התגלותה של
66 עצם הנשמה קשורה באדם עצמו. ענין
67 זה קשור בכל העניינים שהזכור
68 בסעיפים הקודמים.

69 והענין הוא, דמהטעמים על
70 זה שבמתן תורה היתה רק
71 ההתחלה (החלו לעשות)
72 ובימי אחרשורוש היתה
73 הקבלה (וקבל היהודים)
74 הוא, כי קבלת התורה שהיתה על
75 ידי בני ישראל במתן תורה לא היתה
76 כל כך מצידם אלא בגלל הארה
77 עליונה שהאירה עליהם מלמעלה
78 שהרי זה שהקדימו את אמירת
79 'עשה' ל'נשמע' במתן
80 תורה הנה מפני שהקדוש ברוך

81 הוא כפה עליהם הר כגיגית⁵², ומשמעות כפיה זו היא שהאיר
82 עליהם גלוי אור של אהבה גדולה מלמעלה⁵³ אשר לא יכלו לעמוד
83 בפניו, ולעומת זאת בימי אחרשורוש היתה הקבלה של התורה
84 מצד עצמם שהרי הם מסרו את הנפש ברצונם. ויש לומר, שגם

1 הביטוי 'הנה נשמע' הוא, שזה הנה לא רק בזמנים מיוחדים
2 אלא שזה הנה דבר הרגיל בפיו של אדמו"ר הזקן], ובפרט
3 לאחרי שנתפרסם זה על ידי ה'צמח צדק', נתן הכח לכל
4 אחד ואחת מישראל שעקר רצונו יהיה גלוי העצמות

5 של ה', ועד כדי כך יהיה נוגע לו
6 הרב, שפשאין מאיר גלוי זה,
7 ומכל שכן בזמן הגלות שאו
8 אין מאיר לא רק דרגת ההתגלות
9 שהיה בכיאת המשיח שהיא
10 ההתגלות של עצמותו ממש אלא לא
11 מאיר אפלו דרגת הגלוי היותר
12 תחתונה (אשר היא גלוי של אור
13 והארה בלבד של הקדוש ברוך הוא
14 ולא של עצמותו ממש) שהנה
15 בזמן הבית, הרי חושך זה גורם
16 ליהודי שהוא במצב דקתיית,
17 ומתוך כך הוא מבקש בתפילה ג'
18 פעמים בכל יום (או יותר)
19 אודות הגולה "ותחינה עינינו
20 בשוכך לציון ברחמים",
21 שאז יהיה גלוי אלקות ועד
22 לגלוי העצמות. עד כאן הוסבר
23 שהסיבה לכך שיהודי הינו שבור
24 ר'כחית' מעצם הימצאותו בגלות הרי
25 זה מפני שכל רצונו הוא בגילוי
26 אלוקות. על פי זה יובן מדוע הכתי'
27 ושברון לב הזה קשור בגילוי עצם
28 הנשמה, כיוון שעצם הנשמה היא
29 הסיבה לכך שכל רצונו של היהודי
30 הוא בגילוי אלוקות. וזהו הפירוש
31 הפנימי של 'פתיית למאור',
32 שעל ידי הענין ד'כתיית' הקיים
33 מעצם זה שנמצאים בגלות
34 מגיעים להתגלות של ה'מאור',
35 כי הסיבה לזה שהרצון דכל
36 אחד מישראל הוא גלוי
37 אלקות ורצונו בגילוי אלוקות הוא
38 עד כדי כך שזה נוגע לעצם
39 מציאותו [שלקן הוא נשבר ונדכא (פתיית) מזה שבזמן
40 הגלות לא יש גלוי אלקות] הוא מצד עצם הנשמה, מאור
41 שבנשמה, שהתקשרותה באלקות היא התקשרות עצמית
42 כאמור 'התקשרות עצמית' בין שני דברים פירושה קשר הקיים ביניהם מצד

1 הוא שזה הנה לא רק בזמנים מיוחדים אלא שזה
2 הנה דבר הרגיל], ובפרט לאחרי שנתפרסם זה
3 על ידי ה'צמח צדק', נתן הכח לכל אחד ואחת
4 מישראל שעקר רצונו יהיה גלוי העצמות, ועד
5 כדי כך, שפשאין מאיר גלוי זה, ומכל שכן
6 בזמן הגלות שאין מאיר אפלו הגלוי (גלוי אור)
7 שהנה בזמן הבית, הוא במצב דקתיית, ומבקש
8 פעמים בכל יום (או יותר) ותחינה עינינו
9 בשוכך לציון ברחמים, שאז יהיה גלוי אלקות
10 ועד לגלוי העצמות. וזהו פתיית למאור, שעל
11 ידי הענין דקתיית מזה שנמצאים בגלות מגיעים
12 להמאור, כי זה שהרצון דכל אחד מישראל הוא
13 גלוי אלקות ועד שזה נוגע לעצם מציאותו
14 [שלקן הוא נשבר ונדכא (פתיית) מזה שבזמן
15 הגלות לא יש גלוי אלקות] הוא מצד עצם
16 הנשמה, מאור שבנשמה, שהתקשרותה באלקות
17 היא התקשרות עצמית.

18 יו"ד) ויש לומר, שבחינת המאור דהנשמה
19 המתגלית על ידי הענין דקתיית
20 מזה שנמצאים בגלות, היא נעלית יותר מבחינת
21 המאור דהנשמה שמתגלית על ידי מסירות
22 נפש. והענין הוא, דמהטעמים על זה שבמתן
23 תורה היתה רק ההתחלה (החלו לעשות) ובימי
24 אחרשורוש היתה הקבלה (וקבל היהודים) הוא,
25 כי זה שהקדימו נעשה לנשמע במתן תורה הנה
26 מפני שכפה עליהם הר כגיגית⁵², גלוי
27 מלמעלה⁵³, ובימי אחרשורוש היתה הקבלה מצד

הוא כפה עליהם הר כגיגית⁵², ומשמעות כפיה זו היא שהאיר
עליהם גלוי אור של אהבה גדולה מלמעלה⁵³ אשר לא יכלו לעמוד
בפניו, ולעומת זאת בימי אחרשורוש היתה הקבלה של התורה
מצד עצמם שהרי הם מסרו את הנפש ברצונם. ויש לומר, שגם

(52) שבת פח, א. 53) תו"א מג"א צח, ד ואילך. ובכ"מ. וראה גם בד"ה הנ"ל תרפ"ז סוס"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אך מבחינת מציאותם הגלויה של הכוחות, לכל כח יש את מהותו הפרטית
 2 המייחדת אותו. לכל כח ישנה ה'תבנית' הרוחנית המייחדת אותו. מה שמייחד
 3 את כח השכל היא ה'תבנית' הרוחנית של שכל, באותה מידה שמה שמייחד
 4 את כח החסד שבנפש זו ה'תבנית' הרוחנית של חסד. 'תבנית' זו המגדירה
 5 את יחודיותו של כל כח נקראת בשם
 6 ה'ציור' בו הוא 'מצויר'. כאמור, עצם
 7 הנשמה הינה ה'נשמה' של כל חלקי
 8 הנפש ושל כל הכוחות כולם. היא
 9 כשלעצמה איננה קשורה בתבנית זו או
 10 אחרת, מבחינתה חשיבותו של כל כח
 11 היא מצד היותו חלק בלתי נפרד
 12 מהנשמה כולה. לגביה ה'ציור' הפרטי
 13 של כל כח, איננו תופס מקום.
 14 מציאותם הגלויה של כוחות הנפש
 15 הינה מוגבלת, לכן התגלותה של עצם
 16 הנשמה כרוכה בהתבטלותם של
 17 הכוחות הגלויים ויציאתם מגדרם.
 18 כיוון שהכוחות הגלויים הינם מציאותו
 19 הגלויה של האדם, אם כן כל זמן
 20 שהתגלותה של עצם הנשמה כרוכה
 21 ביציאתם של הכוחות מגדרם, אין
 22 התגלות זו קשורה כל כך עם האדם
 23 עצמו. על מנת שהתגלות זו תהיה
 24 קשורה באמת עם האדם עצמו, יש
 25 צורך שהכוחות הגלויים יהיו שותפים
 26 בכך.
 27 על פי זה יובן ההבדל בין התגלותה
 28 של עצם הנשמה בזמן הגוייה לעומת
 29 התגלותה באמצעות ה'כחית' הקיים
 30 בזמן רווחה. **דגלוי עצם הנשמה הקשור בענין המסירות נפש**
 31 בתקופה של גוייה, **יש לומר**, ש'כיוון שהתגלות זו כרוכה בהתבטלות של
 32 מציאותם הגלויה של כוחות הנפש, לכן, למרות שמבחינת פנימיותו של האדם
 33 עצם הנשמה קשורה עימו, אך **בנוגע** לכחות הגלויים הגלוי של עצם
 34 הנשמה איננו קשור במציאותם המוגבלת ולכן מבחינתם הוא נחשב **כמו**
 35 **דבר שנוסף** עליהם מלמעלה. **וּכְמוֹ שְׂרֹאִים בְּפֶעַל בְּכֻמָּה**
 36 **אֲנָשִׁים, שְׁבִהִיּוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׂם גְּזֵרוֹת עַל תּוֹרָה**
 37 **וּמִצְוֹת, הִיָּה לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֶעַל מְשָׁף כְּמָה וְכֻמָּה**
 38 **שָׁנִים, וּכְשָׁבָאוּ אַחֵר כֶּף לְמִדְיָנוֹת שְׂאֵפָשֵׁר לְעֶסֶק בְּתוֹרָה,**
 39 **וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הִרְחֵבָה, אֵין נֶכַר בְּהֶם (כָּל כֶּף) הַמְּסִירוֹת**
 40 **נֶפֶשׁ שֶׁהָיָה לָהֶם מִקְדָּם. כִּי זֶה שֶׁעֲמָדוּ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מְשָׁף**
 41 **כְּמָה וְכֻמָּה שָׁנִים הוּא לְפִי שֶׁהָאִיר בְּהֶם גְּלוֹי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה**
 42 **שְׁלֹמְעֵלָה מִכַּחוֹת הַגְּלוּיִים** ובשעת מעשה הכוחות הגלויים התבטלו
 43 בפני הגלוי של עצם הנשמה וְאוֹלָם **לֹא נַעֲשָׂה עַל יְדֵי זֶה שְׁנוֹי**

1 כאשר מדובר אודות האמונה שקיימת אצל יהודי מצד טבעו, הרי
 2 **שְׁהָאִמּוּנָה דִּישְׂרָאֵל** שנובעת מצד **זֶה שֶׁהַנֶּשְׁמָה שְׁלֹמְעֵלָה**
 3 **רוֹאָה אֱלֻקוֹת** (כאמור בסעיף ו') אמונה זו היא **אִמּוּנָה שְׂבָאָה**
 4 **מִצַּד סִבָּה** חיצונית, הנשמה רואה דבר שחוף הימנה, אמונה לא נובעת
 5 מתוך הנשמה עצמה) **הוּא עַל**
 6 **דְּרָךְ שֶׁהִקְדִּימוּ 'נַעֲשָׂה'** 1 **עֲצָמָם. וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁהָאִמּוּנָה דִּישְׂרָאֵל מִצַּד זֶה**
 7 **לִ'נִשְׁמָע' (בְּמִתְן תּוֹרָה) שְׁהִיָּה** 2 **שֶׁהַנֶּשְׁמָה שְׁלֹמְעֵלָה רוֹאָה אֱלֻקוֹת (אִמּוּנָה שְׂמַצַּד**
 8 **זֶה מִצַּד הַגְּלוֹי דְלִמְעֵלָה⁵⁴** 3 **סִבָּה) הוּא עַל דְּרָךְ שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשָׂה לְנִשְׁמָע**
 9 **וְלֹא מִצַּד עֲצָמָם. בְּמִתְן תּוֹרָה הִיָּה זֶה** 4 **(בְּמִתְן תּוֹרָה) מִצַּד הַגְּלוֹי דְלִמְעֵלָה⁵⁴, וְזֶה**
 10 **אֹר עֲלִיּוֹן שֶׁהָאִיר עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה** 5 **שְׁבִימִי אַחֲשׂוּרוֹשׁ הִיָּתָה הַקְּבֵלָה מִצַּד עֲצָמָם,**
 11 **בְּעַמְדָם לְמַרְגְּלוֹת הַר סִינַי, וּבְנִשְׁמָה** 6 **הוּא, כִּי אִז נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת בְּאֱלֻקוֹת שְׂמַצַּד**
 12 **לְמַעַל זֶה הַגְּלוֹי שֶׁל אֹר ה' הַחוּפֵף** 7 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׂמַצַּד עֲצָם**
 13 **עֲלֵיהָ כֹל הַזִּמְן, וְלַעֲזוּמָת זֹאת זֶה** 8 **מִצִּיאוֹתָם. וּבְפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ לֹמֵר, שָׁגַם בְּגִלּוֹי**
 14 **שְׁבִימִי אַחֲשׂוּרוֹשׁ הִיָּתָה** 9 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, יִשְׁנָם (דְּגַמְת) שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּל.**
 15 **כִּי אִז נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת** 10 **דְּגִלּוֹי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה בְּעֲנִין הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ, יֵשׁ**
 16 **בְּאֱלֻקוֹת שֶׁקִּיַּמְת בִּיהוּדֵי מִצַּד** 11 **לֹמֵר, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְכַחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא כְּמוֹ דְבָר**
 17 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, שְׂכָאמֹר בְּסַעֲיָף ו'** 12 **נוֹסֵף. וְכֻמוֹ שְׂרֹאִים בְּפֶעַל בְּכֻמָּה אֲנָשִׁים,**
 18 **זוֹ הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׂמַצַּד** 13 **שְׁבִהִיּוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׂם גְּזֵרוֹת עַל תּוֹרָה**
 19 **עֲצָם מִצִּיאוֹתָם. וּבְפִרְטוּיּוֹת** 14 **וּמִצְוֹת, הִיָּה לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֶעַל מְשָׁף**
 20 **יֹתֵר יֵשׁ לֹמֵר, שָׁגַם כֹּאשֶׁר** 15 **כְּמָה וְכֻמָּה שָׁנִים, וּכְשָׁבָאוּ אַחֵר כֶּף לְמִדְיָנוֹת**
 21 **הַר יִשְׁנָם בֹּה (דְּגַמְת) שְׁנֵי** 16 **שְׂאֵפָשֵׁר לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הִרְחֵבָה,**
 22 **מְדוּבָר בְּגִלּוֹי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה,** 17 **אֵין נֶכַר בְּהֶם (כָּל כֶּף) הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהָיָה לָהֶם**
 23 **הִי יִשְׁנָם בֹּה (דְּגַמְת) שְׁנֵי** 18 **מִקְדָּם. כִּי זֶה שֶׁעֲמָדוּ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מְשָׁף כְּמָה**
 24 **עֲנִינִים הַנִּל** עד כמה התגלותה 19 **וְכֻמָּה שָׁנִים הוּא לְפִי שֶׁהָאִיר בְּהֶם גְּלוֹי עֲצָם**
 25 **שֶׁל עֲצָם הַנֶּשְׁמָה קשורה עם האדם** 20 **הַנֶּשְׁמָה שְׁלֹמְעֵלָה מִכַּחוֹת הַגְּלוּיִים וְלֹא נַעֲשָׂה**
 26 **עצמו.**
 27 **הסברת הדברים האמורים לקמן:**
 28 **כאמור בסעיף ה', הקשר בין נשמת**
 29 **האדם לבין איברי גופו משמש כמשל**
 30 **לקשר בין עצם הנשמה לדרגות השונות שלה.**
 31 **למדנו שנשמת האדם איננה איבר נוסף אלא היא המהות הפנימית של האדם**
 32 **העומדת מאחורי האיברים כולם. הנשמה איננה שייכת לאיבר זה יותר מאיבר**
 33 **אחר, היא ה'נשמה' של הידיים והיא ה'נשמה' של הרגליים.**
 34 **כאשר מביטים באיברים השונים בגוף האדם, ניתן להגדיר את חשיבותו של**
 35 **כל איבר בשתי צורות. ניתן לראות את חשיבותו של כל איבר מצד התפקיד**
 36 **המיוחד השייך דווקא אליו. אך ניתן גם לראות את חשיבותו מצד היותו חלק**
 37 **בלתי נפרד מהאדם כולו. החשיבות הראשונה, הנובעת מתפקידו המיוחד לו,**
 38 **היא קשורה בצורתו הגלויה של האיבר בה הוא שונה משאר האיברים. אולם**
 39 **מבחינת הנשמה חשיבותו העיקרית של האיבר היא היותו חלק בלתי נפרד**
 40 **מהאדם כולו, מבלי הבט אם מדובר ביד או ברגל.**
 41 **כמו כן כאשר מדובר אודות הנשמה עצמה. ישנן כוחותיה הגלויים שהם שכלו**
 42 **ורגשותיו של האדם, וישנה עצם הנשמה. מבחינת המהות הפנימית של כוחות**
 43 **הנפש הרי מעלתו של כל כח היא בכך שהוא חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה.**

(54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקצו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם**⁵⁵. [דָּוָה שֶׁלֹּמְדָנוּ בִּסְעִיף ה' שְׁעָצָם
 2 הַנְּשָׁמָה הִיא הָעֲצָם וְהַפְּנִימִיּוּת (שֶׁל כָּל דְּרוֹגַת הַנֶּפֶשׁ גַּם) דְּכַחוֹת
 3 הַגְּלוּיִים (כַּנְּלִי סְעִיף ה) וְלִפֵּי זֶה לְכַאוּרָה הַתְּגַלּוּתוֹ אֵינְנָה זֹרָה לָהֶם,
 4 אֲךְ הַעֲנִיין הוּא, שְׁשִׁיכּוּתָם שֶׁל הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים לְעֲצָם הַנְּשָׁמָה הִיא
 5 בְּכֵן שֶׁהוּא הָעֲצָם שְׁלֵהֶם כְּלוּמָר
 6 הוּא הַנְּקוּדָה הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם מִצַּד
 7 הַיּוֹתָם חֵלֶק בְּלִתי נִפְרָד מֵהַנְּשָׁמָה כּוֹלָה
 8 וְאוֹלָם אֵינן זֶה שֶׁיֵּד לְעֲנִינָם שֶׁל
 9 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם,
 10 הַחֲצִיּוֹר שְׁלֵהֶם]. וְלַעֲוֹמַת זֹאת
 11 כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּמִצְוַת שֶׁל רוּחָה, רוּחָה
 12 גַּשְׁמִית הַכְּרוּכָה בְּנִינוּחוֹת שֶׁל כָּל
 13 כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְכִמוּ כֵן רוּחָה רוּחָנִית
 14 כְּעַבְדוּת ה', פְּתִיחַת הַמּוֹחַ וְהַלֵּב,
 15 הַגּוֹרֵמַת אֶת הַתְּגַלּוּתָם כְּמִלּוֹא עֲצוּמָתָם
 16 שֶׁל כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבִיחָד עִם זֶה
 17 תְּשׁוּקָה שֶׁל עֵצֶם הַנְּשָׁמָה לְגַאֲלוֹהָ
 18 מִמְּלֵאָה אֶת כָּל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ עַד כַּדִּי
 19 כֵן שְׁאִינֶם יְכוּלִים לְשַׁאת אֶת עֵצֶם
 20 הַהִימְצָאוֹת בְּגִלוּת, הִרִי הַגְּלוּי
 21 דְּעֲצָם הַנְּשָׁמָה הַמְּתַבְּסָא כְּזֶה
 22 שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְּכָא מֵעֵצֶם זֶה
 23 שֶׁהוּא נִמְצָא בְּגִלוּת הִרִי גִילּוּי זֶה
 24 הוּא שְׁגָם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁלוֹ
 25 (לֹא רַק מֵהוֹתָם הַפְּנִימִית אֲלֵא גַם
 26 הַחֲצִיּוֹר דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם
 27 כְּמוֹ חֵד (=אֶחָד) עִם הָעֲצָם⁵⁶.
 28 הַסְּבֵרַת הַדְּבָרִים הָאֵמוּרִים לְקַמֵּן: הַהִבְדֵּל בֵּין הָאוֹפְנִים הָאֵמוּרִים בְּהַתְּגַלּוּתָה
 29 שֶׁל עֵצֶם הַנְּשָׁמָה קְשׁוֹר בְּדְרוֹגַת שׁוֹנוֹת הַקִּיּוּמוֹת בֵּה. כֹּאמוּר, הַנְּשָׁמָה הָאֵלוּקִית
 30 הִיא "אֵלוּקִית כְּפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּכַחֲנִית נְבֹאָה". בְּדוּגְמַת בֵּן הַנוּצָר מְטִיפֵת הוֹרֵעַ
 31 שֶׁל אֲבוּי, הִרִי תַחֲלִילָה הִיא הִייתָה כְּלוּלָה בְּמוֹתוֹ שֶׁל הָאֲבָא וְהִייתָה חֵלֶק בְּלִתי
 32 נִפְרָד מִמֶּנּוּ, לְאַחַר מִכֵּן הִיא יֵרֵדָה מִמוֹחוֹ שֶׁל הָאֲבָא וְנַעֲשֶׂתָה כְּעֵלַת מִמְּשׁוֹת
 33 לְעֲצָמָה. כְּמוּ כֵן מִצִּיאוּתָה הַגְּלוּיָה שֶׁל עֵצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא כּוֹז שִׁישׁ לֵה מִמְּשׁוֹת

55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח). 56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (ברעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה ברעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזל"י חזי (מקיף דחי*). אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) – הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לנצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגנות הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים. 57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעח.

(* ראה סה"מ עת"ר ט"ע קנד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעצם זה שנמצאים בגלות, הוא גלוי עצם הנשמה כמו
 2 שהיא משרשת בהעצמות.
 3 (יא) ויש לקשר זה עם המבאר בהמאמר⁵⁸ "וקבל היהודים"
 4 בפרוש הפתוח ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך
 5 שמן זית גו', שהפירוש הפנימי
 6 של הפסוק הוא דלאחרי שמשה
 7 'יצוה' ויקשר את בני ישראל
 8 אזו יביאו ישראל למשה
 9 שמן זית גו', כלומר ש'ישראל
 10 על ידי עבודתם יסיפו גלוי
 11 אור במדרגת משה. לכאורה היה
 12 ניתן לחשוב שהוספה זו איננה כרוכה
 13 בעבודה מיוחדת של בני ישראל אלא
 14 היא באה ממילא על ידי עצם זה שהם
 15 מקבלים את השפעתו של משה רבינו
 16 ואולם יש לומר מהביאורים
 17 בזה כיצד דבר זה קשור בעבודת
 18 האדם, דזה שמשה 'מצוה'
 19 ומקשר את בני ישראל, הוא,
 20 שהוא זן ומפרנס את האמונה, שהאמונה תהיה
 21 האמונה, שהאמונה תהיה
 22 נוסף על כמו שהיא מצד דרגת
 23 הגלויים והנשמה (מצד זה
 24 שהנשמה שלמעלה רואה
 25 אלקות) היא תהיה גם מצד
 26 עצם הנשמה. [פעולתו של משה
 27 רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל
 28 עם אור אין סוף של הקדוש ברוך הוא
 29 אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין
 30 עצמם ויש לומר, דזהו מה
 31 שנאמר ואתה תצוה את בני
 32 ישראל, דלשון הפסוק ואתה
 33 תצוה את בני ישראל' ללא
 34 שמוכר בו עם מי נעשית ה'צוותא'
 35 והחיבור שלהם הרי מכך משמע
 36 שמשה 'מצוה' (מקשר
 37 ומחבר) את בני ישראל
 38 עצמם כלומר מאחדם בינם לבין
 39 עצמם, פעולה זו גם היא קשורה
- בהתגלותה של עצם הנשמה פי מצד עצם הנשמה, כל ישראל הם
 חד⁵⁹ (=אחד). ועל ידי העבודה ד'ישראל עצמם (המתאפשרת
 לאחרי שנמשך ב'ישראל גלוי עצם הנשמה על ידי משה),
 שגם כחות הגלויים שלהם (הציוור דהכחות) עבודתם של בני
 ישראל היא להעמידם בצורה כזו
 שיהיו מתאימים לעצם
 הנשמה, על ידי זה נעשה
 יתרון והוספה בכחיות עצם
 הנשמה שנמשכה ונתגלתה
 בהם תחילה על ידי משה
 (ויקחו אליך), פי על ידי זה
 מתגלה בה שרשה האמתי
 כמו שהיא משרשת
 בהעצמות.
 [ולהעיר, שעל ידי זה נתוסף
 גם בהאחדות ד'ישראל. כיוון
 שהאחדות ד'ישראל הנגרמת על
 ידי עצם הנשמה שמתגלית
 בהם אשר התגלות זו דורשת את
 ההתבטלות של גופם וכחותיהם
 הגלויים, כיוון שמבחינתם יש הבדל
 בין יהודי אחד ליהודי אחר, לכן היא
 אחדות זו נחשבת כמו דבר שנוסף
 על מצויאותם הגלויה של בני
 ישראל כשלעצמה. ולכן, דבר זה בא
 לידי ביטוי בכך שאחדות זו היא
 על ידי שבני ישראל עושים
 ומחשיבים את נפשם כעקר [את
 גופם כטפיל⁶⁰ באופן זה קשה
 לראות את שייכותו של יהודי אחד
 ליהודי אחר גם בדברים השייכים
 לגופו ומציאותו הפרטית. ואולם על
 ידי גלוי עצם הנשמה כמו
 על ידי משה (ויקחו אליך), פי על ידי זה מתגלה בה שרשה האמתי כמו
 שהיא משרשת בהעצמות.
 [ולהעיר, שעל ידי זה נתוסף גם בהאחדות ד'ישראל. שהאחדות ד'ישראל
 על ידי עצם הנשמה שמתגלית בהם היא כמו דבר נוסף על
 מצויאותם. ולכן, אחדות זו היא על ידי שעושים נפשם עקר וגופם טפיל⁶⁰.

(58) סעיף ד – הובא לעיל ס"ב. 59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי שרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). 60) ראה תניא פרק לב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת, שְׁכֹאמֹר עַל יָדֵי זֶה גַם הַצִּיּוֹר
2 דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא 'חֹד' עִם הָעֵצָם, אִי גַם הָאֲחֻדוֹת
3 דִּישְׁרָאֵל הִיא לֹא רַק בְּעֵצִים נִפְשָׁם אֲלֵא כָּל הָעֲנִינִים שְׁלֵהֶם, גַּם
4 בְּעֲנִינֵי הַשִּׁיכִים לְהַגְיָהּ].
5 בתחילת המאמר בסעיף א' הוזכר
6 הריק בפסוק 'ואתה תצוה' בכך
7 שנאמר בו שנרות המנורה צריכים
8 להיות 'נר תמיד' למרות שזמן הדלקתם
9 בבית המקדש איננו במשך כל היממה
10 אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך
11 מבואר במאמר 'וקבל היהודים' של
12 כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהדבר קשור
13 במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר
14 הנרות הינם הנשמות ככתוב 'נר ה'
15 נשמת אדם".
16 ועל פי זה יובן מה שכתוב
17 בַּהַמְאָמֵר⁶¹ "וקבל היהודים",
18 דַּעַל יָדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים
19 (עַל יָדֵי עֲבוֹדָתָם) בְּמִדְרַגַּת
20 מִשְׁהָ, עַל יָדֵי זֶה דוּקָא יְהִיָּה
21 גַר תְּמִיד, דְּלִכְאוּרָה, זֶה
22 שְׁהַגֵּר דְּהַנְּשָׁמָה כְּלוֹמֵר אֹר
23 הַנִּשְׁמָה (הַנִּשְׁמָלָה לֹר כְּכֹתוּב "נִר⁶²
24 הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם"⁶³) הוּא
25 יַעֲלִיחַ לְהַאִיר תְּמִיד (כְּלוֹמֵר לְמִרוֹת
26 הַעֲלִיּוֹת וְהִידוּדוֹת בְּהֵם נִתּוּן הָאֵדָם, אֹר
27 הַנִּשְׁמָה יֵאִיר בְּאוֹפֵן שְׁוָה בְּכֹל
28 הַמְּצִיבִים הַמִּשְׁתַּנִּים, בְּלִי שְׁנוּי),
29 הוּא לֹא בְּכוּחוֹ שֶׁל הָאֵדָם עֲצֵמוֹ אֲלֵא
30 דוּקָא עַל יָדֵי גְלוּי עֵצָם
31 הַנְּשָׁמָה שְׁנִמְשָׁף וּמִתְגַּלֶּה עַל
32 יָדֵי מִשְׁהָ (שׁוֹ עֲבוּדוֹתָם כְּאֹמֵר
33 'וְאִתָּה תְּצוּה'), כִּיּוּן שְׁלֵמוֹת
34 מְצִיאוֹתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאֵדָם הַנִּתּוּנָה
35 תַּחַת שִׁינוּיִים תְּמִידִים הִרִי דְּבַעֲצָם
36 הַנְּשָׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי, וְאוֹלָם
37 בְּהַמְאָמֵר אֹמֵר שְׁהַעֲנִן דְּיָגֵר
38 תְּמִיד' הוּא דוּקָא קְשׁוֹר בְּפַעּוֹלָתָם
39 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יָדֵי שִׁישְׁרָאֵל
40 מוֹסִיפִים בְּמִדְרַגַּת מִשְׁהָ,
41 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ. וְיֵשׁ לֹמֵר,
42 שְׁבַה־גְלוּי דְּעֵצָם הַנְּשָׁמָה הַנְּעֵשָׂה בְּדִרְךָ וּבְצוּרָה שֶׁל 'מְלַמְעֵלָה

לְמִטָּה' כְּלוֹמֵר לֹא מְצִיּוֹר שֶׁל הָאֵדָם אֲלֵא עַל יָדֵי 'וְאִתָּה תְּצוּה' כְּלוֹמֵר
עַל יָדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ, אֲכַן יֵשׁ חֲלוּק וְהַבְּדִל בֵּין תְּקוּפָה רֹחוּמִית שֶׁל 'עֵרֵב'
וּבֵין כּוֹז שֶׁל 'בְּקָר'. שְׁעַקֵּר הַגְּלוּי שְׁלָה שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁמָה כְּשֶׁלְּעֵצָמָה
הוּא דוּקָא כְּשִׁישְׁנָם הַעֲלָמוֹת וְהִסְתָּרִים כְּלוֹמֵר דְּבָרִים הַמְעֲלִימִים
וּמְסַתִּירִים עַל מְצִיאוֹת ה' וּמְנַסִּים
לְמַנּוּע מִיְהוּדִי לְמַלֵּא אֶת רִצּוֹן ה' (זו
תְּקוּפָה שֶׁל חוֹשֶׁךְ 'עֵרֵב') שְׁעַל יָדֵי
זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה כַּחַ
הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ, אֲךָ כֹּאשֶׁר מְגִיעָה
תְּקוּפָה שֶׁל 'בּוֹקֵר' נִעְלַמַת הַתְּגִלוֹתָהּ
שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁמָה וּכְמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר
לְעִיל (סְעִיף יו"ד), שְׁגַם
אֵלֶּה שְׁבִזְמָן הַגְּזָרָה (זִמְן שֶׁל
'עֵרֵב') עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ,
כְּשִׁבְאוֹ לְמָקוֹם שְׁאִפְשֵׁר
לְעַסֵּק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ
הִרְחֵבָה (מִצַּב שֶׁל 'בְּקָר'), אֵין
נֶכֶר בְּהֵם הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ
שְׁהִיָּה לְהֵם מְקַדָּם. [אֵם כֵּן,
אֲמִתִּית הַעֲנִן (=הַעֲנִן הָאִמִּיתִי)
דְּיָגֵר תְּמִיד' (שְׁאֵין שִׁיף בּוֹ
שְׁנוּי וּמְשִׁיךְ לְהַאִיר גַּם תְּקוּפָה שֶׁל
'בּוֹקֵר') הוּא עַל יָדֵי עֲבוֹדָתָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁהַעֲבוּדָה הַמוֹטֵלָת
עֲלֵיהֶם הִיא לְגִרוּם לִכְךָ שְׁגַם כַּחוֹת
הַגְּלוּיִים יְהִיּוּ חֹד (=אֲחָד) עִם
עֵצָם הַנְּשָׁמָה, שׁוֹ הַחוּסְפָה הַבָּאָה
עַל יָדֵם 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ'.
עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵמוּרִים יוֹבֵן הַמוֹכֵר
בְּסִעִיף ח' שֶׁלְּכֹאוּרָה הַמִּילִים 'כְּתִית
לְמֹאוֹר' הַקְּשׁוּרוֹת בְּגִלוּי ה'מֹאוֹר'
שְׁבִנְשָׁמָה הִיוּ צְרִיכוֹת לְהִיכְתֵּב בְּחֻלְקוֹ
הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּק 'וְאִתָּה תְּצוּה'
הַמְּדַבֵּר עַל עֲבוּדוֹתָהּ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ,
מְדוּעַ אֵם כֵּן הֵן מוֹפִיעוֹת בְּחֻלְקוֹ הַשְּׁנִי
שֶׁל הַפְּסוּק הַמְּדַבֵּר עַל עֲבוּדוֹתָם שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל.
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר אֶת זֶה
שְׁהַעֲנִין שֶׁל 'כְּתִית לְמֹאוֹר'
נִאֲמָר בְּכַתּוּב בְּהַמְשָׁף לְיִקְחוּ
אֵלֶיךָ גו', פִּי בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל
'כְּתִית לְמֹאוֹר' נִכְלָל לֹא רַק ה'כְּתִית' הַקִּיִּים בּוֹמֵן שֶׁל גּוֹיָרָה אֲלֵא גַם זֶה

(61) סעיף ד. (62) משלי כ, כז. (63) ראה בהמאמר סט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּשְׁרָאֵל הֵם שְׂבוּרִים וְנִדְכָּאִים (פְּתִית) מַעֲצָם זֶה שֶׁהֵם
 2 בְּגָלוֹת, דַּעֲנָן זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַתְּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פּוֹעֵלִים
 3 שֶׁגַם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם יְהִיו מִתְאִימִים לַעֲצָם הַנְּשֻׁמָּה,
 4 וּבְחִינַת ה'מְאוּר' דִּהְנִשְׁמָה' שֶׁמִּתְגַּלֶּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֲצָם
 5 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁרֶשֶׁת
 6 בְּהַעֲצָמוֹת, וְכִיוּן שׁוֹה קְשׁוּר 1
 7 כְּעַבְדוּתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֵן נֶאֱמַר 2
 8 'פְּתִית לְמְאוּר' בְּהַמְשָׁךְ 3
 9 ל'וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.
 10 (יב) כִּסְעִיף זֶה מְבוּאֵר שֶׁגַם הַעֲבוּדָה
 11 הַבְּהֵא מְצִיִּים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם
 12 נִעֲשֶׂית עַל יְדֵי נְתִינַת כַּח מִמְשֶׁה רַבִּינוּ,
 13 וְכִמוֹ כֵּן בְּדוּרֵינוּ אֵנוּ עַל יְדֵי נְתִינַת כַּח 7
 14 מְנַשִּׂיא דוֹרֵינוּ.
 15 וְהִנֵּה הַמִּילִים 'וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ' הַקְּשׁוּרוֹת
 16 בְּחִמְקֵידָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם גַּם הֵן
 17 שִׁיכוֹת לְמִילִים 'ואתה תצוה' הַקְּשׁוּרוֹת
 18 כְּעַבְדוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁהִרִי
 19 הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוֹת עַל פִּי פִּשְׁטוֹ
 20 שֶׁל מְקַרָּא) בְּפִסּוֹק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה
 21 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
 22 גו' הוּא שֶׁמֹּשֶׁה יִצְוֶה אֶת בְּנֵי
 23 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.
 24 וְיִמְזָה מוֹכֵן שֶׁכֵּן גַּם בְּפִנְיֵמוֹת
 25 הַעֲנִינִים, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה 'מְצִוֶּה'
 26 וּמְקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
 27 לֹא רַק בְּאוֹפֵן כַּזֶּה שֶׁלֹּאחֵר מִכֵּן הֵם
 28 צְרִיכִים לְעַבֵּד אֶת עֲבוֹדַתָּם לְבַד לְלֹא
 29 כּוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ אֲלֵא זֶה בְּאִפְסָן
 30 שֶׁהוּא מְמַשְׁקֵף מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם
 31 נְתִינַת כַּח גַּם עַל עֲבוֹדַתָּם הַבְּהֵא

לאחר מכן הרמוזה במילים 'וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ גו'. וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹעֵעַ
 לְמֹשֶׁה שֶׁבְּדוּרֵנוּ, כְּבוֹד קְדֻשַׁת מוֹרֵי וְחִמֵי אֲדָמוֹר נְשִׂיא
 דוֹרֵנוּ, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ לְעוֹרֵר וְלִגְלוֹת אֶת הָאֲמוּנָה שֶׁבְּכָל אֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד עֲצָם הַנְּשֻׁמָּה הִיא בְּאִפְסָן שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהֶם כַּח
 שְׂאֵחֵר כֶּף יַעֲבֵדוּ עֲבוֹדַתְּם
 בְּכַח עֲצָמָם, וְהַכַּח שְׁנִיתֵן עַל יְדוֹ
 הוּא עַד כְּדֵי כֵךְ שֶׁהֵם יִצְלִיחוּ שִׁיְהִיו
 'נֵר תְּמִיד' שְׂאִין שִׁיךְ בּוֹ שְׁנוֹי
 גַּם מִצַּד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים.
 וְעַל יְדֵי זֶה זֹכִים בְּקִרּוֹב
 מְמַשׁ לְגֵאֲלָה הָאֲמִתִּית
 וְהַשְּׁלָמָה, שְׂאֵז כִּשֶׁם שֶׁהַתְּגַלּוֹתָה
 שֶׁל אֹרֹר הַנְּשֻׁמָּה הוּא גַּם מִצַּד מְצִיאוֹתוֹ
 הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם כֵּךְ גַּם בְּכָל הָעוֹלָם
 יְהִיָּה גְלוּי אֲלֻקוֹת גַּם מִצַּד
 הַמְּשָׁה. וְיִהְיֶה אֲזִי הַבָּאָת
 הַשְּׁמָן וְהַדְּלָקָת הַנְּרוֹת (וַיִּקְחוּ
 אֵלֶיךָ שְׁמָן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר
 תְּמִיד) גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּלוֹמֵר
 הַדְּלָקָת הַמְּנוּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
 הַשְּׁלִישִׁי, בְּגֵאֲלָה הָאֲמִתִּית
 וְהַשְּׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
 צְדָקָנוּ, בְּקִרּוֹב מְמַשׁ.

בְּכַח יַעֲבֵדוּ עֲבוֹדַתְּם לְכַח
 עֲצָמָם, וְעַד שִׁיְהִיו נֵר תְּמִיד שְׂאִין שִׁיךְ בּוֹ שְׁנוֹי גַּם מִצַּד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים.
 וְעַל יְדֵי זֶה זֹכִים בְּקִרּוֹב מְמַשׁ לְגֵאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, שְׂאֵז יְהִיָּה גְלוּי
 אֲלֻקוֹת גַּם מִצַּד הַמְּשָׁה. וְיִהְיֶה אֲזִי הַבָּאָת הַשְּׁמָן וְהַדְּלָקָת הַנְּרוֹת (וַיִּקְחוּ
 אֵלֶיךָ שְׁמָן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד) גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי,
 בְּגֵאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּקִרּוֹב מְמַשׁ.

המשך ביאור למט' גיטין ליום שבת קודש עמ' א

1 עֲבָדֶיךָ הַכְּנַעֲנִים מִשְׁתַּלְחִים בְּמִיתָתוֹ בְּלֹא גַט שַׁחֲרוּר.
 2 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמֵרָא, אִי הֵבִי, אִפִּילוֹ יִשְׂרָאֵל נָמִי - אִם כֵּךְ כָּל עַבְד כְּנַעֲנִי
 3 שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂמַת רַבּוֹ, יִשְׁתַּחֲרַר אִף שִׁישׁ יוֹרְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ
 4 נִיתַרְת בְּמִיתָתוֹ. עוֹנָה הַגְּמֵרָא, אֲמַר קְרָא (ויקרא בה מו) 'וְהַתְּנַחֲלָתֶם
 5 אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֵזָה, מְבוּאֵר בְּפִסּוֹק שֶׁהַעֲבָדִים
 6 עוֹבְרִים בִּירוּשָׁה לְבָנִים.
 7 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמֵרָא, אִי הֵבִי - אִם כֵּךְ שֶׁרַק יְרוּשָׁת הַיּוֹרְשִׁים מוֹנַעַת
 8 מִהַעֲבֵד לְצַאֵת לְחִירוֹת בְּמִיתָת הָאֲדוֹן, הַמְּפָקִיר עֲבָדוֹ וְיָמַת לְפָנָי
 9 שֶׁנֶּתַן לוֹ גַט שַׁחֲרוּר, נָמִי יִצֵּא הָעַבֵד לְחִירוֹת, כִּי הִיֹּת הוּא הוֹפְקֵר,

10 אִין יוֹרְשִׁיו שֶׁל הָאֲדוֹן יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ, וְעַלֵּיו לְצַאֵת לְחִירוֹת בְּמִיתָת
 11 הָאֲדוֹן אִפִּילוֹ בְּלֵי גַט שַׁחֲרוּר. אֲלֻמָּה - אֲמַר אַמְיִמֵר, הַמְּפָקִיר
 12 עֲבָדוֹ וְיָמַת, אוֹתוֹ הַעֲבָד אִין לוֹ תְּקַנָּה, מֵאֲחֵר שֶׁכִּשְׁהַפְּקִירוֹ פִּקַּע מִמֶּנּוּ
 13 מִמּוֹן, וְנִשְׁאֵר עַלֵּיו רַק אִיסוּר, וְאִין זֶה יְרוּשָׁה לְהוֹרִישָׁה לְבָנָיו, וְאִין
 14 מִי שִׁיתִירְנוּ.
 15 מְשִׁיבָה הַגְּמֵרָא, דְּאֲמִימֵר קְשִׂיא - בְּאֵמַת דְּבִרֵי אַמְיִמֵר מוֹקְשִׁים.
 16 אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אֲמַר רַבִּי יוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, הִלְכָה בְּאִבָּא שְׂאוּל
 17 שֶׁגַר שְׂמַת עַבְדֵּיו הַגְּדוּלִים יוֹצֵאִים לְחִירוֹת, וְהַקְּטִינִים כָּל הַקּוֹדֵם
 18 זֹכֵה בְּהֵם. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי,

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בברכות שבלעם בריך את בני ישראל:
 2 **מִי מִנָּה עֵפֶר יַעֲקֹב** (ופירש רש"י: "כתרגומו דעדקיא [הקטנים] דבית
 3 יעקב וכו' מארבע משריתא ארבע דגלים. דבר אחר עפר יעקב, אין חשבון
 4 במצות שהם מקיימין בעפר, לא תחרוש בשור ובחמור, לא תזרע כלאים, אפר
 5 פרה ועפר סטה וכיוצא בהם")
 6 **וּמִסֹּפֶר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל**¹
 7 (ופירש רש"י: "רביעוניהן, זרע היוצא
 8 מן התשמיש שלהם"), **וְצִרְיָהּ**
 9 **לְהִבִּין**², **מֵהוּ הַדְּיוּק**
 10 **שֶׁבַתְחִילָה נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן מִנָּה**
 11 **וְאַחַר כֵּן נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן מִסֹּפֶר**³
 12 והרי 'מנין' ומספר' הם ענין אחד וכיון
 13 ששינה הכתוב את הלשונות, יש לבאר
 14 מהו הטעם לשינוי זה, **וְגַם** צריך
 15 להבין דיוק נוסף בכתוב זה, מהו
 16 הטעם לכך **שֶׁבַתְחִילָה נֶאֱמַר**
 17 **וְעַקֵּב וְאַחַר כֵּן נֶאֱמַר יִשְׂרָאֵל**,
 18 **וְהַיִּינוּ, שְׁבִיעַקֵב נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן**
 19 **מִנָּה דוּקָא, וּבִישְׂרָאֵל נֶאֱמַר**
 20 **הַלְשׁוֹן מִסֹּפֶר דוּקָא, וְצִרְיָהּ** להבין
 21 מהו השייכות המיוחדת של השם
 22 'יעקב' ל'מנה' ומהי השייכות המיוחדת
 23 של השם 'ישראל' ל'מספר'. **גַּם**
 24 **צִרְיָהּ לְהִבִּין** עוד דבר בפסוק זה
 25 **בְּכַלּוֹת תוֹכֵן** בתוכן הכללי של
 26 **הַפְּתוּחַ שְׁמֵרוּמָם** בלעם ומשבח
 27 ומהלל **אֶת יִשְׂרָאֵל בְּזָה מִי מִנָּה**
 28 **כְּרִיבּוּי גְדוֹל עַד אֵין מִסֹּפֶר,**
 29 **דְּלִכְאוּרָה** יש לעיין מהו השבח
 30 הגדול בכך, **הָרִי אֲדַרְבָּה, לַהֲיַפֵּי,**
 31 **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב**³ בתורה על מעלתם
 32 של בני ישראל **לֹא מִרְבָּכֶם מִפֶּלַע**
 33 **הַעֲמִים חֶשֶׁק הַוָּי' בְּכֶם** בני
 34 ישראל **וַיִּבְחַר בְּכֶם** מכל האומות
 35 **כִּי אֶתֶם הִמְעַט מִפֶּלַע הַעֲמִים,**

ביאור בדרך אפשר

36 **הַיִּינוּ שְׁהַמְעַלָּה הִיא דוּקָא בְּזָה שְׁאֵתֶם הִמְעַט גו', וְאִם כֵּן**
 37 **מֵהוּ אָמְרוּ** מהו השבח באמירה **מִי מִנָּה גו'** המדגישה את המספר
 38 הגדול של בני ישראל, הרי מפורש בתורה שהבחירה של הקדוש ברוך הוא
 39 בבני ישראל היא דווקא משום שבני ישראל הם 'המעט מכל העמים'.
 40 **(ב) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהִקְדָּם מֵה**
 41 **שְׁמֵכְבָּאָר כְּבוֹד קְדָשֶׁת מוֹרִי**
 42 **וְחִמִּי אֲדַמּוּ"ר** הרבי הריי"צ (שיום
 43 זה, ר"ב תמוז הוא יום הולדתו, בשנת
 44 תר"מ, ויום גאולתו בשנת תרפ"ז)
 45 **בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל** במאמר חסידות
 46 הפותח בפסוק בתהלים **מִזֶּן הַמַּצֵּר**
 47 **גו'**,⁴ **בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב**⁵ **מִן**
 48 **הַמַּצֵּר קְרָאתִי יְיָהּ עֲנֵנִי**
 49 **בְּמִרְחַב יְיָהּ, דְּכָאֲשֵׁר הָאָדָם**
 50 **הוּא בְּמַצֵּב שֶׁל מַצֵּר** קושי
 51 ומצוקה **(כְּפִי שְׁמֵפֶרְט**
 52 **בְּהַמְאָמַר כְּמָה אוֹפְנִים בְּזָה)**
 53 **הִנֵּה אַז הוּא קוֹרָא אֱלֹוֹי אַת**
 54 **הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יתְבַרְךְ בַּתְּפִלָּה,**
 55 **שְׁזָהוּ פִירוּשׁ הַאֲמוּר** בכתוב
 56 **קְרָאתִי, דְּכָל קְרִיאָה הִיא**
 57 **קְרִיאָה בַּתְּפִלָּה**,⁶ **וְהַתְּפִילָּה**
 58 **הִיא לְיְיָהּ, וְלִכֵּן נֶאֱמַר קְרָאתִי יְיָהּ**
 59 **שְׁהֵם שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת**
 60 **דְּשֵׁם הַוָּי'. וּמִמְשִׁיף בְּמֵאָמַר**
 61 **בְּבִיאוּר מֵה שְׁפָתוֹב**⁷ **בְּנִכּוּאָת**
 62 **ישע"י בְּטַחוּ בַּהַוָּי' עַדִּי עַד**
 63 **תְּמִיד, לְנֹצַח כִּי בְּיְיָהּ הַוָּי' צוּר**
 64 **עוֹלָמִים, דְּפִירוּשׁוֹ, שְׁהַבְּטַחוּן**
 65 **בַּהַוָּי' צִרְיָהּ לַהֲיִוֹת עַדִּי עַד,**

בס"ד. ש"פ חוקת בלק, י"ב
תמוז, ה'תשי"ב
(הנחה בלתי מוגה)

1 **מִי מִנָּה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל**,
 2 **וְצִרְיָהּ לְהִבִּין**,² **מֵהוּ הַדְּיוּק** שֶׁבַתְחִילָה נֶאֱמַר
 3 **הַלְשׁוֹן מִנָּה וְאַחַר כֵּן נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן מִסֹּפֶר, וְגַם,**
 4 **שֶׁבַתְחִילָה נֶאֱמַר יַעֲקֹב וְאַחַר כֵּן נֶאֱמַר יִשְׂרָאֵל,**
 5 **וְהַיִּינוּ, שְׁבִיעַקֵב נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן מִנָּה, וּבִישְׂרָאֵל**
 6 **נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן מִסֹּפֶר. גַּם צִרְיָהּ לְהִבִּין בְּכַלּוֹת**
 7 **תוֹכֵן הַפְּתוּב שְׁמֵרוּמָם אֶת יִשְׂרָאֵל בְּזָה מִי מִנָּה**
 8 **כְּרִיבּוּי גְדוֹל עַד אֵין מִסֹּפֶר, דְּלִכְאוּרָה, הָרִי**
 9 **אֲדַרְבָּה, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב**³ **לֹא מִרְבָּכֶם מִפֶּלַע הַעֲמִים**
 10 **חֶשֶׁק הַוָּי' בְּכֶם וַיִּבְחַר בְּכֶם כִּי אֶתֶם הִמְעַט מִפֶּלַע**
 11 **הַעֲמִים, הַיִּינוּ שְׁהַמְעַלָּה הִיא דוּקָא בְּזָה שְׁאֵתֶם**
 12 **הִמְעַט גו', וְאִם כֵּן מֵהוּ אָמְרוּ מִי מִנָּה גו'.**

13 **(ב) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהִקְדָּם מֵה שְׁמֵכְבָּאָר כְּבוֹד קְדָשֶׁת**
 14 **מוֹרִי וְחִמִּי אֲדַמּוּ"ר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל**
 15 **מִן הַמַּצֵּר גו'**,⁴ **בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב**⁵ **מִן הַמַּצֵּר**
 16 **קְרָאתִי יְיָהּ עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְיָהּ, דְּכָאֲשֵׁר הָאָדָם הוּא**
 17 **בְּמַצֵּב שֶׁל מַצֵּר (כְּפִי שְׁמֵפֶרְט בְּהַמְאָמַר כְּמָה**
 18 **אוֹפְנִים בְּזָה) הִנֵּה אַז הוּא קוֹרָא אֱלֹוֹי יתְבַרְךְ**
 19 **בַּתְּפִלָּה, שְׁזָהוּ קְרָאתִי, דְּכָל קְרִיאָה הִיא קְרִיאָה בַּתְּפִלָּה** היא לְיְיָהּ,
 20 **שְׁהֵם שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת דְּשֵׁם הַוָּי'. וּמִמְשִׁיף בְּמֵאָמַר בְּבִיאוּר מֵה שְׁפָתוֹב**⁷
 21 **בְּטַחוּ בַּהַוָּי' עַדִּי עַד כִּי בְּיְיָהּ הַוָּי' צוּר עוֹלָמִים, דְּפִירוּשׁוֹ, שְׁהַבְּטַחוּן בַּהַוָּי'**

(1 פרשתנו (בלק) כג, יו"ד. 2) ראה גם רד"ה מי מנה תרל"ג. עטר"ת (סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שע. עטר"ת ע' תקיט). 3) ואתחנן ז, ז. 4) דשנת תרפ"ז – יצא לאור בקונטרס יב"ג תמוז שנה זו (תשי"ב) – נדפס לאח"ז ב"סה"מ קונטרסים ח"ג ע' צא ואילך. סה"מ תרפ"ז ס"ע קפט ואילך. 5) תהלים קיח, ה. 6) ראה דב"ר פ"ב, א. יל"ש ואתחנן רמז תתיא. ועוד. 7) ישע"י כו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַיֵּינוּ עַד בְּחִינַת מְדְרִיגַת עַד, וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, כִּי בִּנְיָה
 2 הַנּוֹי צוּר עוֹלָמִים, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמְבָאָר.
 3 וּמִשְׁמַעוֹת הָעֵנָן הִיא, שְׂבִמִּידַת הַבְּטָחוֹן שֶׁהָאֵדָם מֵאֲמִין בַּה', בּוֹטָח
 4 בּוֹ וְסוֹכֵן עָלָיו לִשׁ פְּמָה מְדְרִיגוֹת, אֶף לְהִיּוֹת שְׂבִינָה הַנּוֹי צוּר
 5 עוֹלָמִים, לְכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת
 6 בְּטָחוֹן הַנְּבָרָאִים בְּשֵׁם הַנּוֹי
 7 עַד בְּחִינַת וּמְדְרִיגַת עַד דּוֹקָא
 8 שֶׁמִּמֶּנָּה בָּאָה הַחַיּוֹת הָאֱלוּקוֹת
 9 לְנִבְרָאִים, וְכִפִּי שִׁבּוּאָר לְהֵלֵךְ.
 10 (ג) וּבִיאוּר הָעֵנָן⁸, דְּהִנְהָ, דְּהִנְהָ,
 11 כְּלָלוֹת עֵנָן הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי שֶׁל
 12 הַבְּטָחוֹן שֶׁהָאֵדָם בּוֹטָח בַּה' שִׁסְפֵּק
 13 לוֹ אֵת צָרְכּוֹ וְשִׁמּוֹר עָלָיו וְכוּ' הוּא
 14 מְבוֹסָס וּמוֹסָד עַל עֵנָן הָאֲהָבָה
 15 דְּהַקְבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
 16 שְׂפָתוֹב⁹ בְּנִבּוּאוֹת מְלָאכִי אֲהָבָתִי
 17 אֲתָחֵם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמַר הַנּוֹי,
 18 שְׁלֹכֵן בּוֹטָח הָאֵדָם בְּהַנּוֹי
 19 הָאוֹהֵב אוֹתוֹ שְׁיוּצִיא אוֹתוֹ מִן
 20 הַמִּיּוֹצֵר וְיָבִיא אוֹתוֹ אֶל
 21 הַמְּרִחֵב הָאֲמִיתִי, לֹא רַק מְרַחֵב
 22 יְחִסִּית לְמִצְרַיִם שֶׁהִיא נְתוּן בּוֹ קוֹדֵם
 23 לְכֵן, אֲלֵא מְרַחֵב אִמִּיתִי וְיִסְפֵּק לוֹ
 24 אֵת כָּל צָרְכּוֹ בְּרֹב חֲסֵדוֹ וְטוֹבוֹ.
 25 אֲמָנָם, אֶף שְׂמַצַּד מִדַּת הַחֲסֵד
 26 הָאֲהָבָה וְרַחֲמִים שְׂלִמְעָלָה
 27 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֵת בְּנֵי
 28 יִשְׂרָאֵל הַרִי הוּא הָאֵדָם בְּטוֹחַ
 29 בְּהַנּוֹי שְׁיוּצִיא אוֹתוֹ מִן
 30 הַמִּיּוֹצֵר כּוּ' וְיָבִיא אוֹתוֹ לְמִרְחֵב
 31 אִמִּיתִי וְיִגַּן עָלָיו, מְכַל מְקוֹם,
 32 לְהִיּוֹת שְׂמִידַת הַחֲסֵד הִיא רַק
 33 קֵן אֶחָד בְּמִידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 34 (הַנְּחֻלְקוֹת בְּדֶרֶךְ כָּל לְשִׁלוּשָׁה קוֹיִם)
 35 — קוֹ הַיְמִין שֶׁעִיקְרוֹ מִידַת הַחֲסֵד, קוֹ
 36 הַשְּׂמָאל שֶׁעִיקְרוֹ מִידַת הַגְּבוּרָה, וְקוֹ
 37 הָאֲמִצְעִי שֶׁעִיקְרוֹ מִידַת הַתְּפָאֵרַת, מִידַת
 38 הַרְחָמִים, וְאֲפָשֵׁר שִׁתְּכֵן שְׂתִּהְיֶה
 39 הַהֲתַנְּגְדוֹת לְזֶה לְאֵהֲבָה שֶׁמִּמִּידַת
 40 הַחֲסֵד תִּהְיֶה הַתַּנְּגְדוֹת מְמִידַת
- 1 הַיֵּינוּ עַד בְּחִינַת מְדְרִיגַת עַד, הַיֵּינוּ עַד בְּחִינַת מְדְרִיגַת
 2 עַד, וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, כִּי בִּנְיָה הַנּוֹי צוּר
 3 עוֹלָמִים. וּמִשְׁמַעוֹת הָעֵנָן, שְׂבִמִּידַת הַבְּטָחוֹן יִשׁ
 4 פְּמָה מְדְרִיגוֹת, אֶף לְהִיּוֹת שְׂבִינָה הַנּוֹי צוּר
 5 עוֹלָמִים, לְכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת בְּטָחוֹן הַנְּבָרָאִים בְּשֵׁם
 6 הַנּוֹי עַד בְּחִינַת וּמְדְרִיגַת עַד דּוֹקָא.
 7 (ג) וּבִיאוּר הָעֵנָן⁸, דְּהִנְהָ, כְּלָלוֹת עֵנָן הַבְּטָחוֹן
 8 הוּא הָאֲהָבָה דְּהַקְבָּ"ה לְיִשְׂרָאֵל,
 9 כְּמוֹ שְׂפָתוֹב⁹ אֲהָבָתִי אֲתָחֵם אֶמַר הַנּוֹי, שְׁלֹכֵן
 10 בּוֹטָח הָאֵדָם בְּהַנּוֹי שְׁיוּצִיא אוֹתוֹ מִן הַמִּיּוֹצֵר
 11 וְיָבִיא אוֹתוֹ אֶל הַמְּרִחֵב הָאֲמִיתִי, וְיִסְפֵּק לוֹ אֵת
 12 כָּל צָרְכּוֹ. אֲמָנָם, אֶף שְׂמַצַּד מִדַּת הַחֲסֵד הָאֲהָבָה
 13 וְרַחֲמִים שְׂלִמְעָלָה הַרִי הוּא בְּטוֹחַ בְּהַנּוֹי שְׁיוּצִיא
 14 אוֹתוֹ מִן הַמִּיּוֹצֵר כּוּ', מְכַל מְקוֹם, לְהִיּוֹת שְׂמִידַת
 15 הַחֲסֵד הִיא רַק קֵן אֶחָד, וְאֲפָשֵׁר שְׂתִּהְיֶה
 16 הַהֲתַנְּגְדוֹת לְזֶה מִמִּידַת הַגְּבוּרָה, וּבִמְלֵא אֵין זֶה
 17 בְּבִירוֹר שֶׁהַשְּׂפָעָה שְׂמַצַּד מִדַּת הַחֲסֵד תּוּמְשֵׁף
 18 לְמַטָּה, הַרִי גַם בְּטָחוֹנוֹ בְּהַנּוֹי אֵינוֹ בְּשִׁלְמִימוֹת.
 19 וְכָל זֶה כְּאֲשֶׁר הַבְּטָחוֹן הוּא מְצַד הָאֲהָבָה
 20 שְׂלִמְעָלָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּבִיחִינַת הַמִּדּוֹת בְּלִבְדָּה,
 21 שְׂבִמְדְרִיגָה זֶה יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַתַּנְּגְדוֹת מְצַד מִדַּת
 22 הַגְּבוּרָה כּוּ'. אֲבָל כְּאֲשֶׁר מִתְּעַלָּה בְּעֵנָן הַבְּטָחוֹן
 23 שְׂתִּהְיֶה מְצַד בְּחִינַת הַמּוֹחִיץ, אֲזִי הַבְּטָחוֹן הוּא
 24 בְּתוֹקֶף יוֹתֵר, כִּי, מְצַד הָאֲהָבָה כְּפִי שֶׁהִיא
 25 בְּבִיחִינַת הַמּוֹחִיץ, וּבְפִרְט בְּבִיחִינַת מוֹחִיץ דְּגִדְלוֹת,
 26 הַרִי בּוֹדָאִי תּוּמְשֵׁף הַשְּׂפָעָה כּוּ', כִּינֵן שְׂבִיחִינַת
 27 הַמּוֹחִיץ לֹא שְׂיִיף הַתַּנְּגְדוֹת מִמִּידַת הַגְּבוּרָה,
 28 וְכִינְדוּעַ שְׂמוֹחִיץ בְּכָלֵל הֵם בְּבִיחִינַת רַחֲמִים לְגַבִּי
 29 מִדּוֹת.
 30 וְיִוָּבֵן זֶה מִמָּה שְׂאֵנוֹ רּוֹאִים לְמַטָּה בְּאֲהָבָה שְׂבִינֵן אֲדָם לְחִבְרִי, שְׂכָאֲשֶׁר

(8) בהבא לקמן – ראה ביאורי הזוהר פ' וארא לאדמו"ר האמצעי לו, ד [פ, ג] ואילך. לאדמו"ר הצ"ח א' ע' קפח ואילך. ע' קצ ואילך. ד"ה זהר פ' וארא ר"א פתח בטחו בה' דש"פ במדבר תרי"ד (הנחת הר"ה מפאריטש). וראה גם פלח הרמון וירא נח, ג ואילך. (9) מלאכי א, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָאֱהָבָה הִיא רַק מִצַּד הַמְדוּת שְׂבֵלֵב וְעִיקַר הָאֱהָבָה נּוֹבַעַת מֵהֶרְגֵשׁ
 2 וְהַתְחוּשׁוֹת הָאִישִׁיּוֹת שֶׁל הָאוֹהֶב, הֲרִי אִם חֲבִירוֹ לֹא יִמְלֵא אֶת
 3 רְצוֹנוֹ שֶׁל הָאוֹהֶב, וּמִקְפֵּל שֶׁכֵּן אִם חֲבֵרוֹ יַעֲשֶׂה הִיפֹךְ רְצוֹנוֹ הָאִישִׁי
 4 שֶׁל הָאוֹהֶב, הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְדֹּ שְׂתֵהִיָּה חֲלִישׁוֹת בְּהָאֱהָבָה שֶׁלוֹ
 5 לְחִבּוֹ, אֲלֵא עוֹד זֹאת, שְׂתֵהִיָּה
 6 הִיפֹךְ הָאֱהָבָה כִּי אִם חֲבֵרוֹ מֵתְנַהֵג
 7 בִּנְגִידוֹ לְרִצּוֹנוֹת הָאִישִׁיִּים שֶׁל הָאוֹהֶב,
 8 לֹא רַק שֶׁהָאֱהָבָה מֵתְבַטֵּלַת, אֲלֵא שֶׁאֵת
 9 מִקּוֹמָה תּוֹפֵס רֹגֶשׁ שֶׁל הִיפֹךְ הָאֱהָבָה.
 10 אָמְנָם כְּאֲשֶׁר הָאֱהָבָה הִיא
 11 מִצַּד הַמּוֹחִיָּן, מֵתוֹךְ הַבְּנֵה וְהַכֹּהֵן
 12 בְּמַעֲלוֹת חֲבֵרוֹ וְהַעֲרֵכָה כִּלְפֵי חֲבֵרוֹ
 13 וְכוּ' הִנֵּה גַם אִפִּילוֹ אִם חֲבִירוֹ
 14 יַעֲשֶׂה הִיפֹךְ רְצוֹנוֹ, הֲרִי אִף
 15 עַל פִּי שְׂמִצַּד הַמְדוּת בְּלִבְדֹּ
 16 אֵין מְקוֹם שְׂיִאָהֶבְהוּ שֶׁהִרִי
 17 חֲבִירוֹ פּוֹעֵל וּמֵתְנַהֵג בִּנְגִידוֹ לְרִצּוֹנוֹ,
 18 מִקְפֵּל מְקוֹם, מִצַּד הַמּוֹחִיָּן,
 19 הֲרִי פִּינּוֹן שְׂאֲמָרוֹ רַז"ל¹⁰
 20 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת אֵל תְּדִין אֶת חֲבֵרְךָ
 21 עַד שְׂתִגִּיעַ לְמְקוֹמוֹ, הֲרִי הוּא
 22 הָאִישׁ הָאוֹהֵב אֶת חֲבִירוֹ מֵתְבֹנֵן
 23 וּמְכַנִּים אֶת עַצְמוֹ (עַר לִיגֵט
 24 זֵין אַרִיין מְכַנִּים אֶת עַצְמוֹ, לְהַתְּבֹנֵן
 25 בְּעַמּוּקוֹת) בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ שֶׁל
 26 חֲבִירוֹ כּוּ', וּמִבֵּין אֶת הַסִּיבָּה
 27 לְמַעֲשֵׂיו שֶׁלֹּא כֹּוֹרָה הֵם נִגְדֵי רִצּוֹן
 28 הַחֲבֵר הָאוֹהֵב אוֹתוֹ, וְדָן אוֹתוֹ אֶת
 29 חֲבֵרוֹ הָאוֹהֵב לְכַף זְכוּת¹¹,
 30 וּמִמְשִׁיךְ לְאוֹהֵב אֶת חֲבִירוֹ אִף עַל פִּי
 31 שֶׁעֲשֶׂה דְבָרִים נִגְדֵי, הִיפֹךְ רִצּוֹנוֹ,
 32 וְיִתְרָה מְזָה, שְׂכַאֲשֶׁר מֵתְבֹנֵן
 33 וּמְכַנִּים אֶת עַצְמוֹ בְּמַעֲמָדוֹ
 34 וּמַצְבּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, אוֹתוֹ חֲבֵר שֶׁעוֹשֶׂה
 35 נִגְדֵי רִצּוֹנוֹ אֲבָל הוּא דָן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת,
 36 הֲרִי הוּא מֵתְמַלֵּא עָלָיו עַל אוֹתוֹ
 37 חֲבֵר רַחֲמִים, וּמַצִּיד זֶה בְּעַקְבוֹת
 38 רֹגֶשׁ הַרְחָמִים נִיתוּסָף בְּהָאֱהָבָה
 39 שֶׁלוֹ לְחִבּוֹ, עוֹד יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיא
 40 קוֹדֵם לָכֵן.
 41 וְכִמּוֹ כֵּן יוֹבֵן לְמַעֲלָה בְּאוֹקוֹת, שְׂכַאֲשֶׁר הָאֱהָבָה שְׂלִמְעָלָה
 42 אֱהָבַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא מִצַּד בְּחִינַת הַמְדוּת

העליונות בלבד, צריך שישאל יהיו כלי לזה, והיינו והדרך לכן שבני ישראל יהיו ראויים לאהבת ה' שמצד המידות, בעיקר מידת החסד, היא על ידי האהבה שלמטה אהבת בני ישראל אל הקדוש ברוך הוא שהיא כלי לאהבה שלמעלה, כי אהבת בני ישראל לקדוש ברוך הוא ממשכה ומעוררת את אהבת הקדוש ברוך הוא לבני ישראל ובהעדר האהבה שלמטה אבל כאשר אהבת בני ישראל לקדוש ברוך הוא חסרה ואינה, ומכל שכן במצב הפכי, כאשר לא זו בלבד שאין אהבה אלא יש את ההיפך האהבה, ומעשים שהם היפך רצון ה', לא תומשף ההשפעה שמצד האהבה דלמעלה. וכל זה הוא לגבי אהבת הקדוש ברוך הוא לבני ישראל מצד המידות אבל מצד האהבה שלמעלה אהבת הקדוש ברוך הוא לבני ישראל כפי שהיא בבחינת המוחין שלמעלה, הנה גם בהעדר האהבה שלמטה בכל זאת, עדיין תומשף לבני ישראל ההשפעה מלמעלה כו' על דרך המבואר לעיל במשל משני אנשים אוהבים שאם האהבה היא מצד המוחין, גם כשאחד עושה היפך הרצון של חברו האוהב, החבר ממשיך לאהוב אותו ומרחם עליו וכו'. ומזה יובן שכאשר הביטחון של האדם בה' הוא מצד מדת האהבה של בני ישראל אל הקדוש ברוך הוא כמו שהיא בבחינת המוחין, אזי הביטחון הוא בתוקף יותר מאשר ביטחון שמוימד ומבוסס על המידות. אמנם למרות המבואר לעיל אודות מעלת הביטחון בה' מצד המוחין, שהוא בתוקף יותר מאשר הביטחון מצד המידות, הנה גם הביטחון שמצד בחינת המוחין עדיין אינו בשלימות, כי באמת הנה גם מצד המוחין אינו בהכרח שתומשף ההשפעה, וכמו בפועל, וכיון שאין וודאות שבסופו של דבר תומשף ההשפעה בפועל, אין זו

בתוקף יותר.

אמנם גם הביטחון שמצד בחינת המוחין אינו בשלימות, כי באמת הנה גם מצד המוחין אינו בהכרח שתומשף ההשפעה, וכמו

(10) אבות פ"ב מ"ד. וראה תניא פ"ל. (11) ראה אבות פ"א מ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שלמות הביטחון וְכִמוּ בְּאָדָם, במשל האמור לעיל שבאהבה שמצד
 2 המוחין יותר מסתבר שתהיה השפעה ונתינה מהאווה לחבירו האהוב, כי גם
 3 אם חבירו עושה נגד רצונו, מצד המוחין יכול להיות הסבר להנהגתו והוא
 4 ידון את חבירו לכף זכות, כיון שגַם בְּאִשֶּׁר מְקַיִּים הוֹרָאת חַז"ל
 5 אַל תִּדְּוֵן אֶת חֲבֵרְךָ עַד
 6 שְׁתִּגַּיעַ לְמַקוֹמוֹ וּמַצְדִּיק את
 7 הנהגתו של חבירו כלפיו, הָרִי עֲדִיין
 8 אין וודאות שכך יהיה בפועל, כי
 9 לְפַעֲמִים אֲפֹשֶׁר יִתְּכֵן (שלמות
 10 שיתבונן בדבר וינסה ללמד זכות על
 11 חבירו) שְׁלֹא יִמְצֵא עֲלָיו זְכוּת
 12 כָּלֵל, וְאִזּוּ הִנֵּה גַם מִצַּד
 13 הַמוֹחִין לֹא תִהְיֶה הַשְּׁפָעָה כי
 14 אם לא ימצא לימוד זכות על חבירו,
 15 הרי גם מצד השכל והמוחין לא ירצה
 16 לתת ולהשפיע לו. וכך גם בנמשל
 17 וְנִמְצָא, שְׁגַם הַבִּטְחוֹן שֶׁהָאָדָם
 18 בוטח בה' כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד
 19 הַמוֹחִין אֵינוֹ בִּטְחוֹן גָּמוּר
 20 בוודאות מוחלטת שאכן יזכה לקבל
 21 את השפע בפועל, דְּכִיּוֹן שְׁאֲפֹשֶׁר
 22 יִתְּכֵן שְׁלֹא תוֹמְשֵׁף הַשְּׁפָעָה
 23 בפועל, הָרִי אֵינוֹ בִּטּוּחַ בְּבִירוֹר
 24 שְׁתִּהְיֶה הַשְּׁפָעָה ואם הביטחון
 25 הוא לא בוודאות מוחלטת, נמצא
 26 שהביטחון אינו בשלימות. וְכֵן זֶה
 27 הוּא בְּאִשֶּׁר הַבִּטְחוֹן בְּהוֹי'
 28 הוּא רַק מִצַּד הַמַּדּוֹת או
 29 הַמוֹחִין, שְׁאִזּוּ בִּשְׁנֵי הָאֻפְנִים, הן
 30 בביטחון מצד המידות והן בביטחון
 31 מצד המוחין, הַבִּטְחוֹן אֵינוֹ
 32 בְּשְׁלִימוּת, לֹא מְבַעֵי אֵין צוּרֵךְ
 33 לוֹמַר שְׁכֹאֶשֶׁר הַבִּטְחוֹן הוּא מִצַּד
 34 הַמַּדּוֹת העליונות, שְׁבּוֹדָאֵי
 35 אֲפֹשֶׁר יִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׁלֹא
 36 תוֹמְשֵׁף הַשְּׁפָעָה בפועל,
 37 כמבואר לעיל, ואם כן בודאי שאין זה
 38 ביטחון מושלם אֲלָא גַם כֹּאֶשֶׁר
 39 הביטחון שהאדם בוטח בה' הוא
 40 ביטחון מִצַּד הַמוֹחִין שֶׁהוּא
 41 בְּחִינַת רַחֲמִים לְגַבֵּי הַמַּדּוֹת,
 42 כמבואר לעיל, הָרִי יִכּוֹל לְהִיּוֹת
- מִצַּד הַמוֹחִין כִּמוֹ בְּאָדָם שֶׁהָאָדָם בוטח בה' הוּא מִצַּד הַמוֹחִין וְלִמְעַלָּה מִמַּדּוֹת, והאדם מתקשר לאלוקות במדריגה נעלית זו, אִזּוּ דְּוָקָא הַבִּטְחוֹן הוּא בְּשְׁלִימוּת, שְׁמוּבְטָח לוֹ וּבְבִירוֹר הָאָדָם בוטח ובטוח בוודאות שְׁתוּמְשֵׁף הַשְּׁפָעָה. ומזהה מוֹבָן, שְׁאִמִּיתִית עֲנִין הַבִּטְחוֹן הוּא בְּאִשֶּׁר מִתְעַלָּה הָאָדָם הַבוטח לְבַחֲיָנָה בִּאלוּקוֹת שְׁלִמְעַלָּה מִמַּדּוֹת וּמוֹחִין. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּכְּתוּב הַנּוֹכַח לְעֵיל בְּטַחוּ בְּהוֹי' עֲדֵי עַד גּוֹ', שְׁיֵשׁ בְּזֶה שְׁלִשָּׁה פִּירוּשִׁים. פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן, שְׁהַבִּטְחוֹן הוּא בְּזַעִיר אֲנָפִין, בְּחִינַת הַמַּדּוֹת שֶׁבַּסְּפִירוֹת העליונות (הנקראת 'פנים קטנות' כי לגבי האור המאיר במוחין, האור שבמידות הוא מועט). פִּירוּשׁ הַשְּׁנַי, שְׁהַבִּטְחוֹן הוּא בְּכַחֲנִית אַבָּא כִּינוֹי לַסְּפִירַת הַחֲכֵמָה וְאִמָּא כִּינוֹי לַסְּפִירַת הַבִּינָה, בְּחִינַת הַמוֹחִין. וּפִירוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהַבִּטְחוֹן הוּא בְּכַחֲנִית הַכְּתָר, שְׁלִמְעַלָּה מַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת, לְמַעַל גַּם מִהַמוֹחִין (כשם שכתר כפשוטו הוא מעל הראש) בְּחִינַת הַרְצוֹן וְהַתְּעַנּוּגִים¹², שְׁתֵּי הַבַּחֲיוֹנוֹת שֶׁבַּמַּדְרִיגַת הַכְּתָר שֶׁהֵם נְעִלִים מִהַמוֹחִין וְהַמַּדּוֹת (כִּמוֹ בַּכּוֹחוֹת הַנַּפֶּשׁ שֶׁל הָאָדָם שֶׁהַמוֹחִין וְהַמַּדּוֹת) הַשְּׁכֵל וְהַרְגֵשׁ הֵם כּוֹחוֹת 'פְּנִימִים' וְכוֹחוֹת פְּרִטִים אֲבֵל כּוֹחוֹת הַרְצוֹן וְהַעֲנוּגֵם הֵם כּוֹחוֹת 'מְקִיפִים' וְכוֹחוֹת כְּלָלִים) שְׁמִצַּד מְדְרִיגָה זוֹ מַדְרִיגַת הַכְּתָר הַבִּטְחוֹן הוּא בְּשְׁלִימוּת, שְׁבְטוּחַ הָאָדָם הַבוטח בה' בְּבִטְחוֹן גָּמוּר, כִּי מִשֵּׁם מַמְדְרִיגַת הַכְּתָר כְּוָדָאֵי תוֹמְשֵׁף הַשְּׁפָעָה. וְכַמְשָׁל שְׁנֵי אֻהָבִים הַנִּשְׁבָּעִים וְכוּרְתִים בְּרִית זֶה לְזֶה, אֲשֶׁר גַּם אִם יִהְיֶה מִצָּב וְאוֹפֵן שְׁלֹא תִהְיֶה נְתִינַת מְקוֹם לְאֶהְבָּה, לֹא מִצָּב שְׁאֵין לִימוּד זְכוּת גַּם בְּשֵׁלֵב כִּלְשֵׁהוּ בַּעֲתִיד יִהְיֶה מִצָּב וְאוֹפֵן שְׁלֹא תִהְיֶה נְתִינַת מְקוֹם

(12) בזכרון אחדים: רצון וכ"ש תענוג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְאֶהֱבָה בְּיָנֵיהֶם, לֹא בְהַרְגֵשׁ הַלֵּב וְגַם לֹא בְהַרְגֵשׁ הַשְּׁכָל, בגלל
 2 מעשים של אחד מהם כנגד חברו וכד', מְפַל מְקוֹם מוֹרְתִים בְּרִית
 3 שְׁלֹא תִהְיֶה חֲלִישׁוֹת בְּהֶאֱהָבָה¹³ בשום מצב. וְכֵן הוּא לְמַעַלָּה
 4 באהבת ה' לבני ישראל (כפי שהיא במדרגת הכתר שלמעלה מהמוחן
 5 ולמעלה מהמידות), שְׁפָכְל מֵצַב
 6 וְאוֹפֵן שְׁיָהִיָּה, וגם אם בני ישראל
 7 יעשו דברים שהם היפך רצון ה', חס
 8 ושלום, לעולם לֹא תִהְיֶה
 9 חֲלִישׁוֹת פָּלַל בְּאֶהֱבָה
 10 הַעֲצָמִית דְּאֶהֱבִית אֶתְכֶם אָמַר
 11 הוֹי', וְכֹאֲשֶׁר הִבְטַחְוֹן הוּא
 12 מֵצַד הָאֶהֱבָה הַעֲצָמִית, אָזִי
 13 הִבְטַחְוֹן הוּא בְּשִׁלְיֹמֹת
 14 ובוודאות מוחלטת שכך יהיה בפועל
 15 ויומשך השפע בפועל, כאמור לעיל.
 16 (ד) וְלִהְבִּין הָעֲנָן הַמְּבֹאֵר לְעִיל
 17 אודות שלוש הדרגות בענין הביטחון.
 18 כפי שהוא משתקף ומתבטא בשלוש
 19 דרגות ושלושה אופנים בְּעִבּוּדַת ה'
 20 שעובר הָאָדָם, הִנֵּה שׁוֹרֵשׁ עֲנָנִין
 21 הַיְצִיאָה מִן הַמִּיּוֹצֵר אֶל
 22 הַמְּרֻחָב [שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר הַכְּתוּב
 23 בַּחֲתוּלִים מִן הַמִּיּוֹצֵר קָרְאִיתִי גוֹ'
 24 עֲנָנִי בְּמְרֻחָב גוֹ', שְׁפָאֲשֶׁר
 25 הָאָדָם הוּא בְּמִיּוֹצֵר, קוֹשֵׁי
 26 ומצוקה הֵן מִיּוֹצֵר גְּשָׁמִי וְהֵן
 27 מִיּוֹצֵר רִוְחָנִי, הִנֵּה עַל יְדֵי
 28 הַקְּרִיאָה לַח' (קראתי) בַּתְּפִלָּה
 29 נַעֲשִׂית הַיְצִיאָה מִן הַמִּיּוֹצֵר
 30 אֶל הַמְּרֻחָב] הוּא בְּגִלוֹת
 31 מְצָרִים שֶׁהִיא שׁוֹרֵשׁ הַמִּיּוֹצֵר
 32 וַיְצִיאֲת מְצָרִים שֶׁהִיא שׁוֹרֵשׁ
 33 הַיְצִיאָה מִן הַמִּיּוֹצֵר אֶל הַמְּרֻחָב, דִּהְרִי
 34 בְּכָל דוֹר וְדוֹר חֲזָיִב אָדָם
 35 לְרֵאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ הוּא
 36 יֵצֵא מִמְּצָרָיו¹⁴, כדברי חכמינו
 37 ז"ל במשנה, וְהִינֵנו שׁוֹיְצִיאֲת
 38 מְצָרִים אֵינֵנו רַק מֵאוֹרֵעַ שֶׁהִיא בַּעֲבֹר
 39 אֲלֵא הִיא הַשׁוֹרֵשׁ וְנִתְּנִית כַּח
 40 לְכָל הַגְּאוּלוֹת מִן הַמִּיּוֹצֵר אֶל
 41 הַמְּרֻחָב¹⁵ בכל הדרויות, כולל גם

ביאור בדרך אפשר
 בעבודת ה' של כל אחד ואחד, ולכן העינין וההתבוננות בענין יציאת מצרים
 למלמד על היציאה מן המצר אל המרחב בכלל, בכל הדרויות.
 והנה, האופן דיציאת מצרים היה בדרך דילוג, כמו
 שכתוב¹⁶ בשיר השירים קול דודי הנה זה בא מדלג על
 ההרים מקפיץ על הגבעות,
 בדרך דילוג וקפיצה והיינו,
 שפכלות עבודת האדם
 שפחלקת לשלשה האופנים
 דעמידה הליכה ודילוג¹⁷, כפי
 שיבואר להלן, הנה הענין
 דיציאת מצרים הוא בדרך
 דילוג דוקא, כפי שממשיך ומבאר
 את ענינם של שלוש האופנים של
 עמידה, הליכה ודילוג בעבודת ה'.
 (ה) והענין פנה, והנה, ענין
 העמידה אינו באופן שעומד
 על עמדו היינו מעמדו ומצבו
 בעבודת ה' במקום אחד, באותו
 מצב ובאותה דרגה ללא שינויים
 היינט ווי נעכטן און מארגן
 ווי היינט, היום כמו מחר ומחר
 כמו היום ואין אצלו עליו
 והוספה כלל אלא נשאר תמיד
 באותו מצב ובאותה דרגה, וטעם הדבר
 שענין העמידה אין פירושו העדר
 עליו והוספה כלל, הוא שהרי ענין
 העמידה הוא אחד משלש
 המדרגות שבענין העבודה,
 ועל פרחן צריך לומר שגם
 בענין העמידה ישנם עליות,
 שדוקא באופן פנה שינסם
 עליות הוא ענין העבודה,
 שהרי אם נשאר תמיד
 במקום אחד, ללא עליו והוספה
 כלל אזי למרות שלמעשה בפועל
 הוא מקיים תורה ומצוות, בכל זאת אין
 זה ענין העבודה אלא הוא בכלל
 לא עבדו¹⁸ וכמבואר בספר התניא:
 "ובזה יובן מה שכתוב ושבתם וראיתם
 בין צדיק לרשע בין עובד אלקים
 ענין העבודה, שהרי אם נשאר תמיד במקום אחד, אזי הוא בכלל לא עבדו¹⁸.

(13) ראה גם לקו"ת נצבים מד, ב. (14) משנה פסחים קטז, ב. (15) ראה גם סה"מ תש"ח ע' 164. (16) שה"ש ב, ח. שהש"ר עה"פ. וראה לקו"ת שה"ש יד, סע"ב ואילך. (17) בהבא לקמן - ראה סה"מ אע"ת ע' סט ואילך. (18) ראה תניא פט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לאשר לא עבדו... שתי מדרגות עובד אלקים ואשר לא עבדו ואף על פי כן
 2 אינו רשע כי לא עבר מימיו שום עבירה קלה וגם קיים כל המצות שאפשר
 3 לו לקיימן... אלא שאינו עושה שום מלחמה עם היצר לנצחו... מפני שאין
 4 יצרו עומד לנגדו כלל לבטלו מתורתו ועבודתו ואין צריך ללחום עמו כלל...
 5 ולכן אינו נקרא עובד כלל... ובהו יובן
 6 מה שכתוב בגמרא דעובד אלקים היינו
 7 מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד,
 8 ולא עבדו היינו מי ששונה פרקו מאה
 9 פעמים לבד והיינו משום שבימהם
 10 היה הרגילות לשנות כל פרק מאה
 11 פעמים... מה שאין כן כשאין לו
 12 מלחמה כלל... ומה שנקרא מצב
 13 זה בעבודת ה' בשם עמידה,
 14 ומשמע שמדובר בעמידה במקום אחד
 15 אף שיש בזה עליות, הרי זה
 16 לפי שהעליות הן בערף זו
 17 לזו ומאחר שכל עליה היא בהמשך
 18 למצב הקודם ויחסית למצב הקודם,
 19 ללא התרחקות והתעלות אמיתית
 20 ממעמדו ומצבו קודם העליה, הרי זה
 21 נחשב 'עמידה' באותו מצב. וזהו
 22 הטעם שהמלאכים נקראים
 23 בשם עומדים, כמו שכתוב¹⁹
 24 בנבואת זכריה שהקדוש ברוך הוא
 25 אומר ליהושע הכהן הגדול ונתתי
 26 לך מהלכים בין העומדים
 27 המלאכים האלה וכן גם
 28 הנשמות בהיותן למעלה טרם
 29 וירדתן למטה להתלבש בגוף
 30 גשמי בעולם הזה נקראים
 31 עומדים, כמו שכתוב²⁰ בדברי
 32 אליהו הנביא בספר מלכים חי ה'
 33 אשר עמדתי לפניו ולפי הפירוש
 34 הפנימי הכונה למצב הנשמה לפני
 35 הוידה למטה שדומה לאופן עבודת
 36 המלאכים הנקראים 'עומדים', דאף
 37 שהעבודה דמחנה מיכאל
 38 באהבה ומחנה גבריאל
 39 ביראה²¹ היא באופן של עליות
 40 נקראים עומדים, לפי שהעליות שלהם הם בערף זו לזו
- ולכן למרות העליות הרי זה נחשב כעמידה במקום אחד. ורק פאשר
 העליה היא למדריגה שאינה בערף ללא כל יחס וללא כל השוואה
 למדריגה הקודמת, הרי זה נקרא בשם הליכה והתקדמות
 ועליה אמיתית, וכפי שיבואר עוד להלן.
 ויובן ממה שאנו רואים שיש
 שני אופנים באופן השגת
 השכל האופן שבו האדם משיג
 וקולט רעיון שכלי. אופן האחד
 הוא שהולך מן הקל אל
 הכבד, שבתחילה לומד האדם
 ענין פשוט יותר קל להבנה
 ואחר כך לומד ענין נעלה
 עמוק יותר שקשה יותר להבנה,
 וככל שהשגתו בענין הקל
 להבנה תהיה טובה יותר, אזי
 יתעלה ויהיה ביכולתו להשיג
 את השכל היותר נעלה בטוב
 יותר. ואופן השני הוא על
 דרך שמצינו בגמרא²² שרבי
 זירא צם מאה תעניתא צומות
 (או ארבעים תעניות²³)
 שישבח תלמוד בבלי כדי
 שיוכל ללמוד תלמוד
 ירושלמי שהוא סגנון אחר של
 לימוד, נעלה יותר, ומובן, שענין
 זה של שכתת הלימוד הקודם, הקל
 יותר אינו באופן הראשון שבו
 הלימוד הקל מסייע ללימוד הכבד הבא
 אחריו, שהרי באופן הראשון
 הנזכר לעיל, אילו רבי זירא היה
 נוקט באופן של הליכה מן הקל אל
 הכבד לא זו בלבד שלא היה
 צריך לשכוח תלמוד בבלי,
 אלא אדרבה, להיפך, ודיעתו
 והבנתו בתלמוד בבלי היתה
 מסייעת לו בלימוד תלמוד
 ירושלמי, ומזה שהוצרך לשכוח תלמוד
 בבלי לתלמוד
 מאופן הלימוד שהיה רגיל בו קודם, מוכח, שהעליה מתלמוד בבלי
 לתלמוד ירושלמי היא לא בדרך של עליה והתקדמות מן הקל אל

(19) זכרי' ג, ז. וראה ת"א וישב ל, סע"א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תרסז ואילך. ובכ"מ. (20) מלכים ב-ה, טז. (21) ראה לקו"ת במדבר יו"ד, א ואילך. יא, ב ואילך. סה"מ תרצ"ו סע"ע 121. (22) ב"מ פה, א. (23) ע"פ גירסת הרש"ל שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכבד אלא באופן אחר. וטעם הדבר הוא²⁴, והסיבה לכך שרבי
 2 זירא אכן התאמץ לשכוח את אופן לימודו הקודם היא לפי שהסדר
 3 דאופן הראשון שבו הלימוד הקל בתחילה מסייע ללימוד הכבד לאחר
 4 מכן הוא רק פאשר שני השכליים הקל והכבד הם בערך זה
 5 לזה, שאמנם הכבד הוא עמוק יותר
 6 ונעלה יותר מהקל, אבל עדיין יש
 7 ביניהם מכנה משותף ודמיון אצל
 8 פאשר השכל הנעלה הוא
 9 שלא בערך השכל הפשוט,
 10 אלא נעלה ממנו לאין שיעור, ללא כל
 11 יחס והשוואה, הנה לא זו בלבד
 12 שהשכל התחתון הקל, שהאדם
 13 כבר קלט אינו מסייע להשגת
 14 השכל העליון הכבד, אלא
 15 אדרבה, השכל התחתון
 16 מבבלב אליו ומפריע את קליטת
 17 השכל הנעלה, וכדי שיוכל
 18 להגיע להשגת השכל העליון
 19 צריך לשכוח את השכל
 20 התחתון לגמרי.
 21 וכמו בעליית הנשמה לגן
 22 עדן ליהנות מזיו השכינה,
 23 שצריכה תחילה לשכוח
 24 ולהרחיק לגמרי מחיזו דהאי
 25 עלמא²⁵ המראה של עולם הזה.
 26 ואין הפנונה בזה לתאוות
 27 איסור חס ושלום או אפילו
 28 תאוות היתר (רשות), שאם
 29 האדם נכשל ברברים אלו כאשר
 30 הנשמה היתה בגוף גשמי בעולם הזה,
 31 הרי זו הפריעה ומניעה שהנשמה תוכל
 32 ליהנות מזיו השכינה אלא גם
 33 עניני העולם כפי שהם
 34 בדיקות דיקות כו' (שבאופן)
 35 בזה צריכה להיות הנהגת
 36 האדם לא רק להימנע מתאוות איסור
 37 אלא אפילו מתאוות היתר, ואפילו עצם
 38 העיסוק בעניני העולם הזה הגשמי
 39 והחומרי, אפילו כפי שהם בצורה הכי
 40 מעודנת, גם משאר רושם על הנשמה
 41 ועלול למנוע ממנה את ההנאה מזיו

1 ירושלמי היא באופן אחר. וטעם הדבר הוא²⁴,
 2 לפי שהסדר דאופן הראשון הוא רק פאשר שני
 3 השכליים הם בערך זה לזה, אבל פאשר השכל
 4 הנעלה הוא שלא בערך השכל הפשוט, הנה לא
 5 זו בלבד שהשכל התחתון אינו מסייע להשגת
 6 השכל העליון, אלא אדרבה, השכל התחתון
 7 מבבלב אליו, וכדי שיוכל להגיע להשגת השכל
 8 העליון צריך לשכוח את השכל התחתון. וכמו
 9 בעליית הנשמה לגן עדן ליהנות מזיו השכינה,
 10 שצריכה תחילה לשכוח מחיזו דהאי עלמא²⁵.
 11 ואין הפנונה בזה לתאוות איסור חס ושלום או
 12 אפילו תאוות היתר (רשות), אלא גם עניני
 13 העולם כפי שהם בדיקות דיקות כו' (שבאופן)
 14 בזה צריכה להיות הנהגת האדם, הנה פדי
 15 שיוכל ליהנות מזיו השכינה, צריך לשכוח גם
 16 מהם. וכדוגמת זה הוא בענין המושפלות
 17 שאינם בערך זה לזה, שהשכל התחתון מבבלב
 18 לשכל העליון, ולכן הוצרך רבי זירא לשכוח
 19 תחילה תלמוד בבלי בכדי שיוכל להגיע ללימוד
 20 תלמוד ירושלמי. וכל זה בשכליים שבאין ערוף
 21 זה לזה, אבל בשכליים שהם בערך זה לזה, הנה
 22 סדר העליה הוא באופן שהשכל התחתון הוא
 23 מסייע להעליון, שמן הקל יבוא אל העליון
 24 ובזה יובן מה שהעליה ממדריגה
 25 למדריגה שבערוף זו לזו נקראת בשם עמידה,
 26 דכמו במושפלות שהם בערוף זה לזה, מה
 27 שהשכל התחתון מסייע להבנת השכל העליון
 28 הרי זה לפי שהשכל התחתון נמצא במדריגת
 29 השכל העליון (דאם לא כן, הרי לא זו בלבד
 30 שהשכל התחתון לא היה מסייע להבנת השכל

(24) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"ב ע' תקיד ואילך. המשך תס"ו ע' יג [ית] ואילך. ע' יח [כה ואילך]. ועוד. (25) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם. המשך הנ"ל ע' יב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הִיָּה מְסִייעַ לְהִבְנֵת הַשֶּׁכֶל הָעֲלִיּוֹן, אֲלֵא אֲדַרְבֵּהּ, הִיָּה
 2 מְבַלְבֵּל לְהִבְנֵתוֹ, לְהִיּוֹתוֹ מֵהוּת אַחֵר וּשְׂכַל שׁוֹנֵה לְגַמְרִי, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה
 3 אֲצֵל רַבִּי זִירָא בְּמַעֲבַר מִתְּלַמּוּד בְּבַלְי לְתַלְמוּד יְרוּשְׁלַיִם, כְּמַבּוּאֵר (לְעִיל),
 4 וְהִיָּינוּ, דְּכִינֵן שֶׁהַשֶּׁכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא לְפִי עֲרָף הַשֶּׁכֶל
 5 הָעֲלִיּוֹן, וּבְכַלְלֹת לְמֵרוֹת
 6 שְׂבַפְרֻטִיּוֹת הִרִי זֶה 'תַּחְתּוֹן' זֶה 'עֲלִיּוֹן'
 7 אֲבָל בְּאוֹפֵן כִּלְלִי יֵשׁ בִּיגִיּוֹתָם עֲנָן
 8 מְשׁוּתָף וּלְמַעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם שִׁיכִים
 9 לְאוֹתוֹ סוּג שֶׁל שְׂכַל, לְכֵן נִמְצָא
 10 הַשֶּׁכֶל הַתַּחְתּוֹן בְּמִדְרֵיגַת
 11 הַשֶּׁכֶל הָעֲלִיּוֹן וְאִין בִּינֵיהֶם פֶּעַר
 12 וְרִיחֻק אֲמִיתִי, הִנֵּה כֵן הוּא
 13 בְּעֵבֹדֵת הָאָדָם, דְּכַאֲשֵׁר
 14 הָעֲלִיּוֹת מִמְדֻרְגָה לְמִדְרָגָה הֵם
 15 בְּעֲרָף זֶה לְזֶה, וְיֵשׁ יַחַס וְעֵרֶךְ בֵּין
 16 מִדְרֵיגַת הַתַּחְתּוֹנָה לְעִלְיוֹנָה הִנֵּה גַם
 17 בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְרֵיגַת הָעֲלִיּוֹנָה
 18 הִרִי הוּא עֲדִיין בְּעֲרָף הַמִּדְרֵיגָה
 19 הַתַּחְתּוֹנָה וּבְמִילָא נִמְצָאת בּוֹ
 20 גַם עֲכָשִׁי הַמִּדְרֵיגָה הַתַּחְתּוֹנָה.
 21 וְזֶהוּ הַמַּבּוּאֵר לְעִיל שְׂעִלְיָה
 22 וְהַתְּקֻדְמוֹת מִדְרָגָה לְדִרְגָה כְּאִשְׁרֵי שְׁתֵּי
 23 הַדְּרָגוֹת הֵן בְּעֵרֶךְ זֶה לְזֶה נִקְרָאת
 24 'עֲמִידָה' כִּי גַם בְּדִרְגָה עֲלִיּוֹנָה עֲדִיין
 25 יִשְׁנֵה וְנִמְצָאת הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, הוּא
 26 הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכֵן שֶׁהָעֲלִיּוֹת
 27 שְׂבַעֲרָף זֶה לְזֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם
 28 הַשְּׂתַלְשֻׁלוֹת מִמְדֻרְגָה לְמִדְרֵיגָה,
 29 שֶׁהֵם כְּמִשַׁל הַשְּׂתַלְשֻׁלוֹת²⁶, כְּמוֹ
 30 שֶׁרִשְׁרַת הַמְּוֹרַכְבֵּת מִטְּבַעוֹת
 31 שֶׁהַטְּבַעַת הָעֲלִיּוֹנָה קְשׁוּרָה
 32 בְּטְבַעַת שְׂלִמְטָה הִימְנָה,
 33 וְטְבַעַת זֶה קְשׁוּרָה בְּטְבַעַת
 34 שְׂלִמְטָה הִימְנָה, וְכֵן הִלְאָה,
 35 עַד לְטְבַעַת הַתַּחְתּוֹנָה בְּיִתְרָה,
 36 וְכֵל הַטְּבַעוֹת קְשׁוּרוֹת זֶה בְּזֶה וּשְׁיִיכּוֹת
 37 זֶה לְזֶה בִּ'הַשְּׂתַלְשֻׁלוֹת' מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
 38 וְכֵן לְאִידָךְ, וְכֵן מִצַּד שְׁנֵי הַטְּבַעוֹת
 39 קְשׁוּרוֹת זֶה בְּזֶה וּשְׁיִיכּוֹת לְזֶה לְזֶה,
 40 בְּמַקְבִּיל, גַּם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
 41 שֶׁהַטְּבַעַת הַתַּחְתּוֹנָה אַחֲזָה
 42 בְּטְבַעַת הָעֲלִיּוֹנָה מִמְּנָה,

הִיָּינוּ שְׂרָאשָׁה שֶׁל הַטְּבַעַת הַתַּחְתּוֹנָה נִמְצָא בְּטְבַעַת הָעֲלִיּוֹנָה
 מִמְּנָה, וְכֵן הִלְאָה, עַד שֶׁהַטְּבַעַת הַכִּי תַּחְתּוֹנָה קְשׁוּרָה וּשְׁיִיכּוֹת לְטְבַעַת
 הַיִּתְרָה עֲלִיּוֹנָה. וְלְכֵן, כִּיּוֹן שְׂעִלְיוֹת מִדְרָגָה לְדִרְגָה שֶׁהֵן בְּעֵרֶךְ זֶה לְזֶה
 דִּוְמָה לְטְבַעוֹת הַשְּׂלִשְׁלוֹת גַּם כַּאֲשֵׁר עוֹלָה לְמִדְרֵיגַת הָעֲלִיּוֹנָה
 בְּיִתְרָה בְּסוּלָם הַדְּרָגוֹת שְׂבַעֲרָף זֶה לְזֶה,
 הִרִי הוּא עֲדִיין בְּעֲרָף וְנִמְצָאת
 בּוֹ עֲדִיין הַמִּדְרֵיגָה הַתַּחְתּוֹנָה
 שֶׁהִי לֹא הַתְּרַחֵק מִמְּנָה לְגַמְרִי,
 כְּמַבּוּאֵר לְעִיל. וְלְכֵן הִנֵּה כְּלָלוֹת
 הָעֲלִיָּה שְׂבַעֲרָף נִקְרָאת בְּשֵׁם
 עֲמִידָה וְלֹא 'הִלְיָה', שֶׁהִרִי
 לְאַחֲרֵי כָּל עֲלִיּוֹתָיו וְגַם אִם
 מְדוּבָר בְּעִלְיָה שֶׁל מִדְרֵיגוֹת רַבּוֹת
 עֲדִיין נִמְצָאת בּוֹ הַמִּדְרֵיגָה
 הַיִּתְרָה תַּחְתּוֹנָה, שְׂלֵא נִעְתַּק
 וְלֹא נִבְדַּל מִמְּנָה (עַר אִיזֵי נִיט
 אַוּוּעַק פּוֹן אִירִי הוּא לֹא הֵלֵךְ לֹא)
 (הַתְּרַחֵק וְלֹא הַתְּנַתֵּק מִמְּנָה), אֲלֵא
 עוֹמֵד עֲדִיין בְּמִדְרֵיגָה זֶה
 הַתַּחְתּוֹנָה וְיֵשׁ שְׁיִיכּוֹת אֵלָיָה.
 (ו) וְהִנֵּה לְאַחַר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל
 בְּאִרְיִכּוֹת עֲנִין ה'עֲמִידָה' יֵשׁ לְהַמְשִׁיךְ
 וְלִבְאֵר כִּי תַּכְלִית יְרִידַת הַנְּשֻׁמָּה
 בְּגוֹף הִיא שְׂתַהֲיָה הַנְּשֻׁמָּה לֹא
 בְּכַחֲנֵת עֲמִידָה אֲלֵא שְׂתַהֲיָה בְּכַחֲנֵת
 מְהֵלֵף, שֶׁהִרִי בְּהִיּוֹתָה
 לְמַעְלָה קוֹדֵם שִׁירָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף
 הִיָּתָה הַנְּשֻׁמָּה בְּכַחֲנֵת
 עֲמִידָה (פְּנֹזְכָר לְעִיל) וְגַם
 כְּאִשְׁרֵי הִיא מִתְּעַלֵּית מִדְרָגָה לְדִרְגָה,
 הִרִי אִם הַדְּרָגוֹת הֵן בְּעֵרֶךְ זֶה לְזֶה אִין זֶה
 נִחְשָׁב עֲלֵיהָ אֲמִיתִית, וְעַל יְדֵי
 יְרִידָתָה לְמִטָּה נִעֲשִׂית הַנְּשֻׁמָּה
 בְּכַחֲנֵת מְהֵלֵף, כְּפִי שְׂמַמְשִׁיךְ
 וּמַבְאֵר. דְּהִנֵּה, כַּאֲשֵׁר הַנְּשֻׁמָּה
 מִתְּקַשְׂרֵת וּמִתְּחַבֵּר עִם הַגּוֹף
 עַל יְדֵי נְפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁהִיא
 מְעִין 'מְוֹצֵעַ' בֵּין הַנְּשֻׁמָּה הַאֲלוּקִית
 לְגוֹף הַגִּשְׁמִי (שֶׁהִרִי מִצַּד עֲצֻמָּה
 אִי אֲפֶשֶׁר שְׂתַתְּקֶשֶׁר הַנְּשֻׁמָּה
 בְּגוֹף כִּי הַנְּשֻׁמָּה הַאֲלוּקִית הַרוּחָנִית
 הִיא מֵהוּת שׁוֹנֵה לְחִלוּטִין מִמְּהוּת הַגּוֹף

(26) ראה לקו"ת ברכה צה, ב. שה"ש מב, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגשמי, **פי אם על ידי נפש הבהמית** שמצד אחד היא 'נפש' רוחנית
 2 ומצד שני היא 'בהמית', יכול להיות חיבור של הנשמה עם הגוף), **אזי**
 3 כאשר הנשמה מתחברת עם הגוף **היא מרגשת את המיצר דהגוף**
 4 **ונפש הבהמית**, כמובא בחסידות שהתלבשות הנשמה בגוף היא 'מאסר'
 5 של הנשמה בגוף **ועל ידי זה**
 6 **שיוצאת** הנשמה ומשתחררת
 7 **מהמיצר דהגוף ונפש**
 8 **הבהמית, אזי יוצאת** הנשמה
 9 **גם מהמיצר** וההגבלות **שלה**
 10 **בעצמה** (שענינו יבואר בסמוך).
 11 **והיינו²⁷**, **דהמיצר של**
 12 **הנשמה מצד עצמה, עם**
 13 **היותו מיצר, הרי להיותו**
 14 **מיצר שלה בעצמה, ולא משהו**
 15 **חוץ ממנה שמיצר לה ומגביל אותה**
 16 **אינה מרגשת שהוא מיצר.**
 17 **אבל כאשר הנשמה מתקשרת**
 18 **בגוף ונפש הבהמית, שאז**
 19 **נעשה בה בחינת המיצר של**
 20 **הגוף ונפש הבהמית** שמגבילים
 21 אותה ומפריעים לה להיות דבוקה
 22 באלוקות כפי רצונה, **שזהו מיצר**
 23 **שמבחוץ (א פרעמדער מיצר**
 24 **מיצר זה, על ידי גורם חיצוני), הנה**
 25 **כאשר יוצאת** הנשמה ומשתחררת
 26 **ממיצר הגוף ונפש הבהמית,**
 27 **אזי במילא יוצאת גם מהמיצר**
 28 **שלה** ומשתחררת גם ממנו, ועל דרך
 29 המבואר במאמר דיבור המתחיל
 30 'בשעה שהקדימו' של חג השבועות
 31 שנה זו, תשי"ב, שבנפש האלוקית מצד
 32 עצמה לא שייך ענין המסירות נפש כי
 33 מסירות נפש פירושה מסירת הרצון
 34 ואילו הנפש האלוקית רצונה באלוקות,
 35 וגם כשהנפש האלוקית היא במצב של
 36 'מן המצר', אין זה אלא 'מצר' מצד
 37 הנפש הבהמית, וכיון שבכל מצב
 38 הרצון של נפש האלוקית הוא
 39 באלוקות, לא שייך בה באמת מסירות
 40 נפש, אבל כאשר הנפש האלוקית
 41 פועלת את ענין המסירות נפש בנפש
 42 הבהמית, נעשה עליו בנפש האלוקית עצמה ומתחדש אצלה ענין המסירות
 43 נפש.
- 44 **והנה, המיצר ההגבלות של הנשמה מצד עצמה, הוא ענין**
 45 **ההגבלה דשכל ומדות, שזוהי פללות העבודה שעל פי**
 46 **טעם ודעת, שכאשר העבודה היא על פי השכל והרגש, הרי היא מוגבלת**
 47 **למידה שהשכל מבין והלב מרגיש ולא מעבר למתחייב מצד ההיגיון ומצד**
 48 **הרגש, שהיא עבודה בבחינת**
 49 **עמידה, לפי שהעליות שבזה**
 50 **מדרגה לדרגה הם בערך זו לזו ואין**
 51 **מרחק אמיתי בין הדרגה העליונה**
 52 **לדרגה התחתונה, ועל זה נאמר²⁸**
 53 **באיוב רב שנים יודיעו חכמה,**
 54 **היינו, שעמידתו עתה**
 55 **במדרגה זו אף על פי שהיא אכן**
 56 **מדרגה עליונה היא על ידי ריבוי**
 57 **חכמות שרכש לעצמו במשך**
 58 **כל השנים וצירוף כל החכמות יחד**
 59 **הביא אותו למצבו כעת, ונמצא**
 60 **שבאמת גם עתה עומד עדיין**
 61 **במדרגותיו הקודמות ולא**
 62 **התעלה מהן באמת, ולכן נקרא**
 63 **עבודה באופן כזה בשם עמידה.**
 64 **וענין היציאה מן המיצר של**
 65 **הנשמה מצד עצמה יציאה**
 66 **והתעלות של הנשמה ממצב מוגבל זה**
 67 **(על ידי זה שבירידתה למטה**
 68 **מרגשת את המיצר של הגוף**
 69 **ונפש הבהמית ויוצאת ממנו,**
 70 **וכמבואר לעיל היציאה ממיצר הנפש**
 71 **הבהמית פועלת בנפש האלוקית יציאה**
 72 **גם מהמיצר שלה עצמה) הוא**
 73 **שיוצאת ומשתחררת ממצב העמידה,**
 74 **כיון שנעשה אצלה ענין**
 75 **ההילוף, שהוא ההילוף ענין**
 76 **העבודה שלמעלה מטעם**
 77 **ודעת, באופן שנעטק ונברל**
 78 **לגמרי (ער גייט אוועק**
 79 **אינגאנצן הוא הולך ומסתלק**
 80 **לגמרי) מהעבודה המוגבלת שעל**
 81 **פי טעם ודעת ועובר את ה' באופן**
 82 **על-שכלי, למעלה מהמתחייב**
 83 **והמתבקש מצד השכל והרגש שלו.**
 84 **וזוהי תכלית ירידת הנשמה**
 85 **למטה, שם היא במצב של עמידה**
 86 **מהלף, והיינו על ידי העבודה שלמעלה מטעם ודעת.**

(27) ראה סה"מ עזר"ת ע' רכב. ד"ה בשעה שהקדימו שנה זו פ"ז (ספר המאמרים תשי"ב ע' שח). (28) איוב לב, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהַחִילוּק שְׁפִינְיָהֶם בין עבודה על פי טעם ודעת (עמידה) לעבודה
 2 למעלה מטעם ודעת (הליכה) הוא גם בְּהַמְשָׁכָה ההארה האלוקית
 3 הנמשכת על ידי עבודה זו מְלַמְעֵלָה, שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה שְׁעַל פִּי
 4 טַעַם וְדַעַת מְגִיעִים רק לְבַחֲיִנַת זְעִיר אֲנָפִין, שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן
 5 זְעִירוֹת קטנות וְצִמְצוּם²⁹,
 6 הֵינּוּ שֶׁהַמְשָׁכוֹת שֶׁעַל יְדֵי 1
 7 עבודה זו, עבודה על פי טעם ודעת 2
 8 נִמְשָׁכוֹת עַל פִּי הַצִּמְצוּם דָּקוֹ 3
 9 הַמְדָּה וְהֵן הַמְשָׁכוֹת מוֹגְבֵלוֹת 4
 10 וּמְצוּמְצוּמוֹת. וּבְכִלְלוֹת הוּא עֲנִין 5
 11 אֹר הַמְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין הָאֹר 6
 12 הָאֱלוּקִי הַמוֹגְבֵל הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלְמוֹת 7
 13 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִיּוֹת, כֹּכֵל עוֹלָם וּבְכֹל 8
 14 נְבֵרָא לְפִי עֵינָיו (ר'ממלא) אֵת הָעוֹלָם 9
 15 כְּמוֹ שֶׁהִשְׁגִּיחַ מִמְּלֵאֵת אֵת אַבְרָהָם הַגּוֹרֵן 10
 16 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִיּוֹת וּבְכֹל אַבְרָהָם לְפִי 11
 17 (ענינו) שֶׁהוּא אֹר אֱלוּקִי בְּעֶרְךָ 12
 18 הָעוֹלְמוֹת, וְעַד שֶׁאֲפָשֶׁר יִתְכַן 13
 19 שְׁתִּיהֵי מְמַנּוּ מֵהָאֹר הָאֱלוּקִי 14
 20 ה'ממלא כל עלמין' אַחֲזִיזָה גַם 15
 21 לְלַעֲוֹמַת זֶה הַכַּחַשׁ שֶׁל הַיֶּפֶךְ 16
 22 הַקְּדוּשָׁה (הַנְּקֵרָאִים 'לְעוֹמַת זֶה' עַל שֵׁם 17
 23 הַכַּתוּב בְּקַלְתָּ 'בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה כְּטוֹב 18
 24 וּבְיוֹם רַעָה רָאָה גַם אֵת זֶה לְעוֹמַת זֶה 19
 25 עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים'). אֲבָל עַל יְדֵי 20
 26 הָעֲבוּדָה שְׁלַמְעֵלָה מְטַעַם 21
 27 וְדַעַת מְגִיעִים לְאֱלוּקוֹת בְּבַחֲיִנַת 22
 28 הַפְּתִיחַ שְׁלַמְעֵלָה מֵהָעוֹלְמוֹת, 23
 29 בְּבַחֲיִנַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין וְנִמְשָׁךְ 24
 30 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה הָאֹר הָאֱלוּקִי הַבְּלִי- 25
 31 גּוֹבֵל שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִיּוֹת 26
 32 בְּעוֹלְמוֹת וּמֵאִיר בְּהֵם בְּדֶרֶךְ 'סוֹכֵב' 27
 33 וּמִקֶּרֶךְ מִלְּמַעְלָה.
 34 ז) אֲמַנָּם גַם הָעֲבוּדָה שֶׁל 28
 35 הַנִּשְׁמָה שְׁלַמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת, 29
 36 מֵעֵבֶר לְמַתְקָשׁ וּמַתְחַיֵּב מִצַּד הַשְּׂכָל 30
 37 וּמִצַּד הַרְגֵשׁ, אֵף שֶׁנְּקֵרָאֵת בְּשֵׁם 31
 38 הַיְלוּף וְלֹא 'עֲמִידָה', מִכָּל מְקוֹם, 32
 39 יֵשׁ לָהּ אִיזוֹ שְׁיִיכוּת לְטַעַם 33
 40 וְדַעַת, שֶׁהֵרִי הָא גּוֹפָא זֶה עֲצוּמוֹ 34
 41 שְׁמַגִּיעַ וּמֵתַעֵלָה לְעֲבוּדָה 35
 42 שְׁלַמְעֵלָה מְטַעַם וְדַעַת, הֵרִי זֶה מִצַּד חַיִּיב הַשְּׂגָה, שְׁיִיכוּת לְטַעַם וְדַעַת בְּדֶרֶךְ

(29) ראה גם אוה"ת משפטים ע' אשט ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למצב שהוא שולל את העבודה שעל פי טעם ודעת, ובמילא, כיון שסוף
 2 סוף יש לו שייכות להשגה שכלית וההשגה היא המנחה ומכוונת אותו הנה
 3 בנוגע לכל ענין של עבודה הרי זה באופן שבעצם הוא
 4 שייך לטעם ודעת, וצריך לעשות חשבון שכלי שהמסקנה שלו
 5 תהיה לצאת ולהתעלות מטעם
 6 ודעת. ואם כן, הרי גם
 7 בעבודה דהילוף ועליה מדרגה
 8 תחתונה לדרגה עליונה שבאין-ערוך
 9 עדיין יש לו שייכות לטעם
 10 ודעת.
 11 ועוד זאת, ויש סיבה נוספת
 12 שבגללה גם העבודה שלמעלה מטעם
 13 ודעת איננה 'הליכה' אמיתית, כיון
 14 שעבודה זו שלמעלה מטעם ודעת
 15 גופא עצמה היא בדרך
 16 מלחמה, שלוחם עם עצמו
 17 ומתגבר על עצמו לצאת מטעם
 18 ודעת, ואם כן, כיון שאין זו
 19 מדרגתו בעצם אלא כדי להגיע לזה
 20 צריך להילחם עם עצמו הרי גם
 21 בעבודה דהילוף יכול להיות
 22 הענין דלאם מלאם יאמץ³⁰
 23 כמו שכתוב בתורה לגבי יעקב ועשיו,
 24 והיינו שלפעמים צד הטוב גובר
 25 ולפעמים הצד שכנגד גובר, וכך גם
 26 בענינו, כיון שכדי להגיע לעבודה
 27 שלמעלה מטעם ודעת נדרשת מלחמה,
 28 יתכן גם שלא יצח במלחמה ולא
 29 יצליח להגיע לזה. וכמו כן בנוגע
 30 להמשכה של האור האלוקי
 31 מלמעלה שעל ידי עבודה זו למעלה
 32 מטעם ודעת, שאף שעל ידי
 33 העבודה דהילוף מגיעים
 34 בבחינת הפתר שלמעלה
 35 מהעולמות, ופועלים שתהיה
 36 המשכה של אור אלוקי בבחינת
 37 סובב כל עלמין (פנוקר
 38 לעיל), מפל מקום עדיין אין זו
 39 המשכה מהאלוקות שלמעלה מעולמות
 40 לגמרי, כי גם בחינת פתר שממנה
 41 נמשך האור הסובב יש לו איזו שייכות לעולמות, דאף שהוא
 42 סובב ומקיף ואינו מתלבש בעולמות בפנימיות כמו אור המלא, מפל

מקום הוא סובב לעלמין³¹ ולכן נקרא 'אור הסובב כל עלמין'.
 והיינו, דעם היות שבחינת הסובב אינו בערך העולמות אלא
 נעלה מהם באין-ערוך, מפל מקום יש לו איזו שייכות על כל
 פנים לעולמות, דהיינו, והשייכות היא הא גופא זה עצמו שאינו
 בערך לעולמות, שזוהי
 שייכות בדרך שלילה, אבל גם
 זו שייכות מסוימת. וכיון ששייך
 אור הסובב כל עלמין לעולמות,
 הרי אפשר יתכן שתהיה מזה
 מהארת אור זה הסובב יניקת
 החיצונים תוספת חיות לעניים
 שמחוץ לגבול הקדושה. דכשם
 שבבחינת זעיר אנפין המדות
 העליונות שהיא בבחינת
 צמצום על פי קו המדה,
 אפשר יתכן שתהיה יניקה
 לחיצונים, כי מהשפעה מוגבלת
 ומצומצמת גם הם יכולים לינוק ולקבל
 הנה על דרך זה גם בבחינת
 הפתר, שעם היותו למעלה
 מהצמצום שמצד זה אין אפשרות
 שתהיה ממנו יניקה לחיצונים היכולים
 לקבל רק מאור מצומצם ביותר, מפל
 מקום, מטעם אחר, להיותו
 שרש הנאצלים, כיון שהכתר הוא
 (כמבואר בחסידות, מצד אחד יש בו
 מבחינת הבורא המאציל, ומצד שני
 הוא ראש ושורש לנאצלים) דהיינו
 שיש בו בחינת הנאצלים אם
 כי לא כפי שנתהוו בפועל אלא כמו
 שהם בשרשם, הרי הוא
 הכתר שייך לעולמות, ואפשר
 ולכן, בגלל שייכות הכתר לעולמות
 (לפחות כפי שהם בשורשם) יתכן
 שתהיה ממנו יניקה
 לחיצונים. ולכן, בשביל שלימות
 העבודה לא זו בלבד שלא די בעבודה
 בבחינת 'עמידה' אלא לא מספיק
 שתהיה העבודה גם אפילו
 בבחינת הילוף (דאף שמצד
 הנשמה לבודה מספיק שתהיה העבודה בבחינת
 הילוף, שהיא העבודה למעלה מטעם ודעת, ועליה מדרגה לדרגה שלא

(30) תולדות כה, כג ובפרש"י. (31) ראה תו"א מגילת אסתר צח, ב. תו"ח ויחי צט, ד. סה"מ עטר"ת ע' שעא. תרפ"ט ע'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בערך לעליה הקודמת **מִפֶּל מְקוֹם, מִצַּד הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה**
 2 **בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָיִת וּבַגּוֹף** שבגלל זה הנשמה נמצאת ב'מיצר' אֵין זֶה
 3 **מִסְפִּיק** ליציאה גמורה מן המיצר אל המרחב), בגלל הסיבות האמורות
 4 לעיל **פִּיּוֹן שְׁגָם הִיא** העבודה בבחינת 'הילוך' **שְׂיִיכַת לְעִבּוּדָה**
 5 **שְׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, וְגַם**
 6 **מִמְנָה יִכּוֹלָה לְהִיֵּת יְנִיקָה** 1 הילוך, **מִפֶּל מְקוֹם, מִצַּד הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה**
 7 השפעה ותוספת חיות לחיצונים כו', 2 **בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָיִת וּבַגּוֹף אֵין זֶה מִסְפִּיק**. **פִּיּוֹן שְׁגָם**
 8 **וְכִמוּ כֵן יִכּוֹל לְהִיֵּת בֵּה** 3 **הִיא שְׂיִיכַת לְעִבּוּדָה שְׁעַל פִּי טַעַם וְדַעַת, וְגַם**
 9 **הַעֲנִין דְּלֵאֵם מְלֵאֵם יֶאֱמָן** 4 **מִמְנָה יִכּוֹלָה לְהִיֵּת יְנִיקָה כּו', וְכִמוּ כֵן יִכּוֹל**
 10 ויתכן שחיה התגברות הצד שכנגד, 5 **לְהִיֵּת בֵּה הַעֲנִין דְּלֵאֵם מְלֵאֵם יֶאֱמָן, כִּנְזָכָר**
 11 **כִּנְזָכָר לְעִיל. וְלִכֵּן צְרִיכָה** 6 **לְעִיל. וְלִכֵּן צְרִיכָה לְהִיֵּת הָעִבּוּדָה בְּדֶרֶךְ דִּילוּג**
 12 **לְהִיֵּת הָעִבּוּדָה בְּדֶרֶךְ דִּילוּג** 7 **דְּוָקָא, שְׁהִיא לְמַעְלָה מִטַּעַם**
 13 **וְדַעַת לְגַמְרִי** ללא כל שייכות 8 **(ח) וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה, הָעִבּוּדָה בְּדֶרֶךְ דִּילוּג**
 14 **טַעַם וְדַעַת, עִבּוּדָה שְׁלֵא מִיּוֹסְדַת עַל** 9 **הִיא בְּאוּפֵן שְׂיִוְצָא מִן הַטַּעַם וְדַעַת**
 15 **הַשְּׂגָה שְׁכֵלִית, כִּלְל, אִפִּילוּ לֹא בְּדֶרֶךְ** 10 **לְגַמְרִי, וְעֲנִין זֶה אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ טַעְנָה, אֲלֵא כְּאֵדָם**
 16 **הַשְּׂגָה, כִּי כֵךְ מַחִיבַת הַבְּנִתוֹ** 11 **הַבּוֹרֵחַ מִן הַמְּוֹת אֶל הַחַיִּים, שְׂאִין זֶה בְּדֶרֶךְ**
 17 **טַעְנָה. וְהוּא עֲנִין עִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה שְׁהִיא בְּדֶרֶךְ** 12 **טַעְנָה. וְהוּא עֲנִין עִבּוּדַת הַתְּשׁוּבָה שְׁהִיא בְּדֶרֶךְ**
 18 **דִּילוּג³², וְהִיא בְּשַׁעְתָּא חֲדָא וּבְרַגְעָא חֲדָא³³,** 13 **וּבְאוּפֵן שְׁל שִׁינוּי הַמַּהוּת, וּבְלִשׁוֹן הַרְמַבְּ"ם³⁴**
 19 **אֶמֶשׁ הִיָּה זֶה מוּבְדָל מֵה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'** 14 **וּבְאוּפֵן שְׁל שִׁינוּי הַמַּהוּת, וּבְלִשׁוֹן הַרְמַבְּ"ם³⁴**
 20 **וְהַיּוֹם הוּא מוּדָבֵק בְּשִׁכְיָנָה וְכוּ'. וְהַיּוֹם,** 15 **אֶמֶשׁ הִיָּה זֶה מוּבְדָל מֵה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'**
 21 **שְׁהָעִבּוּדָה בְּדֶרֶךְ הִילוּף אֵינָה שִׁינוּי הַמַּהוּת,** 16 **וְהַיּוֹם הוּא מוּדָבֵק בְּשִׁכְיָנָה וְכוּ'. וְהַיּוֹם,**
 22 **דְּכִיּוֹן שְׁהִיּוֹתוֹ לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת הוּא מִצַּד** 17 **שְׁהָעִבּוּדָה בְּדֶרֶךְ הִילוּף אֵינָה שִׁינוּי הַמַּהוּת,**
 23 **חַיּוּב הַהֲשָׁגָה, הֲרִי אֵין זֶה שִׁינוּי הַמַּהוּת, אֲלֵא** 18 **דְּכִיּוֹן שְׁהִיּוֹתוֹ לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת הוּא מִצַּד**
 19 **שִׁכְפִי שְׁהוּא בְּמַהוּתוֹ הֲרִי הוּא מַתְּעַלָּה לְעִבּוּדָה** 19 **חַיּוּב הַהֲשָׁגָה, הֲרִי אֵין זֶה שִׁינוּי הַמַּהוּת, אֲלֵא**
 20 **שְׁלִמְעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, מַה שְׂאִין כֵּן עִבּוּדַת** 20 **שִׁכְפִי שְׁהוּא בְּמַהוּתוֹ הֲרִי הוּא מַתְּעַלָּה לְעִבּוּדָה**
 21 **הַתְּשׁוּבָה שְׂאֵינָה בְּדֶרֶךְ טַעְנָה, אֲלֵא בְּדֶרֶךְ** 21 **שְׁלִמְעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, מַה שְׂאִין כֵּן עִבּוּדַת**
 22 **בְּרִיחָה, הֲרִי זֶה בְּאוּפֵן שְׁל שִׁינוּי הַמַּהוּת. וְזֶהוּ** 22 **הַתְּשׁוּבָה שְׂאֵינָה בְּדֶרֶךְ טַעְנָה, אֲלֵא בְּדֶרֶךְ**
 23 **גַּם עֲנִין הַדִּילוּג, כִּמְבּוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה³⁵** 23 **בְּרִיחָה, הֲרִי זֶה בְּאוּפֵן שְׁל שִׁינוּי הַמַּהוּת. וְזֶהוּ**
 24 **כִּי אֵינוֹ שְׁלִשְׁת אִופְנֵי הָעִבּוּדָה דְּעִמְדָה הַלִּיכָה** 24 **גַּם עֲנִין הַדִּילוּג, כִּמְבּוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה³⁵**
 25 **וְדִילוּג, דְּעִמְדָה הִיא בְּאוּפֵן שְׁבִשְׁתֵי רַגְלֵי עוֹמֵד** 25 **כִּי אֵינוֹ שְׁלִשְׁת אִופְנֵי הָעִבּוּדָה דְּעִמְדָה הַלִּיכָה**
 26 **עַל הָאָרֶץ, וְהַלִּיכָה הִיא בְּאוּפֵן שְׂאֵף שְׂרָגֵל אַחַת** 26 **וְדִילוּג, דְּעִמְדָה הִיא בְּאוּפֵן שְׁבִשְׁתֵי רַגְלֵי עוֹמֵד**
 27 **הִיא בְּאוֹרֵי, מִפֶּל מְקוֹם, רַגֵּל אַחַת הִיא תְּמִיד עַל** 27 **עַל הָאָרֶץ, וְהַלִּיכָה הִיא בְּאוּפֵן שְׂאֵף שְׂרָגֵל אַחַת**
 28 **אֶבֶל דִּילוּג הוּא שְׁבִרְגַע אַחַד שְׂתֵי רַגְלֵי** 28 **הִיא בְּאוֹרֵי, מִפֶּל מְקוֹם, רַגֵּל אַחַת הִיא תְּמִיד עַל**
 29 **מִמְצַב הַקּוּדֵם בְּאוּפֵן שְׁל נִרְדַּשׁ לִשׁ** 29 **אֶבֶל דִּילוּג הוּא שְׁבִרְגַע אַחַד שְׂתֵי רַגְלֵי**
 30 **כֵךְ שְׁהוּת שֵׁל זְמַן, כִּי לֹא מוּדוּבַר בְּמַעֲבַר אִטִּי וְהִרְדַּגְתִּי אֵלָא בְּמַעֲבַר בְּדֶרֶךְ** 30 **מִמְצַב הַקּוּדֵם בְּאוּפֵן שְׁל נִרְדַּשׁ לִשׁ**
 31 **מִמְצַב הַקּוּדֵם בְּאוּפֵן שְׁל נִרְדַּשׁ לִשׁ** 31 **כֵךְ שְׁהוּת שֵׁל זְמַן, כִּי לֹא מוּדוּבַר בְּמַעֲבַר אִטִּי וְהִרְדַּגְתִּי אֵלָא בְּמַעֲבַר בְּדֶרֶךְ**

מח. תרצ"ז ע' 192. (32) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. ועוד. (33) זח"א קכט, סע"א ואילך. (34) הל' תשובה פ"ז ה"ז. (35) שה"ש טו, ב. מב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דילוג הוא שפָּרַגַע אַחַד שְׁתֵּי רִגְלָיו הֵם לְמַעַלָּה מִן הָאָרֶץ³⁶
 2 וזה מורה על ניתוק מוחלט מהמצב הקודם והתעלות למצב אחר לגמרי.
 3 וְהֵינּוּ, שֶׁהַעֲבוּדָה דְדִילּוּג עֲנִינָה עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא
 4 בְּאֹפֶן שֶׁל שִׁנוּי הַמַּהוּת, וְיִצְיָא מֵהַגְדִּירִים הַקּוּדְמִים לְמַצַּב
 5 שֶׁל לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת
 6 לְגַמְרִי. וְעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה הֵם לְמַעַלָּה מִן הָאָרֶץ³⁶. וְהֵינּוּ, שֶׁהַעֲבוּדָה
 7 דְדִילּוּג נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה
 8 מִלְמַעַלָּה לֹא רַק מִבְּחִינַת הַכְּתָר
 9 כּבֹּל, כִּפִּי שֶׁהוּא בַעֲבוּדָה שֶׁל 'הִלּוּךְ'
 10 אֲלֵא פּוֹעֵלִים הַמִּשְׁכַּח וְגִילּוּי אֲלוּקוֹת
 11 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר,
 12 שֶׁנִּקְרָא בְּלִשׁוֹן הַקְּבֵלָה בְּשֵׁם
 13 עֵתִיק ('עֵתִיק יוֹמִין', וְאֶחָד הַפִּירוּשִׁים
 14 בּוֹה הוּא שֶׁנֶּעֱתַק וְנִבְדַּל לַגְּמִיר מִבְּחִינַת
 15 'יוֹם' וְגִילּוּי) וְהוּא לְמַעַלָּה
 16 מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַכְּתָר,
 17 הַנִּקְרָא בְּשֵׁם אַרְיֵה אֲנָפִין,
 18 'פְּנִים אֲרוֹכּוֹת' דָּעַם הֵיחֻתוֹ
 19 לְמַעַלָּה מִן הָאֲצִילוֹת, לְמֵרוֹת
 20 שֶׁגַם בְּחִינַת 'אַרְיֵה אֲנָפִין', חִיצוֹנִיּוֹת
 21 הַכְּתָר הִיא לְמַעַלָּה מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת כִּפִּי
 22 שֶׁהֵן בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (הַעוֹלָם הָרַאשׁוֹן
 23 וְהַנְּעִלָּה בִּיחֻד מֵאֲרֻבַּע הַעוֹלָמוֹת
 24 הַכֹּלְלִיִּים – אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יְצִירָה,
 25 עֲשִׂיָּה) הֵרִי הוּא 'אַרְיֵה אֲנָפִין,
 26 בְּאֹפֶן כֹּלְלִי, אוֹתוֹ הָעֲנִינָן כְּמוֹ
 27 בְּחִינַת זְעִיר אֲנָפִין, 'פְּנִים קִטְנוֹת'
 28 אֲלֵא שֶׁבְּזִעִיר אֲנָפִין הוּא
 29 בְּבְחִינַת זְעִיר, קִטְנוֹת, וּבְאַרְיֵה
 30 אֲנָפִין הוּא בְּבְחִינַת אַרְיֵה,
 31 וְכִמוֹ הַהִפְרָשׁ בֵּין מְרֵאוֹת
 32 קִטְנוֹת לְמְרֵאוֹת גְּדוּלוֹת³⁷
 33 נִאֲמַר בְּמִדְרָשׁ: "אִמֵּר לוֹ 'גּוֹי אֶחָד לְרַבִּי
 34 מֵאִיר [אֲפֶשֶׁר אוֹתוֹ שֶׁכְּתוּב בּוֹ 'הֲלֵא אֵת
 35 הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא' הִיא
 36 מְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה מִבֵּין שְׁנֵי בְּדֵי הָאָרֶץ. אִמֵּר לוֹ: הֲבֵא לִי מְרֵאוֹת גְּדוּלוֹת, אִמֵּר
 37 לוֹ רֵא רֵא בְּכוּאָה שֶׁלְךָ בְּהֵן, רֵא רֵא אוֹתָה גְּדוּלוֹה. אִמֵּר לוֹ: הֲבֵא לִי מְרֵאוֹת קִטְנוֹת,
 38 הֲבִיא לִי מְרֵאוֹת קִטְנוֹת, אִמֵּר לוֹ רֵא רֵא בְּכוּאָה שֶׁלְךָ בְּהֵן רֵא רֵא אוֹתָה קִטְנָה, אִמֵּר
 39 לוֹ, מֵה אֵם אֵתָה שֶׁאֵתָה בְּשִׁרְוֹדֵם אֵתָה מִשְׁנֵה עֲצָמַי כֹּל מֵה שֶׁתִּרְצֵה, מִי
 40 שֶׁאִמֵּר וְהִיא הַעוֹלָם בְּרוּךְ-הוּא עַל אַחַת כְּמֵה וְכְמֵה. הִיא, כִּשְׁהוּא רֹצֵה 'הֲלֵא

(36) ראה אהלות פ"ח מ"ה וברע"ב ופיה"מ להרמב"ם שם. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ב. – הובאו בלקו"ת שם. (37) ב"ר פ"ד, ד. וראה לקו"ת קרח נג, ב. (38) לקו"ת אמור לא, ד ואילך. ד"ה באתי לגני תשמ"ח פ"ז ואילך (תו"מ סה"מ שבט ע' תז ואילך). ובכ"מ. (39) בהבא לקמן – ראה סה"מ אעת"ר ע' עה ואילך. (40) ראה זוהר חדש ר"פ יתרו. ועוד.

- 1 העצמות נפעלה דוקא על ידי העבודה בדרך דילוג, שעל ידה
 2 נעשית המשכת העצמות, וכמאמר⁴¹ וכפי שנאמר בהגדה של
 3 פסח אודות גילוי האלוקות ביציאת מצרים אָנִי וְלֹא מִלְאָךְ, אָנִי וְלֹא
 4 שָׂרְף אָנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ, אָנִי ה' אָנִי הוּא וְלֹא אַחֵר, דְּבַחֲנֵינָא
 5 אַחֵר הַנּוֹכַח כִּאֲן בֵּין הַבְּחִינֹת שְׁלֵל
 6 האירו ביציאת מצרים אלא ההארה
 7 היתה מהעצמות היינו 'אחר' על שם
 8 שמושלל מעולמות, והוא
 9 בחינת סובב כל עלמין, אָבֵל
 10 ביציאת מצרים הִזָּה הַגִּילוי
 11 מבחינת אָנִי הוּא וְלֹא אַחֵר,
 12 שָׂהוּ גִילוי העצמות
 13 שְׁלֵמָעֵלָה אפילו מסובב כל
 14 עלמין. וכמאמר⁴² בהמשך
 15 הענין בהגדה נְגַלָה עֲלֵיהֶם מִלֶּךְ
 16 מִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּבִ"ה
 17 כְּכַבּוּד וּבְעַצְמוֹ וּגְאָלָם,
 18 וּמִבְּאֵר בְּזָה כְּבוֹד קִדְשָׁת
 19 אֲדָמוֹר (מהורש"ב) נִשְׁמָתוֹ
 20 עֲנִין⁴³, דְּכַבּוּדוֹ קָאֵי מְכוּן עַל
 21 מְלָכוֹת דְּאִין סוּף, סְפִירַת
 22 המלכות כפי שהיא באין סוף עצמו,
 23 למעלה מהעולמות, וּבְעַצְמוֹ קָאֵי
 24 מְכוּן עַל תְּפָאֲרַת הַנְּעֻלָם,
 25 כמבואר בתורת הסוד, עשר הספירות
 26 העליונות קיימות ופועלות בצורה
 27 מוגדרת בעיקר החל מעולם האצילות
 28 ומטה, אבל באופן 'נעלם' ('עשר
 29 ספירות הגנוזות') הן קיימות גם באין
 30 סוף שלמעלה מהאצילות. ומבואר
 31 שהאור שלפני הצמצום נמשך מהחסד
 32 הנעלם, הצמצום עצמו נובע מהגבורה
 33 הנעלמת ואור הקו שחזר והאיר אחרי
 34 הצמצום שורשו מתפארת הנעלם
 35 (ומכאן מעלתו אפילו לגבי האור
 36 שלפני הצמצום כמעלת התפארת,
 37 מידת הרחמים, על מידת החסד
 38 וכמעלת יעקב אבינו שמידתו מידת
 39 הרחמים שהוא בחיר שבאבות) וְעַד
 40 לְבַחֲנֵינָא הַעֲצָמוֹת. וְדוֹקָא עַל
 41 יְדֵי גִילוי הַעֲצָמוֹת שְׁאִין בְּזָה שׁוֹם אַחֲזִיזָה לְחִיצוּנִים כו',
 הִיתָה הַיְצִיאָה מִמְצָרִים. וְכִמוֹ שְׁהִיָּה בִּיציאת מצרים הַשְּׁרוּשׁ
 שֶׁל כָּל יְצִיאָה מִן הַמִּצָּר אֶל הַמְּרוּחָב כִּן הוּא בְּכָל מִצָּר וּמִצָּר,
 שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת גִּילוי הַעֲצָמוֹת דוֹקָא וְלֹא דֵי הַתְּגַלּוּת וְהֵאֵרַת אֹר
 ה'סובב כל עלמין, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית הַיְצִיאָה מִן הַמִּצָּר.
 (ט) וּבְזָה הַמְּבוּאָר לְעֵיל אֹדוֹת
 הַהִבְדֵּל בֵּין הַמְּשַׁכֵּת הַעֲצָמוֹת לְהַמְּשַׁכֵּה
 מְבַחֲנֵינָא 'סובב כל עלמין' יוֹבֵן מָה
 שְׁכָתוֹב בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָהוּ, וְהוּבֵא
 לְעֵיל, בְּטַחוּ בְּהוֹ' עֲדֵי עַד גּוֹ',
 שְׁהַבְּטַחוּן שְׁהֵאֵרַם בּוֹטַח בְּה'
 צָרִיף לְהִיּוֹת כְּמַדְרִיגָה נְעִלִית בִּיּוֹתֵר
 בְּאִלוּקוֹת עַד בְּחִינַת וּמְדִרְיַגַּת
 עַד. דְּהִנְהָ, תִּיבַת הַמִּילָה עַד
 בְּכָל מוֹרָה עַל הַפְּסֵק וְסִיּוּם
 עֵינָן, שְׁעַד כָּאֵן הוּא עֲנִין זֶה,
 וּמִכָּאֵן וְאֵילָף מִתְחִיל עֲנִין
 אַחֵר נַעֲלָה יוֹתֵר מִהַעֲנִין הַקּוֹדֵם.
 אָמְנָם בְּזָה בְּעִינֵי עַד' גּוֹפֵא עֲצָמוֹ
 יֵשׁ שְׁתֵּי מְדִרְיָגוֹת, בְּחִינַת עַד
 וְעַד בְּכָל שֶׁגַם הַעֲנִין שָׁבוּ הוּא
 הַפְּסֵק נְכַלל וּבְחִינַת עַד וְלֹא עַד
 בְּכָל⁴⁴ שֶׁהַעֲנִין שָׁבוּ הוּא הַפְּסֵק
 שִׁיךְ כָּבֵד לְדִרְגָה אַחֲרַת, הַנְּעִלִית
 יוֹתֵר. וּבְפִינִיּוֹת הַדְּבָרִים בְּחִינַת עַד
 וְעַד בְּכָל הוּא עֲנִין סוֹבֵב כֵּל
 עֲלָמִין, דָּאָף שְׁהוּא בְּבַחֲנֵינָא
 עַד, שְׁמוֹרָה עַל הַפְּסֵק אֹר
 הַסּוֹבֵב, וְהַהִבְדֵּלָה שְׁלוּ מִהַדְּרֹגוֹת
 שְׁלֵמָטָה מִמְּנוּ לְהִיּוֹתוֹ לְמַעְלָה
 מְאֹד הַמְּמַלָּא, כִּיּוֹן שְׁאוֹר
 ה'סובב' יוֹתֵר נַעֲלָה מְאֹד ה'מְמַלָּא',
 אֲבָל כָּל זֹאת הָרִי זֶה בְּבַחֲנֵינָא
 עַד וְעַד בְּכָל, וְלֹאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר
 גַּם מְדִרְיַגַּת ה'סובב' שִׁיכַת וְקִשּׁוּרָה
 לְאוֹתוֹ עֲנִין שְׁאֵלֵי שִׁיךְ וְקִשּׁוּר אֹר
 ה'מְמַלָּא' שְׁלֵמָטָה מִמְּנוּ שְׁהָרִי גַּם
 סוֹבֵב כֵּל עֲלָמִין עִם הִיּוֹתוֹ נַעֲלָה
 מ'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין' שִׁיךְ
 לְעוֹלָמוֹת (פְּנֹזְפֵר לְעֵיל). אָבֵל
 בְּחִינַת עַד וְלֹא עַד בְּכָל הֵינּוּ
 שְׁהַבְּחִינָה הַנְּעִלִית שִׁישׁ הַפְּסֵק וְהַבְּדֵל בֵּינָהּ וּבֵין הַדְּרֹגוֹת שְׁתַּחֲתִיָּה הִיא שׁוֹנָה

(41) הגדה של פסח פיסקא ויוציאנו. (42) שם פיסקא מצה זו (ולפנ"ז) פיסקא ויוציאנו. (43) סה"מ אעת"ר שם. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקכד [ח"ד ס"ע א'רנב]. (44) ראה לקו"ת פקודי ז, ב ואילך. וראה ביאווה"י לאדמו"ר האמצעי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ונבלת משאר הדרגות ולא נכללת איתן קאי מכוונת על העצמות
 2 שלמעלה לגמרי מעולמות.
 3 וזהו בטוח בהו' עדי עד, שהבטחון צריך להיות עד
 4 בחינת ומדריגת עד, שזהו בחינת עד ולא עד בכלל, והוא
 5 ענין הבטחון שהאדם בוטח בה'
 6 בכיחון גמור ובוודאות מלאה
 7 שמצד העצמות, דכין
 8 שמצד המשכת העצמות אין
 9 מקום ואחיה לחיצונים כלל
 10 ואין שום אפשרות שהשפע יגיע
 11 למקום לא רצוי, הרי בודאי
 12 תומשך ההשפעה למטה
 13 כפועל, ואז הבטחון הוא
 14 בשלימות ומתוך וודאות מלאה
 15 שהו' יוציאנו מן המיצר אל
 16 המרחב.
 17 (*) וזהו הפירוש הפנימי בפסוק
 18 הפותח את המאמר מי מנה עפר
 19 יעקב ומספר את רבע
 20 ישראל⁴⁵, דאף שמשמעות
 21 היתוב ומספר את רבע
 22 ישראל הוא מי יספור את
 23 רבע ישראל, כמו מי יכול לספור
 24 הרי הם רבים כל כך עד שאין להם
 25 מספר, הרי מכל מקום הם
 26 בגדר מספר ואין הכוונה שהם
 27 למעלה משייכות למספר לגמרי, אלא
 28 שאין מי שיספור אותם.
 29 וקאי והכוונה היא על ההמשכה
 30 דסובב כל עלמין, שעם
 31 היותו למעלה מעולמות, ולכן
 32 אינו מתלבש בעולמות בפנימיות
 33 ונשאר 'סובב' ומקיף על העולמות
 34 מכל מקום יש לו שייכות
 35 לעולמות פנזפר לעיל ולכן
 36 נקרא 'סובב כל עלמין'. וענין זה
 37 מדריגה זו באלוקות הנקראת 'סובב כל
 38 עלמין' שייך לבחינת ישראל,
 39 אותיות לי ראש⁴⁶, שהראש

כולל גם את הגולגולת שהיא בבחינת מקיף על המוחין,
 דהגם שהוא הגולגולת בחינת מקיף, הרי הוא מקיף על
 המוחין, בדוגמת אור הסובב, דהגם שהוא סובב, מכל
 מקום הוא סובב לעלמין ולכן זו דרגה השייכת, במידה מסוימת,
 למוחין, שכל טעם ודעת. וזהו גם
 מה שכתוב בהמשך הכתוב רבע
 (ישראל), שיש בנה במילה
 'רובע' שני פירושים⁴⁷, פירוש
 אחר מלשון ארבעה, או פירוש
 שני שהוא חלק רביעי רבע
 מתוך שלם, וקאי והכוונה על
 ארבעת עולמות אצילות
 בריאה יצירה עשיה, והיינו
 לפי שאור הסובב כל עלמין
 יש לו שייכות לעולמות
 שמספרם הוא ארבע. אבל בבחינת
 יעקב פתיב מי מנה עפר
 יעקב, דיעקב הוא אותיות
 יו"ד עקב⁴⁸, דמעלת העקב
 היא באה לידי ביטוי בענין
 המסירת נפש (דאף שענין
 המסירת נפש ישנו בכל
 הגוף, מכל מקום, ברגל
 בכלל ובעקב בפרט הוא
 בתוקף יותר⁴⁹, וכמבואר במאמר
 אדמו"ר הרי"צ: "... עתה ישנו
 בישראל הכח לעמוד נגד כל מונע
 ומעכב מלקיים את התורה והמצוות
 ביתר שאת ויתר עז מכמו שהיה בזמן
 הבית, והוא כח המסירות נפש שיש
 בזמן הגלות ויתר מכמו בזמן הבית...
 על פי משל גשמי... נקל לו להכניס
 העקב במים ורתחים מלתת ראשו
 במים ורתחים... וטעם הרב הוא מפני
 שהעקב הוא סוף הרגל והוא חומר גס

העצמות שלגמרי מעולמות. וזהו בטוח
 בהו' עדי עד, שהבטחון צריך להיות עד
 ומדריגת עד, שזהו בחינת עד ולא עד בכלל,
 והוא ענין הבטחון שמצד העצמות, דכין
 שמצד המשכת העצמות אין מקום ואחיה
 לחיצונים כלל, הרי בודאי תומשך ההשפעה
 למטה, ואז הבטחון הוא בשלימות שהו'
 יוציאנו מן המיצר אל המרחב.
 (*) וזהו מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע
 ישראל⁴⁵, דאף שמשמעות היתוב
 ומספר את רבע ישראל הוא מי יספור את רבע
 ישראל, שאין להם מספר, הרי מכל מקום הם
 בגדר מספר, אלא שאין מי שיספור אותם. וקאי
 על ההמשכה דסובב כל עלמין, שעם היותו
 למעלה מעולמות, מכל מקום יש לו שייכות
 לעולמות פנזפר לעיל. וענין זה שייך לבחינת
 ישראל, אותיות לי ראש⁴⁶, שהראש כולל גם
 את הגולגולת שהיא בבחינת מקיף על המוחין,
 דהגם שהוא בחינת מקיף, הרי הוא מקיף על
 המוחין, בדוגמת אור הסובב, דהגם שהוא
 סובב, מכל מקום הוא סובב לעלמין. וזהו גם
 מה שכתוב רבע (ישראל), שיש בנה שני
 פירושים⁴⁷, מלשון ארבעה, או שהוא חלק
 רביעי, וקאי על ארבעת עולמות אצילות בריאה
 יצירה עשיה, והיינו לפי שאור הסובב כל
 עלמין יש לו שייכות לעולמות. אבל בבחינת
 יעקב פתיב מי מנה עפר יעקב, דיעקב הוא אותיות
 יו"ד עקב⁴⁸, דמעלת העקב היא בענין המסירת נפש
 (דאף שענין המסירת נפש ישנו בכל הגוף,
 מכל מקום, ברגל בכלל ובעקב בפרט הוא בתוקף יותר⁴⁹) ונקבלת עול

וארא לח, סע"א [פז, א] ואילך. לאדמו"ר הצ"צ שם ע' קצב ואילך. (45) ראה סד"ה מי מנה בלקו"ת פרשתנו (בלק) ע, א ואילך. (46) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. לקו"ת שלח מח, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ טו, ב – בשם הזוהר. ועוד. (47) לקו"ת פרשתנו שם סז, סע"א. ע, ב. (48) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. (49) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילך. תרפ"ה ע' רס ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ועב יותר, לכן האור פנימי שבשם הוא רק הארה היותר אחרונה ונעלמת
 2 ביותר, ומשום זה הנה פעולת הרצון שהוא כח מקיף וחזק שם הוא ביותר
 3 מכמו בראש, לכן כאשר עולה ברצונו להשיג עקבו במים ורותמים תיכף ומיד
 4 הוא נשמע לרצונו בלי שום עיכוב כלל), **וְקָבַלְתָּ עוֹל שְׁלֹמֶעֱלָה**
 5 **מִטַּעַם וְדַעַת. וּמִצֵּד זֶה כְּתוּבָה**
 6 מעבודת ה' במסירות נפש ובקבלת עול
 7 **נַעֲשֶׂה עֲנִין הָעֵפֶר (עֵפֶר**
 8 **יַעֲקֹב)⁵⁰, דְּעֵפֶר שֶׁהוּא גוֹשׁ**
 9 **אֶחָד הוּא לְמַעְלָה** מבטא ענין
 10 נעלה יותר במעלת בני ישראל
 11 **מִגְרָגִירִים** של חול **בְּלֵי מִסְפָּר,**
 12 **שֶׁהֵגֵם שְׂאִין לָהֶן** לגרגירי החול
 13 **מִסְפָּר, מְכַל מְקוֹם הֵם**
 14 **מִיּוֹחָדִים וּמְחוּלָּקִים** ונפרדים
 15 **זֶה מִזֶּה, אֲבָל הָעֵפֶר הוּא גוֹשׁ**
 16 **אֶחָד, וְרוּמוֹ עַל הָאֶחָדוֹת** של
 17 בני ישראל באופן דְּכוּלְנוּ כְּאֶחָד
 18 **בְּאוֹפֶן שְׂאִין הַתְּחַלְקוֹת כֻּלָּל,**
 19 **שֶׁנַּעֲשֶׂה וְאֶחָדוֹת נַפְעֵלֶת דְּוָקָא עַל**
 20 **יְדֵי הָעֵבֹדָה** שבני ישראל עובדים
 21 **אֵת ה' בְּאוֹפֶן דְּקַבְלַת עוֹל**
 22 **שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם וְדַעַת.**
 23 **וְכִידוּעַ שְׂאֵף שְׁעֵפֶר הוּא**
 24 **לְמִטָּה מְכַל הִיסוּדוֹת⁵¹, וְהוּא**
 25 הנחות ביותר מבין ארבעת היסודות
 26 **(אש, רוח, מים, עפר) מְכַל מְקוֹם,**
 27 **הֵרִי כְלֶשֶׁן הַכְּתוּב בְּקֵהֶלֶת הַכֹּל הֵינָה**
 28 **מִן הָעֵפֶר⁵², וּמִצֵּד שְׂנֵי יֵשׁ לַעֲפֹר**
 29 **חֲשִׁיבוֹת מִיּוֹחָדָת כְּתַחֲלִיל הַכֹּל**
 30 **וְהֵינֵנו שְׂעַל יְדֵי הַקַּבְלַת עוֹל**
 31 **מִגִּיעֵים לְכֹל הַמְּדַרְיגוֹת**
 32 הנעלות.
 33 **וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכַן שְׂבַעֲנִין**
 34 **עֵפֶר יַעֲקֹב לֹא נֶאֱמַר לְשׁוֹן**
 35 **מִסְפָּר, אֲלָא מִי מְנָה, וּבְתַחֲלִיל**
 36 **הַמֵּאמֵר נִשְׁאַלָה הַשְּׂאֵלָה מִהוּ הַטַּעַם**
 37 **לְחִילוּק הַלְּשׁוֹנוֹת, וְהֵרִי לְכַאוּרָה שְׂנֵיהֶם**
 38 **הֵם עֲנִין הַמִּסְפָּר, וְהַבִּיאוֹר הוּא**
 39 **כְּדָאִיתָא כְּפִי שְׂמוּבָא בְּזוּהָר⁵³**

40 **שְׂמֵנָה הוּא** לא רק לשון מספר אלא לפי פנימיות הדברים 'מנה' הוא
 41 **לְשׁוֹן מְתָנָה, וְהוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת הָעֲצָמוֹת שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ**
 42 **מְתָנָה דְּוָקָא** כי מפני המעלה הגדולה של המשכת העצמות אין היא באה
 43 בתור שכר שיש לו קשר ברור עם העבודה וכד' אלא בתור מתנה. **וְעֲנִין זֶה**
 44 **נַעֲשֶׂה נַפְעַל עַל יְדֵי הָעֵבֹדָה**
 45 **דְּקַבְלַת עוֹל וּמִסִּירַת נַפְשׁ**
 46 **דְּוָקָא, וְכַנְזְפָר לְעִיל**
 47 **שֶׁהַמְּשַׁכֵּת הָעֲצָמוֹת הִיא עַל**
 48 **יְדֵי הָעֵבֹדָה שְׂבַדְרָךְ דִּילוג**
 49 **כְּמַבְאוּר לְעִיל בְּאֵרִיכוֹת.**
 50 **(יֵא וְזֶהוּ מִן הַמֵּיצֵר קְרָאֵתִי**
 51 **י"ה עֲנִי בְּמִרְחַב י"ה, שְׂעַל**
 52 **יְדֵי הַמֵּיצֵר דְּוָקָא** מצב שמצריך
 53 **מִסִּירוֹת נַפְשׁ נַעֲשֶׂה קְרָאֵתִי י"ה,**
 54 **דְּקָאֵי הָאוֹתִיוֹת** ו' וה' מכוונות על
 55 **הַפְּחוֹת חֲכָמָה וּבִינָה שְׂבַעֲצָם**
 56 **הַנְּפִשָׁה⁵⁴, וְעַל יְדֵי זֶה** שהאדם
 57 **מַעוֹרֵר אֵת עַצְמוֹ הַנַּפְשׁ, נַפְעַל עֲנִי**
 58 **בְּמִרְחַב, בְּחִינַת מְרַחֵב**
 59 **הָעֲצָמוֹת⁵⁵, מִרְחַב אֲמִיתִי וּמוֹחֶלֶט,**
 60 **לֹא רַק בְּאוֹפֶן יְחִסִּי, כִּי דְּוָקָא מִצֵּד**
 61 **הַמֵּיצֵר נַעֲשִׂית הָעֵבֹדָה בְּדֶרֶךְ**
 62 **דִּילוג שְׂעַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיכִים**
 63 **אֵת הָעֲצָמוֹת. וְכַמוֹ בְּמִצְרִים,**
 64 **שְׂבַהֲיוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם,**
 65 **דוֹקָא אִי הֵיטָה אֲצֻלָּם הָעֵבֹדָה**
 66 **בְּדֶרֶךְ דִּילוג, וְעַל יְדֵי זֶה**
 67 **הֵיטָה הַמְּשַׁכֵּת הָעֲצָמוֹת**
 68 **שְׁלֹמֶעֱלָה מְגַדֵּר שְׂיִיכוֹת**
 69 **לְעוֹלָמוֹת, לֹא כְּאוֹר הַסּוֹכֵב כֹּל**
 70 **עַלמִין שְׂהוּא אֲמַנֵם 'סוֹכֵב' אֲבָל יֵשׁ לוֹ**
 71 **שְׂיִיכוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְכַנְזְפָר לְעִיל**
 72 **שְׂזֶהוּ עֲנִין שְׂבִיעִיאַת מְצִירִים הִיא**
 73 **גִּילּוֹי אֲלוֹקוֹת שֶׁל אֲנִי וְלֹא מְלֶאֱךָ,**
 74 **אֲנִי וְלֹא שְׂרָף, אֲנִי וְלֹא**
 75 **הַשְּׂלִיחַ, אֲנִי וְלֹא אַחֲרַי⁴¹,**
 76 **דְּמְלֶאֱךָ שְׂרָף שְׂלִיחַ וְאַחֲרֵי הֵם**

(50) ראה לקו"ת פרשתנו שם סח, סע"ג ואילך. (51) ראה במדב"ר פ"ד, יב. ועוד. (52) קהלת ג, כ. (53) פרשתנו (בלק) רד, א. וראה גם אוה"ת בלק ס"ע תתקנז. ס"ע תתקנז. ואל"ך. ס"ע תתקנז. (54) ראה סד"ה מן המיצר הנ"ל (סה"מ קונטרסים שם ע' צו. תרפ"ז ע' קצה). (55) ראה ד"ה מן המיצר אעת"ר (סה"מ אעת"ר ע' א ואילך). תרצ"ז (סה"מ תרצ"ז ע' 154 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַרְבַּעַת עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיהָ⁵⁶, ולכן כל אלה
 2 הם ענינים באלוקות ששייכים לעולמות אַבְל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הִנֵּה עַל
 3 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְדִילוּג שְׂבָאָה מִן הַמִּיצַר הִיְתָה הַמְשַׁכֶּת
 4 בְּחִינַת אָנִי עֲצֻמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלֹקוֹת עֲצֻמָּה שְׁלֹמְעֵלָה מְגַדֵּר שְׂיִכוֹת
 5 לְעוֹלָמוֹת. וְכֵן יְהִי גַם
 6 בְּגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה, שְׁתִּהְיֶה אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיהָ⁵⁶, אַבְל בִּיצִיאַת
 7 מִצְרַיִם הָעֲצֻמוֹת דְּוָקָא, וְהִינּוּ מִצְרַיִם הִנֵּה עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְדִילוּג שְׂבָאָה מִן
 8 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּזִמְנֵי הַגְלוּת מִיְצִיר הַמִּיצַר הִיְתָה הַמְשַׁכֶּת בְּחִינַת אָנִי שְׁלֹמְעֵלָה
 9 בְּדֶרֶךְ דִּילוּג, שְׂבָאָה מִן מְגַדֵּר שְׂיִכוֹת לְעוֹלָמוֹת. וְכֵן יְהִי גַם בְּגֵאוּלָּה
 10 הַמִּיצַר דְּוָקָא וְהִיא הָעֲבוּדָה
 11 בְּמִסְיוֹת נֶפֶשׁ וּמִתּוֹךְ קִבְלַת עוֹלָם.
 12 וְעַנְיָן זֶה לְקַחוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל
 13 עַל עֲצָמָם, שְׂאֲצֻלָּם הָיָה עַנְיָן הַמִּיצַר דִּיסוּרֵי הַגּוֹף וְיִסוּרֵי
 14 הַנַּפְשׁ, וְיֵשׁ לְהַעִיר שֶׁהַמַּאֲמָר נֶאֱמַר
 15 בִּי"ב תְּמוּזָה, יוֹם גְּאוּלַּת הַרְבִּי הַרִּי"צ
 16 מִמַּאֲסָרוֹ שֶׁבּוֹ סִבְלֵי יִסוּרִים קָשִׁים, וְעַל
 17 יְדֵי מִיצַר זֶה יְהִי עַנְיָן
 18 בְּמִרְחָב, גִּילּוּי הָעֲצֻמוֹת, שְׁעַל
 19 יְדֵי זֶה שֶׁעֲצֻמוֹת הָאֱלֹקוֹת תֵּאֵר
 20 וְתִתְגַּלֵּה לְמַטָּה תִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה
 21 הָעֲתִידָה שְׁהִיא גְּאוּלָּה שְׁלִימָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת⁵⁷, וְלֹא כִּמוֹ גְּאוּלֹת קוֹדְמוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁלִימוֹת, דְּמִפְּיֵן שְׁהַגִּילּוּי שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁלִימוֹת שֶׁעַל יְדוֹ תִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הָעֲתִידָה הוּא מְבַחֲינָה שְׂאִין לָהּ שְׂיִכוֹת לְעוֹלָמוֹת כָּלֵל, וְלֹא שְׂיִיף שְׂיִהְיֶה בְּזָה אִינְהָ שְׂיִכוֹת לְעוֹלָמוֹת כָּלֵל, וְלֹא שְׂיִיף שְׂיִהְיֶה בְּזָה אִינְהָ שְׂלִימָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת⁵⁹.
 22 הָעֲתִידָה שְׁהִיא גְּאוּלָּה שְׁלִימָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת⁵⁷ נוספת,
 23 לֹא כִּמוֹ גְּאוּלֹת קוֹדְמוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁלִימוֹת, דְּמִפְּיֵן שְׁהַגִּילּוּי שֶׁל
 24 הָעֲצֻמוֹת שֶׁעַל יְדוֹ תִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הָעֲתִידָה הוּא מְבַחֲינָה שְׂאִין לָהּ
 25 שְׂיִכוֹת לְעוֹלָמוֹת כָּלֵל, וְלֹא שְׂיִיף שְׂיִהְיֶה בְּזָה אִינְהָ שְׂלִימָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת⁵⁹.
 26 לְדַבְרֵיהֶם לֹא רִצְוִיִּים כְּנֹזְכָר לְעִיל,
 27 לְכֵן תִּהְיֶה גְּאוּלָּה שְׁלִימָה שְׂאִין
 28 אַחֲרֶיהָ גְּלוּת נוספת. וְאִילוּ
 29 זְכִינוּ הִיְתָה גַם גְּאוּלַּת מִצְרַיִם
 30 בְּאוֹפֵן כְּזֶה⁵⁸, גְּאוּלָּה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ
 31 גְּלוּת, אַבְל לְהִיּוֹת כּו', לְכֵן
 32 הִיָּה אַחֲרֶיהָ אַחֲרֵי הַגְּאוּלָּה מִמִּצְרַיִם
 33 גְּלוּת, מֵה שְׂאִין כֵּן גְּאוּלָּה
 34 הָעֲתִידָה שְׁתִּהְיֶה גְּאוּלָּה
 35 שְׁלִימָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְּלוּת⁵⁹.

(56) ראה סה"מ תש"ה ע' 150. וראה לקו"ת צו יב, ג. סה"מ אעת"ר שם (ע' עה). ועוד. 57) ראה מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. 58) ראה לקו"ת ש"כ ע' 230. 59) חסר סיום הברכה (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר סעדיי שי שד"ר

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז סיון - אחר השתיקה הארוכה - ות"ל שכנראה ממכתבו רואה הוא פרי טוב בעמלו, ויה"ר מהשי"ת שגם בעיני בשר יראה איך שכ"ק מו"ח אדמו"ר ממשך הצלחה למעלה מן הטבע ועפ"י המבואר בכ"מ בדא"ח בענין דזריעה ונטיעה, הנה אין פלא אם כמה ענינים יש לחכות עד שנראה הפרי בפועל ואדרבה וכמבואר בענין הנ"ל.

לפלא שאין מזכיר מאומה ע"ד השיחה דל"ג בעומר לפני התלמידים הצעירים כאן, שנשלח העתקה ממנה בלשון הקדש להרה"ח הר"ש מטוסאף ע"מ להשתמש בזה באופן המתאים במרוקו.

מוסג"פ הקונטרס והמשך רשימת המאסר שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובטח יפרסם ותונם באופן המתאים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעני' הפר'

התוועדויות

ב"ה.

תעודת חגיגה זו כבר ביארה כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו לחגיגת יב"ג תמוז הראשונה – בשנת תרפ"ח, לקובעו ליום התוועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו, ומברך "את כל אחינו חובבי תורה ולומדי" ומגידי שיעורים ברכים ד' עליהם יחיו, כי יפתח ה' את אוצרו הטוב, וישפיע להם בתוך כלל אחינו בני ישראל יחיו, שפעת חיים וברכה מרובה עד בלי די, ויחזק לבכם להוסיף אומץ בהרבצת תורה והחזקת היהדות, ונזכה כולנו לראות בנינים ובני בנינים עוסקים בתורה ובמצוה מתוך הרחבה ופרנסה טובה". ויקיים השי"ת ברכות צדיק נשיא דורנו במילואין.

מנחם שניאורסאהן

ג' תמוז, ה'תשי"ב,
ברוקלין, נ.י.

במכתבו: אגרות-קודש שלו ח"ב אגרת שפו.

נדפסה בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' פט. תרפ"ז ע' רפז. לקו"ד ח"ד תרט, ב. לקו"ש ח"ג ע' 231. אג"ק ח"ו אגרת א'תרפח.

המשך ביאור למס' גיטין ליום ראשון עמ' 1

17 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לִיה לרבי יאשיה, במחלוקת זו. וְאִי סְלֵקָא
18 דְעֵתְהָ אִידָךְ נָמִי – ועוד יש להוכיח גם לגבי המחלוקת השניה,
19 שאם בזה סבר כְּרֵכְן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל האומר שאינו יכול לבטל
20 אלא בפני כולם יחד, אם כן שוב קשה לְמַה לְהוּ אִמְמוּרִי – למה
21 להם להסתתר, הרי אפשר למנוע הביטול באופן אחר, דְלִיבְדְרוּ
22 אִיבְדוּרִי – שיתפורזו, ולא ימצאם הבעל יחד ולא יוכל לבטלם, אֵלָא
23 שְׁמַע מִינָה שגם רבי יאשיה סבר הָדָא כְּרֵכְן, וְהָדָא כְּרֵכְן שְׁמַעוֹן בֶּן
24 גַּמְלִיאֵל – במחלוקת אחת כרבי ודהיינו שאפשר לבטל שליח אחד
25 שלא בפני חברו ובמחלוקת האחרת כרשב"ג (שבדיעבד, אם
26 ביטל שלא בפני השליח כלל, ועבר על התקנה, אינו מבוטל).
27 וְרָבָא אָמַר בשם רב נחמן, הֲלָכָה כְּרַבִּי בְשִׁמְיָהוּן – בשתי המחלוקות.
28 שואלת הגמרא, איך פוסק רב נחמן כרבי ולגבי המחלוקת
29 הראשונה שאם ביטלו שלא בפניו מבוטל, וכי לית ליה לְרַב נַחְמָן
30 סברת מַה כַּה בֵּית דִּין יָפַה (שהיא סברת רשב"ג שאם ביטלו אינו
31 מבוטל), וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל

1 רבי אבא כְּרֵכְן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, צריך לומר שבהך – במחלוקת
2 האחרת ואם יכול לבטל מקצת שלוחים שלא בפני השאר) פסק
3 כְּרֵכְן, שהרי רב שמואל בר יהודה זכר שבמחלוקת אחת פסק רבי
4 אבא כרבי ובאחרת כרשב"ג.
5 וְאָף רַבִּי יֵאֵשְׁיָה דְמֵן אוּשְׁא סָבַר, הָדָא – במחלוקת אחת הלכה
6 כְּרַבִּי, וְהָדָא – ובאחת הלכה כְּרֵכְן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְאָמַר רַבָּה
7 בַּר בַּר חֲנַנְיָה, הִמְשִׁיחַ סָבִי הָוִינָן – חמשה זקנים היינו קמיה דְרַבִּי
8 יֵאֵשְׁיָה דְמֵן אוּשְׁא, אָתָּא הָהוּא נִבְרָא קָמִיה – בא אדם אחד לפניו,
9 והיה צריך לכופף את אדם זה שיגרש את אשתו, וְאֵשְׁקֵלִיה גִּימָא עַל
10 כּוּרְחִיה – ונטל ממנו רבי יאשיה גט על כרחו, שכפה אותו עד
11 שאמר לאותם חמשה זקנים שיכתבו גט, אָמַר לָן רַבִּי יֵאֵשְׁיָה וְיָלוּ
12 אִמְמוּרִי – לכו והסתרתו כדי שלא ימצא אתכם הבעל ויבטל
13 אתכם מלהיות שלוחים וְכִתְבוּ לָהּ גֵט. וְאִי סְלֵקָא דְעֵתְהָ שהלכה
14 כְּרַבִּי הַסּוּבַר שְׁבִדְעֵבַד אם ביטלו שלא בפני השליח מבוטל, אם
15 כן קשה כִּי מִימְמוּרִי מֵאִי הָוִי – מה יועיל שיסתרתו, הרי יוכל הבעל
16 לעבור על פי התקנה ולבטלם שלא בפניהם, אֵלָא שְׁמַע מִינָה כְּרֵכְן

המשך ביאור למס' גיטין ליום שני עמ' א

7 כְּנַחְמָן הַסּוּבַר (לעיל לב) שביטול שלא בפני השליח יכול להעשות
8 בפני שני אנשים, ואין צריך שלשה. וְהֲלָכָתָא כְּנַחְמָן שפסק כרבי
9 בשתיקה, א. שהמבטל את הגט שלא בפני השליח, ועובר על
10 התקנה, בדיעבד הרי הוא בטל. ב. שהאומר לעשרה כתבו גט
11 לאשתי, יכול לבטל אחד מהם שלא בפני האחרים, ולא כרשב"ג
12 החולק בשתיקה.

1 אוּנָם, שמחמת אונס נתקיים התנאי, הרי אין אוּנָם כְּגִימִין, וכיון
2 שלמעשה לא נשאה עד הזמן הקצוב, הרי הגט קיים, אִי מְשוּם
3 גְלוּיָי דְעֵתָא – שהרי גילה דעתו שאינו רוצה בגירושו, הרי זה תלוי
4 בְּפְלוּגְתָא דְאִבִּי וְרָבָא, והלכה כאביי שאין גילוי דעת מועיל והגט
5 קיים.
6 הגמרא פוסקת הלכה במחלוקת שהובאו בסוגיות אלו: וְהֲלָכָתָא

בס"ד. שיחת ליל ג' תמוז ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

- 1 א. התוועדות זו קשורה עם ג' תמוז – יום יציאת כ"ק מוריי-וחמי אדמו"ר מבית האסורים, שזו היתה
2 התחלת הגאולה שלו.
- 3 ובהקדים:
- 4 כללות ירידת הנשמה בגוף – הרי זה ענין של גלות (כמובא בכמה מקומות בתניא), ועד שזוהי ירידה
5 "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" – לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו.
- 6 ובפרט כאשר נמצאים בזמן הגלות – היינו, שב"בירא עמיקתא" גופא הרי זה זמן הגלות, שזוהי גלות
7 בתוך גלות.
- 8 דהנה, אודות זמן הגלות נאמר "אותותינו לא ראינו", זאת אומרת: למרות שגם בזמן הגלות ישנם
9 "אותות", אף-על-פי-כן, הרי זה באופן ד"אותותינו לא ראינו".
- 10 ועד שלא רואים את כללות הענין שהקב"ה מחיה ומהווה את העולם – דהנה, ידועה תורת
11 הבעל-שם-טוב שהקב"ה מחיה ומהווה את העולם בכל רגע ורגע מאין ואפס ממש, כמו שאומרים
12 "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", ולא רק פעם אחת ביום (בתחילת היום), אלא בכל
13 רגע ורגע ממש מהווה הקב"ה את מציאות העולם כולו כמו ברגע הראשון של בריאת העולם. וכפי
14 שמבאר אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה (בתחילתו) שהעולם אינו מציאות לעצמו כלל, וכל מציאותו
15 היא – "דבר הוי" מהווה ומחיה ומקיים אותו בכל רגע ורגע. אבל אף-על-פי-כן – "אותותינו לא
16 ראינו": "אותותינו" – האותיות דעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כמו שכתוב "דבר הוי" שמים
17 נעשו וברוח פיו כל צבאם", "לא ראינו", היינו, שלא רואים שמציאות העולם היא – "דבר הוי".
- 18 ואפילו בשנים כתיקונם, בזמן שבית המקדש היה קיים, נקראת מציאות העולם בשם "עולם", מלשון
19 העלם והסתר. ועל-אחת-כמה-וכמה בזמן הגלות, לאחר חורבן בית המקדש, כאשר "גלינו מארצנו
20 ונתרחקנו מעל אדמתנו" – שאז נוסף העלם והסתר גדול ביותר.
- 21 וכמדובר כמה פעמים שכללות השינוי שבזמן הגלות – אינו בחוץ לארץ, בלבד, אלא גם בארץ
22 הקודש. ואדרבה: בארץ הקודש מורגש השינוי דזמן הגלות יותר מאשר בחוץ לארץ, כי ארץ ישראל היא
23 "פלטרין של מלך", ושם הרי אפילו העלם והסתר כלשהו נוגע ביותר, שלא בערך לגבי העלם והסתר
24 מחוץ ל"פלטרין של מלך" (חוץ לארץ).
- 25 ועל-פי-זה מובן שמאסרו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו היה באופן של גלות בתוך גלות בתוך
26 גלות, היינו, שנוסף לגלות בתוך גלות שבכללות זמן הגלות, נוסף גם ענין הגלות בבית האסורים.
- 27 וזהו העילוי דג' תמוז – שאז היתה התחלת הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, על-ידי
28 יציאתו מבית האסורים.
- 29 ב. והנה, אף-על-פי שבג' תמוז עדיין לא היתה גאולה שלימה (גאולת הפרט), כי גם לאחר השחרור
30 מבית האסורים היה עדיין מצב של גלות, כי כ"ק מו"ח אדמו"ר היה מוכרח לנסוע למקום מסויים
31 ("קאסטראמא") בזמן מסויים (כפי שציוו עליו) – אף-על-פי-כן, הרי היציאה מבית האסורים היתה
32 התחלת הגאולה.
- 33 זאת אומרת: גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר היתה באופן ד"קימעא קימעא" – לכל לראש, יציאה מבית
34 האסורים בג' תמוז, ולאחרי ימים ספורים – בי"ב וי"ג תמוז – יציאה מגלות "קאסטראמא", ולאחרי

משך זמן – יציאה מהגלות דמדינה ההיא. ועל-דרך מאמר רבותינו ז"ל (ירושלמי ריש ברכות) "כך היא גאולתן של ישראל כו".

[מלבד הגאולה דגלות זה, גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו – שגאולה זו לא תהיה באופן ד"קמיעא קימעא", אלא כפסק-דין הרמב"ם בספרו "יד החזקה" (הלכות תשובה פרק ז' הלכה ה') – "מיד הן נגאלין", היינו, שברגע כמימרא יקויים היעוד "קץ שם לחושך", וכפסק-דין הרמב"ם (הלכות מלכים סוף פרק י"א) שקץ הגלות והגאולה יהיו על-ידי משיח צדקנו – "ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח ודאי", כמדובר כמה פעמים (ראה לקוטי-שיחות חלק ה' עמוד 149)].

ועל-פי-זה מובן שאף-על-פי שבשעת מעשה לא ראו בגלוי שהיציאה מהמאסר היא התחלת הגאולה ממדינה ההיא בכלל – הרי כאשר מתבוננים בזה עתה, רואים את הענינים כפי שהם לאמיתתם, היינו, שהיציאה מבית האסורים בג' תמוז היתה התחלת כללות הגאולה מהגלות דמדינה ההיא.

ג. והנה, על-ידי גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממדינה ההיא (שהתחלתה בג' תמוז) – נפעל שינוי עיקרי בכללות העבודה והפצת המעיינות חוצה [שבזה תלוי כללות הענין דביאת משיח צדקנו, "אתי מר", דא מלכא משיחא – גאולה האמיתית והשלימה דכלל ישראל, ביחד עם "שכינתא בגלותא", על-ידי משיח צדקנו] – כי לאחר היציאה ממדינה ההיא נתאפשר להוסיף בהפצת המעיינות חוצה באופן של הליכה "מחיל אל חיל", שלא בערך לגבי אופן העבודה והפצת המעיינות במדינה ההיא.

ואף-על-פי שגם במדינה ההיא היה כללות הענין והפצת המעיינות חוצה, ועד שאפילו כאשר באו לאסור את כ"ק מו"ח אדמו"ר, הנה קודם היציאה מביתו צוה להמשיך בכללות העבודה והפצת היהדות והפצת המעיינות, ללא כל פחד וכו' – הרי אין זה מגיע לאופן ההפצה שנתאפשרה והתבצעה במעשה בפועל (ש"המעשה הוא העיקר) בחצי כדור התחתון, כי דווקא מחצי כדור התחתון הצליחו להפיץ את המעיינות דפנימיות התורה גם במדינות כאלו שבהם לא ידעו כלל אודות פנימיות התורה.

ועד שהדבר התבטא במעשה בפועל לאחרונה – בהדפסת ספר התניא (ולימוד בו בציבור, בשמחה ובטוב לבב, ומתוך בטחון חזק בה') בערים: 'צור' 'צידון' ו'ביירות'. וכל זה – נוסף על כל המקומות שבהם הודפס ספר התניא בשנים הכי אחרונות.

דהנה, על-ידי ספר התניא (וכללות תורת חסידות חב"ד) באה פנימיות התורה באופן ד"יתפרנסון", היינו, בהבנה והשגה בחכמה בינה ודעת שבנפש, ובאופן ד"תורתך בתוך מעי", היינו, שזה נעשה "דם ובשר כבשרו" ברוחניות, וכתוצאה מזה – "דם ובשר כבשרו" בגשמיות, היינו, שאכילתו ושתייתו וכללות החיות ד"הדם הוא הנפש" – חדורים בפנימיות התורה (ועל-אחת-כמה-וכמה בנגלה דתורה), שזהו כללות הענין ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".

ומאחר שכל דבר צריך להתבטא במעשה בפועל – מובן העילוי שנפעל על-ידי הדפסת ספר התניא במעשה בפועל, וכידוע פתגם ה"צמח-צדק" שדבר הבא בדפוס הוא לדורי דורות.

וכאמור – לאחרונה הודפס ספר התניא בערים: 'צור' 'צידון' ו'ביירות'.

וישנו עילוי מיוחד בהדפסת ספר התניא בעיר "צור":

על הפסוק "ולאום מלאום יאמץ" (שנאמר בנוגע ליעקב ועשו בהיותם במצב ד"ויתרוצצו הבנים בקרבה" (תולדות כה, כב-כג)) – מפרש רש"י בפשוטו של מקרא (המובן אפילו לבן חמש למקרא): "כשזה קם זה נופל, וכן הוא אומר אמלאה החרבה, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים", ומזה מובן שחורבנה של צור קשור עם בניינה של ירושלים.

ומזה מובן הענין המיוחד שבהדפסת ספר התניא בעיר "צור" – כי "צור" היא ה"לעומת-זה" ד"ירושלים", ולכן, על-ידי הדפסת ספר התניא בעיר "צור", מתבטא ביותר הענין והפצת המעיינות חוצה, מאחר שפנימיות התורה חודרת באופן של דפוס אפילו במקום נמוך ביותר – ה"לעומת-זה" של "ירושלים".

1 וכל זה נפעל על-ידי הברכה וה'נתינת כח' (באופן ד"עמדו הכן כולכם") דבעל המאסר והגאולה
 2 (ש"דברי צדיקים קיימים לעד") – שצוה ונתן כח להתמסר לגמרי לעבודה דהפצת המעיינות חוצה במעשה
 3 בפועל (כי "המעשה הוא העיקר"), היינו, להפיץ את המעיינות דפנימיות התורה אצל כל אחד ואחת מבני
 4 ישראל, ואפילו כאשר מדובר אודות יהודי הנמצא במעמד ומצב דתחתון שאין למטה ממנו (מסיבות שונות
 5 ומשונות), עד שצריכים ללמדו "אל"ף ביי"ת" דעניני יהדות – הנה ביחד עם זה צריכים לתת לו גם את
 6 ה"מעיינות" דפנימיות התורה, כפי שנתגלו על-ידי הבעל-שם-טוב – הנשיא דחסידות הכללית, וכפי
 7 שנתגלו באופן ד"יתפרנסון" על-ידי אדמו"ר הזקן – הנשיא דחסידות חב"ד, ועל-ידי רבותינו נשיאינו
 8 ממלאי מקומו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

9 ד. והנה, התחלת כללות הענין דהפצת המעיינות באופן האמור – היתה בג' תמוז, שאז נפעלה שבירת
 10 הגלות של המאסר (גלות בתוך גלות כו', עד לסכנת נפשות ממש), ובאופן דאתהפכא חשוכא לנהורא,
 11 היינו, שכל עמי הארץ ראו בגלוי שאותם האנשים שעל-ידם היה המאסר, הנה הם עצמם היו מוכרחים
 12 לצוות על שחרורו מבית האסורים בג' תמוז.
 13 "והימים האלה נזכרים ונעשים" – זאת אומרת, כאשר "נזכרים" מדי שנה בשנה אודות כללות
 14 המאורע שהיה בג' תמוז, והזכרון הוא בהתאם להוראת התורה, "תורת חיים", היינו, ש"חיים" מחדש
 15 את כל המאורע כפי שהיה בפעם הראשונה,

16 [ואדרבה: בהתאם לציווי ד"מעלין בקודש" – מובן, שזהו באופן נעלה יותר מאשר בפעם הראשונה,
 17 כי מדי שנה בשנה מתבגרים יותר, ונוסף בכללות הענין דהבנה והשגה, ובפרט כאשר מדובר אודות הבנה
 18 והשגה בענינים הקשורים עם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ועל-דרך-זה בענינינו – שהבנת והשגת כל
 19 המאורעות שהיו בג' תמוז לכל פרטיהם היא באופן רחב ועמוק יותר מאשר בפעם הראשונה],

20 הנה כאשר הזכרון ("נזכרים") הוא כדבעי – הרי זה מתבטא במעשה בפועל ("נעשים"), וזהו
 21 "אבן-הבוהן" כדי לדעת אם הזכרון הוא כדבעי (עד לאופן ד"מעלין בקודש" ביחס לפעם הראשונה) –
 22 כאשר הדבר מתבטא במעשה בפועל, היינו, שניכר עליו שהתאריך דג' תמוז דשנה זו פעל בו שינוי
 23 עיקרי במעשה בפועל ("נעשים"), עד שהדבר מתבטא ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים".

24 ולאחרי ג' תמוז מתעלים מדרגא לדרגא – אמנם באופן ד"קימעא קימעא", אבל ביחד עם זה הרי זו
 25 הליכה "מחיל אל חיל" – מג' תמוז לד' תמוז, ולימים שלאחרי-זה, עד לימי הגאולה עצמם – י"ב וי"ג
 26 תמוז.

27 ה. ויהי-רצון שזו תהיה הכנה קרובה לגאולה האמיתית והשלימה – עוד קודם י"ב וי"ג תמוז, היינו,
 28 שבר'גע כמימרא' נפעל הענין ד"קץ שם לחושך", "דאלאי גלות", ו"מיד הן נגאלין" – אתחלתא דגאולה
 29 ושלמות הגאולה האמיתית לכל אחד ואחת מבני ישראל, כאשר יקויים היעוד "ואתם תלוקטו לאחד
 30 אחד בני ישראל", על-ידי משיח צדקנו, שהוא יקבץ נדחי ישראל.

31 וכאשר הגאולה היא באופן ד"זכו אחישנה" – אזי חוגגים את ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז דשנת
 32 תשמ"ב – בארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה".

33 ומג' תמוז באים לקיום היעוד "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו" – בבית המקדש השלישי, בית
 34 נצחי, כשם שהגאולה היא גאולה נצחית (שאינן אחריה גלות) – ותיכף ומיד ממש.

* * *

35 ו. ידועים דברי בעל המאסר והגאולה שאמרם בג' תמוז (כפי שנרשמו ונדפסו ונתפרסמו בכל תפוצות
 36 ישראל):

37 "לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל ולא בכוחותינו אנו נשוב לארץ ישראל, אבינו מלכנו הוא יתברך
 38 הגלה אותנו מאדמתנו והוא יתברך יגאלנו . . על ידי משיח גואל צדק . . אבל ידעו נא כל העמים אשר
 39 על פני האדמה, כי רק גופותינו נמסרו בגלות ובשעבוד מלכות, ואילו נשמותינו לא נמסרו לגלות

1 ולשעבוד מלכות. חייבים אנו להכריז גלוי לעין כל, שבכל מה שנוגע לדתנו, לתורת ישראל ומצוותיו
2 ומנהגיו, אין מישהו שיכפה עלינו דעתו, ואין שום כח של כפייה רשאי לשעבדנו. עלינו להצהיר בכל
3 תוקף עקשנותינו היהודית ובכל תוקף כח המסירות-נפש היהודית זה אלפי שנה – אל תגעו במשיחי
4 ובנביאי אל תרעו".

5 ובהקדים:

6 מבואר בתניא פרק ל"ב ש"יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה
7 כו", באופן שהגוף הוא טפל והנשמה היא עיקר. ומאחר שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כוחו של כל
8 אחד ואחת מישראל, מובן, שהקב"ה נותן כח לכל אחד ואחת מישראל שיוכל לפעול בעצמו שנשמתו
9 תהיה העיקר וגופו יהיה טפל בלבד.

10 ומאחר ש"רק גופותינו נמסרו בגלות. . ואילו נשמותינו לא נמסרו לגלות", והגוף הוא טפל בלבד
11 אל הנשמה – נמצא שכללות ענין הגלות הוא רק בתורת "טפל", והעיקר הוא – לעשות מ"גלות"
12 "גאולה", על-ידי-זה שמגלה שם את "הוי' אחד", "אלופו של עולם".

13 וכדאיתא בספרים שהחילוק בין תיבת "גולה" לתיבת "גאולה" הוא – באות אל"ף, היינו, כאשר
14 מוסיפים אל"ף לתיבת "גולה" (לא רק בתחילת התיבה, אלא אפילו באמצעה), על-ידי-זה נעשה ענין
15 ה"גאולה", והרי האות אל"ף מורה על "אלופו של עולם".

16 ובפרט על-פי המבואר ב'בית יוסף' (בשם הסמ"ק) בנוגע לתיבת "אחד" דקריאת-שמע ("שמע ישראל
17 ה' אלקינו ה' אחד") – שהאות אל"ף ד"אחד" מורה על "אלופו של עולם", האות ח"ת מורה על ז'
18 רקיעים וארץ, והאות דל"ת מורה על ד' רוחות העולם, ומאחר שהאות אל"ף, היא ראש התיבה, הרי זה
19 מרמז שהח"ת והדל"ת (ז' רקיעים והארץ וד' רוחות השמים) בטלים לגבי האל"ף – אלופו של עולם,
20 ובלשון הגמרא (ברכות יג, ב): "אמליכתי למעלה ולמטה ולד' רוחות השמים".

21 וזוהי ההוראה המיוחדת הקשורה עם ג' תמוז בכל שנה ושנה, כאשר "הימים האלה נזכרים ונעשים",
22 באופן ד"מעלין בקודש" – שצריכים לדעת שהנשמה לא נמסרה לגלות כלל, ולכן, "בכל מה שנוגע
23 לדתנו, לתורת ישראל ומצוותיו ומנהגיו, אין מישהו שיכפה עלינו דעתו כו".

24 ז. נוסף לזה: בסיום דבריו אומר בעל המאסר והגאולה: "עלינו להצהיר. . אל תגעו במשיחי ובנביאי
25 אל תרעו".

26 והנה, נוסף על הפירוש ד"משיחי" על-פי פשוטו של מקרא – ישנו הפירוש המובא בגמרא (שבת
27 קיט, ב): "אל תגעו במשיחי – אלו תינוקות של בית רבן".

28 וענין זה שייך ביותר לכללות ענין המאסר והגאולה – כי הטענה העיקרית שהיתה נגד כ"ק מו"ח
29 אדמו"ר (שזו היתה סיבת המאסר, כפי שהיה נראה בעיני בשר) היא – התעסקותו בחינוך תינוקות של
30 בית רבן ("משיחי"), מה-שאינ-כן בנוגע להפצת המעיינות ביחס לגדולים – שזה לא היה איכפת להם
31 כל כך.

32 ובוה רואים עד כמה נוגע כללות ענין החינוך דתינוקות של בית רבן – עד שבעל המאסר והגאולה
33 העמיד בסכנה את כללות העבודה דהפצת התורה והיהדות, כדי לעסוק בחינוך תינוקות של בית רבן,
34 היינו, שהתינוקות יתחנכו באופן כזה שיהיה ניכר עליהם שהם שייכים ל"בית רבן" – "רבן" קאי על
35 הקב"ה, "נותן התורה", וכן על משה רבינו, "משה קבל תורה מסיני", שהוא רבן של ישראל עד סוף כל
36 הדורות, ועל-דרך-זה ראשי ישראל שבכל דור ודור, שהם נקראים בשם "משה", כמאמר רבותינו ז"ל
37 "משה שפיר קאמרת", ובפרט נשיא הדור – "רעיא מהימנא" שבכל דור ודור, עד לנשיא דורנו – כ"ק
38 מו"ח אדמו"ר, בעל המאסר והגאולה.

39 וזוהי ההוראה הנוספת המודגשת בג' תמוז (כפי שלומדים מדבריו של בעל המאסר והגאולה – "רבן")
40 – שצריכים להשתדל ביותר אודות חינוך תינוקות של בית רבן, הנקראים בשם "משיחי".

- 1 ומאחר ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" – מובן, ששלימות לימוד הוראה זו (מ"רבן של ישראל")
 2 היא – כאשר ענין זה נפעל במעשה בפועל, היינו, התעסקות בחינוך ילדי ישראל, החל מחינוך הבנים
 3 והבנות.
- 4 ח. והנה, דובר כמה פעמים שכללות ענין החינוך מתחיל תיכף ומיד משעה שהתינוק יוצא לאויר
 5 העולם, וכמנהג ישראל לתלות "שיר המעלות" (וכיוצא-בזה) מסביב התינוק שנולד, כדי שעם יציאתו
 6 לאויר העולם יראה תיכף ומיד אותיות קדושות בכתב מרובע, שבהם ועל ידם נברא וקיים העולם.
 7 ויתירה מזו: בכמה שיחות מבאר בעל המאסר והגאולה שלאמיתתו של דבר מתחיל ענין החינוך
 8 תשעה חדשים קודם שהתינוק יוצא לאויר העולם – מתחילת התהוותו, היינו, שהתהוותו היא בהקדמת
 9 הענין דטהרת המשפחה, שעל-ידי-זה מתהווה מציאות התינוק באופן של טהרה וקדושה.
- 10 ולאחרי התהוותו באופן של טהרה וקדושה – נפעל ענין החינוך על-ידי-זה שמלמדין אותו את כל
 11 התורה כולה בהיותו במעי אמו, וכתוצאה מזה – הנה תיכף ומיד כאשר יוצא לאויר העולם הרי הוא
 12 יורש את כל התורה כולה, כמו שכתוב "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב".
- 13 ועל-פי-זה מובן שגם לימוד זה צריך לבוא במעשה בפועל – שזוהי ההוכחה אודות הצלחת הלימוד
 14 דג' תמוז, כאשר רואים ש"זרעו בחיים" – היינו, שכל אחד ואחת מישראל, שהוא "זרעו" של כ"ק מו"ח
 15 אדמו"ר נשיא דורנו (בעל המאסר והגאולה), מתנהג באופן דטהרת המשפחה, שעל-ידי-זה נפעל תחילת
 16 ענין החינוך דתינוקות של בית רבן.
- 17 ואפילו כאשר מדובר אודות אלו שחסר אצלם עדיין בענין דטהרת המשפחה – הרי גם אצלם ישנו
 18 ענין זה "בכח" תיכף ומיד בעת ירדת נשמתם למטה, אלא שכדי שתהיה "הזוה" שתביא כח זה לידי
 19 פועל – זקוקים לעורר אותו אודות ענין זה, שזהו כללות הענין ד"מבצע טהרת המשפחה". ומאחר שלבם
 20 של ישראל ער הוא לתורה ומצוותיה, גם כאשר "אני ישנה בגלותא" – הרי בוודאי שסוף-כל-סוף
 21 מצליחים לפעול זאת על כל אחד ואחת מישראל.
- 22 ט. והנה, המבצע דטהרת המשפחה קשור עם כל שאר המצוות, ובמיוחד – עם המצוות הכלליות:
 23 אהבת ישראל, חינוך עצמו וחינוך הזולת, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים – יבנה
 24 וחכמיה, נרות שבת קודש ויום-טוב, וכשרות האכילה ושתייה.
- 25 ועל-ידי-זה נפעל כללות הענין ד"אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו" – היינו, שריבוי המעשים
 26 טובים בכל עניני תורה ומצוותיה נעשים "חומה בצורה", "תריס" ומלאך המגין, מפני ענינים בלתי
 27 רצויים.
- 28 ובפרט כאשר נוסף הענין דקניית אות באחד מספרי התורה הכלליים – שעל-ידי-זה נכללים בכלל
 29 ד"כל הנמצא כתוב בספר" (דניאל יב, א).
- 30 י. והנה, על-ידי ה'נתינת כח' והברכות הנמשכות ומתחדשות בג' תמוז – מוסיפים ביתר שאת וביתר
 31 עוז בכל הענינים האמורים, במעשה בפועל בחיי היום-יום.
- 32 ועל-ידי-זה נפעלת שלימות בכל עניני תקופת תמוז – היינו, שמאיר אצלו בגלוי תוקף השמש ד"שמש
 33 ומגן הוי' אלקים" (כמדובר בארוכה בהתועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת שלח סעיף י)), ועד
 34 שבחלקו בעולם ובכל העולם ניכר אלקות בגלוי – "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות
 35 הוי' אלקים ארץ ושמים", היינו, שניכר בגלוי בכל העולם כולו שמציאותו היא – "הוי' אלקים".
- 36 וכאשר פועלים זאת בימי הגלות האחרונים – הרי זה ממחר את הגאולה האמיתית והשלימה באופן
 37 ד"אחישנה", כי על-ידי-זה שמכניסים אות אל"ף ("אלופו של עולם") בתיבת "גולה" (גלות) – נעשה
 38 ענין ה"גאולה", כאמור לעיל.
- 39 וגם כאשר נמצאים בימי הגלות האחרונים – הנה "לכל בני ישראל היה אור במושבותם", גם בארץ

- מצרים, ועל-דרך-זה בנוגע לגלות דשאר המלכיות, שכולם נקראים על-שם מצרים על-שם שמצירות
לישראל.
- ואפילו כאשר בחסד עליון זכינו להימצא במדינה שאין בה הגבלות מבחור כו' – הרי היות שזהו
זמן הגלות, כאשר "אותותינו לא ראינו", ובית המקדש אינו בנוי כו' – ישנו הענין ד"דינא דמלכותא
דינא", ואף-על-פי שאין זה שייך לעניני יהדות, אף-על-פי-כן, הרי זה מגביל אותו. וכללות ענין הגלות
מתבטא גם באופן עבודתו לבוראו – שאין רואה אלקות בראיה מוחשית, אלא באופן של הבנה והשגה
בשכלו בלבד ("שמע ישראל").
- ולכן, על-ידי הפעולות האמורות לעיל (כתוצאה מה'נתינת כח' דג' תמוז) זוכים בקרוב ממש לגאולה
האמיתית והשלימה, ואין צורך להמתין 9–10 ימים עד י"ב-י"ג תמוז, אלא "מיד הן נגאלין", "על ידי
משיח גואל צדק" – כדברי בעל המאסר והגאולה שאמר בג' תמוז (כנ"ל).
- יא. האמור לעיל שייך בג' תמוז בכל שנה ושנה. ונוסף לזה – ישנה הוראה מיוחדת מהקביעות דג'
תמוז בימי השבוע, בהתאם לשיעור בפרשת השבוע דיום זה. וכידוע פתגם אדמו"ר הזקן שצריכים
ל"חיות" עם הזמן – עם חלק פרשת השבוע השייך ליום זה.
- הקביעות דג' תמוז בשנה זו היא – ביום החמישי דפרשת קורח. וה'שיעור חומש' היומי הוא –
מחמישי עד ששי בפרשת קורח.
- בשיעור חומש היומי מדובר אודות האופן שבו הסירו את תלונות בני ישראל בנוגע לענין הכהונה
– על-ידי-זה שכל בני ישראל ראו ש"פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים".
ומפרש רש"י בפשוטו של מקרא (המובן אפילו לפשוט שבישראל) – "שקדים הוא הפרי הממהר
להפריח מכל הפירות".
- וענין זה קשור עם כללות ענין הגאולה – כי אף-על-פי שגם כאשר הגאולה היא "בעתה" הרי זו
גאולה אמיתית ושלימה, אף-על-פי-כן, זוכים לכללות ענין הגאולה באופן של מהירות – "שקדים"
טובים, על-ידי-זה שהקב"ה מקיים את הבטחתו ד"מיד הן נגאלין".
- וכמבואר ב'לקוטי-תורה' (סוף פרשתנו) שכללות ענין ה"שקדים" מורה על המשכת ברכות ה' באופן
ד"עד מהרה ירוץ דברו", זאת אומרת, כפי שהברכה היא למעלה, בשרשה ומקורה, הרי היא נמשכת
למטה מטה, עד לתחתון שאין למטה ממנו, וההמשכה היא ללא כל מניעות ועיכובים כו', ובאופן של
טוב הנראה והנגלה, באופן שה"מטה" יכול לקבל (על-דרך הענין ד"גשמי ברכה").
- וזוהי ההוראה המיוחדת הנלמדת משיעור חומש היומי דג' תמוז בהתאם לקביעות שנה זו – שכללות
עבודת בני ישראל בהפצת היהדות והמעיינות חוצה (שזוהי הנקודה הכללית דג' תמוז) צריכה להיות
באופן של "שקידה" ("שקדים"), היינו, שתכף ומיד כאשר מחליט לעסוק בהפצת היהדות והמעיינות,
הרי הוא עושה זאת במעשה בפועל באופן של "שקידה", ואינו מוצא מנוחה לעצמו, אלא הוא הולך
ומחפש יהודי נוסף שיוכל לפעול ולהשפיע עליו להוסיף בכל עניני יהדות, במעשה בפועל, כי "המעשה
הוא העיקר".
- וגם כללות העבודה דהפצת היהדות והמעיינות (להשפיע על הזולת בכל ענינים אלו עד למעשה
בפועל) מודגשת בענין ה"שקדים" ד"מטה אהרן" – כי: כשם שלא היה מספיק מה ש"פרח מטה אהרן",
ואפילו "ויצץ ציץ", אלא היה צריך להיות הענין ד"ויגמול שקדים" – צמיחת הפירות בפועל ממש, כמו
כן מובן בנוגע לכללות הפעולה עם הזולת, שצריכים לפעול עליו עד למעשה בפועל – באופן ד"ויגמול
שקדים".
- ותירה מזו: לא זו בלבד שצריך להיות צמיחת הפירות בפועל ממש, אלא ישנה הדגשה מיוחדת
שהפירות הם "שקדים", היינו, שרואים "גלוי לעין כל" (כלשון בעל המאסר והגאולה) שמיד לאחרי
ההחלטה הטובה לעסוק עם הזולת, בא הדבר במעשה בפועל. וגם ההשפעה על הזולת היא באופן כזה

1 – היינו, שהפירות שצומחים אצל הזולת (מעשה בפועל) הם גם "שקדים", כי על-ידי הדיבור עם הזולת
 2 בדברים היוצאים מן הלב, ותוך כדי שמראה 'דוגמא חיה', הרי הוא פועל על הזולת באופן דטופח על
 3 מנת להטפוח, שהמושפע נעשה גם הוא משפיע.

4 יב. ועל-ידי צירוף כל פעולות אלו – נפעל כללות הענין ד'תשועה והצלחה', ועד ל'תשועה והצלחה'
 5 האמיתית והעיקרית – גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ובאופן ד'ויגמול שקדים', היינו,
 6 ש"מיד הן נגאלין", בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

7 וזוכים לבנין בית המקדש השלישי – שהוא בנוי ועומד למעלה, אלא שהקב"ה מחכה לפעולה
 8 האחרונה (במעשה, בדיבור או במחשבה) שתכריע את העולם כולו לכף זכות, ואז "מיד הן נגאלין",
 9 ומיד יורד ומתגלה בית המקדש השלישי למטה מעשרה טפחים – בירושלים עיר הקודש, בהר הבית.

10 וזהו כללות הענין ד'יחינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו", היינו, שעל-ידי כללות
 11 מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות, הנחלק לב' גלויות כלליות ("יומיים") – הגלות שלאחרי חורבן בית
 12 ראשון, והגלות שלאחרי חורבן בית שני – זוכים לקיום היעוד "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו",
 13 דקאי על בית המקדש השלישי, וגאולה השלישית – גאולה נצחית.

14 והענין ד"ביום השלישי" קשור עם כללות ענין הקדושה – כי כללות ענין הקדושה מתבטא בג' קוין
 15 דוקא. וכמו שכתוב בפרקי אבות, בפרק שלמדו בשבת זו (ש"מיניה מתברכין כולהו יומין", כולל יום
 16 החמישי, ג' תמוז) – פרק שלישי: "הסתכל בשלשה דברים".

17 ובהמשך המשנה נאמר "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה" – והרי ה"עבירה" הכי
 18 גדולה היא – עצם העובדה שנמצאים עדיין בגלות, "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ולכן, על-ידי
 19 ההסתכלות "בשלשה דברים", מתבטל כללות ענין ה"עבירה", ובאופן ש"אין אתה בא (אפילו) לידי
 20 עבירה" (ראה שיחת שבת פרשת שלח סעיף ל"ד), וכאשר מתבטל הענין ד'חטאינו' (שזהו הסיבה
 21 היחידה לכללות ענין הגלות) – אזי "מיד הן נגאלין", במהרה בימינו ממש, על-ידי משיח צדקנו.

* * *

22 יג. דובר לעיל שכללות פרשת המאסר היתה קשורה (בדרך הטבע) עם פעילותו של בעל המאסר
 23 והגאולה בחינוך ילדי ישראל, ילדים וילדות, בחינוך הכשר, ועד לחינוך על טהרת הקודש. וכמודגש גם
 24 בדבריו של בעל המאסר והגאולה בג' תמוז – "אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו".
 25 ועל-פי-יזה מובן שבג' תמוז נוספת התעוררות חדשה בנוגע לכללות ההתעסקות בחינוך ילדי ישראל,
 26 הנקראים בשם "משיחי" – לדאוג ולהשתדל שכל אחד ואחת מהם יקבל חינוך הכשר, עד לחינוך על
 27 טהרת הקודש.

28 ובפרט שישנו ענין מיוחד הקשור עם ימים אלו – שזהו ענין שהזמן גרמא:

29 בכמה מדינות מתחילים בימים אלו לערוך תכניות בנוגע לימי הקיץ – באיזה אופן יבלו הילדים
 30 במשך ימי הקיץ, באופן המתאים לבריאות הגוף וכו'. ולכן הרי זה הזמן המתאים ביותר להשתדל
 31 שההורים ירשמו את הילדים למחנות קיץ שמתנהלים ברוח היהדות, תורה ומצוותיה, ששם יקבלו הילדים
 32 את החינוך המתאים.

33 וצריכים להסביר להורים שהקב"ה קורא לילדי ישראל בשם "משיחי", היינו, שכל אחד ואחת מילדי
 34 ישראל הוא "משיח" של הקב"ה, והקב"ה נתן להורים שליחות קדושה, ביחד עם נתינת כוחות קדושים,
 35 שהם יחנכו את ילדיהם באופן המתאים ל"משיחי" של הקב"ה. ומובן, גודל הזכות והאחריות שבדבר.

36 וכאשר יסבירו זאת להורים – הרי בודאי שההורים ינצלו את כל הכוחות והאפשרויות שניתנו להם
 37 כדי לממש את הזכות הגדולה שנפלה בחלקם, שהקב"ה, אבינו שבשמים, סומך עליהם, ומפקיד בידם
 38 את ה"משיח" שלו, כדי שהם יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, על-ידי החינוך המתאים בהנהגה

1 המתאימה מדי יום ביומו. ולא זו בלבד שיעשו את כל התלוי בהם, אלא הם יעשו עוד יותר מכפי יכולתם
 2 – כדי שילדיהם יקבלו את כל האפשרי בעניני יהדות, תורה ומצוותיה.

3 ובהתקרב ימי הקיץ, שהם "ימי החופש", היינו, שבימים אלו משחררים את הילדים מהגבלות
 4 בתי-ספר החילוניים [הן בנוגע למקומות שהגבלות אלו הם על-פי החוק, והן בנוגע למקומות שהגבלות
 5 אלו הם מצד מנהגי בני האדם באופן בלתי רצוין] – הרי בודאי שיש לנצל זמן זה כדי להעניק לילדים
 6 חינוך כשר וקדוש במדה הכי מרובה, על-ידי-זה שישלחו אותם למחנה קיץ (מחנה יומי, או מחנה שבו
 7 נמצאים במשך תקופה ממושכת) ששם יוכלו להתנהג באופן המתאים ל"צבאות השם".

8 ומאחר שמדובר אודות "צבאות השם" – הרי הנהגת "איש צבא" היא באופן שבמשך כל היום כולו,
 9 ואפילו בעת השינה, ניכר עליו שהוא "איש צבא" (כפי שרואים בפועל ובמוחש). ועל-דרך-זה מובן
 10 בנוגע ל"צבאות השם" – שבמשך כל היום כולו צריכים הם להימצא בד' אמות של מחנה המתנהל
 11 על-פי רצון ה' – "על פי ה' יחנו", היינו, שבמשך כל היום כולו חדור הילד בהנהגה המתאימה למילוי
 12 רצון אבינו שבשמים.

13 וכמדובר כמה פעמים אודות המעלה המיוחדת בחינוך הניתן ב"מחנה קיץ" – לגבי החינוך במשך
 14 כל השנה:

15 במשך כל ימי השנה, ישנם שעות שבהם נתון הילד תחת השפעת בית-הספר, ישנם שעות שבהם נתון
 16 הילד תחת השפעת הבית, וישנם שעות שבהם נתון הילד תחת השפעת הרחוב והסביבה. ומובן,
 17 שהשפעות אלו שונות המה זו מזו. ובזה מתבטא העילוי המיוחד ד"מחנה קיץ" – שבמשך כל שעות
 18 היום כולו, נתון הילד תחת השפעת רוח המחנה המתנהל על-פי יסודי התורה ומצוותיה, והשפעה זו
 19 היא במשך כל היום כולו, באופן ד"לא ישבותו".

20 ולכן, כאשר הילד נמצא ב"מחנה קיץ" המתאים במשך תקופה ממושכת – הרי הוא הולך "מחיל אל
 21 חיל" בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה.

22 וכאשר הילד הולך "מחיל אל חיל" בכל עניני התורה ומצוותיה, באופן ד"בחוקותי תלכו ואת מצוותי
 23 תשמרו" – אזי מקיים הקב"ה את הבטחתו, ומוסיף בברכותיו בכל הקשור לבריאות הגוף. ואז זוכים
 24 ההורים לראות נחת אמיתי ונצחי מילדיהם – בראותם שהם הולכים "מחיל אל חיל" מיום ליום.

25 ומובן, שהשפעת החינוך ד"מחנה קיץ" נמשכת בכל השנה כולה, היינו, שהנהגת הילדים במשך השנה
 26 כולה היא ביתר חיות ותוקף ואור בכל עניני יהדות, עד שהשנה כולה נעשית שנה של אור וחיות ובריאות,
 27 בגשמיות וברוחניות גם יחד.

28 וכל זה מוסיף חיות ואור ובריאות אצל ההורים וכל בני המשפחה, ואצל כל אחד ואחת מכלל ישראל
 29 כולו.

30 יד. והמעשה הוא העיקר – להוסיף בכל הענינים הקשורים עם חינוך ילדי ישראל, ולהוסיף בכל עניני
 31 תורה ומצוותיה, במחשבה דיבור ומעשה (אף-על-פי שגם עד עתה היתה ההנהגה באופן המתאים, כי
 32 כל ישראל בחזקת כשרות הם).

33 ולעשות זאת באופן של "שקידה" – בהתאם להוראה הנלמדת משיעור חומש היומי בנוגע ל"מטה
 34 אהרן": "ויגמול שקדים".

35 ועל-ידי-זה זוכים לגאולה האמיתית והשלימה גם באופן של "שקידה" – "אחישה", על-ידי כללות
 36 מעשינו ועבודתנו בהמשכת "אלופו של עולם" (אות א' דתיבת "אחד") בחי"ת (ז' ריקעים והארץ)
 37 ובדל"ת (ד' רוחות העולם) – בחלקו בעולם, ובחי" היום-יום.

38 וזוכים לקיום היעוד "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד", כשם שאני נכתב כך אני נקרא – בגילוי
 39 בכל העולם כולו, שזהו החידוש דימות המשיח, כמו שכתב הרמב"ם בספרו "יד החזקה" (הלכות מלכים

1 סוף פרק י"א) שמישיח צדקנו "יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים
2 שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

3 וההכנה לזה היא – על-ידי שמיישם את החלטותיו הטובות במעשה בפועל, היינו, שהחלטות
4 הטובות דנפש האלקית נמשכות ובאות אצל הנפש הבהמית והגוף וכללות חלקו בעולם, במעשה בפועל.

5 וכאמור לעיל בנוגע ל"מטה אהרן" – שתיכף ומיד לאחרי ש"פרח מטה אהרן", נמשך הדבר ובא
6 בפועל ממש – "ויגמול שקדים", פירות מוכנים בפועל ממש.

7 ועל-ידי כללות מעשינו ועבודתינו באופן ד"שקדים" הטובים – מבטלים את ג' השבועות (כ"א יום)
8 הידועים, מ"ז בתמוז עד תשעה באב, הקשורים עם ענין ה"שקדים" באופן בלתי רצוי, ובלשון הרמב"ם
9 (סוף הלכות תעניות) "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים
10 להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה".

11 ומאחר ש"יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים" (על-ידי עבודת ההכנה בימים
12 שלפני-זה, החל מג' תמוז) – הרי זו שמחה גדולה ביותר, כיתרון האור מן החושך וכיתרון החכמה מן
13 הסכלות – ד"מלך זקן וכסיל", כי לא זו בלבד שאין שומעים לו, אלא אדרבה: מהפכים אותו לטוב,
14 כמו שכתוב "בכל לבבך – בשני יצריך".

15 והמעשה הוא העיקר – לעסוק בכל הענינים האמורים לעיל, ובמיוחד – להשתדל שכל ילד יהודי
16 ינצל את ימי הקיץ כדבעי, היינו, למלא את הזמן הפנוי מלימודי חול – בעניני יהדות, כמו הענין דבנין
17 ירושלים ("יראה שלם") מחורבנה של צור – גם כאשר נמצאים עדיין בזמן הגלות.

18 וזו תהיה הכנה קרובה לבניינה של ירושלים בפשטות – היינו, שירושלים של מעלה נמשכת ויורדת
19 לירושלים של מטה, ביחד עם השכינה, וכל אחד ואחת מבני ישראל – בגאולה האמיתית והשלימה
20 על-ידי משיח צדקנו, באופן ד"שקדים", במהרה בימינו ממש.

21 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו".

* * *

22 טו. נוסף על האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת משיעור חומש היומי – ישנה הוראה נוספת
23 הנלמדת מכללות פרשת קרח, שבה מדובר אודות פרטי הענינים דמחלוקת קרח. ובהקדים:
24 טענת קרח על משה ואהרן היתה – "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תנשאו על קהל
25 ה'". ולכאורה אינו מובן: מבואר במדרשי רבותינו ז"ל (הובא בפירוש רש"י ריש פרשתנו) שקרח "נתקנא
26 על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת", ולא מינה אותו (את קרח), למרות
27 היותו "בן יצהר, שהוא שני לעמרם". זאת אומרת, שגם קרח הסכים שצריך להיות ענין של התנשאות,
28 אלא רצה שימנו אותו כו'. ואם-כן, מה היתה טענתו על עצם ענין ההתנשאות – "מדוע תנשאו על
29 קהל ה'!?"

30 והביאור בזה (ראה גם לקוטי-שיחות חלק ד' עמוד 1049 ואילך):

31 נוסף על העילוי וההתנשאות ד"כהן" לגבי שאר בני ישראל, היינו, שאצל "כהן" ישנם ענינים נעלים
32 יותר מאשר אצל "לוי" ו"ישראל" – הרי בהיות ה"כהן" חלק מכלל ישראל, מובן, שישנם ענינים שבהם
33 שוה הכהן לשאר בני ישראל, היינו, שישנו גם צד השוה בין ה"כהן" לשאר בני ישראל.

34 וזו היתה טענת קרח – "מדוע תנשאו על קהל ה'": בנוגע לעניינים שבהם שוה הכהן לשאר בני
35 ישראל, לא צריך להיות ענין של התנשאות. זאת אומרת, שמעלת הכהן מתבטאת רק באותם עניינים
36 שבהם הוא למעלה משאר בני ישראל, מה-שאין-כן בנוגע לעניינים שישנם גם אצל שאר בני ישראל.
37 ועל-זה אמר לו משה רבינו, שמעלת הכהן בעניינים שהוא למעלה מבני ישראל משפיעה גם על העניינים

1 שבהם שוה הכהן לשאר בני ישראל, ולכן מודגשת מעלת הכהנים גם בעניינים שבהם שווים הם לשאר
2 בני ישראל (כפי שמבאר הרגצ'ובי (צפנת פענח על התורה ריש פרשתנו)).

3 דוגמא לדבר:

4 בפרקי אבות, בפרק שלמדו בשבת שממנה מתברכין ימי שבוע זה (פרק ג' משנה י"ד) – מובאים
5 דברי רבי עקיבא: "חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר כי בצלם
6 אלקים עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים
7 למקום, שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם".

8 והנה, מה שכתוב "חביב אדם שנברא בצלם" – קאי על כל בני האדם, גם אומות העולם, כי פסוק
9 זה נאמר על אדם הראשון, שממנו באו כל בני האדם, שלכולם רמ"ח אברים ושס"ה גידים. ובלשון
10 התניא (פרק מ"ט): "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם".

11 ובזה נשאלת השאלה: האם מעלתם של בני ישראל מתבטאת רק בזה ש"נקראו בנים למקום", שזוהי
12 מעלתם של בני ישראל לגבי שאר בני האדם שנבראו בצלם, אבל בנוגע למעלה "שנברא בצלם" שווים
13 אומות העולם לבני ישראל; או שמפני מעלתם ש"נקראו בנים למקום" הרי גם הענין ש"נברא בצלם"
14 הוא באופן נעלה יותר מאשר אצל אומות העולם.

15 על-דרך-זה ישנה דוגמא לדבר – בנוגע להלכה:

16 קרבן תמיד הקריבו במשך כל ימות השנה, הן בימי החול והן בשבתות וימים טובים ויום הכיפורים.
17 ובזה נשאלת השאלה: האם קדושת השבת ויום-טוב מתבטאת רק בנוגע לקרבנות המוספים (הקשורים
18 עם העילוי המיוחד דיום זה), או שקדושת היום פועלת עילוי גם בנוגע לקרבן תמיד. ובלשון הגמרא
19 (זבחים צא, א): "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי".

20 ונפקא-מינה בנוגע לפועל: עבודות יום הכיפורים נעשות על-ידי כהן גדול דווקא. ועל-פי-זה – אם
21 נאמר שהתמיד של יום הכיפורים הוא בדוגמת התמיד של כל יום, הרי הקרבתו יכולה להיות על-ידי
22 כהן סתם, ושחיטתו – אפילו על-ידי זר, כי שחיטה כשרה בזר. אבל אם נאמר שקדושת יום הכיפורים
23 פועלת עילוי גם בקרבן תמיד – הרי גם הקרבת התמיד צריכה להיות על-ידי כהן גדול דווקא.

24 ובזה היתה המחלוקת של קרח עם משה רבינו: קרח סבר שהעילוי שבענין מסויים מתבטא רק בפרט
25 זה שבו מודגש העילוי, ולכן סבר שבעניינים שבהם שווים הכהנים לבני ישראל, לא צריך להיות ענין
26 של התנשאות. ועל-זה אמר לו משה רבינו, שהעילוי בפרט אחד פועל גם על כללות הענין, ולכן, מעלתם
27 של הכהנים היא בכל העניינים, גם באותם עניינים שבהם שווים הם לשאר בני ישראל. ועל-דרך-זה
28 בנוגע למעלת "נברא בצלם" – שאצל בני ישראל הרי זה באופן נעלה יותר מאשר אצל אומות העולם.
29 ועל-דרך-זה בנוגע לקרבן תמיד של שבת ויום הכיפורים, שקדושת היום פועלת עילוי גם בקרבן התמיד.

30 טז. ההוראה מזה בנוגע לעבודת ה' – לכל אחד ואחת מישראל, מקטן ועד גדול:

31 יהודי יכול לחשוב, שבשעת התפלה ולימוד התורה ובקיום המצוות, ובשעת קיום הציווי והשליחות
32 דנשיא דורנו – עליו להיות בתנועה של התנשאות, למעלה ממדידה והגבלה [אלא שבנוגע לפועל הרי
33 הוא מקיים את המצוות במדידה והגבלה, לפי שכן הוא ציווי התורה – "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"
34 (ראה שיחת שבת פרשת שלח סעיפים ב"ג)], וכל זה – כאשר מדובר אודות ענייני התורה ומצוותיה;
35 אבל כאשר מדובר אודות "מעשיך" ו"דרכיך", ענייני אכילה ושתייה וטיול וכללות ענייני הרשות,
36 שבזה דומה הוא לשאר בני האדם שנבראו בצלם – אין צורך בהנהגה שהיא באופן של התנשאות,
37 ואדרבה: ישנם הטוענים "מדוע תתנשאו" !

38 [התעסקותו בענייני הרשות היא אמנם על-פי הוראות ה'שולחן-ערוך', מאחר שישנו ציווי "ונשמרתם
39 מאד לנפשותיכם", ולכן אוכל ושותה ומטייל וכו', כדי שהגוף יהיה בריא ושלם, שאז יוכל לעבוד את
40 ה' כדבעי. אבל כל זה הוא לאחרי האכילה ושתייה כו' – בזמן שעובד את ה', שאז ניכרת מעלתו לגבי

1 שאר בני האדם; מה-שאינ-כן בשעת האכילה ושתייה עצמה – הרי מאחר שעניינים אלו מצד עצמם
2 שייכים גם אצל אומות העולם, ועד שהגוף "נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" – לא צריך להיות
3 בזה ענין של התנשאות].

4 ועל-זה באה ההוראה הנלמדת מכללות הסיפור של מחלוקת קרח:

5 כשם שמעלת הכהנים מתבטאת בכל העניינים, גם בעניינים שבהם שווים הם לשאר בני ישראל
6 (כמענה משה רבינו לקרח) – כמו כן מובן בנוגע להנהגת כל אחד ואחד מישראל, שמעלתו צריכה
7 להתבטא לא רק בעת שעוסק בעניני תורה ומצוותיה, אלא גם בעת שעוסק בדברי הרשות, היינו, שדברי
8 הרשות שלו הם באופן נעלה יותר מאשר אצל שאר בני האדם. ועל-דרך מה שכתב הרמב"ם (הלכות
9 דעות ריש פרק ה') "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו . . . כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו
10 ובמשקו . . . ובמשאו ובמתנו".

11 יז. וזוהי ההוראה הנלמדת מכללות פרשת קרח – שהנהגה צריכה להיות באופן ד"תתנשאו על קהל
12 ה'":

13 היות שהקב"ה הביא אותו למעמד ומצב ד"מורם מעם" – מפני היותו "לוי" או "כהן", ועל-דרך-זה
14 "מאן מלכי רבנן", או שזכה לקבל חינוך מיוחד במינו (שיהודי אחר לא זכה לזה) בהיותו קשור ל"חכם"
15 שבדור ה"מורם מעם" – צריך הדבר להתבטא בכללות הנהגתו באופן ד"תתנשאו על קהל ה'", באופן
16 נעלה יותר אפילו מאותם יהודים שלא זכו לזה.

17 ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר שזכינו בזמן הכי אחרון להפצת המעיינות חוצה על-ידי הדפסת תורת
18 רבותינו נשיאינו בפנימיות התורה, וכן זכינו לגילוי תורתם של ראשונים ("ראשונים כמלאכים") בנגלה
19 דתורה (על-ידי אותם יהודים שזכו לפרסם את תורתם של הראשונים) – הרי זו זכות מיוחדת, וביחד עם
20 זה – חובה ואחריות מיוחדת, להוסיף בלימוד עניני התורה שנתגלו בדורות הכי אחרונים (ובזה גופא –
21 דור האחרון שבאחרונים), שעל-ידי-זה נוסף עליו בלימוד שאר חלקי התורה. וכפי שרואים בפועל שכל
22 ידיעה נוספת בתורה פועלת הבנה רחבה ועמוקה יותר בשאר עניני התורה שלמדם לפני-זה.

23 ובנוגע לפועל:

24 לא זו בלבד שכאשר עוסק ב"מבצעים" ניכר עליו שהוא "שליח" של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו
25 – שזהו דבר המובן מעצמו, אלא אפילו כאשר צריך להפסיק בזה לזמן מסויים כדי לעסוק בדברי הרשות
26 על-פי הוראות ה'שולחן-ערוך', ולדוגמא: לאכול ולשתות כדי שהגוף יהיה בריא, שאז יוכל לעבוד את
27 ה' בעת התפילה ולימוד התורה, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ריש פרק ד') "היות הגוף בריא
28 ושלם מדרכי עבודת ה' הוא" – הנה גם אז הרי הוא נמצא בתנועה של נשיאת ראש, "תתנשאו על קהל
29 ה'".

30 ועל-דרך האמור לעיל בנוגע למעלת "נברא בצלם" – שאף-על-פי שמעלה זו שייכת אצל כל
31 בני-האדם, כולל אומות העולם, ישנו עליו מיוחד בזה בנוגע לבני ישראל – שאצל בני ישראל מעלה
32 זו היא באופן דנשיאת ראש, באופן נעלה יותר מאשר אצל אומות העולם.

33 [וזהו גם הביאור מדוע ענין זה ("חביב אדם שנברא בצלם") נאמר בתורה שניתנה לבני ישראל,
34 ובתורה גופא – בפרקי אבות "מילי דחסידותא", אף-על-פי שענין זה שייך גם אצל אומות העולם – כי
35 אצל בני ישראל מעלה זו היא באופן נעלה יותר, באופן של התנשאות].

36 יח. נוסף על האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת מסיפור מחלוקת קרח – ישנה הוראה נוספת
37 המרומזת בשם הסדרה (שזהו ענין כללי השייך לכל העניינים המבוארים בסדרה זו) – "קרח", כדלקמן.
38 דובר פעם בארוכה (לקוטי-שיחות חלק ח' עמוד 108 ואילך) – על יסוד מה ששמעתי מאדמו"ר ז"ל
39 (ומובא כבר בכמה ספרים) – שהשם "קרח" מורכב מג' אותיות (קו"ף, רי"ש, וחי"ת), שלהם צד השווה
40 עם האות ה"א, אבל כולם באופן שונה מהאות ה"א.

והביאור בזה:

1
2 ציור האות ה"א מורכב מג' קוין: קו מימין, קו מלמעלה, וקו משמאל – שאינו מחובר לב' הקוין.
3 ומבואר ב'לקוטי-תורה' (ריש פרשת בלק) ובכמה מקומות שב' הקוין המחוברים, קו מימין וקו מלמעלה,
4 הם כנגד מחשבה ודיבור, וקו השמאל הוא כנגד ענין המעשה. ולכן קו השמאל אינו מחובר לב' הקוין
5 – כי המעשה הוא נפסק מהדיבור והמחשבה, וכמו שכתוב "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", "אף" הפסיק
6 הענין, שזהו ההפסק בין מחשבה ודיבור ("בראתיו יצרתיו") לענין המעשה ("אף עשיתיו").

7 דהנה, אצל אדם "נורמלי" הרי המחשבה והדיבור מחוברים וקשורים זה לזה, היינו, כאשר האדם
8 מדבר, ניכר בשעת הדיבור שענין זה היה קודם במחשבתו. וכן בזמן שחושב ניכר שמחשבה זו לא תהיה
9 לבטלה, אלא היא תתגלה בדיבור. אבל בנוגע לענין המעשה – ישנו הענין ד"אף עשיתיו", הפסק בין
10 המחשבה והדיבור לענין המעשה, כדלקמן.

11 וכל זה – באות ה"א. אבל ג' האותיות ד"קרח" (ק', ר', ח') – הרי ציורם שונה מציור האות ה"א:
12 באות קו"ף – הקו השמאלי יורד למטה יותר מאשר הקו הימני. באות רי"ש – חסר לגמרי הקו השמאלי.
13 ובאות חי"ת – הקו השמאלי מחובר עם ב' הקוין.

14 זאת אומרת: האות קו"ף מורה על הוספה בענין המעשה לגבי המחשבה והדיבור – היפך הוראת
15 התורה שקיום המצוות במעשה בפועל צריך להיות באופן ד"לא תוסף"; האות רי"ש מורה על הסרת
16 כללות ענין המעשה – היפך ציווי התורה "לא תגרע"; והאות חי"ת מורה על העדר ההפסק שבין מחשבה
17 ודיבור למעשה.

18 יט. הביאור בזה בעבודת האדם – ובהקדים:
19 כאשר התורה מדברת אודות קיום המצוות במעשה בפועל – מדגישה התורה "לא תוסף עליו ולא
20 תגרע ממנו". ולכאורה, מאחר שהגרעון בדברי התורה חמור יותר מאשר ההוספה, היתה התורה צריכה
21 להזהיר לכל לראש על הדבר החמור – "לא תגרע ממנו", ורק אחר-כך להזהיר על הדבר הקל ממנו –
22 "לא תוסף עליו", ומדוע נאמר "לא תוסף עליו" (אחר-כך) לא תגרע ממנו?!

והביאור בזה – בפשטות:

24 כאשר היצר הרע יבוא ליהודי ויאמר לו לגרוע ממצוות התורה – הרי בודאי שדבר זה לא יתקבל
25 כלל אצל היהודי. ולכן, בהיות היצר הרע "אומן במלאכתו" (למרות היותו "זקן וכסיל") – הרי הוא
26 מנסה, לכל לראש, לפעול עליו להוסיף על מצוות התורה, באמרו לו: למרות שהתורה מצוה לעשות ד'
27 בתים בתפילין, תעשה בית נוסף בתפילין – ה' בתים, ועל-דרך-זה בנוגע לשאר המצוות. וזוהי תקוותו
28 של היצר הרע – שעל-ידי-זה יוכל להטותו מדרכי התורה ומצוותיה.

29 דוגמא נוספת לדבר: ישנם כאלו שטבעם להתנהג באופן הפכי מאהבת ישראל, אלא שהם מתגברים
30 על עצמם על-ידי היצר-טוב כו'. ובענין זה נפלה ליצר הרע "המצאה": היות שישנו ציווי "הוכח תוכיח
31 את עמיתך", יפעל הוא (היצר הרע) על יהודי זה שיוסיף ויהדר במצוה זו, ובמילא – לא תהיה עליו
32 ההגבלה ד"אהבת ישראל"!

33 הנה בנוגע לענין זה צריכים לדעת שישנו דין ברור ב'שולחן-ערוך' (ומובא ב'שולחן-ערוך אדמו"ר
34 הזקן' בחלק ששי (הלכות אונאה וגניבת דעת סעיף ל')) שהענין ד"הוכח תוכיח את עמיתך" צריך להיות
35 – לכל לראש – "בינו לבין עצמו ולא ברבים, וצריך לדבר עמו בנחת ובלשון רכה וכו'!"

36 ובזה רואים שעל-ידי ההוספה על דברי התורה (היפך ההוראה ד"לא תוסף") יכולים לבוא לענין של
37 היפך אהבת ישראל, שענין זה קשור עם כללות ענין הגלות – היפך הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי
38 משיח צדקנו, כמאמר רבותינו ז"ל (יומא ט, ב) "אחרונים שלא נתגלה עוונם (שהיו רשעים בסתר) לא
39 נתגלה קיצם", ועוונם היה – היפך אהבת חנם!

- 1 וזהו כללות הענין דאות קו"ף – שהקו השמאלי (ענין המעשה) אינו מסתיים באופן שוה לקו הימני,
2 אלא הוא נמשך ויורד למטה יותר, באופן של הוספה – היפך הענין ד"לא תוסף".
- 3 ולאחרי שמזהירים "לא תוסף עליו" (שזהו הענין הראשון שבו מתחיל היצר הרע לנסות להכשיל את
4 האדם) – מזהירים גם "לא תגרע ממנו", שזהו ענין חמור יותר.
- 5 וענין זה מתבטא באות רי"ש – שבה חסר לגמרי הקו השמאלי, העדר ענין המעשה בפועל, היינו,
6 שחושב לעצמו ש'רחמנא לבא בעי', ואם-כן מספיק ענין המחשבה והדיבור, אבל כאשר צריך להיות
7 ענין המעשה (ש"המעשה הוא העיקר"), לתת צדקה לעני המעשה בפועל (הן בנוגע לצדקה בממון לעני
8 כפשוטו, והן בנוגע לצדקה רוחנית לעני בדעת) – חסר אצלו כללות ענין המעשה (היפך הענין ד"לא
9 תגרע").
- 10 כ. והנה, נוסף לזה שהעבודה במעשה בפועל צריכה להיות באופן ד"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"
11 (שלילת האות קו"ף – הוספה בקו השמאלי, ושלילת האות רי"ש – העדר הקו השמאלי) – הרי כללות
12 ענין המעשה צריך להיות לאחרי הענין ד"אף עשיתיו", היינו, שצריך להיות הפסק בין המחשבה והדיבור
13 למעשה (שלילת האות ח"ת – חיבור קו השמאלי עם ב' הקוין).
- 14 זאת אומרת: לאחרי המחשבה הטובה והדיבור הטוב – אינו יכול "לקפוץ" תיכף ומיד למעשה בפועל,
15 אלא הוא צריך להביט ב'שולחן-ערוך' כדי לדעת כיצד לעשות את המעשה בפועל, ולכן אינו יכול לעשות
16 זאת באופן של "חפזון", כדי שתהיה לו גם השלימות הנפעלת על-ידי ענין המעשה, אלא המעשה גופא
17 צריך להיות בשלימות.
- 18 ולדוגמא: כאשר יהודי צריך לקיים מצות צדקה – אינו יכול לעשות זאת בחפזה, היינו, שממהר
19 לזרוק כמה פרוטות לצדקה, כי אין לו פנאי להתבונן שהעני זקוק לסכום גדול יותר כדי להחיות את
20 נפשו ונפש בני ביתו, ולכן מסתפק בנתינת ח"י פרוטות – אלא לאחרי המחשבה וההחלטה הטובה שהוא
21 צריך לקיים מצות צדקה, צריך להיות הפסק מסויים כדי להתבונן בצרכיו של העני, ולתת לו בהתאם
22 לצרכיו, ומתוך סבר פנים יפות – שאז מעשה הצדקה הוא בשלימות.
- 23 וזוהי מטרת ההפסק שבין מחשבה (ודיבור) למעשה – כדי לדעת שהמעשה אינו רק כדי לפעול
24 שלימות אצלו, היינו, שנוסף על המחשבה והדיבור יש לו גם ענין המעשה, אלא התכלית הוא בענין
25 המעשה עצמו.
- 26 והחילוק שבזה הוא: כאשר המעשה מחובר עם המחשבה (ללא כל הפסק) – אינו חושב על הזולת
27 אלא על עצמו בלבד, היינו, המחשבה היא אודות עצמו, הדיבור הוא אודות עצמו, והמעשה הוא גם
28 עבור עצמו, ומאחר שמעשה הצדקה הוא עבור עצמו – הרי הוא מסתפק בנתינת ח"י "סענט" (כי גם
29 זה מספיק כדי שיהיה לו העילוי דמספר ח"י), במקום לתת ח"י "דולר", או ח"י פעמים מאה דולר,
30 וכיוצא-בזה – בהתאם למעמדו ומצבו. מה-שאין-כן כאשר ישנו הפסק בין המעשה למחשבה (כציור
31 אות ה"א) – הרי הוא חושב אודות ענין המעשה גופא, היינו, אודות הפעולה עם הזולת, ולא אודות
32 הפעולה שלו (בהמשך לענין המחשבה).
- 33 וזהו ענין ההפסק שבין מחשבה למעשה (כציור אות ה"א, ולא כציור אות ח"ת) – להורות על צמצום
34 ההשפעה לפי ערך כלי המקבל, היינו, שהמשפיע צריך שהיית זמן כדי לצמצם את ההשפעה לפי ערך
35 כלי המקבל, שאז קבלת ההשפעה היא באופן המתאים.
- 36 כא. והנה, כללות העבודה בענייני התורה ומצוותיה ענינה – לפעול בעולם העשיה, ובעולם העשיה
37 גופא במעשה בפועל, כי "המעשה הוא העיקר". ולכן, עבודה זו צריכה להיות באופן המתאים לציור
38 אות ה"א (שלילת האותיות ק' ר' ח') – כי באות ה' נברא העולם הזה (מנחות כט, ב), אות ה' של שם
39 הוי', "אתא קלילא דלית בה מששא" (או "ממשא").

- זאת אומרת: ישנם עניינים שבהם אומרת התורה עצמה שצריכים את האותיות קו"ף רי"ש חי"ת,¹
 כמובן בפשטות; אבל כאשר מדובר אודות העבודה במעשה בפועל בעולם הזה הגשמי (שנברא באות
 ה"א) – דרושה זהירות שהעבודה תהיה בדוגמת הציור דאות ה"א דווקא, ולא בדוגמת ציור האותיות
 ק' ר' ח' ("לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" – שלילת האותיות קו"ף ורי"ש, והפסק בין מחשבה ודיבור
 למעשה – שלילת האות חי"ת).²
- וזהו ההוראה המרומזת בשם הסדרה – "קרח" (ג' האותיות ק' ר' ח'), היינו, שמהפכים את הענין
 הבלתי-רצוי שבאותיות אלו, עד שמאותיות אלו נעשית פרשה שלימה בתורה, שזוהי כללות העבודה
 ד"בכל לבבך – בשני יצריך", אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא.³
- וזהו גם מה שמצינו בגמרא (בכורות נח, א) שבן-עזאי אמר על רבי עקיבא [בעל המאמר ד"חביב
 אדם שנברא בצלם . . . חביבין ישראל שנקראו בניו למקום כו"ו" (כנ"ל סעיף ט"ו)] – "כל חכמי ישראל
 דומין עלי כקליפת השום, חוץ מן הקרח הזה", היינו, שרבי עקיבא נקרא בתורה שבעל-פה בשם "קרח".⁴
 ולכאורה אינו מובן: הרי התורה אינה מדברת אפילו בגנות של בהמה, ואם-כן, מדוע נקרא רבי עקיבא
 בשם הנ"ל?! – אלא ודאי היה ענין זה אצל רבי עקיבא באופן של אתהפכא כו', כמבואר בכמה דרושים.⁵
- זאת אומרת: על-ידי העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא כו', מגלים את אמיתית ופנימיות הענין
 ד"קרח" – כמבואר בכמה מקומות שהטעם למחלוקת של קרח למרות שהיה פקח (ובלשון רש"י: "קרח
 שפקח היה מה ראה לשטות זה") – הרי זה לפי שידע שלעתיד לבוא תהיה מעלת הלויים גדולה ממעלת
 הכהנים [וכמובא בתניא (פרק נ') ש"לעתיד שהעולם יתעלה יהיו הם (הלויים) הכהנים, וכמו שכתב האר"י
 ז"ל על הפסוק והכהנים הלויים, שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד"], כי לעתיד לבוא תגלה מעלת
 הגבורות על החסדים, שלכן יאמרו ליצחק "כי אתה אבינו" (שבת פט, ב). וטעותו היתה שחשב שכבר
 הגיע הזמן לגילוי ענין זה. ומזה מובן שמצד אמיתית ופנימיות העניינים מעלתו של קרח גדולה ביותר.⁶
- ובנוגע לענייננו: כאשר נמצאים בזמן זה שבו צריך להיות כללות מעשינו ועבודתינו כדי לזכות
 לגילויים דלעתיד לבוא – צריכה להיות העבודה באופן המרומז בציור אות ה"א, ולא לעשות מאות ה"א
 ציור דאות קו"ף רי"ש וחי"ת, ואדרבה: להפוך את הענין הבלתי רצוי דאותיות הנ"ל, וכאמור לעיל
 שמאותיות אלו נעשית פרשה בתורה, ועד שזוכים לגילויים דלעתיד לבוא, שאז יתגלה אמיתית ופנימיות
 הענין ד"קרח".⁷
- כב. והנה, על-ידי כללות העבודה באופן האמור – זוכים לכ"ד מתנות כהונה שאודותם מדובר בסיום
 פרשת קרח, שגם בזה מתבטא ענין האתהפכא של מחלוקת קרח – כי נתינת כ"ד מתנות כהונה באה
 כתוצאה מהערעור של קרח על כהונת אהרן (פירוש רש"י פרשתנו יח, ח).⁸
- וענין זה שייך גם לכל אחד ואחת מישראל – כי הנקודה הפנימית דכ"ד מתנות כהונה היא – "אני
 חלקך ונחלתך", ובזה ישנו פסק-דין הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל) "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל
 איש . . . אשר נדבה רוחו אותו . . . לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו . . . הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה
 ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו . . . כמו שזכה לכהנים ללויים". וענין זה מתבטא
 בפרנסה כפשוטה – שהרי מתנות כהונה שימשו לפרנסת הכהנים נשיהם בניהם ועבדיהם.⁹
- ומאחר שנתינת כ"ד מתנות כהונה על-ידי הקב"ה היא בשמחה, כפי שמביא רש"י את פירוש הספרי
 על הפסוק (שם) "ואני הנה נתתי לך – בשמחה, לשון שמחה הוא זה", הרי מובן, שענין זה הוא למעלה
 מכל מדידה והגבלה, כי שמחה פורצת גדר.¹⁰
- וכל זה – הן בנוגע לכ"ד מתנות כהונה בנוגע לעניינים גשמיים כפשוטם, בני חיי ומזוני רויחי, והן
 בנוגע לרוחניות העניינים – כ"ד קישוטי כלה, שהם כ"ד ספרים שבתורה, כפירוש רש"י על-הפסוק "ויתן
 אל משה ככלתו לדבר אתו" (תשא לא, יח), "מה כלה מתקשטת בכ"ד קישוטי . . . אף תלמיד חכם
 [דקאי על כל אחד ואחד מישראל, כמו שכתוב "וכל בניך לימודי ה'"] צריך להיות בקי בכ"ד ספרים",
 שהם כוללים את כל העניינים דתורה שבעל-פה, כי "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא".¹¹

1 ומכ"ד קישוטי כלה הנ"ל – זוכים בקרוב ממש לכללות ענין הנישואין ד'כנסת ישראל' עם הקב"ה
2 לעתיד לבוא, כמבואר במדרש (שמות רבה סוף פרשה ט"ו) על הפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים
3 גו'", שבהמשך לזה מדובר אודות קרבן פסח – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

4 ועל-ידי כללות מעשינו ועבודתינו בכל העניינים האמורים לעיל – זוכים לנישואי הקב"ה עם כל אחד
5 ואחד מישראל במהרה בימינו ממש, באופן ד"שקדים", ובשמחה גדולה ביותר, שמחה שלמעלה ממדידה
6 והגבלה, כמבואר ב'המשך שמה תשמח (תרנ"ז)' ששמחת חתן וכלה היא למעלה ממדידה והגבלה, כי
7 שמחה זו קשורה עם שמחת חתן וכלה "בגן עדן מקדם" ("כשמחך יצירך בגן עדן מקדם"), קודם החטא,
8 הקשורה עם שמחת חתן וכלה של הקב"ה ו'כנסת ישראל'.

9 וזוכים לזה במהרה בימינו ממש, למטה מעשרה טפחים – בביאת משיח צדקנו.

10 * * *

11 כג. דובר לעיל אודות כללות הענין דאות ה"א, שיש בה ג' קוין שהם כנגד מחשבה דיבור ומעשה,
12 היינו, שהשלימות דאות ה"א שבה נברא העולם (באופן ד"לשבת יצרה") נפעלת דוקא כאשר ישנו גם
13 ענין המעשה (ולא מספיק מחשבה ודיבור בלבד), ואדרבה: "המעשה הוא העיקר".
14 זאת אומרת: הקו מימין והקו מלמעלה אינם עדיין אות ה"א, אלא אות דל"ת (מלשון דלות), ודוקא
15 ע"י הקו השמאלי, המרמז על ענין המעשה [כמבואר בלקו"ת הנ"ל (ששם מבואר גם ג' הבחינות
16 שבעבודת התשובה: "סור מרע", "עשה טוב", "בקש שלום")] – נפעל הציור דאות ה"א, שבה נברא
17 העולם, שזוהי אות ה"א אחרונה דשם הוי", הקשורה עם ה"א ראשונה דשם הוי", ספירת הבינה, "מרחב
18 העצמי", כמבואר בכ"מ.

19 ונוסף לזה: בענין המעשה גופא – לא מספיק התחלת המעשה בלבד, אלא המעשה צריך להיות
20 בשלימותו, ודוקא כאשר המעשה הוא מעשה שלם, אזי מתבטאת השלימות דהתחלת המעשה. וע"ד לשון
21 חז"ל "המתחיל במצוה אומרים לו גמור", כדי שמעשה המצוה יהי' בתכלית השלימות.

22 כד. והנה, האמור לעיל שהמעשה צריך להיות בשלימות, מעשה שלם – הרי זה נוגע לענין של מעשה
23 בפועל בימינו אלו (בהתאם להוראת רבותינו נשיאינו שכל ענין צריך להתבטא בעבודת ה' במעשה
24 בפועל) – בהמשך להמדובר לעיל (שיחת כ"ב סיון) בנוגע למצב הבטחון בארצנו הקדושה, "ארץ אשר
25 גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (אע"פ שמטעמים מובנים אי אפשר לדבר
26 אודות ענין זה באופן של אריכות הביאור, ולגלות את כל הפרטים שבדבר):
27 לדעת המומחים בעניני בטחון – הנה כדי להבטיח (בדרך הטבע) את בטחונה של ארץ ישראל
28 ובטחונם של בני"י הדרים עלי' [מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימך" (שבזה נכללים
29 גם הגרים שנתגירו כהלכה, כמוכן מפרש"י עה"פ)], בהכרח לסיים את מבצע "שלום הגליל" בשלימות,
30 ולא להשאיר את הפעולה באמצע, כי בהעדר סיום הפעולה – "והי' אשר תותירו מהם לשיכם בעיניכם
31 ולצנינים בצדיכם גו'!"

32 וכפי שראו בפועל בפעמים הקודמות – שכאשר לא סיימו את הפעולה בשלימות, הנה לא זו בלבד
33 שהדבר לא הביא למנוחה ושלום, אלא אדרבה: העדר סיום הפעולה גרם למלחמה נוספת לאחרי כמה
34 שנים, וגם בינתיים לא הי' מצב של מנוחה ושלום, כי היו פעולות חבלה ע"י "מחבלים", וכיו"ב (למרות
35 שלפעמים ניסו להעלים זאת במסוה של "תאונת דרכים", וכיו"ב), זאת אומרת, שהעדר סיום הפעולה
36 (בפעמים הקודמות) גרם לקרבות נוספים, שכל א' מהם הוא "עולם מלא"!

37 ואעפ"כ, ישנם "מדינאים" המפעילים לחץ שלא לסיים את מבצע "שלום הגליל" (שזהו מבצע שנועד
38 להבטיח את בטחונם ושלומם של יהודי ארץ ישראל) – למרות שגם הם יודעים מה היו התוצאות מהנהגה
39 זו בפעמים הקודמות!

1 "מדינאים" אלו נמצאים בגלות פנימי ובטלים לגמרי כלפי ה"אל זר אשר בקרבך", ולכן בטלים הם
 2 לגמרי כלפי גוים, בחשבם שעי"ז יהי מצב של מנוחה ושלוש, בה בשעה שההיפך הוא הנכון, כי כאשר
 3 מראים לגוי שמפחדים ממנו, הרי עי"ז "מגרים" אותו עוד יותר!
 4 וכאמור לעיל – "מדינאים" אלו מעכבים את השלמת מבצע "שלוש הגליל", למרות שהיו יכולים
 5 לסיים זאת בימים הקודמים במספר קטן יותר של קרבנות!
 6 נשיא ארה"ב עזב את "עיר הבירה" למשך עשרה ימים, וזו היתה הזדמנות טובה לסיים את מבצע
 7 "שלוש הגליל" ללא כל לחץ מצד ארה"ב – כי למרות שכולם יודעים שגם כאשר נמצאים במקום אחר
 8 יכולים לדבר ולהפעיל לחץ ע"י הטלפון (ולא רק שיכולים לדבר, אלא מדברים בפועל, ויודעים את כל
 9 הנעשה), אעפ"כ, ב"עלמא דשיקרא" יכולים להסתפק ב"תירוץ" שהיות שאינו נמצא במקומו, אינו יודע
 10 מה נעשה בדיוק, וכאשר יבוא למקומו (לאחרי עשרה ימים) יעשה סוף לדבר.
 11 ולכן, במשך עשרה ימים הנ"ל יכלו לסיים את המבצע בשלימותו, ולהסיר לגמרי את הסכנה (בדרך
 12 הטבע) המאיימת על בטחונם של יהודי א"י.
 13 וכל זה – אפילו מבלי להתחשב בנסים הגלויים שראו אנשי הצבא, היינו, אפילו בדרך הטבע יכלו
 14 לסיים זאת במשך עשרה ימים; ועאכו"כ כאשר ראו – החל מהיום הראשון – שזהו נצחון שלמעלה
 15 מדרך הטבע לגמרי (כפי שאמרו אנשי הצבא), הרי בודאי שהיו יכולים לסיים זאת בפחות מעשרה ימים!
 16 ה"מדינאים" וה"פוליטיקאים" (אלו שלוחמים נגד "מיהו יהודי" ונגד "שמירת שבת") ניסו להסביר
 17 את הנצחון באופן כך וכך; אבל אלו שהיו על-אתר, שהם אנשי הצבא המוסרים את נפשם כדי להגן על
 18 ארץ ישראל והדרים עלי' (כולל – הגנה על ה"מדינאים" היושבים בירושלים ומעכבים את סיום מבצע
 19 "שלוש הגליל") – ראו כולם שזהו נצחון שלמעלה מדרך הטבע לגמרי, וא"כ, בודאי שהיו יכולים לסיים
 20 זאת במשך זמן פחות מעשרה ימים.
 21 ואעפ"כ, לא סיימו עדיין את כל הפעולה – בגלל אותם "מדינאים" המתנגדים לכך, וכתוצאה מזה
 22 – ישנם עתה קשיים נוספים, וקרבות נוספים – רחמנא ליצלן!
 23 ועד"ז ישנו מבצע נוסף (מבצע סתר) שהורד מסדר היום בגלל "מדינאים" הנ"ל – למרות שזהו מבצע
 24 הקשור עם בטחונם של בני"י:
 25 אנשי הצבא הגישו תכנית מדוייקת ומפורטת לערוך מבצע מסויים (תוך מינימום של קרבנות) כדי
 26 לחסוך את הקרבות על ביירות ועל הכבישים וכו', ועי"ז היו חוסכים מאות פצועים ועשרות הרוגים
 27 הי"ד, ואעפ"כ הוסרה תכנית זו מסדר היום, בגלל התנגדותם של "מדינאים" הנ"ל באמרם "מה יאמרו
 28 הבריות!"
 29 [אין צורך שהשומעים כאן יבינו אודות איזה מבצע מדובר עתה, אלא הכוונה היא – שידעו שענין
 30 זה ידוע, ומאחר שאני יודע זאת, הרי פשיטא שיודעים זאת בווישנגטון, בקהיר, בדמשק, בלונדון ובפריז,
 31 וכיו"ב.].
 32 ולאחרי זה היתה הזדמנות נוספת לסיים את מבצע "שלוש הגליל" וכן לערוך את מבצע הסתר דלעיל
 33 – כאשר "ראש הממשלה" בא לארה"ב למשך עשרה ימים (לערך), מתוך תקווה שינצלו ימים אלו כדי
 34 לסיים זאת, וכאשר יבואו בטענה: היתכן?! – יהי" לו "תירוץ" שכל זה קרה כאשר הוא לא הי' בשעת
 35 מעשה, ולכן לא הי' יכול למנוע זאת (ע"ד האמור לעיל בנוגע לנשיא ארה"ב). וכאמור לעיל – אעפ"כ
 36 שכולם יודעים שגם כאשר נמצאים בריחוק מקום מקבלים את כל הידיעות ע"י הטלפון, אעפ"כ, כלפי
 37 חוץ מספיק ה"תירוץ" הנ"ל.
 38 וכאמור – כוונת נסיעת "ראש הממשלה" היתה, כדי שאנשי הצבא יוכלו לסיים את הפעולות הנ"ל,
 39 וע"ד שמצינו בהלכה מושג ד"הלכה ואין מורין כן": זוהי אמנם פעולה המביאה תוצאות טובות (הן
 40 בעוה"ז והן בעוה"ב), אבל אעפ"כ, כאשר רוצים להעלות ענין זה באסיפה ב"כנסת", וכיו"ב, כדי שיפסקו

- 1 לו האם צריכים לעשות כך וכך – מתחילים לצעוק: היתכן, אין זה הוגן ע"פ צדק ויושר – ע"פ הכללים
2 של פוליטיקה ודפלומטי של ה"מדינאים", באמרם שאין זה מתאים לאנשים "נורמליים"!
- 3 כאשר מדובר אודות פעולה שתכליתה שמירת חיי בני-אדם – הרי זו זכותו וחובתו הכי גדולה של
4 כל אדם "נורמלי"! והרי המדובר הוא הן בנוגע לשמירת חייהם של בני", והן לשמירת חייהם של הצד
5 השני – שגם הם נבראו בצלם אלקים!
- 6 ולכן, אם היו מנצלים את הזמן ש"ראש הממשלה" הי' בארה"ב, והיו מסיימים את הפעולות הנ"ל
7 – היו כולם מרוצים מזה; אמנם "אין מורין כן", ומשום זה נסע "ראש הממשלה" כדי שיהי' לו "תירוץ"
8 שהוא לא ידע כו', אבל אעפ"כ, אם היו עושים זאת בפועל, היו כולם מרוצים מזה, כי הדבר הי' מביא
9 תועלת גם לצד השני, שחלק מהם נשארו בחיים (משא"כ כאשר הדבר נמשך והולך, שאז נפצעים ונהרגים
10 גם הם), ולכן היו כולם מרוצים מזה, והיו מודים על פעולות הנ"ל!
- 11 ואעפ"כ, לא ניצלו ימים אלו כדי לסיים את הפעולות הנ"ל – מפני אותם "מדינאים" שהתנגדו לכך!
12 כה. אין זו הפעם הראשונה שעושים טעות כזו – להעדיף את חוות-דעתם של ה"מדינאים" לעומת
13 חוות-דעתם של אנשי הצבא המומחים לענייני בטחון. זוהי טעות שחזרה ונשנתה כמה פעמים: בחתימת
14 החוזה האומלל של "קעמפ-דייוויד", במלחמת יום הכיפורים, במלחמת ששת הימים, ובמלחמת סיני –
15 שבכל פעם העדיפו את חוות-דעתם של ה"מדינאים", למרות שזו היתה בניגוד מוחלט לחוות-דעתם של
16 אנשי הצבא המבוססת על טעמים בטחוניים, כפי שהם אמרו בפירוש (ואמרו זאת גם במבצע "שלום
17 הגליל") שהדבר יביא לקרבנות נוספים רחמנא ליצלין!
- 18 ב"קעמפ-דייוויד" החזירו שטחים נרחבים החיוניים ביותר לבטחונה של ארץ ישראל (כדי שלא יוכלו
19 לפגוע ממצרים במערכה של ארץ ישראל) – כפי שמכריזים ומרעישים עתה (בנוגע למבצע "שלום
20 הגליל") שבהכרח להרחיק את השונא מהגבול למרחק כזה שלא יוכלו להפגיו את ישובי הגליל –
21 ואעפ"כ, החזירו שטחים בטחוניים אלו!
- 22 החזירו את בארות הנפט – שזהו ה"נשק" העיקרי בימינו אלו ע"פ דרך הטבע (והרי הקב"ה רוצה
23 שכל ענין יהי' בדרך הטבע), ולא רק בשעת מלחמה, אלא זהו מיצרך חיוני ביותר שבלעדו אי אפשר
24 לנהל את ה"משק"!
- 25 ויתירה מזו: בארות נפט אלו לא היו תחת בעלותם (של יהודים), וא"כ, הם אינם ה"בעלי-בתיים"
26 החוקיים שיוכלו לתת למצרים את בארות הנפט: ע"פ החוק הבינלאומי (לא רק ע"פ תורה) שייכים
27 בארות הנפט לאותן חברות שהשקיעו בחפירת הבארות ושאיבת הנפט, ואעפ"כ, החזירו את בארות הנפט
28 ללא בעלות חוקית עליהם, ולכן, עתה יש "צרות צרורות" מהבעלי-בתיים החוקיים של בארות הנפט, כי
29 הם תובעים מאות מליוני דולרים עבור בארות הנפט!
- 30 ולאחרונה גילו כבר שנוסף על החזרת שטחים בטחוניים והחזרת הנפט – עלה הדבר "הון תועפות":
31 17 ביליון דולר! ועדיין אין זה הסוף!
- 32 ונוסף לזה – וגם זה עיקר: אנשי הצבא שפכו את דמם עבור שטחים בטחוניים אלו, מתוך אמונה
33 פשוטה שעיי"ז מגינים הם על בטחונה של ארץ ישראל ובטחונם של בני", וא"כ, כאשר מחזירים שטחים
34 בטחוניים אלו – הרי הקרבנות שנפלו מבנ"י (שאפילו א' מהם הוא "עולם מלא") הם ללא כל תועלת
35 בדרך הטבע!
- 36 בשביל שיקולים פוליטיים של "מדינאים" – מאבדים קרבנות מבנ"י (שכל א' מהם הוא "עולם מלא"),
37 ללא כל תועלת!
- 38 בקשר למלחמת יום הכיפורים הודתה "ראש הממשלה" דאז שאם היו שומעים לדעתם של אנשי
39 הבטחון והיו מכריזים "גיוס" בזמן המתאים, היו חוסכים (בדרך הטבע) מאות קרבנות של בני"! – כפי
40 שהיא עצמה פירסמה זאת בכתב ובדפוס, "למען ישמעו וייראו"!

מאות קרבנות אלו היו בטוחים שעכ"פ מכאן ולהבא לא יחזרו שוב על טעות זו – ואעפ"כ, חזרו
שוב על אותה הטעות בחתימת ההסכמים ב"קעמפ־דייוויד"!
כו. וכמדובר כמ"פ – כל מה שהחזירו ב"קעמפ־דייוויד" הי' מיותר לגמרי, והחזירו זאת על לא דבר:
אם היו עומדים בתוקף שלא להחזיר את השטחים הבטחוניים ושלא להחזיר שדות הנפט – היו
חותמים את "הסכם השלום" גם באופן כזה, והראי': הצד שכנגד תבע שיחזירו את ירושלים, ואעפ"כ,
כאשר עמדו בתוקף והבהירו שזהו דבר שלא בא בחשבון – חתמו את "הסכם השלום" גם בלי החזרת
ירושלים, ועד"ז מובן בנוגע לשטחים הבטחוניים ושדות הנפט, שאם היו עומדים בתוקף שלא להחזיר
זאת, היו חותמים את "הסכם השלום" באופן כזה!
וטעם הדבר: מצרים היתה אז במצב של בהלה ומבוכה, העדר הכלכלה והעדר הסדר וכו', ונשיא
מצרים דאז פחד מפני הפיכה בשלטון (כפי שמפחדים עתה בערב־הסעודית, בסוריה, בירדן וכו'), ולכן,
הי' מוכרח להראות לכל העולם כולו, ובפרט לתושבי מצרים, שהוא השיג "הסכם שלום" עם ישראל.
ועד"ז בנוגע לנשיא ארה"ב דאז – שהי' מוכרח להשיג "הסכם שלום" בין ישראל ומצרים כדי להציל
את יוקרתו האישית בחשבו שעי"ז יבחר שנית לתפקיד הנשיא ארה"ב, ולכן, בכל מקרה היו מוכרחים
לצאת מ"קעמפ־דייוויד" עם "חווה שלום".
ובהזדמנות זו ניסה נשיא מצרים להשיג הישגים נוספים (מלבד עצם חתימת "חווה שלום"): הוא
ניסה ללחוץ שיחזירו את ירושלים, וכאשר הי' עזר שעמדו בתוקף שלא להחזיר את ירושלים, הרפה ללחוץ
על ענין זה, כי השגת "חווה שלום" הי' חשוב עבורו יותר מאשר החזרת ירושלים. ועד"ז ניסה להשיג
את השטחים ושדות הנפט, אבל מובן בפשטות שאם היו עומדים בתוקף שלא להחזיר זאת, היו חותמים
את "הסכם השלום" גם ללא קבלת דברים אלו, כי חתימת "הסכם השלום" היתה חשובה לנשיא מצרים
(ולנשיא ארה"ב) יותר מאשר השגת שטחים נרחבים במדבר!
זאת אומרת: ככל ש"הסכם השלום" הי' חשוב בעיני ה"מדינאים" של ארץ ישראל (בחשבם שעי"ז
ימנעו מלחמות), הי' הדבר חשוב יותר לנשיא מצרים – כדי להציל את שלטונו במצרים, ולכן, בכל
מקרה הי' מוכן לחתום על "הסכם שלום", גם אם היו עומדים בתוקף שלא להחזיר את השטחים
הבטחוניים ושדות הנפט, כשם שעמדו בתוקף שלא להחזיר את ירושלים. ובפרט ששדות הנפט וכו'
חיוניים לבטחונה של א"י (ע"פ דרך הטבע) יותר מאשר ירושלים העתיקה!
ולכן: גם אם היו מחזירים למצרים דבר סמלי בלבד – ד' אמות על ד' אמות ממדבר סיני, בחלק
הסמוך למצרים (לקהיר) – היו יוצאים גם אז בקול תרועה אודות חתימת "הסכם שלום", והיו מחבקים
ומנשקים איש לרעהו, וכל זה הי' יכול להיות באופן ששדות הנפט והשטח הבטחוני של מאות
קילומטרים המפסיק בין מצרים לישראל [כפי שצועקים עתה בפה מלא שכדי שיוכלו לישון במנוחה
בגבול הצפון דא"י, מוכרחים שטח של הפסק שיהיה "רצועת בטחון"] – הי' נשאר בידי ישראל!
והטענה הידועה שע"י "הסכם השלום" מנעו עתה חזית נוספת (עם מצרים) – הרי אדרבה: אם היו
עומדים בתוקף שלא להחזיר ענינים אלו (היפך ממה שעשו ב"קעמפ־דייוויד"), לא היו צריכים להלחם
עתה בלבנון!
וכמדובר כמ"פ – כדי למנוע מלחמה ע"פ דרך הטבע, הרי זה דוקא עי"ז שמטילים אימה ופחד על
הצד שכנגד שיפחד לצאת במלחמה; משא"כ כאשר נותנים לו את שדות הנפט (שזהו ה"נשק" הכי חשוב)
ואת השטחים הבטחוניים, הרי הוא רואה שמפחדים ממנו, ועי"ז "מגרים" אותו עוד יותר!
כו. לכאורה: "אין צועקין על העבר", וא"כ מהי התועלת לדבר עתה אודות הטעויות שעשו
ב"קעמפ־דייוויד", וכיו"ב, מהי התועלת לדבר בגנותם של ישראל, ולצער את בני ע"י שמיעת דברים
אלו? – אלא כל זה הוא כדי להזהיר שלא יעשו שוב אותה טעות שנעשתה כבר כמה פעמים – להעדיף
את דעת ה"מדינאים" על דעת אנשי הצבא שהם המומחים לעניני בטחון!

1 וכאמור לעיל – בפרטים מסויימים חזרו כבר על אותה טעות גם עתה, כאשר לא סיימו את מבצע
2 "שלום הגליל" (וכן מבצע הסתר שהוזכר לעיל) בימים הראשונים (כאשר נשיא ארה"ב נסע ממקומו,
3 וכן לאח"ז – כאשר "ראש הממשלה" נסע מארץ ישראל לארה"ב), בהתאם לחוות-דעתם של אנשי הצבא
4 שעי"ז יחסכו קרבנות וכו', ואעפ"כ לא עשו כן, מפני התנגדותם של ה"מדינאים"!

5 ו"מדינאים" אלו ממשיכים לעכב את סיום מבצע "שלום הגליל", ובגללם נופלים קרבנות נוספים
6 רחמנא ליצלן, שכל א' מהם הוא "עולם מלא", ונוסף לזה ישנם פצועים רבים! וכל זה – מפני
7 שה"מדינאים" אינם מוכנים להודות על טעותם בזה שעכבו וממשיכים לעכב את סיום המבצע!

8 ל"ראש הממשלה" דמלחמת יום הכיפורים הי' התוקף להודות בגלוי על הטעות שעשתה בהעדיפה
9 את דעת ה"מדינאים" לעומת דעת אנשי הבטחון, שעי"ז נפלו מאות קרבנות, ומאות פצועים, ללא כל
10 צורך! – אבל "מדינאים" אלו אינם מוכנים להודות על טעותם, ולא זו בלבד אלא הם ממשיכים לעכב
11 את סיום המבצע!

12 והנה, גם אחרי שכבר נעשתה טעות הנ"ל (שלא סיימו את מבצע "שלום הגליל" עד עתה) – הרי
13 מצד רחמיו המרובים של הקב"ה עדיין לא נשללה האפשרות לסיים את הפעולה (דמבצע "שלום הגליל",
14 וכן בנוגע למבצע האמור), ויכולים עדיין לסיים זאת מתוך מיעוט קרבנות, או אפילו ללא קרבנות כלל,
15 וזאת – כאשר ישמעו לדעתם של אנשי הצבא.

16 אינני משלה את עצמי שכאשר יזכירו ל"מדינאים" הנ"ל את הטעויות שנעשו בעבר (ב"קצמפ-
17 דייוויד", וכיו"ב) ישנו תיכף ומיד את דעתם ויתחרטו מהשיטה שבה הולכים הם במשך זמן רב; אודות
18 "יראת שמים" אין מה לדבר עמהם – הם לא מפחדים מהקב"ה, ולא מפחדים מה"שולחן ערוך", ולכן
19 יוצאים הם במלחמה נגד "מיהו יהודי", נגד "שמירת שבת", וכיו"ב; את הבושה מפני "בשר ודם" [שהרי
20 כולם יודעים שפלוגי בן פלוגי התנהג כן במלחמת יום הכיפורים, וכתוצאה מזה נפלו קרבנות מיותרים,
21 ואעפ"כ, מתנהג גם הוא בדרך זו] – איבדו הם לגמרי, ולכן, נשארה רק ברירה אחת כדי לפעול עליהם
22 שישנו את הנהגתם:

23 לפרסם ברבים שכולם ידעו שפלוגי בן פלוגי עיכב את סיום מבצע "שלום הגליל" בעתו ובזמנו,
24 למרות דעתם המוחלטת של אנשי הצבא שחייבים להשלים ולסיים מבצע זה בשלימותו (כפי שפורסם
25 אפילו בעיתוני ארץ ישראל, למרות ה"צנזורה" כו'). וכאשר כולם ידעו שהוא עיכב זאת, אזי לא יבחרו
26 בו (ולא בתלמידיו ובמפלגתו) בבחירות ל"כנסת" הבאה! ולא יתנו לו לדבר בשם של יהודי ארץ ישראל
27 [הוא וחבריו יכולים לדבר בשם הערבים וכו' (שלהם הביאו תועלת ע"י עיכוב סיום מבצע הנ"ל), אבל
28 לא בשם יהודים!] – כנראה שזהו הדבר היחיד שיפעל עליהם!!

29 וכולי האי ואולי – יפעל "איום" זה על ה"מדינאים" החפצים להמשיך לשבת על ה"כסאות", ולתפוס
30 עמדה בחיים הפוליטיים של ארץ ישראל – שיפסיקו "לשחק" עם חישובים פוליטיים ומדיניים על חשבון
31 בטחונם של היהודים הנמצאים בכל ארץ ישראל לגבולותיה!

32 כח. והעיקר: היות ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל" – הרי ההוספה בכל עניני יהדות בודאי תוסיף
33 בהצלחת כל ענינים אלו.

34 זאת אומרת: אפילו אם הדברים האמורים לעיל לא יפעלו שינוי אצל ה"מדינאים" [שגם אז הרי טבע
35 האדם לצעוק כאשר ישנו כאב, למרות שידוע שהצעקה לא תבטל את הכאב] – הרי ישנו דבר שבודאי
36 יכול להועיל: כאשר בני" יוסיפו בכל עניני יהדות, ובמיוחד ב"מבצע תפילין", שעז"נ "וראו כל עמי
37 הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ועד"ז בנוגע למבצע דרישום בני" בספרי התורה הכלליים,
38 עי"ז שכל יהודי קונה אות א' בספר תורה, ועד"ז בנוגע ל"מבצע צדקה", שהיא שקולה כנגד כל המצוות,
39 והעיקר (מה שנוגע לימינו אלו) – סגולתה המיוחדת לקרב את הגאולה.

1 ומוכן, שבכל ענינים אלו יכול לפעול כאו"א מישראל (מבלי לבקש רשות מאף א'), ולעשות זאת
2 באופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה.

3 ובנוגע לפועל:

4 מן הראוי שכאו"א יוסיף במצות הצדקה, וחלק מזה – לזכותם של יהודי ארץ ישראל (כדי שיתוסף
5 בשמירת הקב"ה עליהם – "לא ינום ולא יישן שומר ישראל"), ובמיוחד – לזכותם של חיילי "צבא הגנה
6 לישראל", שאינם מתחשבים עם חשבוניותיהם הערמומיים של הפוליטיקאים והמדינאים, אלא הם עומדים
7 במסירת נפש ממש להגן על ארץ הקודש והדרים עלי', ובזכות מצות הצדקה (שמקיימים לזכותם) יתוסף
8 בהגנתם ע"י "ה' אלקי הצבאות".

9 ונוסף לזה – יתנו חלק מהצדקה לזכותם של ה"מדינאים", שיצאו סוכ"ס מהגלות הפנימי והעצמי
10 אצל היצה"ר, "אל זר אשר בקרבך" (שכתוצאה מזה מפחדים הם מהגוים כו'), ויזכרו שהם שייכים לעם
11 אלקי אברהם יצחק ויעקב, וגם להם ניתנה התורה ומצוותי', עליהם נאמר "וחי בהם", והוראת התורה
12 היא – שכאשר מדובר אודות ענין הכרוך עם פיקוח נפש, צריכים לשאול את חוות-דעתם של המומחים
13 לדבר, ובעניננו – אנשי הבטחון, שדעתם ברורה שהיו צריכים לסיים כבר את מבצע "שלום הגליל",
14 ועכ"פ – לסיימו עתה.

15 ואע"פ שקשה לתבוע מהם שיעמדו בתוקף המתאים ל"גאון יעקב", הרי יכולים לתבוע מהם דבר קל
16 יותר מזה (ובפרט עי"ז שיתנו צדקה לזכותם) – שלא יתערבו כלל בעניני בטחון!

17 וכמדובר פעם בארוכה אודות מ"ש בתורה שבכתב (שאפילו הצדוקים מודים בזה) בנוגע לאופן הנהגת
18 המלחמה – שקודם היציאה למלחמה הכריזו "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו". ולכאורה
19 אינו מובן: כאשר הולכים למלחמה צריכים ריבוי אנשי צבא, ומוכן, שכאשר נוסף עוד איש צבא, הרי
20 זה מוסיף בנצחון המלחמה. וא"כ, מדוע אומרים "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו" –
21 לכאורה, מוטב לפעול עליו שלא יהי' "ירא ורך הלבב"?

22 והתשובה לדבר – בפשטות: התורה מתחשבת עם טבע בני אדם, ולכן, כאשר מדובר אודות "איש
23 הירא ורך הלבב", אין אפשרות להקדיש זמן כדי לחנכו שלא יהי' "הירא ורך הלבב", כי החינוך לזה
24 דורש זמן רב, והיציאה למלחמה צריכה להיות תיכף ומיד, ולכן אומרים לו "ילך וישוב לביתו", כדי
25 שלכל הפחות לא יפריע לנצחון המלחמה – "לא ימס את לבב אחיו כלבבו".

26 ועד"ז בנוגע לעניננו: היות שאין זמן לחנך את ה"מדינאים" שיעמדו בתוקף המתאים ל"גאון יעקב"
27 [ובפרט כאשר הוא מחזיק את עצמו ל"חכם מכל האדם", והראי' – שבחרו בו לשבת על ה"כסא"] –
28 מבקשים מכל א' מהם: תעשה טובה לעם ישראל ושב בביתך, "ילך וישוב לביתו"; ישלמו לך "פנסי",
29 יתנו לך מכונית פרטית עם נהג צמוד, יקחו אותך לטיולים, יקחו אותך לשיבות המפלגה וכו' וכו' –
30 העיקר שלא תתערב בענינים שאין לך שום מושג בהם, ואל תחווה את דעתך בעניני בטחון באופן הפכי
31 מדעתם האחידה של כל אנשי הבטחון, תן למומחים בעניני בטחון לטפל ולקבוע כיצד להתנהג ע"פ
32 שיקולים בטחוניים!

33 כט. ולסיים בדבר טוב – נסיים בדברי הרמב"ם (שהובאו לעיל): "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש
34 . . . אשר נדבה רוחו אותו . . . לעמוד לפני ה' לשרתו . . . יהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם . . . ה' מנת חלקי
35 וכוסי אתה תומיך גורלי", היינו, שהקב"ה שומר ומגין על גורלו של כאו"א מישראל.
36 וכדי למהר ולזרוז את שמירת הקב"ה על כאו"א מישראל (כולל – ע"י הפעולה דסיום מבצע הנ"ל
37 כדי להבטיח את בטחונם של יהודי א"י) – אתן עבור כאו"א מהמסובים שטר של דולר (כנהוג כמ"פ),
38 כדי לתת זאת (ביחד עם הוספה משלו) לצדקה, בזמן העיקרי דנתינת הצדקה – בבוקר לפני התפלה, או
39 עכ"פ קודם תפלת מנחה, ולתת זאת (כאמור) לזכות עצמו ולזכות כלל ישראל, ובמיוחד – לזכותם של

1 חיילי "צבא הגנה לישראל", שהם יצליחו לסיים את המבצע הנ"ל במיעוט הכי אפשרי של אבידות,
2 ויתירה מזו: ללא כל אבידות.

3 [ועי"ז יחסכו קרבנות מיותרים גם בצד השני – כאמור לעיל שגם הם נבראו בצלם אלקים, ותפקידו
4 של היהודי לדאוג גם לחייו של כאו"א משאר אומות העולם].

5 ויסיימו את המבצע הנ"ל – בהתאם להוראת התורה שצריכים להתנהג ע"פ דעתם של אנשי הבטחון,
6 שלדעת כולל חייבים לסיים זאת בשלימות (כפי שאמרו בפירוש כמה פעמים). ויסיימו זאת ללא בלבולים
7 מה"מדינאים" שערכו זאת עד עתה, וממשיכים באסיפות שלהם וכו', ואחריתם מי ישרונו – כי ההוספה
8 בנתינת הצדקה לזכותם תפעל שיערה עליהם רוח ממרום וילכו וישוכו לביחם, ויתנו לאנשי הבטחון
9 לנהל את כל העניינים הקשורים עם בטחון.

10 והקב"ה יתן תוספת כח מכחו וחכמתו – לכל אלו שרוצים ויכולים לסיים את המבצע הנ"ל, שיצליחו
11 לעשות זאת ללא כל בלבולים, וידעו שאין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אלא
12 כפי שראו עד עתה נסים גלויים למעלה מדרך הטבע לגמרי, ויקויים היעוד "וראו כל עמי הארץ כי שם
13 ה' נקרא עליך ויראו ממך", ועד שיפחדו להתחיל עם בני".

14 ועי"ז יבטיחו את בטחונם ושלומם של יהודי א"י גם כאשר נמצאים בימי הגלות האחרונים, שהדרך
15 היחידה לזה היא – לא לוותר על עניני בטחון, ולסמוך על "ניירות" שאין להם ערך כלל (כפי שהתנהגו
16 ב"קעמפ־דייוויד", כנ"ל בארוכה), אלא להתנהג ע"פ הוראת התורה, "תורת אמת" ו"תורת חיים",

17 הוראה אמיתית בחיים – לשמוע לדעתם של אנשי הבטחון (ולא לשמוע לדעתם של ה"מדינאים",
18 ובפרט לאחרי שרואים את התוצאות שהם הביאו, ועוד ידם נטויה)!

19 וסוכ"ס הרי ה"מדינאים" עצמם יתנו "תורה" על זה שלא הניחו להם לעשות עניינים בלתי־רצויים,
20 עניינים הגורמים לתוצאות איומות כפי שהי' בעבר, ולא דוקא בעבר ד"קעמפ־דייוויד", אלא אפילו בעבר
21 הקרוב – לפני 10 ימים, 15-20 ימים, כאשר עיכבו את אנשי הבטחון שלא יוכלו למלא את תפקידם!

22 ומתוך דרכי נועם ודרכי שלום, ואהבת ישראל אמיתית (אפילו בין ה"מדינאים" ואנשי הבטחון),
23 הקשורה עם אהבת התורה ואהבת הקב"ה, אשר "לא ינום ולא יישן שומר ישראל" – נזכה ללכת בשמחה
24 ובטוב לבב לקראת קיום היעוד "לא ישא גוי אל גוי חרב", בביאת משיח צדקנו בפועל ממש, למטה
25 מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש.

26 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "לכתחילה אריבער". "מארש נפוליון". אח"כ התחיל לנגן "שיבנה
27 בית המקדש במהרה בימינו". "ניעט ניעט ניקאווא".

28 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

* * *

29 ל. כאמור לעיל אתן ל"טנקיסטים" שטרות של דולר, כדי לחלקם בין המסובים – שטר אחד של דולר
30 לכל אחד ואחד, כדי לתת לצדקה באופן האמור לעיל.

31 ויהי־רצון שבקרוב ממש נזכה לראות באופן גלוי שהקב"ה הוא חלקו ונחלתו של כל אחד ואחת
32 מישראל, ובאופן ד"אתה תומיך גורלי" – למטה מעשרה טפחים, הן בגשמיות והן ברוחניות, ובגשמיות
33 וברוחניות גם יחד.

34 וגם כאשר נמצאים ברגעים האחרונים דזמן הגלות יעמדו בני ישראל כמעמד ומצב ד"לכל בני ישראל
35 היה אור במושבותם", בכל מקום שהם,

36 ובעגלא דידן, "נאו", יקויים היעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", היינו, שכל בני ישראל,
37 "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", "קהל גדול ישובו הנה", ומלכא משיחא בראשם – הולכים לארצנו
38 הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה",

- 1 "שלימות הארץ" – ארץ ישראל לגבולותיה, ביחד עם "שלימות העם" – כל אחד ואחת מישראל
 2 וכלל ישראל, ביחד עם "שלימות התורה" – כללות מעשינו ועבודתינו, במהרה בימינו ממש.
 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שטרות של דולר ל"טנקיסטים" שיחיו, כדי לחלק לכל אחד ואחד
 4 מהמסובים שיחיו – שטר אחד של דולר, עבור צדקה].
 5 טרם צאתו התחיל לנגן "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי מכתבו המהיר מבר"ח תמוז, ולחביבותא דמילתא ממחר הנני לענות עליו שלא בסדר תור המכתבים, ועיקר מכתבי הוא לכתוב לו וישר כחו וישר חילו לאורייתא אשר לקח ע"ע לעשות כפי כחו בהרמת קרן... וידוע מאמר הקב"ה כשאני מבקש איני מבקש אלא לפי חכם אבל לאידך גיסא ידוע פסק רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו, וכיון שנגש בחשק ובמרץ לעבודתו בקדש זו הרי מזמן לזמן יוסיפו לו מלמעלה ג"כ כחות להגדיל תורה ולהאדירה, ואשרי וטוב חלקו והאריכות בזה אך למותר.

ובמה שכותב במכתבו :

(א) איך להתנהג עם תלמיד שיש חשש שישפיע לרעה על חבריו, אם להרחיקו מכותלי הישיבה אף שע"ז יוגרם לו היזק, או לא. הנה פשיטא אשר היזק היחיד והיזק הרבים הזהירות בהיזק הרבים קודם, אבל במקרים שאפשר להשפיע על התלמיד שלא לקלקל (שרק לעתים רחוקות ביותר א"א זה), ובדרכי קירוב, הנה על פי רוב משנים הנהגת התלמיד בתחלה שלא לקלקל אחרים ואח"כ גם לתקן את עצמו.

(ב) אם עליו להשתדל בקירוב עוד אברכים ונערים בכדי שיכנסו בהישיבה או שימסור את עצמו רק על תלמידי הישיבה דעתה. הנה ההכרח דענין הראשון היינו להגדיל מספר התלמידים הרי פשוט הוא, אלא שבזה יש להעמיס העבודה בקירוב והמשכה זו על שאר אברכי אנ"ש וגם על אנ"ש עצמם הנמצאים תמיד בעיר, והשי"ת יצליחם והוא יעזור להם רק מזמן לזמן כפי הצורך.

(ג) שאלתו הפרטית שיש לו תפילין דרבינו תם, ואם יתחיל בהנחתם. הנה אם נזהר הוא בטבילת עזרא - בל"נ - ומתפלל נוסח אר"י והתפילין בדוקים הם, יעשה כנ"ל ובפרט עתה שהתחיל בתוספת עבודה בהפצת פנימיות התורה אשר זהו ג"כ אחד החילוקים בפנימיות הדברים בין תפילין רש"י ור"ת, שהתפילין דרש"י בלשון הקבלה הם מוחין דאימא ושייכים יותר להבנה והשגה והוא נגלה דתורה, ותפילין דר"ת בלשון הקבלה הם מוחין דאבא ושייכים יותר להענינים דתורה דהנחה בנפש - אפליגי - ולא כ"כ בהבנה והשגה שהיא פנימיות התורה, וראה ג"כ תורה אור פ' שמות נב, סע"ב.

מוסג"פ קונטרס והרשימה שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל שבטח יזכה בתוכם באופן המתאים את תלמידי הישיבה וכל השייכים לזה, והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

בברכת הצלחה.

לקוטי שיחות

פרשת חוקת-בלק - י"ב-י"ג תמוז

כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ומקיימים אותו רק משום "חקה חקתי גזירה גזרתי"⁶ – 19
זהו רצון הקדוש-ברוך-הוא. 20

ענין ה"חוקה" בעבודת ה' הוא עבודה של מסירות 21
נפש⁷, שהיא למעלה מטעם ודעת. כי בהגיון ובשכל ניתן 22
למצוא טעמים לעשיית פעולות המוסיפות למציאות האדם 23
ולשלמותו, אך לא "להשליך חייו מנגד", "לבטל" את 24
מציאותו⁸. בכך מוסבר⁹ מדוע "לא נאמר ענין המסירות נפש 25
מפורש בתורה שבכתב"¹⁰, כי תורה שבכתב "הוא בחינה 26
זמנית", ומסירות נפש היא נעלית מחכמה וטעם ודעת. 27

וזוהו הקשר שבין מהותו של חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז 28
לבין פרשת חוקת: פעילותו של בעל הגאולה והשמחה 29
למען הפצת התורה במדינה ההיא, אשר בעקבותיה הוא 30
נאסר, היתה באופן של "חוקת", במסירות נפש שלמעלה 31
מטעם ודעת. הוא עמד יחידי כנגד גזירות של ממשלה 32
תקיפה ועריצה, במדינה אשר בתנאים ששרדו בתקופה 33
ההיא היה כמעט בלתי אפשרי לצאת את גבולה, ולמרות 34
זאת הוא לא התחשב כלל בכל ההפרעות המסוכנות ופעל 35
להפצת התורה והיהדות במסירות נפש. 36

ג.

שתי הדרגות של "חוקה"

שמה של פרשה זו, לפי מנהג ישראל, אינו "חוקת" 37
התורה, אלא "חוקת" בלבד¹¹. וניתן לומר שהסיבה לכך 38
היא: 39

א.

יש קשר בין הפרשיות חוקת-בלק לי"ב-י"ג תמוז

1 כבר דובר פעמים רבות אודות הנאמר ב"של"ה"¹,
2 שכל מועדי השנה, ואפילו "מועדי דרבנן", קשורים
3 לפרשיות התורה הנקראות בסמוך להם. מכך מובן ש"חג
4 הגאולה"² של י"ב-י"ג תמוז, שבו שוחרר כ"ק מו"ח הרבי
5 לגמרי ממאסרו וגלותו, קשור לתוכן של הפרשות חוקת-
6 בלק³.

7 ובכך יש שלוש נקודות: (א) הקשר לפרשת חוקת, (ב)
8 הקשר לפרשת בלק, (ג) הקשר לשתי הפרשות ב'תצ, כי,
9 כאמור פעמים רבות⁴, כאשר שתי פרשות מחוברות
10 ונקראות ביחד באותה שבת, הן נעשות פרשה אחת
11 (הקריאה נחלקת לשבעה קרואים, נקראת הפטרה אחת
12 בלבד ועוד). ומכך מובן, שבנוסף לתוכן הנפרד שיש בכל
13 פרשה בפני עצמה, יש תוכן משותף לשתי הפרשות, אשר
14 על כן הן יכולות להתחבר ולהיעשות כפרשה אחת –
15 והקשר של חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז לפרשות חוקת-בלק
16 קיים גם לגבי התוכן המשותף לשתיהן⁵.

ב.

הקשר שבין פרשת חוקת לבין י"ב-י"ג תמוז – מסירות נפש

17 שמה של הפרשה הראשונה הוא "חוקת". המשמעות
18 הפשוטה של "חוקה" היא – ציווי שאין לו טעם וסיבה,

6) תנחומא פרשתנו (חוקת) ג. במדב"ר ריש פרשתנו. ועוד.
7) כפשוטה – נוסף על ש"נפש" פי' (ג"כ) "רצון" וכמש"נ אין נפשי (ירמי' טו, א. הובא בתו"א לו, ב. וראה סה"מ תש"ט ע' 227 בהערה).
8) תו"א צט, ב. לקו"ת ויקרא ד, ג.
9) סה"מ תרנ"ט ע' יג. סה"מ תש"ט ע' 121. וראה שערי אורה ד"ה וקבל היהודים פרק ח.
10) ראה בארוכה הערה בסה"מ תש"ט שם. נעתק בלקו"ש חי"ב ע' 212 ואילך.
11) ובסידור רס"ג (קריאת התורה) – "זאת חקת"*. אבל ברמב"ם "סדר תפלות כל השנה" – "זאת חקת התורה". ולהעיר מלשונו בהל' ס"ת פ"ח (פרשיות הסתומות כו') – "וידבר דזאת חקת".

1) חלק תושב"כ ר"פ וישב.
2) בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר (במכתבו – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א רלו, א) – "מועד המועדים". נתבאר בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 304.
3) בשנה זו חל י"ג תמוז ב'פ' פניחס. אבל נוסף לזה שהשחרור הי' ונדע לבעל הגאולה ביב תמוז (וביג תמוז הי' רק האמירה באופן רשמי – כי המשרד הי' סגור ביב תמוז – ראה ספר התולדות אדמו"ר מוהרי"ץ ח"ג ע' 221) גם בשנה זו "מתברך" הוא בכלל משבת (שלפניו – פ' חו"ב. ובקביעות אחרת – חל ב'פ' בלק ומתברך משבת פ' חוקת.
4) ראה בארוכה לקמן ע' 11-410 ובהערות שם.
5) ולהעיר, שפרשיות חוקת-בלק מחוברות בהקביעות ד"ב תמוז שחל בשבת.

(* כ"ה פועטס הא' שם. אבל אז"כ קוראה – "זאת חקת התורה" (ראה נוסח הערבי שם).

31 מצד השכל והחכמה של קדושה, אשר משום כך יש בה
32 כבר הגבלה מסויימת.

33 האופן האחר של מסירות נפש הוא, כאשר אין עורכים
34 שום שיקולים וחישובים, ודרגה זו של מסירות נפש נקראת
35 "חוקה" סתם – היא נעלית גם מ"חוקת התורה"¹⁷, כי היא
36 נובעת מעצם הנפש של היהודי, הנעלית בשרשה מן
37 התורה¹⁸, כדברי חז"ל¹⁹ "מחשבתן של ישראל קדמה לכל
38 דבר", גם למחשבת התורה. ומצד הקשר העצמותי שבין
39 היהודי לקדוש-ברוך-הוא, הנעלה מן התורה, גם מסירות
40 הנפש של היהודי לקיים את רצון ה' נעלית מכל הגבלה
41 וחישוב.

42 ואופן כזה של מסירות נפש היה אצל בעל הגאולה
43 והשמחה¹⁹.

ה.

מסירות הנפש של הרבי היתה באופן של "חוקת"

44 הפצת התורה והיהדות על ידי בעל הגאולה והשמחה
45 השתרעה על פני תחומי פעילות רבים מאד: שליחת רבנים
46 ושוחטים למקומות שהם היו דרושים שם, הקמת מקואות
47 טהרה, יסוד ישיבות לבחורים מבוגרים, הפעלת "חדרים"
48 לתינוקות של בית רבן, וכו'.

49 אך גזירת הממשלה העיקרית, אשר היוותה את הסיבה
50 העיקרית לאסור את הרבי, לא היתה כל כך פעילותו
51 להפצת התורה וחיזוק היהדות בין היהודים המבוגרים,
52 אלא דוקא עקב התמסרותו לחינוך תינוקות של בית רבן.
53 ובלי להתחשב בכל הסכנות, התמסר הרבי דוקא לפעילות
54 מן הסוג הזה בלהט ובהתלהבות מיוחדת ובהיקף ביותר.

55 ולכאורה יש מקום לשאלה: אמנם היה הכרחי לעסוק
56 בהפצת התורה ובחיזוק היהדות, אך מדוע לעשות זאת
57 בדרך שעל פי טבע אין לה כלל סיכויים להצליח? לכאורה
58 טוב יותר היה להתעסק בהפצת תורה בדרך שיש לה
59 סיכויים להצליח על פי הטבע – ולא לעסוק בפעילות
60 באופן המעמיד, בדרך הטבע, בסכנה את כל הפצת התורה

1 ה"חוקה" של פרה אדומה, אשר אודותיה מדובר
2 בפרשה, שונה גם מחוקים אחרים בכך שהיא לגמרי אינה
3 ניתנת להבנה, ואשר לכן אמר אפילו שלמה המלך, החכם
4 מכל אדם¹²: על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה...
5 אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

6 [זהו גם הטעם לכך שנאמר "זאת חוקת התורה",
7 שמצות פרה אדומה היא החוקה היחידה של התורה כולה
8 – כי היא "חוקה" גם יחסית לחוקים אחרים. היא חוקה
9 אמיתית הנעלית לגמרי מהבנת האדם]¹³.

10 ובכך מובן מדוע נקראת הפרשה בשם "חוקת" סתם,
11 ולא "חוקת התורה":

12 אמנם, כל החוקים הם למעלה מן השכל, אך גם
13 בדעתו של האדם "מתקבל", שאין האדם צריך לסמוך על
14 שכלו בלבד, אלא עליו לקיים גם חוקים שאין הוא מבינם.
15 דברים אלה אמורים לגבי חוקים שאינם הוי"פ מן ההגיון.
16 אמנם, האדם בשכלו אינו מביין את טעמם, אך הוא משיג,
17 או לפחות אינו שולל אפשרות, שבחכמה ובמחשבה נעלות
18 הרבה יותר יש לכך טעם.

19 אך לא כך לגבי פרה אדומה. זוהי חוקה שאין לה
20 בסיס בהגיון, והיא הוי"פ מן השכל¹⁴, ונעלית לחלוטין
21 אפילו מדרגת החכמה והשכל שלפי התורה – חוקה זו
22 מקיים היהודי רק מתוך התבטלות לרצון הקדוש-ברוך-
23 הוא.

ד.

שתי הדרגות במסירות נפש

24 בדומה לכך יש שני אופנים במסירות נפש¹⁵:

25 יש דרגה של מסירות נפש הכרוכה ב"חישובים".
26 אמנם, "חישובים" של קדושה, אך בכל זאת אלה הם
27 שיקולים כלשהם. כלומר, שלפני שפועלים במסירות נפש
28 מעיינים תחילה בשולחן ערוך¹⁶ אם חייבים למסירות נפש
29 זו לפי התורה. זוהי "חוקת התורה" – זוהי "חוקה"
30 ומסירות נפש כפי שהיא מוגדרת ו"מדודה" לפי התורה,

16 ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה. טוש"ע יו"ד ס' קנז.
17 דוגמא לזה בהלכה – כשמוסר נפשו על מצוה שאינה מהשלש
דיהרג ואל יעבור (ראה האופנים שמותר אבל אינו מחוייב למסנ"פ:
כס"מ הל' יסוה"ת שם ה"ד. טור יו"ד שם בריש הסימן ובני"כ. שו"ע
ורמ"א שם סעיף א. ש"ך שם סק"א. ובני"כ השו"ע שם).
18 ראה סה"מ תני"ט שם.
19 ב"ר פ"א, ד. וראה תדב"ר פ"ד (קרוב לסופו).
19* ראה גם לקמן ע' 347 ואילך.

12 תנחומא שם, ו. במדב"ר שם, ג (בסופו).
13 ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 128 ואילך. לעיל ע' 249.
14 ראה בארוכה במקומות שנסמנו בהערה הקודמת. וראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ד (ע' 38 הערה 6), דמ"ש במדרש (תנחומא שם ח.
במדב"ר שם, ו) דהקב"ה א"ל למשה "לך אני מגלה טעם פרה" – אין
הכוונה לטעם שכלי, כ"א שמצד הביטול עצמי דמשה נרגש בו בחי' רצון
העצמי בגלוי. וראה בארוכה לעיל (שם ואילך).
15 הבבא לקמן ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 124 ואילך. ח"ד
[המתורגם] ע' 53. ועוד.

27 הרבי במשך כל תקופת נשיאותו בעלמא הדין – במשך
 28 כל שלושים שנות נשיאותו²⁵ אשר נחלקו לשלוש תקופות
 29 של "עשר שנים"²⁶:
 30 בעשר השנים הראשונות נעשתה פעילות של הפצת
 31 תורה ויהדות במצב של סכנת נפשות בפועל ממש.
 32 בתקופה השנייה היה הרבי במדינה שבה היו רבים
 33 מאחינו בני ישראל, והיה זה מקום המתאים להפצת תורת
 34 החסידות באופן נרחב ביותר – אך הדבר היה כרוך
 35 מהגבלות, שסיבתן היתה²⁷: "ויקאנו בו אחיו"²⁸. והרבי,
 36 בידעו ש"זאביו שמר את הדבר"²⁸ – שהקדוש-ברוך-הוא
 37 הטיל עליו גם שם את השליחות של הפצת התורה
 38 והחסידות – פעל שם מתוך מסירות נפש.
 39 והתקופה השלישית ב"חצי כדור התחתון"²⁹, במקום
 40 אשר שם שררה שנים רבות ההנחה ש"אמריקה היא
 41 אחרת"³⁰ – שכאן אי אפשר ח"ו להתנהג בשלימות כפי
 42 שצריך. כאן צריך היה לעמוד כנגד זרם אדיר, ולנטוע
 43 תורה וחסידות במקום אשר בהסתכלות שטחית לא היה
 44 מסוגל לכך כלל.

ז.

בכל תקופה נדרשת מסירות נפש שונה

45 כאמור, בכל שלוש התקופות היתה עבודה מתוך
 46 מסירות נפש בלתי מוגבלת – אך בכל תקופה היה זה
 47 באופן מיוחד:
 48 מסירות הנפש בשתי התקופות האחרונות אינה דומה
 49 כלל למסירות הנפש בתקופה הראשונה, אשר היתה כרוכה
 50 בסכנת נפשות בפועל ממש³¹. ויותר מכך, בפעילותו
 51 להפצת התורה בתקופה זו העמיד הרבי בסכנה לא רק את
 52 חייו שלו בלבד, אלא הוא שלח גם אחרים לשליחויות
 53 שהיו כרוכות בסכנת נפשות. והרי אצל הרבי מסירות נפש

1 בכל התחומים. וכאן התמיהה אף חזקה יותר: כיצד ייתכן
 2 להעמיד בסכנה את חיזוק התורה והמצוות והיהדות בין
 3 בני חיוב למען לימוד התורה של תינוקות של בית רבן?
 4 ויש לומר, שהתשובה לכך היא, שעבודתו של הרבי
 5 היתה באופן של "חוקת" אמיתית – מסירות נפש ללא כל
 6 חישובים שכליים. בידעו את שליחותו, שהוא נשיא ישראל
 7 הצריך לדאוג לקיום כלל ישראל – התלוי בלימוד התורה
 8 של תינוקות של בית רבן²⁰, וכמאמר חז"ל²¹ "אם אין
 9 גדיים אין תיישים" – הוא התמסר במסירות נפש הגדולה
 10 ביותר להקמת והחזקת "חדרים" לילדים קטנים ביותר.
 11 אמנם, בדרך הטבע לא נראה שפעילות זו תתקיים
 12 תקופה ארוכה ותצליח – ואילו היתה זו מסירות נפש
 13 המוגבלת ומרודה בחישובים הגיוניים, לפי שכל התורה,
 14 אז היה מקום לטענה כזאת,
 15 אך כיון שמסירות הנפש של הרבי היתה באופן של
 16 "חוקת", אין משפיע כאן שום חישוב, אם תהיה הצלחה
 17 או ח"ו לאו, או אם הוא בכלל יצלח אם לאו ח"ו – כל
 18 זאת שייך לקדוש-ברוך-הוא:

19 [בדומה למה שאמרו חנניה מישאל ועזריה
 20 לנבוכדנאצר²², שאם תהיה להם זכות יציל אותם הקדוש-
 21 ברוך-הוא, אך גם אם לאו – "וזה לאו" – בכל מקרה הם
 22 לא ישתחו ח"ו לפסל. גם אילו לא יצלחו, לא יהא זה
 23 משום שלנבוכדנאצר יש אפשרות או רשות להרגם²³, אלא
 24 זאת מאת הקדוש-ברוך-הוא, ונבוכדנאצר הוא רק שליחו
 25 של הקדוש-ברוך-הוא לבצע זאת²⁴].

ו.

מסירות הנפש של הרבי בכל שלוש התקופות של נשיאותו

26 את דרגת מסירות הנפש באופן של "חוקת", ראו אצל

(20) שבת קיט, סע"ב.

(21) אסת"ר פתיחתא יא. נתבאר בדי"ה וקבל היהודים תרפ"ז (נדפס בסה"מ תיש"א ע' 180 ואילך. "התמים" ח"ז ע' לו ואילך. בקונטרס בפ"ע כמה פעמים). וראה המכתב שנדפס (סה"מ שם ע' 195 ואילך. "התמים" שם ע' עו ואילך. קונט' שם בסופו) לאחרי המאמר ע"ד המצב כו' בעת אמירת מאמר זה.

(22) דניאל ג, יז-יח.

(23) עפ"ז מובן מה שהשוו אותו לכלב – "את וחד כלב שוין" (ויק"ר ספ"ג. הובא ברש"י דניאל שם, טז) – להדגיש שאינו בעל בחירה והוא רק ברשות הקב"ה, כמו כלב שטבעו לרוץ לפני בעליו אבל מחזיר תמיד פניו לראות להיכן בעליו הולך (ולהעיר מהוריות יג, סע"א). וראה עוד ביאור – לקו"ש ח"ח ע' 342 בהערה.

(24) ראה אגה"ק סי' כה (קלת, ב).

(25) ב' ניסן תר"פ – יו"ד שבת ה'שי"ת.

(26) להעיר מאבות ספ"ה (כגירסת אדה"ז בסדרו): בן ארבעים לבנה בן חמשים כו' שישים כו' שבעים כו'.

(27) ע"ד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לאדמו"ר הזקן.

(28) וישב לו, א.

(29) ראה סה"מ תש"ח ע' 235 ואילך.

(30) ראה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר עד"ז (ספר השיחות תש"ג ע' 147. תש"ה ע' 77. ועוד).

(31) שלכן יש מעלה במסירת נפש בפועל (מסירת הגוף) לגבי מסירת נפש בכח (ברוחניות כו') – סה"מ תקס"ב ע' יג. שערי תשובה (לאדהאמ"צ) ח"א ד"ה פדה בשלום פל"ז. שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ט. ועוד.

- 1 כזו, להביא יהודי אחד לידי סכנה, היא קשה ועמוקה
 2 הרבה יותר מאשר להעמיד את עצמו בסכנת נפשות.
- 3 ויותר מכך: היו מקרים שבהם שליחים כאלה נאסרו
 4 על ידי הממשלה ונידונו לגלות, ליסורים³² וכו' – ואז
 5 צריך היה למחרת לפעול שוב מתוך מסירות נפש ולבחור
 6 יהודי ולשגרו כממלא-מקום של השליח שנתפס.
- 7 אבל, מצד שני, בתקופה השניה היה קושי שונה,
 8 ובמובן מסויים קשה הרבה יותר, כאשר צריך היה
 9 להתמודד עם ענין הטענות וכו' של "אחיו": מדוע כך
 10 ומדוע לא אחרת וכו', אך למרות זאת ממשיכים בפעילות
 11 – זה קשה במדה מסויימת יותר מאשר הדבר הקודם,
 12 ונדרש לכך הלך רוח של מסירות נפש עמוקה יותר.
- 13 ושונה לחלוטין היתה מסירות הנפש אשר נדרשה
 14 בתקופה השלישית, כאשר צריך היה לשחות נגד הזרם, לא
 15 להירתע מפני המלעיגים³³ והמפריעים. אך עם כל זאת לא
 16 הסתפק הרבי בבניית ארבע אמות הפרטיות שלו, והגיעו
 17 אז יועצים בהצעה להסתגר ולהסתפק ב"אני את נפשי
 18 הצלתי", בטענם שאי אפשר להילחם נגד כל העולם וכו'
 19 – אך הוא התמסר לפעילות של הפיכה המדינה נולה
 20 למקום תורה.
- ה.**
- מסירות הנפש של הרבי נובעת מעצם הנפש**
- 21 בדרך הטבע לא ייתכן שאצל אותו אדם תהיה מדה
 22 שווה של מסירות נפש בכל אופני העבודה השונים כל כך,
 23 כי בעבודה שיש אליה נטיה והתלהבות, מסירות הנפש
 24 היא רבה יותר מאשר בעבודה אחרת וכדומה – אך כיצד
 25 תיתכן אותה מדה רבה ביותר של מסירות נפש בכל אופני
 26 העבודה השונים כל כך?
- 27 ההסבר לכך הוא, שאצל הרבי האירה נקודת מסירות
 28 הנפש הנובעת מעצם הנפש, ולכן היתה כל מהותו מסירות
 29 נפש. ולפיכך לא היה שום הבדל באיזה אופן צריך היה
 30 בה מסירות הנפש "להתלבש" – בכל עבודה היתה מסירות

נפש עצמותית.

ט.

שייכותו של חג הגאולה לפרשת בלק

- 31 הקשר שבין חג הגאולה לפרשת בלק הוא:
- 32 חז"ל³⁴ אומרים שבלק שנא את ישראל "יותר מכל
 33 שונאים". לכן הוא רצה להרע לישראל למרות שהם לא
 34 הורשו לקחת את ארצו ונצטוו "אל תצר את מואב ואל
 35 תתגר במ מלחמה"³⁵,
 36 הוא לא יכול היה לשאת את מציאותו של היהודי,
 37 יותר מכך: גם לאחר שראה שהוא בלבד אינו מסוגל
 38 להתייצב כנגד ישראל, הוא הטריח עצמו בטירחה גדולה
 39 ביותר³⁶ והביא מישהו אחר, את בלעם, והכל כדי לגרום
 40 נזק לישראל.
 41 בדומה לכך היה גם במאסר ובגאולה של הרבי,
 42 הפעילות של הפצת התורה היתה – כפי שכותב הרבי
 43 באגרתו המפורסמת ל"ב תמוז³⁷ – "מוותרת היא על פי חוק
 44 המדינה". והמאסר והגלות נגרמו עקב הלשנה של אלו
 45 אשר חפשו דרך לנקום "בשומרי דת משה וישראל נגד
 46 חוקי המדינה".
 47 כלומר, כיון שהם לא יכלו לסבול יהודי דתי ויהדות,
 48 הם טרחו בעמל רב – אפילו "נגד חוקי המדינה" –
 49 והעיקר להפריע לפעילות הרבי.
 50 וכפי שארע במעשה בלק ובלעם, שלא זו בלבד שבלק
 51 לא הצליח לבצע את אשר רצה: "ארה לי את העם
 52 הזה"³⁸, אלא, אדרבה – שכירתו את בלעם אף גרמה לכך
 53 שישראל יבורכו, באמצעות בלעם עצמו, אשר "היה שונאם
 54 יותר מבלק"³⁹, בברכות נעלות ביותר, "ויהפוך ה' אלקיך
 55 לך את הקללה לברכה"⁴⁰ –
 56 כך היה גם אצל בעל הגאולה והשמחה, שאותם
 57 אנשים אשר אסרו את הרבי, הם עצמם היו צריכים לסייע
 58 לשחרורו, עד אשר הם גרמו לכך שהרי יצא מן המדינה
 59 ההיא⁴¹.

נסיעתו לעיר מקלטו קאסטרמא – לקו"ד ח"ד תרצב, ב. סה"מ
 קונטרסים ח"א קעו, רע"א. ועוד.
 (38) פרשתנו שם, ו.
 (39) רש"י פרשתנו כב, יא. מתנחומא שם ה בסופו. במדב"ר שם, ט.
 (40) תצא כג, ו. וראה לקו"ת סד"ה ולא אבה וביאורו.
 (41) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 125 ואילך. ח"ד [המתורגם]
 ע' 46 ואילך.

(32) ראה כתובות (לג, ריש ע"ב): אילמלי נגדוה כו'.
 (33) ראה בארוכה ד"ה אין הקב"ה (בסה"מ אידיש בתחלתו) פ"ג
 ואילך, ועוד – שזוהו עיקר הקושי במסירת נפש דדרא דעקבתא דמשיחא.
 (34) תנחומא פרשתנו (בלק) ב. במדב"ר פ"כ, ב (כגירסת הרד"ל).
 (35) דברים ב, ט.
 (36) פרשתנו כב, טו ואילך.
 (37) תפרי"ח – נדפס בסה"מ תפרי"ח ע' קמו ואילך. סה"מ תש"ח ע'
 263 ואילך. וראה גם שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר ג' תמוז תרפ"ז – יום

לחלוטין ח"ו – שלהתנהגות כזאת אין מקום לפי ההגיון. 31
 ועל-ידי העבודה הרוחנית של "חוקת" – שטות 32
 דקדושה שלמעלה מטעם ודעת, כפי שמבאר הרבי 33
 במאמרו, הופכים את ה"שטות דקליפה" לשטות דקדושה. 34

יא.

ההתנגדות לרבי באופן של "חוקת-בלק"

באופן זה, של "חוקת-בלק", היתה ההתנגדות לרבי: 35
 כידוע⁴⁹, רצה "לולב" – אחד משני היהודים אשר 36
 אסרו את הרבי – לשאת את התיק של הרבי בעת שאסרו 37
 אותו, באמרו "חסידים נשאים חסידים, סבי נשא את 38
 חבילותיו של סבך, ואני רוצה לשאת את חבילתך". וגם 39
 במאורע מאוחר יותר, הוא קרא לרבי בדברו אליו 40
 "רבי!"⁵⁰. 41

וזאת בדומה לדברי אדמו"ר האמצעי⁵¹ על מלשינו, 42
 אשר למרות הכל קראו "רבי", ש"פיו הכשילו", נפלט 43
 מפיו מה שבפנימיות הוא מכיר בעצמו שזו האמת. 44

וכך בעניננו, שהתבטאותיותיו של "לולב" כלפי הרבי 45
 נבעו מכך שבנפשו פנימה הוא הכיר באמת⁵². 46

ובלי להתחשב בכך – ובמיוחד לאחר שהרבי הזהיר 47
 אותו במפורש שהוא בסופו של דבר יסבול יסורים עקב 48
 זאת⁵³ (כפי שאכן ארע, שבסופו של דבר שפטה הממשלה 49
 את אלה אשר אסרו את הרבי וכו'), עשה לולב את אשר 50
 עשה. התנגדותו היתה למטה מטעם ודעת. 51

ועל-ידי כך שהרבי נהג באופן של "חוקת", מסירות 52
 נפש למעלה מטעם ודעת, בוטלה כל ההתנגדות באופן של 53
 "וכל אויבך..."⁵⁴. 54

עד אשר, כאמור לעיל הם עצמם היו צריכים לשחרר 55
 את הרבי, ונוסף עוד יום-טוב לישראל, וזה יהפוך בסופו 56
 של דבר את כל חודש תמוז לששון ולשמחה ולמועדים 57
 טובים⁵⁵, בקרוב ממש. 58

(משיחות ש"פ חו"ב, י"ב תמוז תשל"ה, יו"ד שבט תשל"ד) 59

י.

פרשות חוקת-בלק מחוברות – ענין של שטות דקליפה

1 לאחר מכן בא הקשר שבין הגאולה לבין פרשות
 2 חוקת-בלק ביחד (כדלעיל בסעיף א), וההוראה הנלמדת
 3 מכך לעבודתו הרוחנית של כל אחד ואחד.

4 ויש לומר שההסבר בענין זה הוא:

5 להתנגדות של בלק לישראל ניתן עדיין למצוא
 6 איזושהי סיבה, כדבריו "עתה ילחכו הקהל את כל
 7 סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה"⁴², וכל אנשי
 8 מואב פחדו מאד מישראל – "ויגר מואב מפני העם"⁴³.

9 אך ישנה התנגדות לישראל שהיא באופן של "חוקת-
 10 בלק", השנאה וההתנגדות – "בלק" – היא ללא שכל
 11 וסיבה, אלא באופן של "חוקת". יותר מכך: לא זו בלבד
 12 שאין סיבה והגיון לשנאה, אלא הנסיון להרע לישראל הוא
 13 הדין מן ההגיון, כי ברוד שלא יצליחו בכך.

14 כפי שמוצאים בסיפור של בלק ובלעם, שבלעם ידע
 15 שהוא לא יצליח בפעולתו, כי בהיותו נביא⁴⁴ וכשמעו
 16 מהקדוש-ברוך-הוא "לא תאור את העם כי ברוך הוא"⁴⁵,
 17 הוא בודאי לא יצליח לבצע את "ארה... את העם הזה"³⁸,
 18 וכפי שהוא אמר לבלק "לא אוכל לעבור את פי ה'"⁴⁶,
 19 "הדבר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר"⁴⁷ –

20 אך למרות זאת, עקב שנאתו העצמותית לישראל, הוא
 21 לא יכול היה להתאפק, וניסה למלא את בקשת בלק "ארה
 22 לי את העם הזה".

23 וכדומה לכך ניתן למצוא בעבודה הרוחנית של כל
 24 אחד, כפי שמבאר הרבי במאמרו של יום ההילולא שלו⁴⁸,
 25 שיש שטות דקליפה שהיא למטה מן הדעת. כמו
 26 התנהגויות רבות שאנשים מתנהגים בהן רק "משום שכך
 27 נוהגים כולם" והן "כמו חוק שבלתי מזיזים אותו", כגון
 28 "זמני אכילה וזמני השינה", שבדרך-כלל הם "בלתי
 29 נידחים כלל ועיקר", בה בשעה שלזמני לימוד התורה
 30 ולזמני התפילה אין קביעות, ולפעמים דוחים אותם

(42) פרשתנו שם, ד. וראה רש"י שם, ה (ד"ה והוא).

(43) שם, ג. וראה רש"י דברים שם.

(44) ו"כמשה" – ספרי עה"פ (ברכה ל, יו"ד) "ולא קם גו". וראה

תנחומא ובמדב"ר ריש פרשתנו.

ולהעיר, שגם בנוגע לבלק אמרו חז"ל (תנחומא שם ד. במדב"ר שם,

ז. וראה רש"י פרשתנו כג, יד) "שהי' בעל קסמים ונחשים יותר מבלעם".

(45) כב, יב.

(46) שם, יח.

(47) שם, לח. ועד"ז כמה פעמים בהפרשה.

(48) באתי לגני ה'ש"ת.

(49) לקו"ד ח"ד תריח, ב. ס' התולדות אדמו"ר מהור"י צ"ג ע' 113.

(50) ס' השיחות תש"א ע' 138. לקו"ש ח"ד ע' 43. ס' התולדות שם

ע' 210.

(51) בית רבי ח"ב פ"ה. ס' התולדות אדמו"ר האמצעי ע' 112.

(52) ראה גם לקו"ש שם ע' 45.

(53) ס' התולדות אדמו"ר מהור"י צ"ג ע' 189.

(54) מיכה ה, ח.

(55) ראה בארוכה שיחה שלאח"ז.

ילקוט לוי יצחק על התורה

אתקשרו ישךאל כל פך בכלא, פמה דאתקשרו לבתר, בגין פך פהאי ליליא דווגא אשתבח, וחדוונתא דכלא אשתבח, וישךאל אתקשרו פההוא חדוונתא, עבידנא שלימו והלילא אשתלים.

ספר הזוהר חלק ג דף צה ע"ב

ר' יוסי⁴ דוקא שאל ע"ד הד' כוסות. כי יוסי גי' כו"ס. כי הוא בחי' מלכות⁵ כמו"ש בנצוצי אורות⁶ בריש האדרא רבא.

ענינים בשלימות, וגומרים בו את ההלל).

(4) בסיומן זה יבואר כמה שאלות ודיוקים בהוזהר, והם:

- (א) למה ר' "יוסף" דוקא שאל בענין הד' כוסות?
 - (ב) למה ר' "אבא" דוקא ענה לר' יוסי?
 - (ג) למה ר' "יהודה" דוקא שאל, שיאמרו כל "ההלל" בימי הפסח?
 - (ד) בהנ"ל, למה ר' יהודה שאל שאלה זו לר' "אבא" דוקא?
 - (ה) בשאלת ר' יהודה, הוא מקדים הפסוק "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו'", מזה הכוונה בהקדמה זו, דהי' יכול לשאול מיד מהו החילוק בין פסח לסוכות, מה הקשר לשאלתו להפסוק זו דוקא?
 - (5) יוסי הוא בחי' מלכות: כאן מרמז ד"יוסי" בגי' "כוס" בחי' מלכות בהמשך להביאור על ד' כוסות של פסח.
- בלקוטי לוי יצחק ובתורת לוי יצחק יש עוד רמזים ד"יוסי" בחי' "מלכות", והוא מרמז בכמה אופנים –
- (א) רמז ב"נגלה" דתורה דיוסף הוא בחי' "מלכות", מפסחים דף ק' שאמר ר' יוסי "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית" עיי"ש (הערות לזוהר ויחי ע' רלא).

(ב) מספר צ"ה מקומות הלכה כר' יוסי, צ"ה הוא מספר "מלכה" (שם).
 (ג) יוסי בגי' שם "אלקים" – בגי' הטבע, שהוא בחי' "מלכות" אין מלך בלא עם מלשון עוממות, שהוא דרגא באלקות שנותן אפשרות לבחי' יש ודבר נפרד.

(ד) יוסי הוא "בינוי" לשם הוי" ע"ד שם אדני" – בחי' מלכות (לקמן סי' ס (כסלו ד)). ראה רש"י סנהדרין נ, נ. א. לקוטי שיחות חלק כא עמוד 246-247, ובהערות שם. שיחות קודש ה'תשל"ו סיום התוועדות ש"פ שלח.

(ה) בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שעו, דמילוי אותיות יוסי כזה: יו"ד (10) + ו"ו (6) + סמ"ך (60) + יו"ד (10) = 86, מספר אלקים. היינו דהשם "יוסי" עצמו בגי' אלקים, וכן המילוי דאותיות "יוסי" בגי' אלקים – בחי' מלכות.

(ו) לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד עח, בהאותיות באל"ף בי"ת שלפניו שלפני "יוסי", והוא אותיות טה"ט בגי' ע"ג (ועם

שמות יב, יט – שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ

פ

ביאור הזוהר, רבי יוסי דוקא שאל בנוגע ד' כוסות, ור' יהודה דוקא שאל מר' אבא למה אין גומרין ההלל בפסח כמו בסוכות, דהרי כל ימי פסח הם בחי' חסדים וזהו מ"ש "שאור לא ימצא בבתיכם"

אמר רבי יוסי, הגי' ארבע פסי דההוא ליליא, אמאי, אמר רבי אבא, הא אוקמוה חבבייא, לקבל ארבע גאולות.

רבי יהודה שאל לרבי אבא, הא כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, וחדוונתא הוא כל שבעה, אמאי לא אשתלים הלל כל שבעה יומין, כמו בפסות דאשתבח תמניא יומין הלילא, בשלימו דחדוונתא כל יומא ויומא.

אמר³ ליה, שפיר קאמרת, אכל ידיעא הוא דהא הקא לא

(1) [תרגום ללה"ק] אמר רבי יוסי (שאל מרבי אבא), הגי' ארבע פסי דההוא ליליא אמאי (מה הטעם של ארבע כוסות יין שצריך לשתות בליל פסח), אמר רבי אבא (לרבי יוסי), הא אוקמוה חבבייא (הרי כבר ביארו החברים [בירושלמי מס' פסחים פ"א א]), לקבל ארבע גאולות (שהם כנגד הארבע לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי).

(2) [תרגום ללה"ק] רבי יהודה שאל לרבי אבא, האי דקתיב (מה שכתוב) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם (הרי שאיסור חמץ ושאור הוא כל שבעה), וחדוונתא הוא כל שבעה (וגם השמחה היא כל שבעת ימי הפסח, אם כן) אמאי לא אשתלים הלל כל שבעה יומין (למה לא גומרים את ההלל כל שבעה ימים), כמו בפסות דאשתבח תמניא יומין הלילא (כמו בסוכות, שנמצא שכל שמונה ימים גומרים את ההלל), בשלימו דחדוונתא כל יומא ויומא (בשלימות השמחה כל יום ויום).

(3) [תרגום ללה"ק] אמר ליה (רבי אבא), שפיר קאמרת (יפה שאלת), אכל ידיעא הוא (אבל ידוע הוא כי שאני פסח מסוכות), דהא הקא לא אתקשרו ישךאל כל פך בכלא (כי כאן בפסח לא נתקשרו ישראל כל כך בכל הקדושות), פמה דאתקשרו לבתר (כמו שנתקשרו אחר ימי הספירה דהיינו בחג השבועות, שאז נתקשרו ישראל בקדושה לגמרי), בגין פך פהאי ליליא דווגא אשתבח (בשביל זה רק בליל ראשון דפסח שיש יהוד העליון), וחדוונתא דכלא אשתבח (ושמחה נמצאת בכל העולמות), וישךאל אתקשרו פההוא חדוונתא (וגם ישראל נתקשרו בשמחה ההיא), לכן עבידנא שלימו והלילא אשתלים (אנו עושים

דאימא כמ"ש בפע"ח שער חהמ"צ פ"ב ע"ש. וכן מה שהמלכות נק' כוס ישועות הוא מצד קבלתה הישועות מבינה, כמ"ש בריש הקדמת הזהר הקדוש שם.

ור' יהודה אח"כ שאל מר' אבא ע"ד ההלל למה אין גומרין אותו כל ז' ימי הפסח כמו בסוכות. ר' יהודה בחינתו הוא חסד¹⁰ כמ"ש בנצוצי אורות שם. והלל מלשון יהל¹¹ אור הוא מצד החסד. (וכן הלל הזקן בחינתו הוא חסד¹²). ור' יהודה שמו מלשון¹³ הודאה. והלל והודאה בכלל ענינם א' הוא, כמא¹⁴ להודות ולהלל. ובחנוכה תיקנו הלל והודאה. ונא' מודים¹⁵ אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך.

והקדים לומר שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם. והוא, כי שאר¹⁶ רומז על גבורות כידוע. א"כ בכל ז' ימי

ומלכות נק' כוס. כוס ישועות בריש הקדמת⁷ זוה"ק, ובסוף מס' גיטין מדמין אשה⁸ לכוס ע"ש. לכן לו נוגע הכוסות דפסח ושאל למה ד' כוסות.

והמשיב ר' אבא דוקא. ר' אבא הוא בחי' בינה כמ"ש בנצוצי אורות שם, ושרש הד' כוסות הוא מבינה מוחין⁹

(הכולל) בגי' "עד", שהוא בגי' השם אכדט"ם, שהוא האותיות לפני שם "אלקים" – בחי' מלכות. (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן מט הערה 8).

(ז) בהאותיות שלאחריו כזע"כ בגי' קיז (ועם הכולל) בגי' קי"ה, שהוא בגי' השם "במוכן" האותיות שאחר שם אלקים – בחי' מלכות. (ראה שם).

ח) יו"ס באחוריים – בהסר הפשוט – בגי' ק"ב (אלקינו) כזה: י(10) + יו(16) + יוס(76) + יוסי(86) = 188, ובהסר הפשוט היינו (86 – 188) = 102 מספר "אלקינו" 102, ק"ב. (וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן צו. ח"א סימן יב הערה 3 בענין מספר ק"ב).

ט) וכן "רבי יוסי" בגי' 298, כמספר כל קו השמאל דגבורה בחי' "אלקים" דמהם בנין המלכות, והוא בינ"ה (67) + גבור"ה (216) + הו"ד (15) = 298.

ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק ויקרא סימן קלט (בעיקר, אות ד').

5) ראה תו"א יב, ד וז"ל: הקב"ה נקרא ז"א, כמו פי' קוב"ה ושכינתו, שכינתו היינו מה ששוכן ומתלבש בתחתונים, וקדוש הוא מובדל, כך בחי' מל' אין מלך בלא עם הוא בחי' השוכן ומתלבש בעם, ע"ש. וראה תניא פרק נב, וראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"ג סימן ל'.

6) זהר חלק ג דף קכו, ב.

7) ראה אור התורה מקץ שמב, א וז"ל: מ"ש כוס ישועות אשא פי' כוס ישועות היינו בחי' הכלי לקבל את בחי' המשכת הישועות עליונים והיינו בחי' מל' דאצ"י שהיא בחי' דבר ה' המח' את כל העולמות אלף אלפי לגודל א' כו' וכולם חיים וקיימים מאותי דבר ה' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם כל דבור נברא ממנו מלאך א', והנה הדיבור הוא בחי' כלי שבו נמשכים כל האורות שלמעלה ממנו כמו השכל נמשך בדיבור. שבצירופי אותי' ותיבות אלו מתלבשת ונתפסת איזה השכלה כו', וכמ"כ המדות נמשכים ונתפסים ג"כ בהדיבור שמדבר דיבורים טובים עם זולתו או דיבורים קשים שה"ע התלבשות מדת החסד או מדת הגבורה בתוך הדיבור כו', וזהו פי' כוס ישועות ל' רבים שהן בחי' ה"ח שנק' ישועות כמ"ש בהקדמת הזהר. וכולם נמשכים ומתלבשים במל' שהיא בחי' כוס לקבל ישועות אלו וכו'. וכוס גימט' אלקים כי אלקים היינו ג"כ בחי' הכלי להמשכת האורות הנ"ל וכידוע דשם אלקים הוא ג"כ במל' עי"ש.

8) גיטין צ, א, י"ש לך אדם שזיבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וכו', ויש לך אדם שזיבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו" עי"ש.

9) ההפרש שבין מצה לין הוא (תו"ח שמות קלד, א ואילך), שמצה

הוא בחי' (קטנות) אבא (חכמה), ויין הוא בחי' בינה [שהו הטעם על מה שמצה היא במספר ג' – ג' מצות שבקערה, ויין במספר ד' – ד' כוסות – כי מוחין דאבא הם ג', ומוחין דאימא הם ד'].

וזה מתאים גם עם ההפרש שבין מצה לין בפשטות, שמצה היא "לחם עוני" לפי ש"אין בה טעם כמו חמין" (תו"א פט, ד. וראה גם לקו"ת ויקרא ו, ד), משא"כ יין, הרי לא רק שיש לו טעם אלא שגורם גם שמחה ותענוג, ועד ש"אין אומרים שירה אלא על היין" (ברכות לה, א) – כי התגלות עתיק (תענוג) היא בבינה.

[ראה הביאור בתורת מנחם התועודיות ה'תשמ"ב חלק ג ע' 1306 ואילך, דזהו גם הטעם דאין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע עי"ש. ראה גם תורת מנחם התועודיות חלק ל ה'תשכ"א חלק ב) ע' 252. ה'תשמ"ו חלק ג' ע' 143. תו"מ ספר המאמרים ה'תשכ"ה ע' רכד ואילך. ועוד].

10) בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קכב, מציין גם למארו"ל כל מעשה ב"חסידי א"ב בש"ס הוא ר' יהודה (ב"ק דף קג ע"ב. תמורה דף טו, ע"ב. ועוד) ע"ש. [חסידי מלשון חסד].

ולהעיר (ב"ק ל, א) אמר ר' יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידיא וכו'. וראה לקמן סי' קכט. ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן נח הערה 24. סימן סה.

11) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סי' קמב. ע"פ איוב לא, כו.

12) בית הלל בחי' חסדים: ראה תניא – אגרת הקודש סימן יג (קט, א). לקוטי תורה שיר השירים גח, ט. ספר הליקוטים דא"ח מהצמח צדק כרך אות ב' עמוד רטו ואילך. תורת מנחם התועודיות ה'תשנ"א חלק ג' עמוד 278 ואילך, וביקור שם סעיפים יג, טז.

13) ראה גם לקוטי שיהות חלק ז עמוד 202.

14) נוסח "הנרות הללו" לחנוכה.

15) דברי הימים-א כט, יג. תפלת השחר פיסקא "ויברך דוד".

16) ראה לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש ע' שע וז"ל: חמין ושאר הם גבורות ודינים – גסות וישות וכו' כי כולם שמות אלקים דגבורה, שא"ר אלקים במילוי יודין ובריבוע. עי"ש.

גומרין הלל ג"כ, שרומז על המשכת החסדים, כל ז' ימי הפסח, ושאל זה מר' אבא, בינה, היינו מבחי' חסדים דבינה, כי בינה נקראת חסידה¹⁸ שממנה נמשך חסד. בזוה"ק פ' ויצא¹⁹ דקס"ג ע"א ע"ש²⁰.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד שכא

18 ראה גם לקמן סי' קלא. אור התורה פ' מטות (במדבר כרך ד) עמוד א'שז. א'שכ.

19 וז"ל: (מ"ש תהלים קד, יז) חסידה ברושים ביתה (פירוש, חסידה נקראת אימא – בינה) באינון שית בנין עלאין (בעת שהיא מתלבשת בששה בנים העליונים – ששה מדות, והיינו) שית סטרין דעלמא כמה דאתמר (הם הו"ק דו"א – הששה מדות, על זה נאמר חסידה ברושים ביתה, ושואל) אמאי אקרי חסידה וכו' (למה נקראת אימא חסידה המורה על ענין חסד שבה, הלא אימא דינים מתערין מינה, ואומר) אלא דכד אתפשט כל טיבו וכל נהירו מניה נפיק (כי כשמתפשטת תוך המדות דו"א כל החסדים וכל האורות, מבינה יוצאים) עי"ש. 20 ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן המושך הביאור בזהר.

הפסח אין גבורות. רק חסדים כל הז' ימים שזהו חדותא אשתכח, חדוה דהיינו שמחה הוא מצד החסדים, כמא¹⁷ שמחה בצפרא, שבקר הוא זמן דחסדים. וא"כ למה אין

פירוש: מבאר ש"חמין" ו"שאור" שייכים לתהו, הן מצד "תוכן" ענין חמין ושאור – דהם בחי' ישות וגאווה, והן מצד ה"אותיות" דמרומו בהם שמות אלקים. וְשֵׁם אֱלֹקִים הוּא מֵדַת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה (רש"י ד"ה "ברא אלקים" בראשית א, א). ובאותיות שא"ר מרומו שם אלקים, והוא:

אות "ש" בגי' אלקים במלוי יודיין, כוה: אל"ף (111) + למ"ד (74) + ה"י (15) + יו"ד (20) + מ"ם (80) = 300, ואות "ר" בגי' אלקים ברבוע, כוה: א' (1) + א"ל (31) + אל"ה (36) + אלקי (46) + אלקי"ם (86) = 200, סך הכל 300 + 200 = 500, ועם הכולל הוא בגי' אותיות שא"ר, 501. וראה לקוטי תורה פירוש צו ד"ה ששת ימים (הא') פ"ג. דרושים לשיר השירים יד, ד ואילך. אור התורה דרושים לחג הפסח (ויקרא כרך ב) עמוד תנח. מכתב כללי ר"ח ניסן ה'תשמ"ג. ועוד. 17 זהר חלק א' דף רכט, ב. סידור עם דא"ח מח, א. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו,

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נתקבל מכתבם מכ"ה סיון עם קטעי העתונים והתמונות (וחבל אשר התמונות לא עלו כהוגן) ובטח גם להבא ישלחו הנדפס בהעתונים וכו' ופשיטא שישלחו לכאן עכ"פ איזה טופסים מהשיחות שהדפיסו או שידפיסו.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, וכן הפרובס מהמשך רשימת המאסר, ובטח בהתאם להצעתם מאז הנה יוכלו להדפיס המשך המאסר בחוברת בפ"ע - או כמ"ש אח"כ בהבטאון.

ילקוט גאולה ומשיח

שהרי, כהן גדול, "כל עת שירצה להקריב מקריב כל מה שירצה"⁹, ופשיטא – כפי שמבין גם בן חמש למקרא – שאהרן לא יוותר, ח"ו, על העבודה דעשיית הפרה, שכן, למרות ענוותנותו כו', ירצה שעבודת הפרה תהי' בתכלית השלימות על ידי עבודתו באופן ד"לא שינה"¹⁰ (באופן נעלה יותר מהעדר השינוי בעבודת שאר הכהנים).

וזוכים לקיום היעוד¹¹ (בהפטר דפרשת פרה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו' אטהר אתכם", ובלשון המשנה¹² "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם כו'", כאמור, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ז חלק ב עמוד 671 (הנחה בלתי מוגה)

ג. הנוגע במת וגו' הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר וגו' (במדבר יט, יא-יב). יש בזה הפסוק רמז גדול, כי אף בזמן שאין אפר פרה יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים, וכבר אמרו רז"ל (בראשית רבה ח, ב) יומו של הקב"ה אלף שנים, וכוונתם כי הימים אשר היו בתחילת היצירה שברא הש"י שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה¹³ וחד חרוב¹⁴ הרומז לעולם שכולו שבת (ראה סנהדרין צז, א) הרי שכל יום מהימים האלה רמז לאלף שנה כמו שהאריך בזה הרמב"ן בפרשת בראשית (ב, ג) עיין שם.

והנה התורה ניתנה באלף השלישי שהוא יום השלישי והמתחטא ביום השלישי כלומר שמתחטא ומטהר את עצמו מהתורה הניתנה ביום השלישי אזי ביום השביעי יטהר כי אז תגמור טהרתו בעולם הבא שהוא יום השבת יום שכולו שבת ואם חס ושלום לא יתחטא ביום השלישי אזי ביום השביעי לא יטהר כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג, א).

של"ה עה"ת

יט, ב – זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמור דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול

א. ויקחו אליך פרה אדמה. אדמה לעתיד כשיקיצו ישני אדמה יטהרם באפר פרת משה, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, וזהו אדמה תמימה, תמימה אותיות המתים, כשיחיו המתים. אשר אין בה מום ישראל שנאמר (שיר השירים ד, ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. אין בה אותיות הנביא.

[אשר אין בה מום, בה בגימטריא שבעה, ואותיות בה שתים, הרי תשע, רמז תשע פרות נעשו, והעשירית בימות המלך המשיח שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.]

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ב. בנוגע הטהרה דפרה אדומה, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח², יש לומר, שמכיון שמושה ואהרן עמהם³, הרי, כל פרטי העבודה דפרה אדומה יהיו על ידי אהרן הכהן⁴ – כי:

הטעם לכך שעשיית הפרה היתה על ידי אלעזר בן אהרן⁵, מצוותה בסגן⁶, הוא, מפני שיש סיבה המעכבת את עשיית הפרה על ידי אהרן, שאין קטיגור נעשה סניגור כו'⁷.

אמנם, לעתיד לבוא, שאז יושלם לגמרי התיקון על חטא העגל, כמ"ש⁸ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא שייך טעם זה, ובמילא, בודאי יעשה אהרן את הפרה,

(1) יט, ב – זאת חקת התורה...: עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן שיז, ביאור המשך הפרשיות דספר במדבר. (ועיין פרשת משפטים סימן קצה דכתב רבינו בחיי זו"ל דרשו חז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צותה התורה בשר בחלב ופרה אדומה וכו').

(2) רמב"ם הלכות פרה אדומה סוף פרק ג. נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כח עמוד 131 ואילך. ושם נסמן. (עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו).

(3) ראה יזמא ה, ב. תוס' ד"ה אחד – פסחים קיד, סוף עמוד ב.

(4) עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו הערה 2. סימן קז הערה 60, דפרטי העבודה נעשה על ידי הכהן, אבל הציווי וההוראה באה לעתיד על ידי מלך המשיח, עיין שם.

(5) חוקת יג, ג.

(6) פירוש רש"י על הפסוק.

(7) פירוש רש"י שם (השני).

(8) זכרי' יג, ב.

(9) רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה הלכה יב.

(10) ספרי ופירוש רש"י בהעלותך ח, ג. וראה אור התורה בהעלותך עמוד שכז. ועוד.

(11) יחזקאל לו, כה.

(12) יזמא בסופה.

(13) שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה: עיין ילקוט משיח וגאולה על

התורה פרשת בראשית סימן רלז. פרשת בהר סימן ו, ובהנסמן שם.

(14) רומזים לששת אלפים שנה וחד חרוב וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה

פרשת בחוקותי סימן פז. פרשת בהר סימן ו, ובהנסמן שם.

חומש יומי

פרשת חוקת

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

יט (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

ב דא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמקתא שלמתא די לית בה מומא די לא סליק עלה נירא:

(ב) זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל-בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא-עלה עליה על:

(רבח) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה במדבר. אדמה תמימה. שתהא תמימה באדמימות, שאם היו בה שתי שערות שחורות – פסולה.

יט"א < זאת חקת התורה • לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל, לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה. ויקחו אליהם • (במדבר

~ נקודות משיחות קודש ~

אף לאחר שנתלבשו בטעמים שכליים, יכולה להיות איזו מחשבה שאם יכריח השכל שאין מקום חסד ושלום לאיזו מצוה, לא ימסרו נפשם עליה. אשר על כן לא נתגלה טעם פרה אדמה לכלל ישראל, בכדי שתהיה לכל-הפחות מצוה אחת שלא נתלבשה בטעמים שכליים, ועל-ידי-זה, יהיה כח המסירות-נפש בכלל ישראל בגלוי גם בשאר דברים.

רק משה רבנו עליו-השלום, להיותו בטל להקב"ה בתכלית הבטול, יכל להשיג גם מה שלמעלה מהשגה לגמרי, דכיון שמציאותו לא נפרדת כלל מהשם-יתברך, הרי אצלו המסירות-נפש להשם-יתברך דבר טבעי הוא, וזו הפונה ש"השיג טעם פרה", הינו שהונח במציאותו בהנחה פשוטה הבטול לאלוקות.

(יעוין לקו"ש כרך יח עמ' 229 - מתוך 'לקראת שבת')

זאת חקת התורה . . ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה (יט, ב-ג)

אודות פרה אדמה, איתא במדרש (במדבר פ"ט, ג) שאפילו שלמה המלך 'החכם מכל אדם' אמר: "על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדמה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אהבמה והיא רחוקה ממני". ואף-על-פי-כן, גבי משה רבנו עליו-השלום מצינו במדרש (במדבר שם ועוד): "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה". וצריך באור, אם גלה הקב"ה טעם פרה למשה, מדוע לא השיגה שלמה המלך. וכן, לאחר שגלה ה' טעמה למשה, מדוע לא גלהו לכלל ישראל?

והבאור בזה: כל מצות התורה, גם אלו המובנות לנו בסברא, יסודן ומהותן הוא "חקה", שלמעלה מהשגה שכלית. שלכן נקראה הפרה, שהיא המצוה בה נכר בגלוי יתר הפלאתה למעלה משכל – "חקת התורה".

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

(ב) זאת חקת. גם זאת הפרשה, במדבר סיני נאמרה. כאשר צוה השם, וישלחו מן המתנה. ובפסח היו טמאי מינים. ונסמכה זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן: פרה אדמה תמימה. שלא תהיה קטנה. אמר הגאון, כי

(ג) וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ
 אֶל־מַחֻזְזֵי לַמַּחֲנֶה וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:

כ"ט - אֱלֹעֶזֶר • (ספרי) מִצְוַתָּהּ בְּסֵגֶן • אֶל־מַחֻזְזֵי לַמַּחֲנֶה • (יזמא טח ספרי) חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת. וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו •
 (יזמא טז) זֶר שׁוֹחֵט, וְאֱלֹעֶזֶר רוֹאֶה.

(ד) וּלְקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
 אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פְּעָמִים:

כ"ט - אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד • עוֹמֵד בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וּמִתְכַּפֵּן וְרוֹאֶה פֶתְחוֹ שֶׁל הַיְכָל בְּשַׁעַת הַזָּאת
 הַדָּם (יזמא טז) •

(ה) וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעִינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בְּשָׂרָהּ
 וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשֵׁה יִשְׂרָאֵל:

(ו) וּלְקַח הַכֹּהֵן עֵץ אַרְזוֹ וְאֹזֹב וְשָׂנֵי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ
 אֶל־תוֹךְ שַׂרְפַת הַפָּרָה:

(ז) וּכְבֹס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֵא
 אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי כֹהֵן וְיִסְחִי בְשָׂרָה בְּמֵיָא
 וּבְתַר כֵּן יַעֲלֶה לְמִשְׁרִיתָא וְיִהִי מְסַאֵב כֹּהֵן
 עַד רְמִישָׂא:

כ"ט - אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה, שְׂאִין טָמֵא | וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב • סָרְסְהוּ וְנִרְשָׁהוּ: "וְטָמֵא
 מְשֻׁלַּח חוּץ לְשַׁחַט מַחֲנוֹת, אֵלֶּא זָב וּבַעַל קָרִי וּמִצְרַע.

(ח) וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יַכְבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ
 בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

(ט) וְאַסְּף אִישׁ טְהוֹר אֶת אֹפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מַחֻזְזֵי
 לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר וְהִיטָה לְעֵדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדְּהָ חַטָּאת הוּא:

כ"ט - וְהֵנִיחַ מַחֻזְזֵי לַמַּחֲנֶה • (פרה פ"א) לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים
 מִתְחַלְקֵת: אֶחָד נִתֵּן בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד מִתְחַלֵּק
 לְכָל הַמִּשְׁמֶרֶת, וְאֶחָד נִתֵּן בַּחֵיל; זֶה שֶׁל מִשְׁמֶרֶת
 הָיָה חוּץ לְעִזְרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעִזְרוֹת וְכָל הַצָּרִיכִין

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ג) וְהוֹצִיא אֹתָהּ. הַמּוֹצִיא. או | לְעִינָיו: תורה ו
 בְּצוּי. וְכֵן וְשַׁחַט, כִּי הוּא לֹא | (ו) עֵץ אַרְזוֹ. כְּמוֹ לְמִצְרַע. וְשֵׁם רְמִזְתִּי
 יִשְׁחַטְנָה. וְהַעֲד, לְפָנָיו: תורה ד | סוד: תורה ו
 (ה) וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה. הַשׁוֹרֵף. וְהַעֲד, | (ז) וּכְבֹס בְּגָדָיו. הַכֹּהֵן הַשׁוֹרֵף: וְטָמֵא
 הַכֹּהֵן. וְכִבֵּר יֹשֵׁב טָמֵא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים,
 שִׁיְהִיָּה טָמֵא עַד הָעֶרֶב, שְׁלֹא יֵאכַל
 מִן הַקֹּדְשִׁים: תורה ח
 (ט) אִישׁ טְהוֹר. אֵינָנו הַכֹּהֵן הַשׁוֹרֵף:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ט סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יט - פרשת חוקת
 "וַיִּדְרֹאֲבֹן בִּי" (זכריה ב): "לִידוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹזִים" | וּלְפִי הַלְכוּתֶיהָ קָרָאָה הַכְּתוּב "חֲטָאת", לומר שֶׁהיא
 לְשׁוֹן זְרִיקָה. חֲטָאת הוּא • לְשׁוֹן יְחֹטְאִי כְּפִשׁוּטוֹ;

יִוָּצַע דְּכַנִּישׁ יֵת קִטְמָא דְתוֹרְתָא יֵת
 לְבוּשׁוּהִי וְיֵהִי מְסָאָב עַד רְמִישָׁא וְתֵהִי לְבַנְי
 יִשְׂרָאֵל וְלִגְלוּיָא דִּיתְגַּדְרוֹן בִּינִיכוֹן לְקַמֵּי
 עֲלָם:
 (י) וְכַכֵּם הָאֵסָף אֶת־אֶפְרַיִם הַפְּרָה אֶת־בְּנֵי־וְיָ וְטָמָא
 עַד־הָעָרֵב וְהִיִּתָּה לְבַנְי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַה הֵגַר בְּתוֹכְכֶם
 לְחַקֵּת עוֹלָם:

יֵא דִּיקְרַב בְּמַתָּא לְכָל נַפְשָׁא דְאֲנַשָׁא וְיֵהִי
 מְסָאָב שְׂבַעַא יוֹמִין:
 (יא) הַנִּנְעַע בְּמַת לְכָל־נַפְשׁ אָדָם וְטָמָא שְׂבַעַת יָמִים:

יֵב הוּא יְדֵי עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְלִיתָאָה וְכִיּוֹמָא
 שְׂבַעַתָּה יְדְכִי וְאֵם לֹא יְדֵי עֲלוּהִי בְיוֹמָא
 תְלִיתָאָה וְכִיּוֹמָא שְׂבַעַתָּה לֹא יְדְכִי:
 (יב) הוּא יִתְחַטָּא־בּוֹ בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 יִטְהַר וְאֵם־לֹא יִתְחַטָּא בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 לֹא יִטְהַר:

כ"ט - הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ • בְּאֶפְרַיִם הַפְּרָה (ס"א הִנָּה) •

יֵג כָּל דִּיקְרַב בְּמַתָּא כְּנַפְשָׁא דְאֲנַשָׁא דִי יְמוֹת
 וְלֹא יְדֵי עֲלוּהִי יֵת מְשַׁכְּנָא דִּי סָאָב וְיִשְׁתַּחֲוִי
 אֲנַשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אֲרִי מִי אֲדִיוֹתָא לֹא
 אֲזִדְרִיקוּ עֲלוּהִי מְסָאָב יֵהִי עוֹד סְאוּבְתָה
 בַּה:
 (יג) כָּל־הַנִּנְעַע בְּמַת בְּנַפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יְמוֹת וְלֹא
 יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכְּנֵן יְהוָה טָמָא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
 מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּהָ לֹא־זֹרֵק עָלָיו טָמָא יְהוָה עוֹד
 טְמֵאתוֹ בּוֹ:

כ"ט - בְּמַת בְּנַפְשׁ • וְאִיזָה מַת? שֶׁל נַפְשׁ הָאָדָם,
 לְהוֹצִיא נַפְשׁ בְּהִמָּה, שְׂאִין טְמֵאתָה צְרִיכָה הִנָּחָה
 (וְלֹא טְמֵאת שְׂבַעַתָּה). דְּבַר אַחֵר: "בְּנַפְשׁ", זוֹ רְבִיעִית
 דָּם (חולין עב). אֶת־מִשְׁכְּנֵן ה' טָמָא • אִם נִכְנַס לְעוֹרָה
 אֶפְלוּ בְטַבִּילָה, בְּלֹא הִנָּחָת שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי. עוֹד
 טְמֵאתוֹ בּוֹ • אָף־עַל־פִּי שְׂטֵבֶל.

יֵד דָּא אֲוִרִיתָא אֲנַשׁ אֲרִי יְמוֹת בְּמִשְׁכְּנָא כָּל
 דְּעָלַל לְמִשְׁכְּנָא וְכָל דִּי בְּמִשְׁכְּנָא יְהִי מְסָאָב
 שְׂבַעַתָּה יוֹמִין:
 (יד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם פִּי־יְמוֹת בְּאֵהָל כָּל־הַבָּא
 אֶל־הָאֵהָל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֵהָל יְטָמָא שְׂבַעַת יָמִים:

כ"ט - כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֵהָל • בְּעוֹד שֶׁהֵמַת בְּתוֹכוֹ •

טו וְכָל מִן דְּחִסַּף פְּתִיחַ דְּלִית מְגוּפַת שְׂיַיע
 מִקְּרַף עֲלוּהִי מְסָאָב הוּא:
 (טו) וְכָל כְּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אִין־צְמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמָא
 הוּא:

אָבִי עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מַהְדוּרַת כְּלוּם, אַבְרַמֹּבִיץ

לְמִי נִדְּהָ. פִּירוּשׁוֹ, רְחוּק. כְּמוֹ
 מְנַדְּכִים: וְטָמָא עַד הָעָרֵב. וְאַחַר
 שְׂאֵמֵר שְׂיִכְבַּס אֶת בְּנֵי־וְיָ, אִין צוֹרֵף
 לְהַזְכִּיר שְׂיִרְחֵץ בְּמִים: תּוֹרָה י
 (י) וְלִגְרַה הֵגַר בְּתוֹכְכֶם. בְּעִבּוֹר הַיּוֹת
 אֲרָץ יִשְׂרָאֵל קְדוּשָׁה, כִּי הַכְּבוֹד שֶׁם:
 תּוֹרָה יא
 (יא) לְכָל נַפְשׁ אָדָם. יְהוּדִי אוֹ עוֹבֵד
 כּוֹכְבִים: אָדָם. וְלֹא בְהִמָּה: וְטָמָא.
 יֵהִיָּה טָמָא. וְהוּא פּוֹעֵל עֲתִיד, כִּי
 הַיְיָו הִשְׁיִבוֹ. וְעַל דְּעַתִּי, שֶׁהוּא פּוֹעֵל
 עָבֵר: תּוֹרָה יב
 (יב) יִתְחַטָּא בּוֹ. יְסוּר חֲטָאוֹ בּוֹ. אוֹ
 כְּמוֹ תְחַטָּאִי בְּאִזּוֹב וְאֶתְהַר. וְיִדּוּעַ כִּי
 בְּסוּד הַחֲשָׁבוֹן, הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹ הַשְּׂבִיעִי:
 תּוֹרָה יג
 (יג) כִּי מִי נִדְּהָ. יֵשׁ מְפָרְשִׁים, כְּמוֹ
 אָף בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטָּא: לֹא זֹרֵק עָלָיו.

כַּן בְּנוֹגַעַ. וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוּ בַלְשׁוֹן "מִזֶּה", לומר לך שְׁאִינָן מְטַמְּאִין עד שִׁיְהֵא בְּהֵן שְׁעוֹר הַזָּאֵה. וְהַנִּגְעַ וְגו' יִטְמָא • וְאִין טְעוּן כְּבוֹס בְּגָדִים.

כַּיִי • וּמִזֶּה מִי־הִנְדָּה • (גדה ט, יזמא יד) רְבוּתֵינוּ אָמְרוּ שֶׁהַמִּזֶּה טְהוֹר, וְזֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁהַנוֹשֵׂא מִי חֲטָאת – טַמָּא טַמְאָה חֲמוּרָה לְטַמָּא בְּגָדִים שְׁעָלָיו, מִה־שְׁאִין־

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגְעֻבוּ הַטְּמָא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת תְּטַמָּא עַד־הָעֶרֶב: פ

כָּשֶׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהָרֵן, שֶׁהוּא כַּהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֶגְלָה. וְלִפִּי שֶׁאֶהָרֵן עָשָׂה אֶת הָעֶגְלָה, לֹא נִעֲשִׂית עֲבוּדָה זו עַל־יָדוֹ, שְׁאִין קִטְיָגוֹר נִעֲשֶׂה סְנִיגוֹר: (ד) וְיִשְׁרָף אֶת־הַפָּרָה • כָּשֶׁם שֶׁנִּשְׂרָף הָעֶגְלָה: (1) עַץ אֶרֶז וְאֶזוֹב וְשֵׁנֵי תוֹלְעָת • שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין הָלָלוּ כִּנְגֵד שְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְלוּ בָּעֶגְלָה. וְאֶרֶז הוּא הַגְּבֵה מִכָּל הָאֵילָנוֹת, וְאֶזוֹב נְמוּךְ מִכָּלֶם. סִימָן, שֶׁהַגְּבֵה שֶׁנִּתְגָּאָה וְחֲטָא, יִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּאֶזוֹב וְתוֹלְעָת, וְיִתְכַפֵּר לוֹ: (ט) לְמַשְׁמֶרֶת • כִּמוֹ שֶׁפִּשְׁעֵי הָעֶגְלָה שְׁמור לְדוֹרוֹת לְפָרְעָנוֹת, שְׁאִין לָךְ פְּקָדָה שְׁאִין בִּיה מִפְּקָדַת הָעֶגְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לז): "וּבַיּוֹם פְּקָדֵי וּפְקָדוֹתַי וְגו'". וְכָשֶׁם שֶׁהָעֶגְלָה מְטַמְּא כָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ, כֵּן פָּרָה מְטַמְּאָה כָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ. וְכָשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּהֲרוּ בְּאֶפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיִּזְרַע עַל־פְּנֵי הַיָּם וְגו'", כֵּן "וְלִקְחוּ לְטַמָּא מִצֶּפֶר שְׂרָפַת חֲטָאת וְגו'".

כַּיִי • וְכָל אֲשֶׁר־יִגְעֻבוּ • "הַטְּמָא" הִזָּה שֶׁנִּטְמָא בְּמַת "יִטְמָא". וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת • בּוּ בְּטַמָּא מַת. תְּטַמָּא עַד־הָעֶרֶב • מִכָּאן לְמַדְנֹה, שֶׁהַמַּת אֲבִי אֲבוֹת הַטְּמָאָה, וְהַנוֹגֵעַ בּוּ אֵב הַטְּמָאָה וּמְטַמָּא אָדָם. זֶהוּ פְּרוּשָׁה לִפִּי מִשְׁמָעָה וְהַלְכוּתִיָּה. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה הָעֲמֻקָּתִי מִיִּסְדּוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְּרָשׁוֹן, וְזֶהוּ: (ב) וְיִקְחוּ אֶלְיָךְ • מִשְׁלָהֶם, כָּשֶׁם שֶׁהֶם פָּרְקוּ נְזֻמֵי הַזָּהָב לְעֶגְלָה מִשְׁלָהֶם, כֵּן יִבִּיאוּ זוֹ לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהֶם. פָּרָה אֲדָמָה • מִשְׁלָה לְכֵן שֶׁפָּתַח שֶׁטְנֵף פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ. אָמְרוּ: תְּבֵא אִמּוֹ וְתִקְנַח הַצּוּאָה, כֵּן תְּבֵא פָּרָה וְתִכַּפֵּר עַל הָעֶגְלָה. אֲדָמָה • עַל שֵׁם (יִשְׁעִיָּה א): "אִם יֵאָדִימוּ כִתּוּלַע", שֶׁהַחֲטָא קְרוִי אָדָם. תְּמִימָה • עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ תְּמִימִים וְנִעֲשׂוּ בּוּ בְּעַלֵּי מוֹמִין – תְּבֵא זוֹ וְתִכַּפֵּר עֲלֵיהֶם וְיִחַזְּרוּ לְתַמּוּתָם. לֹא עֲלָה עֲלֵיָהּ עַל • כָּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ מִעֲלֵיהֶם עַל שְׁמִים: (ג) אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן •

~ נקודות משיחות קודש ~

שֶׁהַפָּרָה הַעֲשִׂירִית יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ: רָמַז רָמַז לְנוֹ, שֶׁשְׁלֵמוֹת הַטְּהָרָה תִּהְיֶה בְּטוֹל הַמְּנוֹת לְגַמְרִי, "בְּלַע הַמְּנוֹת לְנֶצַח".
(לקוטי שיחות לג עמ' 128)

תְּבֵא פָּרָה וְתִכַּפֵּר עַל הָעֶגְלָה (רש"י יט, כב) בְּאֶרֶז הַמִּפְרָשִׁים, שֶׁלּוֹא חֲטָא הָעֶגְלָה לֹא הִתְהַוָּה מִיְתָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי בְּמַתַּן תּוֹרָה זָכוּ ל"חֲרוֹת מִמְּלֶאךָ הַמְּנוֹת", וְהַחֲטָא גָרַם לְמִיְתָה וְלִטְמָאתַת מַת; וּמוֹכֵן אֶפּוֹא, שֶׁכַּפֵּרַת הַחֲטָא מְבַטֵּלַת בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא טַמְאָת מַת. וַיִּזַּע לומר, שֶׁזֶהוּ שֶׁכַּתֵּב הַרְמַב"ם

כ (א) וַיָּבֵאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מְדַבְּרֵ־צֶן בְּחַדְשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקוֹדֶשׁ וְתַמָּת שָׁם מְרִים וְתִקְבֵר שָׁם:

(כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מְרִים לְפָרְשַׁת פָּרָה אֲדָמָה? לומר לך: מֵה קָרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין ("ס"א כְּמוֹ שֶׁפָּרָה אֲדָמָה

כַּיִי • כָּל־הָעֵדָה • עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכַּכֵּר מַתּוֹ מַתִּי מְדַבֵּר, וְאֵלוֹ פָּרְשׁוּ לַחַיִּים. וְתַמָּת שָׁם מְרִים • (מ"ק

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כב) וְכָל אֲשֶׁר יִגְעֻבוּ הַטְּמָא יִטְמָא • שֶׁהוּא טַמָּא מַת, אוֹ עֲצָם אוֹ קָבֵר: תְּטַמָּא עַד הָעֶרֶב. וְתַחֲסִין: תּוֹרָה א (א) בְּחַדְשׁ הָרִאשׁוֹן. בְּשִׁנַּת הָאֲרָבָעִים.

מְכַפְּרֶת), אף מיתת צדיקים מְכַפְּרֶת. וּתְמַת שָׁם מְרִים • (ס) אף היא בְּנִשְׁקָה מִתָּהּ. וּמִפְּנֵי מָה לֹא

(ב) וְלֹא־הָיָה מַיִם לַעֲדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן: בְּלֹא הָיָה מַיָּא לְכַנְשֵׁתָא וְאַתְּכַנְשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן:

כִּי־יֵלֵךְ וְלֹא־הָיָה מַיִם לַעֲדָה • מִכָּאן, שְׁכָל אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מְרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

ועל-אחת-פמה-וכמה בזמינו, שהמאורעות מתרחשים במהירות גדולה הרבה יותר, ברור הדבר, שאם רק מתעסקים מתוך רגש, מסיכה ונתינה עד למסירת נפש (באופן חיובי) - מצליח הקב"ה ורואים פירות טובים במהירות גדולה יותר, או תיכף ומיד, ובכל אופן - תוך משך זמן קצר.

יש כאלו שנופלים ברוחם בגלל שלמרות יגיעתם, הן בנוגע לעצמם והן בנוגע לזולתם, אינם רואים מיד את הפירות. וגם על זה ישנו לימוד מפרשת השבוע - שלמרות שבמשך ארבעים שנה לא ידעו בני ישראל בזכות מי הייתה להם הבאר שממנה שתו בהיותם במדבר, הנה סוף-כל-סוף נודע להם הדבר, אם כי לאחר משה זמן רב.

(שיחת יום א' פרשת חוקת, בדר"ח תמוז, ה'תשכ"ו)

(ג) וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ בְּגֹוע אַחֲינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

כִּי־יֵלֵךְ וְלוֹ גִּוְעֵנוּ • הַלֹּאֵי שְׂגֹוְעֵנוּ. בְּגֹוע אַחֲינוּ • במיתת אחינו בדבר. לְמַד שְׁמִיתָת צָמָא מְגַנָּה מִמֶּנָּה. בְּגֹוע • שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ "בְּמִיתַת אַחֲינוּ", וְלֹא

(ד) וְלִמָּה הִבַּאתֶם אֶת־קַחַל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ:

(ה) וְלִמָּה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַבִּיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה לֹא־מְקוֹם זֶרַע וְתַאֲנָה וְגִפְן וְרִמּוֹן וַיְמִים אֵין לְשִׁתּוֹת:

(ו) וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב) וְלֹא הָיָה מַיִם לַעֲדָה. סֵפֶר הַכְּתוּב שְׁנַיִם מְאֻרְעִים, הָאֶחָד מוֹת מְרִים, וְהַשֵּׁנִי מוֹת אֶהָרָן וּמֹשֶׁה, וְלֹא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ. וְהַחֵל לְסַפֵּר הַסֵּבָה: תוֹרָה ג
(ג) וַיִּרְבּ. מִבְּנֵן הַפְּעִיל: בְּגֹוע אַחֲינוּ. שֵׁם הַפְּעִיל, כְּמוֹ שְׂכַב אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ:
(ד) וְלִמָּה הִבַּאתֶם. יְדַבֵּר לְמֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן, כִּי בֵּן כְּתוּב וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהָרָן: וְשֵׁם וַיִּרְבּ הָעָם עִם מֹשֶׁה. שֶׁהִמְרִיבָה הִיָּתָה עִם מֹשֶׁה
(ה) הֵעֲלִיתֵנוּ. מִלָּה זָרָה: תוֹרָה ה
(ו) וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל. כְּדַמוֹת בּוֹרְחִים: וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. לְהַתְּפַלֵּל. וַיֵּשׂ אֹמְרִים, לְדְרוֹשׁ אֶת הַשֵּׁם בְּנִבְיָאָה: תוֹרָה ו

~ יום שלישי א' תמוז ~

ז ומליל יי עם משה למימר:

(ז) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ח סב ית חטרא ואכנש ית כנשתא אתה
ואהרן אחוד ותמללון עם כיפא לעיניהון
ותתן מוהי ותפק להון מזא מן כיפא ותשקי
ית כנשתא וית בעיריהון:

(ח) קח את־המטה והקהל את־העדה אתה ואהרן
אחיך ודברתם אל־הסלע לעיניהם ונתן מימיו
והוצאת להם מים מן־הסלע והשקית את־העדה
ואת־בעי־הים:

כ"ז • ואת־בעי־הים • (במדבר רבה) • מכאן, שחס הקדוש־ברוך־הוא על ממונם של ישראל.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

התאנף ה' בגללכם. ואחרים אמרו, כי ישראל אמרו שיוציא מסלע אחר, וראיתם המן הסלע הזה. ומשה פחד להחליף דבור השם, ובעבור שלא האמין להוציא מים מן הסלע שאמרו, על פן נענש. וזה טעם לא האמנתם בי, גם זה הפירוש איננו נכון. כי הכתוב אמר מריתם את פי, והנה לא מרו. והפירוש הנכון בעיני, אגלגלו ברמיזות. דע כי כאשר ידע החלק את הכל, ידבק בכל. ויחדש בכל, אותות ומופתים. ואמת כי השם אמר למשה ולא־הרן ודברתם, ולא דברו בעבור מריבת העם עם משה. והנה החלק חלק, והכה הסלע ולא יצאו מים עד שהכהו פעם שנית. והנה לא קדשו השם, ומרו ומעלו בשגגה. גם יוכל המפרש לפרש, ויבטא בשפתיו על משה, כי על פן נענש, כי לא היה ראוי שיִדבר דבר עד שימלא שליחות השם. גם יהיה דרש קדמונינו ז"ל כי החטא היה בעבור שאמר שמעו נא המורים. ורמזו זה הסוד: אל הסלע. שהודעתיה. או הנמצא סמוך למתנה: ונתן מימיו. בעבור מימיו, טעו רבים ואמרו כי זה הסלע הוא הצור. ואלה עורי לב כי הצור הוא בחורב, וזה הסלע היה בקצה ארץ אדום, כי בקדש היה. גם תבין לפרש מימיו – המים שאמתן בו: תורה ט

בביטואו, לא במכה. גם זה איננו נכון, כי משה אמר זה, ולמה נענש אהרן. ועוד, כי אין במעשה זכר דבור. והראיה שהביא איננה ראיה, כי אין פירוש כי המרו את רוחו כי אם אל השם. וכן כתוב, והמה מרו ועצבו את רוח קדשו. וזה פירוש ויקציפו על מי מריבה. והטעם, שהקציפו השם. וכן כתוב המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל על ה'. וידע למשה בעבורם, כי המרו את רוח השם, ויגזור על משה שלא יפנס לארץ. ואחרים אמרו, כי הדבור אל הסלע שאיננו שומע, איננה כי אם במכה. ואם כן למה נענש משה. ואחרים אמרו בעבור שלא אמרו שירה, כמו עלי באר ענו לה. וזה טעם אשר לא קדשתם. והאחרים אמרו, כי השם צנה שיִדברו, והם לא דברו רק הנה משה, על פן נענשו שניהם, ונאמר להם מעלתם מריתם, לא האמנתם, לא קדשתם. ואנשי שקול הדעת אמרו, שלא תבין שיהיה שליח השם ימיר דבור השם. ואם הוא המיר, איך נאמין בתורתו. גם אלה לא דברו נכונה, כי אילו היה מחליף במצנה, מיד היה נענש. כי הנה נענש על דבר שאינו מצנה לעולם, ולא תורה לישראל, ולא נעשה בודוון רק בשגגה, בעבור שהכעיסוהו ישראל. וכן אמר, גם בי

קח את המטה. יש ככאן פירושים רבים. יש בדברי יחיד, בעבור שאמר לישראל שמעו נא המורים, והם בני אברהם יצחק ויעקב. ואילו היה כן, למה אמר להם עוד ממרים הייתם. ואחרים אמרו, כי מלת ודברתם, כמו והקיתם. וכמוהו, ותדבר את כל זרע המלוכה. ואין זה נכון, כי המלה מגזרת דבר או מן ידבר עמים תחתנו. והנה פירוש ותדבר, כמו ותאבד. וכן בספר השני. והנה פירוש ודברתם אל הסלע, ואבדתם. ועוד, אם כן הפירוש, למה נענש משה. גם הם השיבו, בעבור שהכה פעמים. אם כן למה נענש אהרן. ויאמר רבי משה הדרשן ז"ל הספרי, יש אותות נעשות בדבור, ויש בפועל ודבור, כמו מלת אלישע. והשם צנה שיקח המטה להכות בסלע כמשפט הצור. והוסיף מלת ודברתם, להוציא המים במכה ובדבור. ובעבור שהכעיסו ישראל, אמר להם המן הסלע הזה נוציא לכם מים. והיתה דעתו כי אין יכולת בנו להוציא מים מהסלע, כי אם בכח השם. והנה לא פירש דבורו היטב, וחשבו אנשים בלבם כי דבורו שלא יוכל השם להוציא מים מן הסלע. וזה טעם אשר לא קדשתם אותי. והביא ראיה מדברי המשורר שאמר כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו. והנה החטא היה

~ יום רביעי ב' תמוז ~

יד ושלח משה אֶזְגִּידִין מִרְקָם לְוַת מִלְכָּא דְאָדוּם כְּדָנּוּ אָמַר אַחֲוֵיךָ יִשְׂרָאֵל אַתְּ יַדְעַת יַת כָּל עֲקֻמַּת דִּי אַשְׁכַּחְתְּנָא :

(י) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקִּדְשׁ אֶל־מִלְכֵי אֲדוּם כֹּה אָמַר אַחֲוֵי יִשְׂרָאֵל אַתְּהָ יַדְעַת אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצֵּאתֵנוּ :

פִּירַשׁ אַבִּיכֶם מֵעַל אַבִּינוּ (שם לו) : "וַיִּלְךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲוֵי" - מִפְּנֵי הַשְּׂטֵר־חֹב הַמְטֵל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב.

כש"י אַחֲוֵיךָ יִשְׂרָאֵל • מָה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאֵן אַתְּוָה? אֵלָּא אָמַר לוֹ: אַחֲוִים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי אַבְרָהָם, שְׂנֵאָמַר לוֹ (בראשית טו) : "כִּי־גַר יִהְיֶה יִרְעֶךָ", וְעַל שְׂנִינּוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחֹב לְפָרְעוֹ. אַתְּהָ יַדְעַת אֵת כָּל־הַתְּלָאָה • לְפִיכֶךָ

טו וַיִּחַתּוּ אֶבְרָהָמָא לְמַצְרַיִם וַיִּתְּכֵנָא כְּמַצְרַיִם יוֹמִין סִגְיָאִין וְאַבְאִישׁוּ לְנָא מַצְרָאִי וְלֹאֲבַחְתְּנָא :

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִמָּה וַנִּשְׁבַּב בְּמַצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מַצְרַיִם וְלֹאֲבַחְתִּינוּ :

כש"י וַיִּרְעוּ לָנוּ • סִבְלָנוּ צְרוּת רַבּוּת. וְלֹאֲבַחְתִּינוּ • מִכָּאֵן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּכֶכֶר כְּשֶׁפָּרְעוֹנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל.

כש"י וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי הוֹהוּ וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקִדְשׁ עִיר קִצְהָ גְבוּלְךָ :

טז וַצִּלִּינָא קָדָם יְיָ וְקִבִּיל צִלוֹתְנָא וְשִׁלַּח מַלְאָכָא וְאַפְקָנָא מִמַּצְרַיִם וְהָא אֲנַחְנָא בְּרַקָּם קָרְתָא דְבִסְטֵר תַּחֲוּמֶךָ :

(טז) וַנִּצְעַק אֱלֹהֵי הוֹהוּ וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקִדְשׁ עִיר קִצְהָ גְבוּלְךָ :

זָה מֹשֶׁה. מִכָּאֵן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מַלְאָכִים", וְאוֹמַר (ד"ה ב לו) : "וַיְהִי מַלְעָבִים בְּמִלְאָכֵי הָאֱלֹהִים".

כש"י וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ • בְּפִרְכָּה שֶׁבְּרַכְנוּ אַבִּינוּ (בראשית כז) : "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב", שְׂאֵנוּ צוֹעֲקִים וְנִעְנִים. מַלְאָךְ •

יז נַעֲבַר כַּעַן בְּאַרְעֶךָ לֹא נַעֲבַר בְּחֶקֶל וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתִּי מִי גוֹב בְּאַרְחַ מִלְכָּא גִזַּל לֹא נִסְטִי לְמִינָא וְלִסְמָאֵלָא עַד דְנַעֲבַר תַּחֲוּמֶךָ :

(יז) נַעֲבְרָה־נָּא בְּאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר דְרָךְ הַמִּלְךְ גִּלְךָ לֹא נִטְהַל יָמִין וּשְׂמָאוֹל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבַר גְּבֻלְךָ :

לֹא נִשְׁתֶּה מִמְּנוּ, אֵלָּא נִקְנָה מִכֶּם אֶכֶל וַיִּמִּים לְהִנָּאֲתַכֶּם. מִכָּאֵן לְאַכְסְנָאִי, שְׂאֵף־עַל־פִּי שֵׁישׁ כִּירוֹ לְאַכֵּל, יִקְנָה מִן הַחֲנוּנִי, כְּדִי לְהַנּוֹת אֵת אֲשַׁפְּיוֹ. דְרָךְ הַמִּלְךְ גִּלְךָ וְגו' • אָנוּ חוֹסְמִים אֵת בְּהַמְתַּנּוּ וְלֹא יִטוּ לְכָאֵן וּלְכָאֵן לְאַכֵּל.

כש"י נַעֲבְרָה־נָּא בְּאַרְצֶךָ • אֵין לָךְ לְעוֹרַר עַל הִרְשָׁה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁם שְׁלֹא פָרַעַת הַחֹב, עֲשֵׂה לָנוּ עֶזֶר מְעַט לְעֵבֶר דְרָךְ אַרְצֶךָ. וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר • (במדבר רבה) "מִי בּוֹרוֹת" הָיָה צְרִיף לּוֹמַר, אֵלָּא כִּף אָמַר מֹשֶׁה : אֵף־עַל־פִּי שֵׁישׁ כִּי־דִינוּ מִן לְאַכֵּל וּבְאֵר לְשִׁתּוֹת,

יח וַאֲמַר לָהּ אֲדוּמָאָה לֹא תַעֲבַר בְּתַחוּמֵי דִילְמָא בְּדִקְטָלִין בְּחַרְבָּא אָפוּק לְקַדְמוּתֶךָ :

(יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוּם לֹא תַעֲבֹר בִּי פִּן־בְּחַרְבִּי אֵצֶא לְקִרְאתֶךָ :

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יז) בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם. שְׁלֹא יִשְׁחִיתוּ. וְאַפְּלוּ מִי הַבָּאוֹרוֹת שְׁלָכֶם, לֹא נִשְׁתֶּה: דְרָךְ הַמִּלְךְ גִּלְךָ. אִם הִדְרָךְ שֶׁהַמִּלְךְ הוֹלֵךְ בָּהּ. אוּ פִירוּשׁוֹ, הִדְרָךְ שֶׁיִּצְנֶנָּה הַמִּלְךְ שֶׁהוּא מִלְךְ אֲדוּם, גִּלְךָ: תורה יח

(טז) וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ. כְּמִשְׁמַעוֹ. וְכֵן הַפְּתוּב אוֹמַר וּמִלְאָךְ פְּנִי הוֹשִׁיעֶם. וְרַבִּים פִּירְשׁוּהוּ עַל מֹשֶׁה, כִּי מִצְאוּ וַיֹּאמֶר חֲגִי מִלְאָךְ ה'. וְאֵין זֹאת דְּעַתִּי: תורה יז

(יד) מִקִּדְשׁ. שֵׁם מְקוֹם עִיר. וְאֵינְנוּ קֹדֶשׁ בְּרַנְעָה, כִּי אוֹתוֹ הוּא מִדְּבַר. וְכֵן הַפְּתוּב אוֹמַר, יִחִיל ה' מִדְּבַר קֹדֶשׁ: הַתְּלָאָה. פִּירְשְׁתִּיו: תּוֹרָה טו
(טו) לָנוּ מַצְרַיִם וְלֹאֲבַחְתִּינוּ. שְׁמַתוֹ. וְהִטְעַם, שְׂאָרְךָ זְמַן רַעְתָּם: תורה טו

כה דבר ית אהרן וית אלעזר ברה ומסיק
 תהוון להר טורא :
ההר:

כט"ו קח את אהרן • בדברי נחומים. אמר לו: אשריך שתראה פתך נתון לבנך, מה שאין אני זכאי לך.

כו ופשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את
 אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם:
 כו ואשלח ית אהרן ית לבושהי ותלבשונו
 ית אלעזר ברה ואהרן יתפגש וימות תמן:

כט"ו אֶת־בְּגָדָיו • את בגדי כהנה גדולה הלבשהו, והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו. אמר לו: "הפגס למערה", ונכנס. ראה משה מצעת ונר דלוק. אמר לו: "עלה למטה" – ועלה, "פשט ידיך" –

ופשט, "קמץ פיך" – וקמץ, "עצם עיניך" – ועצם, מיד חמד משה לאותה מיתה, וזהו שנאמר לו (דברים לב): "כאשר־מת אהרן אחיך" – מיתה שנתאנית לה.

כו ועבד משה כמא די פקיד יי וסליקו להר
 טורא לעיני כל פנשתא:
 כו ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל־הר
 ההר לעיני כל־העדה:

כט"ו ויעש משה • (במדבר רבה) אף־על־פי שהדבר קשה לו, לא עכב.

כה ופשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם
 את אלעזר בנו ומת אהרן שם בראש ההר וירד
 משה ואלעזר מן־ההר:

כה ואשלח משה ית אהרן ית לבושהי
 ואלביש תהוון ית אלעזר ברה ומית אהרן
 תמן בריש טורא ונחת משה ואלעזר מן
 טורא:

כט ויחזו כל פנשתא ארי מית אהרן וכבו ית
 אהרן תלתין יומין כל בית ישראל:
 כט ויראו כל־העדה כי גוע אהרן ויבכו את־אהרן
 שלשים יום כל בית ישראל:

כט"ו ויראו כל־העדה וגו' • (שם) כשראו משה ואלעזר
 יורדים ואהרן לא ירד, אמרו: היכן הוא אהרן? אמר
 להם: מת. אמרו: אפשר, מי שעמד כנגד המלאך ועצר
 את המגפה ישלט בו מלאך המות? מיד בקש משה

רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה, ראו
 – והאמינו. כל בית ישראל • האנשים והנשים; לפי
 שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי
 מריבה ו בין איש לאשתו. כי גוע • אומר אני

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>והינו: כל - מרבה כל הזכרים. בית ישראל - מרבה גם הנשים.</p> <p>(לקוטי שיחות כד עמ' 253)</p>	<p>ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ו בין איש לאשתו (רש"י כ. כט) התבות "בין בעלי מריבה" מיתרות לכאורה, שהרי החדוש הוא שגם הנשים בכו. ויש לומר, שגם לגבי האנשים היה חדוש: כלם בכו, פכתוב "כל בית ישראל".</p>
---	--

כט ופשט. והלבשתם. יוצאים לשנים פעולים: וטעם ואהרן יאסף. כי בעת שתפשוט בגדיו, מיד ימות:

ויאסף אהרן אל עמיו. פירשתי: ומהמארע שאירע, בכו שלשים יום: תורה כו

כט) ויראו כל העדה. כאשר ראו ומלת גויעה. פירשתי: תורה א

ב וַיִּקְרָא יִשְׂרָאֵל קְרִיֵּי קְדָם יְיָ וַיֹּאמֶר אִם מִמָּסַר תִּמְסַר יְתָ עֲמָא דְדִין בִּידֵי וַאֲגַמֵּר יְתָ קְרִיֵיהוֹן :

(ב) וַיִּדַּר יִשְׂרָאֵל נָדַר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־הָעַם הַזֶּה בְּיַדִּי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת־עֲרֵיהֶם:

כ"ט - וְהַחֲרַמְתִּי • אֶקְדִּישׁ שְׁלָלָם לְגִבְתָּהּ.

ג וַיִּקְבֵּל יְיָ אֶל־וֹתָהּ דֵּי־יִשְׂרָאֵל וּמָסַר יְתָ כְּנַעֲנָה וַגֹּמֵר וְתֵהוֹן וְיָתָ קְרִיֵיהוֹן וַקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא חֲרָמָה :

(ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֹתָהֶם וְאֶת־עֲרֵיהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם חֲרָמָה: פ

כ"ט - וַיַּחֲרֵם אֹתָהֶם • בְּהִרְגָהּ. וְאֶת־עֲרֵיהֶם • חֲרַמִּי גִבְתָּהּ.

ד וַיִּנְטְלוּ מֵהָר טוֹרָא אֲרַח יִמָּא דְסוּף לְאַקְפָּא יְתָ אֲרַעָא דְאַדוּם וַעֲקַת נַפְשָׁא דְעֲמָא בְּאַרְחָא :

(ד) וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר דְרָדְךָ יַם־סוּף לְסַבָּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוּם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בְּדֶרֶךְ:

הַיּוֹם, לְפִיכָךְ קִצְרָה נַפְשָׁם בְּעֲנוּי הַדֶּרֶךְ. וּבִלְשׁוֹן לַע"ז אֲנִקְרוּטְלוֹ"ר. וְלֹא יִתְבַּן לֹמֵר "וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעַם בְּדֶרֶךְ" – בַּהֲיוֹתָם בְּדֶרֶךְ, וְלֹא פִירַשׁ בּוֹ בְּמַה קִצְרָה, שְׁכָל מָקוֹם שֶׁתִּמְצָא 'קִיצוֹר נַפֶּשׁ' בְּמִקְרָא, מִפּוֹרֶשׁ שֵׁם בְּמַה קִצְרָה, כְּגוֹן (זכריה יא): "וַתִּקְצַר נַפְשֵׁי בְּהֵם", וְכְגוֹן (שופטים י'): "וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בְּעַמְלֵי יִשְׂרָאֵל", וְכָל דְּבַר הַקָּשָׁה עַל אָדָם, נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן "קִיצוֹר נַפֶּשׁ", כְּאֲדָם שֶׁהִטְרַח בָּא עָלָיו וְאֵין דַּעְתּוֹ רַחֲבָה לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדְּבָר וְאֵין לוֹ מָקוֹם בְּתוֹךְ לְבוֹ לְגוֹר שֵׁם אוֹתוֹ הַצַּעַר. וּבְדְבַר הַמְטְרִית נּוֹפֵל לְשׁוֹן גְּדֵל, שֶׁגְדוֹל הוּא וְכַבֵּד עַל הָאָדָם, כְּגוֹן (זכריה יא): "וְגַם נַפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי" גְדֵלָה עָלַי, (איוב י'): "וַיִּגְאָה פֶּשַׁח תַּצוּדֵנִי". כָּלָּל שֶׁל פְּרוֹשׁ: כָּל לְשׁוֹן קִצוֹר נַפֶּשׁ בְּדְבָר – לְשׁוֹן שְׂאִין יְכוּל לְסַבְּלוֹ הוּא, שְׂאִין הַדַּעַת סוֹבְלָתוֹ.

כ"ט - דְרָדְךָ יַם־סוּף • בֵּינוֹן שְׁמַת אֶהְרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מִלְחָמָה זוֹ, חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם דְרָדְךָ יַם סוּף, הוּא הַדֶּרֶךְ שֶׁחֲזָרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מְרַגְלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א): "וַיִּסְעוּ הַמַּדְבָּרָה דְרָדְךָ יַם־סוּף". וְכֵאֵן חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם (עין פ' פנחס) שְׁבַע מַסְעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם י'): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵר בְּנֵי־יַעֲקֹב מוֹסְרָה, שֵׁם מַת אֶהְרֹן". וְכִי בְּמוֹסְרָה מַת? וְהֲלֹא בְּהַר הָהָר מַת?! אֲלֹא שֵׁם חֲזָרוּ וְהִתְאַבְּלוּ עָלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאֵלוֹ הוּא בְּפִנְיָהֶם. וְצֹא וּבִדֵּק בְּמַסְעוֹת, וְתִמְצָא שְׁבַע מַסְעוֹת מִן מוֹסְרָה עַד הַר הָהָר. לְסַבָּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוּם • שְׂלֵא נִתְּנָם לְעַבֵּר בְּאַרְצוֹ. וַתִּקְצַר נַפְשֵׁיהֶם בְּדֶרֶךְ • בְּטִרַח הַדֶּרֶךְ שֶׁהִקְשָׁה לָהֶם. אֲמָרוּ: עַכְשָׁו הֵיינו קְרוּבִים לְהַכְנִס לְאַרְץ וְאֵנּוּ חוֹזְרִים לְאַחֲרֵינוּ, כִּף חֲזָרוּ אֲבוֹתֵינוּ וְנִשְׁתַּהוּוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁמּוֹנָה שָׁנָה עַד

ה וַאֲתַרְעַם עֲמָא בְּמִימְרָא דִּי יְעַם מִשָּׁה נְצוֹ לְמָא אֶסְקַתְנָא מִמְצָרִים לְמִמַּת בְּמַדְבָּרָא אַרִי לִית לְהִמָּא וְלִית מִיָּא וּנְפִשָׁא עֲקַת בְּמִנָּא דְדִין דְּמִיכְלָה קְלִיל :

(ה) וַיְדַבֵּר הָעַם בְּאַלְהֵימ׃ וּבְמִשָּׁה לְמַה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמְצָרִים לְמוֹת בְּמַדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וּנְפִשָׁנוּ קִצָּה בְּלָחֶם הַקֶּלֶקֶל:

(ה) לְפִי שֶׁהִמֵּן נִבְלַע בְּאַיְכָרִים, קְרָאוּהוּ "קְלוֹקֵל", אֲמָרוּ: עֲתִיד הִמֵּן הַזֶּה שִׁיתְפַּח בְּמַעֲיָנוּ, כְּלוּם יֵשׁ יְלוּד אִשָּׁה שֶׁמְכַנִּים וְאֵינוּ מוֹצִיא? .

כ"ט - בְּאַלְהֵים וּבְמִשָּׁה • הַשּׁוּוּ עֲבַד לְקוֹנוֹ (כמ"ח). לְמַה הֵעֲלִיתֵנוּ • שְׁנֵיהֶם שׁוּיִם. וּנְפִשָׁנוּ קִצָּה • אַף זֶה לְשׁוֹן 'קִיצוֹר נַפֶּשׁ' וּמָאוּס. בְּלָחֶם הַקֶּלֶקֶל. (ע"ב)

אבן עזרא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

אֲמָרוּ כְּלוּם, כִּי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם יִקְרָא בְּתַחֲלָה צִפְתָּ, וְזֶה מִלְךְ עֲרַב. וְהִיא מִתְּחִלָּה, שְׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְרַבִּים בְּמִקְרָא כְּמוֹ הֵם. וּמִלְךְ עֲרַב עַל פְּשוּטוֹ הוּא מֵעַבְרָא לְיִרְדֵּן מִזְרְחָה. וְנִסְמְכָה זֹאת הַפְּרָשָׁה לְמוֹת אֶהְרֹן, כִּי הִכְתוּב סֵפֶר מַה שְׂאִירַע בְּהַר הָהָר, קוֹדֵם נִסְעָם מִשָּׁם. וְהַעֲד, וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלְךְ עֲרַב, וְאַחֲרָיו וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר. וְאִם תִּבְקַשׁ מַה שִׁמְעָה, הִנֵּה מִפּוֹרֶשׁ: כִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דְרָדְךָ הָאֲתָרִים. הָאֲתָרִים יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הָאֲלֹ"ף נּוֹסֵף. וְהַשְּׁעָם, הַתָּרִים אֵת

(ו) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיִּנְשְׁכוּ
 וַיָּגְרִי יְיָ בַּעֲמָא ית חוֹזֵן קָלָן וַיִּכְתּוּ ית עֲמָא
 וּמִית עִם סִגֵּי מִיִּשְׂרָאֵל:
 אֶת־הָעָם וַיָּמַת עִם־רַב מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"ו • אֶת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים • (במ"ד) שְׂשׂוּרְפִים אֶת
 הָאָדָם בְּאָרְס שְׂנִיָּהִם. וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם • יבא נחש
 שְׂלָקָה עַל הוֹצֵאת דְּבָה וַיִּפְרַע מִמוֹצֵיאֵי דְּבָה, יבא
 נחש שְׂפָל הַמִּינִין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד (טַעַם עֶפֶר)
 וַיִּפְרַע מִכְּפוּיֵי טוֹבָה, שְׂדִבְרַךְ אֶחָד מִשְׂתַּנְּה לָהֶם לְכַמְהָ
 טְעָמִים.

(ז) וַיִּבְאֵהָ הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאוֹנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ
 בַּיהוָה וּבְךָ הַתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה וַיִּסַּר מֵעֲלֵינוּ אֶת־
 הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

כ"ז • וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה • מִכָּאן לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׁלֵא יְהֵא אַכְזָרִי מִלְּמַחֵל.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׁים אֹתוֹ
 עַל־נֶס וְהָיָה כָּל־הַנְּשׂוּף וְרָאָה אֹתוֹ וַחֲיוּ:

כ"ח • עַל־נֶס • עַל כְּלוֹנֶס, שְׂקוּרִין פִּירִק"א בְּלַע"ז,
 וְכֵן (ישעיה ל): "וְכִנְס עַל־הַגְּבֻעָה" (שם מט): "אָרִים נִסִּי"
 (שם יא): "שְׂאוּ־נֶס"; וּלְפִי שֶׁהוּא גְּבוּהָ לְאוֹת וְלְרָאָהָ,
 קוֹרְאוּ "נֶס". כָּל־הַנְּשׂוּף • (במדבר רבה) אָפְלוּ כְּלָב אוֹ
 חָמוֹר נוֹשְׁכוֹ, הָיָה נִזּוֹק וּמִתְנַנְּה וְהוֹלֵךְ. אֶלָּא נְשִׁיכַת
 הַנְּחָשׁ מִמִּהְרַת לְהַמִּית, לְכַךְ נֹאֲמַר כָּאן: "וְרָאָה אֹתוֹ",
 רָאָה בְּעֲלָמָא. וּבְנִשְׁיכַת הַנְּחָשׁ נֹאֲמַר: "וְהִבִּיט" –
 "וְהָיָה אִם־נִשְׂף הַנְּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט וְגו'", שְׁלֵא
 הָיָה מִמִּהְרַת נִשְׂוֵף הַנְּחָשׁ לְהַתְּרַפְּאוֹת, אֶלָּא אִם־כֵּן
 מִבִּיט בּוֹ בְּכוֹנְנָה. וַאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נָחַשׁ מִמִּית
 אוֹ נָחַשׁ מִחַיָּה? אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל מִסְּתַפְּלִין
 כְּלָפֵי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לְבָם לְאַבְיָהִם שְׂבִשְׂמִים,
 הָיּוּ מִתְּרַפְּאִים, וְאִם לֹא הָיּוּ נְמוֹקִים (נ"א נִזּוֹקִים).

(ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחָשׁ נְחָשֶׁת וַיִּשְׂמְהוּ עַל־הַנֶּס וְהָיָה
 אִם־נִשְׂף הַנְּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחָשׁ הַנְּחָשֶׁת
 וַחֲיוּ:

כ"ט • נְחָשׁ נְחָשֶׁת • (שם) לֹא נֹאֲמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נְחָשֶׁת, אֶלָּא אָמַר מֹשֶׁה: הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוֹרְאוֹ נְחָשׁ,
 וְאֵנִי אֶעֱשֶׂנוּ שֶׁל נְחָשֶׁת! לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

~ יום שישי ד' תמוז ~

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֵבֶת:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

(ו) וַיִּשְׁלַח וְגו' הַשְּׂרָפִים. שֵׁם תֹּאֲרַר
 הַנְּחָשִׁים. וְדָרְךָ דְּרֵשׁ, אִם יִשְׂף הַנְּחָשׁ
 בְּלֹא לַחֵשׁ, וְאִין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְּשׁוֹן.
 וְהֵם שְׂלַחוּ לְשׁוֹנֵם לְנִשְׂוֵף, כֵּן שׁוֹלַח
 בְּהֵם: תוֹרָה ז
 (ח) עֲשֵׂה לְךָ. כְּדַמּוֹת נְחָשׁ שְׂרָף
 מִנְּחָשֶׁת, כִּי כֵּן כְּתוּב עַל נֶס שְׁהִיָּהָ
 גְּבוּהָ, וַיִּרְאוּ אוֹתוֹ הַכָּל. וְרַבִּים
 הִשְׁתַּבְּשׁוּ, וַאֲמָרוּ כִּי זֹאת הַצּוּרָה לְקַבֵּל
 כַּח עֲלִיּוֹנִים. וְחִלִּילָה חִלְּיָלָה, כִּי הַדְּבָר
 נַעֲשֶׂה בְּצוּיֵי הַשֵּׁם. וְאִין לָנוּ לְחַפְּשׁ
 לְמָה צוּרַת נְחָשׁ. וְאִם לֹא כֵּן, יִרְאֵנוּ
 הַיָּשׁ עֵץ שְׂמִיתִיק הַמֵּיִם הַמְּרִים, אֶפְּלוּ
 הַדְּבָשׁ לֹא יִמְתִּיקֵם, וּמָה טַעַם לְשׁוֹם
 דְּבַלַת תְּאֵנִים עַל הַשְּׂחִין, וְאִין בְּתוֹלְדַת
 הַדְּבַלָּה לְהִסְרֵי הַשְּׂחִין. וְהֶאֱמַת, כִּי
 נִשְׁגָּבָה מִמֶּנּוּ דַעַת עֲלִיוֹן: תוֹרָה ט
 (י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מֶאֱרָץ אֲדוּם,
 כִּי כֵּן כְּתוּב, לְסַבָּב. וְאַחֲרֵית גְּבוּלָהָ
 פּוּנּוֹן, וּמִפּוּנּוֹן נִסְעוּ אֶל אוֹבוֹת, כִּי
 כֵּן כְּתוּב וַיַּחֲנוּ בְּנַחֵל יַרְדֵּי. בְּמִקּוּם

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאֶבֶת וַיַּחֲנוּ בְעֵי הָעֵבְרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר
 עַל־פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:
 יא ונטלו מאבת ושרו במגזית עבראי
 במדברא די על אפי מואב ממדנח שמשא:

שם את הר נבו אל ארץ כנען, שהוא מפסיק בין
 ארץ מואב לארץ אמורי. על־פני מואב ממזרח
 השמש. במזרחה של ארץ מואב.

כ"י ◀ בעיי העברים • לא ידעתי למה נקרא שםם
 עיים. ועי לשון חרבה הוא, דבר הטאוט במטאטא,
 והעין בו יסוד לבדה, והוא מלשון "יעים" (ישעיה
 כח): "ועה כרד". העברים • דרך מעבר העברים

~ נקודות משיחות קודש ~

חנה בהרבה?

ויש לתרץ בפשטות:

לרש"י היה קשה, הרי "עי לשון חרבה הוא" ומדוע קראו
 למקום החנה שפפשטות היה מקום ישוב, בשם
 "עיים"?
 ולכן כותב "לא ידעתי למה נקרא שםם עיים". וק"ל.
 (ע"פ 'תורת מנחם - התועדויות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2423 ואילך - מתוך
 'לקראת שבת')

ויחננו בעיי העברים

בעיי העברים - לא ידעתי למה נקרא שםם עיים, ועי
 לשון חרבה הוא (כא, יא. ובפרש"י)
 יש להקשות: מה קשה ב"עיי העברים" שרש"י צריך
 לפרש שםם, הרי מצינו הרבה מקומות שנפרטו
 שמותיהם בכתוב ולא מצינו שיפרש רש"י טעמי
 השמות?

יב מתמזן נטלו ושרו בנחלא דזרד:

(יב) משם נסעו ויחננו בנחל זרד:

יג מתמזן נטלו ושרו מעברא דארנון די
 במדברא דנפק מתחום אמוראה ארי ארנון
 תחום מואב בין מואב ובין אמוראה:

(יג) משם נסעו ויחננו מעבר ארנון אשר במדבר
 היצא מגבל האמרי פי ארנון גבול מואב בין מואב
 ובין האמרי:

ולא באו לגבול מואב, פי ארנון גבול מואב והם לא
 נתנו להם רשות לעבר בארצם. ואף-על-פי שלא
 פירשה משה, פירשה יפתח, כמו שאמר יפתח (שופטים
 א): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". ומשה רמזה
 (דברים ב): "כאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר
 והמואבים הישבים בער". מה אלו לא נתנום לעבר
 בתוך ארצם אלא הקיפוה סביב, אף מואב בן.

כ"י ◀ מגבל האמרי • תחום סוף מצר שלהם, וכן
 (דברים ב): "גבול מואב", לשון קצה וסוף. מעבר
 ארנון • הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד
 שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמרי, בצפונה
 של ארץ מואב. היצא מגבל האמרי • רצועה יוצאה
 מגבול האמרי, והיא של אמוריים, ונקנסת לגבול
 מואב עד ארנון, שהיא גבול מואב; ושם חנו ישראל

יד על בן יתאמר בספרא קרבין דעבד יי על
 ימא דסוף וגיבורן דעל גחלי ארנון:

(יד) על-בן יאמר בספר מלחמת יהוה את-זהב
 בסופה ואת-הנחלים ארנון:

לאבותינו, יספרו "את-זהב וגו'". את-זהב • כמו
 "את זהב", כמו שיאמר מן יעד - ועד, בן יאמר מן

כ"י ◀ על-בן יאמר • על חנה זו ונסים שנעשו בה,
 יאמר בספר מלחמת ה'. כשמשפריס נסים שנעשו

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אחר יקרא דיבון גד, פי ארנון
 גבול מואב היה בתחלה: תורה יא
 יד) בספר מלחמת ה'. ספר היה
 בפני עצמו, ושם כתוב מלחמות ה'

כָּשֶׁם שֶׁמִּסְפָּרִים בְּנִסֵּי יַם־סוּף, כִּף יֵשׁ לְסִפּוֹר בְּנִסֵּי נַחֲלֵי אַרְנוֹן, שְׂאֵף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נְסִים גְּדוֹלִים. וּמֵהֶם הֵם הַנְּסִים ?

הַב - וְהַב, וְהַיָּיִו יְסוּד הוּא, כְּלוּמַר: אֵת אֲשֶׁר יֵהַב לָהֶם וְהַרְבֵּה נְסִים בְּיַם־סוּף. וְאֵת־הַנְּחָלִים אַרְנוֹן •

טו וּשְׂפוּף נַחֲלֵיָא דְמַדְבְּרִין לְקַבֵּל לַחֲמַת וּמִסְתְּמִיָּה לַתְּחוּם מוֹאָב:

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטְהָ לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב:

הַיּוֹ כַּנְּגִד אוֹתָן נִקְעִים כְּמִין קַרְנוֹת וְשִׂדִים בּוֹלְטִין לַחוּץ. כִּיּוֹן שְׂבָאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִדְרַעַזַע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁפָּתְחָה הַיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פְּנֵי גְבוּרְתָהּ, וְנִתְקַרַב לְצַד הַר שֶׁל מוֹאָב וּנְכַנְסוּ אוֹתָן הַשִּׂדִים לְתוֹךְ אוֹתָן נִקְעִים וְהִרְגוּם. וְזֵהוּ: "אֲשֶׁר נָטְהָ לְשֶׁבֶת עַר", שֶׁהָהָר נָטְהָ מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרַב לְצַד גִּבּוֹל מוֹאָב וְנִדְבַק בּוֹ, וְזֵהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב". (בס"א אינו) (וְעִבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנְּסִים הָאֵלֹה אֶלָּא עַל־יַדֵּי הַבָּאָר שֶׁנִּכְנַס לָשָׂם).

כ"ט ◀ וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים • תַּרְגוּם שֶׁל "שְׂפוּף" - אֲשֶׁר. שְׂפוּף הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׂפָּף שָׁם דָּם אֲמוֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הַהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחַל עִמָּק וְקָצֵר, וְהַהָרִים סְמוּכִים זֶה לַזֶּה: אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמַדְבֵּר עִם חֵבְרוֹ בְּהַר מִזֶּה, וְהַדְּרָף עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנְּחַל. אָמְרוּ אֲמוֹרִיִּים: כְּשִׁיכְנִסוּ יִשְׂרָאֵל (לְאֶרֶץ) לְתוֹךְ הַנְּחַל לַעֲבֹר, נִצָּא מִן הַמְּעָרוֹת בְּהָרִים שֶׁלְמַעַל מֵהֶם וְנִהְרַגְם בְּחֻצִים וְאֶבְנֵי בְּלִיסְטָרְאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנְּקִיעִים בְּהַר שֶׁל צַד מוֹאָב, וּבְהַר שֶׁל צַד אֲמוֹרִיִּים

טז וּמִמְּמָן אֲתִיְהִיבַת לַהוֹן בִּירָא הִיא בִּירָא דִּי אָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנֹשׁ יָת עֲמָא וְאִיְהִב לַהוֹן מִיָּא:

(טז) וּמֹשֶׁה בָּאָרְהָ הוּא תְּבָאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אַסֹּף אֶת־הָעָם וְאֶתְנַהֵלָהֶם לָהֶם מִיָּם: ׀

יְרֵדָה לְתוֹךְ הַנְּחַל וְהַעֲלֵתָה מִשָּׁם דָּם הַהִרְוּגִים וְזִרְעוֹת וְאִיבְרִים, וּמוֹלִיכְתָן סָבִיב הַמַּחְנֶה, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה.

כ"י ◀ וּמֹשֶׁה בָּאָרְהָ • מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֵל הַבָּאָר. כִּיצַד? אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבְנֵי הַנְּסִים הַלְלוּ? הַמְּשַׁל אוֹמַר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעֲבָרוּ – חִזְרוּ הַהָרִים לְמְקוֹמָם וְהַבָּאָר

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂדוּאָג לְכָל צְרִכֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַקְּבָ"ה הוֹדִיעַ לוֹ עַל כִּף: כְּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֵת הַדָּם וְאֵת הַזִּרְעוֹת, שְׂאֵלוּ אֵת מֹשֶׁה לְפֶשֶׁר הַדְּבָר, כְּמוֹכֵן, וְהוּא הִסְבִּיר לָהֶם אֵת מַה שֶּׁקָּרָה. (לקוטי שיחות כרך כג עמ' 154)

נִתְּתָ פֶת לְתִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ (רש"י כא, טז) תְּפַקִּידָה שֶׁל הָאֵם הוּא לְסַפֵּק אֵת כָּל צְרִכֵי הַתִּינוּק, וְכַאֲשֶׁר מִיִּשְׁהוּ 'מַחְלִיפָה' וְנוֹתֵן לְתִינוּק פֶּת, דְּבַר הַכְּרַחֲמִי, עֲלִיו הַהוֹדִיעַ לָהּ. וְאֵף כָּאֵן: הַקְּבָ"ה נָתַן לְיִשְׂרָאֵל 'פֶּת', וְשׁוּעָה מִסְּכֵנָה גְּדוֹלָה, שְׁלֹא בְּאֲמֻצוֹת ה'אֵם', מֹשֶׁה, הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן

(יז) אֵן יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַלִּי בָּאָר עֲנוּ־לָהּ:

יז כִּכֵּן שִׁבַּח יִשְׂרָאֵל יְת וּתְשַׁבַּחְתָּא הַדָּא סְקִי בִירָא שְׂבַחוּ לָהּ:

הַמְּלָחָה, רַק מֵלֶת וְנִי הַעֲמוּדִים. רַק תְּמַצָּא תַחַת יו"ד, כְּמוֹ וְלָד. וּפִירוּשׁ הַמְּתַרְגֵּם אֶרְמִי יְדוּעַ: תוֹרָה טו (טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן אֶרְמִית. וְסוּף דְּבַר, כָּל אֵלֶּה שְׁמוֹת מְקוֹמוֹת: אֲשֶׁר נָטְהָ. הַטַּעַם עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל עַר עֲבָרוּ: וְנִשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב. זֶהוּ וְהוּא יוֹשֵׁב

מִמְּלִי. וּמִשָּׁם נִסְעוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הַמְּקוֹם הַנִּקְרָא בָּאָר. כִּי ה"א בָּאָרְהָ, תַחַת אֵל, כְּה"א מְצַרִּימָה. וְזוֹאת הַבָּאָר גַּם הִיא הַיְתָה פְּלֵא, וְאִינְנָה הַבָּאָר הַנִּקְרָא בָּאָר מְרִים, לְפִי דְעַתִּי. רַק הִיָּה הַמְּקוֹם שֶׁצִּוְּהָ מֹשֶׁה, וְחִפְרוּהוּ שְׂרֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִשְׁעֻנוֹתָם, וּמִיָּד נִבְקַעוּ מִיָּם: תוֹרָה טו (יז) עַלִּי בָּאָר. תַּחֲלַת הַשִּׁירָה, וְלֹא

נִמְצָאִים אֲצִלְנוּ. כְּדַבְּרֵי נֶחֱם וְעִדוֹ וְדַבְּרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, וְשִׁירוֹת שְׁלֹמֹה וּמִשְׁלֵיו: אֵת וְהַב כְּסוּפָה. מִלְחָמוֹת הָיוּ בְיָמֵים הַקְּדוּמוֹנִים בְּמְקוֹמוֹת הַנְּזַכְרִים. וְשָׁם וְהַב אִינְנוּ לְשׁוֹן הַקְּדוּשׁ. וְכֵן וְפָסִי, וְשִׁתִּי, וְזוֹתָא. גַּם וְשִׁנֵּי אוּ פִירוּשׁ וְשִׁנֵּי, הַיָּיִו לְחִבּוּר. וְכָל זֶה לְמַה, שְׁלֹא נִמְצָא וְיָיִו שְׂרָשׁ בְּרֹאשׁ

(שבת לה): "אז ישיר ישראל" – השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, ומה ראה לכתב כאן? אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו.

כ"י. עלי באר. מתוך הנחל, והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר הודיעה להם? שנאמר "ומשם בארה" (במ"ד). וכי משם היתה? והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם? אלא שירדה לפרסם את הנסים. וכן

~ נקודות משיחות קודש ~

ה' ילחם לכם

ואתם תחרישון" (בשלה יד, יד) שבגני ישראל לא היו צריכים לעשות כלום, ונצלו מאויביהם בלי כל מלחמה מצדם. וגם כאן בפ' שתנו, היתה ההצלה כלשון הבחי"י "ישראל רואין... איך הקב"ה נלחם בשבילים... והן אין יודעים בזה כלום".

וגם באפן כנה מורה על חבה תרה מהקב"ה לבני ישראל, שלא רק שמצילנו מיד אויבינו, אלא אף עושה זאת באפן שלא נצטרף ל"פעלה" מסוימת. וזה גרם שבגני ישראל יאמרו שירה להקב"ה וידו לו על חסדיו הנפלאים.

אז ישיר ישראל את-השירה הזאת (כא, יז) מצינו עוד פעם אחת שאמרו בני ישראל שירה להקב"ה, בעת קריעת ים סוף.

וגש לעין מדיע רק בשני נסים אלו, בפ' שתנו ובקריעת ים סוף, אמרו בני ישראל שירה, ולא בשאר הנסים בהם עזר להם הקב"ה והצילים מאויביהם?

וגש לומר: בשני נסים אלו מצינו הנהגה מיוחדת שלא היתה בשאר הנסים.

בשאר הנסים, שבגני ישראל היו במצב של סכנה מאמות העולם, היה גם הישועה וההצלה באפן שבגני ישראל נלחמו באויביהם, ובאפן נסי גברו עליהם ונצחיים.

מה-שאין-כן בקריעת ים-סוף, כתוב "ה' ילחם לכם

(ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 153 ואילך - מותר לקראת שבת)

יח בירא דחפרויה רברביא כרויה רישי עמא ספריא בחטריהון וממדברא אתיהיבת להון:

(יח) באר חפרויה שרים כרויה גדיבי העם במחוקק במשענתם וממדבר מתנה:

כ"י. באר חפרויה. זאת היא הבאר אשר חפרויה שרים" – משה ואהרן. במשענתם. במטה. וממדבר. נתנה להם.

יט ומדאיתהיבת להון נחתא עמהון לנחליא ומנחליא סלקא עמהון לרמתא:

(יט) וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: כ"י. וממתנה נחליאל. בתרגומו.

כו ומרמתא לחיליא די בחקלי מואב ריש רמתא ומסתכיא על אפי בית ושימון:

(כו) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה עליפני הישימון פ

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וכתיב כי מהר העברים נסעו אל ערבות מואב על לרדן ירחו. ועוד, ונשב בגיא מול בית פעור, עת שהתחננתי. ובמקום אחר, עלה אל הר העברים הר נבו. גם, ויקבור אותו בגיא, ושם כתוב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו. והנה הגיא הוא ראש הפסגה, ושם מת משה, ואין צורך להוליכו אחר מותו: תורה יט

ומתנה ונחליאל, כולם מקומות, וגש להם שם כלל, והוא עלמון דבלתימה. כי כן כתוב בפ'שת אלה מסעי. או אלה שמות מקומות עברו עליהם במסע אחר. והרי העברים לפני נבו, הוא הבמות והגיא אשר בשדה מואב. והעד, שאמר הכתוב כי מהגיא נסעו אל ערבות מואב בעבר לרדן ירחו,

נכתבה בלה: ענו לה. לשון צווי. והנה פירש איך עלתה: תורה יח (יח) כרויה גדיבי העם. כפול במשפט: במחוקק. על-ידי מחוקקים, כמו לבי לחוקקי ישראל. וזו הבאר היתה במדבר, רחוק מהישוב. ומנה המדבר נסעו אל מתנה, ומשם אל נחליאל. ודע כי אשר הנחלים, והמדבר הנקרא באר,

לְסַעֲדָהּ, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שָׁם – אֲנִי שָׁם, וְאִם לֹא – אֲנִי הוֹלֵךְ! • רֵאשׁ הַפְּסָגָה • פְּתַרְגוּמוֹ: "וְיֵשׁ רַמְתָּא". • פְּסָגָה • לְשׁוֹן גְּבֵה, וְכֵן (תהלים מח): "פִּסְגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ" – הַגְּבִיחוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ. • וְנִשְׁקָפָה • אוֹתָהּ הַפְּסָגָה עַל-פְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ יְשִׁימֹן, וְהוּא לְשׁוֹן מְדַבֵּר, שֶׁהוּא שְׁמֵם. דָּבַר אַחַר: "וְנִשְׁקָפָה", הַבְּאָר, "עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימֹן", שֶׁנִּגְנְזָה בְּיָמָה שֶׁל טְבַרְיָה, וְהַעוֹמֵד עַל הַיְשִׁימֹן מְבִיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבֻרָה בֵּינָם וְהִיא הַבְּאָר, כֶּף דְּרֵשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

כַּיִּי • וּמִפְּמוֹת הַגִּיָּא אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מוֹאֲב • כִּי שָׁם מֵת מֹשֶׁה, וְשָׁם בְּטֹלָה הַבְּאָר. דָּבַר אַחַר: כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם – כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא, בְּשִׁהִי חוֹנִים, נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁף אֶצֶל דְּגָלוֹ וּמִחְנֵהוּ, וּמִי הַבְּאָר נִמְשָׁכִין דְּרָף אוֹתוֹ סִימֹן, וּבִאִין לְפָנֵי חֲנִית כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט. בְּמַחְקָק • עַל-פִּי מֹשֶׁה שֶׁנִּקְרָא: "מַחְקָק", שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג): "כִּי-שָׁם חִלַּקְתָּ מַחְקָק סְפוּן". וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זוֹ? לְפִי שֶׁלָּקָה עַל-יְדֵי הַבְּאָר. וְכִינֵן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהִיוּ מְזַמְנִין אוֹתוֹ

~ שבת קודש ה' תמוז ~

כא וישלח ישראל אגזדין לות סיחון מלפא דאמוראה למימר:

(כא) וישלח ישראל מלאכים אל-סיחון מלך-האמורי לאמר:

(א) : "וישלח ישראל מלאכים אל-מלך אדום וגו'". הפתובים הללו צריכים זה לזה: זה נועל וזה פותח, שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לה שגשויא הדור הוא ככל הדור, פי הנשיא הוא הכל.

כַּיִּי • וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאכִים • וּבְמִקוֹם אַחַר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ב): "וְאֶשְׁלַח מְלָאכִים מִמֶּדְבַר קְדֻמוֹת", וְכֵן (במדבר ב): "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מְלָאכִים מִקְדָּשׁ אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם", וּבִפְתַח הוּא אוֹמֵר: (שופטים

~ נקודות משיחות קודש ~

שנה הפתוב וכתב וישלח ישראל. על זה מתרץ, ששנוי זה בא ללמדנו ("לומר לה") שגשויא הדור הוא ככל הדור. (לקוטי שיחות כרך י עמ' 133)

לומר לה, שגשויא הדור הוא ככל הדור (רש"י כא, כא) מלים אלה מפתרות לכאורה. ויש לומר, דהנה זה שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, מתרץ רק שנתן לכתב וישלח ישראל על משלחת ששלח משה. אף עדין קשה - מדוע

כב אעבר בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר נבלך:

(כב) אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר נבלך:

כַּיִּי • אֶעֱבְרָה בְּאַרְצְךָ • אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ לַפְתַּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, בִּקְשׂוּ מֵהֶם שָׁלוֹם.

כג ולא נתן סיחון את-ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחון את-כל-עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל:

(כג) וְלֹא-נָתַן סִיחֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֵּאסֹף סִיחֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמְּדַבְּרָה וַיָּבֵא יְהֻצָּה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:

(כ) ונשקפה. לשון נקבה, על הגיא: ליל ישימון. וכן תעו במדבר בשימון דרף: תורה כא

יכול לִכְבֹּשׁוּ, וְכָל־שִׁפְנֵי שְׁהִיָּה בְּחֻשְׁבוֹן! אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מָה אֲנִי מַטְרִיחַ עַל בְּנֵי כָּל זֹאת לְצוּר עַל כָּל עִיר וְעִיר? נָתַן בְּלִבְּךָ כָּל אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה לְצִאת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד וְשָׂם נִפְלוֹ, וּמִשָּׁם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאִין עוֹמְדִים לִגְגֹדֵם, כִּי אִין שָׂם אִישׁ אֶלָּא נָשִׂים וְטָף.

כִּי־יֵיבֹאוּ וְלֹא־נִתְּן סִיחּוֹן וְגו' • לְפִי שֶׁכָּל מַלְכֵי כְּנָעַן הָיוּ מַעֲלִינִים לוֹ מִסֵּ, שְׁהִיָּה שׁוֹמְרֵם שְׁלֹא יַעֲבְרוּ עֲלֵיכֶם גְּיָסוֹת. בֵּינָן שְׂאֲמָרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ, אָמַר לָהֶם: כָּל עֲצָמֵי אִינִי יוֹשֵׁב כָּאֵן אֶלָּא לְשׁוֹמְרֵם מִפְּנֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים כֵּן? ! וַיֵּצֵא לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל • אֵלוֹ הָיְתָה חֻשְׁבוֹן מְלָאָה יְתוּשִׁין, אִין כָּל בְּרִיָּה יְכוּלָה לְכַבֶּשָׁה, וְאִם הִיָּה סִיחּוֹן בְּכַפֵּר חֶלֶשׁ, אִין כָּל אָדָם

כד ומתהי ישראל לפתגם דחרב וירת ית ארעה מארנונא עד יבקא עד בני עמון ארי תקיף תחומא דבני עמון :

(כד) וַיִּבְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֶשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאַרְנוֹן עַד־יַבְּקַ עַד־בְּנֵי עַמּוֹן: כִּי עָז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:

כִּי־יֵיבֹאוּ כִּי עָז • וּמָהוּ חֻזְקוֹ? הַתְּרַאֲתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂאֲמַר לָהֶם (דברים ט): "אֶל־תִּצְרַם וְגו'".

כה וכבש ישראל ית כל קרניא האלין ויתב ישראל בכל קרני אמוראה בחשבון ובכל פפרנהא :

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הָאֵלֶּה:

כִּי־יֵיבֹאוּ בְּנֵי־הָאֵלֶּה • כְּפָרִים הַסְּמוּכִים לָהּ.

כו ארי השבון קרתא דסיחון מלכא דאמוראה היא והוא אגח קרבא במלכא דמואב קדמאה ונסיב ית כל ארעה מידה עד ארנון :

(כו) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחּוֹן מִלְּךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמִלְּךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיַּדוֹ עַד־אַרְנוֹן:

מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם, (גיטין ל"ח) ועל־ידו טהרה לישראל. מידו • (ב"מ נ"ו) מרשותו.

כִּי־יֵיבֹאוּ וְהוּא נִלְחַם • (חולין ס"ב) לְמַה הֶצְרַף לְהַפְתֵּב? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (סם): "אֶל תִּצְרַם אֶת־מוֹאָב" — וְחֻשְׁבוֹן מִשָּׁל

כז על כן יימרון מתליא עולו לחשבון תבני ותשפכלל קרתא דסיחון :

(כז) עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים בְּאוֹ חֻשְׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִבּוֹנֵן עִיר סִיחּוֹן:

והלף ושכר את בלעם לקללו, וזהו שאמר לו בלק (שם כב): "כי ידעתי את אשר־תברך מברך וגו'". תבנה ותבונן • חשבון בשם סיחון להיות עירו.

כִּי־יֵיבֹאוּ עַל־כֵּן • עַל אוֹתָהּ מְלַחְמָה שֶׁנִּלְחַם סִיחּוֹן בְּמוֹאָב. יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים • בְּלַעַם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר כג): "וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ". הַמּוֹשְׁלִים • בְּלַעַם וּבַעוֹר, וְהֵם אָמְרוּ. בְּאוֹ חֻשְׁבוֹן • שְׁלֹא הִיָּה סִיחּוֹן יְכוּל לְכַבֶּשָׁה,

כח ארי קידום תקיף כאשא נפק מחשבון עבדי קרבא פשלהוביתא מקרתא דסיחון קטילו עמא דשרו בלחית מואב פומריא דפלהין בית דחלא רמתא דארנון :

(כח) כִּי־אִישׁ יֵצֵא מִחֻשְׁבוֹן לְהִבָּה מִקְרִית סִיחּוֹן אֶכְלָה עַר מוֹאָב בְּעַלִּי בְּמוֹת אַרְנוֹן:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כד) מארנון. שלקח ממואב: עד בני עמון. כי כתוב, כי חצי ארץ בני עמון היתה לישראל, כי לקחיהו מיד האמורי שלקחו בתחלה מיד בני עמון. והכתוב אמר על מואב ועמון, שלא יתן השם מארצם לישראל עד מדרך פך רגל. והטעם, הארץ שהיתה

בגודם בעת ההיא, על כן הוצרך הכתוב לאמר דברי המושלים, בעבור חשבון שישבו שם ישראל. כי כן כתוב, וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון: תורה כה (כה) ובכל בנתיה. חשבון כאם, והכפרים כבנות: תורה כו

(כז) על־כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותבונן עיר סיחון: כִּי־יֵיבֹאוּ עַל־כֵּן • עַל אוֹתָהּ מְלַחְמָה שֶׁנִּלְחַם סִיחּוֹן בְּמוֹאָב. יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים • בְּלַעַם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר כג): "וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ". הַמּוֹשְׁלִים • בְּלַעַם וּבַעוֹר, וְהֵם אָמְרוּ. בְּאוֹ חֻשְׁבוֹן • שְׁלֹא הִיָּה סִיחּוֹן יְכוּל לְכַבֶּשָׁה,

כ"ט • כִּי־אֵשׁ יֵצְאָה מִחֻשְׁבוֹן • מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחוּן • בְּלִשׁוֹן עֲבָרִי, וְ"לַחִית" בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי • עַר מוֹאֵב • אֶכְלָה עַר מוֹאֵב • שֵׁם אוֹתָהּ הַמְדִינָה קְרוּי "עַר"

(כט) אוֹי־לֶךְ מוֹאֵב אֲבֹדֶת עִם־פְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטִם וּבְנֹתָיו בְּשָׂבִית לְמַלְךְ אַמְרֵי סִיחוּן:

כ"ט • אוֹי־לֶךְ מוֹאֵב • שִׁקְלְלוּ אֶת מוֹאֵב שְׂיִמְסֵרוּ בְּיָדוֹ • פְּמוֹשׁ • שֵׁם אֱלֹהֵי מוֹאֵב • נָתַן • הַנּוֹתֵן אֶת בְּנֵיו שֶׁל מוֹאֵב • פְּלִיטִם • נְסִים וּפְלִטִים מִחֶרֶב, וְאֵת בְּנֹתָיו בְּשָׂבִית וְגו'.

(ל) וַיִּירָם אֲבֹד חֻשְׁבוֹן עַד־דִּיבֶן וַנְּשִׂים עַד־נֹפֶח אֲשֶׁר עַד־מִדְבָּא:

כ"ט • וַיִּירָם אֲבֹד • מַלְכוּת שְׁלֵהֶם • אֲבֹד חֻשְׁבוֹן עַד־דִּיבֶן • מַלְכוּת וְעַל שְׁהִיָּה לְמוֹאֵב בְּחֻשְׁבוֹן אֲבֹד מִשָּׁם, וְכֵן "עַד דִּיבֶן", תַּרְגוּם שֶׁל "סַר" – "עַד", כְּלוּמַר: סַר נִיר מִדִּיבֶן. 'נִיר' – לִשׁוֹן מַלְכוּת וְעַל וּמְמַשְׁלֵת אִישׁ, כְּמוֹ (מלכים א יא): "לְמַעַן הִיֹּת־נִיר לְדוֹד־עַבְדֵי". וַנְּשִׂים • שִׂי"ן דְּגוֹשָׁה, לִשׁוֹן שְׂמֵמָה: כֶּף יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים: וַנְּשִׂים אוֹתָם. עַד־נֹפֶח • הַשְּׂמוֹנוֹם עַד נֹפֶח.

לא) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי:

(לב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי־הָאֲמֹרִי אֶת־יַעֲזָר וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר, אָמְרוּ: לֹא נַעֲשֶׂה כְּרָאוֹשׁוֹנִים, בְּטוּחִים אָנוּ בְּכַח תְּפִלְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם.

כ"ט • וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר • הַמְּרַגְלִים לְכַדוּהָ, אָמְרוּ: לֹא נַעֲשֶׂה כְּרָאוֹשׁוֹנִים, בְּטוּחִים אָנוּ בְּכַח תְּפִלְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם.

(לג) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצְאוּ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:

לג) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצְאוּ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:

מלפנו מבהמות ארץ, מגזרת תאשם שומרון. ויש אומרים, כי חשבון היתה עיר סיחון לעולם. וטעם בואו חשבון, דברי המושלים למואבים הבאים בשבי אל חשבון. כי אש יצאה מחשבון, משל למחנות סיחון. וכאשר ירינום דברי המושלים על לשון המואבים, חשבנו כי תאבד חשבון, ונעשה שממה כל הארץ עד נופח. או הם דברי משה הדרשן: תורה לא לג) ויפנו. פירשתי: אדרעי. אל אדרעי, דרך קצרה: תורה לא מושכת עצמה ואחרת עמה, כמו והנבואה עודד הנביא. וכן הוא, ונירם אבד ניר חשבון, ותהיה מלת ונירם, כמו בתוך האהלי הערף. וכן הוא, והניר שלהם אבד, שהיא ניר חשבון. והפירוש השני, שתהיה מלת ונירם, מגזרת ירה, ויור אשר יריתי. והטעם, כאשר ירינו אותם אבד חשבון: ונשים. מפעלי הנפל. והחירק פחת קמ"ץ קטן, כמו ויסב אלהים את העם. ויאמר רבי משה הכהן, כי הדגשות לחסרון האל"ף, כאל"ף

כח) כי אש יצאה מחשבון. רמז לאנשים שקשרו בחשבון על מלכם: להכה. הטעם כפול כמשפט: מקרית סיחון. מקרית שהוא היום לסיחון: ער מואב. שם מקום סמוך, כמו מבית לחם והנה: במות. מקומות גבוהים: תורה כט) כט) פמוש. שם צלם אלהי מואב: פליטם. פליטי חרב בורחים: תורה ל) ונירם. דברי משה. והמ"ם סימן, מלך אמורי וגודדיו. ולו שגי פירושים, האחד מגזרת ניר, ותהיה מלת ונירם,

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לד ויאמר יי למשה לא תדחל מנה ארי בידך
 מסרית תה וית כל עמה וית ארעה ומעבד
 לה כמא די עבדת לסיחון מלכא דאמוראה
 די יתב בחשבון :

(לד) ויאמר יהוה אל־משה אל־תירא אתו כי בידך
 נתתי אתו ואת־כַּלְעָמוֹ ואת־אַרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ
 כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
 בְּחֶשְׁבוֹן :

כְּדַרְלַעֲמֵר וְחַבְרִיו בְּעִשְׂתָּרוֹת קַרְנִים, שְׁנַאֲמֵר (דברים א):
 "רק־עוג מלך הפשן נשאר מיתר הרפאים".

כ"ט • אל־תירא אתו • (נדח סא) שהיה משה נרא להלחם,
 שמא תעמד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית יד):
 "ויבא הפליט" – הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂרָאָה בו אַת זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הִנֵּה נִרְא שְׁמָא תַעֲמַד
 לו זְכוּת זו.
 (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 136)

שְׂרָאָה מֹשֶׁה נִרְא לְהִלָּחֵם (רש"י כא, לד) תבנת "משה" נראית
 כמיתרת. ויש לומר, שבאה להדגיש שרק משה היה נרא.
 שפן, כל ישראל, שראו בעוג גוי בעל קומה, לא נראו
 ממנו, כי היו בטוחים בכח תפלתו של משה. אכל משה,

לה ומחול תה וית בנוהי וית כל עמה עד
 דלא אשתאר לה משזיב ויריתו ית ארעה:

(לה) ויכו אתו ואת־בְּנָיו ואת־כַּלְעָמוֹ עַד־בְּלִתֵּי
 הַשְּׂאִירֵלֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ :

כ"ט • ויכו אתו • משה הרגו, כדאיתא ב'ברכות' (דף נד) ב'הרואה', עקר טורא בר תלתא פרסי וכו'.

א ונטלו בני ישראל ויחנו בערבות מואב
 מעברא לירדנא דירחו: ס ס ס

כב (א) ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב
 מעבר לירדן ירחו:

פ"ו פסוקים, למידב"א סימן. חסלת פרשת חוקת

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנה - רנה

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברטובין

(לה) השאיר לו. אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל: תורה א

המשך ביאור למס' גיטין ליום שישי עמ' א

10 ישראל נושא אותה לאשה ושומר עליה שלא תזנה.
 11 רבינא אמר, כי הא - באופן זה שאחרים נכשלים בה, מורה רב
 12 יהודה שמותר לשחררה, משום מילתא דאיסורא - למונעה מזנות.
 13 מקשה הגמרא, ואפני שלא רצה לכפות אדונה לשחררה, משום
 14 איסורא - וכי כדי למונע איסור זנות לא עדיף שיעבור אדונה על
 15 איסור עשה, והאמר רבי חנינא בר רב קמינא אמר רבי יצחק, מעשה
 16 באשה אחת שהיתה חציה שפחה וחציה בת חורין, שהיתה של שני
 17 שותפים ואחד מהם שחרר חלק,

1 הגי מילי בצנינא, כשאין לדבר פרסום, או אפילו בהמה טובה
 2 בעיני הגוי, אכל בפרהסיא, וילא בהו מילתא - השפחה מתבזה
 3 בעיניו, ולכן יסכים שיפדוה. מספרת הגמרא, והיא אמתא דהות
 4 בפומבדיתא - שפחה כנענית שהיתה בפומבדיתא, דהו קא מעברי
 5 בה אינשי איסורא - היו אנשים עוברים על ידה איסורי זנות, אמר
 6 אפני, אי לא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכל המשחרר עבדו
 7 הכנעני, עובר בעשה, שנאמר בפרשת עבדים כנענים (ויקרא כה מז),
 8 'לעלם בהם תעבדו', הנה צנינא ליה לפרה - הייתי כופה את
 9 אדונה וקניתי לה גיטא דחירותא - שיכתוב לה גט שחרור והיה

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ט סיון < מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום שני, ל' סיון < פרק כ. מפרק קמה עד סוף פרק קנ

יום שלישי, א' תמוז < פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

יום רביעי, ב' תמוז < מפרק י עד סוף פרק יז

יום חמישי, ג' תמוז < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שישי, ד' תמוז < מפרק כג עד סוף פרק כח

שבת קודש, ה' תמוז < פרק כ. מפרק כט עד סוף פרק לד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, רק מפני שאין... עד עמ' פז, ידוע למשכילים.

וְהַחֲכָמָה – לֹא שִׁיךְ כָּלֵל לֹמֵר בּוֹ שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ מִפְּנֵי עִמְק הַמְּשֻׁג, – וְזֹאת מִפְּנֵי כִּי – הַקַּב"ה, אֵינוֹ בְּכַחֲנִית הַשְּׁנָה כָּלֵל, וְהַאֲמִיר עֲלָיו – עַל הַקַּב"ה, שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ – הוּא כְּאֲמִיר עַל אִיזוֹ חֲכָמָה רַמָּה

וְעִמְקָה, שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְמַשְׁשָׁה בְּיָדִים מִפְּנֵי עִמְק הַמְּשֻׁג, שְׂכַל הַשּׁוֹמֵעַ – דְּבָרִים אֵלֶּה, יִצְחָק לוֹ, לְפִי שְׁחוֹשׁ הַמְּשֻׁשׁ אֵינוֹ מִתְּנַחֵם וְנוֹפֵל אֲלָא עַל עֲשִׂיָּה גְּשְׂמִית הַנִּתְפַּסֵּת בְּיָדִים, – דְּבַר גְּשְׂמִי, הַנֶּעֱשֶׂה וְנִלְקַח בִּידִים, מִתְּאִים לֹמֵר עֲלָיו, שִׁיכּוּלִים לְמַשְׁשׁוֹ בִּידִים, וְאֵילוֹ עֲנִין שֶׁל שְׂכַל ה"מִתְקַבֵּל" בְּשִׂכֵּל בְּלִבּוֹ, לֹא מִתְּאִים כָּלֵל לֹמֵר שֶׁהַחֲכָמָה הִיא כָּל-כֵּךְ עֲמוּקָה, שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְמַשֵּׁשׁ אוֹתָהּ בִּידִים. וְכֵכָה מִמְּשֵׁ נַחֲשֶׁבֶת לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא מְדַרְגֵת הַשְּׂכַל וְהַשְּׁנָה בְּעֲשִׂיָּה גְּשְׂמִית מִמְּשֵׁ, וְאִפְלוֹ הַשְּׁנֵת שְׂכָלִים – נִמְצְאִים בְּעֵלֵי הַבְּנֵה גְדוּלָה, שְׂפַעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, וְאִפְלוֹ מְדַרְגֵת חֲכָמָה עֲלֵאָה – הַחֲכָמָה

הַעֲלִיוֹנָה, שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הַמְּחִיָּה אֶת כָּלֵל, – כֹּל הַנִּבְרָאִים וְכֹל עֲנִינֵי שְׂכַל, בְּדַבְרֵיב: – כִּמוֹ שְׂכָתוּב: "כָּלֵל בְּחֲכָמָה עֲשִׂית". – שֶׁהַהוֹוֹת כֹּל הַנִּבְרָאִים וְחִיתוֹם הִיא מ"חֲכָמָה", הֵינּוּ חֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן נַחֲשֶׁבֶת גַּם חֲכָמָה עֵילָא (עֲלִיוֹנָה) שֶׁבְּאֲצִילוֹת כַּעֲשִׂיָּה לְגַבֵּי הַקַּב"ה, כִּי הַקַּב"ה הוּא שְׂלֵא בְּעִיר לְמַעְלָה מִחֲכָמָה שֶׁבְּאֲצִילוֹת – מִמִּילָא לֹא מִתְּאִים כָּלֵל לֹמֵר, שְׂאֵי-אִפְשֵׁר לְהַבִּינּוֹ בְּחֲכָמָה וְשְׂכַל, כִּיוּן

רַק – אִם כֵּךְ הַדְּבַר, מִדּוּעַ אֲנִי אוֹמְרִים רַק שְׂחֲכָמָה לְגַבֵּי הַקַּב"ה הִיא כִּמוֹ עֲשִׂיָּה לְגַבֵּי חֲכָמָה, הֲרִי ה"עֲצָם" הוּא לְמַעְלָה מְעַלָּה בְּהַרְבֵּה מֵאִשֵּׁר עֲשִׂיָּה לְגַבֵּי חֲכָמָה? – הֲרִי זֶה מִפְּנֵי שְׂאֵין בְּנִבְרָאִים כַּח לְהַשִּׁיג רַק הַהֲשַׁתְּלֻשּׁוֹת מִמְּדַרְגֵת

חֲכָמָה, שְׂהִיא רְאִשִׁיתָם, – אִיךְ שְׂהִיא יוֹרֵדֶת לְמַדְרַגַת עֲשִׂיָּה הַשְּׂפֵלָה, לְכַד אֲנִי אוֹמְרִים שְׂלַגְנֵי הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נַחֲשֶׁבֶת מְדַרְגֵת חֲכָמָה מְדַרְגֵת עֲשִׂיָּה מִמְּשֵׁ, – שֶׁמֵּהַחֲכָמָה עַד הַעֲשִׂיָּה בְּנִבְרָאִים הִיא הִירִידָה הַגְּדוּלָה בִּיּוֹתֵר שֶׁל שְׂבַאפְשׁוֹתֵם לְהַשִּׁיג, דְּהֵינּוּ לֹמֵר – כְּלוֹמֵר, שְׂהוּא – יִתְבַרֵךְ, רַם וְנִשְׂא וְנַעֲלָה עֲלָיו רַב מְאֹד מְאֹד מִמְּדַרְגֵת חֲכָמָה. וְלֹא שִׁיךְ כָּלֵל לִיחָם אֲצֵלוֹ שׁוֹם עֲנִין הַמְּתִיחֵם לְחֲכָמָה, אִפְלוֹ – לֹא בְּדַרְךְ מְעַלָּה וְעֲלָיו רַב, – אִפְלוֹ הַתִּיחֶסוֹת לְחֲכָמָה כְּדִי לְצִיין אִיךְ הוּא בְּרוּךְ-הוּא לְמַעְלָה מִחֲכָמָה – גַּם זֶה אֵינוֹ מִתְּאִים, כְּגוֹן לֹמֵר עֲלָיו – עַל

הַקַּב"ה, שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְשׁוֹם נִבְרָא עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַשִּׁיג חֲכָמָתוֹ אוֹ מְהוֹתוֹ, – כִּאֵן הֲרִי מִשְׁתַּמְשֵׁים בְּעֲנִין הַהַבְּנָה בְּאוֹפֵן שֶׁל שְׂלִילָה וְעֲלִיוֹנוֹת, שְׂאֵי-אִפְשֵׁר לְהַבִּין אֶת הַקַּב"ה – וּבְכֹל זֹאת לֹא שִׁיךְ לֹמֵר כֵּךְ אוֹדוֹת הַקַּב"ה, כִּי עֲנִין הַהֲשָׁנָה מִתְּנַחֵם וְנוֹפֵל – רַק עַל דְּבַר חֲכָמָה וְשְׂכַל, לֹמֵר שְׂאִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ, אוֹ אִי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ מִפְּנֵי עִמְק הַמְּשֻׁג; אֲבָל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא שְׂהוּא לְמַעְלָה מִן הַשְּׂכַל

שַׁעַר הַיַּחֲוֹד וְהָאֲמוּנָה

רַק מִפְּנֵי שְׂאֵין בְּנִבְרָאִים כַּח לְהַשִּׁיג רַק הַהֲשַׁתְּלֻשּׁוֹת מִמְּדַרְגֵת חֲכָמָה שְׂהִיא רְאִשִׁיתָם לְמַדְרַגַת עֲשִׂיָּה הַשְּׂפֵלָה לְכַד אֲנִי אוֹמְרִים שְׂלַגְנֵי הַקְּדוּשָׁה ב"ה נַחֲשֶׁבֶת מְדַרְגֵת הַחֲכָמָה כְּמַדְרַגַת עֲשִׂיָּה מִמְּשֵׁ דְהֵינּוּ לֹמֵר שְׂהוּא רַם וְנִשְׂא וְנַעֲלָה עֲלָיו רַב מְאֹד מְאֹד מִמְּדַרְגֵת חֲכָמָה וְלֹא שִׁיךְ כָּלֵל לִיחָם אֲצֵלוֹ שׁוֹם עֲנִין הַמְּתִיחֵם לְחֲכָמָה אִפְלוֹ בְּדַרְךְ מְעַלָּה וְעֲלָיו רַב כְּגוֹן לֹמֵר עֲלָיו שְׂאֵי לְשׁוֹם נִבְרָא עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְהַשִּׁיג חֲכָמָתוֹ אוֹ מְהוֹתוֹ כִּי עֲנִין הַהֲשָׁנָה מִתְּיחֵם וְנוֹפֵל עַל דְּבַר חֲכָמָה וְשְׂכַל לֹמֵר שְׂאִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ אוֹ אִי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ מִפְּנֵי עִמְק הַמְּשֻׁג אֲבָל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא לְמַעְלָה מִן הַשְּׂכַל וְהַחֲכָמָה לֹא שִׁיךְ כָּלֵל לֹמֵר בּוֹ שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ מִפְּנֵי עִמְק הַמְּשֻׁג כִּי אֵינוֹ בְּכַחֲנִית הַשְּׁנָה כָּלֵל וְהַאֲמִיר עֲלָיו שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְהַשִּׁיגוֹ הוּא כְּאֲמִיר עַל אִיזוֹ חֲכָמָה רַמָּה וְעִמְקָה שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְמַשְׁשָׁה בִּידִים מִפְּנֵי עִמְק הַמְּשֻׁג הַמּוֹשֵׁג שְׂכַל הַשּׁוֹמֵעַ יִצְחָק לוֹ לְפִי שְׁחוֹשׁ הַמְּשֻׁשׁ אֵינוֹ מִתְּנַחֵם וְנוֹפֵל אֲלָא עַל עֲשִׂיָּה גְּשְׂמִית הַנִּתְפַּסֵּת בִּידִים וְכֵכָה מִמְּשֵׁ נַחֲשֶׁבֶת לְגַבֵּי הַקַּב"ה מְדַרְגֵת הַשְּׂכַל וְהַשְּׁנָה בְּעֲשִׂיָּה גְּשְׂמִית מִמְּשֵׁ, וְאִפְלוֹ הַשְּׁנֵת שְׂכָלִים – נִמְצְאִים בְּעֵלֵי הַבְּנֵה גְדוּלָה, שְׂפַעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, וְאִפְלוֹ מְדַרְגֵת חֲכָמָה עֲלֵאָה – הַחֲכָמָה

הַעֲלִיוֹנָה, שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הַמְּחִיָּה אֶת כָּלֵל, – כֹּל הַנִּבְרָאִים וְכֹל עֲנִינֵי שְׂכַל, בְּדַבְרֵיב: – כִּמוֹ שְׂכָתוּב: "כָּלֵל בְּחֲכָמָה עֲשִׂית". – שֶׁהַהוֹוֹת כֹּל הַנִּבְרָאִים וְחִיתוֹם הִיא מ"חֲכָמָה", הֵינּוּ חֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן נַחֲשֶׁבֶת גַּם חֲכָמָה עֵילָא (עֲלִיוֹנָה) שֶׁבְּאֲצִילוֹת כַּעֲשִׂיָּה לְגַבֵּי הַקַּב"ה, כִּי הַקַּב"ה הוּא שְׂלֵא בְּעִיר לְמַעְלָה מִחֲכָמָה שֶׁבְּאֲצִילוֹת – מִמִּילָא לֹא מִתְּאִים כָּלֵל לֹמֵר, שְׂאֵי-אִפְשֵׁר לְהַבִּינּוֹ בְּחֲכָמָה וְשְׂכַל, כִּיוּן

לגמרי ממדות רחמים וחסד, הרי זה מפני על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים. וכן שאר המדות, — שמה שמציינים את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא מקור למדות אלו, שכלן — כל המדות, נמשכו ונאצלו ממנו יתברך. ודרך וענין ההמשכה והאצילות,

— כיצד נמשכו ונאצלו חכמה ומדות מהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך, איך — נמשך ונאצל ענין החכמה

והמדות מ"אין-סוף" שלמעלה לגמרי מחכמה ומדות, ומה — איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה ענין של חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה ידוע למשכילים.

שענין החכמה והשכל אינו ה"חוש" כלל שעל-ידו אפשר להשיגו, כי הוא למעלה לגמרי מכך. ומה שתקדוש-פרוץ הוא נקרא "חכם" בפתוב, — הרי שכן מייחסים לו ענין החכמה, ונם חכמינו ופרושים לברכה בנו לו מדרגת ומעלת החכמה, —

שהוא יתברך חכם, הינו משום שהוא מקור החכמה, שממנו יתברך נמשך ונאצל — לגבי נבראים נאמר הלשון "נברא", דבר שנוצר, ולגבי מדרגה שמעולם האצילות, הלשון הוא "נאצל", שנאצל ונפרש

ממנו יתברך מדרגה זו ונאצל זה, מהות מדרגת החכמה עלאה — עליונה, שבעולם האצילות. וכן — מה שקוראים לקב"ה בשם: "רחום" ו"חסיד", — למרות שהוא למעלה

שער היחוד והאמונה

וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות מדרגת חכמה עילאה שבעולם האצילות וכן רחום וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסדים וכן שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע למשכילים

~ יום שני ל' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, הנה"ה (סוד הצמצום... עד עמ' פז, מן השכל:

שגם כשחותכים את השערה אין האדם חש בכאב, כך מהווה "סוד הדיקנא" אופן נוסף בצמצומים³, שסוד כל הצמצומים — הוא, לצמצם האור — כדי שיוכל, שיתלבש בבהינות פלים דעשר ספירות. — שבעולם האצילות.

"כלים" הם ענין של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז מתהווה ענין החכמה והחסד ובאופן שהם דבר אחד אתו יתברך. והנה, אחר שנתלבש אור אין-סוף בבהינות פלים דחכמה-בינה-דעת, או שיך לומר מה שכתב

(הגהה: — ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו נדרשים כדי שמאור אין-סוף, ייאצל ענין של חכמה ומדות: סוד הצמצום באור אין-סוף פרוץ-הוא, — שלפני הצמצום

האיר האור הבל-גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול שבאור אין-סוף, וצמצום "אדם קדמון", — היינו המחשבה הראשונה הכוללת את כל סדר ההשתלשלות — נעשה כבר כאן ענין של מחשבה, אבל מחשבה כזו הכוללת את כל סדר ההשתלשלות, וסוד — הצמצום של הדיקנא, — זקן ושערות, שהם ענין של צמצומים: כשם שבשערה החיות מצומצמת ביותר, עד

שער היחוד והאמונה

הנה"ה

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצם האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ס והנה אחר שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים דחב"ד או שיך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא היודע וכידועת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלכשה הנ"ל לא שיך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עליו רב עד אין קץ אפי' מבחי' וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשה נשמות):

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בב' יותר בכ"מ בדא"ח — לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים — חב"ד", כך ד', ערך "אורות דספירות — פשיטותם או ציורם". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בב' יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' — "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

על-כל-פנים הרי אמר, שהדרך והאופן כיצד נמשך ונאצל מאור אין-סוף ענין של חכמה ומדות, ובכל זאת התיינה דבר אחד עם אור אין-סוף, עד ש"הוא המדע וכו'" — דבר זה ידוע למשכילים, ורבנו הזקן ממשיך ואומר: **וְהַנְּהָה, אִין לְנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת,** — כיצד

נאצלו הספירות מאור אין-סוף, ובאופן זה שהן דבר אחד עם אור אין-סוף. **אִךְ הַנְּגַלּוֹת לְנוּ,** — הוא, **לְהֵאֱמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה דְאֵיהּ וְנִרְמְוֵהּ יְתִיר,** — הוא יתברך ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, **דְּהֵינּוּ מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ** — הם דבר אחד עם מְהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ, **הַמְדוּמָם לְבְדוֹ רוּמְמוֹת, אִין קִין מְבַחֲנֵת חֻכְמָה וְשִׁבְלֵת וְהַשְּׁנָה. וְלִבְנוּ,** — מפני שהוא למעלה לגמרי מענין של שכל והשגה, **גַּם יְחֻדוּ שְׁמֵתֵיחַד עִם מְדוּתָיו שְׁהֵאֲצִיל מֵאֵתוֹ יְתִירָה, גַּם-כֵּן אִינוּ בְּבַחֲנֵית הַשְּׁנָה** — שיוכלו להשיג אִיךְ מְתִיחַד בְּהֵן. — אלא זה ענין שיש "לקחתו" באמונה. **וְלִבְנוּ נִקְרְאוּ מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא** — שְׁהֵן הַסְּפִירוֹת — בְּהֵת הַקְּדוֹשׁ: **"רְזָא דְמְהִימְנוּתָא"**, — סוד האמונה, **שְׁהִיא הָאֱמוּנָה שְׁלֵמָה מִן הַשְּׁכָל** — שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, ואפשר "לקבלו" רק באמונה.

הַרְמַב"ם: — שהדעת והידיעה שלמעלה הן באופן ש"הוא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַמְדַּע, וְהוּא הַיְדוּעַ, — הכל זה "הוא", הוא יתברך, **וּבִיְדִיעַת עֲצֻמוֹ וְכוּ"**, — יודע כל הנבראים. **לְפִי שְׁבַחֲנֵית בָּלִים דְאֲצִילוֹת נַעֲשִׂים נְשָׁמָה וְחִיּוּת לְ — עולמות בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיהַ וְלִכְל אֲשֶׁר בָּהֶם. — לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעת עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה — יצירה — עשייה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי שהאור מצטמצם על-ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור להתלבש בכלים שבאצילות. **אֲבָל בְּלִי צִמְצוּם וְחֻלְבָּשָׁה הַנְּזַכְרִים לְעִיל — כאמור לעיל, של האור בכלים, לא שִׁיךְ בְּלָל לִזְמַר "הוא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַמְדַּע וְכוּ"**, — כלומר, לא שייך כלל לומר בו ענין של ידיעה, גם לא**

* והנה אין לנו עסק בנסתרו' אך הנגלות לנו להאמין אמונה שלימה דאיהו וגרמוהי חד דהיינו מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו עם מהותו ועצמותו המרומם לבדו רוממות אין קץ מבחי' חכמה ושכל והשגה ולכן גם יחודו שמתייחד עם מדותיו שהאציל מאתו ית' ג"כ אינו בבחי' השגה להשיג אִיךְ מְתִיחַד בְּהֵן ולכן נקראו מדותיו של הקדוש ב"ה שהן הספירות בזה"ק רזא דמהימנותא שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

באופן של "הוא היודע הוא המדע וכו'", **בִּי — הקב"ה, אִינוּ בְּבַחֲנֵית וְנִדְרַת דַּעַת וּמְדַע בְּלָל חֲסִי וְשְׁלוֹם, אֲקָא — הוא, לְמַעַלָּה מַעַלָּה עֲלוּי רַב עַד אִין קִין אֲפִלוּ מְבַחֲנֵית וְנִדְרַת חֻכְמָה, — שגם האופן של "הוא היודע והוא המדע כו'" הוא גור פרטי של חכמה, כלומר, זהו חכמה ולא ענין של חסד — הנה הוא יתברך למעלה מעלה לגמרי מכך, עַד שְׁבַחֲנֵית חֻכְמָה נְחֻשְׁבֵת אֲצִלוּ יְתִירָה בְּבַחֲנֵית עֲשִׂיהַ גְּשָׁמִית):**

שער היחוד והאמונה

הנה"ח

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצם האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ם והנה אחר שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים דחב"ד או שייך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא היודע ובידיעת עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עליו רב עד אין קץ אפי' מבחי' וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשייה גשמית):

הקדוש ב"ה שהן הספירות בזה"ק רזא דמהימנותא שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

~ יום שלישי א' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, פרק י אך מכל מקום... עד עמ' 174, אתכסיאת כו'.

נקראות בזהו הקדוש, מדותיו של הקב"ה, שהן ה"ספירות", בשם "רזא דמהימנותא", סוד האמונה, שהרי ענין ה"ספירות" קשור באמונה, שהיא למעלה משכל והשגה.

אִךְ מְבַלְ-מְקוּם, — למרות שה"ספירות" הן למעלה משכל

והשגה, הוֹאִיל וְדַבְרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשַׁבַּח אֶת הָאֵל הַזֶּה מֵה שְׁהִיא יְכוּלָּה לְשַׁמַּע, לְקַבֵּל — לכן, נִתְּנָה רְשׁוּת

שער היחוד והאמונה

פרק י אך מכל מקום הוֹאִיל ודברה תורה כלשון בני אדם לשכך את האזן מה שהיא יכולה לשמוע לכך ניתן רשות לחכמי האמת לדבר

החסד — הן בכל זאת מאוחדות עם אור אין-סוף ברוך-הוא באופן של "חד" — הוא למעלה מהשגת אנוש. ולכן

הוא, שבגוף השמש ישנו בוודאי אור השמש — שהרי כיוון שאור השמש מתפשט למרחק רב כזה עד שהוא מאיר את האדמה, ודאי הדבר שהוא נמצא גם בשמש עצמה — אלא, יחודו שם הוא באופן שהוא כולו מאוחד עם ה"מאור" עצמו,

ואי אפשר לציין אותו שם

בשם "אור" ו"זיו", כי שם אין הוא מציאות לעצמו כלל — שם קיים במציאות רק ה"מאור" והמקור של האור³.

וכדברים האלה ממש, — אודות יחודו של אור השמש כשהוא נמצא במאור עצמו, ויותר מזה, — כלומר: יותר מאשר הוסבר בקשר ליחוד ואיחוד אור השמש

עם ה"מאור", הן מדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו וחקמתו בעולם האצילות — "ספירות" עולם האצילות ביחודם, עם מהותו ועצמותו — של הקב"ה, כביכול, המתלבש בתוכם — מהותו ועצמותו כביכול המתלבש בתוך

ה"ספירות", ומתייחד עמהם בתכלית היחוד, — שכך ויותר מכך — הוא למשל יחודו של אור השמש עם השמש, בשעה שהאור נמצא בגוף השמש, מאחר שנמשכו ונאצלו — ה"ספירות", מאתו ותבונה, על-דרך משל בדרך התפשטות האור מהשמש. אך — ביחס ל"ספירות" ולמאצילן ברוך הוא, הרי זה לא ממש בדרך זה, — כפי שהדבר הוא באור המתפשט מהשמש, רק בדרך רחוקה ונפלאה מהשגתנו, כי גבהו דרכיו — של הקב"ה, מדרבננו, ומכל מקום, — למרות שזה באופן נעלה ביותר מאשר אצל האדם, בכל זאת, כדי לשכך האזן, נשמע ונתבונן ממשל אור השמש, המיוחד וכמל במקורו, ואינו עולה — האור בהיותו בשמש עצמה, נשם כלל בפני עצמו רק שם המקור לבדו — כך — גם, כל מדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו וחקמתו, אינן עולות ונקראות — לגבי הקב"ה, בשמות אלו — של

לחכמי האמת — חכמי תורת הקבלה, לדבר בספירות בדרך משל, — ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כשאומרים "משל" הרי זה מדגיש שאינם אותו הענין (הנמשל), כ"אם שיש דוגמא בשייכות דפרטי המשל ביניהם — להשייכות בין

פרטי הנמשל, אף דפרטי

המשל והנמשל אין כל ערך ושייכות ביניהם (על-דרך זה בנידון-דין אין ערך כלל לאור ושמש עם הספירות ומקורם —

כ"אם המשל הוא על יחודם (שייכותם) דהאור והשמש שמקיל ההבנה בהיחוד הספירות במקורם כו"). ונקראו — המקובלים, אותן — את ה"ספירות", בשם

"אורות", — משל מענין אור וגילוי, כדי שעל-ידי המשל הזה — מאור, יובן לנו קצת ענין — ואופן היחוד של הקדוש ברוך הוא

ומדותיו, — ב"ספירות", שהוא בדרך משל ענין יחוד אור השמש שבתוך גוף בידור השמש — כמו שאור

השמש הנמצא בתוך גוף כדור השמש מתאחד עם גוף השמש שנקרא מאור, — לא רק "שמש", אלא גם "מאור" — היא מקרינה מתוכה אור. כמו: הקב"ה ברא את השמש, הנקראת "מאור", שהיא המקור והשייכות לאור הבא ממנה, והיו והניצוץ המתפשט ומאיר ממנו — מה"שמש", נקרא "אור", כמו שכתוב: "ויקרא אלהים לאור יום", וכשהאור הוא במקורו בגוף השמש — הוא מיוחד עמו — עם השמש, בתכלית היחוד, כי אין שם — בגוף השמש, רק עצם אחד שהוא גוף המאור המאיר, — אין מקום לומר, שישנם שם שני דברים — ה"מאור" עצמו, וה"אור" הבא מן המאור, אלא שם קיים דבר אחד בלבד — והוא ה"מאור", כי היו והאור — הם, שם — בגוף השמש, עצם אחד ממש עם גוף המאור המאיר, ואין לו — לזיו, שום מציאות כלל בפני עצמו. — כלומר: לכאורה, למרות שדבר ברור

שער היחוד והאמונה

בספירות בדרך משל וקראו אותן אורות כדי שעל ידי המשל הזה יובן לנו קצת ענין היחוד של הקדוש ב"ה ומדותיו שהוא בדרך משל כעין יחוד אור השמש שבתוך גוף כדור השמש עם גוף השמש שנקרא מאור כמ"ש את המאור הגדול וגו' והזיו והניצוץ המתפשט ומאיר ממנו נקרא אור כמ"ש ויקרא אלהים לאור יום וכשהאור הוא במקורו בגוף השמש הוא מיוחד עמו בתכלית היחוד כי אין שם רק עצם אחד שהוא גוף המאור המאיר כי הזיו והאור שם עצם אחד ממש עם גוף המאור המאיר ואין לו שום מציאות כלל בפני עצמו וכדברים האלה ממש ויותר מזה הן מדותיו של הקב"ה ורצונו וחקמתו בעולם האצילות עם מהותו ועצמותו כביכול המתלבש בתוכם ומתייחד עמהם בתכלית היחוד מאחר שנמשכו ונאצלו מאתו ית' ע"ד משל כדרך התפשטות האור מהשמש אך לא ממש בדרך זה רק בדרך רחוקה ונפלאה מהשגתנו כי גבהו דרכיו מדרבננו ומ"מ לשכך האזן נשמע ונתבונן ממשל אור השמש המיוחד וכמל במקורו ואינו עולה בשם כלל בפ"ע רק שם המקור לבדו כך כל מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחקמתו אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים

1. בראשית א, טו. 2. שם א, ה. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל "אין ואפס" מצד המאור — שהרי מציאות ענין מאור — מחשיב הענין דאור (שעש"ז נקרא מאור)". 4. ראה ישעיה נה, ט.

בְּחֻמְהָ יִסַּד אֶרֶץ, כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ וְגו'". – כתוב הרי במדרש⁷, שהתהוות העולם היא ב"עשרה דברים", שהם עשר ה"ספירות", וּבְמֵאמֶר אֱלֹהֵינוּ: – ב"פתח אליהו" שבהקדמת 'תיקוני זוהר': "דִּיאֲפִיקַת עֶשֶׂר תִּקּוּנֵינוּ, וְקִרְיָנוּ לְחוֹן עֶשֶׂר סְפִירוֹ, – אתה (ריבוננו של עולם) הוצאת עשרה "תיקונים" והם נקראים "עשר ספירות", לְאִנְהָא בְּחוֹן עֲלְמִין סְתִימִין דְּלֵא אֲתַגְלִין וְעֲלְמִין דְּאֲתַגְלִין, – כדי להנהיג בהן (בעשר הספירות) את ה"עולמות הסתומים" (העולמות שלמעלה מהשגה), ואת

מדות, רצון וחכמה, כָּלֵל אֵלָא לְנַפֵּי הַנִּבְרָאִים – בלבד, הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם למטה מאצי" – בבריאה יצירה ועשי' – והיינו, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, – הנבראים העליונים והנבראים התחתונים, שְׁהוּיָתָם וְחַיּוּתָם וְהִנְהָגָתָם, שְׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא

שער היחוד והאמונה

ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מהוה ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובדעת וכו' דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונים וקרינון להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'

מְהוּה וּמְחִיָּה אוֹתָם וּמְנַהִיגָם, הוּא – על-ידי, בְּרָצוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ וּבִינְתּוֹ וְדַעְתּוֹ – של הקב"ה, הַמְתַּלְבְּשׁוֹת – רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו של הקב"ה, מתלבשות בְּמִדּוֹתָיו הַקְדוּשׁוֹת, – חסד, גבורה, תפארת וכו', הרי לגבי הנבראים,

המתהווים, מקבלים חיותם ומנהיגים מהקב"ה על-ידי התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו – במדותיו, נקראות הספירות והמדות בשמות חכמה, בינה, דעת ומדות. בְּרִיאֲתָא – כמו שמצינו בְּמִדְרָשׁ⁵: "בְּעֶשְׂרֵה דְבָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם: בְּחֻמְהָ, בְּתַבּוּנָה וּבְדַעְתָּהּ וְכוּ', דְּכַתְּבִיב: – ככתוב: ה'

ה"עולמות הגלויים" (שהם גלויים להשגת האדם), וּבְחֻוֹן אֲתַכְסִיָּאת כּו'". – ובהם (ועל ידם) אתה מתכסה ומסתתר מהנבראים, שלא יראו בגלוי את החיות האלקית המהווה ומחיה אותם. רבנו הזקן מביא להלן דוגמא כיצד נתהוו הנבראים מהמדות והספירות:

~ יום רביעי ב' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פת, מדות כלל:

בְּחִינַת מִדַּת חֶסֶד; – שהרי ענינה של חסד הוא: התפשטות וגילוי. רַק מִפְּנֵי שְׂכָלוּלָה – מדת החסד, גַּם מִמִּדַּת גְּבוּרָה, – שהרי מדות וספירות (שבעולם האצילות) הן בהתכללות אחת בשניה, ומדת החסד כוללת בה גם מדת הגבורה, לְבָנָן לֹא הָיָה – האור שנוצר ממדת החסד, רִוְחָנֵי בְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה מִמֶּשֶׁה, וְגַם נִתְלַבֵּשׁ – אור זה, בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא בְּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מִתְחַלֵּךְ ת"ק – חמש מאות, שְׁנָה מִהָאֲרִיז לְרַקִּיעַ וּמִמְזוּרָה לְמַעְרָב⁶. – כל ההגבלות הללו לא היו קיימות אילו התהוות העולם היתה

עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל: בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִשְׁשַׁת יְמֵי בְּרִיאֲשִׁית – נְגִלְיַת מִדַּת חֶסֶד, – כפי שהיא, כָּלוּלָה מִכָּל מִדּוֹתָיו הַקְדוּשׁוֹת, וּרְצוֹנוֹ וְחִכְמָתוֹ וּבִינְתּוֹ וְדַעְתּוֹ – של הקב"ה, מְלַבְּשֵׁין בָּהּ, – במדת החסד, וּבְרִיאָה בָּהּ – במדת החסד, אֵת הָאוֹר בְּמֵאמֶר "יְהִי אוֹר", – כי ענין האור הוא התהוות הבאה מהתגלות מדת החסד, והשייכות שבין "אור" ל"חסד", היא בכך: שְׁהִיא בְּחִינַת הַתְּפַשְׁטוּת וְהַמְשַׁכָּת הָאוֹר לְעוֹלָם מְלַמְעָלָה, וְהַתְּפַשְׁטוּתוֹ – של האור, בְּעוֹלָם מְסוּפָה הָעוֹלָם עַד סוּפוֹ, שֶׁהִיא

שער היחוד והאמונה

עד"מ ביום ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו מלובשין בה וברא בה את האור במאמר יהי אור שהיא בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה והתפשטותו בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי' מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו שהוא בבחי' גבול ותכלית שהוא מהלך ת"ק שנה מהארץ לרקיע וממזרח למערב וכן ביום שני נגלית מדת גבורה

הוא התהוות הבאה מהתגלות מדת החסד, והשייכות שבין "אור" ל"חסד", היא בכך: שְׁהִיא בְּחִינַת הַתְּפַשְׁטוּת וְהַמְשַׁכָּת הָאוֹר לְעוֹלָם מְלַמְעָלָה, וְהַתְּפַשְׁטוּתוֹ – של האור, בְּעוֹלָם מְסוּפָה הָעוֹלָם עַד סוּפוֹ, שֶׁהִיא

5. חגיגה יב, א. – כידוע, גם ה"אגרות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט – כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הול"ל משנה המפורשת בעשרה מאמרות נבחה"ע – אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר – כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו'". 8. ראה חגיגה יג, א.

הוא כְּדֵי שְׁתֵּרָאָה הַיְבִשָּׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לְעֵבֶד ה' — הרי זה ענין של חסד, וְכֵן בְּלִין — כל שאר המדות, שעל-ידן נבראו הנבראים, כל אחת ביום שלה. וְזוּהוּ שְׁאָמַר אֱלֹהֵיו ב'תְּקוּנִים' — ב'תיקוני זוהר", שָׁם: "לְאַחֲזָא אִיךְ אֲתַנְהִיג עֲלֵמָא בְּצִדְקָא וּמִשְׁפָּט כּו', —

להראות כיצד מונהג

העולם בצדק ומשפט וכו'

— שה"ספירות" נאצלו

בשביל ענין הנהגת

העולם בצדק ומשפט

וכו', צִדְקָא אִיהוּ דִּין, —

"צדק" הוא מדת הדין

והגבורה, מִשְׁפָּט אִיהוּ

רְחֻמֵי כּו', — "משפט"

הוא רחמים כו', פְּלָא

לְאַחֲזָא אִיךְ אֲתַנְהִיג

עֲלֵמָא, — כל זאת, כל

המדות והספירות, הן כדי

להראות כיצד מונהג העולם, אֲכַל לָאו דְאִית לָךְ צִדְקָא

וְיִדְעָא דְאִיהוּ דִּין, — אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך "צדק"

הידוע לנבראים, שזהו דין, וְלֹא מִשְׁפָּט יִדְעָא דְאִיהוּ רְחֻמֵי,

— ולא, שיש לך, ענין ה"משפט" הידוע לנבראים, שהוא

רחמים, וְלֹא מִפְּלֵ אֵינֻן מְדוּת בְּלָל" — ולא מכל מדות

אלו כלל. כלומר, "צדק" ו"משפט" מצויינים כמדות אלו רק

לגבי העולמות והנבראים, ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו דאית

לך" — אצלו יתברך לא שייך צדק זה ומשפט זה, כי לגבי

אין מדות אלו דבר לעצמם כלל, הן מאוחדות לגמרי בהקב"ה

עצמו, כמו אור השמש בהיותו במאור השמש עצמה, שם אין

הוא "מציאות" כלל, אלא הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש

עצמה.

ממדת החסד עצמה, שהרי חסד הוא התפשטות בלי הגבלה; אלא, מפני שההתהוות היא מחסד כפי שהיא כלולה גם מגבורה — ומצד הצמצום של מדת הגבורה, באות ההגבלות האמורות. — אך, כיוון שביים ראשון של ששת ימי בראשית

נתגלתה ופעלה מדת

החסד, נתהוו אז הנבראים

שיש להם שייכות למדת

החסד, המציאות של אור

וכו'. וְכֵן בְּיִום שְׁנִי —

של ששת ימי בראשית,

נְגַלִית מְדַת גְּבוּרָה —

כפי שהיא בְּלוּלָה

מִשְׁאָר מְדוּת, וְרִצּוֹנוֹ

כו', — וכן רצון, חכמה,

בינה, דעת, מלובשים בה,

וְכָרָא בָּהּ — והקב"ה

ברא ממדת הגבורה את

הַרְקִיעַ בְּמֵאֵמַר "יְהִי

רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְיִהִי מְבַדֵּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם", — כך,

שהמאמר והנברא שנתהווה ממנו — הרקיע — יש להם שייכות

למדת הגבורה, שְׁהִיא — ההבדלה שברקיע, בְּחִינַת צְמִצּוּם

וְגִבּוּרָת לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיוֹנִים הָרוּחָנִיִּים מִמַּיִם

הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְנַשְּׁמוּ — המים הַתַּחְתּוֹנִים

בְּהַבְרִלָם מִ— המים הָעֲלִיוֹנִים; — נעשתה אם כן ההגשמה

על-ידי צמצום והעלם, הבאים ממדת הגבורה שנתגלתה

ופעלה ביום שני מששת ימי בראשית, וּמְדַת חֶסֶד בְּלוּלָה

בָּהּ, — במדת הגבורה, כִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִפְנֶה", — הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם ה"יבנה" של

העולם הוא ביטוי של חסד וגילוי. הרי, שגם במקום שפועלת

מדת הגבורה, פועלת שם גם מדת החסד, שְׁהַבְּל — כל האמור

שער היחוד והאמונה

כלולה משאר מדות ורצונו כו' וברא בה הרקיע במאמר יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים שהיא בחי' צמצום וגבורות להעלים מים העליונים הרוחניים ממים התחתונים ועל ידי זה נתגשמו התחתונים בהבדלם מהעליונים ומדת חסד כלולה בה כי עולם חסד יבנה שהכל כדי שתראה היבשה ואדם עליה לעבוד ה' וכן כולן וז"ש אליהו בתיקונים שם לאחזאה איך אתנהיג עלמא בצדק ומשפט כו' צדק איהו דין משפט איהו רחמי כו' כולא לאחזאה איך אתנהיג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אינון מדות כלל:

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פח, פרק יא והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבד.

שהם מאוחדים שם עם המאור.

בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות

והספירות נקראות בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם

"עשרה מאמרות", שעל ידם מתגלות המדות והספירות להוות,

להחיות ולהנהיג את הנבראים — גם הם נקראים "מאמרות"

לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון שהם

מאוחדים עם המדות והספירות המאוחדות בתכלית עם

הקדוש-ברוך-הוא.

פֶּרֶק י"א. בפרק הקודם, פרק יו"ד, הסביר רבנו הזקן,

שהספירות, (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות

בשמותיהן, לגבי הנבראים בלבד, המתהווים, מקבלים חיותם

ומונהגים על ידן. ואילו לגבי הקדוש ברוך הוא, אין הן

נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן

מאוחדות בתכלית אתו יתברך, אשר לכן לא שייך לקרוא אותן

בשם לעצמן — כמו שהדבר באור וזיו השמש בהיותם במקורם

— מאור השמש — שאינם עולים בשם להיקרא "אור", מפני

ממדת החסד — נמשך ממנה — ממדת החסד, המשכת פעולה וכן לפעל ולברא בו — באותו כוח, את האור, — שכן, כפי שיסביר להלן, יכולות להיות ממדת החסד פעולות שונות וסוגי התהוות שונות, הרי כדי שיתהווה ממנה אור

ולא דבר אחר, היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח פרטי המורכב באופן כזה שממנו ייברא אור, והמשכת בה זה וחיות זו נקראת בשם מאמר ואותיות "יהי אור". כי אף שאינן — ענין של אותיות ממש, באותיות מהשכה שלנו חסד ושלום, — בהביאו המשל האמור, שכשם שהתגלות הנפש באדם היא דוקא על-ידי אותיות המחשבה, כך גם למעלה, שהתגלות מדותיו הקדושות היא על-ידי ענין של אותיות — מודגש כאן: שלמרות שבנפש הן אותיות ממש, עם כל ההגבלות שיש לאותיות, הרי למעלה אין הדבר כך חסד ושלום, מכל מקום הם — בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על התהוות האור מאין ליש, — שזה הכוח הפרטי לבריאת האור, שלכן נברא האור מהמשכת בה זה, ולא

נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו גם-כן ממדת חסד, כמו מים וכיוצא בהם, — הרי, שהרכב אותו כוח הוא באופן שהוא בורא את האור דוקא, ולכן מכונה כוח זה כ"מאמר יהי אור". העובדה שמאותה מדת חסד מתהווים מים וכיוצא בהם — ולא אור, הרי זה, מפני שנתלכשו בהם כחות בבחינות צדופים אחרים, המורים על התהוות המים וכיוצא. ונמצא, כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיותם ולקייםם — נקראות — ההמשכות של חיות וכחות בשם "אותיות הקדושות", שהן בחינת המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו ולהחיותם והם שני מיני עולמות הנצורים מהאותיות, שני מיני עולמות:

והנה, גם עשרה מאמרות, גם-כן נקראו בשם "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד. — "מאמר" הוא ענין של התגלות, כפי שרבונו הזקן מפרש מיד להלן, כי כמו שהמדות שבנשמת האדם, כשבאות להתגלות במעשה, — בפעולה

הנוצרת מאותה מדה, הן באות מלבשות באותיות המחשבה, — לפני שהמדה באה במעשה, היא באה בהתלבשות באותיות המחשבה. כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה, אי אפשר לבא לידי התגלות בפעל ממש, — לעשות פעולה של חסד ורחמים, בראם על-ידי שמתשב — בתחלה, בדעתו ומתהרהר — על מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפעל ממש, כי אי אפשר לעשות — שום פעולה, בלי מחשבה, — וישנו אופן, שלפני התגלות המדה במעשה, עליה להתלבש לא רק במחשבה, אלא גם בדיבור — כפי שיוסבר להלן. ואם מצוה לאחרים לעשות, כמו המורה, — המצווה לאחרים לעשות, אי מתלבשת מדת חסד וגם אותיות הדבור [וכן בשמדר דברי חסד ורחמים לרעהו] — שגם אז מתלבשות מדות חסד ורחמים יחד עם אותיות המחשבה, באותיות הדיבור. הרי שהתגלות הכוחות והמדות של הנפש, היא דוקא על-ידי אותיות — אותיות המחשבה או אותיות הדיבור. כך על-דרך משל, מדותיו של הקדוש ברוך הוא, כשבאות לבחינת התגלות פעולתן בתחתונים, נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם "מאמר" ו"צדוף אותיות", שהרי אי-אפשר שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צדופים הנקראים בשם "אותיות". — כדי שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה דוקא באופן של התגלות כחות פרטיים, שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור

שער היחוד והאמונה

פרק יא והנה גם עשרה מאמרות ג"כ נקראו בשם מאמרו לגבי הנבראי בלבד כי כמו

שהמדות שבנשמת האדם כשבאות להתגלו במעשה הן באות מלובשות באותיות המחשבה כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה א"א לבא לידי התגלות בפועל ממש כ"א ע"י שמחשב בדעתו ומהרהר מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפ"מ כי א"א לעשות בלי מחשבה ואם מצוה לאחרים לעשות כמו המלך אזי מתלבשת מדת החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדבור [וכן כשמדבר דברי חסד ורחמים לרעהו] כך עד"מ מדותיו של הקב"ה כשבאות לבחי' התגלות פעולתן בתחתוני נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם מאמר וצירוף אותו שהרי א"א שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צירופים הנקראי בשם אותיות כגון לבריאת האור ממדת החסד נמשך ממנה המשכת פעולה וכן לפעול ולברוא בו את האור והמשכת כח זה וחיות זו נקראת בשם מאמר ואותיות יהי אור כי אף שאינן באותיות מחשבה שלנו ח"ו מ"מ הם ענין המורה על התהוו' האור מאין ליש שלכן נברא האור מהמשכת כח זה ולא נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו ג"כ ממדת חסד כמו מים וכיוצא בהם מפני שנתלכשו בהם כחות בבחי' צירופים אחרים המורים על התהוות המים וכיוצא ונמצא כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיות ולקיימם נקראו בשם אותיות הקדושות שהן בחי' המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם והם שני מיני עולמות עלמין סתימין דלא אתגליין הם המתהווים וחיים

בשמדר דברי חסד ורחמים לרעהו] — שגם אז מתלבשות מדות חסד ורחמים יחד עם אותיות המחשבה, באותיות הדיבור. הרי שהתגלות הכוחות והמדות של הנפש, היא דוקא על-ידי אותיות — אותיות המחשבה או אותיות הדיבור. כך על-דרך משל, מדותיו של הקדוש ברוך הוא, כשבאות לבחינת התגלות פעולתן בתחתונים, נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם "מאמר" ו"צדוף אותיות", שהרי אי-אפשר שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צדופים הנקראים בשם "אותיות". — כדי שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה דוקא באופן של התגלות כחות פרטיים, שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור

ומתריץ]: וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תבה — כלומר, כוחות שונים רבים ביחד, אזי מלבד רבוי מיני כחות וחייות הנמשכים בפי מספר האותיות שבתבה, עוד זאת — ישנו עוד כוח, העולה על כלל — העולה על כל הכוחות הפרטיים,

והוא: המשכת פת עליון וחייות כללית הפוללת ושקולה כנגד כל מיני החיות הפחות והחייות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן, — של הכוחות הפרטיים, והיא — המשכה זו מהכוח והחייות הכללי, מתפרדת ומצטרפת — מחברת ומצרפת את הכוחות הפרטיים, יחד, להשפיע פת וחייות לעולם הנברא בתבה זו, לכלל — לעולם באופן כללי, ולפרטיו. —

לנבראים הפרטיים שבעולם. הגהה (ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה, היא המשכת חיות וכת מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת, לכך גם תמונתו בכתב — פרטית, — בצירוף פרטי מיוחד, המורה — תמונת האור מראה על ציור המשכה — באיזה ציור ואופן המשכה, והתגלות האור והחייות והכח הנגלה ונמשך באות זו, איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו והכמתו וכו'): — להלן מביא רבנו הזקן, בפנים הספר, דוגמה איך נבראים והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא השמים — חיות כו' ממאמר האחד דיהי רקיע וגו'!!". בגון דרך משל, בתבות

שכמאמר: "יהי רקיע וגו'", שנבראו בהן — במלים "יהי רקיע", ו' רקיעים וכל צבא השמים — הנבראים שבשמים, אשר בהם, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "שחקים, — הרקיע שנקרא "שחקים", שבו רחם עומדות ומתחנות מן לצדיקים

וכו', זכול, — הרקיע שנקרא "זכול", שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח וכו', מכוון, — הרקיע שנקרא "מכוון", שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו', — הרי יש לכל אחד משבעת הרקיעים, ענינו הכללי מה שהוא רקיע, והענינים הפרטיים הנמצאים בו: ב"שחקים" — "רחיים וכו'", ב"זכול" — "ירושלים וכו'" וכך הלאה.

הרקיעים — מהותם הכללי בתור רקיעים, נבראו וחיים ונקימים בכללות תבות אלו, שכמאמר "יהי רקיע וכו'" — באור הכללי הגלום במלים "יהי רקיע" וגו', נתהוו שבעת הרקיעים בתור כלל של רקיעים; ופרטי הנבראים שבו רקיעים, נבראו כל מהם וחי ונקימים מאיזה צירוף אותיות מתבות אלו, או חלופיהן ותמורותיהן, שהן — הצירופים וחלופיהם ותמורותיהם, בפי בחינת חיות הנברא הפרטי ההוא. — שבאותו צירוף מסויים מתהווה במדוייק הכוח והחייות המתאימים ונדרשים לחיותו של אותו נברא. כי כל שנוי צירוף, הוא הרקיעות ואריגת הכחות והחייות, למשל, האותיות א-ב-ן, המצטרפות למלה "אבן" (השם, החיות והכוח של אבן) — הרי זה דוקא כשהצירוף הוא לפי סדר זה: א-ב-ן; אך בשעה שסדר האותיות משתנה, מתקבל צירוף אחר של שלש אותיות — למרות שכיוון שהן אותן

שער היחוד והאמונה

ריבוי מיני כחות וחייות הנמשכים כפי מספר האותיות שבתובה עוד זאת העולה על כולנה המשכת כח עליון וחייות כללית הכולל ושקולה כנגד כל מיני הכוח והחייות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן והיא מחברת ומצרפתן יחד להשפיע כח וחייות לעולם הנברא בתיבה זו לכלול ולפרטיו *

הגהה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך גם תמונתו בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור המשכה והתגלות האור והחי' והכח הנגלה ונמשך באות זו אך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו והכמתו וכו'):

וכו' מכוון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו' שכללות הרקיעים נבראו וחיים וקיימים בכללות תיבות אלו שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבו רקיעים נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו או חלופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי' חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא הרכבת ואריגת הכוחו' והחייות בשינוי שכל אות

לכך גם תמונתו בכתב — כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית, — בצירוף פרטי מיוחד, המורה — תמונת האור מראה על ציור המשכה — באיזה ציור ואופן המשכה, והתגלות האור והחייות והכח הנגלה ונמשך באות זו, איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו והכמתו וכו'): — להלן מביא רבנו הזקן, בפנים הספר, דוגמה איך נבראים והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא השמים — חיות כו' ממאמר האחד דיהי רקיע וגו'!!". בגון דרך משל, בתבות

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: " (מחברתן) מלשון חבר — שנעשים שייכים זל"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף — חתיכה אחת חגיגה כ, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה". 2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק זוהר (י, ב. ובכ"מ) במחלות ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזח"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל דז' רקיעים הם ומזה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל".

הראשונה, וּנְכַלְלֹת בְּאוֹרָה, — של אותה אות, וְעַל־יְדֵי־זוֹה — שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה בצירוף זה היא אחרת, נְבִרָאָת פְּרִיָּה חֲדָשָׁה. — שכך הדבר בצירוף אחר של אותיות. וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אוֹתוֹת אוֹ תְּמִיּוֹתֵיהֶן, — כשאות "א" לדוגמה מתחלפת באות "ע", וכדומה, שכאן לא רק ששונה צירופן של אותן אותיות, אלא שבצירוף החדש

ישנן כבר אותיות אחרות לגמרי, המחליפות את האותיות הקודמות, נְבִרָאָת פְּרִיָּאָת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי הַמַּעֲלָה בְּעֶדְדָה הַנְּבִרָאִים מֵהָאוֹתוֹת עֲצֻמָּן.

אותיות, וממילא, לכאורה, גם אותן כוחות — אך כיוון שזה באופן הרכבה אחר של כוחות, מתהווה מזה סוג אחר של כוח וחיות, שְׂבַל אוֹת הַקְּוֹדְמָת בְּצִרוּף — לדוגמה: במלה

"אבן", שה"א" היא הראשונה בצירוף מלה זו, היא הַגּוֹבֵרֶת וְהִיא הַעֲקָר בְּבְרִיאָה זו, — הכוח של האות הראשונה, הוא כוח העיקרי והראשי בהרכבת ואריגת הכוחות — אם

הוא כוח של חסד, החסד הוא בהתגברות; ואם כוח אחר, הרי אותו כוח הוא בהתגברות, וְהַשְּׂאָר — שאר האותיות, והכוחות שהן מבטאות, מְפַלֵּוֹת אֵלֶיהָ — לאות (לכוח)

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)".

המשך ביאור למס' גיטין ליום חמישי עמ' א

מטלטלין על פי דינו של רבי יצחק, ולכן החוב נחשב כגבוי. דְּאָמַר רְבִי יִצְחָק, מִזֵּן לְבַעַל חוֹב שְׂקוּנָה מִשְׁבּוֹן מֵהַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר בְּעֵינֵי מַלְוֵה שֶׁמְחַזֵּיר לְלוֹה אֶת כְּסוּת הַלֵּילָה שֶׁהוּא לֶקַח כְּמִשְׁכוֹן (דברים כד יג) וְלֶדֶד תְּהִיָּה צְדָקָה, שֶׁמַּעֲשֶׂה זֶה נֶחֱשֵׁב כְּצִדְקָה, וְאִם נֶאֱמַר שֶׁמַּלּוּה אֵינּוּ קוֹנֵה אֶת הַמִּשְׁכּוֹן, צְדָקָה מִזֵּן — מדוע זה נחשב לו לצדקה הלא המשכון שייך ללוה, ואין זה אלא גמילות חסד, אלא מִכָּאן לְבַעַל חוֹב שְׂקוּנָה מִשְׁבּוֹן, וכיון שהמשכון שלו, נחשבת לו החזרת המשכון לצדקה. הַגְּמָרָא דְנָה בָאֵדָם שֶׁמְחַזֵּיר חוֹב שֶׁנִּשְׁמַט: תֵּנֵן הֵתָם — במסכת שביעית (פ"י מ"ח).

לגבות את החוב שהרי הפקרן הפקר, ונמצא שהמלוה לא נוגש את הלוה כי אם בית דין, אֵלֶּיָּה מְלִיָּה עַל הַשְּׂבּוֹן מֵאֵי מַעְמָא הַשְּׁבִיעִית לא משמטת. עונה הגמרא, אָמַר רַבָּא, הַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם דְּתַפְס לִיָּה הַמַּלּוּה לְמִשְׁכוֹן, וְהוּא אֵינּוּ נוֹגֵשׁ וְאֵינּוּ תוֹבַע אֶת הַלוֹה כִּי יֵשׁ לוֹ מִשְׁכוֹן בַּיָּד. אָמַר לִיָּה אֲבִי לְרַבָּא, אֵלֶּיָּה מַעְתָּה — לדברך שמלוה על המשכון אין השביעית משמטת, נלמד מכך שאם הָלוּהוּ כֶסֶף, וְהַמַּלּוּה דָר שֶׁם פְּחָצְרוּ, דְּתַפְסִים לִיָּה — והרי המלוה תופס את החצר, הָכִי נִמְי דְּלֵא מְשַׁמֵּשׁ — וכי גם בזה החוב לא ישמט, והרי פשוט שבמקרה כזה השביעית משמטת. אָמַר לִיָּה רַבָּא, שְׂאֵנִי מִשְׁבּוֹן — שונה דין משכון של מטלטלין מתפיסה בקרקע, דְּקִנְי לִיָּה מְדַרְבֵּי יִצְחָק — שלמלוה יש קנין במשכון של

המשך ביאור למס' גיטין ליום שבת קודש עמ' ב

לחירות בכסף, אֵלֶּיָּה שְׁקִינֵי הַסּוֹדֵר נַעֲשֶׂה שְׁלֵא כְדִין, מִשּׁוּם דְּהִנּוּה לִיָּה בְּלִיּוֹ שְׁלֵ מְקַנָּה — האדון המקנה נתן את הסודר, בעוד שלהלכה השפחה הקונה היתה צריכה לתת את הסודר לאדון, ולכן אף מהשעבוד לא השתחררה. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל פְּר אַחִיָּתַי, אָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא, אָמַר רְבִי יִצְחָק פְּר אַשְׁיָאן, אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא, הֲלָכָה פְּרִבֵּי שְׁמַעוֹן. וּמִסְקַת הַגְּמָרָא, וְלֵא הִיא — אין זה נכון, אלא אֵין הֲלָכָה פְּרִבֵּי שְׁמַעוֹן, ועבד כנעני יוצא לחירות באמצעות כסף. אָמַר רְבִי יוֹדָא אָמַר רְבִי חֲנִינָא אָמַר רַב אֲשִׁי אָמַר רְבִי, מִי שְׁהִיָּה מוֹחֶזֶק אֲצִלְנוּ שְׁהוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי, וְרַאֲיֵנוּ שְׁהוּא אֶת בֵּית חוֹרִין, כְּפִנֵּי רַבּוֹ — ורבו היה נוכח בשעת מעשה,

הַשְּׁתַּעֲבִיד וְתִיּוּל הִיָּתָא אִתְּתָא — עד מתי תמשיך אשה זו להשתעבד, והתכוונה לעצמה. שְׁקַל בּוֹמְתֵיה — נטל האדון את כובעו, שְׂדָא בָּה — זרק לה אותו ואמר לה, זֵיל קְנִי הָא — קני את הכובע הזה וקני נְפִישְׁךָ — ואגב זה תקני את עצמך, וכוננתו היתה להוציאה לחירות על ידי קנין סודר. אֶתּוּ לְקַמְיָה דְּרַב נַחְמָן, לְשִׁאוֹל מַה דִּינָה שֶׁל הַשְּׁפָחָה. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן, לֹא עֲשֶׂה וְלֹא בְלוּם — אין במעשה האדון ולא בדיבורו כלום והיא נשארת שפחה. מֵאֵן דְּהוּא — מי שראה את פסקו של רב נחמן, כְּבַר חֲשַׁב, שֶׁמִּשּׁוּם דְּהֲלָכָה פְּרִבֵּי שְׁמַעוֹן שאין העבד יוצא לחירות בקנין כסף, לכן אמר רב נחמן שלא עשה ולא כלום, כלומר אינת מותרת בבת ישראל, כיון שקנין סודר הוא סוג של קנין כסף, אך מהשעבוד השתחררה. וְלֵא הִיא — אולם אין זה נכון, כי רב נחמן סובר כחכמים שעבד יוצא

לוח היום יום...

יום ראשון	יום שישי	כט סיון	ה'תש"ג
		<p>שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.</p>	
		<p>עבודת האדם על פי תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אף זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.</p>	

יום שני	שבת	ל סיון, שר"ח	ה'תש"ג
		<p>שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמה"קנ. תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.</p>	
		<p>העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה. מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאס וואס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות. אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדרגות. אין רוחניות אבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.</p>	

תרגום

העברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטר, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ראש חדש, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.
מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם, כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות הם הפכים בעצם מהותם. מה שהוא מעלה בגשמיות, הוא חסרון ברוחניות.
בגשמיות – השמח בחלקו הוא בעל מעלה הגדולה ביותר, ועל ידי 'עבודה' גיע אחד בזה למדרגות הגבוהות ביותר. אבל ברוחניות – השמח בחלקו הוא החסרון הגדול ביותר, והוא נהיה, רחמנא לצלן, יורד ונופל.

יום שלישי

יום ראשון

א תמוז, ב דר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום רביעי

יום שני

ב תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י
תהלים: י"ז.
תניא: רק מפני . . . למשכילים.

רבנו הזקן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך".
זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.

יום חמישי

יום שלישי

ג תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.

אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנדער אין א מעמד טוב.

תרגום

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנהה יהודית הבאה חסד ושלום בסבת לא טוב גשמי - גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנהה בעקבות לא טוב רוחני - היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנהה מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.

יום שישי

יום רביעי

ד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"ח.
תניא: פרק י. אך . . . 174- מדרכנו.

חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה ותזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

שבת
קודש

יום חמישי

ה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: ומ"מ . . . 174- אתכסיאת כו'.

רַבְּנֵינוּ הִזְקֵן שָׁאֵל אֶת אֶחָד הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַמְּקַרְבִּים בְּיוֹתֵר, בְּהִיּוֹתוֹ אֶצְלוֹ
בְּיַחֲדוּת, לְמַצְבוֹ. וַיִּתְאוּנֶן הַחֲסִיד כִּי יָרַד מִנְּכֶסֶיו וְכוּ'. וַיַּעֲנֵהוּ רַבְּנֵינוּ: לָךְ זְקוּקִים
– שְׁתֵּאִיר סְבִיבְתָךְ בְּתוֹרָה וְעֲבוּדָה שְׁבִלֵב. פְּרִנְסָה וּמָה שְׁאֵתָה צְרִיף – זֹאת צְרִיף
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתֵת לָךְ. עֲשֵׂה מָה שְׁאֵתָה צְרִיף, יַעֲשֵׂה ה' יִתְבָּרַךְ אֶת מָה
שֶׁהוּא צְרִיף.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"ג עוסק בצ"צ
מוה"ר רפאל נחמן שי הכהן

שלום וברכה!

אחרי הפסק ארוך הנה בנועם קבלתי המשך רשימותיו, ולפלא שלא כתב בצירוף לזה עכ"פ
ממצב בריאותו ושל זוגתו שיחיו ויה"ר שזה יהי סימן טוב שהכל שלום, ובכ"ז להבא יכתוב גם
ע"ד הנ"ל וכן ע"ד הצלחתו בשיבת אחי תמימים בתל אביב, ות"ח מראש.

במ"ש ברשימתו אודות החח"ם (בעל המחבר השדי חמד) הנה כנראה שיש כאן איזה
טעות, כי השדי חמד בא לקרים מקונסטנטינ[ני]פול (ולא מירושלים ת"ו) בשנת תרכ"ז וחזר ועלה
לאה"ק ת"ו בשנת תרנ"ט, וא"כ הרי זה ל"ב שנים שהותו בקרים ולא מ"ב. וכן אודות מלחמתו
בבתי ספר אליאנס, הי' זה בחברון לאחר חזרתו מקרים, ואינו ידוע ממקום אחר שיהי ג"כ
בירושלים. ובפרט שכשיצא החח"ם מירושלים ת"ו הי' בן י"ח-כ' לערך, ואין סברא לומר שמכל
רבני ירושלים ת"ו הי' הוא הלוחם נגד הנ"ל.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל ובטח יזכה בתוכנו את
הרבים.

בברכה לבריאות הנכונה לו ולב"ב שיחיו ולהצלחה בגו"ר.

מ. שניאורסאהן

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מהי המצוה בתקיעת שופר?

ה"ט, ואף שלא נעשתה על ידי בני חיוב, היושב בה יוצא ידי חובה – כך גם השומע תקיעת שופר צריך לצאת ידי חובתו אף אם התוקע אינו בר חיוב?
וביאר האבני נזר':

על מצות שופר נאמר "תקעו בחודש שופר" (ומהמשך הפסוק בכסה ליום חגנו' לומדת הגמרא שר"ה הוא יום דין ומשפט), ומשמע מכאן שהמצוה צריכה להתקיים על ידי עשייה (תקעו) ואילו שמיעה לבדה אינה 'מעשה' (אלא 'מידי דממילא' – רא"ש נדרים עב, ב), ואף שתכלית המצוה היא השמיעה – אינו יוצא ידי חובה אלא אם יש פעולת תקיעה שלו או של שלוחו, ותוקע שאינו בר חיוב אינו יכול להיות שלוחו. ואינו דומה למצות ישיבה בסוכה (שלא נעשתה על ידי בר חיוב) שנאמר בה 'בסוכות תשב', כי הישיבה בסוכה היא ה'מעשה'.

הלכות שופר פרק ג, הלכה א: **כָּמָה תְּקִיעוֹת תִּזְכּוּ אָדָם לְשִׁמְעַת בְּיוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה? תִּשְׁעַת תְּקִיעוֹת.**

תכלית מצות שופר היא שמיעת קול השופר. וכן כתב הרמב"ם לעיל (פ"א ה"ג) "אין המצוה אלא בשמיעת הקול, אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע". וכן ביאר באגרתו (תשובות הרמב"ם ס"י קמב), שהמצוה היא השמיעה ולא התקיעה, כמו מצות סוכה שהמצוה היא הישיבה בסוכה ולא עשייתה, ולכן הברכה היא 'לשמוע קול שופר' ולא 'על תקיעת שופר'.

והקשו אחרונים (יום תרועה ר"ה כט, א.אבני נזר א"יח ס"י מ):
אם כן, מדוע 'כל מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא את החייב ידי חובתו' ולכן "אשה או קטן שתקעו בשופר, השומע מהן לא יצא" (להלן פ"ב ה"ב), הרי המצוה היא השמיעה, וכמו שסוכת גויים וסוכת בהמה כשרה (להלן פ"ה

~ יום שני ל' סיון ~

מצות אכילה בסוכה בליל יום טוב

הימים איננה חובה (אלא שאם עושה כן מקיים מצוה) ואילו בלילה הראשון זו חובה. ולפי זה אופן קיומה הוא כשאר ימי החג, באכילת קבע בשיעור כביצה.

בלדעת הרמב"ם האכילה בליל יו"ט הראשון אינה חלק ממצות "בסוכות תשבו שבעת ימים" אלא חובה בפני עצמה של אכילת פת הנלמדת מליל חג הפסח, ולכן שיעורה בכזית, ככל דיני האכילה שבתורה ולא כשיעור אכילת קבע השייך דווקא למצות ה'ישיבה' בסוכה שעניינה הוא קביעות (ראה הררי קדם א, קיד. מקראי קודש סוכות א עמ' קלב ובהררי קודש שם).

ויש שחידשו כי אף סוג הפת הראוי לצאת בו ידי חובה בסוכות נלמד ממצות אכילת מצה, וכשם שאין יוצאים ידי חובה בפסח ב'מצה עשירה' (שנילושה במי פירות) כך בליל סוכות חובה לאכול כזית חלה שאינה מתוקה (פרי מגדים משב"ז ס"י תרמג בסופו), אולם למעשה לא נהוג להקפיד על כך, שכן הלימוד מחג הפסח הוא רק לגבי עצם חיוב האכילה אך לא לגבי סוג הפת, כשם שאין חובה לאכול מצה כמו בפסח (ראה פסקי תשובות ס"י תרלט ס"ג).

הלכות סוכה פרק ו, הלכה ז: **אֲכִילָה בְּלַיִל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בְּפֶסַח, חוֹבָה; אִפְלוּ אֶכֶל פְּתַי פֶּתַי, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ. מִכָּאן וְאֵילָּה, רְשׁוּת.**

הרמב"ם כותב שמצות אכילת פת בלילה הראשון בסוכה מתקיימת בשיעור 'כזית', כשאר מצוות של אכילה. אולם יש סוברים (ראה ריטב"א סוכה כז, ב) שהמצוה מתקיימת רק בשיעור אכילת קבע שהוא 'כביצה', כשם שבשאר ימי החג זהו השיעור הקובע לחיוב ישיבה בסוכה ומותר לאכול פחות ממנו מחוץ לסוכה (ראה לעיל ה"ו).

וביאור המחלוקת:
כמבואר בדברי הרמב"ם, בשאר ימי החג אין חיוב לאכול בסוכה אלא רק אם רצה לאכול אכילת קבע עליו לאכול בסוכה, אולם בלילה הראשון יש חיוב לאכול בסוכה הנלמד בגזירה שווה' מליל חמשה עשר בניסן שבו יש חובה לאכול פת (מצה).

ואת גדרו של חיוב זה יש לפרש בשני אופנים:
א. מצות האכילה בסוכה בלילה הראשון היא חלק מהמצוה הכללית "בסוכות תשבו שבעת ימים", אלא שבשאר

~ יום שלישי א' תמוז ~

נתינת מחצית השקל ע"י קטנים

שקטנים אינם חייבים במחצית השקל, אבל אם נתנו מקבלים מהם – בבני שלש-עשרה ומעלה שיכולים להקנות, אבל לדעת הרמב"ם שכן שלש-עשרה חייב לתת מחצית השקל (פיה"מ שם) וקטנים היינו בני פחות משלש-עשרה, מדוע "אם נתנו מקבלין מהם" והרי אינם יכולים להקנות?
ותירץ:

אין לחשוש שבגלל נתינת הקטן יבוא קרבן ציבור מכסף היחיד, כי המטבע שנתן הקטן כנדבת יחיד בטל ברוב המטבעות של נדבות הציבור, ואף שמטבע כסף הוא דבר חשוב ואינו בטל ברוב (הל' מאכ"א פט"ז ה"א), הרי מן התורה גם דבר חשוב בטל ברוב (שם, שם ה"ט) ורק מדרבנן (שאמרו שדבר חשוב לא בטל) קיים עדיין האיסור (להביא קרבן ציבור מכסף היחיד), ועל זה נאמר: "אתי תקנתא דרבנן (שקטן מקנה לאחרים) ומפיק איסור דרבנן".

(שנר המלך. שקלים פ"א ה"א)

הלכות שקלים פרק א, הלכה ז: הכל תְּבִינן לְתַנּוּן מְחֻצֵית הַשְּׁקָל... אֶפְלָ לֹא... קְטָנִים; וְאִם נִתְּנוּ, מְקַבְּלִין מִקָּוֶן.
וכתב הרע"ב (שקלים פ"א מ"ח) שמקבלים מן הקטן רק אם נתנו במתנה גמורה, כי מחצית השקל באה לקרבנות ציבור, שאינם באים מכספי יחיד אלא משל ציבור או אם היחיד מנדב ובלבד שימסרם לציבור יפה יפה (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז), ולכן צריכה נתינת הקטן להיות בלב שלם.
הקשה השער המלך:

הרי הקטן אינו יכול להקנות לאחרים עד שיגדל ויביא שתי שערות (ראה רמב"ם הל' מכירה פכ"ט ה"ז, ה"ב), ולכן אין לתת את הלולב בסוכות לקטן כי "הקטן קונה, ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר" (רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ט), ואם כן כשהקטן נותן אינו מקנה לציבור, ונמצא שקרבן ציבור קרב משל היחיד!

ואמנם לדעת הרע"ב (שקלים שם מ"ג) שחיוב מחצית השקל אינו חל על מי שהוא פחות מבין עשרים, תפרש הלכה זו –

~ יום רביעי ב' תמוז ~

האם גוי מביא נסכים?

הגוי מביא נסכים' היא שישראל חייב להביא נסכים משלו, ואילו הגוי אין עליו חובה להביא משלו, אבל בוודאי יכול הוא לשלוח דמי נסכים משלו. ומה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות 'עולות הגויים אין מביאין עמהן נסכים', היינו שאין חייבים להביא נסכים משלהם, אבל יכולים הם להביא מרצונם, אבל אם לא הביאו 'נסכיהם קריבין משל ציבור'.
והמעשה רוקח' יישב:

יש לחלק בין 'נסכים' לדמי נסכים'. כי מהפסוק 'כל האזרח' למדים שאין הגוי יכול להביא נסכים, אבל הרמב"ם דייק בלשונו וכתב כאן "ולא שלח עמה דמי נסכים", ואכן אם שלח דמי נסכים מקבלים ממנו והם ניתנים ללשכה (קופה לצרכי הקדש), ומשלמים על הנסכים מכספי הלשכה. וזו כוונת המשנה (שקלים שם) שאם שלח הנכרי דמי נסכים, "קריבין משלו" (אף שהנסכים נקנים מכספי הציבור) וזאת כיון ש"אין הציבור נחסרין כלום, דהרי לוקחים אותם ונותנים אחרים כנגדם".

הלכות שקלים פרק ד, הלכה ג: גוֹי שִׁשְׁלַח עוֹלָתוֹ מִמְדִּינָה אַחֲרָתָּהּ, וְלֹא שִׁלַּח עִמָּה דְּמֵי נְסֻכִים – יְבִאוּ נְסֻכֶיהָ מִתְּרוּמַת הַלְּשָׁכָה.

הקשה הל' לחם משנה' (הל' מעה"ק פ"ג ה"ה):

משמעות דברי הרמב"ם היא שגוי יכול לשלוח את דמי הנסכים עם עולתו, ורק אם לא שלח – "יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה" (וכך גם שנינו במשנה – שקלים פ"ז מ"ג). ולכאורה הרי זו סתירה לדברי הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות' (פ"ג ה"ה): "עולות הגויים אין מביאין עמהן נסכים שנאמר 'כל האזרח יעשה ככה', אבל נסכיהם קריבין משל ציבור", ומקורו מגמרא (תמורה ג, א) שלמדו מהפסוק הנאמר לאחר פרשת הנסכים (במדבר טו, יג) "כל האזרח יעשה ככה" – "אזרח (ישראל) מביא נסכים ואין העכו"ם מביא נסכים"!

ותירץ:

הרמב"ם מפרש שכוונת הלימוד 'ישראל מביא נסכים ואין

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מדוע אין עושים יום הכפורים שני ימים?

והקשה ה'כרתי ופלתי' (סי' קי, בית הספק) : לדעת ריש לקיש (יזמא עד, א) ש'חצי שיעור' מותר מן התורה (והאיסור הוא מדויבן) מדוע לא תיקנו שני ימים, הרי אפשר לאכול פחות מהשיעור ויקיימו מצות עינוי מן התורה מבלי לבוא לידי סכנה? וה'נודע ביהודה' (קמא, יו"ד סי' נו) הוסיף להקשות: אף אם לא תיקנו תענית משום חשש סכנה, מדוע לא גזרו איסור מלאכה שאין בה סכנה?

וביאר:

במועדי תשרי, מן התורה אין לחשוש שמא עיברו את חודש אלול, כי ברוב השנים אינו מעובר אלא שחכמים לא רצו לחלק בין המועדים ולכן חיבו לעשות אותם שני ימים. אבל ביום הכפורים שבגלל חשש סכנה לא יכלו לתקן הנהגה של יום טוב כמו בשאר ימים טובים, לא רצו לתקן לחצאין, היינו לאסור מלאכה ולהתיר אכילה פחות מכשיעור. וה'אור זרוע' מסיים שרבותיו היו עושים יום כיפור שני ימים. ולכן, אם מישהו יעשה כך – 'הואיל וראיתי רבותי שעושין לא אמתה בידו, ואם בא לימלך אדם בי, אני אומר שלא לעשות'.

הלכות קידוש החודש פרק ה, הלכה ד: כְּשֶׁהִיְתָה סְנֵה־דְרִין מְנַמֵּת, וְהוּן קוֹבְעִין עַל הָרֵאִיָּה – הָיוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל... עוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים יוֹם אֶחָד בְּלִבְדִּי, וְשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת הֶרְחֻקוֹת שָׂאִין שְׁלוֹחֵי תְּשֵׁרֵי מְנַעֲיִן אֲלֵיהֶן, הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִסְּפֵק, לְפִי שְׂלֵא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקְּבָעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֹדֶשׁ. ה'אור זרוע' (הל' יום הכפורים סו"ס רפא) הביא מ'ירושלמי' (חלה פ"א ה"א) שחכמים לא תיקנו לעשות את יום הכיפורים שני ימים גם במקומות שלא הגיעו אליהם שלוחי בית דין, כי "חזקה שאין בית דין מתעצלין". כלומר, אילו בית דין היו מעברים את חודש אלול, היו שולחים שלוחים לגולה כדי להודיע על כך (פני משה שם). וה'אור זרוע' מוסיף: תענית של שני ימים היא סכנת נפשות, ולכן לא תיקנו חכמים לעשות יום הכפורים שני ימים.

וכתב ה'צמח צדק' (שו"ת אורח סו"ס סב): לפי טעם ה'ירושלמי' לא מוסבר מדוע לא תיקנו שיתענו שני ימים במקומות המרוחקים ביותר שאין השלוחים יכולים להגיע שם, ולכן הוסיף ה'אור זרוע' את הביאור שלא תיקנו שני ימי תענית מפני הסכנה.

~ יום שישי ד' תמוז ~

החדשים המלאים והחסרים

סדר השנה מיד בתחילתה, אלא שאת חודש תשרי לא רצו לשנות ולעשותו לפעמים חסר, שכן הוא חודש חשוב המרובה במועדים, ולכן עושים זאת בחשוון וכסלו (ראה מפרש על הרמב"ם כאן, 'רשימות' א עמ' 9).

וה'לבוש' (שם) הוסיף כי מניסן ועד תשרי מספר הימים שבכל חודש מדויק ואין לשנותו: ניסן ואייר צריכים להיות אחד מלא ואחד חסר, כך שחג השבועות בו' בסיון יחול בדיוק חמישים יום לאחר הפסח; ומחג השבועות ועד יום הכיפורים צריכים להיות מאה ועשרים יום בדיוק – כנגד שלוש פעמים שבהם שהה משה בהר ארבעים יום, עד שבי' בתשרי התכפר על חטא העגל ומאז נקבע לדורות כיום הכיפורים, ואת חודש תשרי אין לחסר, כאמור, מחמת חשיבותו שמרובה במועדים, ולכן עושים זאת בחשוון וכסלו. ובפנימיות העניינים: ניסן מורה על עבודת הצדיקים, ותשרי מורה על עבודת בעלי התשובה, ולכן חשוון וכסלו הבאים בהמשך לתשרי אינם קבועים אלא לעיתים מלאים ולעיתים חסרים, כעבודתו של בעל-תשובה שיש בה עליות ומורדות (ראה 'רשימות' שם).

הלכות קידוש החודש פרק ה, הלכה ה: סֵדֵר הַחֹדְשִׁים הַמְּלֵאִים וְהַחֲסָרִים לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה, כִּף הוּא: תְּשֵׁרֵי, לְעוֹלָם מְלֵא; וְחֹדֶשׁ מְנַת, לְעוֹלָם חֲסָר; וּמִמְנַת וְאֵילָּה, חֹדֶשׁ אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֲסָר עַל הַפֶּהָר.

כיצד נקבעו אלו חדשים מלאים ואלו חסרים?

מבאר ה'לבוש' (אורח סי' תכה): יש לחלק את חדשי השנה כך שחציים מלאים וחציים חסרים כדי לקבל תוצאה של שלוש מאות וחמישים וארבעה ימים בשנה, והדבר נקבע בהתאם לחשיבותם כך שהחודש החשוב יותר – מלא ונקרא 'מלך', וזה שאחריו חסר והוא ה'משרת' לו. ניסן הוא 'מלך' משום שבו חל חג הפסח ולכן הוא מלא, ואייר הבא אחריו חסר; סיון 'מלך' משום חג השבועות, ותמוז הבא לאחריו חסר; וכן הלאה.

אך מחמת עודף הימים המצטבר במהלך השנים, לפעמים יש להוסיף יום אחד לשנה, ולשם כך יש לעשות חודש נוסף מלא, ומאידיך לעיתים יש לקצר את השנה ביום אחד ולשם כך יש לעשות חודש נוסף חסר, ולכן נקבעו חשוון וכסלו שלעיתים שניהם מלאים ולעיתים חסרים.

ונבחרו לכך דווקא חודשים אלו משום שעדיף לתקן את

~ שבת קודש ה' תמוז ~

מתי התחילה השמש להקיף את הארץ?

השמש, לכן מאז מתחיל חשבון התקופות. אך יש סוברים שלהלכה העולם נברא בתשרי, ומחשבים את התקופות כאילו נברא בניסן משום שהשמש לא התחילה בהילוכה עם בריאתה בתחילת ליל רביעי אלא לאחר השעה השלישית של היום, היינו חמש-עשרה שעות לאחר בריאתה (שתיים-עשרה שעות של הלילה ועוד שלוש של היום), והרי הפער בין שתי תקופות הוא בן חמש עשרה שעות, שהרי 'בין תקופה לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה'; תשעים ואחד יום הם שלוש-עשרה שבועות שלמים, והשארית היא שבע וחצי שעות, ונמצא שהתקופה הבאה חלה באותו יום בשבוע בו חלה התקופה הקודמת – באיחור של שבע וחצי שעות, וזאת שלאחריה תחול באיחור של עוד שבע וחצי שעות, היינו חמש עשרה שעות מהראשונה, ועולה החשבון כאילו התחילה החמה בהילוכה בתחילת ליל רביעי של חודש ניסן שקדם לבריאת העולם, שהרי למעשה התחילה בהילוכה בתשרי, היינו שתי תקופות לאחר מכן, ביום רביעי בשבוע בשעה שלישית ביום שהן חמש עשרה שעות אחר כך (ראה ביאור הגר"א אור"ח סי' תקפ"ט ס"א, 'שרה אליהו' ר"ה טז, א, באר בשדה שם).

הלכות קידוש החודש פרק ט, הלכה ב: וַיְהִי בֵּין תְּקוּפַת לְתְּקוּפָה, אַחַד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וְחֻצֵי שָׁעָה; וּמִשְׁתַּדֵּעַ תְּקוּפָה אַחַת בְּאַיּוֹהַּ יוֹם וְאַיּוֹזוּ שָׁעָה הִיא, תִּתְחַל לְמִנּוֹת מִמֶּנָּה לְתְּקוּפַת הַשְּׁנִיָּה שְׁאַחֲרֶיהָ, וּבֵן הַשְּׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

שנת החמה נחלקת לארבע 'תקופות' (על שם שהחמה מקיפה את הארץ): תקופת ניסן, תקופת תמוז, תקופת תשרי ותקופת טבת. וכדי לחשב מתי מתחילה כל תקופה, יש לדעת מתי התחילה השמש בהילוכה ולפי זה לחשב – על פי אורך התקופה הידוע (תשעים ואחד יום ושבע וחצי שעות) – מתי הסתיימה התקופה הראשונה והתחילה הבאה וכן הלאה 'עד סוף העולם'.

והנה, לדעת רבי אליעזר העולם נברא בתשרי ולדעת רבי יהושע בניסן (ר"ה י, ב). ומקובל שהלכה כרבי אליעזר, אך מבואר בגמרא (שם יב, א) ש'חכמי ישראל מונין לתקופה (לחשבון התקופות) כרבי יהושע'.

ונחלקו ראשונים בכיור הדבר: לדעת רש"י (שם ד"ה חכמי ישראל ד"ה ולתקופה) נוקטים להלכה שהעולם נברא בניסן, וכיון שמהלך השמש התחיל מליל רביעי הראשון בניסן בו נבראה

המשך ביאור למס' גיטין ליום חמישי עמ' 1

14 השבאי עצמו יש לו קנין בעבד, כדי שיוכל למוכרו לישראל.
 15 מתרצת הגמרא, אין – כן, יש לשבאי קנין בעבד על ידי שמחזיק
 16 בו לאחר שרבו התייאש ממנו, וקני' ליה למַעֲשֵׂה יָדָיו – וזוכה
 17 במעשה ידיו של העבד בלבד. ורבו השני קונה מהשבאי בכסף את
 18 מעשה ידי העבד, וכאשר יטביל את העבד לשם עבדות, יהיה גם
 19 גוף העבד קנוי לו.
 20 ודבר זה שהשבאי קונה עבד כנעני למעשה ידיו, נלמד מְדַאֲמֵר
 21 רִישׁ לְקִישׁ, מִנֵּיין לְעוֹבֵד פּוֹבְבִים שֶׁקֵּנָה אֶת הָעוֹבֵד פּוֹבְבִים לְמַעֲשֵׂה
 22 יָדָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה מד), 'עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם
 23 אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם מִמֶּנּוּ תִקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה', ואחר כך נאמר (שם כה מה),
 24 'וְגַם מִכֵּנִי הַתְּיֹשְׁבִים הַנְּגִרִים עִמָּכֶם מִמֶּנּוּ תִקְנוּ'. המילים 'מהם תקנו'
 25 מיותרות, לפי שכבר נאמרו בפסוק הקודם, ועל כן דרשו חכמים,
 26 אֲתָם קוֹנִים מִמֶּנּוּ עֲבָדִים

1 יענה לך, רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן זַמְלִיאֵל לֹא הָיוּ יָדַע מֵאֵי קְאָמְרֵי רַבֵּנָן – לא
 2 ידע באיזה אופן דיברו חכמים. וְהָכִי קְאָמֵר לְהוּ לְחַכְמִים, אֵי לִפְנֵי
 3 יָאוֹשׁ קְאָמְרֵינוּ – אם דיברתם באופן שרבו הראשון עדיין לא
 4 התייאש, ואתם חוששים שמא אנשים ימנעו מלפדות את
 5 העבדים, הִינֵינוּ בְּשֵׁם – זו תשובתי, שכשם שמצוה לפדות את בני
 6 חורין כך מצוה לפדות את העבדים. וְאֵי לְאַחַר יָאוֹשׁ קְאָמְרֵינוּ –
 7 ואם דיברתם באופן שרבו הראשון התייאש, ולכן אם פדאוהו
 8 לשם בן חורין לא משתעבד כלל, תשובתי בְּרַחֲמֵיךָ, שיש חשש
 9 שהעבד יפיל עצמו לגייסות כדי שיפדוהו.
 10 מקשה הגמרא, וְלִרְבָּא דְאָמַר שהמשנה מדברת לְאַחַר יָאוֹשׁ שֶׁל
 11 רבו הראשון, וְאִם פְּדָאוּ לְשֵׁם עֲבָדוֹת יִשְׁתַּעֲבַד לְרַבּוֹ הַשְּׁנִי, רַבּוֹ
 12 הַשְּׁנִי מֵאִמָּן קֵנִי לִיָּה – ממי קנה רבו השני את העבד, על כרחך
 13 מִשְׁבָּאֵי – מהגוי ששבה את העבד, שְׁבָאֵי גּוֹפִיָּה מִי קֵנִי לִיָּה – וכי

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

וְחֹזֵר כְּסֵדֵר זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְתֹקַע תְּקִיעָה, וְאַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה, וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה; וְחֹזֵר כְּסֵדֵר הַזֶּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. נִמְצָא מִגֵּן הַתְּקִיעוֹת שְׁלֹשִׁים, כְּדִי לְהַסְתַּלַּק מִן הַסַּפָּק.

8) שצריך לשמוע תשע קולות. (9) מספק שמה שברבים הם התרועה.

ד. שְׁעוֹר תְּרוּעָה - כְּשֵׁתִי תְּקִיעוֹת. שְׁעוֹר שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים - כְּתְרוּעָה. הָרִי שֶׁתִּקְעֵה וְהָרִיעַ, וְתִקְעֵה תְּקִיעָה אַרְבָּה וּמִשָּׁף בַּהּ כְּשֵׁתִים בְּרֵאשׁוֹנָה - אֵין אוֹמְרִים, תִּחְשָׁב כְּשֵׁתִי תְּקִיעוֹת, וְיָרִיעַ אַחֲרֶיהָ וְיִחְזֹר וְיִתְקַע; אֲלֵא אֶפְלוּ מִשָּׁף בַּהּ כָּל הַיּוֹם, אֵינָה אֲלֵא תְּקִיעָה אַחַת; וְחֹזֵר וְתֹקַע וְיָרִיעַ וְתֹקַע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

ה. שְׁמַע תְּקִיעָה אַחַת בְּשָׁעָה אַחַת, וּשְׁנֵי בְּשָׁעָה שְׁנֵי; אֶפְלוּ שָׁהָה כָּל הַיּוֹם כְּלוּ - הָרִי אֵלוּ מִצְטַרְפִּין, וְיֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ. וְהוּא, שִׁישְׁמַע כָּל כְּבָא מִהֵן עַל סִדְרָה; לֹא שִׁישְׁמַע תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת, אוֹ שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת וְאַחֲרֵיהֶן תְּרוּעָה¹⁰ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

10) שצריך שתהא פשוטה (=תקיעה) לפני התרועה ופשוטה לאחריה.

ו. שְׁמַע תְּשַׁע תְּקִיעוֹת מִתְּשַׁעָה כְּנִי-אָדָם כְּאֶחָד - לֹא יֵצֵא¹¹ אֶפְלוּ יָדֵי אַחַת¹². תְּקִיעָה מְזֵה, וְתְרוּעָה מְזֵה, וְתְקִיעָה מְשִׁלִּישִׁי, כְּזֵה אַחַר זֶה - יֵצֵא, וְאֶפְלוּ בְּסוֹרְגִין, וְאֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאֵינוּ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ עַד שִׁישְׁמַע כָּל הַתְּשַׁע תְּקִיעוֹת, שְׁכֵלֵן מְצִנָּה אַחַת הֵן, לְפִיקָף מְעַכְבוֹת זוֹ אֵת זוֹ.

11) והיינו שאחד עשה תקיעה והשני תרועה והשלישי תקיעה (=בבת אחת) וכן כולם, לא יצא שכיון שכולם בבת אחת אין כאן פשוטה לפניו ולאחריה. (12) מפני שצריך שתהא התקיעה לפני התרועה, וכאן שומע התקיעות והתרועות בבת אחת.

ז. הַצְּבֹר חֲיִבִין לְשִׁמְעֵה הַתְּקִיעוֹת עַל סִדְרֵי הַבְּרָכוֹת. כִּיצַד? אוֹמֵר שְׁלִיחַ-צְבוֹר 'אָבוֹת'¹³ ו'גְבוּרוֹת'¹⁴ וקִדְשֵׁת הַשָּׁמַיִם¹⁵ ו'מְלַכְיֹת'¹⁶, וְתֹקַע שְׁלֹשׁ; וְאוֹמֵר 'זְכוֹרוֹת'¹⁷, וְתֹקַע שְׁלֹשׁ; וְאוֹמֵר 'שׁוֹפְרוֹת'¹⁸, וְתֹקַע שְׁלֹשׁ; וְאוֹמֵר 'עֲבוֹדָה'¹⁹ ו'הִדְיָה'²⁰ וּבִרְפַת כְּהֵנִים²¹.

13) ברכה ראשונה שמוזכר בה "אלקי אברהם" ומסיים "מגן אברהם". (14) ברכת "אתה גבור" עד "מחיה המתים". (15) ברכת "אתה קדוש". (16) ברכה רביעית שאומר בה

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הַלְבוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב

וּבְאֹר מְצוֹת אֵלוּ בְּפָרְקִים אֵלוּ:

פָּרֵק שְׁלִישִׁי

1) נתבאר בו שיעור התקיעה וכמותה, וכיצד הוא סדרה, וענין הברכות: מלכיות, זכרונות ושופרות. ומה שיש מזה מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים.

א. כְּמָה תְּקִיעוֹת חֲיִב אָדָם לְשִׁמְעֵה בְּרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה? תְּשַׁע תְּקִיעוֹת. לְפִי שְׁנֵי אֲמָר 'תְּרוּעָה' בְּיֹבֵל וּבְרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים²; וְכָל תְּרוּעָה - פְּשוּטָה לְפָנֶיהָ³ וּפְשוּטָה לְאַחֲרֶיהָ⁴. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׁכָל תְּרוּעוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֶחָד הֵן - בֵּין בְּרֵאשֵׁי-הַשָּׁנָה, בֵּין בְּיוֹם-הַפְּפוּרִים שֶׁל יוֹבֵל - תְּשַׁע תְּקִיעוֹת תּוֹקְעִין בְּכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן; תְּקִיעָה וְתְרוּעָה וְתְקִיעָה, תְּקִיעָה וְתְרוּעָה וְתְקִיעָה, תְּקִיעָה וְתְרוּעָה וְתְקִיעָה.

2) בשני העניינים יחד נזכרת התרועה של פעמים. בראש השנה: "זכרון תרועה" (ויקרא כג, כד), "יום תרועה" (במדבר כט, א) וביובל ביום כיפור: "שופר תרועה" (ויקרא כה, ט). (3) תקיעה פשוטה בהעברה לפני התרועה. (4) תקיעה פשוטה לאחר התרועה.

ב. תְּרוּעָה זוֹ הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה, נִסְתַּפַּק לָנוּ בַּהּ סַפָּק, לְפִי אֲרָף הַשָּׁנִים רַב־הַגְּלוּת, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין הַיֵּאֵף הַיֵּאֵף: אִם הִיא הַיֵּלְלָה שְׁמִינִלְיִן הַנְּשִׁים בְּיִנְיָהֶן בַּעַת שְׁמִינִבְבִּין⁵, אוֹ הָאֲנָחָה, כְּדֶרֶךְ שִׁיאֲנַח הָאָדָם פְּעַם אַחַר פְּעַם, כְּשִׁיִּדְאָג לְבוּ מִדְּבַר גְּדוּלָה⁶, אוֹ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד: הָאֲנָחָה, וְהַיֵּלְלָה שְׁדֶרְפָּה לְבוֹא אַחֲרֶיהָ, הֵן הַנְּקָרְאִין תְּרוּעָה; שְׁכָף דְּרָף הַדּוּאָג - מִתְאַנֵּחַ תַּחֲלָה, וְאַחֲרֵי-כֵן מִיֵּלֵל. לְכָף אָנוּ עוֹשִׂין הַפֶּלֶל⁷.

5) שמשמיעות קולות קצרים ותכופים זה לזה והוא מה שאנו קוראים תרועה. (6) שמשמיע קול אחר קול ומאריך בהם קצת כדרך הבוכה בתחילת בכייתו וזה מה שאנו קוראים שברים. (7) לצאת ידי ספק.

ג. הַיֵּלְלָה הִיא שְׁאָנוּ קוֹרְאִין תְּרוּעָה; וְהָאֲנָחָה זוֹ אַחַר זוֹ, הִיא שְׁאָנוּ קוֹרְאִין אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים. נִמְצָא סִדְרֵי הַתְּקִיעוֹת כֵּן הוּא: מִבְּרַף וְתֹקַע תְּקִיעָה, וְאַחֲרֶיהָ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, וְאַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה, וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה; וְחֹזֵר כְּסֵדֵר זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים⁸. וְתֹקַע תְּקִיעָה, וְאַחֲרֶיהָ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים⁹, וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עוֹנֵין אַחֲרָיו 'אַמֵּן'. וְחֹזֵר וּמְבַרֵךְ 'שֶׁחֵינּוּ', וְכָל הָעָם עוֹנֵין אַחֲרָיו 'אַמֵּן'. וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשִׁים תְּקִיעוֹת שְׁאֵמְרָנוּ מִפְּנֵי הַסַּפֵּק עַל הַסֵּדֶר, וְאוֹמְרִים קְדִישׁ, וְעוֹמְדִין וּמְתַפְּלִין תְּפִלַּת מוֹסֵף. וְאַחַר שְׁגוּמְרָ שְׁלִיחַ-צְבוּר בְּרָכָה רְבִיעִית, שֶׁהִיא 'מְלֻכִּיּוֹת', תוֹקֵעַ תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים, תְּרוּעָה, תְּקִיעָה, פֶּעַם אַחַת. וּמְבַרֵךְ בְּרָכָה חֲמִישִׁית, שֶׁהִיא 'זְכוּרֹנוֹת', וְאַחַר שְׁגוּמְרָ תוֹקֵעַ תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וְתְקִיעָה. וּמְבַרֵךְ בְּרָכָה שְׁשִׁית, שֶׁהִיא 'שׁוֹפְרוֹת', וְאַחַר שְׁגוּמְרָ תוֹקֵעַ תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וְתְקִיעָה פֶּעַם אַחַת, וְגוֹמֵר הַתְּפִלָּה.

26 רבנו אברהם בנו של רבינו כתב בעניין זה, וזו לשונו: "ואבא מורי ז"ל ומי שקדמו לו מחכמי המערב ז"ל מנהגם להחזיר ספר-תורה למקומו קודם התקיעות." 27 אף על פי שהתוקע צריך לעמוד – לא הטריחו את הציבור בזה. 28 בשופר כתוב "לכס", ובעומר כתוב "לכס", מה עומר מעומד שהרי נאמר שם "בקמה" אל תקרי בקמה אלא "בקומה" כלומר מעומד, אף שופר מעומד.

יא. זה שתוקע כִּשְׁהֵן יוֹשְׁבֵין, הוא שתוקע על סֵדֶר הַבְּרָכוֹת כִּשְׁהֵן עוֹמְדִים.²⁹ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר³⁰ בֵּין תְּקִיעוֹת שְׁמִיּוֹשֵׁב לְתְקִיעוֹת שְׁמַעֲמֵד.³¹ וְאֵם סַח בִּינֵיהֶן - אַף-עַל-פִּי שֶׁעֵבֵר, אֵינוֹ חֹזֵר וּמְבַרֵךְ.

29 שכיוון שהתחיל במצוה אומרים לו גמור. 30 התוקע. אבל השומעים מותרים לדבר. ויש סוברים שגם השומעים אסורים לדבר. 31 שהברכות שבירך לפני התקיעות הן גם על תקיעות שמעומד.

יב. בְּדִין הִיָּה, שִׁיתְקַעוּ עַל כָּל בְּרָכָה, כָּל בְּבֹא מִהֵן³² שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, כְּדָרָךְ שִׁתְקַעוּ כִּשְׁהֵן יוֹשְׁבֵין. אֲלֵא בֵּין שְׁיִצְאוּ מִיַּדִּי סַפֵּק בְּתְקִיעוֹת שְׁמִיּוֹשֵׁב, אֵין מְטַרְיחִין עַל הַצְּבוּר לְחֹזֵר בְּהֵן כְּלֵן עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת; אֲלֵא דִי לְהֵן בְּבֹא אַחַת עַל כָּל בְּרָכָה, כְּדִי שְׁיִשְׁמְעוּ תְקִיעוֹת עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ - בְּצְבוּר; אֲבָל הִיחִיד - בֵּין שְׁשִׁמְעַ עַל סֵדֶר בְּרָכוֹת,³³ בֵּין שְׁלֵא שְׁמַע עַל הַסֵּדֶר; בֵּין מַעֲמֵד בֵּין מִיּוֹשֵׁב - יִצְא, וְאֵין בְּזָה מְנַהֵג.

32 רוצה לומר שיתקעו למלכיות כל הברכות הנזכרות למעלה: תשר"ת, תשר"ת ותר"ת. וכן לזכרונות וכן לשופרות. 33 חידוש גדול משמיע רבנו שאפילו ביחיד מותר להפסיק באמצע התפילה לשמוע התקיעות, ויש סוברים שאסור לו להפסיק.

יג. הַתְּקִיעוֹת אֵינֵן מְעַכְבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת,³⁴ וְהַבְּרָכוֹת אֵינֵן מְעַכְבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת.³⁵ שְׁתֵּי עֲזֵרוֹת: בְּאַחַת יוֹדַע בּוֹדָאי שְׁלֹשׁ שָׁם מִי שִׁבְרָךְ לְהֵן תִּשַׁע בְּרָכוֹת, וְאֵין שָׁם תוֹקֵעַ; וּבִשְׁנֵיָה, סַפֵּק יֵשׁ שָׁם תוֹקֵעַ, סַפֵּק אֵין שָׁם תוֹקֵעַ - הוֹלֵךְ לְשֹׁנֵיהֶם;³⁶ שֶׁהַתְּקִיעָה מְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְהַבְּרָכוֹת מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

פסוקים שמוזכר בהם מלכות שמים. ומסיים "מלך על כל הארץ" וכולל בה קדושת היום ואומר "מקדש ישראל ויום הזכרון". 17 מתחלת ב"אתה זוכר" ומסיימת ב"זוכר הברית". 18 מתחלת ב"אתה נגלית" ומסיימת ב"שומע תרועה". ובה פסוקים שזכרו בהם שופרות. 19 ברכת "רצה". 20 ברכת "מודים". 21 ברכת "שים שלום".

ח. שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֲמַצְעוֹת אֵלוֹ שֶׁל רֹאש־הַשָּׁנָה וַיּוֹם-הַפְּסוּקִים שֶׁל יוֹבֵל²², שֶׁהֵן מְלֻכִּיּוֹת וְזְכוּרֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, מְעַכְבוֹת זו אֶת זוֹ²³. וְצָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל בְּרָכָה מִהֵן עֲשֶׂרָה פְּסוּקִים מֵעֵין הַבְּרָכָה²⁴: שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִן הַתּוֹרָה, וְשְׁלֹשָׁה מִסֵּפֶר תְּהִלִּים, וְשְׁלֹשָׁה מִן הַנְּבִיאִים, וְאַחַד מִן הַתּוֹרָה - מִשְׁלֵים בּוֹ²⁵; וְאֵם הַשְּׁלֵים בְּנְבִיאֵי - יִצְא. וְאֵם אֲמַר פְּסוּק אַחַד מִן הַתּוֹרָה וְאַחַד מִן הַנְּבִיאִים - יִצְא. וְאִפְלוֹ אֲמַר: 'וּבְתוֹרָתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ כְּתוּב לְאִמְרֵי, וְאֲמַר פְּסוּק שֶׁל תּוֹרָה וְהַפְּסִיק - שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם.

22 שהיו אומרים בו – ביובל – מלכיות וזכרונות ושופרות, כמו בראש השנה. 23 שאם אינו יודע את כולם לא אומר גם את מה שידוע ולא אומר כלום. 24 והוא כנגד עשרה פסוקים של הללו א-ל בקדשו שנאמר בהם "בתקע שופר", וכנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שהרי בראש-השנה נברא העולם וכנגד עשרת הדברות שהוזכר בהם שופר. 25 לעשרה.

ט. אֵין מְזַפְרִין זְכוּרֹנוֹת, מְלֻכִּיּוֹת וְשׁוֹפְרוֹת שֶׁל פְּרַעֲנוֹת. זְכוּרֹנוֹת - כְּגוֹן 'וַיִּזְכֹּר כִּי בָשָׂר הָמָּה וְכוּ'; מְלֻכִּיּוֹת - כְּגוֹן 'בְּחֻמָּה שְׁפוּכָה אֲמִלּוּךְ עֲלֵיכֶם'; שׁוֹפְרוֹת - כְּגוֹן 'תְּקַעוּ שׁוֹפֵר בַּגִּבְעָה וְכוּ'. וְלֹא זְכוּרֹן יַחִיד, אִפְלוֹ לְטוֹבָה, כְּגוֹן 'זְכַרְנִי ה' בְּרִצּוֹן עֲמֶךָ'; 'זְכָרָה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה'. וּפְקֻדוֹנוֹת אֵינֵן מְזַכְּרוֹנוֹת, כְּגוֹן 'פִּקְדֵי פְקֻדֹתֵי אֲתָכֶם'. וְיֵשׁ לוֹ לְהַזְכִּיר פְּרַעֲנוֹת שֶׁל אֲמוֹת עַפְוִים, כְּגוֹן 'ה' מִלֶּךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים'; 'זְכַר ה' לְבִנֵי אָדָם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם'; 'וְה' אֱלֹהִים בְּשׁוֹפֵר יִתְקַע וְהִלֵּךְ בְּסַעֲרוֹת תִּימָן'. 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אַחַד'; 'אֲתָה הִרְאָתָ לְדַעַת וְכוּ'; 'וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֵל לְבַבְךָ וְכוּ' - כָּל פְּסוּק מֵאֵלוֹ, מְלֻכּוֹת הוּא עֲנִינּוּ, אַף-עַל-פִּי שְׁאֵין בּוֹ זְכַר מְלֻכּוֹת; וְהַיּוֹם הוּא כְּמוֹ "ה' יִמְלֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד"; 'וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְ וְכוּ'.

י. הַמְנַהֵג הַפְּשוּט בְּסֵדֶר הַתְּקִיעוֹת שֶׁל רֹאש־הַשָּׁנָה בְּצְבוּר כֶּף הוּא: אַחַר שִׁקוּרְאֵין בַּתּוֹרָה וּמְחִזְרִין הַסֵּפֶר לְמַקוֹמוֹ²⁶, יוֹשְׁבֵין כָּל הָעָם²⁷. וְאַחַד עוֹמֵד²⁸ וּמְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְשַׁמְעַ קוֹל שׁוֹפֵר', וְכָל הָעָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמין גאם יונית), והשלישית אפילו טפח ומשהו כנ"ל. (11) שמעמיד קנה בסוף הדופן הקטוע הזה מול הדופן שכנגד, ומעמיד קנה על גביו ועל גבי חלק הדופן שיש ברחבו יותר על טפח כזה: (12) סוכה, שם. (13) פ"ט ז' הי"ט. (14) כזה:

ג. היו לה שתי דפנות זו פנגד זו וביניהן מפלש¹⁵ - עושה דפן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו¹⁶, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות¹⁷ וכשרה; וצריך לעשות לה צורת פתח¹⁸. קנים היוצאים מסוף הסכה לפני הסכה, ודפן אחת נמשכת עמה¹⁹ - הרי הן פסולה²⁰.

(15) כזה: (16) סוכה ז, א. כיון ששתי הדפנות אינן מחוברות זו לזו - לא מספיק בטפח ומשהו כבהלכה ב. (17) שביחד עם החלל יצטרף לרוחב שבעה טפחים. (18) קנה על גבי חלק הדופן שיש בו ארבעה טפחים ומשהו ועל הדופן שכנגד. כזה: (19) מקלות שסוכים בהם ונמשכים יותר מאורך קירות הסוכה, ויצא לרוץ לצד קיר הרביעי הפרוץ, וכוותל אחד היה ארוך יותר מחבירו, כזה: (20) ואף-על-פי שהמשך הזה אין לו אלא דופן אחד - רואים את כולו כחלק מהסוכה השלימה (סוכה יט.).

ד. דפנות שהיו דבוקות בגג הסכה ולא היו מגיעות לארץ²¹: אם היו גבוהות מן הארץ שלשה טפחים - פסולה; פחות מכן - פשרה²². היו הדפנות דבוקות לארץ, ולא היו מגיעות לסוף - אם גבוהות עשרה טפחים, אף-על-פי שהן רחוקין מן הגג פמה אמות, פשרה²³; ובלבד שהיה הדפנות מכוננות תחת שפת הגג²⁴. הרחיק את הגג²⁵ מן הדפן שלשה טפחים - פסולה; פחות מכן - פשרה. תלה מחצה שגבוהה ארבעה ומשהו באמצע, בפחות משלשה סמוך לארץ, ובפחות משלשה סמוך לגג - הרי זו כשרה²⁶.

(21) משנה, סוכה טז, א. שכל פחות משלשה, כמחובר עם הארץ הוא, וזהו דין "לבוד". (23) הלכה למשה מסיני היא, שאנו רואין כאילו הדפנות מגיעות לסוף - "גוד אסיק מחיצתא" (=משוך והעלה את המחיצה). (24) שאם אינן מכוונות, צריכים אנו ל"גוד אסיק" ו"לבוד". וסובר רבינו ששתי הלכות למשה מסיני במקום אחד - לא נאמרו (ועיין ט"ז א"ח סי' תרלב סק"א). (25) משנה, סוכה יז, א. (26) סוכה טז, ב. ומשמיענו בזה, שאף שאנו זקוקין להשתמש פעמיים בהלכה זו של "לבוד", פעם מן המחיצה לקרקע, ופעם מן המחיצה לגג - בכל זאת כשרה.

ה. העושה סכתו בין האילנות, והאילנות דפנות לה²⁷ - אם היו חזקים, או שקשר אותם וחזק אותם, עד שלא תהיה הרוח המצויה מנידה אותם²⁸ תמיד, ומלא בין האמירים²⁹ בתבן ובקש פדי שלא תניד אותם הרוח, וקשר אותם - הרי זו כשרה; שקל

(34) שאם אין יכול לתקוע אף על פי כן יברך הברכות שבתפילת מוסף. (35) שאם אינו יודע לברך מלכיות זכרונות ושופרות אף על פי כן יכול לתקוע. (36) שספק דאורייתא עדיף מוודאי דרבנן.

הלכות סכה

פרק רביעי

(1) נתבארו בו שיעורי הסוכה: רחבה וגבהה, ושיעור דפנותיה, ואיכותן וענינן. ותכונת הסוכה, והכשר דפנותיה, וכמה צריכין שיהיו וממה הן כשרין וכל הנמשך לזה.

א. שיעור הסכה - גבהה אין פחות מעשרה טפחים², ולא יתר על עשרים אמה³. ורחבה - אין פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים⁴. ויש לו להוסיף ברחבה אפלו פמה מילין⁵. היתה פחותה מעשרה או משבעה על שבעה, או גבוהה מעשרים אמה כל-שהוא - הרי זו פסולה.

(2) משנה, סוכה ב, א. ורוצה לומר, החלל שלה מן הקרקע עד הסך (עירובין ג:). (3) מפני שכתוב (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבו שבעת ימים", ואמרו חכמים בפירוש פסוק זה: "אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" - "עד עשרים אמה, אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע" (סוכה ב. לפי דברי רבא, והלכה כמותו, ועיין מגיד-משנה). (4) ששה טפחים צריך לגופו, שיוכל להכניס לסוכה ראשו ורובו, שנחשב כאילו כולו יושב בסוכה. ועוד טפח אחד לשולחנו (מגיד-משנה). (5) שהרי אמרו על מה שכתוב (ויקרא שם): "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - "מלמד שכל ישראל ראויין לישיב בסוכה אחת" (סוכה כז:).

ב. סכה שאין לה שלש דפנות - פסולה⁶. היו לה שתי דפנות גמורות⁷ זו בצד זו, כמין ג"ם⁸ - עושה דפן שיש ברחבו יתר על טפח, ומעמידו בפחות משלשה⁹ סמוך לאחד משתי הדפנות, וצריך לעשות לה צורת פתח¹¹, מפני שאין לה שלש דפנות גמורות¹². וכבר בארנו בהלכות שבת¹³, שצורת פתח האמור בכל מקום, אפלו קנה מפאן וקנה מפאן וקנה על גביהן, אף-על-פי שאינו מגיע להן¹⁴.

(6) משנה, סוכה ב, א. ולמדו חכמים (שם ו:): מן המקראות, שאין צריך לעשות ארבע דפנות בסוכה, ודי בשלוש. וראה להלן עוד במה שחידשה ההלכה. (7) שלמות. (8) ג"ם יונית, כזה. (9) שיהיה לבוד (=מחובר) לדופן, שכל פחות משלשה כלבוד הוא. והרי כאילו יש לנו דופן בן ארבעה טפחים שהוא רובו של הדופן הראוי לסוכה (=שבעה טפחים). (10) די בשתי דפנות (כשהן סמוכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בולטים, אנו רואים את התקרה של האכסדרה, שהיא תקרה קבועה, כאילו יורדת וסותמת את הצד השלישי ליד העמודים (וכמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת הלכה לה), והרי יש כאן שלש דפנות (סוכה יח). ובמקום שאין תקרה אין הסוכה כשרה אלא-אם-כן עשה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ברוח שלישית (למעלה הלכה ג).

ט. לא היו לה פְּצִימִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִכָּה הַעֲשׂוּיָה בְּמַבּוּי, שֶׁהָיָה אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁנֵי צְדֵי הָאֲכֶסְדְּרָה, וְאִמְצַע הָאֲכֶסְדְּרָה אֵין בּוֹ כְּתָל, וְשֶׁכֶּנְגְדוֹ אֵין בּוֹ פְּצִימִין.

י. סִכָּה עַל-גַּבֵּי מַבּוּי שֵׁשׁ לוֹ לְחֵי"ז⁴⁹ או עַל-גַּבֵּי בָּאָר שֵׁשׁ לָהּ פְּסִינָן⁵⁰ - הָרִי זֶה סִכָּה כְּשֶׁרָה לְאוֹתָהּ שִׁפְתַּי שְׁבִתוֹף הִחַג בְּלִבְד⁵¹; מִתּוֹף שְׁלֹחֵי זֶה וּפְסִין אֵלוֹ מִחֲצוֹת לְעִנְיָן שִׁפְתַּי - נִחַשְׁבַּ אֹתָן מִמִּחְצוֹת לְעִנְיָן סִכָּה⁵².

(49) מבוי מפולש שאין לו אלא שתי דפנות - כלומר, שתי שורות של בתים, אחת לצפון ואחת לדרום, ועשה לו צורת הפתח מצד מזרח ולחי מצד מערב, שאע"פ שלענין סוכה לא מועילה צורת הפתח שמצד מזרח להחשב כדופן שלישית - כיון שלענין שבת הרי זו רשות היחיד (פ"ז מהל' שבת ג"ג) היא סוכה כשרה בשבת של סוכות. (50) הם קרשים שהם עושין סביב הבאר, בצורה כזו כאן מופיע ציור בכדי להתיר לעולי רגלים שיוכלו לשאוב מים לבהמתם מן הבור שתוכו רשות היחיד והם עומדים ברשות הרבים, וקרשים אלו הם בני אמה אחת לכאן ואמה אחת לצד שכנגד, ועל ידי הפסים נעשו סביבות הבאר רשות היחיד (כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת הכ"ז) והוא סיכך על הפסים האלו. (51) ולא לימים האחרים. (52) סוכה ז, א ועמוד ב.

יא. נֶעֶץ אַרְבָּעָה קְנֻדָּסִין⁵³ עַל אַרְבַּע זְוִיּוֹת הַגָּג וְסִכָּה עַל גַּבֵּן - הוֹאֵיל וְהַסְכּוֹף עַל שִׁפְתַּי הַגָּג, כְּשֶׁרָה⁵⁵; וְרוֹאֵין אֶת הַמִּחְצוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת כְּאֵלוֹ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שִׁפְתַּי הַסְכּוֹף.

(53) עמודים. (54) בשפת הגג. (55) כרב נחמן בסוכה ד: שאמר שפלוגתת רבי יעקב וחכמים אינה אלא אם נעץ הקונדיסים באמצע הגג, ובזה פוסלים חכמים, אבל בשפת הגג לדברי הכל כשר, שאנו אומרים "גוד אסיק מחיצתא" (ראה למעלה הערה כב). וכל זה לפי גירסת רב שרירא גאון בסוכה שם, אבל לפי נוסחתנו - נשאר הדבר ב"תיקו", ועיין ראב"ד.

יב. סִכָּה שֵׁשׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים, וַיֵּשׁ בְּכִתְלֶיהָ חֲלוֹנוֹת הַרְבֵּה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה⁵⁶; וְאֶת-עַל-פֵּי שְׁפָרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד, וּבְלִבְד שְׁלֵא יִהְיֶה שֵׁם פְּתַח יָתֵר עַל עֶשְׂרֵי - אֶבֶל אִם הָיָה שֵׁם פְּתַח יָתֵר עַל עֶשְׂרֵי - אֶת-עַל-פֵּי שֵׁשׁ לָהּ צִוּוֹת פְּתָחִים⁵⁸, צָרִיף שְׁלֵא יִהְיֶה הַפְּרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד.

מִחְצָה שְׁאֵינָה יְכוֹלָה לְעַמּוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁל יְבִשָׁה³⁰, אֵינָה מִחְצָה.

(27) משנה, סוכה כד, ב. (28) אף-על-פי שאין בכוחה להפילם - כיון שמנידה אותם, אינם מחיצה (סוכה שם, בגמרא). (29) הענפים, נוסחא אחרת: "האורין". (30) אף-על-פי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של ים שהיא חזקה יותר - כיון שסוכה דירה עראית היא (סוכה כג. כרבי עקיבא). וראה להלן ה"ו.

ו. הַעוֹשֶׂה סִכָּתוֹ בְּרֵאשׁ הַעֲגֻלָּה³¹ או בְּרֵאשׁ הַסְּפִינָה³² - כְּשֶׁרָה³³, וְעוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב. בְּרֵאשׁ הָאֵילָן³⁴ או עַל גַּבֵּי הַגָּמֹל - כְּשֶׁרָה³⁵, וְאֵין עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב; לְפִי שֶׁאִסוּר לְעֵלוֹת בְּיוֹם-טוֹב בְּאֵילָן או עַל גַּבֵּי הַהֵמָה³⁶. הֵינּוּ מִקְצַת הַדְּפָנוֹת עֲשׂוּיּוֹת בְּיַד אָדָם וּמִקְצַתָּן אֵילָנוֹת - רוֹאֵין, כֹּל שֶׁאֵלוֹ נָטְלוּ הָאֵילָנוֹת, הִיא יְכוֹלָה לְעַמּוֹד בְּדְפָנוֹת שְׁפִידֵי אָדָם, עוֹלֵין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב³⁷.

(31) שהתקין לו סוכה בתוך מושב העגלה, אף שהעגלה או הספינה אינה קבועה במקום אחד. (32) במקום הגבוה ביותר בספינה, שהרוחות שולטות שם בחזקה. (33) כשהיא יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה, כמו שכתב רבינו למעלה. (34) בסיס הסוכה הוא האילן עצמו, ועשה לו קירות וסכך. (35) לחול-המועד, שאין איסור לעלות אליה. (36) ביצה לו, ב. ופכ"א מהל' שבת ה"ו וה"ט. (37) סוכה כב, ב. וכג, א.

ז. סִכָּה שְׁאֵין לָהּ גָּג - פְּסוּלָה³⁸. בְּיַצֵּד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה רֵאשֵׁי הַדְּפָנוֹת דְּבוֹקוֹת זֶה בְּזֶה מִמֵּין צָרִיף³⁹; או שֶׁסִּמְךָ רֵאשׁ הַדְּפָן שֶׁל סִכָּה לְכַתְּלָהּ⁴⁰ - אִם הָיָה לָהּ גָּג אֶפְלוֹ טַפְחִים⁴¹, או שֶׁהִגְבִּיחַ הַדְּפָן הַסְּמוּךְ לְכַתְּלָהּ מִן הַקְּרָקַע טַפְחִים, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה⁴². סִכָּה עֲגֻלָּה - אִם יֵשׁ בְּהֶקְפָּה פְּדֵי לְרַבֵּעַ פֶּה שֶׁבָּעָה טַפְחִים עַל שִׁבְעָה טַפְחִים⁴³, אֶת-עַל-פֵּי שְׁאֵין לָהּ זְוִיּוֹת, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה.

(38) שאין זה אוהל, כיון שלא ניכר מהו גג ומהו כותל. (39) שם יט, ב. כזה: (40) כזה: (41) שלא סמך ממש אל הקיר והשאר רווח בין הכותל לסוכה שיעור טפח, ואנו רואים את הטפח כסתום וחשוב גג (סוכה, שם). (42) שכיון שיש טפח ישר - הרי הוא אוהל. (43) כלומר, אם אפשר לעשות ריבוע בתוך העיגול שיחזיק שטח של שבעה טפחים על שבעה טפחים (סוכה ז:).

ח. סִכָּה עַל-גַּבֵּי אֲכֶסְדְּרָה⁴⁴ שֵׁשׁ לָהּ פְּצִימִין⁴⁵ - בֵּין שְׁהָיָה נְרָאֵין מִבְּפָנִים⁴⁶ וְאֵין נְרָאֵין מִבְּחוּץ⁴⁷, בֵּין שְׁהָיָה נְרָאֵין מִבְּחוּץ וְאֵין נְרָאֵין מִבְּפָנִים - כְּשֶׁרָה⁴⁸.

(44) שיש לה שני כתלים זה כנגד זה, כזה: (מגיד-משנה, וראה להלן ה"ט). (45) עמודים. (46) שהעמודים בולטים מצד פנים, כזה: ולמסתכל בחוץ, נראה חלק. (47) כזה: ומבפנים נראה חלק. (48) כיון שיש עמודים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ארבע אמות רואים אנו את הסכך כאילו הוא חלק מהקיר שנתעקם ונשתפע מקרקעיתה. וזו היא: "דופן עקומה", ראה להלן פ"ה הי"ד. ומקור הדברים בסוכה ד. (73) סוכה, שם. והשמיענו בזה, שאומרים "דופן עקומה" בכל הרוחות. (74) גבוה עשרה טפחים (סוכה ד:). (75) שבעה טפחים על שבעה טפחים. והיה רחוק ארבע אמות מהדופן, הא לאו הכי - כשר כמו באיצטבה (מגיד-משנה). (76) שאף-על-פי שבעמוד גבוה עשרה, אמרו "גוד אסיק מחיצתא" (ראה למעלה הי"א), ואם כן הרי יש כאן סוכה כשרה, שהרי על גבי העמוד אין הסוכה גבוהה מעשרים אמה - אף-על-פי-כן אין הסוכה כשרה, שסוף-כל-סוף אין כאן מחיצות ממש, הניכרות לעין (סוכה שם, לדעת רבא).

טו. היתה פחותה מעשרה⁷⁷, וחזק בה⁷⁸ להשלימה לעשרה - אם יש משפת חזק ולכחל שלשה טפחים, פסולה; פחות מכן, פשרה; שפל פחות משלשה, הרי הוא פדבוק⁷⁹, כמו שבארנו בהלכות שבת⁸⁰.

(77) מעשרה טפחים בגובה. (78) חפר בתוך האדמה שיעור של סוכה בעומק. (79) ואנו רואים כאילו הכתלים מגיעים אל החזק. וההלכה של "דופן עקומה", להכשיר עד ארבע אמות, אינה אלא במקום שישנם דפנות כדין וכהלכה, ולא כשהדפנות הם למטה מעשרה ואינם דפנות כלל וכלל (סוכה ד:). (80) פ"ד ה"ו.

טז. דפני סכה פשרין מן הפל⁸¹, שאין אנו צריכין אלא מחצה מפל מקום, ואפלו מבעלי-חיים⁸². ועושה אדם את חבירו דפן ביום-טוב, פדי שאיכל וישתה ויישן בסכה פשרה, שחברו דפן לה. והוא, שיעשה אותו שלא לדעת זה שנעשה דפן⁸³; אבל אם עשהו לדעת - אסור ביום-טוב, ומתיר בשאר ימי החג. וכן עושה בכלים דפן רביעית ביום-טוב; אבל דפן שלישית, לא יעשה אותה בכלים ביום-טוב, לפי שהוא מכשיר הסכה, ואין עושים אהל עראי ביום-טוב⁸⁴.

(81) משנה, סוכה יב, א: "וכולן (=כל הפסולים לסכך) כשרים לדפנות". שהדפנות לא נקראים סוכה, ואינם בכלל מה שאמרו (סוכה יב): חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנד ומיקבך - אין לך אלא פסולת גורן ויקב ולא יותר (ראה להלן פ"ה ה"א). (82) כרבי יהודה (סוכה כג). (83) רוצה לומר, שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם. שאם ידע, הרי זו דרך קביעות, ומחיצה קבועה אסור לעשותה ביו"ט (לבוש). וראה בדברי רבינו בפט"ז מהל' שבת הכ"ג. ויש אומרים שכל זה אינו אלא בדופן השלישי שהוא מעיקר הסוכה, אבל בדופן רביעי, שהסוכה כשרה בלעדו, מותר אפילו לדעתו (הראב"ד). (84) עירובין מד, א.

פרק חמישי

(1) נתבארו בו דיני הסכך ממה שראוי שיהיה, ומאי זה דבר

(56) רוצה לומר, כשהיו שתי דפנות גמורות, ובדופן השלישי עשה קנים שמרוחקים זה מזה יותר משלשה טפחים במשך כל המחיצה (סוכה ז). קולא היא בדופן השלישית כמו שהקילו במחיצת טפח למעלה ה"ב (מגיד-משנה). (57) כלומר, שלא יהיה פרוץ בין קנה לחבירו במקום אחד יותר מעשר אמות. (58) שפתח שהוא יותר מעשר אמות אינו פתח, שלא רגילים לעשות פתח רחב כזה. וראה מה שכתב רבינו בפט"ז מהל' שבת הט"ז.

יג. סכה שאורקה⁵⁹ גבוה מעשרים אמה, ומעטה בקרים וכסתות⁶⁰ - אינו מעוט⁶¹, ואפלו בטלם⁶². מעטה בתוך ובטלו - הרי זה מעוט; ואין צריך לומר עפר ובטלו. אבל בעפר סתם, אינו מעוט⁶³. היתה גבוהה מעשרים אמה, והוציין⁶⁴ יורדין לתוך עשרים - אם היתה צלתן מרבה מחמתן⁶⁵, יחשבו כנג עבה⁶⁶ וכשרה.

(59) כלומר, חללה=מקרקעית הסוכה עד הסכך. (60) שנתן על קרקעית הסוכה כרים וכסתות, ומתוך כך נתמעט חללה. (61) אינה נמעטת משיעורה. (62) שחשב בדעתו להניחם שם לעולם (מגיד-משנה) - כיון שעל-פי הרוב לא נוהגים לבטל דברים אלה. ואף שהוא ביטל - בטלה דעתו אצל כל אדם (סוכה ד:). (63) אע"פ שלא ינטלו משם כל ימי החג - כיון שהוא עתיד לפנותו לאחר החג (מגיד-משנה). (64) ענפים קטנים עם העלים שלהם. (65) כלומר, אם תסלק את הסכך העליון - יהיה הצל מרובה מהשמש, מחמת ההוצים. (66) וחללה של הסוכה הוא פחות מעשרים אמה (סוכה ד:).

יד. פנה איצטבה⁶⁷ בה פנגד דפן האמצעית⁶⁸ על-פני קלה⁶⁹ - אם יש באיצטבה שיעור רחב הספה, פשרה⁷⁰. פנה איצטבה כנגד דפן האמצעית מן הצד⁷¹ - אם יש משפת איצטבה ולכחל ארבע אמות, פסולה; פחות מארבע אמות, פשרה⁷². פנה איצטבה באמצעה - אם יש משפת איצטבה ולכחל ארבע אמות לכל רוח, פסולה; פחות מארבע אמות, פשרה⁷³; וכאלו המחצות נוגעות באיצטבה, והרי מן האיצטבה ועד הסכך פחות מעשרים אמה. פנה בה עמוד⁷⁴, ויש בו הכשר סכה⁷⁵ - פסולה; שאין אלו מחצות הנפרות⁷⁶, ונמצא על-גב העמוד סכך פשר בלא דפנות.

(67) כעין ספסל מעצים או מאבנים, מוגבה מהארץ. (68) סמוך לדופן ממש שמנגד לפתח, ונקראת אמצעית, שסתם סוכה היא בת שלש דפנות, והרביעית היא כולה פתח (רש"י סוכה שם). (69) שנוגעת בשתי הדפנות מזה ומזה, כזה: (70) שהרי מקרקעית האיצטבה ועד הסכך אין גובה עשרים אמה. ו"א שמכיון שהיא כשרה במקום זה, כשרה היא אפילו מהאיצטבה והלאה, כדין פסל היוצא מן הסוכה למעלה ה"ג (רש"י סוכה שם). (71) בצד קיר אחד והגיעה עד הדופן האמצעי, כזה: (72) שכן היא ההלכה, שעד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוציין וְעָלִין שֶׁל סֶכֶךְ יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טַפְחִים⁹, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵר לוֹ בִּישְׁבֵיכֶתוּ. סֶכֶכָה בְּמִינֵי מִתְכוֹת¹⁰, אוּ בַעֲצָמוֹת וְעוֹדוֹת¹¹ - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׂאִינָן גְּדוּלֵי קַרְקַע. הַדְּלָה¹² עָלֶיהָ גִפְנִים¹³ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ סֶכָה - פְּסוּלָה, שְׁהֵרִי לֹא נִעְקְרוּ¹⁴. סֶכֶכָה בְּכָל¹⁵ עֵץ וּבְמַחְצָלוֹת¹⁶ הָעֲשׂוּיֹת לְשִׁכְיָהּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טַמְאָה. וְכֵן אִם סֶכֶכָה בְּשִׁבְרֵי-כֵלִים וּבְלִיֹּתֶיהֶן¹⁷, פְּסוּלָה; הוֹאִיל וְהֵיוּ מְקַבְּלִין טַמְאָה - שְׂמָא וְסַפָּךְ בְּשִׁבְרִים שְׂעָדִין לֹא טְהוּרִים¹⁸.

(8) סוכה, שם. וראה להלן הערה כה. (9) שאין אדם דר בדירה סרוחה, שההוצים והעלים נסרחים על ראשו (סוכה ד. אליבא דרבא). ונראה מדברי רבינו שאין כאן אלא זהירות לכתחילה, אבל אינה פסולה בדיעבד ('מעשה רוקח' בהקדמה בשם גליון על הרמב"ם). (10) במטילי מתכות שטרם נעשו מהם שום כלי, ואינם מקבלים טומאה. ואף שיסודם מהארץ - פסולה, שצריך שיהיה צומח מהארץ. (11) שלא נעבדו ואינם מקבלים טומאה. (12) הגביהה ועשאה לסכך על הסוכה (משנה, סוכה יא.). (13) שכן דרכן של גפנים שענפיהן מתפשטים. (14) ומחובר פסול לסכך. (15) סוכה טו, א. (16) של קנים וקש וגמי (משנה, סוכה יט:). (17) שבלו ונקרעו (שם טו:). (18) שלא נשברו כל כך, עד שהשבירה תבטל הטומאה מהם.

ג. סֶכֶכָה בְּאֶקְלִין¹⁹ - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טַמְאָה. סוּכֵי תְּאֵנִים²⁰ וְכֵהֶן תְּאֵנִים; פְּרִכְלֵי עֲנָבִים²¹ וְכֵהֶן עֲנָבִים; מְכַבְּדוֹת²² וְכֵהֶן תְּמָרִים, וְכֵן פֶּלִי יוֹצֵא כֵהֶן: רוֹאִין אִם פְּסוּלָת²³ מְרַבָּה עַל הָאֶקְלִין - מְסַכְּכִין בָּהֶן²⁴; וְאִם לֹא - אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן. סַפָּךְ בְּיִרְקוֹת²⁵, שְׂאֵם יִיבָשׁוּ וְבוֹלוֹ וְלֹא יִשְׂאָר בָּהֶן מִמֶּשׁ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן עֲתָה לְחַיִּים - הֵרִי מְקוֹמָן נְחָשׁב כְּאֵלוֹ הוּא אֲוִיר²⁶ וְכְאֵלוֹ אֵינָם²⁷.

(19) מאכל אדם. שאילו מאכל בהמה אינו מקבל טומאה (ה' טומאת אוכלין שם). (20) ענפי תאנים. (21) זמורות הגפנים. (22) ענפי הדקל. (23) שאינה אוכל ואינה מקבלת טומאה וכשרה לסכך. (24) שהפסולת מבטלת את האוכל, וכאילו כל הסכך כשר (סוכה יג:). (25) שאינם מקבלים טומאה, כגון שאינם מיוחדים למאכל אדם. (26) והם פוסלים ברוחב שלשה טפחים כאויר (להלן ה"כ) - סוכה, שם. (27) המדובר באופן כזה שיפלו ותהיה הסוכה חמתה מרובה מצילתה, אבל אם תשאר צילתה מרובה מחמתה, אינה פסולה בדיעבד אלא אסורה לכתחילה שמא יניחנה ויצא, כמו שכתב רבינו לעיל ה"ב (כסף-משנה).

ד. סֶכֶכָה בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ²⁸, שֶׁלֹּא דָק אוֹתָן²⁹ וְלֹא נִפְצָן³⁰ - כְּשֶׁרָה, שְׂעָדִין עֵץ הוּא. וְאִם דָק וְנִפְצָן אוֹתָן - אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ³¹, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנְּיֵית צוּרְתוֹ, וְכְאֵלוֹ

הם פסולים, ואם מקצת הסכך כשר ומקצתו פסול מה דינו. ואם צריך עשיה לשמה גם כן, וסוכה בתוך סוכה, וכיוצא בדברים אלו.

א. הַסֶּכֶךְ² שֶׁל סֶכָה אֵינוֹ כָּשֶׁר מִכָּל דְּבַר. אֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ³, שֶׁנַּעֲקָר מִן הָאָרֶץ⁴, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה⁵, וְאֵין רִיחוֹ רַע⁶, וְאֵינוֹ נוֹשֵׁר וְאֵינוֹ נוֹבֵל תְּמִיד⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הסכך של סכה, אינו כשר מכל דבר. אין מסככין אלא בדבר שגדוליו מן הארץ בו".

ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם כמובא בהקדמתו שכתב "בלשון ברורה ודרך קצרה", וצריך להבין מדוע מקדים "הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר" הרי יכול היה להתחיל מיד "אין מסככין אלא בדבר בו".

וי"ל הביאור בפשטות, שאף שדרכו לכתוב "בלשון קצרה", לפעמים הניסוח הכללי מכריח להוסיף כמה מילים אף שלא מתווסף בזה שום חידוש בהלכה עצמה. ובעניינינו, בסיום הפרק הקודם כתב "דפני הסוכה כשרים מן הכל, שאין אנו צריכים אלא מחיצה מכל מקום ואפילו מבעלי חיים, ועושה אדם את חברו דופן ביו"ט והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנעשה דופן בו".

ובהמשך למה שכתב "דפני הסוכה כשרים מן הכל" מתאים לכתוב ש"הסכך של הסוכה אינו כשר מכל דבר" כלומר שדינו של הסכך שונה מדינם של דפני הסוכה שיש בו הגבלות ותנאים מיוחדים "אין מסככים אלא בו".

(יין מלכות ספר זמנים סימן לא מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) הכיסוי שעל הסוכה. (3) שצומח מן הארץ, שנאמר (דברים טז, יג): "חג הסוכות תעשה לך וכו' באספך מגרונך ומיקבך", ומכאן למדו חכמים (סוכה יב.), שצריך לסכך בדבר שגידולו מן הארץ, כמו גורן ויקב. (4) כגורן ויקב שהם תלושים מן הארץ. (5) ממה שנאמר "באספך מגרונך ומיקבך" למדו חכמים (שם), שהמדובר בפסולת גורן ויקב שאוספים אותה ומוציאים אותה מן הגורן ומן היקב. ופסולת זו, שאינה אוכל אדם, אינה מקבלת טומאה (ראה בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"א). (6) אבל ריחו רע אסור מדרבנן, שמא יצא מן הסוכה, כדלהלן. (7) סוכה יג, א.

ב. סַפָּךְ בְּדָבָר שְׂאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אוּ בְּמַחְבֵּר לְאָרֶץ, אוּ בְּדָבָר שֶׁמְקַבֵּל טַמְאָה - פְּסוּלָה. אֶבֶל אִם עֵבֶר וְסַפָּךְ בְּדָבָר הַנּוֹבֵל וְנוֹשֵׁר, אוּ בְּדָבָר שֶׁרִיחוֹ רַע - כְּשֶׁרָה; שֶׁלֹּא אֶמְרוּ, אֵין מְסַכְּכִין כְּאֵלוֹ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנִּיחַ הַסֶּכָּה וְיִצְאָה⁸. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יִהְיוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד, א. 47) ישיב בביתו ויחשוב שיצא ידי חובתו במצות סוכה, שהרי גם ביתו מקורה בנסרים, וביתו ודאי פסול לסוכה - "סוכה" אמרה תורה ולא ביתו של כל ימות השנה (רש"י סוכה שם). וראה להלן ה"ח. 48) הסוכה. וכשנתן את הנסר מן הצד, באופן שנשארו לסכך הכשר שלש דפנות, אבל באמצע פסול (מגיד-משנה). 49) שהוא סכך פסול (סוכה, שם). 50) ודינו כשפוד של מתכת (שם יד:).

ח. תקרה שאין עליה מעזיבה⁵¹, שהיא הטיט והאבנים, אלא נסרין תקועין בלבד - הרי זו פסולה; שהרי לא נעשו לשם סכה, אלא לשם פית. לפיכך אם פקפק הנסרים והניד המסמרים⁵² לשם סכה - הרי זו פשרה, ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ארבעה טפחים⁵³. וכן אם נטל אחד מבינתים והניח במקומו סכך פשר לשם סכה - הרי זו פשרה⁵⁴.

51) מלשון הפסוק "ויעזבו ירושלים עד החומה" (נחמיה ג, ח). 52) כן כתב רבינו בפירוש המשנה (לסוכה טו). "ומפקפק, פירוש שיעקור אותם ממקומם ומן המסמרים התקועים בהם". ולפי"ז צריכים כאן שני דברים: גם הזות הנסרים ממקומם וגם להוציא המסמרים. וכן נראה מפירוש"י שם שכתב: "מפקפק, סותר ומנענע". אבל הרא"ש (סי' כט) וה"טור' (או"ח סי' תלא) כתבו: "שמסיר את המסמרים". ועיין ב"ח שם, ו'קרבן נתנאל' שם (או"ק א). 53) כמו שנכתב למעלה בה"ז. והרא"ש בסי' כט תמה על זה. 54) משנה, סוכה טו, א לבית הלל. [ומסתימת לשון רבינו נראה שמידת הסכך הכשר כמידת הסכך הפסול, ואעפ"כ - כשרה, וראה להלן ה"ט"ז והערה צה].

ט. סכה שנעשית פהלכתה מכל מקום⁵⁵ - פשרה⁵⁶ אף-על-פי שלא נעשית לשם מצוה. והוא, שתהיה עשויה לצל⁵⁷; כגון סכת עכו"ם⁵⁸ וספת בהמה⁵⁹ וכל פיוצא בהן⁶⁰. אבך סכה שנעשית מאליה⁶¹ - פסולה, לפי שלא נעשית לצל. וכן החוטט בגדיש⁶² ועשהו סכה⁶³ - אינה סכה, שהרי לא עמר גדיש זה לצל. לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח⁶⁴ במשך שבועה לשם סכה, וחתט בה אחריו כן והשלימה לעשרה - פשרה, שהרי נעשה סכך שלה לצל.

55) לאיזה צורך שהוא. 56) סוכה ח, ב. 57) להתגונן בצילה, ועל שם כך נקראת סוכה (סוכה שם ורש"י). 58) שעשאוה גוים לימי הקיץ. 59) שעשאוה בשביל בהמות. 60) כמו סוכת נשים (שפטורות ממצות סוכה), סוכת רועים וסוכת שומרים (סוכה שם) כשנעשו לצל (שם). 61) שנפלו העמודים התחתונים מן הגדיש, ונשאר העליונים, ונעשתה הסוכה מאליה. 62) הוציא העמרים התחתונים ונשאר העליונים, ונעשתה הסוכה מאליה. ור"פ שעשה מעשה בהוצאת העמרים וביצירת החלל - אינה סוכה, לפי שלא עשה סככה לצל. 63) משנה, סוכה טו, א. 64) שחלל טפח נקרא "אהל" בכל מקום,

אינן מגדולי קרקע. מספקין בתבליים של סיב³² ושל חלף³³ וכיוצא בהן, שהרי צורתן עומד ואין התבליים פלים³⁴.

28) על-פי מה שנאמר ביהושע ב, ו: "ותטמנם בפשתי העץ". 29) שלא כתתם במכתשת. 30) שלא סרקם במסרק. 31) סוכה יב, ב. אף-על-פי שאינו מקבל טומאה לפני טייתו (עיי"ש ב'תוספות' ד"ה באניצי). 32) הצומח מסביב לעץ. 33) מין עשב. 34) ואינם מקבלים טומאה (ירושלמי, הובא במגיד-משנה).

ה. ספקה בחצים: בזכרים³⁵ - פשרה; בנקבות³⁶ - פסולה; אף-על-פי שהוא עשוי להתמלאת בברזל, בית קבול הוא, ומקבל טמאה ככל פלי-קבול³⁷.

35) נקראים זכרים על שם שמחודדים ונותנים אותם בתוך הברזל והם פשוטי כלי עץ (רש"י שם יב:). 36) חקוקים בראשם, ובאותו חקק נותנים הברזל (רש"י שם). 37) [כיון שאינו עשוי להשאר שם לעולם, אלא שמתזיקים בעץ וזורקים בכח את הברזל כלפי האויבים, והרי זה כבקעה של עץ ששמים בה סדן של צורפים שמקבלת טומאה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' כלים ה"ג, ועיין 'שערי תשובה' או"ח סי' תרכט].

ו. מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף: קטנה - סתמה לשכיבה³⁸; לפיכך אין מספקין בה, אלא-אם-כן עשה אותה לסכך³⁹; גדולה - סתמה לסכוף, לפיכך מספקין בה; אלא-אם-כן עשה אותה לשכיבה⁴⁰. ואם יש לה קיר⁴¹ - אפלו גדולה, אין מספקין בה⁴², שהרי היא ככלי-קבול; ואפלו נטל הקיר שלה, אין מספקין בה, מפני שהיא פשבריי-כלים⁴³.

38) סוכה יט, ב. וכתנא-קמא, שאם הזב שוכב עליה היא מקבלת טומאה. 39) שכיון שאינה מיוחדת לשכיבה ואומרים לו לזב: עמוד ונעשה מלאכתנו - אינה מקבלת טומאה (שבת נט). 40) ומחשבתו מועלת (סוכה, שם במשנה). 41) שפה גבוהה מסביב. 42) שם כ, ב. 43) למעלה ה"ב (רי"ף בסוכה שם).

ז. נסרים⁴⁴ שאין ברחבן ארבעה טפחים, מספקין בהן, אף-על-פי שהן משפין⁴⁵. ואם יש ברחבן ארבעה - אין מספקין בהן⁴⁶, ואף-על-פי שאינם משפין; גזרה שמא יושב תחת התקרה וידמה שהיא כספה⁴⁷. נתן עליה נסר אחד שיש ברחבו ארבעה טפחים - פשרה⁴⁸, ואין ישנין תחתיו⁴⁹. והלשון תחתיו - לא יצא ידי חובתו. היו נסרין שיש ברחבן ארבעה ואין בעבדן ארבעה, והפכן בעדיהן שאין בהן ארבעה וסכך בהן - הרי זו פסולה; שהרי הנסר פסול, בין שסכך ברחבו בין שסכך בעבדיו⁵⁰.

44) קרשים. 45) שהם דומים לכלים. 46) משנה, סוכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו⁸⁷ וסָכַף בְּשִׁנְיָהֶם - אָף-עַל-פִּי שֶׁהַפֶּשֶׁר יִתֵּר עַל הַפְּסוּל, פְּסוּלָה⁸⁸. סָכַף בְּזֶה לְעַצְמוֹ וּבְזֶה לְעַצְמוֹ, זֶה בְּצַד זֶה⁸⁹: אִם יֵשׁ בְּסָכַף פְּסוּל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים בְּמָקוֹם אֶחָד, בֵּין בְּאֲמָצֵעַ, בֵּין מִן הַצַּד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה⁹⁰.

(86 שכשר לסכך בו. 87) שפסול לסכך בו. (88) שאין הסכך הפסול בטל ברוב הכשר אלא-אם-כן נפרדים הם, אבל אם מעורבים הם – אינו בטל. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בסוכה ט: (כסף-משנה). (89) שאינם מעורבים. (90) סוכה יח, א.

יד. בַּמָּה דְּרָבִירִים אֲמוּרִים? בְּסָכָה קִטְנָה; אָבָל בְּסָכָה גְדוּלָה - סָכַף פְּסוּל בְּאֲמָצֵעַ, פּוּסְלָה בְּאַרְבָּעָה טַפְחִים⁹¹; פְּחוֹת מִכֵּן - כְּשֶׁרָה. וּמִן הַצַּד⁹² - פּוּסְלָה בְּאַרְבַּע אַמּוּת; וּפְחוֹת מִכֵּן - כְּשֶׁרָה. בְּצִדָּה? בֵּית שְׁנַפְחָת בְּאֲמָצֵעוֹ⁹³, וְסָכַף עַל מָקוֹם הַפְּחָת; וְכֵן חָצֵר הַמְּקַפֶּת אֲכַסְדָּרָה, שֶׁסָכַף עָלֶיהָ; וְכֵן סָכָה גְדוּלָה שֶׁהַקִּיפּוּיָה בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְכִּין בּוֹ בְּצַד הַדְּפְנוֹת מְלַמְעָלָה: אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת הַסָּכַף הַפֶּשֶׁר לְכַתֵּל אַרְבַּע אַמּוּת - פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִכֵּן - רִואֵין כְּאֵלוֹ הַכַּתֵּל וְנֶעְקָם, וְיִחָשֵׁב זֶה הַסָּכַף הַפְּסוּל מְגוּף הַכַּתֵּל וּכְשֶׁרָה. וְדָבָר זֶה הֵלָכָה לְמַשָּׁה מְסִינְיָ⁹⁴.

(91) כשהוא לכל אורך הסוכה. (92) ליד הדפנות. (93) שהוריד את התקרה מאמצע הבית. (94) משנה, סוכה יז, א. ונקרא בלשון חכמים "דופן עקומה" (סוכה ד.).

טו. וְאֵי-זוֹ הִיא סָכָה קִטְנָה? כָּל שֶׁאֵין בָּהּ אֶלְאֹ שְׁבַע טַפְחִים עַל שְׁבַע טַפְחִים; וּגְדוּלָה - כָּל שֶׁיֵּשָׂאָר בָּהּ יִתֵּר עַל סָכַף הַפְּסוּל שְׁבַע טַפְחִים עַל שְׁבַע טַפְחִים סָכַף כְּשֶׁרָה.

טז. סָכַף בְּדָבָר פְּסוּל וְדָבָר כְּשֶׁרָה, זֶה בְּצַד זֶה, וְאֵין בְּמָקוֹם אֶחָד מְסָכַף הַפְּסוּל רַחֵב שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁹⁵, אֶלְאֹ פְּחוֹת: אִם הִיא כָּל הַסָּכַף הַפֶּשֶׁר יִתֵּר עַל כָּל הַסָּכַף הַפְּסוּל - כְּשֶׁרָה; וְאִם הִיא זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצַמְצוּם, אָף-עַל-פִּי שֶׁאֵין בְּמָקוֹם אֶחָד שְׁלֹשָׁה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה; מְפִנֵּי שֶׁסָכַף פְּסוּל כְּפָרוּץ הוּא נֶחָשֵׁב⁹⁶.

(95) [המדובר בסוכה קטנה הנפסלת בשלשה טפחים סכך פסול, ראה למעלה ה"ג-ג"ד, ובב"ח סי' תרלא ד"ה סככה [בסוכה קטנה שסכך פסול בשלשה טפחים כשפודין].] (96) [בסוכה קטנה שסכך פסול בשלשה טפחים כמו אויר, רואים אותו כאילו הוא אויר. ובאור אם הוא באותה המידה של הסכך, הרי זו פסולה מפני שחמתה תהיה מרובה מצילתה (להלן ה"ט) – מגיד-משנה. אבל בסוכה גדולה, שסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים, אין דינו כאויר, ואם מדתו כמדת הסכך הכשר, הרי זו סוכה כשרה. ראה למעלה ה"ח והערה נג].

יז. פָּרַשׁ עָלֶיהָ בְּגֵד מְלַמְעָלָה⁹⁷, או שְׁפָרַשׁ תַּחְתֶּיהָ

וכשהגדיש העמרים על זה לשם צל – נקרא הסכך בשם סכך, כיון שיש תחתיו חלל טפח (סוכה טז).

י. חֲבִילֵי קֶשׁ וְחֲבִילֵי עֵצִים וְחֲבִילֵי זָרְדִין⁶⁵, אֵין מְסַכְכִּין בָּהֶן - גְּזֵרָה שְׁמָא יַעֲשֶׂה אוֹתָן חֲבִילוֹת עַל גַּגּוֹ כְּדֵי לְכַבֵּשׁ⁶⁶, וְיִמְלָךְ וְיִשָּׁב תַּחְתֵּיהֶן לְשֵׁם סָכָה, וְהוּא מִתְחַלֵּה לֹא עֲשֶׂה סָכַף זֶה לְצַל, וְנִמְצָאת כְּסָכָה שְׁנַעֲשִׂית מֵאֲלֵיהָ. וְאִם הִתִּיר⁶⁷ - כְּשֶׁרוֹת⁶⁸. וְאֵין חֲבִילָה פְּחוֹתָה מְעַשְׂרִים-וְחִמְשָׁה בְּדִים⁶⁹.

(65) קנים. (66) ולא לשם סכך. (67) התיר את הקשר. (68) כל זה במשנה סוכה יב, א. (69) "ירושלמי". וכן ה"י דרכם לאגוד. ועיין ראב"ד.

יא. חֲבִילוֹת קִטְנוֹת שֶׁאֲגָדוּ אוֹתָן לְמִנְיָן⁷⁰, מְסַכְכִּין בָּהֶן⁷¹. וְכֵן הַחוֹתָף רֹאשׁ הַדְּקָל וְהַחֲרִיזוֹת⁷² אֲגוּדוֹת בּוֹ - מְסַכְכִּין בּוֹ, שֶׁאֲגַד בִּידֵי שְׁמִים⁷³ אֵינוֹ פְּחִילָה⁷⁴. וְאִפְלוּ קֶשֶׁר רֹאשֵׁי הַחֲרִיזוֹת כֵּלָן מִצַּד הָאֶחָד, שֶׁנִּמְצָאוּ בְּחֲבִילָה אַחַת, אֶחָד מִשְׁנֵי רֹאשִׁים בִּידֵי שְׁמִים וְאֶחָד בִּידֵי אָדָם - מְסַכְכִּין בָּהּ; שֶׁהָאֲגוּד עֵץ אֶחָד, אֵינוֹ חֲבִילָה; וְזוֹ כֶּעֶץ אֶחָד הִיא, שֶׁהָרִי אֲגוּדָה בִּידֵי שְׁמִים⁷⁵. וְכֵן כָּל אֲגוּד שֶׁאֵינוֹ עֲשׂוּי לְטַלְטֵל⁷⁶, אֵינוֹ אֲגוּד⁷⁷.

(70) למוכרם במנין. ומיד כשיקנם הקונה, יתיר אותם. (71) סוכה יג, ב. שאין בהן גזירה "שמא יעשה אותן חבילות על גגו" ("כנ"ל הלכה י) שהרי אין דרך להצניען באגודן (רש"י שם). (72) הענפים. (73) שכולם אגודים בגזע הדקל מתחילת בריאתם (שם יג). (74) ואינו צריך להתיר אותה. (75) סוכה, שם. (76) שאם מטלטלו ממקום למקום, ניתק הקשר והחבילה מתפרדת. (77) שם יג, ב.

יב. הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ תַּחַת הָאֵילָן⁷⁸ - כְּאֵלוֹ עֲשֵׂאָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת⁷⁹. הַדְּלָה עָלֶיהָ עַלֵי הָאֵילָנוֹת וּבִדְיָהּ⁸⁰, וְסָכַף עַל גִּבּוֹן⁸¹ וְאַחֲרֵי-כֵן קָצַץ: אִם הִיא הַסְּפוּף⁸² הַרְבֵּה מִהֵן⁸³ - כְּשֶׁרָה; וְאִם לֹא הִיא הַסְּפוּף שֶׁהִיא מִתְחַלְתּוֹ כְּשֶׁר הַרְבֵּה מִהֵן - צָרִיף לְנַעֲנַע⁸⁴ אוֹתָן אַחַר קְצִיצָתָן, כְּדֵי שִׁתְּהִיָּה עֲשׂוּיָה לְשֵׁם סָכָה⁸⁵.

(78) שענפי האילן סוככים עליה. (79) משנה, סוכה ט, ב. משום שנאמר (ויקרא כג, מב): "בסכת (בלי וא"ו) תשבו", ומכאן דרשו חכמים (שם בגמרא): "בסוכות תשבו – ולא בסוכה שתחת האילן (=סוכה אחת אמרתי, ולא שתי סוכות) ולא בסוכה שתחת הבית". (80) הגביה עליה עלי האילנות וענפיהם, שהם מחוברים לקרקע ופסולים לסיכוך (למעלה ה"ב). (81) שנתן סכך כשר על הענפים המחוברים. (82) הסכך הקשר. (83) ובענפי האילן לא היה די סיכוך לעשות הסוכה – "צילתה מרובה מחמתה" (סוכה, שם). (84) שם יא, א. (85) שלא תהא בכלל "תעשה ולא מן העשוי", ראה למעלה הלכה ט.

יג. עֵרַב דָּבָר שֶׁמְסַכְכִּין בּוֹ⁸⁶ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְכִּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

109) שאנו מחשבים לפי חשבון ריבוי השמש מהצל. (110) במקום אחד ומהלך על פני כולה, ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד. (111) שלא שייך כאן ההלכה של "דופן עוקמה" (למעלה הי"ד), שהרי אין כאן דופן שנאמר כאילו נתעקם אל הסכך, אלא אויר המפסיק (רש"י בסוכה יז.). (112) יכסה שלא יהיה אויר שלשה. (113) שפסול אויר אין כאן, שהרי הוא פחות משלשה. וגם הסכך הפסול אינו יכול לפסול, שהרי הוא פחות מארבעה טפחים. ואין שני הפסולים האלו מצטרפים (סוכה יח.). (114) שכיון שיש כאן שיעור שלשה טפחים שאינו ראוי לסוכה, אין זה יכול להצטרף לארבעת הטפחים הנשארים, להכשיר את הסוכה (סוכה, שם). (115) כלומר, מכיון שבכל הסוכה בכללותה הצל רב על השמש - לא איכפת לנו אם במקום אחד רבה השמש על הצל (שם ט.).

כא. דרף הסכוף להיות קל, פדי שיראו ממנו הפוכבים הגדולים¹¹⁶. היתה מעבה¹¹⁷ כמין בית - אף-על-פי שאין הפוכבים נראין מתוכה, כשרה¹¹⁸. היתה הסכוף מדבלל, והוא הסכוף שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה - פשר¹¹⁹; ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים¹²⁰. ואם היה ברחב זה העולה טפח או יתר, אף-על-פי שהוא גבוה יתר משלשה טפחים - רואין אותו כאלו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד¹²¹. והוא, שיהיה מכון פנגד שפת היורד¹²².

(116) הנראים ביום (כסף-משנה בשם 'ירושלמי'). (117) סככה עב. (118) משנה, סוכה כב, א. (119) משנה, שם. (120) שהרי הם כאילו מונחים אחד ליד השני "שכל פחות משלשה, כלבוד הוא". (121) שכל רוחב טפח הרי הוא אוהל, ואמרו בזה: "חבוט רמי", כלומר: זרוק אותה למטה, שנראה כאילו מונחת ביחד עם כל הקנים, וזוהי הלכה למשה מסיני. (122) שכשתפילו למטה, הוא נשכב ליד האחרים.

כב. העושה ספה על-גבי ספה - התחתונה פסולה, כמי שעשה ספה בתוף הבית¹²³; והעליונה - כשרה. במה דברים אמורים שהתחתונה פסולה? בשניה גבה חלל העליונה עשרה טפחים¹²⁴ או יתר, והיה גג התחתונה יכול לקבל פרים וקסות של עליונה, אפלו על-ידי הדחק¹²⁵. אבל אם אין גבהה של עליונה עשרה, או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל פרים וקסות של עליונה אפלו על-ידי הדחק - (אף)¹²⁶ התחתונה כשרה. והוא, שלא יהיה גבה שתיהן יתר על עשרים אמה; שהתחתונה, בסכך העליונה היא נגרת¹²⁷.

(123) שהתורה אמרה (ויקרא כג, מב): "בסכת (בלי וא"ו) תשבו" - בסוכה אחת ולא בסוכה שתחת סוכה, ולא בסוכה שתחת הבית (סוכה ט.). (124) שיש בה גובה כשיעור

מפני הנשר⁹⁸ - פסולה⁹⁹. פרושו פדי לנאותה¹⁰⁰ - כשרה¹⁰¹. וכן אם ספכה פהלכתה, ועטרה במיני פרות ובמיני מגדים וכלים, שתלויין, בין בכתליה בין בסכך, פדי לנאותה - כשרה.

(97) מפני השמש. (98) העלים הנופלים. (99) משנה, סוכה י, א. שהרי מסוככת בבגד, שהוא מקבל טומאה, ופסול לסכך (למעלה ה"ב). (100) לייפותה. (101) שם, בגמרא. שאין שם סכך עליו (רש"י שם).

יח. נוי ספה, אין ממעטין בגבהה¹⁰², אבל ממעטין ברחבה¹⁰³. היו נוי הספה מפלגין¹⁰⁴ מגגה ארבעה טפחים או יתר - פסולה¹⁰⁵; שנמצא שהיושב שם, כאלו אינו תחת הסכך, אלא תחת הנויים, שהן אכלין וכלים שאין מספקין בהן.

(102) כשהיתה גבוהה מעשרים ופסולה (למעלה פ"ד ה"א) ורצה להנמיכה על ידי שתלה בה נוי סוכה, שנמצא מקרקעית הסוכה עד הנוי, פחות מעשרים - אינה ממועטת בזה, לפי שהנוי אינו סכך, והוא מקבל טומאה (סוכה י: ועיין רש"י שם). וכן אם היתה הסוכה גבוהה עשרה טפחים, אין הנוי ממעט אותה מעשרה והיא כשרה (סוכה, שם). (103) ששיעור סוכה שבעה טפחים על שבעה טפחים (למעלה פ"ד ה"א), כדי שיוכל להכנס לה ראשו ורובו ושולחנו. ונויי סוכה שתלה ליד הקירות, ממעטים מרחבה או מארכה, שהרי אין לו מקום להכנס אליה. (104) מרוחקים. (105) סוכה י, ב. שכל שהנוי רחוק מהסכך ארבעה טפחים, אינו בטל אל הסכך והוא כסכך בפני עצמו, והרי הוא סכך פסול.

יט. סכך שהיו בו חלונות חלונות¹⁰⁶ שהאוויר נראה מהן: אם יש בכל האוויר ככל מקום המספך¹⁰⁷ - הרי זו פסולה, מפני שחמתה תהיה מרבה מצלתה¹⁰⁸; וכל שהחמה מרבה על הצל, אינו סכך; ואם היה הסכך רב על האוויר - כשרה.

(106) נקבים נקבים בסכך. (107) שיש שיעור מקום אויר כשיעור מקום המסוכך. (108) סוכה כב, ב: "אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת" כשהנקב רחב כשיעור זוז (=מטבע קטן) - חמתה רחבה למטה כשיעור סלע (=מטבע גדול). וכן פירשו רבינו יצחק אלפסי ורש"י שם.

כ. במה דברים אמורים? בשלא היה במקום אחד אויר שלשה טפחים¹¹⁰. אבל אם היה אויר שלשה טפחים, בין באמצע, בין מן הצד - הרי זו פסולה¹¹¹, עד שימעטנו משלשה¹¹². מעטו בדבר הפסול, פגון פרים וקסות: אם ספה גדולה היא - כשרה¹¹³; ואם בספה קטנה - פסולה¹¹⁴, עד שימעטנו בדבר שמספקין בו. היה רב הסכוף צלתו מרבה מחמתו, ומעוטו חמתו מרבה מצלתו - הואיל וצלת הכל מרבה מחמת הפל, כשרה¹¹⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כיון שהיא מחוברת לקרקע - אינה נגזלת והרי היא כשאלה (סוכה לא. כרבנן). (136) ויש כאן דין גזילה, שהרי גזל מטלטלין, ומן התורה לא יצא ידי חובתו (כסף-משנה). (137) מדרבנן, כמו שמבאר. ומקורו בסוכה דף לא, א. (138) תיקנו כן כדי להקל על הרוצים לשוב בתשובה שלא יצטרכו לקעקע ביתם (ראה בפ"א מהל' גזילה ה"ה). ואמנם אם גזל סוכה העשויה בספינה או בראש העגלה, חייב להחזיר הסוכה עצמה ואינו יוצא בה שהרי היא גזולה (כסף-משנה). (139) כמו שביאר, שקרקע אינה נגזלת, והרי היא כסוכה שאולה וכשרה.

~ יום שני ל' סיון ~

פְּרָק שְׁשִׁי

1) נתבאר בו מי הן המחוייבים בסוכה מן התורה, ומן דביהם, ומי הם הפטורים - אם בכל, אם בחלק. וכיצד היא מצות ישיבה בסוכה. ובאלו סיבות אדם נפטר מחיובה. וענין הברכה, שאדם חייב לברך על ישיבתה. ונסתיים הפרק בביאור איסור עצי סוכה ונוייה - לימי החג.

א. נְשִׁים וְעֶבְדִים וְקַטְנִים פְּטוּרִים מִן הַסֹּכָה.² טְמֵטוּם וְאַנְדְרוֹגִינוּס, חֲתִיבִים מִסֹּפֶק. וְכֵן מִי שֶׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן-חֹרִין - חֲתִיב. קֵטָן שְׂאִינוֹ צָרִיף לְאָמוֹ, שְׂהוּא [כֵּן חָמֵשׁ] כֵּן שְׁשִׁי³ - חֲתִיב בְּסֹכָה מְדַבְּרִי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְכוֹ בְּמִצְוֹת.

2) מפני שהיא מצוות עשה שהזמן =שצריכים לעשותם דווקא בזמנים מסויימים וקבועים] גרמא ונשים פטורות, ועבדים דינם כנשים. (3) כבן חמש - שגמרו לו חמש שנים, וכבן שש - שגמרו לו שש שנים, והכל תלוי בהתפתחותו של הילד.

ב. חוֹלִים וּמְשֻׁמְשֵׁיהֶן פְּטוּרִים מִן הַסֹּכָה.⁴ וְלֹא חוֹלָה שְׁלִישׁ בּוֹ סֹפְנָה, אֶלָּא אֶפְלוֹ חֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ, וְאֶפְלוֹ חֵשׁ בְּעֵינָיו. מְצֻטְעָר - פְּטוּר מִן הַסֹּכָה;⁵ הוּא וְלֹא מְשֻׁמְשֵׁיו.⁶ וְאִיזְהוּ מְצֻטְעָר? זֶה שְׂאִינוֹ יָכוֹל לִישֵׁן בְּסֹכָה מִפְּנֵי הָרוּחַ אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים וְהַפְּרַעוּשִׁים. כִּי־יֹצֵא בְהֵן, אוֹ מִפְּנֵי הָרִיחַ.

4) משום שנאמר: "בסוכות תשבו" ודרשו חכמים: "תשבו כעין תדורו". ואף לעניין זה נאמר שאם היה חולה כל השנה לא היה יושב בביתו דווקא אלא היה הולך למקום שנקל לו לחלו. ומשמשיהם פטורים משום שהם עוסקים במצוה. (5) "תשבו כעין תדורו", שגם בדירה אין אדם דר במקום שמצטער. (6) משמשי של המצטער חייבים בסוכה כי אין הוא (=המצטער) זקוק כל כך למשמשים כמו החולה.

ג. הָאֶבֶל חֲתִיב בְּסֹכָה. וְחָתָן, וְכָל הַשּׁוֹשְׁבֵינֵין וְכָל בְּנֵי חֲפָה, פְּטוּרִים מִן הַסֹּכָה כֹּל שֶׁבָעַת יָמֵי הַמְּשֻׁתָּה.⁷

7) שאין שמחה אלא בחופה, היא מקום המוכן לישיבת חתן וכלה, ובסוכה בוש החתן לשמח כלתו, שסתם סוכה אין לה אלא שלוש דפנות.

סוכה. (125) שהיא חזקה, שאדם יכול להניח שם כרים כדי לישן עליהם, ויושב שם ואוכל סעודתו - אז יש לה דין סוכה, ונפסלה התחנותה שהיא סוכה תחת סוכה (סוכה י: במשנה, כרבנן דרבי יהודה). (126) ה'כסף משנה' מוחק תיבה זו, שהרי לפי זה יוצא שאף העליונה כשרה, וזה אי-אפשר שהרי אינו יכול להשתמש בה אפילו על ידי הדחק. וה'לחם משנה' יישב נוסחה זו שאפשר שאדם קל יעלה שם. ונגם במשניות דפוס פיזורו בסוכה שם, הנוסחה "אף התחנותה כשרה", וכ"ה ברא"ש שם]. (127) כלומר, שהסוכה התחנותה חמתה מרובה מצילתה, ורק בהצטרף אליה סכך העליונה נעשה צילתה מרובה מחמתה. אבל אם הסוכה התחנותה צילתה מרובה מחמתה, ואינה נזקקת לסכך העליונה - כשרה, אפילו העליונה גבוהה יותר מעשרים, אם חמתה מרובה מצילתה (כסף-משנה).

כג. מִטָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַסֹּכָה - אִם גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים¹²⁸, הַיּוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לֹא יֹצֵא יָדָיו חוּבְתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּסָפָה בְּתוֹךְ סֹכָה¹²⁹. וְכֵן פִּילָה¹³⁰ שְׁלִישׁ לָהּ גֹגֶל אֶפְלוֹ טַפְחִים¹³¹ - אִם גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, אֵין יִשְׁנִין בָּהּ בְּסֹכָה. וְכֵן הַמְּעַמֵּיד אַרְבָּעָה עַמּוּדִים וּפְרִשׁ סְדִין עֲלֵיהֶן - אִם גְּבוּהֵן עֲשָׂרָה, הָרִי זֶה בְּסֹכָה בְּתוֹךְ סֹכָה¹³².

128) והרי היא כאוהל בפני עצמה (סוכה כ: מימרא דשמואל). (129) משנה, סוכה שם. (130) וילון הפרוש על עמודים מסביב למיטה. (131) ששיפועו אינו נמשך עד הגובה, אלא למעלה יש רוחב טפח (סוכה יא.). (132) משנה, סוכה י, א.

כד. אֶבֶל שְׁנֵי עַמּוּדִים שֶׁפְּרִשׁ עֲלֵיהֶן סְדִין; וְכֵן פִּילָה שְׂאִין בְּגִגָּה טַפְחָה - אֶפְלוֹ גְבוּהֵן כָּל-שֶׁהֵן¹³³, מִתָּר לִישֵׁן תַּחְתֵּיהֶם בְּסֹכָה; שְׂאִינֵן בְּסֹכָה בְּתוֹךְ סֹכָה, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ גֹגֶל.

(133) כלומר, אפילו יותר מעשרה טפחים.

כה. סֹכָה שְׂאוּלָה - כְּשֶׁרָה¹³⁴; וְכֵן הַגּוֹזְלָה - כְּשֶׁרָה. בְּיָצֵד? אִם תִּקַּף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסֹּכְתוֹ, וְגִזְלָה וְיֹשֵׁב בָּהּ - יֹצֵא, שְׂאִין הַקְּרָקַע נִגְזָלָה¹³⁵. וְאִם גֹּזֵל עֲצִים וְעֵשֶׂה מִהֵן סֹכָה¹³⁶ - יֹצֵא¹³⁷; שֶׁתִּקַּנְתָּ חֲכָמִים הִיא, שְׂאִין לְבַעַל הָעֲצִים אֶלָּא דְמִי עֲצִים בְּלִבְד¹³⁸. וְאֶפְלוֹ גֹזֵל נְסָרִים, וְהִנִּיתֵן וְלֹא חֲבָרָן וְלֹא שָׁנָה בְּהֵן כְּלוּם - יֹצֵא. הָעוֹשֶׂה סֹכְתוֹ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה¹³⁹.

134) כרבנן דרבי אליעזר (סוכה כז:). ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא כג, מב): "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. ואי-אפשר שיהא לכל אחד בה חלק שהוא שוה פרוטה, ומכיון שאין לכל אחד שוה פרוטה אין זו שותפות, אלא על כרחונו שיוצאים בסוכה שאולה (רש"י שם). (135) והיא עומדת ברשות בעליה (פ"ח מהל' גזילה הי"ד). וכן הסוכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אֲכִילָה בְּלֵילֵי יוֹם-טוֹב הַרְאֵשׁוֹן בְּסֶפֶה - חוֹבָה¹⁹. אִפְלוּ אֶכֶל פְּזִית פֶּת, יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ²⁰. מִכָּאן וְאֵילָף רְשׁוֹת: רָצָה לְאָכֵל סְעוּדָה - סוּעֵד בְּסֶפֶה; רָצָה אִינוֹ אוֹכֵל כָּל שְׁבָעָה אֲלֵא פְרוֹת אוֹ קְלוֹיֹת חוּץ לְסֶפֶה - אוֹכֵל, כְּדִין אֲכִילַת מִצֵּה בְּפֶסַח.

19) נאמר בחג הסוכות: "בחמשה עשר" ונאמר בחג המצות: "ובחמשה עשר" - מה להלן בחג המצות הלילה הראשון חובה אף בחג הסוכות הלילה הראשון חובה. 20) כי גם במצה החיוב הוא בכזית.

ח. מִי שֶׁהָיָה רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּסֶפֶה, וְשִׁלְחָנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ חוּץ לְסֶפֶה, וְאוֹכֵל - הָרִי זֶה אֲסוּר, וְכֹאֲלוֹ לֹא אֶכֶל בְּסֶפֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה שִׁלְחָנוּ בְּתוֹךְ הַסֶּפֶה; גִּזְרָה שְׁמָא יִמְשֹׁךְ אַחֵר שִׁלְחָנוּ; וְאִפְלוּ בְּסֶפֶה גְדוּלָה.

ט. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים קוֹרָא בְּתוֹךְ הַסֶּפֶה. וְכִשְׁמִינִין וּמְדַקְדֵּק בְּמָה שִׁיִּקְרָא - יִבִּין חוּץ לְסֶפֶה²¹, כְּדִי שִׁתְּהִיָּה דַעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת עָלָיו. הַמֶּתְפַלֵּל - רָצָה, מִתְפַּלֵּל בְּסֶפֶה, אוֹ חוּץ לְסֶפֶה²².

21) כלומר אם רצה ללמוד בעיון - מותר לו ללמוד חוץ לסוכה. 22) כלומר באיזה מקום שנוח לו להתפלל בכוונה - שם יתפלל.

י. יָרְדוּ גִשְׁמִים - הָרִי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת. מֵאִימְתִי מִתֵּר לַפְּנוֹת? מִשְׁיָרְדוֹ לְתוֹךְ הַסֶּפֶה טְפוֹת, שְׁאֵם יִפְלוּ לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל יִפְסֵל, אִפְלוּ תְּבַשִּׁיל שֶׁל פּוֹל²³. הֲיָה אוֹכֵל בְּסֶפֶה וְיָרְדוּ גִשְׁמִים, וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ וּפְסָקוֹ הַגִּשְׁמִים - אֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְחַזֵּר לְסֶפֶה (כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה), עַד שֶׁיִּגְמַר סְעוּדָתוֹ. הֲיָה יִשֵּׁן וְיָרְדוּ גִשְׁמִים בְּלַיְלָה, וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת וּפְסָקוֹ הַגִּשְׁמִים - אֵין מְטְרִיחִין אוֹתוֹ לְחַזֵּר לְסֶפֶה כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, אֲלֵא יִשֵּׁן בְּבֵיתוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר.

23) שהוא מתקלקל במהרה. ומי שאינו בקי בשיעור זה - אם ירדו כל כך עד שאם היו יורדים במידה זו לדירתו הקבועה היה עוזבה ויוצא, פטור מן הסוכה.

יא. גָּמַר מְלֶאכֶל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁחְרִית - לֹא יִתִּיר סֶכְתוֹ²⁴; אֲבָל מוֹרִיד הוּא אֶת כְּלָיו וּמִפְּנֵה אוֹתָן, מִן הַמְּנַחֶה וּלְמַעְלָה. אֵין לוֹ מְקוֹם לַפְּנוֹת²⁵ - פּוֹחַת בֵּה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה²⁶. וְאֵם הַצֶּרֶף לְסַעַד בְּשַׁחַר הַיּוֹם - צְרִיף לְאָכֵל בְּסֶפֶה, שְׁמִצּוֹתָהּ כָּל שְׁבָעָה.

24) ביום הושענא רבא, לא יסתור סוכתו, שהרי כל היום חובתו לישיב שם. 25) כלומר אין לו מקום אחר לאכול ביום השמיני פרט למקום הסוכה. 26) מוריד סכך בשיעור זה כדי לעשות היכר, שאין מצוות סוכה ביום השמיני.

יב. כָּל זְמַן שֶׁיִּכְנָס לִישֵׁב בְּסֶפֶה כָּל שְׁבָעָה, מְבָרֵךְ²⁷ קִדְּם שִׁישְׁב²⁸: 'אֲשׁוּר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנָנוּ לִישֵׁב

ד. שְׁלוּחֵי מִצֵּה⁸ פְּטוּרִים מִן הַסֶּפֶה⁹, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בְּלַיְלָה¹⁰. הוֹלְכֵי דְרָכִים בַּיּוֹם - פְּטוּרִים מִן הַסֶּפֶה בַּיּוֹם¹¹, וְחִיבִין בְּלַיְלָה. הוֹלְכֵי דְרָכִים בְּלַיְלָה - פְּטוּרִים מִן הַסֶּפֶה בְּלַיְלָה, וְחִיבִים בַּיּוֹם. שוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם - פְּטוּרִים מִן הַסֶּפֶה בַּיּוֹם וְחִיבִים בְּלַיְלָה. שוֹמְרֵי הָעִיר בְּלַיְלָה - פְּטוּרִים מִן הַסֶּפֶה בְּלַיְלָה וְחִיבִים בַּיּוֹם. שוֹמְרֵי גְבוּל וּפְרָדִיסִין, פְּטוּרִין, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בְּלַיְלָה; שְׁאֵם יַעֲשֶׂה הַשׁוֹמֵר סֶפֶה, יִדַּע הַגָּבֵב שֶׁיֵּשׁ לְשׁוֹמֵר מְקוֹם קְבוּעַ, וְיָבֹא וְיִגְנֹב מִן מְקוֹם אַחֵר¹².

8) כגון ללמוד תורה או לפדיון שבוים. 9) אפילו בשעת חנייתו ואף על פי שיש לפנייהם סוכה בנוייה. משום שעוסק במצוה פטור מן המצוה. 10) אף על פי שאינם הולכים אלא ביום. פטורים גם בלילה מפני שטרודים במחשבת המצוה. 11) שלא עדיפה הסוכה מדירה ממש, שאינו נמנע מלנסוע לאיזה עניין ומניח את ביתו. 12) ואם היה שומר דבר מצומצם באופן שיכול לשמור כולו חייב לעשות סוכה.

ה. כִּיצַד הִיא מִצְוַת הַיְּשִׁיבָה בְּסֶפֶה? שִׁיְהִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְדָר בְּסֶפֶה כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בְּלַיְלָה¹³, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא דָר בְּבֵיתוֹ בְּשַׁחַר יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְכָל שְׁבַעַת הַיָּמִים עוֹשֶׂה אָדָם אֶת בֵּיתוֹ עֲרָאִי וְאֶת סֶכְתוֹ קְבַע, שְׁנַאֲמַר: "בְּפֶסַח תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים". כִּיצַד? כְּלִים הַנְּאִים וּמִצְעוֹת הַנְּאִוֹת - בְּסֶפֶה; וְכִלֵּי שְׁתִּיָּה, כְּגוֹן אֲשִׁישׁוֹת וְכוֹסוֹת - בְּסֶפֶה. אֲבָל כְּלֵי אֲכִילָה¹⁴, כְּגוֹן קְדֵרוֹת וּקְעֵרוֹת - חוּץ לְסֶפֶה. הַמְּנוֹרָה - בְּסֶפֶה¹⁵. וְאֵם הִיתָה סֶפֶה קְטַנָּה - מִנִּיחָה חוּץ לְסֶפֶה¹⁶.

13) נאמר בסוכה: "תשבו שבועת ימים" ונאמר במלואים: "תשבו יומם ולילה". מה תשבו הנאמר במלואים הוא ביום ובלילה, אף תשבו הנאמר בסוכה הוא ביום ובלילה. 14) לאחר הסעודה, שכיוון שאין דרך להחזיקם אז בדירתו רק בבית החיצון אין לו להחזיקם בסוכה. 15) אפילו כשאינה דולקת. 16) כשאינה דולקת. אבל כשדולקת מכניסה לסוכה.

ו. אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיֹשְׁבִים בְּסֶפֶה כָּל שְׁבָעָה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בְּלַיְלָה. וְאֲסוּר לְאָכֵל סְעוּדָה חוּץ לְסֶפֶה כָּל שְׁבָעָה; אֲלֵא אִם אֶכֶל אֲכִילַת עֲרָאִי, כְּפִיצָה, אוֹ פָחוֹת אוֹ יֵתֵר מֵעֵט. וְאֵין יֹשְׁבִים חוּץ לְסֶפֶה, אִפְלוּ שְׁנַת עֲרָאִי¹⁷. וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת מֵיִם¹⁸ וְלְאָכֵל פְּרוֹת חוּץ לְסֶפֶה. וּמִי שִׁיִּחְמִיר עַל עֲצָמוֹ לֹא יִשְׁתֶּה חוּץ לְסֶפֶה אִפְלוּ מֵיִם - הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

17) לפי שאין קבע לשינה, רצונו לומר, לפעמים מספיקה שנה קלה לאדם וזהו קבע בשבילו. 18) ויש אומרים שרק מים מותר לשותות אבל יין שהוא חשוב - אסור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(40) מה שאין כן באתרוג, כיוון שיצא בו בשחרית אינו זקוק לו יותר.

טז. וכן אכלין ומשקין שתולין בספה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהן כל שמונה. ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואמר: איני בודל מהן כל בין השמשות!⁴¹ - הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה; שהרי לא הקצה אותם, ולא חלה עליהם קדשת הספה, ולא נחשבו כמותה.

(41) של יום טוב ראשון של סוכות, שכיוון שלא חלה עליהם קדושה מתחילת יום-טוב, שוב אינה חלה עליהם אחר כך.

הלכות לולב

פרק שביעי

(1) נתבאר בו עניני לולב וכל מכשיריו, מה הן. וביאור ההבדל שבין מקצתן למינין אחרים הדומין להם. וענין נטילתן ומניינן ומדתן ושיעורן, ובאי זה זמן ניטלים מן התורה ומדבריהם. וכן הגבלת מקום נטילתן מן התורה ומדבריהם. ודין ערבה ביום שביעי וענינה. ונסתיים הפרק בביאור מה שאסור ליהנות ממינין אלו מפני שהקצו למצוותם כל שבעת ימי החג.

א. כפות תמרים האמורות בתורה² הן חרות³ של דקל, כשיצמחו, קדם שיתפרדו העליון שלהן לכאן ולכאן⁴, אלא כשיהיה כמו שרביט; והוא הנקרא לולב⁵.

(2) ויקרא כג, מ. (3) ענפים. (4) סוכה לב, א: "אמר לו רבינא לרב אשי - אימא הרוחא? (אולי הכוונה, לענף שנתקשה, ועליו פנו זה לכאן וזה לכאן, עיין רש"י) - בעינא כפות וליכא" (דרשו כפות כמו כפות, שתהיה אפשרות לכפות אותו ולאגרו, וזה אינו יכול להאגד ולהכפת). (5) כן תרגם אונקלוס שם: "פרי עץ הדר, כפות תמרים" - "אתרוגין ולולבין".

ב. פרי עץ הדר האמור בתורה⁶ הוא אתרוג. וענף עץ עבת האמור בתורה⁸ הוא ההדס, שעליו חופין את עצו⁹; פגון שיהיו שלשה עליו או יתר על פן בגבעול¹⁰ אחד. אבל אם היו שני העליון בשנה, זה פגנד זה, והעלה השלישי למעלה מהן - אין זה עבת, אבל נקרא הדס שוטה¹¹.

(6) ויקרא, שם. (7) כתריום אונקלוס הנ"ל, וכך קיבלו חז"ל. ולמדו זאת ממה שנאמר שם: "פרי עץ הדר" - שהפרי שוה בטעמו לעץ, והוא האתרוג (סוכה לה). וכן ראינו בלא ספק מיהושע [בן נון] עד עתה שהאתרוג היו לוקחים עם הלולב בכל שנה" (רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה, סדר זרעים. וראה להלן ה"ד). (8) שם. (9) והיינו עבות - מעשה שרשרת שהם מורכבים זה על זה (רש"י שם). (10) רוצה לומר, בכל בד ובד משלושת בדי ההדס.

בספה. ובליילי יום-טוב הראשון, מברך על הספה²⁹ ואחר-כך על הזמן³⁰, ומסדר כל הברכות על הפוס³¹. נמצא מקדש מעמד³², ומברך 'לישב בספה' ויושב³³, ואחר-כך מברך על הזמן. וכזה היה מנהג רבותי ורפני ספרד, לקדש מעמד בליילי ראשון של חג הסוכות, כמו שבארנו.

(27) ודווקא אם יצא יציאה גמורה שלא לחזור לאלתר. אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבריו או להביא דבר לסוכה אין זו יציאה מן הסוכה ואין צריך לברך כשנכנס עכשיו, שהרי כבר בירך מקודם. (28) דעת רבינו, שהישיבה היא המצוה, ולכן מברך קודם שישב, ש"כל המצוות מברך עליהן עובר (=לפני) לעשייתן". והראב"ד כתב כאן שעיקר המצוה היא האכילה בסוכה. (29) כלומר ברכת לישב בסוכה. (30) ברכת שהחיינו וכו' לזמן הזה. (31) שמחזיק כוס מלא בידו. (32) לפני שיושב, שאז התחלת המצוה. (33) שמשבירך לישב בסוכה צריך לישב מיד, ולא יפסיק בברכת שהחיינו.

יג. בזמן הזה, שאנו עושין שני ימים טובים³⁴ - יושבין בספה שמונה ימים. וביום השמיני, שהוא יום-טוב ראשון של שמיני-עצרת, יושבין בה ואין מברכין 'לישב בספה'³⁵. וכן טמטום ואנדרוגינוס, לעולם אין מברכין 'לישב בספה', מפני שהן חייבין מספק, ואין מברכין מספק³⁶.

(34) שאנו מסופקים בקביעות החודש ומחמירים לנהוג שני ימים טובים. (35) כי לעולם אין מברכים על הספק. (36) משמע מדברי רבינו, שאשה אינה יכולה לברך על הסוכה כיוון שאינה מצווה. ודעת הראב"ד ששנים מברכות אף על פי שאינן מצווות.

יד. גמר מלאכל ביום השמיני - מוריד כליו ומפנה אותה. אין לו מקום להוריד את כליו³⁷: אם היתה קטנה - מכניס בה מגורה³⁸; ואם היתה גדולה - מכניס בה קדרות וקצרות וכיוצא בהן³⁹, כדי להזכיר שהיא פסולה ושפכה נגמרה מצותה; ומפני שהוא יום-טוב, אינו יכול לפחות בה ולפסלה.

(37) ורוצה לאכול בה גם בתשיעי, ולפחות מהתקרה אינו יכול - כיוון שהוא יום טוב. (38) מבלי שידליקה. (39) שלא היה עושה כן בזמן החג, ויש היכר.

טו. מי שלא עשה ספה, בין בשוגג, בין במזיד - עושה ספה בחלו של מועד; אפלו בסוף יום שביעי עושה ספה, שמצותה כל שבועה. עצי ספה אסורין כל שמונת ימי החג - בין עצי דפנות, בין עצי סכך. אין נאותין מהן לדרב אחר כל שמונת הימים, מפני שיום השביעי כלו הספה מקצה עד בין השמשות⁴⁰; והואיל והקצת לבין השמשות של שמיני, הקצת לכל היום.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלַעֲשׂוֹת שְׁלֹשְׁתָּן אֲגָדָה אֶחָת²⁶. וְכִשְׁהוּא נוֹטֵלִם לְצֵאת בְּהֵן, מִבְּרַךְ תַּחֲלָה²⁷ יַעַל נְטִילַת לֹלֵב²⁸, הוֹאִיל וְכֵן סְמוּכִין לוֹ²⁹. וְאַחַר־כֵּן נוֹטֵל הָאֲגָדָה הַזֹּאת בִּימֵינוּ³⁰, וְאַתְרוּג בְּשִׁמְאָלוֹ. וְנוֹטֵל דֶּרֶךְ גְּדִילְתָּן, שְׂיֵהִי עֲגָרִיהֶן לְמִטָּה לְאַרְצֵן, וְרֵאשִׁיהֶן לְמַעַלָּה לְאוּרֵי³¹. וְאִם לֹא אֲגָדָן, וְנוֹטֵל אֶחָד אֶחָד - יִצְאָ³²; וְהוּא שְׂיֵהִי אַרְבַּעַתָּן מְצוּיִין אֶצְלוֹ. אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מִיֵּן אֶחָד, אוֹ שְׁחָסַר מִיֵּן אֶחָד - לֹא יֵטֵל עַד שְׂיִמְצָא הַשְּׂאָר³³.

(26) כרבנן דרבי יהודה (סוכה יא:), שאמרו: "לולב מצוה לאגדו, משום שנאמר (שמות טו, ב) 'זה אלי ואנוהו' - התנאה לפניו במצוות. ואגד זה, נוי הוא במצוה זו. (27) לפני שנוטלן. שכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן (כן פירש ה'טור' או"ח סי' תנא בדעת רבינו). (28) ולא מברך על נטילת יתר המינים, ואין כוונת רבינו כאן לנוסח הברכה, שהרי כבר כתב בפ"א מהל' ברכות הט"ו שאם מברך קודם שיטול, אומר: "ליטול לולב". ואם מברך אחר הנטילה, אומר: "על שטול לולב". וכאן המדובר מברך לפני שנוטל, ואם כן צריך לומר: "ליטול לולב" (כסף-משנה). (29) כלומר, כולם טפלים לו לפי שהוא גבוה מכולן (סוכה לז:). - רבינו מנחם. ויש אומרים שאם אינם סמוכים לו "שלא אגד את הלולב אלא שיצא בהם בזה אחר זה, מברך על כל אחד ואחד בפני עצמו" (מאירי"ם). [ונראה מדברי רבינו להלן ה"ח (ראה שם הפרה מט), שרק אם אגדן צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא מהם טפח. אבל אם לא אגדן, יכול להיות מין אחר גבוה מן הלולב]. (30) לפי שיש בה שלש מצוות - נוטלה ביד ימין החשובה (סוכה לז:). (31) בסוכה מה, ב: "אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י, כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, שנאמר "עצי שטים עומדים" - שעומדים דרך גדילתם". (32) כרבנן דרבי יהודה, שאמרו (סוכה יא:): "לולב מצוה לאגדו, ואם לא אגדו - כשר". (33) במנחות כז, א. על מה ששנו שם במשנה "ארבעה מינים מעכבים זה את זה" - "אמר רב חנן בר רבא, לא שנו אלא שאין לו, אבל יש לו - אין מעכבין" (אפילו לא אגדן כאחד - רש"י). וכן כתב הרי"ף (פ"ג דסוכה): "ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה, נפיק ידי חובתו, דקיימא-לן לולב אין צריך אגד" (=אע"פ שלקח כל אחד ואחד לבדו, יצא ידי חובתו, מפני שהלכה היא: "לולב אינו צריך אגד").

ז. בְּמָה נוֹטֵל מִהֵן³⁴? לֹלֵב אֶחָד³⁵, וְאַתְרוּג אֶחָד³⁶, וְשְׂנֵי בְדֵי עֲרֵבָה³⁷, וְשְׁלֹשָׁה בְּדֵי הַדִּס³⁸. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּהַדִּס³⁹ בְּדֵי שְׁתֵּיהֶן אֲגָדָה גְּדוּלָּה - מוֹסִיף, וְנוֹי מְצוּהָ הוּא⁴⁰. אֲבָל שְׂאָר הַמִּינִין, אֵין מוֹסִיפִין עַל מִנְיָנָם וְאֵין גּוֹרְעִין מִהֵן⁴¹. וְאִם הוֹסִיף אוֹ גָרַע - פָּסוּל (צ"ל: לֹא פָּסוּל)⁴².

(34) משנה, סוכה לד, ב. (35) מפני שכתוב "כפת תמרים" (בלי וא"ו), ולא כתוב "כפות" - מכאן שלולב אחד (שם)

וכן נקטו הרא"ש (בתשובות, כלל כד) וה'טור' (באו"ח סי' תרמו) בדעת הרמב"ם. ועיין להלן פ"ח ה"ה והערה לד. ודעת הראב"ד ש"צריך להיות כן כל שיעור ההדס או רובו" (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה). (11) סוכה לב, ב. ונקרא הדס שוטה מפני שאין עליו כסדר, אלא משובשים כשוטה. ויש אומרים, שהוא מלשון שוטתא דאסא (=שוט של הדס), שהדס כשר עומד ביושר בלא התפשטות, וזה נעשה מרובה בענפים כעין עצים, ועל שם ריבוי הענפים קוראו שוטה (מאירי"ם שם).

ג. עֲרֵבֵי נַחַל הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה¹², אֵינָן כֹּל דְּבַר הַגְּדֵל עַל הַנַּחַל, אֶלָּא מִיֵּן יְדוּעַ הוּא הַנִּקְרָא עֲרֵבֵי נַחַל¹³: עֲלָה שְׁלוֹ מְשׁוּף בְּנַחַל¹⁴, וּפְיֵו חֲלֵק¹⁵, וְקִנְהָ שְׁלוֹ אָדָם, וְזֶהוּ הוּא הַנִּקְרָא עֲרֵבָה¹⁶. וְרַב מִיֵּן זֶה גְּדֵל עַל הַנַּחַלִּים, לְכֵן נֶאֱמַר 'עֲרֵבֵי נַחַל'¹⁷. וְאֶפְלוּ הָיָה גְּדֵל בְּמִדְבָּר אוֹ בְּהָרִים, כְּשֵׁר.

(12) ויקרא, שם. (13) סוכה לג, ב בבב"א. (14) ולא עגול (שם). (15) רוצה לומר, חודו אינו עשוי פגיונות פגיונות. (16) שם לד, א. (17) ברייתא שלישית בסוכה שם: "אין לי אלא ערבי נחל, של בעל ושל הרים מנין? ת"ל ערבי, מכל-מקום" (=מלשון רבים - רש"י). והרא"ש (פ"ג דסוכה סי' יג) הביא בלשון רבינו "לכך נקרא ערבי נחל". ולפי"ז הכוונה לברייתא הראשונה בסוכה שם: "ת"ר ערבי נחל, הגדילין על הנחל", כלומר, ממין הגדל על הנחל. ואין צורך להוציא זאת מריבוי הלשון כדעת הברייתא השלישית (וראה בכסף-משנה).

ד. וַיֵּשׁ מִיֵּן אַחַר דּוֹמָה לְעֲרֵבָה, אֶלָּא שְׁעָלָה שְׁלוֹ עֲגָל, וּפְיֵו דּוֹמָה לְמִסְרָ¹⁸, וְקִנְהָ שְׁלוֹ אֵינּוּ אָדָם; וְזֶהוּ הַנִּקְרָא צִפְצֻפָּה, וְהִיא פְּסוּלָה¹⁹. וַיֵּשׁ שֵׁם מִיֵּן עֲרֵבָה, שְׂאִין פִּי הַעֲלָה שְׁלָה חֲלֵק, וְאֵינּוּ כְּמִסְרָ, אֶלָּא יֵשׁ בּוֹ תְלָמִים קְטַנִּים עַד מְאֹד, כְּמוֹ פִי מַגַּל קָטָן, וְזֶה כְּשֵׁר²⁰. וְכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, מְמֻשָּׁה רַבְּנֵי, נִתְפָּרְשׁוּ²¹.

(18) שפגיומיתה גדולות. (19) סוכה לד, א. (20) שפגיומיתו קטנות, והיה נקרא "חילפי גילא" (שם). (21) ראה למעלה הערה ו.

ה. אַרְבַּעַת מִינֵין אֵלּוּ מְצוּהָ אֶחָת הֵן, וּמְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה²², וְכֵן נִקְרָאִים מְצוּת לֹלֵב²³. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִהֵן, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן²⁴. וְאִם לֹא נִמְצָא אֶחָד מִהֵן - אֵין מְבִיאִים תַּחְתּוֹ מִיֵּן אַחַר הַדּוֹמָה לוֹ²⁵.

(22) משנה, מנחות כז, א. וברייתא סוכה לד, ב. (23) הואיל והוא גבוה מכולם, נקראו על שמו (סוכה לז:). וראה להלן הלכה ו והערה כח. (24) מין אחר נוסף על המינים שהוזכרו (ברייתא בסוכה דף לא, א). (25) סוכה שם, ב: "לא מצא אתרוג, לא יביא לא פריש ולא רימון ולא דבר אחר".

ו. מְצוּהָ מִן הַמְּבָחַר לְאָגַד לֹלֵב וְהַדֵּס וְעֲרֵבָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה להלן פ"ח ה"ה והערה לד, ובכסף-משנה שם].
 (50) [נראה, שאם לא אגרו - אין צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא כו' (וראה למעלה הערה כח).] וכן נראה בגמרא (סוכה לו:): שהקשו: "ולגביה לאתרוג ולבירך" (ונגביה את האתרוג יותר מן הלולב, ונברך על מצות אתרוג)? ולא הקשו מהדס וערבה, שיגביהו אותם - מפני שהם אגודים אתו, אלא מהאתרוג - שאינו אגוד אתו]. (51) סוכה לד, ב. כרבי יהודה. (52) למעלה מביצה, כרבי עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו (סוכה לו:).

ט. מְשִׁיבֵיהָ⁵³ אַרְבַּעָה מִיָּנִין אֱלוֹ - בֵּין שְׁהִגְבִּיהָן כְּאַחַת, בֵּין בְּזָה אַחַר זֶה⁵⁴, בֵּין בְּיָמִין, בֵּין בְּשְׂמָאל - יָצָא⁵⁵. וְהוּא, שְׁהִגְבִּיהָן דְּרָף גְּדִילָתָן⁵⁶; אֲבָל שְׂמָאל דְּרָף גְּדִילָתָן - לֹא יָצָא. וּמִצְוָה פְּהֻלְתָּהּ - שְׁהִגְבִּיהָ אֲגָדָה שֶׁל שְׂלֹשָׁה מִיָּנִין בְּיָמִין, וְאֶתְרוֹג בְּשְׂמָאל, וְיֹדֵיךָ וְיָבֵיבָא וְיַעֲלָה וְיִרְיֵד⁵⁷ וְיַעֲנֶנֶע הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ⁵⁸.

(53) שם מב, א. (54) למעלה הלכה ו. (55) ומה שאמרו: לולב בימין ואתרוג בשמאל (שם לא:): אין זה אלא לכתחילה. אבל דעת ר"ח (שם מב.) שמה שאמרו: הפכו לא יצא, היינו אם נטל לולב בשמאל ואתרוג בימין. (56) נתבאר למעלה הלכה ו. (57) סוכה לו, ב. (58) מקור הדברים ב"ירושלמי" סוכה פ"ג ה"י.

י. פִּיצֵד? מוֹלִיף וּמְנַעֲנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּמִבְּיָא וּמְנַעֲנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְכֵן בְּעֲלִיָּה וְיִרְיָדָה. וְהִיכָן מוֹלִיף וּמִבְּיָא? בְּשַׁעַת קְרִיאת הַהִלָּל - בְּהוֹדוֹ לַה' כִּי טוֹב תְּהִלָּה וְסוּף, וּבְ'אֲנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא'⁵⁹. וְכָל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְנִטְיֵלַת לּוּלָב, וְאִינוֹ נוֹטֵל בְּלִילָה⁶⁰.

(59) משנה, סוכה לו, ב. משום שנאמר (דברי הימים-א טז, לג-לה): "אז ירננו כל עצי יער וגו'", וסמוך לו "הודו לה' כי טוב וגו' ואמרו הושיענו" (תוספות' שם ד"ה בהודו). (60) מגילה כ, ב. שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון", ביום ולא בלילה.

יא. עֲשֵׂה לְאֲגָדָה זו גִּימוּזִין⁶¹ שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב⁶², או שְׁכָרָף עֲלֵיהָ סְדִין וּנְטָלָה - יָצָא. לְקִיחָה עַל-יָדֵי דְבָר אַחֵר, שְׂמָה לְקִיחָה⁶³. וְהוּא שְׁהִיָּה דְרָף כְּבוֹד וְדָרָף הַדּוֹר, שְׂפָל שֶׁהוּא לְנֹאֲוֹתוֹ אִינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל אִם נָטַן אֶת הַמִּינִין הָאֵלוּ בְּעֲצִין אוֹ בְּקַדְרָה וּנְטָלָה - לֹא יָצָא יָדֵי חוֹבְתָא⁶⁴.

(61) מלשון גמי, כלומר חוס ('ערוך' ערך גמן). (62) כאנשי ירושלים שהיו אוגדים את לולביהם בגימוניות של זהב (סוכה לו: במשנה, אליבא דרבי מאיר), וראה עוד להלן הלכה יב והערה סה. (63) שם לו, א. כרבא. (64) שם מב, א.

יב. אֲגַד אֶת הַלּוּלָב עִם הַהֲדָס וְהַעֲרָבָה, וְהַבְּדִיל בֵּין

(וברש"י). (36) שכתוב "פרי עץ הדר" - משמע אחד ולא שנים (שם וברש"י). (37) שכתוב "ערבי נחל" - לשון רבים, ומיעוט רבים - שנים (רא"ש שם סי' יד). (38) "פירשו בגמרא הטעם: - ענף עץ עבות בשלש תיבות" ('מאירי' שם, ולפינו בגמרא ליתא, והוא ברש"י). (39) בדפוס רומי ודפוס קושטא, נוסף "ובערבה". וכן הביא 'רבינו מנוח' שהגיהו כן בספרי רבינו, וכן הביא הר"ן בפרק לולב הגזול בלשון רבינו (וראה בכסף-משנה בשם רבינו ירוחם). אבל בכמה כתבי-יד הנוסחא כלפינו. וכן כתב רבינו בתשובה, שלא הותר אלא בהדס, שמצאנו בגמרא שהתירו להוסיף בו "שהרי הלכה כר"ע, שדי בכד אחד, והוא אמר (סוכה לד:): לידרוש להו כרבי טרפון שאומר בשלשה" ('מאירי' שם, ועיין כסף-משנה). וראה עוד להלן. (40) שכל דבר שבא לנוי, אין בו לא משום חציצה (להלן הי"א) ולא משום בל תוסיף (שו"ת רשב"א ח"א תקלה). וכל זה בהדס, אבל בתוספת לולב ואתרוג וערבה - אין שום נוי (רשב"א שם). (41) [מכאן מוכח כנוסחא שלפינו למעלה "להוסיף בהדס" ולא בערבה, וכאן המדובר גם בערבה. לפי הנוסחא בדפוס רומי ודפוס קושטא למעלה, מדובר שם גם בערבה, וכאן אין המדובר אלא באתרוג ובלולב, אם כן מה שייך בהם "אין גורעים" הלא אינם אלא אחד]. (42) רבינו אברהם (תשובת רבי אברהם סי' קיג) הביא שרבינו חזר ותיקן הספר בידו כן: "ואם הוסיף או גרע, לא פסל". וכן דעת הראב"ד שאין לפסול אלא אם הוסיף ממין אחר.

ח. פְּמָה שְׁעוֹר אֶרֶף כָּל מִין מֵהֶם? לּוּלָב - אֵין פְּחוֹת מְאֲרַבְעָה טְפָחִים⁴³; וְאִם הָיָה אֶרֶף כָּל-שְׁהוּא⁴⁴ - כְּשֶׁר⁴⁵. וּמְדִידָתוֹ - מְשֻׁדְרָתוֹ⁴⁶ בְּלִבָּד, לֹא מְרֹאשׁ הַעֲלִים. וְהֲדָס וְעֲרָבָה - אֵין פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה טְפָחִים⁴⁷; וְאִם הָיוּ אֶרְפִּין כָּל-שְׁהֵן⁴⁸ - כְּשֶׁרִים. וְאֶפְלוּ אֵין בְּכָל בֵּד וּבֵד אֱלָא שְׂלֹשָׁה עֲלִין לַחִין - כְּשֶׁרִים; וְהוּא שְׁהִיָּה בְּרֹאשׁ הַבֵּד⁴⁹. וְאִם אֲגַד הַלּוּלָב - צְרִיף שְׁהִיָּה שְׁדָרוֹ שֶׁל לּוּלָב יוֹצָא מִן הַהֲדָס וְעֲרָבָה טְפַח אוֹ יוֹתֵר⁵⁰. וְשְׁעוֹר אֶתְרוֹג - אֵין פְּחוֹת מְכַפִּיעָה⁵¹. וְאִם הָיָה גְּדוֹל כָּל-שְׁהוּא⁵² - כְּשֶׁר.

(43) סוכה לב, ב. (44) למעלה מארבעה טפחים. (45) מנחות מב, א. לולב יש לו שיעור למטה ואין לו שיעור למעלה. (46) הקנה שממנו מתפרדים הענפים (סוכה, שם). (47) סוכה, שם. (48) למעלה מהשיעור המפורש. וזה נלמד ממה שנאמר בלולב (למעלה הערה מד) שאין לו שיעור למעלה (רבינו יצחק בן גיאת ח"א עמ' צו ו'רבינו מנוח'). (49) סוכה לג, א: "בישו רוב עליו (של ההדס) ונשארו בו שלשה עלין לחיין (כצ"ל לפי הרמב"ם. ועיין ר"ח ורש"י) כשר. אמר רב חסדא, ובראש כל אחד ואחד". וסובר רבינו שהוא-הדין לערבה. [והביא זאת רבינו כאן להורות שלא רק באופן שהם ארוכים ומלאים עלים לחים - הם כשרים, שאפשר לומר רואים את המיותר למעלה כמי שאינו, אלא אפילו באופן שאי-אפשר לומר כן, שאם העליון כמי שאינו אין כאן שלשה עלין לחים - אף-על-פי-כן הם כשרים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. בזמן שפית-המקדש קיים, היה לולב נטל ביום הראשון שחל להיות בשבת, וכן בשאר המקומות, שידעו בודאי שיום זה הוא יום החג בארץ-ישראל. אבל המקומות הרחוקים, שלא היו יודעים בקביעות ראש-החדש, לא היו נוטלין הלולב מספק.

יז. ומשחרב בית-המקדש אסרו חכמים לטל את הלולב בשבת ביום הראשון, ואפלו בני ארץ-ישראל שקדשו את החדש, מפני בני הגבולין הרחוקים, שאינן יודעין בקביעת החדש, כדי שיהיו הפל שוין בדבר זה, ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין; הואיל וחיוב יום ראשון בכל מקום, אחד הוא, ואין שם מקדש להתלות בו.⁷⁵

75) שבזמן שביית המקדש קיים, היו הקרובים נוטלים הלולב כמו במקדש, והרחוקים אינם נוטלים, ואף-על-פי-כן לא היה נראה כשתי תורות, אבל כשאין בית המקדש קיים נראה הדבר כשתי תורות (לחם-משנה).

יח. ובזמן הזה, שהכל עושין על-פי החשבון⁷⁶, נשאר הדבר פמות שהיה, שלא ינטל לולב בשבת כלל, לא בגבולין ולא בארץ ישראל, ואפלו ביום ראשון, ואף-על-פי שהפל יודעים בקביעת החדש. וכבר בארנו⁷⁷, שעקר האסור בנטילת הלולב בשבת - גזרה שפא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.

76) ולא על פי עדות העדים. ואף-על-פי-כן עושים שני ימים, מפני שהזיהורנו רבותינו ז"ל שלא לבטל מנהג אבותינו (ביצה ד:). (77) למעלה הי"ג.

יט. כל שחייב בשופר ובספה, חייב בנטילת הלולב; וכל הפטור משופר וספה, פטור מנטילת לולב.⁷⁸ קטן היודע לנענע - חייב בלולב מדברי סופרים, כדי לחנכו במקצת.⁷⁹

78) ששלשת מצוות אלו הן "מצוות-עשה שהזמן גרמן". 79) משנה, סוכה מב, א.

כ. הלכה למשה מסיני, שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב⁸⁰. ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב⁸¹. ושעורה - אפלו עלה אחד בכד אחד⁸².

80) כחכמים החולקים על אבא שאול, שאמר (סוכה ד:). שמה שנאמר "ערבי נחל" - "ערבי שתים, אחת ללולב ואחת למקדש" - אלא הלכה למשה מסיני היא, בלי אסמכתא מן הפסוק (שם). (81) סוכה מד, א. (82) שם מד, ב. כרב ששת.

כא. ביצד היתה מצותה? בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מרביות⁸³ של ערבה וזוקפין אותן⁸⁴ על צדדי המזבח, וראשיהן פופין על-גבי

הלולב ובין ההדס במטלית וכיוצא בה - הרי זה חוצץ. הבדיל ביניהן בעלי הדס - אינו חוצץ, שמין במינו אינו חוצץ⁶⁵. ויש לו לאגד את הלולב בחוט או במשיחה, ובכל מין שירצה, הואיל ואין אגירתו מעפב⁶⁶.

65) שם לו, ב. 66) כרבי מאיר בסוכה לו: במשנה, שאוגדים את הלולב שלא במינו, ואין כאן "בל תסיף", לפי שהאגד אינו מעכב (שם בגמרא). וזהו טעמם של אנשי ירושלים שהיו אוגדים לולביהם בגימוניות של זהב. וכיון שכל ענין האגד הוא לנוי (סוכה יא:) אין זה חוצץ, שכל שהוא לנאותו - אינו חוצץ.

יג. מצות לולב להנטל ביום ראשון של חג בלבד, בכל מקום⁶⁷ ובכל זמן⁶⁸, ואפלו בשבת⁶⁹; שנאמר: 'וילקחתם לכם ביום הראשון'. ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג, שנאמר: 'ושמחתם לפני ה' אלהיכם וגו'. חל יום השבת להיות בתוך ימי החג - אינו נטל בשבת⁷⁰, גזרה שפא יולכנו בידו ארבע אמות ברשות הרבים, כמו שגזרו בשופר⁷¹.

67) אפילו חוץ לבית המקדש. (68) בין בזמן שביית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים. (69) יבואר להלן הלכה יד. (70) אפילו בבית המקדש (מגיד-משנה). (71) פ"ב מהל' שופר ה"ג.

יד. ולמה לא גזרו גזרה זו ביום-טוב הראשון? מפני שהוא מצוה מן התורה, ואפלו בגבולין. נמצא, שאין דינו ודין שאר הימים שוה; שבשאר ימי החג אין אדם חייב לטל לולב, אלא במקדש⁷².

72) סוכה מג, א. ושופר בראש השנה, שגם הוא מצוותו מן התורה בין במקדש ובין בגבולין, ובכל זאת גזרו עליו בשבת - מפני שעל-פי הרוח לא ידעו עוד בשעת התקיעות אם נתקדש החודש ('תוספות' ו"ר"ן סוכה שם).

טו. משחרב בית-המקדש התקינו, שיהיה לולב נטל בכל מקום כל שבעת ימי החג, זכר למקדש⁷³. וכל יום ויום מברך עליו 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב', מפני שהיא מצוה מדברי סופרים⁷⁴. ותקנה זו, עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זפאי משחרב בית-המקדש - פשיבנה בית-המקדש, יחזרו הדברים לישינן.

73) משנה, סוכה מא, א. והסמיכו זאת למקרא שכתוב (ירמיה ל, יז) "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה', כי נדחה קראו לך ציון היא, דורש אין לה" - דורש אין לה, מכלל שהיא צריכה דרישה, שיעשו לה זכר (סוכה שם בגמרא) (74) והיכן ציונו? - "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, יא) - (שבת כג.)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּלוֹלְבֵיהֶן⁹² בִּידֵיהֶן פַּעַם אַחַת וְאוֹמְרִין: 'אֲנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא', 'אֲנָא ה' הַצְּלִיחָה נָא'. וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח שְׁבַע פְּעָמִים⁹³. וְכָבֵד נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, לְהַנִּיחַ תְּבֵה בְּאֲמֻצֵּעַ בֵּית־הַכִּנֹּסֶת וּמְקִיפִין אוֹתָהּ בְּכָל יוֹם⁹⁴, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח, זָכַר לַמְּקָדָשׁ.

92) ולא בערבה. ואע"פ שפסק למעלה שמצות ערבה בנטילה. וכן כתב רבינו יצחק בן גיאת בשם רבינו שמואל הלוי, שגם למאן דאמר בנטילה, יש מקום לומר שאין מקיפים בערבה אלא בלולב (ראה 'אוצר הגאונים' סוכה, חלק התשובות עמוד 62). 93) משנה, סוכה מה, א. 94) כן כתב רב האי גאון ('אוצר הגאונים' שם עמוד 60).

כד. כִּף הָיָה הַמִּנְהַג בִּירוּשָׁלַיִם⁹⁵: יוֹצֵא אָדָם מִבֵּיתוֹ שְׁחֵרִית וְלוֹלְבוֹ בְּיָדוֹ, וְנִכְנַס לְבֵית־הַכִּנֹּסֶת, וְהוּא בְּיָדוֹ; מִתְּפַלֵּל, וְהוּא בְּיָדוֹ⁹⁶; וְיוֹצֵא לְבָקֵר חוֹלִים וְלַנְּחִים אֲבָלִים, וְהוּא בְּיָדוֹ⁹⁷. וְכַשִּׁינֶס לַמְּדֻרָשׁ, מְשַׁלְּחוֹ לְבֵיתוֹ בְּיַד בָּנוּ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ.

95) סוכה מא, ב בברייתא. 96) ואף-על-פי שאין לאחוז ספר תורה בזרועו ותפילין בידו או כלים ומעות בידו ויתפלל, מפני שלבו טרוד בהם – מתפלל הוא ולולבו בידו מפני שהיא מצות היום, ומתוך שחביבה עליו – אינה מטרידתו (סוכה שם). [ושם בברייתא מפורש: "קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו". ורבינו השמיט "קורא קריאת שמע", מפני שאין בזה חידוש כלל, שלא אסרו לאחוז תפילין או כלים או מעות ביד בעת קריאת שמע וכל-שכן לולב בחג בעת מצוותו]. 97) סוכה, שם. וכל זה משום חביבות מצוה.

כה. מְזַבְּחֵת⁹⁸ אִשָּׁה הַלוֹלֵב מִיַּד בְּנָה אוֹ מִיַּד בַּעֲלָהּ, וּמִחֲזִירָתוֹ לַמִּים בְּשַׁבָּת⁹⁹, בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין לֹלֵב בְּשַׁבָּת¹⁰⁰. וּבַיּוֹם־טוֹב - מוֹסִיפִין עַל הַמִּים¹⁰¹; וּבַמּוֹעֵד - מְחַלִּיפִין הַמִּים.

98) משנה, סוכה מב, א. 99) שלא יכמוש. ואף שהאשה פטורה ממצות לולב – מותר לה לטלטלו, כיון שראוי לנטילת אנשים (שם וברש"י). 100) בזמן המקדש, וביום טוב ראשון שחל להיות בשבת, כמו שכתב רבינו למעלה ה"טז. 101) אבל לא מחליפין, משום טירחא (כסף-משנה).

כו. הַדָּס שֶׁבְּלוֹלֵב, אָסוּר לְהַרְיֵחַ בוֹ, מִפְּנֵי שְׂאֵינּוֹ רְאוּי אֲלָא לְרִיחַ; וְהוֹאִיל וְהַקְצָה לַמְּצוּהָ, אָסוּר לְהַרְיֵחַ בוֹ. אֲבָל אֶתְרוּג, מִתַּר לְהַרְיֵחַ בוֹ, שֶׁהָרִי הַקְצָה לַמְּצוּהָ מְאֻכְלָה¹⁰².

102) סוכה לו, ב.

כז. וְאָסוּר לְאָכַל אֶתְרוּג¹⁰³ כָּל יוֹם הַשְּׂבִיעִי, מִפְּנֵי שֶׁהַקְצָה לַמְּקָצֵת הַיּוֹם - הַקְצָה לְכָלֵּו¹⁰⁴. וּבְשִׁמְנֵי

הַמְּזֻבָּח. וּבַעֲתָ שֶׁהָיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ, תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין⁸⁵. חַל יוֹם שַׁבָּת לְהָיִית בְּתוֹךְ הַחַג - אִין זוֹקְפִין עֲרֵבָה⁸⁶; אֲלָא־אִם־כֵּן חַל יוֹם שְׂבִיעִי לְהָיִית בְּשַׁבָּת - זוֹקְפִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת, כְּדִי לְפָרְסְמָהּ, שֶׁהִיא מְצוּהָ⁸⁷.

83) ענפים. 84) ואחרי שזוקפים אותה, נוטלים אותה ביד כדי לקיים מצות נטילה, כדלהלן הלכה כב והערה פח. 85) שם מה, א במשנה. 86) גזירה שמא יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (סוכה מג:). 87) לפי שאינה מפורשת בתורה (כנ"ל הלכה כ) הוצרכו לפרסמה שהיא מן התורה ורוחה שבת (סוכה שם).

כב. פִּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מְבִיאִין אוֹתָהּ מְעַרְב־שַׁבָּת לַמְּקָדָשׁ, וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בְּגִיגִיתוֹת שֶׁל זָהָב, כְּדִי שְׁלֵא יִכְמָשׁוּ הַעֲלִינִין⁸⁸. וְלִמְחַר זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל־גַּבֵּי הַמְּזֻבָּח, וּבְאִין הָעָם וְלוֹקְחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם⁸⁹. וְעֲרֵבָה זוֹ, הוֹאִיל וְאִינָה בְּפִרוּשׁ בְּתוֹרָה⁹⁰, אִין נוֹטְלִין אוֹתָהּ כָּל שַׁבְּעַת יְמֵי הַחַג זָכַר לַמְּקָדָשׁ, אֲלָא בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי בְּלִבְד הוּא שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ בְּזִמְנָן הַזֶּה. פִּיצַד עוֹשֶׂה? לֹקֵחַ בַּד אֶחָד אוֹ בְּדִין הַרְבֵּה, חוּץ מְעַרְבָה שֶׁבְּלוֹלֵב, וְחוֹבֵט בָּהּ עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל הַפְּלִי פְּעָמִים אוֹ שְׁלֵשׁ בְּלֵא בְּרַכָּה, שֶׁדָּבָר זֶה מְנַהֵג נְבִיאִים הוּא⁹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין נוטלין אותה כל שבעת ימי החג זכר למקדש, אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן החג".

להעיר שסידור הלכה זו בהמשך ובאותה הלכה אודות נטילת ערבה (במקדש) בשבת. וראה ב"י ולבוש הטעם שקבעו יום ז' לערבה, מפני שגם במקדש הי' יום זה יותר מיוחד לערבה, שהיו נוטלין אותה גם כשחל בשבת.

(לקו"ש חלק כ"ט עמוד 220 והערה 6 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

88) משנה, סוכה מה, א. וסגולת העדר הכמישה אינה אלא בכלי זהב, ולא שנותנים בהם מים, שאם כן למה דוקא זהב, ואם משום כבוד – הרי נתנו טעם שלא יכמוש, ולא משום כבוד ('מעשה רוקח' בשם ר' ישמעאל בן חכמון). 89) שכן מסקנת הגמרא בסוכה מג, ב שמצות הערבה בנטילה (וראה ב'תוספות' שם מה, א ד"ה זוקפין, שדעתם שצריך ליטול ואחר-כך לזקוף, וכן דעת רש"י שם מג: ד"ה והביאום). ואעפ"כ אין מקיפים בערבה כדלהלן הלכה כג והערה צא. 90) אע"פ שהיא הלכה למשה מסיני – כיון שאינה בפירוש בתורה, לא תיקנו שיטלו כל שבעה זכר למקדש (וראה במגיד-משנה). 91) סוכה מד, ב.

כג. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. אֶתְרוֹג שֶׁל עֶרְלָה¹³ וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה¹⁴ וְשֶׁל טַבַּל¹⁵ - פְּסוּל. שֶׁל דְּמַאי¹⁶ - כָּשֵׁר; וְשֶׁאִפְשָׁר שְׁיַפְקִיר נִכְסוֹ וְיִהְיֶה עֲנִי, שֶׁמֶתָּר לוֹ לֵאכֹל דְּמַאי¹⁷. אֶתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה¹⁸ וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַם¹⁹ - לֹא יִטַל, שְׂמָא יִכְשִׁירוּ²⁰ לְטֵמְאָה. וְאִם נִטַל - כָּשֵׁר²¹.

13) האסורה באכילה ובהנאה (ויקרא יט, כג), והתורה אמרה (שם כג, מ) "ולקחתם לכם", שיהי' ראוי לכם ולהנאתכם (סוכה לה). 14) שאסורה באכילה ועומדת לשריפה, ואינה בכלל "ולקחתם לכם" (שם לה:). 15) שאסור באכילה. וגם יש לכהן וללוי חלק בו, שהרי התרומות והמעשר שלהם ('תוספות' פסחים לח. ד"ה אחיא), ויש אומרים שאתרוג של טבל כשר (עיין ר"ן בסוכה, שם). 16) תבואת עם הארץ שהצריכו חכמים להפריש ממנה תרומה מספק. 17) משנה, דמאי פ"ג מ"א. וסוכה ל, ב. 18) שראויה לאכילה לכהן. 19) שראוי לאכילה. אבל מחוץ לירושלים שאינו ראוי לאכילה - אינו יוצא בו אפילו כדיעבד. 20) שאין שום אוכל מקבל טומאה אלא-אם-כן נתנו עליו מים תחילה, ועל זה נאמר (ויקרא יא, לח): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". ומכיון שמקרב האתרוג אל הלולב שהוא תמיד במים (למעלה פ"ז הכ"ה) הרי הוא מרטיב את האתרוג ומכשירו לקבל טומאה ואסור לגרום טומאה לתרומה, משום שנאמר (במדבר יח, ח): "משמרת תרומותי" שצריך לשמרה בטהרה, וכן אסור לגרום טומאה למעשר שני, שדינו כמו קודש, שנאמר (ויקרא כז, ל): "וכל מעשר הארץ וגו' קודש לה'" (סוכה לה: ורש"י שם). 21) שהם ראויים לאכילה (משנה וגמרא, שם לד:).

ג. לולב שֶׁנֶקְטַט רֵאשׁוֹ - פְּסוּל²². נִסְדָּק²³ - אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סָדְקָיו זֶה מִזֶּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ כְּשָׁנִים, פְּסוּל²⁴. הִיָּה עֶקֶם²⁵ לְפָנָיו, שֶׁהָרִי שְׁדָרוּ כְּגַב פְּעַל חֲטוּטֻרַת - פְּסוּל. הִיָּה עֶקֶם לְאַחֲרָיו²⁶ - כָּשֵׁר, שְׁזוּ הִיא כְּרִיתוֹ. נֶעְקַם לְאַחַד מִצְדָּדָיו - פְּסוּל²⁷. נִפְרָדוּ²⁸ עָלָיו זֶה מַעַל זֶה וְלֹא נִדְלָדְלוּ פְּעַלֵי הַחֲרִיטוֹת²⁹ - כָּשֵׁר. נִפְרָצוּ עָלָיו, וְהוּא שְׁיִדְלָדְלוּ³⁰ מִשְׁדָּרוּ שֶׁל לולב פְּעַלֵי הַחֲרִיטוֹת - פְּסוּל.

22) משנה, סוכה כט, ב. והיינו שנקצץ ראש העלה העליון שבו כלה הלולב (מגיד-משנה). 23) העלה העליון. 24) סוכה לב, א. ואף-על-פי שמתעם "נחלקה התיומת" (להלן הלכה ד) אינו נפסל (ראה להלן הערה כט). 25) 'במאירי' לסוכה (שם, עמ' 82) נראה שלא היה לפניו בדברי רבינו כאן כל דיני לולב עקום. וראה ב'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר מכתב-יד. 26) לצד השדרה (שם לב). 27) סוכה שם, לפי הלשון הראשון. 28) התפרדו ולא התרחקו הרבה מהשדרה. 29) טבע החריות שהם מתקשים כעץ, והם מתפרדים ומתרחקים הרבה זה מזה. 30) שנפרדו כל-כך עד שעליהם תלויים למטה (מגיד-משנה). וכל זה במשנה (סוכה כט:).

ד. בְּרִית עָלִין שֶׁל לולב כֶּף הִיא: כְּשֶׁהֵם גְּדִלְיָן,

מֶתָּר פְּאֲכִילָה¹⁰⁵. וּבִזְמַן הַזֶּה, שְׁאֲנֹנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין נוֹטְלִין לולב בְּשִׁמְיָנוּ¹⁰⁶, הָאֶתְרוֹג אֲסוּר בְּשִׁמְיָנוּ, כְּדָרְךָ שֶׁהִיָּה אֲסוּר בְּשִׁמְיָנוּ בְּזִמְן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסֶּפֶק, שֶׁהוּא סֶפֶק שְׁבִיעִי¹⁰⁷. הַפְּרִישׁ שֶׁבָּעָה אֶתְרוֹגִין לְשִׁבְעַת הַיָּמִים - כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָּהּ לְיוֹמָה, וְאוֹכְלָה לְמַחֲרָה¹⁰⁸.

103) שבירך עליו. 104) סוכה מז, ב. כרבי יוחנן. 105) ראה למעלה פ"ו מהל' סוכה ה"ו. 106) שאף-על-פי שיושבים בו בסוכה (למעלה פ"ו ה"ג) שהיא כל שבעה מן התורה - לא נוטלים בו לולב שאין מצוותו מן התורה בגבולין, אלא ביום הראשון בלבד (מגיד-משנה). 107) סוכה שם, כאב"י. 108) סוכה, שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, ועניין הברכות, ומה שיש בין הזמן שיש בהן. וכן אם אינן של מי שנוטלן אם יוצא בהן. ונסתיים הפרק בביאור השמחה שהיתה נוהגת במקדש בשבעת ימי החג.

א. אֶרְפַּעַת מִיָּנִין הָאֵלוּ, שֶׁהֵן לולב וְהַדָּס וְעֶרְבָה וְאֶתְרוֹג, שֶׁהִיָּה אֶחָד מֵהֵן יָבֵשׁ² אוֹ גְזוּל³ אוֹ גְנוּב, אֶפְלוּ לְאַחַר יְאוּשׁ⁴; אוֹ שֶׁהִיָּה מֵאֲשֶׁרָה הַנֶּעֱבְדוֹת⁵, אֶף-עַל-פִּי שֶׁבָטְלוּ הָאֲשֶׁרָה מִלְּעֲבֹדָה⁶; אוֹ שֶׁהִיָּה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת⁷ - הָרִי זֶה פְּסוּל. הִיָּה אֶחָד מֵהֵן שֶׁל עֲבוֹדַת פֹּדְבָבִים - לֹא יִטַל לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִטַל, יִצָּא⁸. הִיָּה כְּמוֹשׁ⁹, וְלֹא גָמַר לִיבֵשׁ - כָּשֵׁר¹⁰. וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אוֹ בִשְׁעַת הַסֶּפֶקָה - לולב הִיָּבֵשׁ כָּשֵׁר¹¹, אֶבֶל לֹא שְׂאָר הַמִּיָּנִין¹².

2) כולם מפורשים במשניות בסוכה כט: לב: לג: ו-לד: וטעם הפסול מפני שיבש אינו הדרור. ואף-על-פי שלא נאמר "הדרר" אלא באתרוג ולא בשאר מינים - למדו כולם מאתרוג (סוכה לא. ועיי"ש ב'תוספות' כט: ד"ה לולב). 3) במשניות, שם. 4) מפני שביאוש לבד אין הגולץ קונה את הגזילה, כמו שפסק רבינו בפ"ב מהל' גזילה ה"א, ובסוכות ביום הראשון כתוב ולקחתם "לכם" שיהיה שלכם ולא של אחר (להלן הלכה י') ולכן פסול (כסף-משנה). 5) שציקר נטיעתה היתה לעבודה-זרה. 6) שהיא מאוסה למצוה (כסף-משנה). 7) שכיון שעומדת לשריפה, רואים אותה כאילו כבר נשרפה ואין בה שיעור, ובלשון הגמרא (סוכה לא:): "כתותי מיכתת שיעוריה". 8) סוכה, שם. שכיון שלא ניטעה מתחילתה לעבודה-זרה אינה מאוסה כל-כך כמו אשרה (כסף-משנה). 9) שיש בו עדיין לחות. 10) שם לא, א. 11) "מעשה שהורישו בני כרכין את לולביהן לבני בניהם" (שם לא:). ומכאן שיבש כשר בשעת הדחק. ודעת הראב"ד שלא יצאו בהם ידי חובה אלא נטלו אותו לסמל בלבד כדי שלא תשתכח תורת לולב. 12) שהמעשה הנ"ל היה בלולב ולא בשאר מינים. ואין לנו אלא מה שהזכירו חכמים במפורש (וכעין זה למעלה פ"ז הערה לח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המעתיקים והכניסו הגהה זו בפנים ובשיבוש, ויצא להם "אחד אחד".

ו. עֲרֵבָה שֶׁנֶקְטָם רֵאשָׁה⁴² - פְּשָׁרָה. וּנְפָרְצוּ עָלֶיהָ⁴³ - פְּסוּלָה.

(42) ראש העץ עצמו. וסובר רבינו שכשם שהכשירו בגמרא (סוכה לד:) הדס שנקטם, ודחו את המשנה המפורשת (שם לב:) כמו שפסק למעלה ה"ה (הערה לג), כן הדין בערבה. ודעת הרמב"ן לחלק בין הדס, שכל יופיו הוא בעבותו שעליו חופין את עצו, ואין קטימת עצו ניכרת כל-כך ולפיכך הוא כשר, לבין ערבה ושאר מינים שהקטימה ניכרת בהם. וכן נראה דעת הר"ף והרב רבי יצחק אבן גיאת. (43) שנדלדלו מהקנה שהם מחוברים בו (מגיד-משנה).

ז. אֶתְרוֹג שֶׁנֶקֶב נֶקֶב מִפְּלִשׁ⁴⁴ פֶּלֶשֶׁהוּא⁴⁵ - פְּסוּל⁴⁶; וְשֵׁאִינוּ מִפְּלִשׁ - אִם הָיָה כְּפֶאֶסֶר⁴⁷ או יָתֵר, פְּסוּל. חֶסֶר כֹּל שֶׁהוּא⁴⁸ - פְּסוּל. נִטְלָה דְדוּ⁴⁹; וְהוּא הָרֵאשׁ הַקָּטָן שֶׁשׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ - פְּסוּל. נִטְלָה הָעֵץ שֶׁהוּא תְלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מִעֵקֶר הָאֶתְרוֹג, וְנִשְׁאַר מְקוּמוֹ גִּמְא⁵⁰ - פְּסוּל⁵¹. עֲלֵתָה חֲזוּזִית⁵² עָלָיו: אִם בְּשֵׁנִים וּשְׁלִשָׁה מְקוּמוֹת⁵³ - פְּסוּל; וְאִם בְּמִקּוֹם אֶחָד - אִם עֲלֵתָה עַל רֶבֶב, פְּסוּל⁵⁴; וְאִם עַל דְּדוּ, וְאֶפְלוּ כֹל שֶׁהוּא - פְּסוּל⁵⁵. נִקְלַף הַקְרוּם הַחִיצוֹנָה שְׁלוֹ, שֵׁאִינוּ מִחֶסֶר, אֶלָּא נִשְׁאַר יָרֵק כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּרִיתוֹ: אִם נִקְלַף כֹּל - פְּסוּל⁵⁶; וְאִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כֹל-שֶׁהוּא - כְּשֶׁר⁵⁷.

(44) מעבר לעבר (רש"י בסוכה לו). ויש מפרשים שנקב עד חדרי הזרע שבתוכו. (45) על-ידי מחט, ואינו חסר כלום. (46) כן הוא במשנה (סוכה לד:): "ניקב, חסר כל שהוא פסול" (ולא גרס "וחסר") הרי שניקב פסול אפילו אם לא חסר (מגיד-משנה). ודעת הראב"ד שאין הנקב פוסל אלא אם-כן חסר כל שהוא, וזהו לפי הנוסחא "ניקב וחסר כל שהוא". (47) ורוחב הנקב היה כגודל של מטבע ששמו איסר, והמדובר כשלא היה חסרון בעצם האתרוג, כגון שנקב ע"י יתד שתחב בו (סוכה לו). (48) שנחסר מבושר האתרוג עצמו. (49) היינו "ניטלה פיטמתו - פסול" שבמשנה סוכה, שם. (50) והרי חסר האתרוג כל שהוא. (51) כן הוא בר"ף (מגיד-משנה). (52) ילפת (ויקרא כא, כ) תרגם אונקלוס "חזוון", והן כמין אבעבעות שיש בהן ממש וגבוהות קצת מהאתרוג עצמו. (53) שנראה כמנומר. (54) סוכה לה, ב. (55) משנה, סוכה לד, ב. (56) שאינו "הדר" (שם לה:). (57) משנה, שם לד, ב. וגמרא שם לה, ב. לו, א.

ח. אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תְפוּחָה⁵⁸, סְרוּחָה, כְּבוּשִׁי⁵⁹, שְׁלוּקָה⁶⁰, שְׁחוּרָה, לְבָן, מְנַמְרֵר⁶¹, יָרֵק כְּפֶרְתִּית⁶² - פְּסוּל⁶³. גְּדָלוֹ בְּדַפּוּס⁶⁴ וְעֵשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אֲחֵרָה - פְּסוּל. עֵשָׂהוּ כְּמִין בְּרִיתוֹ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֵשָׂהוּ דְפִין דְּפִין⁶⁵, כְּשֶׁר. הַתְּיֹם⁶⁶ וְהַבְּסֵר⁶⁷, כְּשֶׁר. מְקוֹם שֶׁהָאֶתְרוֹגִין שְׁלָהֶם כְּעֵין שְׁחָרוֹת מְעוּטָה - כְּשֶׁרִין. וְאִם הָיוּ שְׁחוּרִים בְּיִתֵּר כְּאֵדָם פּוּשִׁי - הָרִי זֶה פְּסוּל בְּכָל מְקוֹם⁶⁸.

גְּדָלִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְדְבוּקִין מְגַבֵּן; וְגַב כֹּל שְׁנֵי עָלִין הַדְּבוּקִין הוּא הַנֶּקְרָא תְיֹמָת³¹. נִחְלָקָה הַתְּיֹמָת - פְּסוּל. הָיוּ עָלָיו אֲחַת אֲחַת מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ³², וְלֹא הָיָה לָהֶם תְּיֹמָת - פְּסוּל. לֹא הָיוּ עָלָיו זֶה עַל-גַּב זֶה כְּדֶרֶךְ כֹּל הַלּוּלָבִין, אֶלָּא זֶה תַּחַת זֶה: אִם רֵאשׁ זֶה מְגִיעַ לְעֵקֶר שְׁלִמְעָלָה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁנִּמְצָא כֹּל שְׁדָרוֹ שֶׁל לּוּלָב מִכֶּסֶה בְּעָלִין - כְּשֶׁר³³; וְאִם אֵין רֵאשׁוֹ שֶׁל זֶה מְגִיעַ לְצַד עֵקֶרוֹ שֶׁל זֶה - פְּסוּל³⁴.

(31) סוכה לב, א. והיינו שנחלקו רוב העליון שבלולב (מגיד-משנה). ויש חולקים ואומרים, שנחלקה התיומת היינו אם נחלק העלה האמצעי העליון מכולם. וגם לפי דבריהם אינו פוסל אלא אם נסדק ברובו (מגיד-משנה). וראה למעלה ה"ג בדין נסדק. (32) בעל מום הוא ואינו "הדר" (סוכה, שם). (33) והם "ציני הר הברזל" שנזכרו במשנה (סוכה כט:). (34) שם לב, א.

ה. הַדָּס שֶׁנֶקְטָם רֵאשׁוֹ³⁵ - כְּשֶׁר. נִשְׂרָו רֶב עָלָיו - אִם נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלִשָׁה עָלִין בְּקֵן אֶחָד³⁶, כְּשֶׁר. הָיוּ עֲנָכִיו³⁷ מְרִבּוֹת מְעָלָיו: אִם יִרְקוּת³⁸ - כְּשֶׁר; וְאִם אֲדָמוֹת או שְׁחוּרוֹת - פְּסוּל³⁹. וְאִם מְעֻטָן - כְּשֶׁר. וְאֵין מְמַעֻטִין אוֹתָן בְּיוֹם-טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן⁴⁰. עֶבֶר וְלִקְטָן, או שְׁלִקְטָן אֶחָד אֶחָד לְאֲכִילָה⁴¹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר.

(35) שנקצץ החלק העליון מהעץ. לפי שהלכה כרבי טרפון שאמר אפילו שלשתם קטומים כשר (סוכה לד: במשנה) ולא כסתם משנה (שם לב:). שפסקה שהדס שנקטם ראשו, פסול. והראב"ד כתב, שהופיע רוח הקודש בבית מדרשו, לאמר שהלכה כסתם משנה שפסול. (36) מדובר כאן בהדס שיש לו שבעה עלים בקן אחד, והוא "אסא מצראה", וכיון שנשארו שלשה כשר (מגיד-משנה). ויש מפרשים, שהמדובר בהדס רגיל ונשרו רוב עליו, ואעפ"כ כשר אם נשארו שלשה עלים בקן אחד, וראה למעלה פ"ז ה"א הערה ט, וה"ח והערה מת. (37) מין פרי קטן הגדל על ההדסים, ונקרא ענב. (38) כמראה ההדס ואין כאן שינוי מראה. (39) כיון שאין הפרי דומה לעץ, אין זה "הדר" ופסול (סוכה לג: ורש"י שם). (40) שמכשיר את ההדס למצוה, ומתקן כלי ביום-טוב אסור (פ"ד מהלכות יו"ט ה"ח). (41) שאז מותר לעשות כן לכתחילה, שהרי אינו מכויין לתקן, ודבר שאינו מתכוין מותר, כמפורש בכמה מקומות. ובגמרא (שם) אמרו, שהמדובר באופן שיש לו הדס אחד, שאם לא כן אסור, שאעפ"כ שאינו מכויין הרי הוא "פסיק רישיה" והרי הוא כמכויין. [ולדעת המגיד משנה] גם רבינו סובר כן, והוא גורס בדברי רבינו "או שלקטם אחר", וכן הוא בכת"י אוקספורד ותימן. ופירש בזה המגיד משנה: כלומר, מי שאינו צריך לצאת ידי חובה בהדס זה (ועי' כסף-משנה). ונראה שהיה כתוב בספר אחד "או שלקטם אחד" והגיה מישוהו בגליון: "אחר" (כהמגיד-משנה הנ"ל) וטעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם במתנה. ואם קנה זה אתרוג זה פריש⁷⁹, או שקנו פאחד אתרוג ורמון ופריש מתפיסת הבית - אינו יוצא באתרוג, עד שיתן לו חלקו במתנה; ואף-על-פי שאם אכלו אין מקפידין עליו⁸⁰.

76) שצריך שיהיה כולו שלו (בבא-בטרא קלז:). וכל זה דוקא אם קנו אותו לאוכלו, אבל אם לקהוהו לצאת בו, בכל אופן יוצאין בו, שבשעה שלקהוהו היו יודעים שאינו ראוי להתחלק, ועל דעת כן לקהוהו שבשעה שיטלנו כל אחד מהם לצאת בו - שיהיה כולו שלו. ועל זה סמכו בהרבה מקומות שלוקחים לולב אחד, וכל הקהל יוצאים בו ביום הראשון (מגיד-משנה). 77) הירושה לפני החלוקה בין הירושים נקראת "תפיסת הבית", שהבית בכללו (=המשפחה כולה) תופס את הנכסים, ואין כאן מיוחד לכל אחד וכולם שותפים בירושה. 78) שויתרו על חלקם, מאחר שיש לכל אחד אתרוג. 79) כיון שאין אתרוג לכל אחד ואחד, אפשר שכולם רוצים בו, ולא מועילה מחילתם בסתמא. 80) מחמת שוויו - ודאי שמקפידים הם מחמת המצוה, שגם הם רוצים לקיים המצוה (לחם-משנה).

יב. אף-על-פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן⁸¹ - בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתרה, שנאמר: 'ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים'⁸². וכיצד היה עושין?⁸³ ערב-יום-טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה, ולנאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו עם אלו⁸⁴. ומתחילין לשמח ממוצאי-יום-טוב הראשון; וכן בכל יום יום מימי חלו של מועד מתחילין מאחר שנקריבו תמיד של בין-הערבים לשמח לשאר היום עם כל הלילה.

81) בחג השבועות מפורש (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלקיך", ובחג הסוכות (שם טז, יד): "ושמחת בחגך", וחג הפסח הוקש לחג השבועות וחג הסוכות, שהרי הוקשו כל המועדים זה לזה (ראש השנה ד:). 82) חוץ ממה שנאמר "ושמחת בחגך" (דברים שם). 83) משנה, סוכה גא, א. 84) ויבואו לידי עבירה.

יג. והיאך היתה שמחה זו? החליל מפה⁸⁵, ומנגינת כנור ובנבלים⁸⁶ ובמזמרותים⁸⁷, וכל אחד ואחד בכלי-שיר שהוא יודע לנגן בו; ומי שירידע בפה - בפה. ורוקדין ומספקיין⁸⁸ ומטפחיין⁸⁹ ומפזזיין ומכרפריין⁹⁰, כל אחד ואחד כמו שירידע, ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה, לא את השבת ולא את יום-טוב⁹¹.

85) מלשון המשנה בכיורים פ"ג מ"ד. 86) זה כלי שהי' לו כמה מיתרים ונקרא נבל, שהי' ניגוניו מתוקים ביותר, עד שמנבל כל כלי שיר שבעולם ('ירושלמי' פ"ה דסוכה ה"ו). 87) שתי קערות של מתכת שמקיישים (=שמכים) זו בזו

58) שנפלו עליו מים והתנפח או נרקב (סוכה לו. וברש"י שם). 59) בחומץ. 60) מבושל. 61) כמה צבעים כמו נמר. 62) מין ירק. 63) כל זה בסוכה, שם. 64) בעודו קטן ומחובר בעץ עשאו מסביבו כמין דפוס, וגדל לפי מדת הדפוס ותמונתו (שם לו:). 65) כעין גלגל של ריחיים של מים. 66) שגדלו שני אתרוגים דבוקים זה בזה או ששני חצאי האתרוג חלוקים מלמעלה ומחורבין למטה כל שהוא ('ערוך' ערך תיום, בשם רב האי). 67) שעדיין לא נגמר בישולו (שם לו. כחכמים החולקים של רבי עקיבא). 68) שם לו, א.

ט. כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגנבה - ביום-טוב ראשון בלבד; אבל ביום-טוב שני עם שאר הימים - הפל פשר⁶⁹. והפסולנות שהוא משום עבודת כוכבים, או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה - בין ביום-טוב ראשון, בין בשאר ימים, פסול.

69) כן למדו הגאונים ממה שאמרו (סוכה לו:), שרב חנינא יצא ידי חובתו באתרוג החסר ביום-טוב שני - שהוא הדין לכל המומים (מגיד-משנה).

י. אין אדם יוצא ביום-טוב ראשון של חג בלולבו של חברו, שישאלנו ממנו; עד שיתנו לו במתנה⁷⁰. נתנו לו על-מנת להחזירו - הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו; שמתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה⁷¹. ואם לא החזירו - לא יצא, שנמצא בגזול⁷². ואין נוטנין אותו לקטן⁷³, שהקטן קונה⁷⁴ ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר. ואחד הלולב, ואחד כל מין ומין מארבע מינין שבו - אם היה אחד מהן שאול, אין יוצאין בו ביום-טוב ראשון⁷⁵.

70) מפני שנאמר (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" ודרשו חכמים "לכם - משלכם", מכאן שאינו יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון בלולבו של חברו (סוכה מא:). 71) סוכה, שם. שכל זמן שלא החזיר - נפקע כל כח הנותן, והתנאי הוא ככל תנאי שמתנים במתנה, שאינם גורעים מהמתנה כלל. 72) שמתברר שמעולם לא קנה מתנה זו, שהרי לא קיים התנאי (סוכה, שם). 73) לפני שיצא בו. 74) קנין גמור מן התורה כשגדול מקנה לו (סוכה, שם). 75) שהרי אמרה תורה (ויקרא שם): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל", הרי שעל כולם אמרה "לכם" ולא של אחרים.

יא. שתפין שקנו לולב או אתרוג בשתפות - אין אחד מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו במתנה⁷⁶. האחין שקנו אתרוגין מתפיסת הבית⁷⁷, ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו: אם יכול לאכלו ואין האחין מקפידין בכך - יצא⁷⁸; ואם הי' י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִן הַצְדָקָה חֵיב, וְשׂוֹאֵל מֵאַחֲרֵיהֶם אוּ מוֹכֵר פְּסוּת שְׁעַל פְּתָפוֹ, וְנוֹתֵן מִחֲצִית הַשְּׁקָל כֶּסֶף; שְׁנֹאמַר: הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט וְגוֹמַר. וְאִינוּ נוֹתְנוּ בַּפְעָמִים רַבּוֹת, הַיּוֹם מְעִיט וְלִמְחָר מְעִיט, אֲלֵא נוֹתְנוּ כְּלוּ פְּאַחַת בַּפְעָם אֶחָת.

2) שהרי דרשו על הכתוב "זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה" - אמרה תורה, חדש והבא קרבן (בניסן) מתרומה חדשה, הרי שבכל שנה בחודש שהוא ראש השנה לתרומת השקלים - צריכים לחדש הבאת מחצית השקל לקנות מהם קרבנות ציבור.

ב. מִנְיֵן כֶּסֶף הָאָמוּר בַּתּוֹרָה בְּאוֹס וּבְמִפְתָּהּ וּבְמוֹצֵיא שָׁם רַע וְהוֹרֵג עֶבֶד, הוּא שְׁקָל הַנֶּאֱמָר בְּכָל מְקוֹם בַּתּוֹרָה. וּמִשְׁקָלוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹרָה. וְכִבֵּר הוֹסִיפוּ חֲכָמִים עֲלָיו, וְעָשׂוּ מִשְׁקָלוֹ כְּמִשְׁקָל הַמְּטָבֵעַ הַנֶּקְרָא סֵלַע בְּזִמְן בֵּית שְׁנִי. וְכִמָּה הוּא מִשְׁקָל הַסֵּלַע? שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּע וּשְׁמוֹנִים שְׁעוֹרָה בִּינוֹנִית.

3) ששית ממשקלו.

ג. הַסֵּלַע - אַרְבַּעַה דִּינָרִין, וְהַדִּינָר - שֵׁשׁ מְעִין. וּמְעָה הִיא הַנֶּקְרָאָת בִּימֵי מִשָּׁה רַבְּנֵי גֵרָה. וּמְעָה הִיא שְׁנֵי פוּנְדִינְיִין, וּפוּנְדִינְיִין - שְׁנֵי אֶסְרִין. וּפְרוּטָה - אַחַת מִשְׁמוֹנֶה בְּאִיסָר. נִמְצָא מִשְׁקָל הַמְּעָה, וְהִיא הַגֵּרָה - שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעוֹרוֹת, וּמִשְׁקָל הָאִיסָר - אַרְבַּע שְׁעוֹרוֹת, וּמִשְׁקָל הַפְּרוּטָה - חֲצִי שְׁעוֹרָה.

ד. וְעוֹד מְטָבֵעַ אַחַר הֵיחָד שָׁם, שֶׁהֵיחָד מִשְׁקָלוֹ שְׁתֵּי סֵלָעִים, וְהוּא הֵיחָד נֶקְרָא דְרַפּוֹן. וְאֵלּוּ הַמְּטָבֵעוֹת כְּלוּן שְׂאֵמָרְנוּ, וּבְאֵרְנוּ מִשְׁקָל כָּל אֶחָד מֵהֶן, הֵן שְׁמִשְׁעֵרִין בְּהֵן כְּכֹל מְקוֹם; וְכִבֵּר בְּאֵרְנוֹם, כִּדִּי שְׁלֹא אֶהְיֶה צָרִיף לְפָרֵשׁ מִשְׁקָלָם בְּכָל מְקוֹם.

ה. מִחֲצִית הַשְּׁקָל זֶה מִצְוֵתָהּ שִׁיתָן מִחֲצִית מְטָבֵעַ שֶׁל אוֹתוֹ הַזִּמְן, אֲפִלוּ הֵיחָד אוֹתוֹ מְטָבֵעַ גְּדוֹל מִשְׁקָל הַקֶּדֶשׁ. וְלַעוֹלָם אִינוּ שׂוֹקֵל פְּחוֹת מִחֲצִי הַשְּׁקָל שֶׁהֵיחָד בִּימֵי מִשָּׁה רַבְּנֵי, שֶׁהוּא מִשְׁקָלוֹ מֵאָה וְשִׁשִּׁים שְׁעוֹרָה.

4) מותר להוסיף ולהעלות את המטבע של שקל האמור בתורה אבל לא לפחות.

ו. בְּזִמְן שֶׁהֵיחָד מְטָבֵעַ שֶׁל אוֹתוֹ זְמַן דְּרַפּוֹנוֹת, הֵיחָד כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּמִחֲצִית הַשְּׁקָל שֶׁלוֹ סֵלַע; וּבְזִמְן שֶׁהֵיחָד הַמְּטָבֵעַ סֵלָעִים, הֵיחָד נוֹתֵן כָּל אֶחָד בְּמִחֲצִית הַשְּׁקָל שֶׁלוֹ חֲצִי סֵלַע, שֶׁהוּא שְׁנֵי דִּינָרִין; וּבְזִמְן שֶׁהֵיחָד הַמְּטָבֵעַ חֲצִי סֵלַע, הֵיחָד כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּמִחֲצִית הַשְּׁקָל אוֹתוֹ חֲצִי הַסֵּלַע. וּמַעוֹלָם לֹא שְׁקָלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִחֲצִית הַשְּׁקָל פְּחוֹת מִחֲצִי שְׁקָל שֶׁל תּוֹרָה.

(סוכה נ:). 88) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש המשניות להרמב"ם, ביצה פ"ה מ"ב). 89) מכים כף על כף, כמו שכתבו (מלכים-ב יא, יב): "ויכו כף ויאמרו יחי המלך" - "ויכו" מתורגם: "וטפחו". 90) מלשון הכתוב (שמואל-ב ו, טז): "ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר", שהוא לשון ריקוד (תוס' יו"ט). 91) פירוש, שבשבת אסור לחלל בחליל ובכלי שיר. ואף שהשיר שהיו שרים על הקרבנות בכלי, היה דוחה שבת ויו"ט - שיר של שמחה אינו דוחה, ואסור ביו"ט ושבת (מגיד-משנה).

יד. מְצוּה לְהִרְבּוֹת בְּשִׁמְחָה זו. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עִמֵּי-הָאָרֶץ וְכָל מִי שִׁירְצָה; אֲלֵא גְדוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת וְהַסְּנֵהֲדָרִין וְהַחֲסִידִים וְהַקְּנָנִים וְאֲנָשֵׁי מְעֵשָׂה - הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְדִין וּמְסַפְּקִין וּמְגַנְגִין וּמְשַׁמְחִין בְּמִקְדָּשׁ בִּימֵי חַג הַסְּפוּת. אֲבָל כָּל הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים, כְּלוּן בְּאֵין לְרֵאוֹת וְלִשְׁמֵעַ.

טו. הַשְּׁמִחָה שִׁישְׁמַח אָדָם בְּעֵשִׂית הַמְּצוּה וּבְאַהֲבַת הָאֵל שְׁצוּהָ בְּהֵן - עֲבוּדָה גְּדוּלָה הִיא⁹². וְכָל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִשְׁמִיחָה זו, רֵאוי לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ, שְׁנֹאמַר: 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, וְכָל הַמְּגִיִּס⁹³ דַּעַתוֹ וְחֹלֵק כְּבוֹד לְעַצְמוֹ וּמִתְכַּפֵּד בְּעֵינָיו בְּמִקְוֹמוֹת אֵלּוּ - חוֹטֵא וְשׂוֹטֵה. וְעַל זֶה הִזְהִיר שְׁלֹמֹה וְאָמַר: 'אֵל תִּתְּהַדֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ. וְכָל הַמְּשַׁפִּיל עַצְמוֹ וּמְקַל גּוֹפוֹ בְּמִקְוֹמוֹת אֵלּוּ - הוּא הַגְּדוֹל, הַמְּכַבֵּד, הַעוֹבֵד מֵאַהֲבָה. וְכֵן דוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אָמַר: 'וּנְקַלְתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהִיִּיתִי שְׁפָל בְּעֵינָי. וְאֵין הַגְּדוֹלָה וְהַכְּבוֹד, אֲלֵא לְשַׁמַּח לִפְנֵי ה', שְׁנֹאמַר: 'וְהַמֶּלֶךְ⁹⁴ דוֹד מִפְּזוֹ וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי ה' וְגו'.

92) מדריגה עליונה בעבודת ה'. 93) מלשון "גס", כלומר מתגאה. 94) צ"ל: "המלך".

~ יום שלישי א' תמוז ~

הלכות שקלים

מְצוּת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא: לִתֵּן כָּל אִישׁ מִחֲצִית הַשְּׁקָל בְּכָל שָׁנָה. וּבְאוֹר מְצוּה זוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

1) נתבארו בו עניני מצות "מחצית השקל", שיעורה, והחייבים בה והפטורים ממנה, ושאינה נוהגת אלא בפני הבית, ודין ההכרזה על השקלים. ונסתיים הפרק בענין כפיה על השקלים.

א. מְצוּת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לִתֵּן כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל מִחֲצִית הַשְּׁקָל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. אֲפִלוּ עֲנֵי הַמְּתַפְּרִינִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבמקדש, בשלשה פרקים בשנה תורמים הלשכה, וכיצד תורמין אותה.

א. כיצד כונסין השלחנים את השקלים? בכל? מדינה ומדינה? מניחין לפניהם שתי תבות? שולי התבה רחבין מלמטה, ופיה צר מלמעלה, כמין שופר; כדי שישליכו לתוכן, ולא יהיה אפשר לקח מהן בנחת.⁵ ולמה עושין שתי תבות? אחת - שמשליכין בה שקלים של שנה זו,⁶ והשניה - מניחין בה שקלי שנה שעברה,⁷ שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה.

2) בכת"י: "מכל", וראה למעלה פ"א ה"ט. 3) בשקלים פ"ב מ"א: "כשם שהיו שופרות במקדש, כך היו שופרות במדינה". 4) מיעוט "שופרות" שתיים (כסף-משנה ו'תוספות יום טוב). 5) ב'ירושלמי' שקלים פ"ו ה"א: "השופרות הללו עקומות היו, צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, מפני הרמאין" (שלא יוכלו להכניס ידן להראות עצמן כאלו נותנים לתוכן, ונוטלין מתוכן - 'קרבן העדה'). 6) שקלים פ"ו מ"ה. ונקראת "תקלין חדתין". 7) ונקראת "תקלין עתיקין". והנה מפורש בדברי רבינו, שגם במדינה היו תקלין חדתין. ואילו ב'ירושלמי' (פ"ב ה"א) מפורש: "ותני כן עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה" (ועי' ב'תוספות יום טוב'). וברור הדבר שלהרמב"ם היתה נוסחא אחרת ב'ירושלמי', וכן יוצא מתוך פירושו של הריבב"ן שם ב'ירושלמי'. שזה לשון ה'ירושלמי': "ויעשה אותן מרגליות (=יקנה בשקלים מרגליות, למעט טורח הדרך)? - שמא תזיל המרגליות ונמצא ההקדש מפסיד וכו', מתניתא בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדיא". ופירש הריבב"ן: "כלומר בתקלין עתיקין מותר לקנות מרגליות ולא חיישנן (=ולא חוששים) שמא תזול שאין באין אלא לחומות העיר ומגדלותיה" (פ"ד משקלים מ"ב, ועי' ברא"ש ורע"ב פ"ו מ"ה), הרי שגם במדינה היו תקלין עתיקין. ולפי זה, על כרחנו דלא גרס הא "דתני כן עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה". וכן אמנם נמצא ב'ירושלמי' שהיה לפני בעל 'מעשה רוקח'.

ב. ובמקדש⁸ היה לפניהם תמיד⁹ שלש עשרה תבות, כל תבה כמין שופר: ראשונה - לשקלי שנה זו¹⁰. שנייה - לשקלי שנה שעברה¹¹. שלישית - לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת¹², משליך דמיהן לתבה זו. רביעית - לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד, משליך דמיה לתבה זו. חמישית - למי שהתנדב מעות לקנות עצים למערכה בהן¹³. ששית - למי שהתנדב מעות ללבונה. שביעית - למי שהתנדב זהב לכפרת¹⁴. שמינית¹⁵ - למותר חטאת. פגון שהפריש מעות לחטאתו, ולקח חטאת והותר מן המעות, ישליך השאר לתוכה. תשיעית - למותר אשם. עשירית - למותר קני זבים וזבות ויולדות.

ז. הפל חייבין לתן מחצית השקל: פהנים, לויים וישראלים, וגרים ועבדים משתחררים⁵; אבל לא נשים⁶ ולא עבדים⁷ ולא קטנים⁸. ואם נתנו - מקבלין מהם⁹. אבל הפותים¹⁰ שנתנו מחצית השקל - אין מקבלין מהם. קטן שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל - שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה, עד שיעגיל ויתן על עצמו¹¹.

5) כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות ושחררו, שדינם כגרים. 6) שנאמר "ונתנו איש כופר נפשו" - איש ולא אשה. 7) שלא שחררו, שדינם כנשים. 8) שלא הביאו שתי שערות. 9) ודווקא אם נתנו במתנה גמורה ומסרום לציבור בלב שלם. 10) שנינו: "וכן מפורש על ידי עזרא (כשרצו הכותיים לסייען לבניין בית המקדש, ושלחו להם "נבנה עמכם כי ככם נדרוש לא-לוהיכם") לא לכם ולנו לבנות בית לא-להינו". 11) שאומרים לו, מאחר שנתת עליו בשנה שעברה והעמדת עליו זאת המצוה, תן עליו תמיד עד שיגדל ולא תפסוק.

ח. השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית¹². ובזמן שבית המקדש קיים, נוהגין את השקלים בין בארץ ישראל בין בחוזה לארץ¹³; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ ישראל אין נוהגין.

12) כל זמן שבית המקדש קיים. 13) שהרי מצוות שקלים היא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.

ט. באחד באדר משמיעין על השקלים¹⁴, כדי שייכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו, ויהיה עתיד לתן. בחמשה עשר בו ישבו השלחנים¹⁵ בכל מדינה ומדינה ותבעין בנחת; כל מי שיתן להם - יקבלו ממנו, ומי שלא נתן - אין פופין אותו לתן. בחמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגבות, ומקאן ואילף פופין את מי שלא נתן עד שיתן, וכל מי שלא יתן - ממשפנין אותו, ולוקחין עבטו¹⁶ פעל פרחו ואפלו פסותו.

14) מכריזים בכל ערי ישראל. 15) החלפנים (=הפורטים כספים). 16) חפץ למשכון.

י. כל מי שאינו חייב בשקלים¹⁷, אף על פי שדרכו לתן או הוא עתיד לתן¹⁸ - אין ממשפנין אותו. ואין ממשפנין את הכהנים לעולם, מפני דרכי שלום; אלא פשיתנו - מקבלין מהן, ותובעין אותן עד שיתנו¹⁹.

17) כגון נשים ועבדים. 18) כגון קטן כשיגדל. 19) כן למד רבינו ממה שאמרו גבי קטן: "אין ממשפנין - הא לתבוע תובעין".

פרק שני

1) ביאר בו רבינו כיצד כונסים השקלים, שלש עשרה תיבות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) להחליף. (20) שקלים פ"ב מ"א. (21) בכת"י: "מתקבץ". (22) שלא תשלוט בהם יד, שלכן תיקנו חכמים תיבות כמין שופרות (למעלה בהלכה א): "ולא יהיה אפשר ליקח מהן בנחת". (23) כן הוא ב"ירושלמי" (שקלים פ"ג ה"ב): "תניא, בשלש קופות של שלש סאין שהן תשע סאין, שהן עשרים ושבע סאין, תורמין את הלשכה". והביאו רבינו בפירוש המשנה. ומתוך אותן קופות גדולות תורמים בשלשה פרקים בשנה, כל פעם שלש קופות קטנות, שכל אחת מכילה שלשה סאים (פ"ג דשקלים מ"א ומ"ב), וראה ברא"ש ורע"ב שם, ולהלן הלכה ה והערה לא. (24) וממנה קונים קרבנות הציבור של כל השנה (להלן פ"ד ה"א). (25) וממנה קונים צרכי העיר ומגדליה וכו', כמבואר להלן בפ"ד ה"ח.

ה. **בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים**²⁶ **בְּשָׁנָה תֹרְמִין אֶת הַלְשָׁכָה:** **בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן**²⁷, **וּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ תְּשֵׁרֵי, קֹדֶם יוֹם טוֹב**²⁸ **אוֹ אַחֲרָיו**²⁹, **וְקֹדֶם עֲצֵרַת בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרֵי יוֹם. וְכִיצַד תֹרְמִין אוֹתָהּ? אֶחָד נִכְנָס לְפָנִים מִן הַלְשָׁכָה, וְהַשּׁוֹמְרִין עוֹמְדִים בְּחוּץ, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: אֵתֶרֶם? וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ: תָרֵם, תָרֵם, תָרֵם - שְׁלֹשׁ פְּעָמִים³⁰. וְאַחַר כֵּן מְמַלֵּא שְׁלֹשׁ קְפוֹת קְטָנוֹת, כֹּל קֶפֶה מֵהֶן מְכִילָה שְׁלֹשׁ סְאִין³¹, מְאוֹתָן שְׁלֹשׁ קְפוֹת הַגְּדוֹלוֹת³², וּמוֹצִיאָן לְחוּץ, כְּדֵי לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן³³ עַד שֶׁיִּכְלוּ. וְחוּזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתָן הַשְׁלֹשׁ קְפוֹת הַקְּטָנוֹת מִן שְׁלֹשׁ גְּדוֹלוֹת פְּעָם שְׁנֵי קֹדֶם עֲצֵרַת, וּמְסַתַּפְקִין מֵהֶן עַד שֶׁיִּכְלוּ.**

(26) שקלים פ"ג מ"א. (27) כמפורש במשנה, שם: "בפרוס הפסח בפרוס עצרת ובפרוס החג", ובירושלמי שם: "פרס - פלגא, פלגא דשלשים יום (=חצי משלשים יום, דהיינו חמשה עשר יום) קודם למועד שדורשים בהלכותיו". (28) משנה, שם: "ולא אמרו באחד בתשרי, מפני שהוא יום טוב". (29) סובר רבינו שכשם שאפשר להקדים לפני יום טוב, כמו כן אפשר לאחר (כסף-משנה). (30) שקלים פ"ב מ"ג. וכן דרך חכמים לשלש כל דבר, כמו במנחות סה. ובבבמות קו: (הרא"ש והרע"ב). (31) שם משנה ב. (32) ראה למעלה הלכה ד והערה כב. (33) לקנות קרבנות ציבור הצריכים למקדש.

ו. **וְחוּזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתָן פְּעָם שְׁלִישִׁית מִן הַשְׁלֹשׁ קְפוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּתִשְׁרֵי, וּמְסַתַּפְקִין מֵהֶן עַד שֶׁיִּכְלוּ, עַד רֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן; וּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן תֹרְמִין מִתְרוּמָה תְּדֻשָּׁה³⁴. לֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶן הַשְּׁקָלִים שֶׁבְּשִׁלְשׁ קְפוֹת הַגְּדוֹלוֹת, וְכָלוּ עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ³⁵ נִסָּן - חוּזְרִין וְתוֹרְמִין מִשְׁרֵי הַלְשָׁכָה³⁶.**

(34) ראש השנה ז, א: "באחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים", שנאמר (במדבר כח, יד): "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה" - "אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה". ובניסן הכתוב מדבר, ונלמד ממה שנאמר (שמות יב, ב) "ראשון הוא לכם (=חודש ניסן) לחדשי

אֶחַת עֶשְׂרֵה - לְמוֹתֵר קְרִבְנוֹת נְזִיר. שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה - לְמוֹתֵר אֲשֶׁם מְצָרַע. שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה - לְמִי שֶׁהִתְנַדַּב מְעוֹת לְעוֹלַת בְּהֵמָה.

(8) בעזרה (רא"ש ורע"ב). ומקור הדברים בשקלים פ"ו מ"ה. (9) ואילו השופרות שבמדינה לא היו אלא מחמשה עשר באדר, כמבואר בפרק הקודם הלכה ט. (10) והוא תקלין חדתין. (11) והוא תקלין עתיקין. (12) שקלים פ"ו מ"ה. כחכמים החולקים על רבי יהודה (שם). (13) ב'מעשה וקוח', חסירה תיבת "בהן". (14) נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה, שהכוונה לכפורת של ארון הקודש, וראה בפירוש הרא"ש ובהערת הרב ניסן זק"ש שם. (15) מכאן עד סוף ההלכה, הוא על-פי התוספתא פ"ג דשקלים, ושם: "ששה לנדבה כנגד מותר חטאות ומותר אשמות ומותר קיני זבין, קיני זבות, קיני יולדות (קיני) [ומותר] קרבנות נזיר ומצורע, האומר מנה זו לנדבה וסלע זו לנדבה כו' ולוקחין בהן עולות". ועי' תוספות יום טוב' שם.

ג. **וְשֶׁם כֹּל דְּבָר, שֶׁיְהִי מְעוֹתָיו בְּתוֹךְ הַתְּכָה, כְּתוּב עַל הַתְּכָה**¹⁶ **מִבְּחוּץ**¹⁷. **וְתִנְאֵי בֵּית דִּין הוּא עַל כֹּל הַמּוֹתְרוֹת, שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלַת בְּהֵמָה**¹⁸. **נִמְצְאָתָ לְמֹד, שְׁכָל הַמְּעוֹת הַנִּמְצְאוֹת בְּשֵׁשׁ הַתְּבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת - לְעוֹלַת בְּהֵמָה, וְעוֹרוֹתֶיהָ - לְפָהֲנִים, כִּשְׂאָר כֹּל הָעוֹרוֹת; וְכֹל הַמְּעוֹת שֶׁבְּתְּכָה שְׁלִישִׁית - לְקַח בְּהֵן עוֹפוֹת, חֲצִיָן עוֹלוֹת וְחֲצִיָן חֲטָאוֹת; וְשֶׁבְּרִבְעִית - בְּלֵן עוֹלַת הָעוֹף.**

(16) שקלים פ"ו מ"ה. (17) לדעת לאיזו תיבה לשים המעות שהביא. (18) שם, מ"ו. מדרשו של יהודע הכהן הגדול, ממה שנאמר (מלכים ב' יב, יז): "כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה', לכהנים יהיו", שאם נשאר לו כסף ממה שהפריש לחטאת או לאשם, לא יובא בית ה' לבדק הבית, אלא לכהנים יהיה אותו הכסף, והם לוקחין ממנו עולות. וממה שנאמר (ויקרא ה, יט): "אשם הוא, אשם אשם לה", "אשם הוא", שמשמע כדין אשם הנאכל לכהנים, ו"אשם לה", משמע שיהיה כולו לה', הא כיצד? - כל שבא משום חטאת ומשום אשם (=מותר חטאת ומותר אשם), ילקח בהם עולות; הבשר לה' ועור לכהנים.

ד. **בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, כִּשְׁגוּבִין הַשְּׁקָלִים, מְשַׁלְּחִין אוֹתָן בְּיַד שְׁלוּחִים לְמִקְדָּשׁ. וְיֹשׁ לָהֶם לְצַרְף¹⁹ אוֹתָן בְּדִינְרֵי זָהָב, מִפְּנֵי מִשְׁאוּי הַדֶּרֶךְ**²⁰. **וְהַכֹּל מִתְּקַבְּצִין²¹ לְמִקְדָּשׁ, וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּלְשָׁכָה אֶחַת מִן הַלְשָׁכוֹת בְּמִקְדָּשׁ, וְסוֹגְרִין כֹּל דְּלוֹתוֹתֶיהָ**²² **בְּמִפְתָּחוֹת, וְחוֹתְמִין עָלֶיהָ חוֹתְמוֹת. וּמְמַלְאִין מִכֹּל הַשְּׁקָלִים שֶׁיִּקְבְּצוּ שָׁם שְׁלֹשׁ קְפוֹת גְּדוֹלוֹת; שְׁעוֹר כֹּל קֶפֶה - כְּדֵי שֶׁתְּכִיל תְּשֵׁעַ סְאִין**²³, **וְהַשְּׂאָר מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּלְשָׁכָה. וְזֶה שְׁבִתוֹךְ הַקְּפוֹת - הוּא הַנְּקָרָא תְרוּמַת הַלְשָׁכָה**²⁴, **וְזֶה שֶׁיִּשְׂאָר שָׁם יֵתֵר עַל מֶה שֶׁיֵּשׁ בְּקְפוֹת - הוּא הַנְּקָרָא שְׁרֵי הַלְשָׁכָה**²⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמדריגות הרחוקות וכל ישראל, כמפורש להלן ה"ח, שהרי בכל קופה וקופה תורם הוא על קצת מישראל (פירוש המשניות' שם). וראה להלן הערה מד.

ח. כִּשְׁהוּא תוֹרֵם שְׁלֹשׁ קָפוֹת אֱלוֹ⁴², תוֹרֵם אֶת הָרֵאשׁוֹנָה לְשֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴³, וְהַשְּׂנִיָּה לְשֵׁם כְּרִפְיֵן הַמִּקְפִּין⁴⁴ לָהּ וּלְשֵׁם כָּל (אֶרֶץ) יִשְׂרָאֵל⁴⁵, וְהַשְּׂלִישִׁית לְשֵׁם כָּבָל וּלְשֵׁם מְדֵי וּלְשֵׁם הַמְדִינֹת הַרְחוֹקוֹת וּלְשֵׁם שְׂאָר כָּל יִשְׂרָאֵל.

(42) שקלים, שם. (43) שהם הראשונים שהספיקו להביא את שקליהם, שהם קרובים למקדש. [והכוונה למקומות הקרובים בארץ ישראל, ראה להלן הערה מד]. (44) הסמוכים, כלומר הקרובים לארץ ישראל, כגון: עמון ומואב בעבר הירדן המזרחי. (45) בכת"י התימנים, חסירה המלה "ארץ". [אבל כמו שהוא לפנינו, כן הוא גם בדפוס רומי ובמעשה ורקח', וכן נכון. ונראה שהכוונה לשם המקומות הרחוקים בארץ ישראל גופא. שהרי כתב רבינו בפירוש המשניות שבכל קופה וקופה הוא תורם על קצת מישראל, ואילו לנוסחת כת"י תימן הוא תורם בשניה על כל ישראל. וראה בפרישת הרא"ש לשקלים עמוד ל' והערה 10].

ט. כִּשְׁהוּא תוֹרֵם⁴⁶, מִתְּפוּן לְתָרֵם עַל הַגְּבוּי שֵׁישׁ בְּלִשְׁכָּה⁴⁷, וְעַל הַגְּבוּי שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיעַ לְלִשְׁכָּה⁴⁸, וְעַל הַעֲתִיד לְגֹבֹת⁴⁹; כְּדֵי שִׁיְהִי אֵלּוּ הַשְּׁקָלִים, שְׁהוֹצִיאָן לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן, פִּפְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, וּכְאֵלוּ הִגִּיעוּ כָּל שְׁקָלֵיהֶן לְלִשְׁכָּה, וְנִתְרָמָה מֵהֶן תְּרוּמָה זו.

(46) כתובות קת, א. (47) שאינו בשלש הקופות הגדולות. (48) ונמצא בדרך. (49) שנאנס ולא שלח שקלו באדר, והיה משלחו כל השנה כולה.

י. כִּשְׁיִכְנֹס הַתוֹרֵם⁵⁰ לְתָרֵם, לֹא יִכְנֹס בְּכַד שְׁאִפְשָׁר לְהַחֲבֹת בּוֹ כֶּסֶף, וְלֹא בְּמַנְעַל וְלֹא בְּסַנְדָּל, וְלֹא בְּתַפְלָה⁵¹ וְלֹא בְּקַמֶּע; שְׁמָא יַחֲשְׁדוּ אֹתוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ: הַחֲבִיא מְמַעוֹת הַלִּשְׁכָּה תַּחֲתָיו כְּשִׁתְּרָמָה⁵². וּמְדַבְּרִים הָיוּ עִמּוֹ מִשְׁעָה שְׁיִכְנֹס עַד שְׁעָה שְׁיִצָּא, כְּדֵי שֵׁלֵא יִתֵּן לְתוֹף פִּיּוֹ⁵³. וְאִף עַל פִּי שְׁנֹוֹהֲרִים כָּל כֶּף, עֲנִי אִו מִי שֶׁהוּא נִבְהַל⁵⁴ לַהוֹן לֹא יִתְרֵם, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד; שְׁנֹאמַר: וְהִייתֶם נִקְיִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל⁵⁵.

(50) שקלים פ"ג מ"ב. (51) במשנה, שם: "בתפילין" בלשון רבים. וכן הוא בנוסח אחר בדברי רבינו (מעשה ורקח'). (52) במשנה (שם) אמרו: "שמא יעני, ויאמרו מעוון הלשכה העני, או שמא יעשיר, ויאמרו תרומת הלשכה העשיר". שהרי "אחד נכנס לפניו מן הלשכה" (למעלה ה"ה). (53) ובירושלמי' (שקלים פ"ג ה"ב) שאלו: "וימלא פומיה מים (ימלא פיו מים, ועל-ידי-זה יראו שאין כסף בפיו)? אמר רבי תנחום, מפני הברכה (שצריך לברך על התרמת תרומת שקלים)". (54) בירושלמי' (שם): "חני דבי רבי ישמעאל, קוּוּץ לֹא יִתְרֵם מִפְּנֵי

השנה". "לחדשי השנה" - "לחדשי השנה" גזירה-שוה היא: מה שם ניסן, אף כאן ניסן. (35) בכת"י: "אשר הגיע". (36) "ירושלמי' שקלים פ"ג ה"ג: "שלמה שלישית חוזר לשניה, שלמה שניה חוזר לראשונה, שלמו שלשתן חוזר ושוקל, רבי מאיר אומר חוזר לשניים, שהיה רבי מאיר אומר מועלין בשניים, שמא יצטרכו להן בסוף". והלכה כרבי מאיר (ועי' כסף-משנה, ופ"ו מהל' מעילה ה"ג).

ז. שְׁלֹשׁ קָפוֹת הַקְּטָנוֹת, שֶׁהוּא תוֹרֵם בָּהֶם וּמוֹצִיאָן לְחוּץ, כְּתוּב עֲלֵיהֶן: אֶל־ף, בִּי־ת, גִּימ"ל³⁷; כְּדֵי שִׁיִּסְתַּפְּקוּ מִן הָרֵאשׁוֹנָה³⁸ עַד שְׁתַּכְּלָה, וְאַחַר כֶּף מְסִתְּפָקִין מִן הַשְּׂנִיָּה, וְאַחַר כֶּף מְסִתְּפָקִין מִן הַשְּׂלִישִׁית. וְתוֹרֵם רֵאשׁוֹנָה מִן הַקְּפָה הָאֲחַת הַגְּדוֹלָה³⁹, וּמְחַפָּה אוֹתָהּ הַגְּדוֹלָה בְּמִטְפַּחַת⁴⁰; וְתוֹרֵם הַשְּׂנִיָּה מִהַקְּפָה הַגְּדוֹלָה הַשְּׂנִיָּה, וּמְחַפָּה אוֹתָהּ הַגְּדוֹלָה בְּמִטְפַּחַת; וְתוֹרֵם הַשְּׂלִישִׁית מִן הַקְּפָה הַגְּדוֹלָה הַשְּׂלִישִׁית, וְאֵינוֹ מְחַפָּה אוֹתָהּ בְּמִטְפַּחַת; כְּדֵי שִׁתְּהִיָּה נִפְרֵת שְׂבָה סִים, וְיִתְחַיֵּל מִמֶּנָּה בְּתַחֲלָה בְּפַעַם שְׂנִיָּה, כְּשִׁיִּכְנֹס קֶדֶם עֲצָרָת. וְתוֹרֵם הָרֵאשׁוֹנָה מִן הַגְּדוֹלָה שִׁהִיָּתָה מְגֻלָּה, וּמְחַפָּה אוֹתָהּ; וְתוֹרֵם הַשְּׂנִיָּה מִן הַגְּדוֹלָה שִׁתְּרֵם מִמֶּנָּה בְּרֵאשׁוֹנָה תַּחֲלָה, וּמְחַפָּה אוֹתָהּ; וְתוֹרֵם הַשְּׂלִישִׁית מִן הַגְּדוֹלָה הַסְּמוּכָה לָהּ, וְאֵינוֹ מְחַפָּה אוֹתָהּ; כְּדֵי שִׁתְּחַיֵּל מִמֶּנָּה בְּתַחֲלָה בְּפַעַם שְׂלִישִׁית, כְּשִׁיִּכְנֹס בְּתַשְׂרִי. עַד שְׁנִמְצָא תוֹרֵם רֵאשׁוֹנָה וּשְׂנִיָּה וּשְׂלִישִׁית הַקְּטָנוֹת מִכָּל אֲחַת וְאַחַת מִן הַגְּדוֹלוֹת⁴¹.

(37) שקלים פ"ג מ"ב. (38) "ירושלמי' שם ה"ב. (39) בשקלים פ"ג מ"ד, תנן: "תרם את הראשונה ומחפה בטבלאות, שניה ומחפה בטבלאות, שלישית לא היה מחפה, שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום". ופירשו הרא"ש והרע"ב: תרם את הראשונה - תרומה ראשונה - בפרוס הפסח. ומחפה - כל השקלים שנשארו בלשכה. שניה - בפרוס עצרת. שלישית - בפרוס החג, ומדוע היה מחפה בראשונה ובשניה? שמא יתרום מן השיריים, ולכן מחפה אותם ומביאים שקלים חדשים ושמים על החיפוי. ובשלישית אין צריך לחפות שהרי כבר גמרו לתרום. אבל רבינו מפרש: הראשונה מהקופה הגדולה הראשונה. השניה - הקופה הגדולה השניה. השלישית - הקופה הגדולה השלישית (והעיר הרא"ש על זה, הלא במשנה לא מוזכרות כלל הקופות הגדולות, ורק בירושלמי' נזכרו), ומחפה קופה גדולה ראשונה ושניה, ואינו מחפה שלישית "שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום", כלומר יתחיל לתרום גם בעצרת מאותה שהתחיל בה בפסח. ולדעת רבינו, אין חשש שמא יתרום מן השיריים, שלפי דעתו (למעלה ה"ד) שיריים אינם אלא אותם הנשארים חוץ משלש הקופות הגדולות. (40) במשנה, שם: "בקטבלאות" - עורות רבים. (41) ונמצא שמכל קופה גדולה תרם לכל ישראל: לשם ארץ ישראל, לשם כרכים המוקפות לה, ולשם בכל ומדי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על בן עירו: אם נתנו להם מתנה - פטור מן הקלבון, שהרי נתן חצי שקל מתנה כדי להרבות בשקלים; ואם נתן להם חצי שקל על ידם הרי הלוואה, עד שיחזירו לו פשתמצא ידם - חייב בקלבון.

(12) שם פ"א מ"ז. (13) בשביל עצמו. (14) ובשביל העני.

ד. האחין¹⁵ שעדין לא חלקו מה שהניח להם אביהם, וכן השתפים¹⁶ שנתנו שקל על ידי שניהם - פטורין מן הקלבון¹⁷. כמה דברים אמורים? בשתפין שנשאו ונתנו במעות השתפות, ונשתנה עין המעות¹⁸; אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערכום¹⁹, ועדין לא נשתנו המעות ולא הוציאום - הרי אלו חייבין בקלבון²⁰. נשאו ונתנו, ואחר זמן חלקו, וחזרו ונשתפפו - חייבין בקלבון²¹, עד שישאו ויתנו בשתפות זו האחרונה, וישתנו המעות.

(15) משנה, שם. (16) רבינו גרס במשנה שם: "האחים והשותפים". והראב"ד גרס: "האחים השותפים", וראה להלן. (17) האחים פטורים, שכיון שלא חלקו עוד את הרכוש, הרי נחשב הדבר כאילו אביהם נותן בעדם, ופטור מקלבון. והשותפים פטורים, שחשוב הדבר כאילו אדם אחד נותן בעדם, ופטורים. אבל הראב"ד חולק על זה, כי הוא גורס במשנה "האחים השותפים", וזהו דין אחד: האחים שהם שותפים בעובן אביהם. (18) שהכספים שהכניסו לשותפות התחלפו ביניהם. (19) שעירוב זה עושה השותפות (פ"ד מהל' שלוהין ושותפין ה"א). (20) דין השותפות הוא: שכל זמן שהמעות קיימין, ופחתו או הותירו מחמת שינוי המטבע - חולקים השכר או ההפסד לפי חלקם במעות (כאילו לא נשתתפו). ואילו נשאו ונתנו בהם ופחתו או הותירו, חולקים השכר או הפחת ביניהם בשוה (הל' שלוהין ושותפין שם ה"ג), וראה 'מגדל עוז' ו'כסף משנה'. ועי' להלן הערה הבאה מהמשנה בבכורות נו: (21) משנה, בכורות נו, ב. ולדעת רבינו ששותפים פטורים מקלבון, הוכרח לפרש שכאן מדובר כשעוד לא הוציאו המעות. וכן כתב בפירוש המשנה שם.

ה. האחין והשתפין שהיה להן בהמה וכספים, וחלקו בכספים - חייבים בקלבון, אף על פי שעדין לא חלקו בהמה. ואם חלקו בהמה, ולא חלקו הכספים - פטורין מן הקלבון, עד שיחלקו הכספים; ואין אומריין: הרי הם עומדין לחלקה²².

(22) בכורות נו, ב.

ו. הנותן שקל להקדש, כדי שיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב בה, ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן האחרים - חייב שני קלבונות²³; שאילו היה השקל פלו לשקלים²⁴, היה חייב קלבון אחד²⁵.

(23) בשקלים פ"א מ"ו: "הנותן סלע ונוטל שקל (העם קורין

החשד". הראב"ד כאן מפרש, קוון הוא בעל שיער, מלשון קווצותיו תלתלים, שמא יחביא בשער. אבל הרמב"ם מפרש שהוא עני ונבהל להון, מלשון: "ויקוצו" (שמות א, יב), או "קצתי בחיי" (בראשית כז, מז), או שגורס "קבין" מלשון קבצן. (55) לשון המשנה (שם): "לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות, כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר: והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר: ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם".

פרק שלישי

(1) כלל בו דיני קלבון, שיעורו והחייבים בו, ומי שאבד שקלו.

א. חציי השקלים - הכל צריכין להן, כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב. לפיכך, כשהיה אדם הולך אצל השלחני ומצרף² שקל בשני חצאין, יתן לו תוספת על השקל³, ואותה התוספת נקראת קלבון⁴. לפיכך, שנים שנתנו שקל על שניהם - חייבין בקלבון⁵.

(2) ופורט. (3) דמי חילוף המטבע. (4) יש שכתבו שזהו נוטריקון: "קל-בון", דבר קל ומועט שנותנים להכריע ביניהם בשביל פירוט הכסף (רא"ש ורע"ב). (5) בקלבון אחד (שקלים פ"א מ"ו). ונראה מדברי רבינו שאחד הנותן מחצית השקל פטור מקלבון (תוספתא פ"א) ולא כרבי מאיר שמחייב בקלבון אף באופן זה (שם). ולדבריו, שנים שנתנו שקל - חייבים בשני קלבונות (משנה, שם).

ב. כל מי⁶ שאינו חייב בשקלים, כגון שתי נשים או שני עבדים⁷, שנתנו שקל⁸ - פטורים מן הקלבון. וכן אם היה אחד חייב ואחד פטור, ונתן החייב על ידי הפטור⁹, כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה או עבד - פטור מן הקלבון. וכן¹⁰ הפנהים פטורין מן הקלבון¹¹. והשוקל על יד הפהן פטור מן הקלבון.

(6) משנה, שם. (7) [במשנה שם שנינו: "אבל לא כהנים ונשים ועבדים וקטנים". ויתכן כי רבינו לא גרס במתניתין "כהנים" (ראה בכסף משנה וב'תוספות יום טוב') וכן לא גרס "קטנים", כי השוקל לקטן אינו בדרך הלוואה אלא דרך מתנה, כי הרי אין התחייבות בקטן, ובאופן זה גם השוקל לגדול פטור מן הקלבון, כמפורש להלן ה"ג. וכן נראה בפירוש המשניות שלא גרס "קטן", שהרי לא הזכיר קטן כלל. (8) לפני משורת הדין. (9) דרך הלוואה שיחזירו לו כשתמצא ידו. אבל אם נתן בדרך מתנה - פטור אפילו אם נתן על-ידי מי שחייב בשקלים, כדלהלן ה"ג (עי' רא"ש ורע"ב). (10) בכת"י חסר מכאן עד סוף ההלכה (מעשה וקוח). (11) הכהנים חייבים במחצית השקל מצד הדין (כמבואר למעלה בפ"א ה"ז) אבל אין ממשכנים אותם (שם ה"י) ולכן פטורים מלתת תוספות קלבון (כסף-משנה).

ג. הנותן¹² שקל עליו¹³ ועל העני¹⁴ או על שכנו או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשקלים המיותרים הנ"ל. (38) תקלין עתיקין (ירושלמי' שקלים פ"ב ה"א). ומי הם ראשונים ומי הם אחרונים? יבואר להלן סוף הלכה ט, עיי"ש הערה מג.

ט. שְׁלַחוּ אֶת שְׁקֵלֵיהֶם בְּיַד שׁוֹמֵר שְׂכָרָם, שְׁהָרִי הוּא חֵיב בְּגִבְנָה וְאֶבְדָּה, וְאֶבְדּוּ מִמֶּנּוּ בְּאֶנְס, כְּגוֹן שְׁלֶקְחוּם לְסָטִים מְזִינִים, שֶׁהוּא פְטוּר - רואין: אִם אַחַר שְׁנִתְרַמָּה הַתְרוּמָה⁴⁰ נֶאֱנַס - נִשְׁבַּע הַשְּׁלִיחַ לְגִזְבָּרִים⁴¹, וּבְנֵי הָעִיר פְטוּרִין; שֶׁהַתְרוּם תּוֹרֵם עַל הַגְּבוּי⁴² וְעַל הָעֵתִיד לְגָבוֹת, וּבְרִשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הֵן, וּבְנֵי הָעִיר מָה הֵיךְ לְהֵן לַעֲשׂוֹת? הֲרִי לֹא מְסֻרוֹ אֶלָּא לְשׁוֹמֵר שְׂכָר, שֶׁהוּא חֵיב בְּגִבְנָה וְאֶבְדָּה, אֶכֶל הָאֶנְס אֵינוֹ מְצוּי. וְאִם אֶבְדּוּ קֹדֶם שְׁנִתְרַמָּה הַתְרוּמָה - עֲדִין בְּרִשׁוֹת בְּנֵי הָעִיר הֵם, וְהַשְּׁלִיחַ נִשְׁבַּע לְפָנָי אֲנָשֵׁי הָעִיר, וְהֵן מְשֻׁלְמִין. נִשְׁבַּע וְגָבוֹ שְׁקָלִים שְׁנִית, וְאַחַר כֶּף הַחֲזִירוֹם הַלְסָטִים - אֵלוֹ וְאֵלוֹ שְׁקָלִים. וְאֵין עוֹלִין לְהֵן לְשִׁנָּה אַחֲרָת⁴³, וְהַשְּׁנָיִים יִפְלוּ לְשְׁקָלֵי שְׁנָה שְׁעֵבְרָה. יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שֶׁהַשְּׁקָלִים הֵרָאשׁוּנִים שִׁפְלוּ לְשְׁקָלֵי הַשְּׁנָה, הֵם הַשְּׁקָלִים שֶׁנִּגְנְבוּ בַּתְּחִלָּה וְאֶבְדּוּ אוֹ נֶאֱנְסוּ וְחֲזְרוּ; וְיֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שֶׁהַשְּׁקָלִים הֵרָאשׁוּנִים הֵן שֶׁהִגִּיעוּ לְיַד הַגְּזָבָר תְּחִלָּה⁴⁴.

(39) שקלים פ"ב מ"א שם, לפי אוקימתת שמואל בבא- מציעא שם. (40) המבוארת למעלה בפ"ב ה"ט. (41) אף שבועה זו היא מתקנת חכמים כנ"ל הערה לב (כסף-משנה). (42) בכת"י: "על הגבוי ועל האבוד". (43) בכת"י נוסף כאן: "והראשונים יפלו לשקלי הקדש" - כמו בהלכה הקודמת (מעשה רוקח). (44) כן הוא בירושלמי' (שם): "אילו הן (איזו הם) הראשונים? ואילו הן השניים? רבי פנחס ב"ר חייא ורבי אבא מארי, חד אמר אלו ששלחו בני העיר תחילה, וחרונה (=השני) אמר אלו שהגיעו לידי גזברין תחילה".

י. הַנּוֹתֵן⁴⁵ חֲצִי שְׁקָל לְחִבְרוֹ לְהוֹלִיכוֹ לְשְׁלַחְנֵי לְשְׁקָל אוֹתוֹ עַל יְדוֹ⁴⁶, הֲלֹךְ⁴⁷ וְשְׁקָלוֹ עַל יְדֵי עֲצָמוֹ⁴⁸, כְּדִי שִׁלָּא יִמְשְׁכְּנוּ אוֹתוֹ⁴⁹, אִם נִתְרַמָּה הַתְרוּמָה - מְעַל הַשּׁוֹקֵל⁵⁰; שִׁנָּה הַשְּׁקָל בְּרִשׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הוּא, שְׂכָבָר תְּרָמוֹ עַל הָעֵתִיד לְגָבוֹת, וְנִמְצָא זֶה הַצִּיל עֲצָמוֹ⁵¹ בְּמִמּוֹן הַהַקֹּדֶשׁ וְנִהְיָה בְּשְׁקָל הַזֶּה. וְאִם לֹא נִתְרַמָּה הַתְרוּמָה - לֹא מְעַל, וְהוּא חֵיב לְתֵן לְחִבְרוֹ חֲצִי שְׁקָל שְׁנֵתָן לוֹ. וְכֵן הַגּוֹזֵל אוֹ הַגּוֹנֵב חֲצִי שְׁקָל וְשְׁקָלוֹ⁵² - יִצָּא⁵³, וְהוּא חֵיב לְשִׁלֵּם לְבַעֲלָיִם שְׁנַיִם⁵⁴ אוֹ לְהוֹסִיף חֲמִשׁ⁵⁵.

(45) שקלים פ"ב מ"ב. (46) בשבילו, כלומר בשביל המשלח. (47) בשוגג. (48) בשביל עצמו. (49) שהרי ממשכנים את מי שאינו נותן שקלים (למעלה פ"א ה"ט). (50) חייב לשלם קרן וחומש להקדש ולהביא קרבן מעילה. (51) יש אומרים שאף כאן, כמו להלן הי"א, המדובר כשקרבה בהבמה (רא"ש). ועיי"ש עמוד יט הערה (8). (51) שלא

שקלים לחצי הסלעים שהיו שוקלים בכל שנה, ושקל של משה קורין סלע, כתרומתו - רמב"ן בפירושו על התורה) חייב שני קלבונות. (24) כששוקל שקל שלם, עליו ועל חברו בדרך הלוואה (למעלה הלכה ג). (25) ועכשיו שהוציא מההקדש חצי שקל, חייב עוד קלבון.

ז. כִּמָּה הוּא שְׁעוֹר הַקְּלָבוֹן? ²⁶ בְּזִמְן שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין בְּמַחְצִית הַשְּׁקָל שְׁנֵי דִינָרִין²⁷, הֵיךְ הַקְּלָבוֹן חֲצִי מְעָה, שֶׁהִיא אֶחָד מִשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּדִינָר²⁸. וּמַעוֹלָם לֹא נִמְן הַקְּלָבוֹן פְּחוֹת מִזֶּה²⁹. וְהַקְּלָבוֹנוֹת אֵינָן כְּשְׁקָלִים, אֶלָּא מְגִיחִין אוֹתָן הַשְּׁלַחְנִים בְּפָנָי עֲצָמוֹ. עַד שִׁסְתַּמַּק מֵהֵן הַהַקֹּדֶשׁ³⁰.

(26) שקלים פ"א מ"ז. (27) למעלה פ"א ה"ו. (28) ובזמן שהיו נותנים סלע שלם, היה הקלבון מעה שלמה, שלעולם צריך לתת הכרעה אחד מעשרים וארבעה (עין 'תוספות' שבועות מד: ד"ה התקבלת). (29) שהרי מעולם לא שקלו פחות מחצי שקל (למעלה פ"א ה"ו). (30) בירושלמי' (שקלים פ"א ה"ד): "לאיכן היו הקלבונות נופלין? רבי מאיר אומר: לשקלים, רבי לעזר אומר: לנדבה, רבי שמעון שזורי אומר: ריקועי זהב וציפוי לבית קודש הקדשים, בן עזאי אומר: שולחנן היו נוטלין אותן בשער, ויש אומרים: להוצאת דרכים (להביא השקלים לירושלים)". ונראה שרבינו פוסק כרבי לעזר שאמר לנדבה, ועי' בלחם-משנה.

ח. מִי שְׂאָבֵד שְׁקָלוֹ - חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ, עַד שִׁימְסֻרְנוֹ לְגִזְבָּרָה³¹. בְּנֵי הָעִיר שֶׁשְׁלַחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶן בְּיַד שְׁלִיחַ, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֶבְדּוּ, אִם שׁוֹמֵר חָנֵם הוּא³² - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע לָהֶם³³ וְנִפְטָר, כְּדִין כָּל שׁוֹמְרֵי חָנֵם³⁴, וְהֵן חוֹזְרִין וְנוֹתְנִין שְׁקָלֵיהֶן פְּעַם שְׁנִיָּה³⁵. וְאִם אֶמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר: הוֹאִיל וְאָנוּ מְשֻׁלְמִין שְׁקָלֵינוּ, אֵין רְצוֹנָנוּ שִׁישְׁבַּע הַשְּׁלִיחַ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן לָנוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לְהֵן; לְפִי שֶׁתְּקַנַּת חֲכָמִים הִיא, שְׂאֵין הַקֹּדֶשׁ יוֹצֵא בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁶. נִמְצָאוּ הַשְּׁקָלִים הֵרָאשׁוּנִים אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּע הַשְּׁלִיחַ - אֵלוֹ וְאֵלוֹ שְׁקָלִים הֵם. וְאֵין עוֹלִין לְהֵן לְשִׁנָּה אַחֲרָת³⁷, וְהֵרָאשׁוּנִים יִפְלוּ לְשְׁקָל הַשְּׁנָה, וְהַתְרוּמָה יִפְלוּ לְשְׁקָל שְׁנָה שְׁעֵבְרָה³⁸.

(31) ירושלמי' שקלים פ"ב ה"א) כרבי יוחנן. וכן מפורש במשנה המובאה בסמוך. (32) שקלים פ"ב מ"א. לפי האוקימתא של רבי אלעזר בבבא מציעא נח. (33) שנגנב או שנאבד, ולא שלח בו יד להשתמש בו וגם לא פשע בשמירתו (פ"ד מהל' שאלה ופקדון ה"א). ושבועה זו תקנת חכמים היא, שהרי מן התורה אין שבועה בהקדש (בבא- מציעא שם). (34) החייבים בפשיעה ופטורים מגניבה ואבירה. (35) שכיון שמסרו השקלים לשומרי חנם, שאינם מחויבים לשמור כל-כך, פושעים הם וחייבים לשקול פעם שניה, אף אם כבר נתרמה התרומה, וראה להלן הלכה י (כסף-משנה). (36) ירושלמי' שקלים, שם. (37) שקלים פ"ב מ"א. כלומר אינו יכול לצאת ידי חובתו לשנה הבאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

67) "ירושלמי" שם ה"ג. (68) שקלים פ"ב מ"ג, כבית הלל. (69) שלא התכוון להקדיש אלא עד כדי שקלו, ומה שצירף יותר הוא הקדש בטעות ואינו הקדש.

יד. מעות⁷⁰ שֶׁנִּמְצְאוּ בֵּין תְּבָה שֶׁל שְׁקָלִים לְתֵבָה שֶׁל נְדָבָה⁷¹: קְרוֹב לְשְׁקָלִים - יָפְלוּ לְשְׁקָלִים, קְרוֹב לְנְדָבָה - יָפְלוּ לְנְדָבָה, מִחֲצָה עַל מִחֲצָה⁷² - יָפְלוּ לְנְדָבָה⁷³; מִפְּנֵי שֶׁהַנְּדָבָה כְּלָה עוֹלָה לְאֲשִׁים⁷⁴, וְהַשְּׁקָלִים מִסְתַּפְּקִין מִהֶן לְעוֹלוֹת וְלְדָבָרִים אֲחֵרִים⁷⁵.

70) שקלים פ"ז מ"א. (71) ראה למעלה בפרק שני ה"ב. (72) הוא ספק מאין נפלו המעות, והולכים לחומרא. (73) שהיא חמורה יותר, כמו שממשיך לבאר. (74) נשורף על האש, ואין הכהנים אוכלים מבשרה. (75) שמשויירי הלשכה עושים צרכי העיר ומגדליה, כמבואר להלן בפ"ד ה"ח.

טו. וכן⁷⁶ כֹּל הַמְּעוֹת הַנִּמְצְאוּ בֵּין כָּל תְּבָה וְתֵבָה - יָפְלוּ לְקְרוֹב. נִמְצְאוּ מִחֲצָה לְמִחֲצָה⁷⁷: אִם בֵּין עֲצִים לְלִבְנוֹהָ נִמְצְאוּ - יָפְלוּ לְלִבְנוֹהָ⁷⁸, בֵּין קְנִיָּם לְגוֹזְלֵי עוֹלָה - יָפְלוּ לְגוֹזְלֵי עוֹלָה⁸⁰. זֶה הַכֶּלֶל: הוֹלְכִין אַחַר הַקְּרוֹב בְּכָל⁸¹, מִחֲצָה לְמִחֲצָה - לְהַחְמִיר. וְכָל הַמְּעוֹת הַנִּמְצְאוֹת בְּהַר הַבַּיִת - חֲלִין⁸²; שְׂאִין הַגְּזֵבֵר מוֹצִיא מְעוֹת מִתְּרוּמַת הַלְּשָׁפָה עַד שֶׁהוּא מַחְלִין עַל הַבְּהֵמוֹת שֶׁלֹּקֵחַ לְקַרְבָּנוֹת⁸³.

76) שקלים פ"ז מ"א. (77) בכת"י: "על מחצבה". - הרי זה ספק ונותנים הכסף לחמור ביותר, כמו שמבואר. (78) שהיא עצמה קרבן, ואילו עצים אינם אלא מכשירי קרבן. (79) קרבן יונים, שאחד חטאת ואחד עולה. (80) שהעולה כולה כליל, ואילו בקנים יש גם חטאת הנאכלת לכהנים. (81) בין להקל ובין להחמיר. (82) שקלים פ"ז מ"ב. (83) "ירושלמי" שם ה"ב.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) נבאררבו מה עושים מתרומת הלשכה, וממותר, וממותר שייר הלשכה. ונסתיים בדין הקרבת קרבנות מתרומה חדשה מ"ח ניסן ואילך.

א. תְּרוּמַת הַלְּשָׁפָה מַה יַעֲשֶׂה בָּהּ? לֹקְחִין מִמֶּנָּה תְּמִידִין שֶׁל כָּל יוֹם, וְהַמּוֹסְפִין, וְכָל קַרְבָּנוֹת הַצֶּבֶר, וְנִסְפִיָּהֶם, וְהַמֶּלַח שֶׁמוֹלְחִין בּוֹ כָּל הַקְּרָבָנוֹת. וְכֵן הַעֲצִים, אִם לֹא הֵבִיאוּ עֲצִים² וְלֹא נִמְצְאוּ אֲלֵא בְּדָמִים. וְהַקְּטָרֶת, וְשִׁכְר עֲשִׂתָּהּ. וְלֶחֶם הַפְּנִים, וְשִׁכְר עוֹשֵׂי לֶחֶם הַפְּנִים. וְהַעֲמֵר, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּפְרָה אֲדָמָה, וְשִׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, וְלֶשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית שֶׁקּוֹשְׁרִין בֵּין קַרְנָיו. כָּל אֵלוֹ בְּאִין מִתְּרוּמַת הַלְּשָׁפָה.

2) כי "זמן קבוע היה למשפחות משפחות לצאת ליערים ולהביא עצים למערכה".

ימשכנו אותו (ירושלמי). ועצם קיום מצות מחצית השקל לא חשובה הנאה לחייבו קרבן מעילה. משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו (רמב"ם בפירוש המשנה). (52) בשביל עצמו. (53) ידי חובתו במצות נתינת מחצית השקל. (54) אם עדיין לא נתרמה התרומה. וזה מוסב על "הגונב", אבל "הגוזל" אינו משלם כפל. (55) אם כפר ונשבע לשקר ושוב הודה (פ"ז מהל' גזילה ה"א).

יא. הַנּוֹתֵמָה⁵⁶ מִחֲצִית הַשְּׁקָל מִן הַהֶקְדָּשׁ⁵⁷, וְנִתְרַמָּה הַתְּרוּמָה מִמֶּנּוּ - כְּשִׁוְסִתְּפָקוּ מִמֶּנָּה⁵⁸, יִתְחַיֵּב בְּמַעֲיֵלָה, וְיֵצֵא יָדֵי מִחֲצִית הַשְּׁקָל. נִתְּנוּ מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי - יֹאכַל כְּנַגְדּוֹ⁵⁹ בִּירוּשָׁלַיִם; מִדְּמֵי שְׁבִיעִית⁶⁰ - יֹאכַל כְּנַגְדּוֹ בְּקִדְשֵׁי שְׁבִיעִית. הִזָּה שֶׁל עֵיר הַנְּדָחַת - לֹא עֲשֶׂה פְלוֹם⁶¹.

56) שקלים פ"ב מ"ב. (57) בשוגג. שיש בידו שקל של ברק הבית, וסבר שהוא של חולין (רע"ב). (58) כלומר, כשקרבה הבהמה שקנו מאותה התרומה. אבל כל זמן שלא קרבה - הקדש הוא בכל מקום שהוא, ולא נשתנה, ואין חיוב מעילה (פירוש המשנה). (59) יביא כסף חולין מביתו, ויאמר: כל מקום שנמצא חצי השקל של מעשר-שני, יהא מחולל על הכסף הזה. ויקנה עבורו פירות וחלה עליהם קדושת מעשר-שני. וחצי השקל שביד המוכר יוצא לחולין (ע"י 'תוספות' קידושין נו. ד"ה מתקוף). ונמצא שלמפרע נקנה הקרבן גם בחצי השקל הזה ויוצא ידי חובת מחצית השקל. והוא-הדין לענין שביעית שבסמוך. (60) שניתנה רק לאכילה ולא להפסד וכו' (ראה בפ"ה מהל' שמיטה ויובל). (61) זה מוסב על מה שנאמר למעלה "נתנו ממעות מעשר שני" - שאם מעשר שני זה היה של עיר הנדחת שדינו להגנו, כמפורש בפ"ד מהל' עכ"ם ה"ט", ואי אפשר להוציאו לחולין, שאם יפדוהו, יהיה טעון שריפה, כמפורש שם לענין הקדש (ה"ג), ולפיכך לא עשה כלום ואינו יוצא ידי חובת מחצית השקל, שהרי חצי שקל זה נשאר באיסורו ולא נקנה ממנו הקרבן. וע"י 'מרכבת המשנה'.

יב. הַמִּפְרִישׁ⁶² שְׁקָלוֹ, וְסִבּוֹר שֶׁהוּא חַיֵּב בּוֹ, וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ חַיֵּב - לֹא קָדְשׁ⁶³. הַמִּפְרִישׁ שְׁנַיִם, וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ חַיֵּב אֲלֵא אֶחָד: אִם בְּזֶה אַחַר זֶה - הָאֲחֵרוֹן לֹא קָדְשׁ⁶⁴; וְאִם בְּבֵת אַחַת - הָאֶחָד שְׁקָלִים, וְהַשְּׁנִי מוֹתֵר שְׁקָלִים⁶⁵. הַפְּרִישׁ שְׁקָלוֹ וְמַת - יָפַל לְנְדָבָה⁶⁶.

62) "ירושלמי" שקלים פ"ב ה"ג. (63) שהקדש בטעות אינו הקדש. (64) כיון שכבר יצא בראשון. (65) ויוצא לחולין, כמו שכתב בסמוך בהלכה יג. (66) "ירושלמי" שם ה"ד. והטעם מפני שאמרה התורה בשקלים (שמות ל, טו) "לכפר על נפשתיכם", ואין כפרה למתים ('מנחת חינוך', מצוה קה).

יג. הַלּוֹקֵחַ⁶⁷ מְעוֹת בְּיָדוֹ וְאָמַר: אֵלּוֹ לְשְׁקָלִי, אוּ שְׁהִיָּה מְלַקֵּט מְעָה מְעָה⁶⁸ אוּ פְרוּטָה פְרוּטָה, וּכְשֶׁהִתְחִיל לְלַקֵּט אָמַר: הֲרִינִי מְלַקֵּט מְעוֹת לְשְׁקָלִי - אֶפְלוּ לְקַט מְלֵא פִּיס, נוֹתֵן מִהֶן חֲצֵי שְׁקָל שֶׁהוּא חַיֵּב בּוֹ, וְהַשָּׂרֵר חֲלִין; שְׁמוֹתֵר הַשְּׁקָלִים - חֲלִין⁶⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה אלא שחכמים אסרום גזירה שמא יזרע ויאמר מאליהם צמחו.

ו. מי שהתנדב לשמר בָּחֶנֶם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹¹; משום בְּעָלֵי זְרוּעַ, שְׁמָא יָבוֹאוּ וַיִּטְלוּ מֵהֶן. לְפִיכָךְ תִּקְנֵנוּ לָהֶם חֻקִּים שְׁיִטְלוּ שָׁכָר מִן הַלְשָׁפָה, כְּדֵי שְׁיִפְרְשׁוּ הַכֹּל מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁאֵלוֹ שׁוֹמְרִים שָׁם.

11) שעל ידי שההקדש ישלם שכר שמירה יתפרסם הדבר שהספיחים הם צורך קרבן, ולא יקחום בעלי זרוע.

ז. מִגְּיָהִי¹² סְפָרִים שְׁבִירוּשָׁלַיִם וְדִינֵי¹³ שְׁדָנִין אֶת הַגְּזֵלָנִין בִּירוּשָׁלַיִם - נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. וְכַמָּה הֵיוּ נוֹטְלִים? תִּשְׁעִים מְנָה בְּכָל שָׁנָה. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶן¹⁴ - אַף עַל פִּי שְׁלֹא רָצוּ¹⁵, מוֹסִיפִין לָהֶן כְּדֵי צָרְפָן, הֵם וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בִתְנֵיהֶם¹⁶.

12) "של כל אדם ואדם, שאסור להשהות ספר שאינו מוגה, משום: אל תשכן באהליך עוולה. וראו בית דין שהיו מתעצלים בדבר, והפקירו תרומת הלשכה על כך".
13) הדיינים נוטלים שכר בטלה שהרי אסור ליטול שכר כדי לדון. (14) למוזנות. (15) הדיינים לקבל. (16) לפי שבטלו ממלאכתם הוכרחו להספיק להם פרנסתם מכספי הציבור.

ח. כְּבִשׁ¹⁷ הֵיוּ בּוֹנִין מֵהַר הַבַּיִת לְהַר הַמִּשְׁחָה, שְׁעָלָיו הֵיוּ מוֹצִיאִין פָּרָה אֲדָמָה¹⁸, וְכַבֵּשׁ שְׁמוֹצִיאִין עָלָיו שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח¹⁹. וְשִׁנְיָהֶם נַעֲשִׂין מִשְׁיָרֵי הַלְשָׁפָה. וְכֵן מִזְבַּח הָעוֹלָה וְהַיִּכָּל וְהַעֲזָרוֹת - נַעֲשִׂין מִשְׁיָרֵי הַלְשָׁפָה. אֲמַת הַמַּיִם²⁰ שְׁבִירוּשָׁלַיִם וְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם²¹ וְכָל מַגְדְּלוֹתֶיהָ וְכָל צָרְכֵי הָעִיר - בָּאִין מִשְׁיָרֵי הַלְשָׁפָה. וְעוֹבֵד בּוֹכְבִים שְׁהַתְּנַדֵּב מְעוֹת לְדַבְרִים הָאֵלוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם בָּחֶנֶם - אֵין מִקְבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְאֶפְלוּ גֵר תּוֹשֵׁב²²; שְׁנֵאמַר: לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת וְגוֹמַר, וְנֵאמַר: וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וְגוֹמַר.

17) גשר. (18) שעשו שני גשרים זה על גבי זה מהר הבית להר המשחה, ועל העליונה הוציאו את הפרה וכל מתעסקיה, כדי שלא יטמאו בטומאת התהום. (19) שעשו גשר מהעזרה שהייתה בקצה העיר, עד חוץ לעיר, שיעבור עליו המשלח את השעיר ביום הכפורים, מפני עמי הארץ שהיו דוחפים אותו למהר הליכתו לצוק, כדי שתושלם הכפרה ויתלבן לשון של זהורית של פתח ההיכל. (20) תיקון הנחל העובר בעזרה. (21) תיקון החומה. (22) גוי שאינו עובד עבודה זרה.

ט. מוֹתֵר תְּרוּמַת הַלְשָׁפָה וְשִׁירֵי הַלְשָׁפָה - לוֹקְחִין בּוֹ זָכָרִים וְיִקְרְבוּ בְּלֵן עוֹלוֹת; שְׁתַּנְּאֵי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמוֹתְרוֹת שְׁיִקְרְבוּ עוֹלַת בְּהֵמָה. אֲבָל לֹא עוֹלַת הָעוֹף, שְׁאֵין בְּקַרְבָּנוֹת הַצֶּבֶר עוֹף. וְאֵלוֹ הָעוֹלוֹת הַבָּאִין מִמוֹתֵר הַשְּׁקָלִים, הֵם הַנְּקָרָאִים קִיץ לַמִּזְבֵּחַ²³.

23) שכשהמזבח בטל מביאים מהם עולות, כמו שדרך בני אדם להעלות מיני מתיקה על השולחן בגמר סעודתם.

ב. אֲבָל פֶּר הָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צִבּוֹר וְשְׁעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - בַּתְּחִלָּה גּוֹבֵין לָהֶן³, וְאֵינָן בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. פְּרוּכּוֹת שֶׁל הַיִּכָּל - תַּחַת בְּנֵין עֲשׂוּיוֹת, וְאֵינָן בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה, אֲלֵא מִקְדָּשֵי בְּדָק הַבַּיִת⁴; אֲבָל פְּרוּכּוֹת שֶׁל שְׁעָרִים - בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה⁵. הַמְּנֹרָה וְכָלֵי שְׁרֵת - מִצְּוֹתָן שְׁיִבֹאוּ מִמוֹתֵר הַנְּסָכִים. וְהַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹבָדִים בּוֹ יִתְבָּאֵר מָה הוּא מוֹתֵר הַנְּסָכִים. וְאִם לֹא הָיָה לָהֶן מוֹתֵר נְסָכִים - יָבִיאוּ מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. בְּגָדֵי בְּהֵמָה, בֵּין בְּגָדֵי כֹהֵן גְּדוֹל בֵּין שְׂאֵר בְּגָדֵי הַכֹּהֲנִים שְׁעוֹבָדִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ - הַכֹּל מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה.

3) גזבר ההקדש גובה לשם כך מכל אחד מישראל. (4) שבבית הראשון הייתה מחיצה בנוייה שרוחבה אמה, מבודלת בין ההיכל לבין קדש הקדשים, ובבית השני שהיה ההיכל גבוה מאוד ולא יכולה מחיצה בנוייה להתקיים בגובה כזה - עשו שתי פרוכות וביניהן שיעור אמה במקום מחיצת הבניין שבבית ראשון, ולכן, יש לה דין בניין, שהוצאותיו באות מבודק הבית. (5) שנעשו שם לצניעות לכסות על הפתחים.

ג. כָּל הַבְּהֵמוֹת הַנִּמְצָאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ בְּחוּצָה לָהּ בְּקְרוֹב מְנָה - בָּאוֹת עוֹלוֹת, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; נְסִיבֵיהֶן בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁשִׁלַּח עוֹלוֹתוֹ⁶ מִמְּדִינָה אַחֲרֵת, וְלֹא שִׁלַּח עִמָּה דְמֵי נְסָכִים - יָבִיאוּ נְסִיבֵיהֶם מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה.

6) שאין מקבלים מיד עובד כוכבים אלא קרבן עולה בלבד.

ד. גֵּר⁷ שָׁמַת וְהִגִּיחַ זְבָחִים, אִם יֵשׁ לוֹ נְסָכִים - קָרְבִין מִשְׁלֹ, וְאִם לֹא - בָּאִין מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. כֹּהֵן גְּדוֹל שָׁמַת, וְלֹא מִנּוֹ אַחַר תַּחֲתֵיו - מִקְרִיבִין אֶת הַחֻבְתִּין מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. מִבְּקָרֵי מוֹמִים שְׁבִירוּשָׁלַיִם, וְתַלְמִידֵי חֻקִּים הַמְּלַמְּדִים הַלְכוֹת שְׁחִיטָה לְכַהֲנִים וְהַלְכוֹת קְמִיצָה, וְנָשִׁים הַמְּגַדְּלוֹת בְּגִיהוֹ⁸ לְפָרָה אֲדָמָה - בְּלֵן נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה. וְכַמָּה הוּא שְׁכָרָן? כְּמוֹ שְׁיִפְסְקוּ לָהֶן בֵּית דִּין.

7) שאילו ישראל שמת, מקריבים יורשיו נסכיו. אבל גר שמת אין לו יורשים. (8) שהפרישן בחייו. (9) שהיו שומרים עליהם משעת לידתם שלא יטמאו בשום טומאה בעולם.

ה. בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִטָּה, שְׁהִיא הַפְּקָר, שׁוֹכְרִין בֵּית דִּין שׁוֹמְרִין, שְׁיִשְׁמְרוּ מִקְצַת סְפִיחִים¹⁰ שְׁצִמְחוּ, כְּדֵי שְׁיִבִיאוּ מִהֶן הָעֶמֶר וְשִׁתִּי הַלֶּחֶם, שְׁאֵין בָּאִים אֲלֵא מִן הַתְּדֵשׁ. וְאֵלוֹ הַשׁוֹמְרִין נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְרוּמַת הַלְשָׁפָה.

10) הם הזורעים שצמחו מאליהם, ומותרים באכילה מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קידוש החודש, ונסתיים הפרק בדין אין קובעין חדשים בחוץ לארץ.

א. **חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה הֵם חֲדָשֵׁי הַלְבָנָה²**, שֶׁנֶּאֱמַר: **עֲלֵת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ³**, וְנֶאֱמַר: **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים. כִּן אָמְרוּ חֲכָמִים⁴**: הֲרָאָה לֹא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה דְּמוֹת לְבָנָה וְאָמַר לוֹ: **כִּזָּה רֵאָה וְקִדְשׁ⁵**. וְהַשָּׁנִים שֶׁאֵנּוּ מְחַשְׁבִּין הֵם שְׁנֵי הַחֲמָה⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: **שָׁמֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֵבִיב⁷**.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... הֲרָאָה לֹא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה דְּמוֹת לְבָנָה, וְאָמַר לוֹ: כִּזָּה רֵאָה וְקִדְשׁ".

וצריך להבין מדוע שניה ממקור הדברים במכילתא דרשב"י על הפסוק "החודש הזה לכם" "הראה לו הקב"ה למשה באצבע דמות הלבנה כו"ו ולא הזכיר כלל שהראהו במראה הנבואה. ובפרט, שהלשון "כזה ראה וקדש" הוא ציווי על קידוש החודש על ידי בית דין שנעשה בכל הדורות על ידי ראיית הלבנה בפועל ממש. ופשיטא שאם יבואו עדים ויאמרו שראו את מולד הלבנה במראה הנבואה אין מקדשים על פיהם.

והביאור בזה: במכילתא הקשה "והלא כל הדברות שנתדבר למשה לא נתדבר עמו אלא ביום, החודש הזה הראהו בלילה. וכיצד היה מדבר עמו ביום והראהו בלילה, שנדבר ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשכה". אמנם תירוץ זה היה קשה לרמב"ם שהרי מיד אחר הציווי על קידוש החודש נאמר ציווי קרבן פסח – "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית" – פרשה ארוכה עם כל פרטי הדינים של קרבן פסח, ובפשטות הכתובים נאמרו שניהם בהמשך אחד שהרי לא מצינו שהיתה קריאה נוספת ודיבור נוסף אלא קריאה ודיבור אחד – "וידבר ה' אל משה ואל אהרן גו' החודש הזה לכם גו' בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'", וא"כ קשה היאך "נדבר עמו ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשיכה" שהרי מה שאמר לו "ויקחו להם שה כו"ו" היה כבר בחשיכה, ובגלל קושי זה כתב הרמב"ם שהראהו במראה הנבואה, וממילא כל הדיבור אל משה היה ביום, כולל הדיבור "ויקחו להם שה גו'" ומה שהראהו הלבנה היה במראה הנבואה.

ראיה להסבר זה מצינו בגמרא במסכת פסחים ששאלה "וממאי דבריש ירחא קאי, דילמא בארבעה או בחמשה בירחא קאי" והלא פשיטא לכו"ע שהדיבור היה בר"ח שנתקשה משה בראיית הלבנה. ועל פי האמור מובן שמכוון שהראהו במראה הנבואה הרי שיכול להיות גם בחמשה בניסן.

(יין מלכות ספר זמנים סימן לט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

י. **שְׁקָלִים שְׁלֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶן לְכָל קְרִבְנוֹת הַצָּפוּר - מוֹצֵיאִין אֶת הָרְאוּי לָהֶם מִקְדָּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת; אֲבָל אֵין בְּדֵק הַבַּיִת מוֹצֵיא אֶת הָרְאוּי לוֹ מִקְדָּשֵׁי הַמְּזוֹבַח²⁴**.

(24) ופירושה לדעת רבינו היא, שאם נחסר מעות לקדשי מזבח לוקחים את החסר מקדשי בדק הבית אבל לא להיפך. והראב"ד חולק עליו.

יא. **מְשִׁינֵיעַ רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן, אֵין מְקַרְבִּין קְרִבְנוֹת צָפוּר אֲלֵא מִתְרוּמַה חֲדָשָׁה. וְאִם לֹא בָּאָה הַחֲדָשָׁה - לֹקְחִין מִן הַיִּשְׁנָה²⁵. לְפִיכָּה, אִם הִגִּיעַ רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן, וְיָשׁ עִמָּהֶן בְּהַמּוֹת לְתַמִּידִים מִתְרוּמַה יִשְׁנָה - פּוֹדִין אוֹתָן וְיוֹצֵאִין לְחֵלְזִין, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן תְּמִימִין²⁶, וְיִפְּלוּ דַמִּיָּהֶן לְתְרוּמַה יִשְׁנָה שֶׁמִּקְצֵין בָּהּ אֶת הַמְּזוֹבַח; שֶׁתִּנְאֵי בַּיִת דִּין הוּא עַל כָּל הַבְּהֵמוֹת שְׁלֹקְחִין לְתַמִּידִין, שְׁאִם לֹא יִהְיוּ צְרִיכִין לָהֶן - יֵצְאוּ לְחֵלְזִין.**

(25) "קרבנות ציבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה". (26) והלכה היא שאין קדשים יוצאים לחולין על ידי פדיון אלא אם כן נפל בהם מום.

יב. **וְכָּהֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּמוֹתֵי הַקְּטָרֶת²⁷: מְשִׁינֵיעַ רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן, מְחַלְלִין אוֹתוֹ עַל שְׂכַר הָאֲמִנִּין²⁸, וְחוֹזְרִין מְעוֹת הַשְּׂכָר לְקִרְצֵי הַמְּזוֹבַח, וְנוֹטְלִין הָאֲמִנִּין מוֹתֵי הַקְּטָרֶת בְּשִׂכְרָן, וְחוֹזְרִין וְלֹקְחִין אֶת הַקְּטָרֶת מִהֵן מִתְרוּמַה חֲדָשָׁה, כְּדִי לְהַקְרִיבָהּ מִמְּעוֹת תְּרוּמַה חֲדָשָׁה. וְאִם אֵין לָהֶן תְּרוּמַה חֲדָשָׁה - מִקְטִירִין אוֹתָהּ מִתְרוּמַה יִשְׁנָה²⁹.**

(27) שהלכה למשה מסיני שהקטורת תהיה במשקל שס"ח מנים, ואין מקריבים מהם אלא שנ"ד מנים לשנ"ד ימים של שנות הלבנה, מנה לכל יום, ועוד שלושה מנים יתירים שמקטירין ביום הכפורים בקדשי הקדשים, נשאר אחד עשר מנים יתירים בכל שנה. (28) מפטמי הקטורת ששכרם מתרומת הלשכה. (29) משנה שעברה.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת שְׁקָלִים

הַלְכוֹת קִדְוֹשׁ הַחֲדָשׁ

הוּא מְצוֹת עֲשֵׂה אַתָּה, וְהִיא: **לְחֹשֶׁב וְלִידַע וְלִקְבַּע בְּאֵי זֶה יוֹם תַּחֲלֵת כָּל חֲדָשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה¹**.

וּבְאוֹר מְצוֹה זו בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

(1) שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב) "וזו היא מצות קידוש החודש" (ספר המצוות, עשה קנג).

פָּרֵךְ רִאשׁוֹן

(1) נתבאר בו ההבדל בין חדשי הלבנה לחדשי החמה, ושמצוה מן התורה על ב"ד לחשב ולידע ולהודיע על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) הלבנה יש לה צורת כדור, והיא מקבלת אורה מן השמש. מכאן השינויים בגודל השטח המואר של הלבנה, המותנה במצב הלבנה כלפי השמש. המצב שבו השמש והלבנה נמצאות מעבר האחד של הארץ, מכונות זו למטה מזו על קו אחד, נקרא התקבצות הלבנה עם השמש. הירח נמצא אז בין הארץ ובין השמש. הצד המואר של הירח מופנה לשמש, והצד הבלתי מואר - לארץ. יום אחד לפני ההתקבצות, אין פס האור הצר של הלבנה הישנה נראה, מפני שהוא קטן מאד, ויום אחד אחר ההתקבצות - אין הפס הצר של אור הלבנה החדשה נראה - מאותה הסיבה. 16) רבי זירא בשם רב נחמן: עשרים וארבע שעות נסתרת הלבנה. לאנשי בבל נסתרת הלבנה הישנה בשש שעות; האחרונות, והחדשה - בשמונה עשרה השעות הראשונות; לאנשי ארץ-ישאל - הישנה בשמונה עשרה השעות האחרונות, והחדשה בשש השעות הראשונות (ראש השנה כ:). בשעות אלה אין הלבנה נראית, מכיון שקו האור שלה קטן מדי. הרמב"ם מדבר על "שני ימים" בדרך כלל (רוב המקרים), והתלמוד מדבר על "עשרים וארבע שעות" - מינימום (לחם-משנה). 17) כשהאיר זך היא נראית יותר מוקדם. 18) בדפוס רומי ר"מ, וכן בדפוס קושטא, חסירה המילה "מעט". 19) שתתקבץ עם השמש, כמבואר בהערה טו. 20) הלבנה לאחר חידושה, נמצאת תמיד במערב. 21) אין צורך לראות את הירח. 22) הזמן בין התקבצות אחת של השמש והירח עד ההתקבצות השניה הוא עשרים ותשעה יום, שתיים עשרה שעות, ארבעים וארבע דקות וחלק אחד. מכאן הוודאות שבליל שלושים ואחד כבר התחיל החודש החדש.

ד. הַדֵּשׁ שֶׁיְהִיָּה תִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים, וְיִרְאֶה יָרֵחַ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים - נִקְרָא הַדֵּשׁ חֹסֵר; וְאִם לֹא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ²³, וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר שְׁלֹשִׁים יוֹם - נִקְרָא הַדֵּשׁ מְעַבֵּר²⁴, וְנִקְרָא הַדֵּשׁ מְלֵא. וְיָרֵחַ שֶׁיִּרְאֶה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים - הוּא הַנִּקְרָא יָרֵחַ שֶׁנִּרְאָה בְּזַמְנוֹ²⁵; וְאִם נִרְאֶה בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְלֹא נִרְאֶה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים - הוּא נִקְרָא יָרֵחַ שֶׁנִּרְאָה בְּלֵיל עֶבְרוֹ²⁶.

23) בליל שלושים. אז יתחיל החודש החדש בליל שלושים ואחד. 24) בגלל תוספת היום לחודש שעבר. 25) ראש השנה כה, א. 26) ר"ה שם.

ה. אֵין רְאִית הַיָּרֵחַ מְסוּרָה לְכָל אָדָם²⁷ כְּמוֹ שֶׁבֵּית בְּרֵאשִׁית²⁸, שֶׁכָּל אֶחָד מוֹנֶה שֶׁשָּׂה וְשׁוֹבֵת בְּשַׁבְּעֵי²⁹; אֲלָא לְבֵית דִּין הַדְּבָר מְסוּר, עַד שֶׁיִּקְדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין³⁰ וְיִקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֵאשׁ הַדֵּשׁ - הוּא שֶׁיְהִיָּה רֵאשׁ הַדֵּשׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם³¹ - יְעִדוּת זו תִּהְיֶה מְסוּרָה לְכֶם.

27) כלומר, אין כל אדם רשאי לקבוע ראש-חודש ולעשות המועדים על פי ראייתו הוא. 28) הכוונה לכל השבתות, וההוספה "בראשית" באה כדי למנוע טעות, כי גם המועדים נקראים "שבת". 29) [ראה בפ"ב מהל' שבת הכ"ב].

2) שכל אחד מהם הוא "תשעה ועשרים יום, ושתיים-עשרה שעות, ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים (היינו ארבעים וארבע דקות וחלק אחד, לפי חשבון של שמונה-עשר חלקים בכל דקה), וזהו חדשה של לבנה" (להלן פ"ו, ה"ג). 3) כלומר בחידושו, וזה אפשר לומר על הלבנה בלבד, שאורה מתחדש אחרי שנעלם. [וכן לשון הרמב"ם ב'מאמר העיבור': "ומאחר שאמר הצור יתברך זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה, נתחייבנו למנות חדשינו בלבנה, כי באיזהו חודש יתבאר בו החידוש, ואין זה אלא ללבנה"]. 4) [מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי, פרשת בא (מהדורת הרי"ג אפשטיין ע' 8)]. 5) כשתראה את הלבנה בשיעור זה, תקדש אותו יום לראש חודש, הרי שהמדובר בחדשי הלבנה. 6) "שנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות" (להלן פ"ו, ה"ד). 7) כלומר "שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן" (סנהדרין יג:), וכן כתב רבינו להלן פ"ד, ה"א.

ב. וְכִמְהָ יִתְרָה שְׁנַת הַחֹמָה עַל שְׁנַת הַלְבָנָה? קְרוֹב מְאֹד עֶשְׂרִים יוֹם⁹. לְפִיכָךְ, כְּשִׁיתְקַבֵּץ מִן הַתּוֹסֵפֶת הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹ פְּחוֹת מְעַט אוֹ יוֹתֵר מְעַט - מוֹסִיפִין הַדֵּשׁ אֶחָד¹⁰, וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ הַשְּׁנָה שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים הַדֵּשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָאת שְׁנָה מְעַבְרָת¹¹. שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַשְּׁנָה¹² שְׁנַיִם עֶשְׂרִים הַדֵּשׁ וְכָךְ וְכָךְ יָמִים¹³, שֶׁנֶּאֱמַר: לְחֹדְשֵׁי הַשְּׁנָה - חֹדְשִׁים אֶתָּה מוֹנֶה לְשָׁנָה, וְאֵי אֶתָּה מוֹנֶה יָמִים¹⁴.

8) כלומר שנה פשוטה שאין בה אלאשנים עשר חדש בלבד (להלן פ"ו, ה"ד). 9) המספר המדויק (להלן שם): "עשרה ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים". 10) כדעת רבן שמעון בן גמליאל (ראש השנה יט:). שעיבור השנה הוא חודש (ולא כדעת תנא-קמא שם, שאמר "שלושים יום"), כלומר "רצה חודש, רצה שלשים". וכן כתב רבינו להלן פ"ד ה"ז: "שהרשות לבית-דין להוסיפו מלא או חסר", וכדעת רב פפא שם. 11) דוגמת אשה שנוסף לה עובר, שנקראת "מעוברת". 12) כל שנה ושנה. 13) "קרוב לאחד עשר יום", כנ"ל, במקום חודש אחד נוסף אחת לשתיים או לשלוש שנים. 14) מגילה ה, א.

ג. הַלְבָנָה נִסְתַּרְתַּת בְּכָל חֹדֶשׁ¹⁵ וְאֵינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי יָמִים¹⁶, אוֹ פְּחוֹת¹⁷ אוֹ יוֹתֵר מְעַט¹⁸; כְּמוֹ יוֹם אֶחָד קֹדֶם שֶׁתִּדְבַּק בְּשֶׁמֶשׁ¹⁹ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ, וְכְמוֹ יוֹם אֶחָד אַחֵר שֶׁתִּדְבַּק בְּשֶׁמֶשׁ וְתִרְאֶה בְּמַעְרֵב²⁰ בְּעֶרֶב. וּבְלֵיל שֶׁתִּרְאֶה בְּמַעְרֵב אַחֵר שֶׁנִּסְתַּרְתָּה - הוּא תְּחִלַּת הַחֹדֶשׁ, וּמִזִּמְנֵן מְאֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם; וְאִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ לֵיל שְׁלֹשִׁים - יְהִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְאִם לֹא יִרְאֶה - יְהִיָּה רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְיְהִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים מְחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר. וְאֵין נִזְקָקִין לְיָרֵחַ²¹ בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, בֵּין שֶׁנִּרְאֶה בֵּין שְׂלֵא נִרְאֶה; שְׂאֵין לָךְ הַדֵּשׁ לְכָנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם²².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרמב"ם ב'ספר המצוות' מצוה קנב בשם המכילתא [ובפ"ד מהל' תפילין ה"י, הביאה לענין תפילין, וצ"ע].

ח. אין מחשבין וקובעין חדשים ומעפרין שנים אלא בארץ ישראל⁴⁷, שנאמר: כי מצוין תצא תורה, ודבר ה' מירושלים⁴⁸. ואם היה אדם גדול בחכמה, ונסמך בארץ ישראל, ויצא לחוץ לארץ, ולא הניח בארץ ישראל פמותו - הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעפר שנים בחוצה לארץ⁴⁹. ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול פמותו, ואין צריך לומר גדול ממנו - הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחוצה לארץ⁵⁰; ואם עבר וקבע ועבר - לא עשה פלוס⁵¹.

(47) כל זה יוצא מן הסיפור על חנינא בן אחי רבי יהושע, שהיה מעבר שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ, ומיחו בו חכמים (ברכות סג.). (48) שם סג, ב. (49) כן עשה רבי עקיבא (שם סג.). (50) גם המעשה ברבי חנינא היה כך, שכשירד לגולה לא הניח כמותו בארץ ישראל, ובינתיים "נעשו הגדיים יתישים", כלומר גדולים בחכמה כמוהו (שם). (51) שם.

פרק שני

(1) ביאר בו רבינו מי הם הכשרים להעיד בקידוש החודש, קלקול הבייתוסים בזה, כיצד מקבלים העדים. ונסתיים הפרק בדיון קידוש החודש בשוגג ובטעות.

א. אין פשר לעדות החדש אלא שני אנשים פשרים, הראויין להעיד בכל דבר ודבר²; אבל נשים ועבדים³ - הרי הן פשאר פסולי עדות, ואין מעידין. אב ובנו שראו את הירח - ילכו לבית דין להעיד; לא מפגי שעדות החדש פשרה פקרובים⁴, אלא שאם ימצא אחד מהן פסול, מפגי שהוא גזלן וכיוצא בו משאר הפסולות⁵ - יצטרף השני עם אחר ויעידו. וכל הפסול לעדות מדברי סופרים⁶, אף על פי שהוא פשר מן התורה⁷ - פסול לעדות החדש⁸.

(2) להוציא פסולים מדרבנן, כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים, שכשרים במקרים מסוימים, כגון להעיד על אשה שמת בעלה, אבל אינם כשרים בכל דבר ודבר. ולפיכך הם פסולים בקידוש החודש (ר"ה כב.). (3) גויים שמכרו עצמם לישראל, ומלו וטבלו לשם עבדות, ודינם בכל דבר כמו אשה. ועי' רמב"ם פ"ט מהל' עדות ה"ב וה"ד. (4) מחלוקת תנא-קמא ורבי יוסי ורבי שמעון (שם), ופסק כת"ק ורבי יוסי, שקרובים פסולים לעדות החודש. (5) גזלן פסול מן התורה, וכן כל מי שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה (רמב"ם פ"י מהל' עדות ה"ג וה"ד). (6) מדרבנן. (7) כגון המשחק בקוביא ומפריחי יונים (ר"ה כב.). (8) "זה הכלל: כל עדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינן כשרים לה" (שם), ומכיוון שאשה פסולה לעדות החודש, אף פסולי דרבנן פסולים לעדות החודש.

ב. דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש⁹;

(30) "מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד, שבת בראשית אין צריכה קידוש ב"ד" (נדרים עח:), כלומר מקדשים את החודש לשם קביעת המועדים, אבל אין מקדשים יום ראשון בשבוע, כדי לעשות שבת ביום השביעי. (31) המילה "לכם" מיתרת, וללמד באה ש"עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר קבלת עדי ראיה וקידוש החודש מסורים לחשובי הדור בלבד, כגון משה ואהרן, הנזכרים בפסוק הקודם "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן" (ראש השנה כב.).

ו. בית דין מחשבין בחשבונות³² פדרך שמחשבים האיציטגנינים³³, שיודעין מקומות הפוככים³⁴ ומתהלכים³⁵, וחוקרים ומדקדקים³⁶, עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו, שהוא ליל שלשים, או אי אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה - יושבין ומצפין לעדים כל היום פלו, שהוא יום שלשים. אם באו עדים, ודרשום וחקרום פהלקה³⁷ ונאמנו דבריהם³⁸ - מקדשין אותו; ואם לא נראה, ולא באו עדים - משלימין שלשים³⁹, ויהיה החדש מעבר. ואם ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה - אין יושבים יום שלשים ואין מצפין לעדים. ואם באו עדים - יודעין בודאי שהן עדי שקר⁴⁰, או שנתאת להם דמות לבנה מן העבים⁴¹ ואינה הלבנה הודאית.

(32) עיי"ש כ, ב. (33) החוזים בכוכבים. (34) יש קרובים לשמש ולארץ, ויש רחוקים מהם. (35) מסלול ההקפה של הקרובים לשמש, קטן יותר ממסלול הכוכבים הרחוקים יותר. (36) בחשבון. (37) פרטי החקירה מובאים במשנה ראש השנה כג, ב. ועי' להלן פ"ב, ה"ד. (38) על-ידי התאמה לחשבון הבית-דין. (39) לחודש שיצא. (40) ראש השנה כג, ב. (41) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה..." (ראש השנה כה.).

ז. מצות עשה מן התורה על בית דין, שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושידורשו את העדים⁴² עד שיקדשו את החדש⁴³, וישלחו ויודיעו⁴⁴ שאר העם באי זה יום הוא ראש החדש, פדי שידעו באי זה יום הן המועדות⁴⁵; שנאמר: אשר תקראו אתם מקראי קדש, ונאמר: ושמרת את החקקה⁴⁶ הזאת למועדה.

(42) "ואומרים לו (=לעד): כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה..." (ראש השנה כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב, והערה ח. (43) כתוב "החודש הזה לכם" - "עדות זו תהא מסורה לכם" (ר"ה כב.), כלומר תפקיד בית-דין הוא לברר את אמיתות דברי העדים בכל הדרכים, גם על-פי החשבון וגם על-ידי חקירת העדים. (44) "על ששה חדשים השלוחין יוצאין..." (ר"ה יח.). (45) "על ניסן מפני הפסח - על אלול מפני ראש השנה, ועל תשרי מפני תקנת המועדות" (שם). (46) כרבי עקיבא שאמר: חזקה זו נאמרה לענין פסח (מנחות לו:). וכן הביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) במשנה ר"ה כב. כתוב: "משלחין אחר עמו", דהיינו זוג אחר - שני עדים (שם כב.). וכ"ה בתוספתא (צוקרמנדל ע' 210) "משלחין עדי עמו", בניגוד לדעת הירושלמי (ר"ה פ"ב ה"א) ש"אחר" היינו עד אחד ממש, כיון ש"בדין היה שלא יהו צריכין עדים, והן אמרו שיהו צריכין עדים, והן אמרו אחד נאמן". (21) מעידים עליהם שמכירים אותם ככשרים וכזכאים להעיד.

ד. בית דין מחשבין²² בדרךים שהאצטגנינין מחשבין בהם, ויודעין הלכנה, בשתראה בחדש זה, אם תהיה בצפון השמש או בדרומה²³, ואם תהיה רחבה או קצרה²⁴, ולהיכן יהיו ראשי קרניה נזיטין²⁵; וכשנבוא העדים להעיד, בודקין אותם²⁶: כיצד ראיתם אותה - בצפון או בדרום? להיכן היו קרניה נזיטות?²⁷ כמה הייתה גבוהה בראית עיניכם?²⁸ וכמה הייתה רחבה? אם נמצאו דבריהם מכוננין²⁹ למה שנודע בחדש - מקבלין אותם³⁰, ואם לא נמצאו דבריהם מכוננין - אין מקבלין אותם.

22) ראה למעלה פ"א ה"ו. 23) הלכנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון ופעם לצד דרום. 24) רוחב קו האור של חרמש הלכנה, משתנה בהתאם לקרבתה לשמש או לריחוקה ממנה. 25) לאיזה צד יהיו נוטים קרני האור של הלכנה, לצד צפון או לצד דרום. 26) ראש השנה כג, ב. 27) ר"ה שם. ועיין שם בפירושו הרע"ב ובפירושו המשניות להרמב"ם. 28) גבוהה מן האופק לפי ראות העין. 29) מתאימים. 30) ומקדשים את החודש על-פי עדי הראיה.

ה. אָמְרו הָעֵדִים: רְאִינוּהָ בַּמַּיִם³¹ או פְּעָעִים³² או בַּעֲשָׁשִׁית³³, או שָׂרְאוּ מִקְצָתוֹ בְּרִקְיעַ וּמִקְצָתוֹ בְּעֵבִים³⁴ או בַּמַּיִם³⁵ או בַּעֲשָׁשִׁית³⁶ - אֵין זֶה רְאִיָּה³⁷, וְאֵין מִקְדָּשִׁין עַל רְאִיָּה זֹאת. אָמַר אֶחָד: רְאִיתִי גְבוּהָ³⁸ בַּעֲיֵנַי³⁹ כְּמֹ⁴⁰ שְׁתֵּי קוֹמוֹת, וְאָמַר הַשֵּׁנִי: כְּמֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת הִיָּה גְבוּהָ - מִצְטָרְפִין⁴¹. אָמַר הָאֶחָד: כְּמֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת, וְהַשֵּׁנִי אָמַר: כְּמֹ חֲמֵשׁ - אֵין מִצְטָרְפִין⁴²; וּמִצְטָרְף אֶחָד מֵהֶם עִם שְׁנֵי שְׁעֵי עֵדִים קוֹמוֹת⁴³, או יְהִיָּה בִּינֵיהֶן קוֹמָה אֶחָת⁴⁴.

31) בנהר או במעין בבואה של הירח. 32) מאיר מבעד לעננים. 33) במנורת זכוכית שקופה, ראינו בבואה שלו. 34) מקצת החרמש הדק של הירח נראה ברקיע, ומקצתו מבעד לעננים. 35) מקצת החרמש הדק ברקיע, ומקצתו במים. 36) מקצת החרמש הדק ברקיע, ומקצתו בעששית. 37) שהרי לא ראה את הלכנה ממש אלא את דמותה במים או בעששית, וגם כשראה אותה דרך העננים - אינה ראייה ממש. 38) מן הארץ. 39) לפי ראות עיני. 40) בערך. 41) שבין שתי קומות לשלוש, אפשר לטעות. 42) כי עד כדי כך אין אדם טועה. 43) בראש השנה כד. אמרו: "מצטרפין לעדות אחרת", ובשבועות מח. פירש רבא: הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ראש חודש", שאם יבוא

שְׁאָפְלוּ קִדְשׁוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ עַל פִּי עֵדִים, וְנִמְצְאוּ זוּמְמִין בְּעֵדוֹת זֹו - הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ¹⁰. לְפִיכֵךְ הָיוּ בְּרֵאשׁוֹנָה¹¹ מְקַבְּלִין עֵדוֹת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל¹², שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל בְּחֻזְקַת פְּשׁוּרוֹת¹³ עַד שֵׁינִידַע לָךְ שֶׁזֶה פֶּסוּל. מִשְׁקָלְקָלוֹ הַבֵּית־וֹסִים¹⁴, וְהָיוּ שׁוֹכְרִין אֲנָשִׁים לְהַעֲיֵד שָׂרְאוּ, וְהֵם לֹא רְאוּ¹⁵, הַתְּקִינוּ¹⁶ שְׁלֹא יִקְבְּלוּ בֵּית דִּין עֵדוֹת הַחֹדֶשׁ אֲלָא מֵעֵדִים שְׁמִפְרִין בֵּית דִּין אוֹתָן שֶׁהֵם פְּשָׁרִים¹⁷, וְשִׁיְהִיוּ דוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִים בְּעֵדוֹת¹⁸.

9) לשאול אותם באיזו שעה ובאיזה מקום ראו את הלכנה. בדבר זה אין צורך מדין תורה, שהרי כל השאלות האלה אינן באות אלא לעשותם "עדות שאתה יכול להזימה" (הל' עדות פ"ב, ה"ה) וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות (הל' רוצח, פ"ב ה"ט), וכאן אפילו אם יזימו אותם, עדותם קיימת והחודש מקודש, כמו שמשיך הרמב"ם לבאר בהלכה זו (וראה למעלה פ"א ה"ז, שמצות-עשה לדרוש אותם היאך ראו את הלכנה, אם לפני החמה וכו', וראה לחם-משנה כאן). וראה בהערה דלהלן. 10) "ירושלמי" ר"ה פ"ג, ה"א: "קידשוהו ואחר-כך נמצאו העדים זוממין" הרי זה מקודש" (וראה כתובות כא: 'תוספות' ד"ה הנח). וכ"ה בתוספתא ר"ה, פ"ב, ה"א: "קידשו את החודש בזמנו ונמצאו עדים זוממין (שבאו עדים אחרים ואמרו להם היאך אתם מעידים כן, והלא באותו זמן עמנו הייתם במקום אחר) הרי זה מקודש". וראה להלן ה"י, שאם קידשו ב"ד את החודש והיו מוטעין - הרי זה מקודש. 11) לפני שקלקלו הביתוסיים. 12) אף אם לא הכירו אותו. 13) אף-על-פי שאין מכירים אותו. 14) תלמידי ביתוס, חבריהם של הצדוקים ונבדפוס רומי: "המינים", וכ"ה בכת"י במשנה ר"ה כב. ובפירושו רבינו נתן, אב הישיבה שם, ויתכן כי בדפוסים שלנו נשתנה ע"י הצנזורה. 15) כדי להטעות את החכמים. ופעם אחת, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, שיעידו עדות שקר בראיית הלכנה (ר"ה כב.). ופירש רש"י שחל אז ל' אור בשבת, והירח לא נראה בזמנו. ושכרום הצדוקים, שיעידו שראו את הירח בליל שבת, כדי שהנפת העומר תהיה ביום ראשון בשבוע, לחזק דעתם בפירוש הפסוק "ממחרת השבת יניפנו" (ויקרא כג, יא), שהכוונה ממחרת השבת ממש, בניגוד לדעת חז"ל, שהכוונה למחרת יום-טוב ראשון (ראה מנחות סה. וסו.). 16) חכמינו (ר"ה כב.). 17) שם. 18) באיזו שעה, ובאיזה מקום וכו' כתריס בפני עדי שקר. [והמקור הוא בר"ה כה: "נחקרו העדים", הרי שצריך לחקור אותם, ולפי דברי הירושלמי הנ"ל - על כרחנו שתקנת חכמים היא].

ג. לְפִיכֵךְ¹⁹, אִם לֹא יְהִיָּה בֵּית דִּין יוֹדְעִים אֶת הָעֵדִים שָׂרְאוּ אֶת הַיָּרֵחַ, מְשַׁלְּחִין אֲנָשִׁי הָעִיר שֶׁנִּרְאָה בָּהּ עִם הָעֵדִים שָׂרְאוּ עֵדִים אַחֲרֵיהֶם²⁰, שֶׁמִּזְכֵּין אוֹתָן²¹ לְבֵית דִּין, וּמוֹדִיעִין אוֹתָן שֶׁאֵלּוֹ פְּשָׁרִים הֵם, וְאַחַר כֵּךְ מְקַבְּלִין מֵהֶם.

19) מכיון שתיקנו לקבל עדות ממכירים בלבד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

64) מבלי להכנס לפרטי הדברים. (65) כי עדות זוג אחד מספיקה לקידוש החודש על-ידי בית-דין. (66) מלשון הכתוב (איוב יא, כ), "מפח נפש". כלומר מאוכזבים על שהטריחו עצמם לחינם. (67) שאם לא ישאלו אותם, יחדלו מלבוא.

ח. ואחר כך, אחר שתתקיים העדות, ראש בית דין אומר: מקדש! 68 וכל העם עונים אחריו: מקדש! מקדש! 69 ואין מקדשין את החודש אלא בשלשה 70, ואין מחשבין אלא בשלשה 71. ואין מקדשין אלא חדש שנראה בזמנו 72. ואין מקדשין אלא ביום 73; ואם קדשהו בלילה - אינו מקדש 74. ואפלו ראוהו בית דין וכל ישראל, ולא אמרו בית דין 'מקדש' עד שהשכה ליל אחד ושלושים 75, או שנחקרו העדים, ולא הספיקו בית דין לומר 'מקדש' עד שהשכה ליל אחד ושלושים 76 - אין מקדשין אותו, ויהיה החודש 77 מעבר, ולא יהיה ראש חדש אלא יום אחד ושלושים, אף על פי שנראית בליל שלשים; שאין הראיה קובעת, אלא בית דין שאמרו 'מקדש' הם שקובעין 78.

68) משנה, ר"ה כד, א. ובגמרא שם לומדים דין זה מן הפסוק (ויקרא כג, מד): "וידבר משה את מועדי ה'", שהרי משה רבינו היה ראש בית-דין. (69) כתוב: "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם" (שם פסוק ד'). "אתם" כתוב חסר ו', ועל כן אפשר לקרוא "אתם", והכוונה לעם כולו, שגם הוא יקרא "מקודש". ומכיון שכתוב "מקראי", בלשון רבים, צריכים שתי קריאות (גמרא שם). (70) "קידוש החודש... בשלשה" (סנהדרין י: ו'תוספתא' סנהדרין פ"ב). והטעם הוא משום שנאמר (שמות יב, א"ב): "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החודש הזה לכם", הרי שצריכים שנים (גם משה וגם אהרן), וכלל בידינו שאין בית-דין שקול (מספר זוגי), על כן מוסיפים עוד אחד, והרי כאן שלושה (ראש השנה כה, ב. ו'תוספות' שם). (71) החשבון, אימתי יחדש הירח, בר-סמך הוא רק כשנעשה על-ידי שלושה (סנהדרין י:). (72) בליל שלושים. זוהי דעת רבי אלעזר ברבי צדוק החולק על החכמים (ר"ה כד.), והלכה כמותו (שם). (73) לפי שנאמר (תהלים פא, ד"ה): "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". הוקשה תקיעת שופר למשפט: מה משפט ביום, אף קידוש החודש ביום (ר"ה כה:). (74) משנה וגמרא, ראש השנה, שם). (75) ואף-על-פי שראוהו כל ישראל, ונתפרסם הדבר שנראה הירח ביום שלושים, אין החודש מקודש עד שיקדשהו בית-דין (ר"ה שם). (76) ואף-על-פי שקבלת העדים וחקירתם נתקיימה ביום, לא אמרו שאמירת "מקודש" תהא כמו גמר דין בידי ממונות, שעושים אותו אפילו בלילה (שם). (77) שיצא. (78) ראה למעלה פ"א ה"ה. ואם רצו בית-דין מחר לקדשו על-פי עדים, יכולים לעשות כן (להלן פ"ג ה"ט").

עד אחר ויעיד כמו אחד מן השנים המכחישים זה את זה, הרי שני אלה יהיו כת של שני עדים נגד האחד, ונקבל את עדות הכת החדשה. (44) הברל של קומה אחת ביניהם, שזה אומר: ראיתו גבוה בעיני כמו שתי קומות, וזה אומר - כמו שלוש קומות.

ו. אמרו: ראינוהו בלא פגנה, וכיון שהתבונננו בו ונתבונננו לראותו להעיד שוב לא ראינוהו - אין זו עדות, ואין מקדשין עליה 45; שמא עבים נתקשרו 46 ונראו פלגנה, וכלו והלכו להם 47. אמרו עדים: ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית במזרח, קדם שמשעלה השמש 48, וראינוהו ערבית במערב בליל שלשים 49 - הרי אלו נאמנים 50, ומקדשין על ראיה זו, שהרי ראוהו בזמנו; אבל הראיה שאמרו שראוהו בשחרית - אין נזקקין לה, שאין אנו אחראין לראית שחרית, וכידוע שהעבים הם שנתקשרו ונראה להם פלגנה 51. וכן אם ראוהו בזמנו 52, ובליל עבורו 53 לא נראה - הרי אלו נאמנים 54; שאין אנו אחראין אלא לראית ליל שלשים בלבד.

45) ראש השנה כד, א. (46) "תנו רבנן, פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, ונראית דמות הלבנה" (ראש השנה כה.). כי עננים המוקרנים מקרני השמש - עלולים להראות כלבנה. (47) משום כך לא ראוהו כששוב התכוונו לראותו. (48) וזה הירח לפני המולד, שאז הוא מקדים את החמה. (49) אחרי המולד, הירח תמיד במערב (ראה למעלה פ"א, ה"ג). (50) זוהי מחלוקת רבי יוחנן בן גורי ורבן גמליאל (שם). ופסק רבינו כרבן גמליאל (פירוש המשניות' שם). (51) בגלל קרני השמש. (52) בליל שלושים. (53) בליל שלושים ואחד. (54) מחלוקת רבי דוסא בן הרקיס ורבן גמליאל (שם). ופסק כרבן גמליאל.

ז. כיצד מקדשין עדות החדש? 55 כל מי שראוי להעיד 56, שראה את הירח, בא לבית דין, ובית דין מכניסים אותו בליל למקום אחד 57, ועושים להן סעודת גדולות, כדי שיהיו העם רגילין לבוא. וזוג 58 שבא ראשון בודקין אותו ראשון 59 בבדיקות שאמרנו 60. מכניסין את הגדול 61 ושואלין אותו 62. נמצאו דבריו מכונים לחשבון - מכניסים את חברו. נמצאו דבריהם מכונים 63 - עדות קמת. ושאר כל הזוגות שואלין אותם ראשי דברים 64; לא שצריכים להם 65, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש 66, כדי שיהיו רגילין לבוא 67.

55) ראש השנה כג, ב. (56) שם כב, א. ועי' לעיל ה"א. (57) "חצר גדולה היתה בירושלים, ובית יעזק היתה נקראת, ולשם כל העדים מתכנסים" (שם כג:). (58) עדים. (59) שם. (60) למעלה ה"ד. (61) החשוב שבהם. (62) על פרטי ראיית הלבנה. (63) מתאימים אלו לאלו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקום שיש בו בית דין מהלף לילה יום או פחות - הולכין ומעידין, ואם היה ביניהן יתר על כן - לא ילכו; שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת, שפכר נתעבר החדש.²

2) שהרי "מאימים עליהם ומטריפים אותם בשאלות ומטריחים עליהם בבדיקות ומדקדקים בעדות ומשתדלים בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא שמו מעובר", ולפיכך כתב כאן שלא ילכו, שאפילו ילכו לא תהיה תועלת בעדותם.

ב. עדים שראו את החדש - הרי אלו הולכין לבית דין להעיד ואפלו היה שבת, שנאמר: אָשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'מוֹעֵד' דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת.³ לפיכך אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש החדש תשרי בלבד, מפני תקנת המועדות.⁴ ובזמן שבית המקדש קיים - מחללין על פלן, מפני קרבן מוסף שפכר ראש החדש והחדש, שהוא דוחה את השבת.⁵

3) בקרבן התמיד כתוב: "תשמרו להקריב לי במועדו", והוא קרב אפילו בשבת. מכאן לומדים שכל מקום שכתוב בו "במועדו" דוחה שבת. 4) פסח, יום הכפורים וסוכות. על סיון אין מחללים, אף-על-פי שיש בו חג השבועות, מפני שהוא תלוי בספירת העומר, וכיוון שנתקדש חודש ניסן ונקבע חג הפסח, ידעו ממילא מתי יהיה חג השבועות. 5) משום שכתוב "אלה תעשו לה' במועדיכם", וזה מוסב על קרבן ראש חודש, הנזכר באותה פרשה.

ג. פשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת, כך מחללין עמהן העדים שמזכין אותן בבית דין, אם לא היו בית דין מפירין את הרואין.⁷ ואפלו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אחד - הרי זה הולף עמהן ומחלל מספק,⁸ שפא ימצא אחר ויצטרף עמו.

6) המעידים עליהם שהם כשרים וזכאים להעיד. 7) ואף על פי שכל העדות הזאת אינה אלא מדרבנן, בכל זאת מותר לחלל על זה את השבת, שהרי בלי עדות זו לא יקבלו בית דין את העדים המעידים על החודש, מכיוון שאינם מכירים אותם. 8) "מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא". וכבר אשי שם, שפירש ש' נהוראי הלך לבדו להצטרף עם עוד אחד באושא, אף-על-פי שהיה ספק שמה לא ימצאו.

ד. היה העד, שראה את החדש בליל השבת, חולה - מרפיבין אותו על התמור,⁹ ואפלו במטה¹⁰. ואם יש להן אורב בדרן¹¹ - לוקחין העדים בידן כלי זין.¹² ואם היה דרן רחוקה - לוקחים בידם מזונות. ואפלו ראה גדול ונראה לכל - לא יאמרו: פשם שראינוהו אנתנו ראוהו אחרים, ואין אנו צריכין

ט. ראוהו בית דין עצמן בסוף יום תשעה ועשרים⁷⁹: אם עדין לא יצא כוכב ליל שלשים⁸⁰ - בית דין אומרים מקדש, שעדין יום הוא; ואם ראוהו בליל שלשים אחר שיצאו שני כוכבים⁸¹ - למחר⁸² מושיבין שני דינין אצל אחד מהם, ויעידו השנים בפני השלשה, ויקדשוהו השלשה⁸³.

79) ראיית בית-דין אינה פחותה מקבלת עדות - "לא תהיה שמיעה גדולה מראיה", ועל כן היא באה במקומה, אבל כשם שקבלת עדות אינה אלא ביום, כן ראיית בית-דין אינה מועילה אלא אם היא ביום, על כן אם ראוהו בית-דין בסוף יום תשעה ועשרים, בית-דין מקדשים, אבל אם ראוהו בליל שלושים, אין מקדשים על ראייה זו, אלא על סמך קבלת עדות למחרת (משנה וגמרא, ר"ה כה:). 80) יש מגיחים "אם עדיין לא יצא אלא כוכב אחד ליל שלושים" (רלב"ח, ועי' 'ספר קובץ' על הרמב"ם), שהרי אמרו (שבת לה:): "אמר רב יהודה אמר שמואל: כוכב אחד - יום, שנים - בין השמשות, שלשה - לילה". [ובדפוס רומי ר"מ ובדפוס קושטא, הגירסא: "אם עדיין לא יצא כוכב בליל (במקום "ליל") שלשים", וכן העתיק בעל הפירוש: ונראה שצ"ל: "כוכב ב (=כוכב שני) ליל שלשים"]. 81) כי שנים - בין השמשות, ספק יום וספק לילה כנ"ל. על כן מחמירים, ודנים אותו כדין לילה. 82) כי בלילה אין מקדשים, ואין מקבלים עדים, וגם ראייתם קבלת עדים, אינה ראייה. 83) ראש השנה כה, ב.

י. בית דין שקדשו את החדש - בין שוגגין⁸⁴, בין מטעין⁸⁵, בין אנוסים⁸⁶ - הרי זה מקדש⁸⁷, ותיבין הפל לתקן המועדות על היום שקדשו בו. אף על פי שזה יודע שטעו - חיב לסמך עליהם⁸⁸; שאין הדבר מסור אלא להם, ומי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמך עליהם, שנאמר: אָשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם יגומר.

84) שטעו בית-דין מאליהם. 85) שהוטעו על-ידי עדי שקר. 86) כגון בפקודת המלך. 87) שלש פעמים כתוב בתורה "אשר תקראו אתם" חסר ו' (ויקרא כג), על כן קורא רבי עקיבא "אתם" להדגיש, שהכל תלוי בבית-דין, אפילו שוגגין, אפילו מזידין, אפילו מוטעין (ר"ה כה:). אבל בספרא אמור פ"י - "אנוסים" במקום "מזידין". וכן העתיק רבינו ב'ספר המצוות', מצוה קנג. וראה ב'הגהות מיימוניות'. 88) שהרי רבי יהושע ידע, שרבן גמליאל הוטעה, ובכל זאת נאמר לו, שעליו לסמוך על רבן גמליאל (ר"ה שם).

~ יום חמישי ג' תמוז ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) נתבאר בו שעדות החודש דוחה את השבת ושמקבלים אותם כל היום, ועל ששה חדשים השלוחים יוצאים.

א. עדים שראו את החדש: אם היה ביניהם ובין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את החודש אפילו בסוף היום ולא דווקא בסמוך לשקיעת החמה.

ז. כְּשֶׁמַּעֲבִירִין בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ מִפְּנֵי שְׁלֹא בָּאוּ עֵדִים כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים, הָיוּ עוֹלִין לְמָקוֹם מוֹכֵן וְעוֹשִׂין בּוֹ סַעֲדָה בְּיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאִין עוֹלִין לְשֵׁם בְּלִילָה, אֲלֵא בְּנִשְׁפָּה קִדְּם עֲלוֹת הַשְּׁמֶשׁ²². וְאִין עוֹלִין לְסַעֲדָה זֹו פְּחֹת מַעֲשָׂרָה. וְאִין עוֹלִין לָהּ אֲלֵא בְּפֶת דָּגָן וְקִטְנִית, וְאוֹכְלִין בְּעֵת הַסַּעֲדָה. וְזוֹ הִיא סַעֲדַת מַצָּה שֶׁל עֶבֶר הַחֹדֶשׁ הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם²³.

(22) ומפרש רבנו שהכוונה לפני עלות השמש, וזהו בשעה שלא יום גמור ולא לילה גמור. (23) ומטרת הסעודה – לפרסם עיבור החודש מאחר שלא קדשוהו.

ח. בְּרֹאשׁוֹנָה, כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ, הָיוּ מְשִׂיאִין מִשְׁוֹאוֹת²⁴ בְּרֹאשֵׁי הַהָרִים, כְּדֵי שְׂיִדְעוּ הַרְחוֹקִים. מְשַׁקְּלְלוּ הַפּוֹתִים, שֶׁהָיוּ מְשִׂיאִין מִשְׁוֹאוֹת²⁵ כְּדֵי לְהַטְעוֹת אֶת הָעַם²⁶, הַתְּקִינוּ שִׁיְהוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין²⁷ וּמוֹדִיעִין לְרַבִּים. וּשְׁלוּחִים אֵלוּ אֵינָן מְחַלְלִין לֹא אֶת יוֹם טוֹב וְלֹא אֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר שַׁבָּת²⁸; שְׂאִין מְחַלְלִין אֶת הַשַּׁבָּת לְקִיּוּמוֹ, אֲלֵא לְקַדְּשׁוֹ בְּלַבָּד²⁹.

(24) מדליקים אבוקות אש ביום שלושים בערב (ליל היום השלושים ואחד), ואז ידעו הרחוקים, שיום השלושים היה ראש-חודש. ואם לא נראו המשואות, ידעו שהחודש שעבר מעובר. (25) במקרה שעברו בית-דין את החודש ולא השיאו משואות, השיאו הם [=הכותים] משואות בהריהם. (26) שהעם יחשוב שהחודש חסר. (27) ובטלו את המשואות. ובירושלמי אמרו, שרבי הוא שביטלן. (28) חילול שבת חמור מחילול יום-הכפורים; זה [=שבת] בסקילה וזה [=יום הכפורים] בכרת. (29) כלומר, לעדי החודש המקדשים את החודש מותר לחלל את השבת, אבל לא לשלוחים שהם רק מקיימים ומודיעים שהחודש כבר קודש.

ט. עַל שֶׁשָּׂה חֹדְשִׁים הָיוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין: עַל נִסְן - מִפְּנֵי הַפֶּסַח, וְעַל אָב - מִפְּנֵי הַתְּעֵנִית, וְעַל אֱלוּל - מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדֵי שְׂיִשְׁבּוּ מִצַּפִּין בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לְאֱלוּל³⁰; אִם נִדְּעָ לָהֶם³¹ שֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּית דִּין יוֹם שְׁלֹשִׁים - נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ בְּלַבָּד, וְאִם לֹא נִדְּעָ לָהֶם - נוֹהֲגִים יוֹם שְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ, עַד שְׂיִבֹּאוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תְּשָׁרֵי³². וְעַל תְּשָׁרֵי - מִפְּנֵי תְּקִנַת הַמוֹעֲדוֹת, וְעַל פֶּסַח - מִפְּנֵי תְּנַבְּהָ, וְעַל אֲדָר - מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וּבְזִמְן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָם יוֹצְאִין אֶף עַל אֵיזֶר - מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן³³.

(30) ומשום כך צריך לדעת אימתי ראש-חודש אלול. (31) למקומות הקרובים לירושלים. (32) ואז ידעו מתי ראש

לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת; אֲלֵא כָּל מִי שִׁירָאָה הַחֹדֶשׁ, וְיִהְיֶה רֹאשִׁי לְהַעֲדֵי, וְיִהְיֶה בֵּינוּ וּבֵין הַמָּקוֹם שֶׁקְּבוּעַ בּוֹ בֵּית דִּין לְלִילָה וְיוֹם אוֹ פְּחֹת - מַצָּה עֲלָיו לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְלִילָךְ וְלְהַעֲדֵי.

(9) אף-על-פי שחולה הריהו כמשא ואסור להוציא משא על הבהמה בשבת. (10) אף-על-פי שהמוציא חולה במיטה חייב מיתה. (11) כגון הכותים והבייתוסים שארבו לעדי החודש ועכבום, כדי להטעות את החכמים. (12) אף-על-פי שיש בזה מלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

ה. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ בְּכָל יוֹם שְׁלֹשִׁים¹³. פְּעַם אַחַת נִשְׁתַּהוּוּ הָעֵדִים מְלֻבֹּא עַד בֵּין הָעֲרֻפִים¹⁴, וְנִתְקַלְקְלוּ בַּמִּקְדָּשׁ¹⁵ וְלֹא יָדְעוּ מַה יַּעֲשׂוּ; אִם יַעֲשׂוּ עוֹלָה שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִים - שְׂמָא יִבֹּאוּ הָעֵדִים, וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיִקְרִיבוּ מוֹסֵף הַיּוֹם אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִים¹⁶. עָמְדוּ בֵּית דִּין וְהִתְקִינוּ, שְׁלֹא יִהְיוּ מְקַבְּלִים עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ אֲלֵא עַד הַמִּנְחָה¹⁷, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה שְׁהוֹת בְּיוֹם לְהַקְרִיב מוֹסֵפִין וְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִים וְנִסְפִיָּהֶם.

(13) רוצה לומר שהיו רשאים לקבל עדות החודש כל היום, אבל לא אירע שהעדים יאחרו כל כך. (14) כלומר, העדים באו אחר זמן שחייטת התמיד, שהוא בשמונה שעות ומחצה, כלומר, שלוש שעות וחצי לפני שקיעת החמה. ומכיוון שבתחילת הזמן לא באו העדים – נתבלבלו, כדלהלן. (15) לפני שבאו העדים. (16) וצריך לומר שהקריבו כבש התמיד על תנאי, שאם לא יבואו העדים, יהא לקרבן תמיד, ואם יבואו העדים – יהא לקרבן מוסף, אלא לפי שלא ידעו טיבו של קרבן, לא ידעו איזה שיר לומר עליו, אם של תמיד – של חול או של מוסף. (17) היא עת הקרבת תמיד שבין הערביים.

ו. וְאִם הִגִּיעַ מִנְחָה, וְלֹא בָּאוּ עֵדִים - עוֹשִׂין תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֻפִים¹⁸. וְאִם בָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעֵלָה - נוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וְלִמְחָר קֹדֶשׁ¹⁹, וּמְקַרְבִּין מוֹסֵף לְמָחָר, לְפִי שְׁלֹא הָיוּ מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ אַחַר מִנְחָה. מִשְׁחַרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַתְּקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּבַאי וּבֵית דִּינוֹ, שְׂיִהְיוּ מְקַבְּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ כָּל הַיּוֹם כְּלָוֶה²⁰; וְאֶפְלוּ בָּאוּ עֵדִים יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּסוֹף הַיּוֹם סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֶמֶד²¹ - מְקַבְּלִין עֲדוֹתָו, וּמְקַדְּשִׁין יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּלַבָּד.

(18) שאף אם יבואו עדים אחר המנחה, לא יקבלו אותם. (19) ופירש רש"י שהמדובר בראש השנה, שמכיוון שעד עכשיו נהגו בו בקדושה, שחששו שמא יבואו עדים ויקדשוהו, גומרים יום זה בקדושה, אף-על-פי שכבר נתברר שאין היום יום טוב. (20) כי הסיבה לתקנה הקודמת – הקלקול בקרבן – בוטלה. (21) כשישנה עדיין שהות לקבלת עדים ולדרישה וחקירה, אבל אם ראוהו חברי הבית-דין עצמם, שאין צורך בדרישה וחקירה, אפשר לקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁאֵר הָעֵם, שְׂבָא פְּדָרְפוּ וְאָמַר: אֲנִי שְׂמַעְתִּי מִפִּי
בֵּית דִּין שֶׁקִּדְשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם פְּלוּנִי - נֶאֱמַן⁴²,
וּמִתְקַנְיִן אֶת הַמוֹעֲדוֹת עַל פִּי; וְשֶׁדָּבַר זֶה דְּבַר הַעֲשׂוֹי
לְהַגְלוֹת⁴³, וְעַד אֶחָד פְּשׁוּר⁴⁴ נֶאֱמַן עָלָיו.

(41) רוכל. (42) "בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החודש - נאמן". (43) ובדבר העשוי להגלות אין אדם משקר. (44) ואף על פי שב"עדות אשה" (להעיד לאשה שמת בעלה), נאמנים אפילו פסולים לעדות, מטעם זה, שהוא עשוי להגלות - שם יש טעם נוסף: "שלא תישאר עגונה".

טו. בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים, והשמימו בנשף ועברו את החודש, כמו שבארנו בפסק זה, ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים⁴⁵ והעידו שראו את החודש בזמנו, שהוא ליל שלשים, ואפלו באו בסוף החודש - מאימין עליהן איום גדול, ומטריפים אותם⁴⁶ בשאלות, ומטריחין עליהן בבדיקות⁴⁷, ומדקדקין בעדותם⁴⁸, ומשפדלין בית דין שלא יקדשו חודש זה, הואיל ויצא שמו מעבר⁴⁹.

(45) ממקום רחוק. (46) מבלבלים את דעתם. (47) שאלות צדדיות בלתי חשובות. (48) בשאלות הנוגעות לעדות גופא. (49) שנתפרסם כמעובר.

טז. ואם עמדו העדים בעדותן⁵⁰, ונמצאת מכוונת, והרי העדים אנשים יודעים ונבונים⁵¹ ונהקרה העדות כראוי - מקדשין אותו, והוזרין ומונין לאותו החודש מיום שלשים, הואיל ונראה הירח בלילה⁵².

(50) וכל האימים לא השפיעו. (51) וכל השאלות לא בלבלו את דעתם. (52) כן היא משמעות המלה "מאימין", מאימין עליהם ומבלבלים אותם שלא יעידו, אבל אם לא נתבלבלו מקבלים עדותם.

יז. ואם הצרכו בית דין להניח חודש זה מעבר, כשהיה קדם שיבאו העדים אלו - מניחין. וזה הוא שאמרו: מעברין את החודש לצרף⁵³. ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה, ואמר: לעולם אין מעברין את החודש לצרף⁵⁴; הואיל ובאו עדים - מקדשין, ואין מאימין עליהן⁵⁵.

(53) וגם בזה פירש רבנו כשהחודש כבר נתעבר, ואחר כך באו עדי ראיה, שאין מקבלים עדותם, ומשאירים את החודש מעובר, אם יש צורך בכך. (54) והשנה סדורה: חודש אחד חסר וחודש אחד מלא, ואין מקום לעבר חודש נוסף לאיזה צורך שהוא. (55) "ואין מאימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו".

יח. יראה לי, שאין מחלקת החכמים בדבר זה אלא

חודש תשרי, ועל פיו יקבעו יום הכיפורים וסוכות. (33) פסח שני. ועל סיוון לא יצאו שלוחים, מפני שבועות, משום שזמנו קבוע, כי הוא תלוי בספירת העומר, והוא ביום החמישים לשני של פסח.

י. שלוחי ניסן ושלוחי תשרי אין יוצאין אלא ביום ראש חודש³⁴ אחר שתעלה השמש³⁵, עד שישמעו מפי בית דין 'מקדש'³⁶. ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים, כמו שבארנו, ושמעו מפי בית דין 'מקדש' - יוצאין מבערב. ושלוחי שאר הששה חודשים יש להם לצאת מבערב אחר שגראה הירח, אף על פי שעדין לא קדשו בית דין את החודש; הואיל ונראה החודש - יצאו, שהרי למחר בודאי מקדשין אותו בית דין.

(34) בחודש ניסן, אבל בתשרי אינם יכולים לצאת מחמת קדושת יום-טוב. (35) שקידוש החודש אינו אלא ביום. (36) כיוון שקביעת המועדים תלויה בהם, צריך שיתאמת להם הדבר יותר מבשאר החודשים.

יא. כל מקום שהיו השלוחין מגיעין, היו עושין את המועדות יום טוב אחד בפתוב בתורה; ובמקומות הרחוקים, שאין השלוחים מגיעין אליהם, היו עושין שני ימים מפני הספק³⁷, לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין את החודש אי זה יום הוא.

(37) והם נקראים "שני ימים טובים של גלויות".

יב. יש מקומות שהיו מגיעין אליהם שלוחי ניסן, ולא היו מגיעין להן שלוחי תשרי³⁸, ומן הדין היה שיעשו פסח יום אחד, שהרי הגיעו להן שלוחין ונדעו באי זה יום נקבע ראש חודש, ויעשו יום טוב של חג הספות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן השלוחין; וכדי שלא לחלק במועדות התקינו חכמים, שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים³⁹, אפלו יום טוב של עצרת⁴⁰.

(38) משום ששלוחי תשרי אינם מהלכים בראש השנה וביום הכפורים. (39) "גזירה ניסן אטו תשרי", שאם יעשו פסח יום אחד, יעשו גם סוכות יום אחד, שלא על פי השלוחים, ופעמים יטעו. (40) חג השבועות. אף-על-פי שאינו תלוי בקידוש ראש חודש סיוון אלא בספירת העומר.

יג. וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי? שני ימים. ששלוחי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי - מפני שהוא יום טוב, ולא בעשרי בו - מפני שהוא יום פפור.

יד. אין השלוחין צריכין להיותן שנים, אלא אפלו אחד נאמן. ולא שליח בלבד, אלא אפלו תגר⁴¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנת החמה ושנת הלבנה בעבודת האדם".

מטרתה של שנת העיבור היא להשוות שנת הלבנה לשנת החמה ואינו רק גדר ודין בפסח "כדי שיהיה הפסח בחודש האביב" אלא שנוגע גם לחשבון השנים שיהיו שני חמה.

וענינו בעבודת האדם: החמה היא משפיע והלבנה מקבל - "סיהרא לית לה מגרמה כלום" ומקבלת אורה מהחמה. והנה, בכל יהודי ישנם שני ענינים, משפיע ומקבל, ולדוגמא: בקבלת עול בכללות עניני התורה ומצוותיה הוא מקבל, ובמצות הצדקה הוא נותן. עבודתו של יהודי היא להשוות שנת החמה לשנת הלבנה, היינו שתמיד צריך שיהיה בשתי הבחינות כאחת. ולדוגמא: בזמן התפילה במצב של מקבל, יכול וצריך להיות גם משפיע באותו הזמן ולתת צדקה לעני הבא לבקשו בזמן התפילה, כי בכל רגע ורגע צריך להיות בשני הענינים יחד; מקבל וגם משפיע.

(על פי יין מלכות סימן מ"א
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

7) סנהדרין יא, ב. 8) בשנת החמה, ישנן ארבע תקופות: תקופת ניסן - התחלת האביב "היא השעה והחלק שתכנס בו השמש בראש מזל טלה" (להלן פ"ט, ה"ג); תקופת תמוז - התחלת הקיץ, "היות השמש בראש מזל סרטן" (שם); תקופת תשרי - התחלת הסתיו, "היות השמש בראש מזל מאזניים" (שם); תקופת טבת - התחלת החורף "היות השמש בראש מזל גדי" (שם). 9) כלומר, לאחר שהגיעה תקופת ניסן, וזו נקבעת על-ידי מהלך השמש. 10) ראש השנה כא, א: "שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא, כד חזית (כשתראה) דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן, עברה לההיא שתא ולא תחוש לה, דכתיב שמור את חודש האביב, שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן". ומכאן שמה שאמר רבן שמעון בן גמליאל בכרייתא בסנהדרין יא, ב: "על התקופה" - כוונתו שעל התקופה לבדה מעברין, ובגמרא שם נסתפקו בביאור דברי רשב"ג ('מאירי' עמ' 36, 37). וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר פ"ח שמעברין על התקופה לבדה ואין צורך בסימן נוסף ('אור שמח'). ועיין השגת רמ"ה 'ותוספות' ר"ה שם ד"ה עברה.

ג. וכן אם ראו בית דין שיעדין לא הגיע האביב¹¹, אלא עדין אפלי¹² הוא, ולא צמחו פרות האילן¹³ שידרפן לצמח בזמן הפסח - סומכין על שני סימנין אלו ומעברין את השנה¹⁴. ואף על פי שהתקופה קדם לשישה עשר בניסן - הרי הן מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי¹⁵ להקריב ממנו עמר התנופה בשישה עשר בניסן¹⁶, וכדי שיהיו הפרות צומחין בדרך כל זמן האביב.

בשאר ההדשים חוץ מן ניסן ותשרי, או פעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שפבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות; אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החדש⁵⁶ - מקבלין עדותן⁵⁷, ואין מאימין עליהן כלל; שאין מאימין על עדים, שהעידו על החדש שראוהו בזמנו, כדי לעברו.

56) שעדיין קביעת המועדים תלויה בהם. 57) ומקדשים החודש ביום השלשים.

יט. אבל מאימין על עדים שנתקלקלה עדותן, והרי הדבר נוטה וגנאי שלא תתקיים העדות ויתעבר החדש, מאימין עליהן כדי שתתקיים העדות ויתקיים החדש בזמנו. וכן אם באו עדים להזום את העדים שראוהו בזמנו קדם שקדשוהו בית דין⁵⁸ - הרי אלו מאימין על המזמין עד שלא תתקיים ההזמה ויתקדש החדש בזמנו.

58) כי אם נמצאו זוממין אחרי שקדשוהו בית-דין, הרי זה מקודש.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) כלל בו דיני עיבור השנה, ועל מה מעברין אותה, ושאינ מעברין אותה מר"ח ניסן, ואין מעברין בשנת רעבון ובשנת השמיטה.

א. שנה מעברת היא שנה שמוסיפין בה חדש. ואין מוסיפין לעולם אלא אדר², ועושין אותה שנה שני אדרין: אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה?³ מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן; שנאמר: שמור את החדש האביב - שיהיה החדש זה⁵ בזמן האביב, ולולא הוספת החדש הזה - הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים⁶.

2) ר"ה ז, א. וסנהדרין יב, א. ולמדו זאת ממכילתא (בא פרשה ב) מקידוש החודש: "מה חודש אין תוספת עיבורו אלא בסוף, אף שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף" (בחודש האחרון הוא אדר). 3) כלומר, למה צריך לעבר את השנה? 4) וגומר "ועשית פסח". 5) של פסח. 6) ראה למעלה פ"א ה"ב.

ב. על שלשה סימנין מעברין את השנה⁷: על התקופה⁸, ועל האביב, ועל פרות האילן. כיצד? בית דין מחשבין ויודעין, אם תהיה תקופת ניסן בשישה עשר בניסן או אחר זמן זה - מעברין אותה השנה, ונעשו אותו ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב⁹. ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר¹⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַקְהָל או רב הַפְּהַנִּים טְמֵאִים²⁹ - אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לָּהֶם פְּנָאֵי לְטַהַר וְיַעֲשׂוּ בְטַהַרְהָ, אֶלָּא יַעֲשׂוּ בְטַמְאָה³⁰. וְאִם עֵבְרוּ אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמָאָה³¹ - הָרִי זוּ מְעַבְרֶת³².

27) כי בגלל דברים אלה אין איש נמנע מלעלות לירושלים (רש"י בסנהדרין שם). (28) שם יב, א. (29) טומאת מת. וכלה אפר הפרה ואינם יכולים להטהר עכשיו (כן פירש רבינו בפירושו לתלמוד, מסכת סנהדרין, בשם רב האי, הביאו המפרש). (30) שרק יחיד טמא נדחה לפסח שני, אבל ציבור טמא אינו נדחה, אלא עושים את הפסח בזמנו בטומאה (פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א). (31) מפני הטומאה לחוד. (32) סנהדרין יב, ב. "מפני שהטומאה לא הותרה בציבור, אלא באיסורה עומדת ודחוייה היא עתה מפני הדחק" (רמב"ם פ"ד מהל' ביאת מקדש הט"ו). ועי' בסוגיית הגמרא בסנהדרין שם.

ז. יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין מְעַבְרִין בְּשִׁבְלֵן כְּלָל³³, אֶבֶל עוֹשִׂין אוֹתָן סַעֲדָה³⁴ לְשָׁנָה שְׂצָרִיכָה עֵבּוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוּ מִפְּנֵי הָאֶבֶב וּפְרוֹת הָאֵילָן. וְאֵלוּ הֵן³⁵: מִפְּנֵי הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים שְׂעֵדִין לֹא נוֹלְדוּ אוּ שְׂהֵן מְעֹט, וּמִפְּנֵי הַגְּזוּלוֹת שְׂלֹא פָּרְחוּ. אֵין מְעַבְרִין בְּשִׁבְלֵן אֵלוּ, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים מְצוּיִין לְפָסְחִים, וְהַגְּזוּלוֹת מְצוּיִין לְרֵאֲיָה³⁶ אוּ לְמֵי שְׂנַתְחִיב בְּקֶרְבֵן הַעוֹף³⁷; אֶבֶל עוֹשִׂין אוֹתָן סַעֲדָה לְשָׁנָה.

33) אפילו כשסימנים אלה מזדמנים ביחד. (34) להסביר את הצורך בחודש העיבור, למען לא יהיה הדבר קשה על הציבור (עי' 'מאירי'). (35) שם יא, א. (36) עולת ראייה שמביאים בשלש הרגלים, והיא באה גם מעוף, עי' הל' חגיגה פ"א, ה"א. 'ראייה' על שם הפסוק "...ולא יראה את פני ה' ריקם..." (דברים טז, טז). (37) כגון יולדות (ויקרא יב, ח), והיו משהות את הבאת קרבן עד הרגל.

ח. כִּיצַד עוֹשִׂין אוֹתָן סַעֲדָה לְשָׁנָה? אוֹמְרִין: שָׁנָה זוּ צָרִיכָה עֵבּוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה שְׂמִשְׁכָּה³⁸, אוּ מִפְּנֵי הָאֶבֶב וּפְרוֹת הָאֵילָן שְׂלֹא הִגִּיעוּ³⁹, וְעוֹד שְׂהַגְּדִיִּים קְטָנִים וְהַגְּזוּלוֹת רְפִים.

38) שמעברין עליה לבד (למעלה ה"ב). (39) שמעברין על שני סימנים אלו (למעלה ה"ג).

ט. אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בְּמִזְמַנִּין לָהּ⁴⁰. כִּיצַד? יֹאמַר רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴¹ לְפָלוּנִי וּפְלוּנִי מִן הַסְּנֵה־דְרִין: הֵיוּ מִזְמַנִּין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, שְׂנַחֲשִׁב⁴² וְנִרְאָה וְנִדַּע אִם שָׁנָה זוּ צָרִיכָה עֵבּוּר אוּ אִינָה צָרִיכָה; וְאוֹתָן שְׂהִזְמַנּוּ בְּלִבָּד הֵן שְׂמַעְבְּרִין אוֹתָהּ⁴³. וּבְכַמָּה מְעַבְרִין אוֹתָהּ? מִתְחִילִין⁴⁴ בְּשִׁלְשָׁה דְנִינִין מִכְּלָל סְנֵה־דְרִי גְדוֹלָה מִמֵּי שְׂפִסְכּוּ אוֹתָן⁴⁵. אָמְרוּ שְׂנַיִם: לֹא גִשָּׁב וְלֹא נִרְאָה אִם צָרִיכָה עֵבּוּר אִם לֹאוֹ⁴⁶, וְאָחַד אָמַר: גִּשָּׁב וְנִבְדַּק - בְּטַל יָחִיד

11) כלומר, עדיין לא התבשלה השעורה. השווה "אביב קלוי באש" (ויקרא ב, יד), ועי' מנחות פד, א. אבל "זמן האביב", כלומר תקופת ניסן באה בזמנה לפני טז בניסן, ועי' במפרש. (12) מתאחר לברוא. (13) מאיזו סיבה שהיא, אף-על-פי שכבר הגיעה תקופת ניסן. (14) סנהדרין יא, ב. (15) כלומר, בשתים משלוש הארצות הנזכרות להלן. (16) ויקרא כג, טו.

ד. וְעַל שְׂלֹשׁ אֲרָצוֹת הֵיוּ סוּמְכִין בְּאֶבֶב¹⁷: עַל אֶרֶץ יְהוּדָה, וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְעַל הַגְּלִיל. וְאִם הִגִּיעַ הָאֶבֶב בְּשְׁתֵּי אֲרָצוֹת מֵאֵלוּ, וּבְאַחַת לֹא הִגִּיעַ - אֵין מְעַבְרִין; וְאִם הִגִּיעַ בְּאַחַת מֵהֵן, וְלֹא הִגִּיעַ בְּשְׁתֵּים - מְעַבְרִין, אִם עֲדִין לֹא צְמַחוּ פְרוֹת הָאֵילָן¹⁸. וְאֵלוּ הֵן הַדְּבָרִים שְׂהֵן הָעֵקֶר שְׂמַעְבְּרִין בְּשִׁבְלֵן, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה הַשָּׁנִים שְׂנֵי הַחֲמָה¹⁹.

17) סנהדרין יא, ב. (18) שהרי דרושים שני הסימנים: (א) לא הגיע האביב בשתים מתוך שלוש הארצות; (ב) לא צמחו פירות האילן, ראה למעלה ה"ג. (19) כל שלושת הדברים קשורים בחמה, וכל עיקר העיבור בא לשם השוואת שנות הלבנה עם שנות החמה. ראה למעלה פ"א ה"א וה"ב.

ה. וְיֵשׁ שֵׁם דְּבָרִים אַחֲרִים, שְׂהֵיוּ בֵּית דִּין מְעַבְרִין בְּשִׁבְלֵן²⁰ מִפְּנֵי הַצָּרָה, וְאֵלוּ הֵן: מִפְּנֵי הַדְּרָכִים שְׂאִינֵן מְתַקְנִין, וְאֵין הָעֵם יְכוּלִין לְעֲלוֹת²¹ - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שְׂיִפְסְקוּ הַגִּשְׁמִים וְיִתְקַנוּ הַדְּרָכִים. וּמִפְּנֵי הַגִּשְׁרִים שְׂנֵהֲרִסוּ, וְנִמְצְאוּ הַנְּהָרוֹת מְפֹסְקִין וּמִוֹנְעִין אֶת הָעֵם²², וּמִסְתַּכְּנִים בְּעֶצְמָן וּמֵתִים²³ - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שְׂיִתְקַנוּ הַגִּשְׁרִים. וּמִפְּנֵי תַנּוּרֵי פְסָחִים שְׂאֶבְדוּ בְּגִשְׁמִים, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם לְעֲלוֹת אֶת פְּסָחֵיהֶם - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שְׂיִכְנוּ הַתַּנּוּרִים וְיִיבְשׂוּ²⁴. וּמִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל²⁵ שְׂנַעֲקְרוּ מִמְּקוֹמָן²⁶ וְעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם - מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לָּהֶם פְּנָאֵי לְהִגִּיעַ.

20) שם יא, א. ומעברים אפילו על אחד מהם ('תוספות' שם, ד"ה מפני). (21) לרגל. (22) מלעלות לרגל. (23) אלה שאינם נמנעים, ועולים לרגל. (24) של חרס היו, ויבישו אותם בשמש, ועיין תענית יט, א. (25) בני הגולה. ובגלל תושבי ארץ ישראל לא היה צורך לעבר, משום שהזמן בין ראש-חודש לפסח, הספיק להם להגיע לירושלים, אפילו לאלה שגרו במקום הרחוק ביותר מירושלים (עי' 'ש"ש' 'תוספות' ד"ה ומפני). (26) על מנת לעלות לירושלים. 'ומנין שמעברין את השנה על הגלויות שגלו ועדיין לא הגיעו? תלמוד-דומר: בני ישראל מועדי, עשה מועדות, שיעשו כל ישראל' ('תורת כהנים', אמור פ"ט; 'ירושלמי' סנהדרין פ"א, ה"ב).

ו. אֶבֶל אֵין מְעַבְרִין הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַשְּׂלֵג וְלֹא מִפְּנֵי הַצָּנָה²⁷, וְלֹא מִפְּנֵי גְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂעֵדִין לֹא נַעֲקְרוּ מִמְּקוֹמָם, וְלֹא מִפְּנֵי הַטְּמָאָה²⁸; כְּגוֹן שְׂהֵיוּ רַב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם ירצה הנשיא. בא ורצה - הרי זו מעברת, לא רצה - אינה מעברת.⁶¹ ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה.⁶² שהשכינה בתוכה,⁶³ שנאמר: לשכנו תדרשו; ואם עברה בגליל - מעברת. ואין מעברין אלא ביום; ואם עברה בגליל - אינה מעברת.⁶⁴

(60) ולא יספיק להגיע עד סוף אדר. (61) סנהדרין יא, א. (62) שם יא, ב. (63) בבית המקדש שבירושלים. (64) סנהדרין, שם. דין עיבור השנה כדן עיבור החודש. השווה למעלה פ"ב, ה"ח.

יג. יש לבית דין לחשב ולקבץ ולידע אי זו שנה תהיה מעברת בכל עת שירצה, אפלו לכמה שנים. אבל אין אומרים: שנה פלונית מעברת; אלא אחר ראש השנה הוא שאומר: שנה זו מעברת.⁶⁵ ודבר זה - מפני הדחק;⁶⁶ אבל שלא בפשע הדחק - אין מודיעין שהיא מעברת, אלא באדר הוא שאומר: שנה זו מעברת, והדש הפא אינו ניסן אלא אדר שני. אמרו לפני ראש השנה: שנה זו שתכנס מעברת - אינה מעברת באמירה זו.⁶⁷

(65) "אין מעברים את השנה לפני ראש השנה... אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד" (שם יב, א). לפני ראש השנה אין מודיעים, משום שעד הפסח עלולים לשכות, ויבואו לזולל בחמץ (רש"י שם, ד"ה אין מעברין). (66) כגון שיש חשש, שהשלטון הזר ימנע את העיבור בזמנו (רש"י, שם). (67) סנהדרין, שם.

יד. הגיע יום שלשים באדר ולא עברו עד דין השנה - לא יעברו אותה כלל.⁶⁸ שאותו היום ראוי להיות ראש חדש ניסן, ומשיכנס ניסן ולא עברו - אינן יכולים לעברו.⁶⁹ ואם עברה ביום שלשים של אדר - הרי זו מעברת.⁷⁰ פאו עדים אחר שעברו והעידו על הירח - הרי אלו מקדשין את החדש ביום שלשים, ויהיה ראש חדש אדר שני;⁷¹ ואלו קדשוהו קדם שיעברו את השנה - שוב לא היו מעברין, שאין מעברין בניסן.

(68) שם יב, ב. (69) "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) - "זה ניסן, ואין אחר ניסן" (שם). אם קבעו אותו ניסן, אי אפשר לעשותו אדר ולדחות את ניסן לחודש הבא. (70) כי כל זמן שלא באו עדים ולא קידשו, אין זה ניסן אלא אדר (שם). (71) כדעת רב נחמן, שם. ואף שעל-ידי הקידוש התברר שיום השלושים באמת ראוי להיות ראש-חודש ניסן, בכל זאת נשאר העיבור בתוקפו, ויום השלושים נעשה לראש-חודש אדר שני. ואף-על-פי שמוטב היה לעבר חודש אדר ולעשות יום שלשים ואחד לראש-חודש אדר שני, ואז היה עיבור השנה כשר מלכתחילה, בכל זאת מקדשים את החודש, כיון שבאו עדי ראיה, ועי' להלן פ"ח ה"א, ועי' אור שמח.

במעוטו.⁴⁷ אמרו שנים: נשב ונראה, ואחד אומר: לא נשב - מוסיפין עוד שנים מן המזמנים, ונושאים ונותנים בדבר.⁴⁸

(40) סנהדרין י, ב"א, א. כלומר מזמנים מבערב למחר - שהעיבור הוא ביום (להלן ה"ב). (41) הוא הנשיא, כדלהלן ה"ב. (42) עי' ה"ב. (43) שם יא, א. (44) כרבן שמעון בן גמליאל (סנהדרין ב.). (45) כלומר, אלה שנסמכו. (46) שדעתם היא שאינה צריכה עיבור. (47) ואין צורך לדון בשאלת העיבור. (48) אם צריכה עיבור או לא.

י. שנים אומרים: צריכה עבור, ושלשה אומרים: אינה צריכה - בטלו שנים במעוטן.⁴⁹ שלשה אומרים: צריכה עבור, ושנים אומרים: אינה צריכה עבור - מוסיפין שנים מן המזמנים לה, ונושאים ונותנים, וגומרים בשבעה.⁵⁰ אם גמרו כלם לעבר או שלא לעבר - עושין כמו שגמרו; ואם נחלקו - הולכים אחר הרוב.⁵¹ בין לעבר בין שלא לעבר - וצריך שיהא ראש בית דין הגדול, שהוא ראש ישיבה של אחד ושבעים, מקבל השבעה. ואם גמרו בשלשה לעבר - הרי זו מעברת;⁵² והוא, שיהא הנשיא עמהן או שירצה.⁵³ ובעבור השנה מתחילין מן הצד,⁵⁴ ולקדוש החדש מתחילין מן הגדול.⁵⁵

(49) ועומדים והולכים להם. (50) "שאינ המנין פחות משבעה" (שם י:). (51) "אחרי רבים להטות" (שמות כג, ב). (52) שם ב, א. (53) שם יא, א. (54) מן הקטן שבדיינים. הוא מתחיל ואומר: "הרי השנה מקודשת בעיבורה" ("ירושלמי" ראש השנה, פ"ב ה"ה; סנהדרין פ"א, ה"ב). ואין מתחילים מן הגדול, שמא יסמכו השאר על דעתו ולא יראו עצמם כדאים לחלוק עליו, כמו שאמרו בדיני נפשות (פ"י מהל' סנהדרין ה"ו). (55) "ראש בית-דין אומר מקודש" (ראש השנה כד, א. "ירושלמי" שם).

יא. אין מושיבין לעבור השנה לא מלף ולא פהן גדול.⁵⁶ מלף - מפני חילותיו ומלחמותיו, שמא דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר;⁵⁷ וכהן גדול - מפני הצננה,⁵⁸ שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר, פדי שלא יבוא תשרי בימי הקר, והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות.⁵⁹

(56) סנהדרין יח, ב. (57) מפני חילותיו, שמחלק להם סכום קצוב לשנה, דעתו נוטה לעבר. ומפני מלחמותיו, שישנם כאלה הפטורים שנה מלצאת לצבא - חתנים בשנה ראשונה לנישואיהם - דעתו נוטה שלא לעבר (ראה ברש"י לסנהדרין שם, ובהגהות הגאון האדרת"ל לרמב"ם). (58) סנהדרין, שם. (59) יומא לב, א.

יב. היה ראש בית דין הגדול, והוא הנקרא נשיא, בדרך רחוקה.⁶⁰ - אין מעברין אותה אלא על תנאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-פי שעכשיו אין יודעים עדיין, אם חודש העיבור יהיה מלא או חסר. (84) בארץ ישראל.

פָּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר בו שקביעות החודש ועיבור השנה אינם אלא בסנהדרין. ונמשך לדין יום טוב שני של גלויות.

א. כָּל מָה שֶׁאֲמַרְנוּ מִקְבִיעוֹת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ עַל הָרִאשִׁיָּה וְעִבּוֹר הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַזְּמַן אוּ מִפְּנֵי הַצֶּרֶף,⁷² אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֶלָּא סְנֵהֲדֵרִין שְׁבָאֲרֵין יִשְׂרָאֵל, אוּ בֵּית דִּין הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷³ שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶן הַסְּנֵהֲדֵרִין רְשׁוּת; שֶׁכֵּף נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים, וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁷⁴ לְמַדּוֹ אִישׁ מֵאִישׁ מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ, שֶׁכֵּף הוּא פְּרוּשׁ הַדְּבָר: עֲדוּת זוֹ תִּהְיֶה מְסוּרָה לְכֶם⁷⁵ וְכָל הָעוֹמֵד אַחֲרֵיכֶם בְּמִקְוָמְכֶם. אֲכָל בְּזִמְן שֶׁאֵין שָׁם סְנֵהֲדֵרִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵין קוֹבְעִין חֲדָשִׁים וְאֵין מְעַבְרִין שָׁנִים אֶלָּא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה שֶׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם.⁷⁶

2) למעלה פ"א. 3) למעלה פ"ד, ה"ב. 4) שם ה"ה. 5) [כן הוא במכילתא (בא פרשה ב): "רבי יאשיה אומר, מנין שאין מעברין את השנה אלא בבית-דין הגדול שבירושלים, תלמוד-לומר: ראשון הוא לכם". וכן הוא ב'ספר המצוות' מ"ע קנג, ו'בחינוך' מצוה ד]. 6) שהרי שנינו (סנהדרין ב.) "עיבור החודש בשלשה, עיבור השנה בשלושה". ועל כרחנו שזהו ברשות הסנהדרין. 7) מפי הקבלה, כי אין זה יוצא מתוך פשט הפסוק. 8) ראש השנה כב, א. 9) ע"י להלן פ"א.

ב. וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי⁷⁷ הוּא: שֶׁבְּזִמְן שֶׁיָּשׁוּ סְנֵהֲדֵרִין - קוֹבְעִין עַל פִּי הָרִאשִׁיָּה⁷⁸, וּבְזִמְן שֶׁאֵין שָׁם סְנֵהֲדֵרִין - קוֹבְעִין עַל פִּי הַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה שֶׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם, וְאֵין נִזְקְקִין לְרִאשִׁיָּה, אֶלָּא פְּעֻמִּים שֶׁיְהִיָּה יוֹם שְׁקוֹבְעִין בּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה הוּא יוֹם הָרִאשִׁיָּה, אוּ קֵדָם לוֹ בְּיוֹם אוּ אַחֲרָיו בְּיוֹם. וְזֶה שֶׁיְהִיָּה לְאַחַר הָרִאשִׁיָּה בְּיוֹם - פְּלֵא הוּא, וּבְאֲרָצוֹת שֶׁהֵן לְמַעַרְב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.⁷⁹

10) "שאינו לו רמז במקרא ואינו נקשר בו, ואי אפשר להוציאו בדרך מדרכי הסברא" (הקדמת רבינו לפירוש המשנה). 11) כי ברוב המקרים יום הקביעה, הוא קודם ליום הראיה, או יום הקביעה הוא יום הראיה. 12) ששם קודמת הראיה לראיית בני ארץ-ישראל, ע"י להלן פ"ח ה"א.

ג. וּמֵאִמְתִּי הַתְּחִילוּ כָּל יִשְׂרָאֵל⁸⁰ לְחַשֵּׁב בְּחֻשְׁבוֹן זֶה? מִסּוּף חֲכָמֵי הַגְּמְרָא, בְּעַת שֶׁחֲרָבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִשְׂאָר שָׁם בֵּית דִּין קְבוּעֵ. אֲכָל בְּיַמֵּי חֲכָמֵי מִשְׁנָה, וְכֵן בְּיַמֵּי חֲכָמֵי הַגְּמְרָא עַד יַמֵּי אַבְנֵי וְרַבָּא⁸¹ - עַל קְבִיעַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ סוֹמְכִין.

13) אפילו בחוץ-לארץ, אף-על-פי שאין קובעים חדשים

טו. אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה בַּשָּׁנָה רַעְבוֹן⁷²; שֶׁהַפֶּל רְצִים לְבֵית הַגְּרָנוֹת לְאָכַל וּלְחַיּוֹת, וְאֵי אֶפְשָׁר לְהוֹסִיף לָהֶן זִמְן לְאֶסוּר הַחֹדֶשׁ⁷³. וְאֵין מְעַבְרִין בְּשָׂבִיעִית⁷⁴; שֶׁיֵּד הַפֶּל שׁוֹלְטֵת עַל הַסְּפִיחִין⁷⁵, וְלֹא יִמְצְאוּ לְקַרְפֵּן הָעֵמֶר וּשְׂתֵי הַלֶּחֶם⁷⁶. וּרְגִילִין הָיוּ לְעֵבֶר בְּעֶרְב שְׂבִיעִית⁷⁷.

72) סנהדרין יב, א. 73) התבואה החדשה אסורה באכילה עד הקרבת העומר בט"ז בניסן פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ב. 74) סנהדרין, שם. וכנראה שרק בשביעית אין מעברין, אבל במוצאי שביעית מעברין, וכדעת רבן גמליאל (סנהדרין יב.). וראה ב'מאירי' עמ' 38. 75) כל הצומח בשדה מאליו בלי חרישה וזריעה, נקרא "ספיח" (ויקרא כה, ה) והוא אסור באכילה מדרבנן, שמא יבואו עוברי עבירה ויזרעו, ויאמרו: ספיחים הם (פ"ד מהל' שמיטה ה"ב). ולפי שאסורים באכילה, יד הכל שולטת עליהם להשחיתם ולקלקלם (וראה מה שכתב המפרש). 76) עומר בט"ז בניסן ושתי הלחם בעצרת, והם באים בשביעית מן הספיחין (ראה בפ"ד מהל' שקלים ה"ה, וב'תוספות' מנחות פד, א ד"ה שומרי). 77) כדי להוסיף חודש לעבודת האדמה (סנהדרין יב.).

טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה שֶׁאֲמַרוּ חֲכָמִים: אֵין מְעַבְרִין בַּשָּׁנָה רַעְבוֹן וּבְשָׂבִיעִית - שֶׁלֹּא יַעֲבֹרוּ בָהֶם מִפְּנֵי צֶרֶף הַדְּרָכִים וְהַגְּשָׁרִים וְכִיּוּצָא בָהֶם⁷⁸; אֲכָל אִם הִיָּתָה הַשָּׁנָה רִאשִׁיָּה לְהַתְּעַבֵּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוּ מִפְּנֵי הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן - מְעַבְרִין לְעוֹלָם בְּכָל זִמְנָן⁷⁹.

78) ראה למעלה ה"ה. ובדפוס רומי ר"מ, קושטא וויניציה, הגירסה: מפני "הצורך", והמלים "והדרכים והגשרים וכיוצא בהם" - אינן. והשווה להלן פ"ה, ה"א. 79) אפילו בשנת בצורת ואפילו בשביעית, כי שלושת הסימנים האלה הם העיקר, שבגללם מעברים את השנה (למעלה ה"ד). וראיה לכך, ממה שעיבר ר"ש בן יהוצדק בשנה השביעית (סנהדרין כו.), ועל כרחנו שזה היה מפני שלשה דברים אלו, וראה ב'תוספות' שם ד"ה לעבר ('אור שמח'). וראה בהשגת הרמ"ה.

יז. כְּשֶׁמְעַבְרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין אֲגָרוֹת לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַרְּחוֹקִים וּמְוִדְעִים אוֹתָן שֶׁעַבְרוּהָ, וּמִפְּנֵי מָה עֲבָרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנְּשִׂיא נִקְתְּבוּ⁸⁰, וְאֹמַר לָהֶן: יוֹדַע לְכֶם, שֶׁהַסְּכָמְתִי אֲנִי וְחִבְרֵי וְהוֹסְפָנוּ עַל שָׁנָה זוֹ פֶּךָ וְכָךְ. רָצוּ - תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁸¹, רָצוּ - שְׁלֹשִׁים יוֹם; שֶׁחֹדֶשׁ הָעֵבֶר הָרְשׁוּת לְבֵית דִּין לְהוֹסִיפוּ מְלֵא אוּ חֶסֶר⁸² לְאֲנָשִׁים הַרְּחוֹקִים שֶׁמְוִדְעִין אוֹתָם⁸³, אֲכָל הֵם⁸⁴ - לְפִי הָרִאשִׁיָּה הֵם עוֹשִׂים, אִם מְלֵא אִם חֶסֶר.

80) כלומר, בשמו. 81) ראש השנה יט, ב. וסנהדרין יא, א. 82) כרב פפא. וראה למעלה פ"א הערה י. 83) אף-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החשבון שמשבין אותו בקרוב, ויודעין שעת קבוצן בלא דקדוק, אלא במהלכם האמצעי³ - הוא הנקרא מולד; ועקרי החשבון - שמשבין בזמן שאין שם בית דין שיקבעו בו על הראיה, והוא חשבון שאנו מחשבין היום - הוא הנקרא עבור.

(2) וזהו הקיבוץ האמיתי. (3) וזהו הקיבוץ האמצעי. הסנהדרין חישה קודם את הקיבוץ האמצעי, וממנו הגיעה לקיבוץ האמיתי.

ב. היום והלילה - ארבע ועשרים שעות בכל זמן: שתיים עשרה ביום, ושתיים עשרה בלילה⁴. והשעה מחלקת לאלף ושמונים חלקים. ולמה חלקו השעה למנן זה? לפי שמנן זה יש בו חצי ורביעי ושמינית, ושליש ושתיים ותשוע, וחמש ועשור. והרבה חלקים יש לכל אלו השמות⁵.

(4) לענין חשבון המולד חושבים תמיד את היום לשתיים עשרה שעות וגם הלילה לשתיים עשרה שעות, ואין מתחשבים בתקופות השנה, שבהן היום לפעמים יותר משתיים עשרה שעות ולפעמים פחות משתיים עשרה שעות. שעה היא החלק העשרים וארבעה מן היום והלילה ביחד, און בלשון הקדמונים - חלק העשרים וארבעה של הזמן הדרוש לסיבוב אחד של הגלגל היומי. (5) ולא השתמשו בחלוקה המקובלת באסטרונומיה, היינו שעה אחת = ששים דקות. (6) המספר 1080 מתחלק למכפלות 3x9; 6x9, מה שאין כן המספר 360.

ג. משיתקבץ הירח והחמה לפי חשבון זה, עד שיתקבצו פעם שניה במהלכם האמצעי - תשעה ועשרים יום, ושתיים עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו, ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה. וזה הוא הזמן שבין כל מולד ומולד⁷, וזה הוא חדשה של לבנה.

(7) בין קיבוץ אחד למשנהו.

ד. שנה של לבנה - אם תהיה שנים עשר חדש מחדשים אלו, יהיה כללה: שלש מאות יום, וארבעה ותשעים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות ושלשה ושבעים חלקים; ואם תהיה מעברת, ותהיה השנה שלשה עשר חדש, יהיה כללה: שלש מאות ושמונים ושלשה יום, ואחת ועשרים שעות, וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים⁸. ושנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות. נמצא, תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעות, ומאתים וארבעה חלקים.

(8) בחשבון זה נחשב החודש השלושה עשר כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים בהתאם לחשבון הנ"ל.

מסוריא²⁶, כגון צור ודמשק ואשקלון²⁹ וכיוצא בהן, או מחוצה לארץ, כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן - עושין פמנהג אבותיהן שבידיהן: אם יום אחד - יום אחד, ואם שני ימים - שני ימים.

(26) יש אשר שלוחי תשרי אינם יכולים ללכת ארבעה ימים: שתי שבתות ור"ה ויום הכיפורים, ומהלכם אינו אלא עשרה ימים בלבד. ויש אשר יכולים ללכת אחד עשר יום, כגון אם ר"ה חל בשבת. אבל שלוחי כל תשרי ותשרי אינם מגיעים, אלא למרחק שאינו עולה על מהלך עשרה ימים. (27) שוודאי הגיעו אליהם השלוחים. (28) שרוד כבשה וצירפה לא"י ונקראת כיבוש יחיד, ואין דינה כארץ ישראל לכל דבר (ראה פ"א מהל' תרומות ה"ג). (29) שלא כבשוה עולי בבל, ואינה בתחום ארץ ישראל (ראה גיטין ב. ו'תוספות' שם ד"ה ואשקלון, וירושלמי' שביעית פ"ה ה"א). וצ"ע שכאן משמע שדינה כסוריא, ולהלן בפ"א מהל' תרומות ה"ט כתב רבינו שדינה כחוץ לארץ].

יב. מקום שבינו ובין ירושלים עשרה ימים או פחות מעשרה, והוא סוריא או חוצה לארץ, ואין להם מנהג; או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה - עושין שני ימים פמנהג רב העולם. וכל יום טוב שני - מדברי סופרים, ואפלו יום טוב שני של ראש השנה, שהכל עושין אותו בזמן הזה³⁰.

(30) ראה למעלה ה"ח.

יג. זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו, ואומרין שראש חדש יום פלוני יום טוב ביום פלוני - לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ³¹, ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה שאנו מחשבין - לגלות הדבר בלבד הוא, פנין שאנו יודעין שעל חשבון זה הן סומכין, אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא, וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבין.

(31) ברכות סג, א. משום שנאמר (ישעיה ב, ג): "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

~ יום שישי ד' תמוז ~

פרק ששי

(1) קיבוץ החמה והירח בדקדוק.

א. בזמן שעושין על הראיה, היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה², כדרך שהאצטגנינין עושין, כדי לידע אם יראה הירח או לא יראה. ותחלת אותו החשבון - הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לִידַע מִנֵּן הַיָּמִים, אֲלֵא לִידַע בְּאֵי זֶה יוֹם מִיָּמֵי
הַשָּׁבוּעַ וּבְאֵי זֶה שָׁעָה וְאֵי זֶה חֵלֶק יִהְיֶה הַמוֹלָד.

י. כָּל תְּשַׁע עֲשָׂרֵה שָׁנָה, שִׁיחִיו מִהֵן שֶׁבַע שָׁנִים
מִזְעָבוֹת וְשִׁתִּים עֲשָׂרֵה פְּשוּטוֹת, נִקְרָא מִחֲזוֹר.
וְלָמָּה סִמְכֵנוּ עַל מִנֵּן זֶה? שְׁבוּמֵן שְׂאֵתָה מִקְבֵּץ
מִנֵּן יָמֵי שִׁתִּים עֲשָׂרֵה שָׁנָה פְּשוּטוֹת וְשֶׁבַע מִזְעָבוֹת,
וְשִׁעוֹתֵיהֶן וְחִלְקֵיהֶן, וְתִשְׁלִיף כָּל אֶלְף וְשִׁמוֹנִים
חֲלָקִים - שָׁעָה, וְכָל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת - יוֹם,
וְתוֹסִיף לְמִנֵּן הַיָּמִים - תִּמְצָא הַכֹּל תְּשַׁע עֲשָׂרֵה שָׁנָה
מִשְׁנֵי הַחֲמָה, שְׁכָל שָׁנָה מִהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה
וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שְׁעוֹת בְּשָׁנָה, וְלֹא יִשְׂאָר מִמִּנֵּן לְמִי
הַחֲמָה בְּכָל תְּשַׁע עֲשָׂרֵה שָׁנָה חוּץ מִשְׁעָה אַחַת
וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְשִׁמוֹנִים וְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים. סִימֵן לָהֶם:
אתפ"ה.

יא. נִמְצָא בְּמִחְזוֹר שֶׁהוּא כְּזֶה, הַחֲדָשִׁים כְּלָם חֲדָשֵׁי
הַלְבָּנָה, וְהַשָּׁנִים שְׁנֵי הַחֲמָה. וְהַשָּׁבַע שְׁנֵים
הַמְּעָבוֹת שְׁכָל מִחְזוֹר וּמִחְזוֹר לְפִי חֲשׁוֹבֵן זֶה,
הֵם: שָׁנָה שְׁלִישִׁית מִן הַמִּחְזוֹר, וְשִׁשִּׁית, וְשִׁמִּינִית,
וְשִׁנֵּת אַחַת עֲשָׂרֵה, וְשִׁנֵּת אַרְבַּע עֲשָׂרֵה, וְשִׁנֵּת שֶׁבַע
עֲשָׂרֵה, וְשִׁנֵּת תְּשַׁע עֲשָׂרֵה. סִימֵן לָהֶם: גו"ח י"א
י"ד י"ז י"ט.

יב. כְּשִׁתְּקַבֵּץ שְׂאֵרֵי כָּל שָׁנָה מִשִּׁתִּים עֲשָׂרֵה שָׁנָה
הַפְּשׁוּטוֹת, שֶׁהִיא ד"ח תתע"ו, וְשְׂאֵרֵי כָּל שָׁנָה
מִשָּׁבַע שָׁנִים הַמְּעָבוֹת, שֶׁהִיא הכ"א תקפ"ט,
וְתִשְׁלִיף הַכֹּל שֶׁבַע שְׁבַע - יִשְׂאָר: שְׁנֵי יָמִים,
וְשֵׁשׁ עֲשָׂרֵה שְׁעוֹת, וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים
חֲלָקִים. סִימֵן לָהֶם: ב"ו תקצ"ה. וְזֶה הוּא שְׂאֵרֵי
הַמִּחְזוֹר.

יג. כְּשִׁיחִיף לָךְ יָדוּעַ מוֹלָד תְּחִלַּת מִחְזוֹר, וְתוֹסִיף
עָלָיו ב"ו תקצ"ה - יִצָּא לָךְ תְּחִלַּת הַמִּחְזוֹר
שְׂאֵרֵיו. וְכֵן מוֹלָד כָּל מִחְזוֹר וּמִחְזוֹר, עַד סוֹף
הָעוֹלָם. וְכִבְרָ אֲמַרְנוּ, שֶׁמוֹלָד תְּחִלַּת הַמִּחְזוֹר
הָרִאשׁוֹן הֵיךְ לְבַהֲרֵד. וּמוֹלָד הַשָּׁנָה הוּא מוֹלָד
תְּשַׁרְי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה¹².

12) כְּשֶׁהֲרַמְבַּ"ם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלִּים "מוֹלָד הַשָּׁנָה", כּוֹנֵנֵת
לְמוֹלָד חוֹדֵשׁ תְּשַׁרְי שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה.

יד. וּבְדִרְךָ הַזֹּאת תִּדַּע מוֹלָד כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה שְׂתַרְצָה,
וּמוֹלָד כָּל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ שְׂתַרְצָה, מִשָּׁנִים שְׁעָבְרוּ אוֹ
מִשָּׁנִים שְׁעֵתִידִים לְבֹא. כִּיֵּצֵד? תִּקַּח שְׁנֵי יְצִירָה
שְׁעָבְרוּ וְגַמְרוּ, וְתַעֲשֶׂה אוֹתָם מִחְזוֹרִין שֶׁל תְּשַׁע
עֲשָׂרֵה תְּשַׁע עֲשָׂרֵה שָׁנָה, עַד תְּשַׁרְי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה

ה. כְּשִׁתְּשַׁלֵּיף יָמֵי חֲדָשׁ הַלְבָּנָה שֶׁבַע שְׁבַע, שֶׁהֵן
יָמֵי הַשָּׁבוּעַ, יִשְׂאָר: יוֹם אֶחָד, וְשִׁתִּים עֲשָׂרֵה שְׁעוֹת
וְשֶׁבַע מֵאוֹת וְשִׁלְשָׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים. סִימֵן לָהֶם:
א"ב תשצ"ג. וְזוֹ הִיא שְׂאֵרֵי חֲדָשׁ הַלְבָּנָה⁹. וְכֵן
כְּשִׁתְּשַׁלֵּיף יָמֵי שְׁנַת הַלְבָּנָה שֶׁבַע שְׁבַע: אִם שָׁנָה
פְּשׁוּטָה הִיא - יִשְׂאָר מִמִּנָּה: אַרְבַּעַת יָמִים, וְשִׁמוֹנֵה
שְׁעוֹת, וְשִׁמוֹנֵה מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים חֲלָקִים. סִימֵן
לָה: ד"ח תתע"ו. וְזוֹ הִיא שְׂאֵרֵי שָׁנָה פְּשׁוּטָה¹⁰.
וְאִם שָׁנָה מִזְעָבוֹת הִיא - תִּהְיֶה שְׂאֵרֵיהָ: חֲמִשָּׁה
יָמִים, וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹת, וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה
וְשִׁמוֹנִים חֲלָקִים. סִימֵן לָהֶם: הכ"א תקפ"ט.

9) וּבְשִׁיעוֹר זֶה יִתְאַחַר הַמוֹלָד שֶׁל הַחֲדָשׁ הַבֹּא.
10) וּבְשִׁיעוֹר זֶה יִתְאַחַר הַמוֹלָד שֶׁל הַשָּׁנָה הַפְּשׁוּטָה הַבֹּא.

ו. כְּשִׁיחִיף עִמָּךְ יָדוּעַ מוֹלָד חֲדָשׁ מִן הַחֲדָשִׁים,
וְתוֹסִיף עָלָיו א"ב תשצ"ג - יִצָּא מוֹלָד שְׂאֵרֵיו,
וְתִדַּע בְּאֵי זֶה יוֹם מִיָּמֵי הַשָּׁבוּעַ וּבְאֵי זֶה שָׁעָה וּבְכַמָּה
חֲלָקִים יִהְיֶה.

ז. כִּיֵּצֵד? הֲרֵי שֶׁהֵיךְ מוֹלָד נִיֶּסֶן בְּאַחַד בְּשַׁבָּת,
בְּחֲמִשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם, וּמֵאָה וְשֶׁבַע חֲלָקִים - סִימֵן
לָהֶם: אהק"ו - כְּשִׁתְּוֹסִיף עָלָיו¹¹ שְׂאֵרֵי חֲדָשׁ
הַלְבָּנָה, וְהוּא א"ב תשצ"ג - יִצָּא מוֹלָד אֶיךָ בְּלִיל
שְׁלִישִׁי, חֲמִשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה, וְתִשַׁע מֵאוֹת חֲלָקִים.
סִימֵן לָהֶם: ג"ה תת"ק. וְעַל דִּרְךָ זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם,
חֲדָשׁ אַחַר חֲדָשׁ.

11) וּכְשִׁתְּחַסִּיר מִמֵּנוּ שְׂאֵרֵי זֶה, יִצָּא לָךְ מוֹלָד הַחֲדָשׁ
שֶׁלִּפְנָיו.

ח. וְכֵן כְּשִׁיחִיף עִמָּךְ יָדוּעַ מוֹלָד שָׁנָה זֹה, וְתוֹסִיף
שְׂאֵרֵיהָ עַל יָמֵי הַמוֹלָד - אִם פְּשׁוּטָה הִיא, שְׂאֵרֵי
הַפְּשׁוּטָה; וְאִם מִזְעָבוֹת הִיא, שְׂאֵרֵי הַמְּעָבוֹת - יִצָּא
לָךְ מוֹלָד שָׁנָה שְׂאֵרֵיהָ. וְכֵן שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, עַד
סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמוֹלָד הָרִאשׁוֹן שְׁמִמְנוּ תְּתַחֵל, הוּא
מוֹלָד שֶׁהֵיךְ בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה, וְהוּא הֵיךְ
בְּלִיל שְׁנֵי, חֲמִשׁ שְׁעוֹת בְּלִילָה, וּמֵאוֹתִים וְאַרְבַּעַת
חֲלָקִים. סִימֵן לָהֶם: בהר"ד. וּמִמֵּנוּ הוּא תְּחִלַּת
הַחֲשׁוֹבֵן.

ט. בְּכָל הַחֲשׁוֹבוֹת הָאֵלוּ שְׂתִדַּע מִהֵן הַמוֹלָד,
כְּשִׁתְּוֹסִיף שְׂאֵרֵי עִם שְׂאֵרֵי, כְּשִׁתְּקַבֵּץ מִן
הַחֲלָקִים אֶלְף וְשִׁמוֹנִים - תִּשְׁלִיף שָׁעָה אַחַת וְתוֹסִיף
אוֹתוֹ לְמִנֵּן הַשְּׁעוֹת, וְכִשִּׁתְּקַבֵּץ מִן הַשְּׁעוֹת אַרְבַּע
וְעֶשְׂרִים - תִּשְׁלִיף יוֹם וְתוֹסִיף מִמֵּנוּ לְמִנֵּן הַיָּמִים,
וְכִשִּׁתְּקַבֵּץ מִן הַיָּמִים יוֹתֵר עַל שֶׁבַע - תִּשְׁלִיף
שֶׁבַע מִן הַמִּנֵּן וְתַנִּיחַ הַשְּׂאָר; שְׂאֵיִן אֲנִי מְחַשְׁבִּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רק בליל יום הבא, ומשום כך קובעים ראש חודש ביום שלאחריו.

ג. פְּשִׁיחָהּ הַמּוֹלָד בְּחֻצֵי הַיּוֹם או אַחַר חֻצוֹת, וַיְדַחֶה לַיּוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ, אִם יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ מִימֵי אֲדָוָה - הָרִי זֶה נִדְחָה לְשֹׁאֲחֶרְיוֹ⁸, וַיִּהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ קְבוּעַ בְּשִׁלְשֵׁי מִיּוֹם הַמּוֹלָד. פִּיּוּז? הָרִי שְׁיִיחָהּ הַמּוֹלָד בְּשַׁבַּת בְּחֻצוֹת, סִימָן: זי"ח⁹ - קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּשִׁנָּה שְׁמוֹלְדָה פְּזָה בְּשִׁנֵּי בְּשַׁבַּת. וְכֵן אִם הָיָה הַמּוֹלָד בְּשִׁלְשֵׁי בְּחֻצוֹת או אַחַר חֻצוֹת - קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּחֻמֵּי שַׁבַּת.

8) בדפוס ויניציא, וכן בכת"י תימני, הגירסה היא: נדחה "לשל אחר אחריו", והשווה לשון הרמב"ם סוף ה"ו. 9) כלומר יום ד' - שבת, י"ח שעות. את השעות סופרים מהערב. חצות היום הוא שמונה-עשרה שעות מתחילת הערב.

ד. מוֹלַד תְּשֵׁרֵי שְׁיִצָּא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה¹⁰ בְּלֵיל שְׁלִישִׁי, בְּתִשְׁעַ שְׁעוֹת בְּלֵילָה, וּמֵאֲתָיִם וְאַרְבַּעָה חֻלְקִים מְשַׁעָה עֶשְׂרִית - סִימָנָה: ג"ט ר"ד - או יוֹתֵר עַל זֶה, אִם הִיָּתָה שְׁנָה פְּשׁוּטָה - דּוֹחִין אֶת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ¹¹, וְאִין קוֹבְעִים אוֹתוֹ בְּשִׁלְשֵׁי בְּשִׁנָּה זוֹ, אֲלָא בְּחֻמֵּי שַׁבַּת.

10) ע"י הלכה א', הערה א'. 11) שארית שנה פשוטה היא ד"ח תתע"ו (פ"ו, ה"ה). אם נקבע את ראש השנה ביום המולד, כלומר ביום השלישי, או ראש השנה הבאה יצא בשבת בחצי היום. 3 ימים, 9 שעות, 204 חלקים + 4 ימים, 8 שעות, 876 חלקים = 7 ימים, 181 שעות. בגלל מולד זקן ואד"ו נצטרך לדחותו ליום שני. ההפרש בין ר"ה אחד למשנהו, יהיה איפוא חמשה ימים (חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו). בשנה פשוטה, זה בלתי אפשרי, משום שבין ראש שנה אחת (פשוטה) לראש שנה שניה יש לא פחות משני ימים, ולא יותר מארבעה ימים (ע"י להלן פ"ח, ה"ז). משום כך, אם מולד תשרי הוא ג"ט ר"ד, דוחים את הקביעה ליום החמישי (בגלל אד"ו). ההפרש בין שתי הקביעות הוא שלושה ימים בלבד, וזה אפשרי.

ה. וְכֵן אִם יִצָּא מוֹלַד תְּשֵׁרֵי בְּיוֹם שְׁנִי, בְּשִׁלְשׁ שְׁעוֹת בְּיוֹם, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וְשִׁמּוֹנִים חֻלְקִים מְשַׁעָה רְבִיעִית - סִימָנָה בַט"ו תַּקפ"ט - או יוֹתֵר עַל כֵּן, אִם הִיָּתָה אוֹתָהּ הַשְּׁנָה מוֹצָאֵי הַמַּעֲבָרָה, שְׁהִיָּתָה הַשְּׁנָה הַסְּמוּכָה לָהּ שְׁעֵבְרָה מַעֲבָרָה - אִין קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּשִׁנֵּי בְּשִׁנָּה זוֹ, אֲלָא בְּשִׁלְשֵׁי¹².

12) שארית שנה מעוברת היא: ה' כ"א, תקפ"ט (לעיל פ"ו, ה"ה). אם המולד של תשרי הסמוך לשנה מעוברת שלפניו הוא ב' ט"ו תקפ"ט, אז מולד תשרי של אותה השנה המעוברת היה ביום השלישי בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו נדחה ליום חמישי. אם נקבע ראש-חודש תשרי של שנה זו שלאחרי השנה המעוברת ביום המולד שלו, היינו

- וְתִדַּע מִנֵּן הַמַּחְזוּרִין שְׁעֵבְרוּ, וּמִנֵּן הַשְּׁנִים שְׁעֵבְרוּ מִמַּחְזוֹר שְׁעֵדִין לֹא נִשְׁלַם. וְתַקַּח לְכָל מַחְזוֹר וּמַחְזוֹר בִּי"ו תַּקְצָה, וְלְכָל שְׁנָה וְשְׁנָה פְּשׁוּטָה מְשִׁנֵּי הַמַּחְזוֹר שְׁלֹא נִשְׁלַם - ד"ח תתע"ו, וְלְכָל שְׁנָה מַעֲבָרָה - הַכ"א תַּקפ"ט, וְתַקְבֵּץ הַפֶּל, וְתִשְׁלִיף הַחֻלְקִים - שְׁעוֹת, וְתִשְׁלִיף הַשְּׁעוֹת - יָמִים, וְהַיָּמִים תִּשְׁלִיכֶם שְׁבַעָה שְׁבַעָה, וְהַנְּשָׂאָר מִן הַיָּמִים וּמִן הַשְּׁעוֹת וְהַחֻלְקִים הוּא מוֹלַד שְׁנָה הַבָּאָה שְׁתַּרְצָה לִידַע מוֹלְדָה.

טו. מוֹלַד הַשְּׁנָה שְׁיִצָּא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה הוּא מוֹלַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּשֵׁרֵי, וְכַשְׁתּוֹסִיף עָלָיו אִי"ב תַּשְׁצ"ג - יִצָּא מוֹלַד מְרַחֲשׁוֹן, וְכַשְׁתּוֹסִיף עַל מְרַחֲשׁוֹן אִי"ב תַּשְׁצ"ג - יִצָּא מוֹלַד כְּסֵלוֹ, וְכֵן לְכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ זֶה אַחַר זֶה, עַד סוֹף הָעוֹלָם.

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) קביעת ראש חודש תשרי.

א. אִין קוֹבְעִין לְעוֹלָם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּשֵׁרֵי לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה², לֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבַּת³ וְלֹא בְּרַבִּיעִי בְּשַׁבַּת וְלֹא בְּעֶרֶב שַׁבַּת⁴. וְסִימָן לָהֶם: אד"ו. אֲלָא פְּשִׁיחָהּ מוֹלַד תְּשֵׁרֵי בְּאֶחָד מִשְׁלֹשֵׁי יָמִים הָאֵלּוּ - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ. פִּיּוּז? הָרִי שְׁהִיָּה מוֹלַד בְּאֶחָד בְּשַׁבַּת - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּשֵׁרֵי יוֹם שְׁנִי, וְאִם הָיָה מוֹלַד בְּרַבִּיעִי - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ יוֹם חֲמִישִׁי, וְאִם הָיָה הַמּוֹלַד בְּשִׁשִּׁי - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשַׁבִּיעִי⁵.

2) שמוספים אי"ב תשצ"ג על מולד אלול שלפניו. 3) ע"י סוכה מג, ב. 4) ע"י ראש השנה כ, א. 5) את הטעם לדחיה זו, שאין קובעים ראש-חודש תשרי בימי אד"ו, תמצא להלן בהלכה ד'.

ב. וְכֵן אִם יִהְיֶה הַמּוֹלָד בְּחֻצֵי הַיּוֹם או לְמַעֲלָה מִחֻצֵי הַיּוֹם⁶ - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ. פִּיּוּז? הָרִי שְׁהִיָּה מוֹלַד בְּיוֹם שְׁנִי בְּשֵׁשׁ שְׁעוֹת בְּיוֹם או יוֹתֵר עַל שֵׁשׁ שְׁעוֹת - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשִׁלְשֵׁי; וְאִם יִהְיֶה הַמּוֹלַד קֶדֶם חֻצֵי הַיּוֹם, אֲפִלוּ בְּחֻלְקֵי אֶחָד - קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם הַמּוֹלָד עֲצֻמוֹ⁷. וְהוּא, שְׁלֹא יִהְיֶה אוֹתוֹ הַיּוֹם מִימֵי אד"ו.

6) וזהו הנקרא "מולד זקן". 7) "נולד קודם חצות, בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה. לא נולד קודם חצות, בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה" (ראש השנה כ:). בתוך שש השעות הראשונות אחר המולד, אין החרמש של הירח החדש נראה, מפני שהוא קטן מדי. אחר שש שעות, אפשר שיראה כבר בארץ ישראל. אם נולד קודם חצות, אפשר שיראה הירח עוד ביום המולד. משום כך קובעים ראש החודש באותו יום המולד עצמו. אם נולד אחר חצות, יראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד', אז יחול יום הכיפורים ביום ו'. אם ראש השנה יהיה ביום ו', אז יחול יום הכיפורים ביום א' או מפני שמחת יום-טוב או שבת בירקות טריים (אם ראש השנה יחול ביום ו', אז גם סוכות יחול ביום ו' או אם ר"ה חל ביום א', עי' ר"ה כ.). אם ראש השנה יחול ביום א', אז יום הערבה יהיה בשבת, ולא יוכלו לקיים מצוות חיבוט הערבות (סוכה מג.). הרמב"ם הביין כנראה - וכך הביין גם רבינו חננאל - (עי' פירוש רבינו חננאל לראש השנה כ.), שנימוק זה איננו עיקר. הטעם האמיתי, כבוד מתים או שמחת יום-טוב הם סעד בלבד לדחיה, דוגמת טלאים וגדיים, שהם משמשים סעד בלבד בעיבור השנה (עי' למעלה פ"ד, ה"ז). בגלל הסעד של כבוד מתים או ירקות טריים לשבת או ליום-טוב, קבעו דווקא את ימי אד"ו לדחיה.

ח. ועקר שאר הארבע דחיות¹⁷ אלו הוא זה העקר שאמרנו, שהחשבון הזה במהלך אמצעי¹⁸. וראיה לדבר: שהמולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי¹⁹, פעמים רבות לא יראה ירח בליל חמישי ולא בליל ששי, מפלל שלא נתקבצו השמש והירח קבוצין אמתים אלא בחמישי.

(17 כלומר, הדחיות מפני מולד זקן, גטר"ד, בט"ו תקפ"ט שנשארו מארבע הדחיות. (18 עי' למעלה פ"ו, ה"א. העיקרון בכל ארבע הדחיות הוא אסטרונומי, עדי שהמולד האמצעי יפגע ביום הקיבוץ האמיתי. (19 נקט דוגמה של מולד תשרי שחל בגטר"ד, ובגלל אד"ו נדחה מיום ד' ליום ה'.

פרק שמיני

(1 ימי חדשי הלבנה.

א. חדשה של לבנה - תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים, כמו שבארנו²⁰. ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום, עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא²¹; שנאמר: עד חדש ימים. מפי השמועה למדו, שנים אמה מחשב לחדש, ואי אמה מחשב שעות²².

(2 למעלה פ"ו, ה"ג. (3 כלומר, חציו האחד של יום השלושים מחודש שעבר, וחציו השני מן החודש הבא. (4 מגילה ה, א.

ב. לפיכך עושין חדשי הלבנה, מהן חדש חסר ומהם חדש מלא. חדש חסר - תשעה ועשרים יום בלבד, ואף על פי שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות; וחדש מלא - משלשים יום, ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות. כדי שלא לחשב שעות בחדש, אלא ימים שלמים.

ג. אלו הנה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד, היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר, ויהיו ימי שנת הלבנה שלש מאות וארבעה

ב', ט"ו, תקפ"ט, אז בין שני ראשי שנה אלה יהיו שלושה ימים בלבד, זה בלתי-אפשרי, משום שבין ראש שנה מעוברת ולבין ראש השנה שלאחריה יש לא פחות מארבעה ימים ולא יותר מששה ימים (עי' להלן פ"ח, ה"ח). על כן דוחים את קביעת ראש-חודש תשרי, שמולדו ב', ט"ו, תקפ"ט ליום השלישי, כדי שבין שני ראשי שנים יהיה לכל הפחות הפרש של ארבעה ימים.

ו. הנה מולד השנה הפשוטה, שאמרנו שתדחה לחמישי, פחות חלק אחד, כגון שיצא סימנה ג"ט ר"ג או פחות מזה - קובעין אותה בשלישי. וכן אם הנה מולד מוצאי העבור ביום שני פחות חלק, כגון שהנה סימנה בט"ו תקפ"ח או פחות מזה - קובעין אותה בשני²³. נמצא דרך קביעת ראש החדש תשרי לפי חשבון זה כך הוא: תחשב ותדע המולד, באי זה יום יהיה, ובכמה שעות מן היום או מן הלילה, ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם, אלא אם כן הנה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת, או אם הנה המולד בחצות היום או אחר חצות, או אם הנה בר"ד חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יותר על זה, והיתה שנה פשוטה, או שהנה המולד בתקפ"ט חלקים משעה רביעית מיום שני, והיתה השנה פשוטה שאחר המעברת; שאם יארע באחד מארבעה דברים האלו - אין קובעין ביום המולד, אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו²⁴, כדרך שבארנו.

(13 משום שמולד תשרי של השנה הבאה לא יהיה מולד זקן, שהלא יצא בשבת לפני חצי היום. על כן אם מולד השנה הפשוטה הוא ג"ט ר"ג או פחות מזה, נקבע את ראש השנה ביום המולד, ביום השלישי. בין שני ראשי השנים יהיו שלושה ימים (מיום ג' עד יום שבת), ובשנה פשוטה זה אפשרי. אם מולד מוצאי העבור ביום שני פחות חלק, אז מולד השנה המעוברת שלפניה לא היה מולד זקן. הוא חל ביום השלישי לפני חצות, ויום המולד היה ראש השנה. על כן נוכל לקבוע את ראש השנה הפשוטה שלאחר המעוברת ביום השני. בין שני ר"ה יהיו חמשה ימים (בין יום ג' לבין יום ב'). (14 אם יום שלאחריו הוא אד"ו.

ז. ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו? לפי שהחשבון הזה הוא לקבוצין הירח והשמש בהלוכה האמצעי, לא במקום האמתי, כמו שהודענו²⁵, לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה, כדי לפגוע ביום קבוצין האמתי. כיצד? בשלישי קובעין, ברביעי דוחין, בחמישי קובעין בששי דוחין, בשבת קובעין, אחד בשבת דוחין, בשני קובעין²⁶.

(15 עי' למעלה פ"ו, ה"א. (16 הנימוק לדחיית אד"ו בתלמוד הוא, שלא תבאנה שתי קדושות רצופות זו אחר זו, מפני כבוד המתים שלא יסריחו (אם ראש השנה יהיה ביום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלושים יום (ועי' ראש השנה יט: ו'תוספות' שם ד"ה אדר).
 (13) "אדר הסמוך לניסן לעולם חסר" (ר"ה ט:).

ו. נשארו שני החדשים, שהן מרחשון וקסלו. פעמים יהיו שניהם מלאים, ופעמים יהיו שניהם חסרים, ופעמים יהיה מרחשון חסר וקסלו מלא¹⁴. וישנה שיהיה בה שני חדשים אלו מלאים, היא שנקראו חדשיה שלמים; וישנה שיהיה בה שני חדשים אלו חסרים, נקראו חדשיה חסרין; וישנה שיהיה בה מרחשון חסר וקסלו מלא, נקראו חדשיה פסדרין¹⁵.

(14) הסיבה לשינויים אלה, מבוארת למעלה בהלכה ג'. למטרה זו בחרו בתחילת השנה, בחדשים חשון וקסלו. בתשרי לא רצו לנגוע, והשאירו אותו קבוע לתמיד מפני החגים שבו (ועי' ערכין ט). (15) או "שנה סדורה", עי' להלן פרק יב.

ז. דרך ידיעת השנה אם חדשיה מלאים או חסרין או פסדרין לפי השבון זה, כך הוא: תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה, שתמצא לידע סדור חדשיה, כמו שבארנו בפרק שבועי, ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה, ותחשב מנין הימים שביניהן, חוץ מיום הקביעה של זה ושל זה; אם תמצא ביניהן שני ימים - יהיו חדשי השנה חסרין, ואם תמצא ביניהם שלשה ימים - יהיו פסדרין, ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים - יהיו חדשי השנה שלמים¹⁶.

(16) 1. שנה שחדשיה חסרים, יש בה 353 ימים. אם מנכים את יום הקביעה שלה, נשארים 352 יום, שהם 50 שבועות ושני ימים. 2. שנה סדורה, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 353 יום, שהם 50 שבועות ושלושה ימים. 3. שנה שחדשיה שלמים, לאחר ניכוי יום הקביעה, היא 354 יום, שהם 50 שבועות וארבעה ימים.

ח. במה דברים אמורים? פשהיתה השנה שתמצא לידע סדור חדשיה פשוטה; אבל אם היתה מעברת: אם תמצא בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה ימים - יהיו חדשי אותה שנה המעברת חסרים, ואם תמצא ביניהם חמשה ימים - יהיו פסדרין, ואם תמצא ביניהם ששה ימים - יהיו שלמים¹⁷.

(17) בשנה מעוברת, מוסיפים שני ימים לסימן של שנה פשוטה. במקום שנים, שלושה וארבעה ימים בפשוטה - באים ארבעה, חמשה וששה ימים במעוברת. הסיבה לכך נעוצה בחודש העיבור הנוסף, שהוא תמיד מלא (עי' למעלה ה"ה). שלושים יום הם ארבעה שבועות ועוד שני ימים.

ט. כיצד? הרי שרצינו לידע סדור חדשי שנה זו,

וששה חדשים חסרים וששה חדשים מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יותר על חצי היום, יתקבץ מהן שעות וימים, עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על המלאים⁵, ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על החסרים⁶.

(5) בשנה פשוטה - שבעה חסרים וחמשה מלאים. בשנה מעוברת - שבעה חסרים וששה מלאים, משום שאדר ראשון תמיד מלא (עי' ה"ה). (6) בשנה פשוטה - שבעה מלאים וחמשה חסרים. בשנה מעוברת - שמונה מלאים וחמשה חסרים (משום שסכום יתרות תשצ"ג חלקים שבכל חודש וחודש, אינו עולה בדיוק לעודף המלאים על החסרים, יש צורך להגדיל אחר-כך את מספר החסרים על המלאים).

ד. יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש בקשבון זה. אם היה החדש שעבר חסר - יהיה יום שלשים ראש חדש הבא, ואם יהיה החדש שעבר מלא - יהיה יום שלשים ראש חדש, הואיל ומקצתו ראש חדש⁷, ויהיה תשלום החדש המלא שעבר, ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא, וממנו הוא המנין, והוא יום הקביעה⁸. ולפיכך עושין ראשי חדשים בקשבון זה⁹, חדש אחד יום אחד בלבד וחדש אחד שני ימים.

(7) חציו השני של יום השלושים. (8) דין שני הימים, יום השלושים ויום השלושים ואחד, כדין ראש-חודש, אלא שספירת ימי החודש הבא מתחילה מן יום השלושים ואחד כיום ראשון של החודש. יום השלושים שייך לחודש שעבר. (9) מה שאינו כן כשמקדשים את החודש על פי הראיה. חודש שהוא לפי קביעתנו מלא, יכול על פי הראיה להיות חסר, וכן להיפך.

ה. סדר החדשים המלאים והחסרים לפי השבון זה¹⁰ כך הוא: תשרי לעולם מלא¹¹, וטבת לעולם חסר, ומטבת ואילך - אחד מלא ואחד חסר, על הסדר. כיצד? טבת חסר, שבט מלא; אדר חסר, ניסן מלא; אייר חסר, סיון מלא; תמוז חסר, אב מלא; אלול חסר. ובשנה המעברת - אדר ראשון מלא¹², ואדר שני חסר¹³.

(10) עי' הערה קודמת. (11) מכיון שיותר מחצי (י"ב שעות ותשצ"ג חלקים) של יום ל', שייך לתשרי, זקפו את כל יום ל' על חשבון תשרי. את החודש הבא עשו כ"ט יום (חסר), כלומר כחצי יום פחות מאורכו האמיתי של חודש הלבנה, כדי לאזן את כחצי היום שהוסיפו על החודש הקודם (על חודש מרחשון, עי' ה"ו). (12) הוא חודש העיבור. עודפי שנות החמה על שנות הלבנה מצטרפים כמעט בכל שנות העיבור ליותר מחודש הלבנה (עי' למעלה פ"ו, הי"א). משום כך, כנראה, עושים את אדר א' - חודש העיבור -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האחד ביום השלישי, ובמקרה השני – ביום החמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים וארבעה ימים. בשני המקרים אין חדשי השנה כסדרם. נניח שר"ה היה ביום שני. המולד המוקדם ביותר הוא שבת חצי היום. המולד המאוחר ביותר הוא יום שני בחצי היום פחות חלק, אם השנה שקדמה לה לא היתה מעוברת; ב' ט"ו תקפ"ח – אם השנה שקדמה לה היתה מעוברת (ב' ט"ו תקפ"ט במוצאי מעוברת דוחים את הקביעה, עי' פ"ז ה"ה). אם נוסף שארית השנה למולד המוקדם, יצא המולד הבא ביום חמישי. בין שני ר"ה יש שני ימים, כלומר חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית ליתר שני המולדות, יחול מולד ר"ה הבא ביום השבת. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. 2. שנה מעוברת. ר"ה היה בשבת. גבולות המולד הם: יום ה' בחצי היום – שבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה מעוברת (ה', כ"א, תקפ"ט) למולד המוקדם, יצא מולד ר"ה הבא ביום הרביעי. בגלל אד"ו נדחת הקביעה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. אם נוסף את השארית הנ"ל למולד המאוחר, יצא המולד של השנה הבאה ביום הששי, ובגלל אד"ו נדחת הקביעה ליום השבת. בין שני ר"ה יש ששה ימים. חדשי השנה אינם כסדרם. נניח שר"ה היה ביום השני. גבולות המולד הם: שבת בחצי היום – יום ב' חצי היום פחות חלק. מולד ר"ה הבא יהיה במקרה האחד יום ששי, והקביעה תידחה ליום השבת, ובמקרה השני ביום א', והקביעה תידחה ליום ב'. פעם יש בין שני ר"ה ארבעה ימים, ופעם – ששה ימים. בשני המקרים חדשי השנה אינם כסדרם. 1. (21) שנה פשוטה. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: גטר"ד – ה' בחצי היום פחות חלק. מולד השנה הבאה במקרה האחד יהיה שבת בחצי היום, ובגלל מולד זקן ואד"ו תידחה הקביעה ליום השני. בין שני ר"ה יש שלושה ימים, כלומר, חדשי השנה כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד הבא ביום השלישי, והקביעה תהיה בו ביום. בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשה מלאים. בשני המקרים אין חדשה חסרים. 2. שנה מעוברת. אם ר"ה בחמישי, אז גבולות המולד הם: יום ג' בחצי היום – יום ה' בחצי היום פחות חלק. אם נוסף ה', כ"א תקפ"ט – שארית שנה מעוברת – יהיה, במקרה האחד, מולד השנה הבאה ב' ט"ו, תקפ"ט והקביעה תהיה ביום ג' (עי' פ"ז ה"ה). בין שני ר"ה יש ארבעה ימים. השנה חדשה אינם כסדרם. במקרה השני, יהיה המולד ביום הרביעי, והקביעה תידחה ליום החמישי. בין שני ר"ה יש ששה ימים. השנה חדשה אינם כסדרם.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

פֶּרֶק הַשְּׁעִי

(1) ימי שנת החמה.

א. שְׁנַת הַחֲמָה - יֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאוּמְרִים, שְׁהִיא שְׁלֹשׁ מְאוֹת חֲמִשָּׁה וְשָׁשִׁים יוֹם וְרִבְעֵי יוֹם, שְׁהִיא שֵׁשׁ שָׁעוֹת; וְיֵשׁ מִהֶן שְׂאוּמְרִים, שְׁהִיא פְּחוֹת

וְהִיא רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּחַמִּישִׁי, וְהִיא פְּשוּטָה, וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף בְּשָׁנֵי בְּשַׁבַּת, נִמְצָא בִּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים - יִדְעֲנּוּ שְׁשָׁנָה זֹאת חֲדָשִׁיהָ כְּסֻדְרָה¹⁸. וְאֵלוֹ הֵיחָה רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף בְּשָׁלִישִׁי - הֵיחָה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה זֹאת שְׁלֵמִים. וְאֵלוֹ הֵיחָה רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה זֹאת בְּשַׁבַּת, וּבְשָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיף בְּשָׁלִישִׁי בְּשַׁבַּת - הֵיחָה חֲדָשִׁי שָׁנָה זֹאת חֲסִרִין. וְעַל דֶּרֶךְ זֹאת תִּחְשַׁב לַשָּׁנָה הַמְּעַבְרַת, כְּמוֹ שְׂבַאֲרֹנוּ.

(18) בהלכה ז' ובהלכה ח' פתח הרמב"ם בדוגמה של שנה שחדשה חסרים, וכאן בשנה שחדשה כסדרם, כפי שהיתה באמת בשנת כתיבת הספר, וכפי שנרמז בתחילת ההלכה במלים "שנה זו".

י. יֵשׁ שֵׁשׁ סִימָנִין שֶׁתִּסְמְךָ עֲלֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא תִטְעֶה בְּחֻשְׁבוֹן סֻדּוֹר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, וְהֵן בְּנוֹיִין עַל עֲקָרֵי זֶה הַחֻשְׁבוֹן וְהַקְּבִיעוֹת וְהַדְּחִיּוֹת שְׂבַאֲרֹנוּ דְרָכָם. וְאֵלוֹ הֵן: כָּל שָׁנָה שִׁיְהִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּהַ בְּשָׁלִישִׁי - תִּהְיֶה לְעוֹלָם כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, בֵּין פְּשוּטָה בֵּין מְעַבְרַת¹⁹; וְאִם יְהִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבַּת אוֹ בְּשָׁנִי - לֹא תִהְיֶה כְּסֻדְרָן לְעוֹלָם, בֵּין בְּפְּשׁוּטָה בֵּין בְּמְעַבְרַת²⁰; וְאִם יְהִי רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּחַמִּישִׁי: אִם פְּשׁוּטָה הִיא - אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי חֲדָשִׁיהָ חֲסִרִים לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה, וְאִם מְעַבְרַת הִיא - אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי חֲדָשִׁיהָ כְּסֻדְרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה²¹.

(19) 1. שנה פשוטה. אם הקביעה היא ביום השלישי, אז המולד המוקדם ביותר מוכרח להיות ב', ט"ו, תקפ"ט (אם קדמה לה שנה מעוברת, עי' פ"ז ה"ה) והמאוחר ביותר ג', ט', ר"ג (כי במקרה של גטר"ד הקביעה נדחת, עי' למעלה פ"ז ה"ד). אם נוסף את שארית שנה פשוטה, כלומר ד"ח, תתעו' (עי' למעלה פ"ו ה"ה), נקבל מולד של ראש השנה הבאה בשבת לפני חצות. הקביעה תהיה איפוא ביום השבת. בין יום שלישי ולבין יום השבת, לאחר ניכוי ימי הקביעה, ישארו שלושה ימים. חדשי השנה הם כסדרם. 2. שנה מעוברת. אם הקביעה היא ביום ג', אז המולד המוקדם ביותר הוא חצות יום שני (מולד זקן), והמולד המאוחר ביותר הוא יום ג', ה' שעות ביום ותתרע"ט חלקים (כי אם המולד בחצי יום ג', נדחת הקביעה בגלל מולד זקן, עי' למעלה פ"ז ה"ב). אם נוסף למולד ה', כ"א, תקפ"ט – שארית שנה מעוברת – (עי' למעלה פ"ו ה"ה), יהיה מולד השנה הבאה, במקרה של המולד המוקדם, ביום ראשון, ובגלל אד"ו ידחה ליום השני, ובמקרה של המולד המאוחר – ביום השני לפני חצות, ויום המולד יהיה יום הקביעה. בין שני ראשי השנה, בלי ימי הקביעה, יהיו חמשה ימים, כלומר חדשי השנה הם כסדרם (עי' ה"ח). (20) 1. שנה פשוטה. ר"ה היה בשבת. המולד המוקדם ביותר הוא יום חמישי בחצי היום (אז נדחת הקביעה לשבת, בגלל מולד זקן ואד"ו) והמאוחר ביותר בשבת בחצי היום פחות חלק. אם נוסף שארית שנה פשוטה, יחול ר"ה הבא במקרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ניסן של אותה השנה בכמה יום בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה, או בחצי הלילה, או בתחלת היום, או בחצי היום; ותקופת תמוז לעולם אינה אלא או בשבע שעות ומחצה, או בשעה אחת ומחצה, בין ביום בין בלילה; ותקופת תשרי לעולם אינה אלא בתשע שעות, או בשלוש שעות, בין ביום בין בלילה; ותקופת טבת לעולם אינה אלא או בעשר שעות ומחצה, או בארבע שעות ומחצה, בין ביום בין בלילה. אם תרצה לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה תהיה התקופה - קח שנים גמורות שעברו משנת היצירה עד שנה שתראה, והשליף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, והנשאר יותר משמונה ועשרים - קח לכל שנה יום אחד שש שעות, וקבץ הכל, והוסף עליו שלשה, והשליף הכל שבוע שבעה, והנשאר מן הימים ומן השעות תתחיל למנות מתחלת ליל אחד בשבת, ולאשר יגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה? לפי שתקופה ראשונה של שנת יצירה היתה בתחלת ליל רביעי.

ה. כיצד? הרי שרצינו לידע תקופת ניסן? של שנת תשע מאות שלשים וארבעת אלפים ליצירה - כשתשליף הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים, תשאר שנה אחת; תקח לה יום אחד ושש שעות ותוסיף עליו שלש, נמצאת תקופת ניסן בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - הרי תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה מליל ששי; וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה - תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ששי. ועל דרך זו עד סוף העולם, תקופה אחר תקופה.

4) באיזה יום בשבוע ובאיזו שעה.

ו. אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו⁵ - תדע תחלה באי זה יום מימי השבוע תהיה, ובאי זה יום יקבעו ניסן של שנה זו, וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור, ותקח לכל שנה אחד עשר יום, ותוסיף על סכום הימים שבועה ימים בזמנים אלו, והשליף הכל שלשים שלשים, והנשאר פחות משלשים - תתחיל למנות מראש חדש ניסן; אם יגיע ליום התקופה - מוטב, ואם לאו - הוסף יום או שני ימים או שלשה ימים על

מרבוע היום. וכן חכמי יון ופרס יש ביניהן מחלקת בדבר זה.

ב. מי שהוא אומר שהיא שש"ה יום ורביע יום, ישאר מפל מחזור של תשע עשרה שנה שעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים, כמו שאמרנו, ויהיה בין תקופה לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה. ומשתדע תקופה אחת באי זה יום באיזו שעה היא, תתחיל למנות ממנה לתקופה השניה שאחריה, ומן השניה לשלישית, עד סוף העולם.

2) ארבע תקופות בשנה: תקופת ניסן - התחלת האביב; תקופת תמוז - התחלת הקיץ; תקופת תשרי - התחלת הסתיו; תקופת טבת - התחלת החורף.

ג. תקופת ניסן היא השעה והחלק שתפנס בו השמש בראש מזל טלה, ותקופת תמוז - היות השמש בראש מזל סרטן, ותקופת תשרי - היות השמש בראש מזל מאזנים, ותקופת טבת - היות השמש בראש מזל גדי⁶. ותקופת ניסן היתה בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון זה קדם מולד ניסן: בשבועה ימים, ותשע שעות, ושש מאות ושנים וארבעים חלקים. סימנה: ז"ט תרמ"ב.

3) מזל = קבוצת כוכבים. הקדמונים מנו שנים עשר מזלות.

ד. דרך חשבון התקופה כך היא: תדע תחלה כמה מחזורין שלמים משנת היצירה עד המחזור שתראה, וקח לכל מחזור מהן שעה אחת ותפ"ה חלקים; וקבץ כל החלקים - שעות, וכל השעות - ימים, ותגרע מן הכל שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים, והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור; יצא לך באי זו שעה ובכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של אותה השנה מן המחזור, וממנה תתחיל למנות אחד ותשעים יום ושבע שעות ומחצה לכל תקופה ותקופה. ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו, שהיא שנת כך וכך במחזור שאתה עומד בו - קח לכל המחזורין השלמים שעה ותפ"ה לכל מחזור, ולכל השנים הגמורות ששלמו מן המחזור - עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה, וקבץ הכל, ותגרע ממנו שבועה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים, והשאר תשליכם חדשי הלכנה - תשעה ועשרים יום ושתיים עשרה שעות ושבע מאות ושלוש ותשעים חלקים, והנשאר פחות מחדש הלכנה - תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה, ותדע זמן תקופת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהערה הקודמת ובהערה הבאה. (4) י"ט שנות המחזור הקטן על שבעת חדשי העיבור שבהן (גו"ח אדו"ט) הן מאתים ושלשים וחמשה חדשי לבנה. 29 יום, 12 שעות, 793 חלקים $\times 235 = 365$ יום, 5 שעות, 48/76 997 חלקים $\times 19$. המעברים חשבו, שהמחזור הקטן, על השנים המעוברות שבו גו"ח אדו"ט, בנוי על תקופת רב אדא. ואלה הנימוקים: 1. לפי תקופת שמואל, קיים הפרש של שעה אחת ותפ"ה חלקים בין י"ט שנות החמה לי"ט שנות הלבנה. במשך מאות בשנים נצטבר הפרש של ימים. לפי זה יצא, שתקופת השמש של ניסן תהיה מרוחקת ממולד ניסן בראש המחזור מרחק ששיעורו כמספר הימים שנצטברו. אבל למעשה נוכחו לדעת, שהתקופה קרובה למולד ניסן בראש המחזור, וי"ט שנות המחזור נגמרות בשווה עם רל"ה חדשי הלבנה בלי עודף. מכאן ששנת החמה קטנה יותר מזו שקבע שמואל. 2. תקופת ניסן חלה תמיד לפני ט"ז בניסן בהתאם לדעת רב אדא, שאם תקופת טבת נמשכת עד ט"ז בניסן, עלינו לעבר את השנה (ראש השנה כא. הגירסה בתלמוד שלנו - רב הונא; ה"פירוש" מביא רב אדא), ולפי תקופת שמואל, חלה תקופת ניסן פעמים רבות אחרי ט"ז בניסן. מכאן הסיקו, שיסוד העיבור של גו"ח אדו"ט במחזור הקטן מבוסס על תקופת רב אדא, שלפיה, אם מעברים גו"ח אדו"ט, תחול תקופת ניסן לפני ט"ז בניסן. השם "תקופת רב אדא" מקורו כנראה בזה, שהחשבון מתאים לדברי רב אדא הנ"ל (עי' יסודי העיבור) לחיים זעליג סלוננימסקין).

ב. בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה: אחד ותשעים יום, ושבע שעות, וחמש מאות ותשעה עשר חלקים, ואחד ושלשים רגע. סימן להם: צא"ז תקי"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה - תחשב מאותו רגע מנין זה, ותדע תקופה שאחריה, על הדרך שבארנו בתקופת השנה שהיא רביע⁵.

(5) עי' פ"ט.

ג. תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה של צירה קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים⁶. סימן להם: ט' תרמ"ב. וכן היא לעולם, בכל שנה ראשונה של כל מחזור, קדם מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים⁷.

(6) תקופת רב אדא מבוססת על דעת רבי יהושע, שלפיה אנו מונים מניסן לא רק את חשבון התקופות, אלא גם את חשבון המולדות (ראש השנה ח, א). מולד ניסן היה ד', ט', תרמ"ב (עי' למעלה פ"ט ה"ג, הערה ט'). בתחילת ליל יום ד' זה - כשנבראו המאורות - היתה תקופת ניסן, התקופה הראשונה (לפי תקופת שמואל היתה תקופת תשרי ראשונה, אלא שלצורך חשבון התקופות מתחילים מניסן). מכאן שקדמה תקופת ניסן למולד ניסן ט', תרמ"ב. (7) משום

המנין, עד שיגיע ליום התקופה. ואם תהיה השנה מעברת - תתחיל למנות מראש חדש אדר שני, ליום שיגיע החשבון - באותו היום מן החדש תהיה התקופה.

(5) בלי לדעת את השעה המדוייקת.

ז. ביצד? הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות, שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס - מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בחמישי, ותקופת ניסן בחמישי; ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור, יהיו השנים הגמורות שמונה; בשתקח לכל שנה מהן אחד עשר יום, יהיו כל הימים שמונה ושמונים; תוסיף שבועה, הרי הפל חמשה ותשעים; תשליך הפל שלשים שלשים, נשארו חמשה ימים; כשתתחיל למנות חמשה ימים מראש חדש ניסן, שהיה בחמישי, יגיע החשבון ליום שני; וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בחמישי, לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי, שהוא יום התקופה; נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה.

ח. זה שאמרנו: תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה - לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או שנים או שלשה. ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת שאתה צריך להוסיף יום על זה - תדע שטענית בחשבון, ותחזר ותחשב בדקדוק.

פרק עשירי

(1) הימים שבין תקופה לתקופה.

א. שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביע - מחכמי ישראל² יש מי שאומר: שלש מאות חמשה ושלשים יום, וחמש שעות, ותשע מאות שבעה ותשעים חלקים, ושמונה וארבעים רגע³. והרגע - אחד מששה ושבעים בחלק. ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלבנה: עשרה ימים, ואחת ועשרים שעה, ומאה ואחד ועשרים חלק, ושמונה וארבעים רגע. סימן להם: יכ"א קכ"א מ"ח. ולא תמצא תוספת ממחזור של תשע עשרה שנה כלל, אלא בכל מחזור מהם ישלמו שני החמה עם שני הלבנה הפשוטות והמעברות⁴.

(2) עי' פ"ט ה"א. (3) הכוונה ל"תקופת רב אדא", ועי'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִי שֶׁחָשַׁב רְבִיעַ יוֹם גְּמוּרָה, בֵּין לְמִי שֶׁמְחַשֵּׁב לְפָחוֹת מְרַבֵּיעַ יוֹם.

שלפי תקופת רב אדא, י"ט שנות הלכנה (על המעבורות שבהן) שוות ל"ט שנות החמה, ללא שארית.

ד. פְּשִׁתְדַע תְּקוּפַת נִסָן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמְחִזוֹר - תִּחְשַׁב מִמְּנָה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם, וְשִׁבְעַ שְׁעוֹת, וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים, וְאֶחָד וְשָׁלְשִׁים רְגַע, לְכָל תְּקוּפָה וְתִקּוּפָה, עַד סוֹף הַמְחִזוֹר.

(13) חשבון לא מדויק. (14) בחשבון שתי התקופות, של שמואל ושל רב אדא, חילקו את אורך השנה לארבעה חלקים שווים. על-ידי-זה נתקבל אורך אחיד לכל תקופות השנה. לפי שמואל: $3,65 = 25/4 = 91$ יום, $71/2$ שעות. לפי רב אדא: רבע של שס"ה יום, ה' שעות, תתקצ"ז חלקים, מ"ח רגעים = צ"א יום, ז' שעות, תקי"ט חלקים, ל"א רגעים. אבל לאמיתו של דבר, אין התקופות שוות באורכן. עובדה זו היתה ידועה כבר להיפרכוס (תוכן יוניי במאה השנייה לפני הספירה, מייסד האסטרונומיה המדעית), שקבע את אורך תקופת אביב - 94 יום וחצי, תקופת קיץ - 92 יום וחצי, תקופת סתיו - 88, תקופת חורף - 90 יום. (ועי' פ"א, ה"ד וט"ו).

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) דרכי החשבון במהלך הלכנה, וסוד העיבור.

א. לפי שאמרנו בהלכות אלו², שְׁבִית דִּין הָיָה מְחַשְׁבִּין בְּדִקְדוּק יוֹדְעִים אִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יִרְאֶה³, יִדְעֵנוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּחוֹ נִכְוָנָה וְלִבּוֹ תָאֵב לְדַבְּרֵי הַחֲכָמוֹת וְלַעֲמֹד עַל הַסּוּדוֹת⁴ - יִתְאַנֶּה לִידַע אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁמְחַשְׁבִּין בָּהֶם, עַד שֶׁיִּדַע אָדָם אִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל זֶה אוֹ לֹא יִרְאֶה.

(2) עי' למעלה פ"א ה"ו; פ"ב ה"ד; פ"ו ה"א. (3) בליל שלושים. (4) סוד העיבור, ועי' להלן הלכה ד'.

ב. וְדַרְכֵי הַחֲשׁוֹבֵן יֵשׁ בָּהֶן מַחְלֻקוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּין חֲכָמֵי הַגּוֹיִם הַקְּדוּמוֹנִים, שֶׁחֲקְרוּ עַל חֲשׁוֹבֵן הַתְּקוּפוֹת⁵ וְהַגִּימְטְרִיאוֹת⁶. וְאֲנָשִׁים חֲכָמִים גְּדוֹלִים נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶן, וְנִתְעַלְמוּ מִהֶן דְּבָרִים, וְנִלְדְּדוּ לָהֶן סִפְקוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁדִּקְדַּק הַרְבֵּה, וְלֹא פָּגַע בְּדִרְךָ הַנִּכְוָנָה בְּחֲשׁוֹבֵן רְאִית הַיָּרֵחַ⁷, אֲלֹא צָלַל בְּמִים אֲדִירִים וְהֵעֵלָה חֶרֶס בִּידוֹ⁸.

(5) הזמן הדרוש לשמש להקיף את הארץ. (6) הנדסה, ובמובן רחב יותר - מתמטיקה בכלל. הסבר מפורט למונח "חשבון התקופות והגימטריאות" ראה "קובץ תשובות הרמב"ם ואיגרותיו" חלק שני ע' 25 לפסיא 1859. (7) הכוונה לירח החדש שנראה אחרי הקיבוץ עם השמש. (8) זוהי מליצה תלמודית. השווה בבא-קמא צא, א.

ג. וּלְפִי אֲרָךְ הַיָּמִים וְרֵב הַבְּדִיקוֹת וְהַתְּקִירוֹת נִדְעָו לְמַקְצַת הַחֲכָמִים דְּרָכֵי חֲשׁוֹבֵן זֶה⁹. וְעוֹד, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּעֵקְרֵים אֵלּוּ קְבָלוֹת מִפִּי הַחֲכָמִים, וְרְאִיוֹת שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בְּסִפְרֵים יְהוּדִיעִים לְפָל¹⁰. וּמִפְּנֵי כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים¹¹ כָּשֶׁר פְּעִינֵי לְבָאֵר דְּרָכֵי חֲשׁוֹבֵן זֶה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נִכּוֹן לְמִי שֶׁמְלֹאוֹ לְבוֹ לְקַרְבָּה אֶל הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ¹².

ה. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְתֵי תִהְיֶה תְּקוּפַת נִסָן⁸ לְפִי חֲשׁוֹבֵן זֶה - תִּדַע תַּחֲלָה שְׁנַיִם גְּמוּרוֹת שֶׁעֲבָרוּ מִן הַמְחִזוֹר, וְתִקַּח לְכָל שָׁנָה מִהֶן תּוֹסֶפֶת, וְהִיא יכ"א קכ"א מ"ח, וְקִבֵּץ כָּל הַרְגָעִים - חֲלָקִים, וְכָל הַחֲלָקִים - שְׁעוֹת, וְכָל הַשְׁעוֹת - יָמִים, פְּדִרְךָ שֶׁתִּחְשַׁב בְּמוֹלְדוֹת, וְתִגְרַע מִן הַכֹּל תִּשְׁעַת שְׁעוֹת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁנַיִם וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים⁹, וְהַנְּשָׂאֵר תִּשְׁלִיךְ חֲדָשִׁי לְבָנָה, וְהַנְּשָׂאֵר - שְׂאִין בּוֹ חֲדָשׁ לְבָנָה - תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלְד נִסָן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה, וְכִרְגַע שֶׁיִּגָּע הַמְּגִנָן בּוֹ תִהְיֶה תְּקוּפַת נִסָן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה.

(8) בשנה מסוימת במחזור. (9) שקדמה תקופת ניסן הראשונה למוולד ניסן הראשון (בניגוד לז', ט', תרמ"ב על-פי שמואל). הלכות אלה ג, ד, ה, מקבילות לחשבון התקופה על-פי שמואל בפ"ט, ה"ד. 1. ידיעת תקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור - הלכה ג'. לפי תקופת שמואל, אנו צריכים לדעת את מספר המחזוריים השלמים שעברו משנת היצירה עד המחזור הנוכחי בגלל השארית שבכל מחזור. לפי תקופת רב אדא, אין צורך בידיעה זו, מכיון שאין שארית למחזור. 2. ידועה תקופת ניסן של השנה הראשונה מן המחזור, על פיה אנו מחשבים את כל התקופות בכל שנות המחזור - הלכה ד'. 3. לחשב את תקופת ניסן בשנה מסוימת במחזור, כשתקופת ניסן של השנה הראשונה במחזור אינה ידועה - הלכה ה'.

ו. וְנִרְאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֲשׁוֹבֵן תְּקוּפָה זו¹⁰ הָיָה סוּמְכִין לְעִנְיָן עֲבוּר הַשָּׁנָה בְּעַת שְׁבִית דִּין הַגְּדוֹל מְצוּי, שֶׁהָיָה מְעַבְרִין מִפְּנֵי הַזְּמַן אוֹ מִפְּנֵי הַצִּרְךָ¹¹, לְפִי שֶׁחֲשׁוֹבֵן זֶה הוּא הָאֲמֵת יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן¹², וְהוּא קְרוֹב מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאֵרוּ בְּאִיצְטְגִינּוֹת יוֹתֵר מִן הַחֲשׁוֹבֵן הָרִאשׁוֹן, שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שְׁנַת הַחֲמָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשָׁשִׁים יוֹם וְרַבֵּיעַ יוֹם.

(10) של רב אדא. (11) עי' פ"ד, הלכות א"ו. (12) זוהי גם דעת האסטרונומיה כיום.

ז. וְחֲשׁוֹבֵן שְׁתֵּי תְּקוּפוֹת הָאֵלּוּ שֶׁבְּאַרְנוּ דְרָפָם - הַכֹּל בְּקִרְוֵב הוּא¹³, וּבְמַהֲלָךְ הַשְּׁמֶשׁ הָאֲמָצְעִי, לֹא בְּמִקּוּמָה הָאֲמֵתִי¹⁴; אֲבָל בְּמִקּוּם הַשְּׁמֶשׁ הָאֲמֵתִי תִהְיֶה תְּקוּפַת נִסָן בְּזַמְנָם אֵלּוּ בְּכִמוֹ שְׁנֵי יָמִים קִדְּם שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שֶׁיּוֹצֵאִין בְּחֲשׁוֹבֵן זֶה - בֵּין בְּחֲשׁוֹבֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) הרמב"ם ויתר על שבר קטן בחשבון במקום אחד בידעו שחסרון זה יאוזן במקום אחר על-ידי יתרון שבר מתאים. מגמתו היתה להקל על הקורא, ולעשות את החשבון פשוט יותר.

ז. העקרית שצריך אדם לידע תחלה לכל השבונות האיצטגנינות - בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר דברים²⁰ - אלו הן: הגלגל²¹ מחלק בשלש מאות וששים מעלות²². כל מזל²³ ומזל שלשים מעלות. ומתחיל מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה - ששים חלקים. וכל חלק וחלק - ששים שניות. וכל שניה ושניה - ששים שלישיות. וכן תדקדק החשבון²⁴ ותחלק כל זמן שתראה.

20) כגון מקומם של שבעת כוכבי לכת. 21) גלגל המזלות, שבו מקיפה השמש את הארץ במשך השנה. 22) כדרך כל מעגל. נוסף על כך חילקו את הגלגל לשנים עשר חלקים של שלושים מעלות כל אחד, לפי מספר חדשי השנה. לכל חלק ניתן שם של קבוצת כוכבים מתאימה. 23) קבוצת כוכבים. המזלות נקראו על-פי רוב, בשמות של בעלי חיים על-ידי הבבלים והיוונים (עי' להלן הלכה ט'). 24) המספרים הנ"ל מאפשרים חשבון מדויק עד כדי השבר הקטן ביותר.

ח. לפיכך, אם יצא לך בחשבון, שפוכב פלוני מקומו בגלגל בשבעים מעלות ושלושים חלקים וארבעים שניות - תדע, שפוכב זה הוא מזל²⁵ תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה; לפי שמזל טלה שלשים מעלות, ומזל שור שלשים מעלות, נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים, וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

25) נכון יותר "במזל" תאומים, וכך הוא בכת"י התימני א, מוסד הרב קוק, ובכת"י תימני ת"ב של הרב מימון.

ט. וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות - תדע, שפוכב זה במזל דלי בעשרים מעלות בו. ועל דרך זו בכל המננות. וסדר המננות כן הוא: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

י. החשבונות בלם²⁶, פשתקבץ שארית לשארית או פשתוסף מנן על מנן, תקבץ כל מין עם מינו: השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות ששים - תשים חלק אחד ותוסיף על החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים - תשים אותה²⁷ מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ המעלות - תשליף אותן שלש מאות וששים,

9) של ראיית הירח. 10) הרמב"ם מזכיר ב'מורה נבוכים' את התוכן אבן אפלה האיטליי באנדלוסיה "אשר התחברתי עם בנו", וכמו כן את "הפילוסוף המעולה אבובכ"ר בן אלצ"איג אשר קראתי עם אחד מתלמידיו, והראה לפני ראיות" (חלק שני, פרק ט'). 11) 1. דרכי חשבון ראיית הירח, ידועים למקצת החכמים בלבד. 2. לרמב"ם היו קבלות וראיות שעדיין לא נתפרסמו, ולא היו ידועות אפילו למקצת החכמים. 12) השווה שמות לו, ב. שם כתוב: "כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אתה". הביטוי "מלאו לבו" לקוח ממגילת אסתר ז, ה.

ד. ואל יהיו דרכים אלו קלים¹³ בעיניך, מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה; שאלו הדרכים - דרכים רחוקים ועמקים הן, והוא סוד העבור¹⁴, שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו, ואין מוסרין אותו לכל אדם, אלא לסמוכים נבונים¹⁵. אבל זה החשבון בזמן הזה, שאין בית דין לקבוע על פי הראיה, שאנו מחשבין בו היום¹⁶ - אפלו תינזקות של בית רבן מגיעין עד סופו בשלשה וארבעה ימים.

13) קלי ערך. 14) הדרכים "שבית-דין היו מחשבין בדקדוק, ויודעים אם יראה הירח או לא יראה" (למעלה ה"א), "עיבור" - על שם הוספת יום לחודש וחודש לשנה. 15) לחכמים שהוכתרו בתואר "רבי", אבל אין מוסרים את סוד העיבור לכל הסמוכים, אלא לנבונים שבהם בלבד. ועי' למעלה פ"א ה"ר; פ"ה ה"א. 16) עי' למעלה פרק ו' ופרק ז'. כוונת הרמב"ם היא, שבחשבון שאנו משתמשים בו היום לשם קביעת החודש - אין חכמה, אבל החכמה האמיתית היא בחשבון הראיה, שאין אנו משתמשים בו כיום.

ה. שמא תבזוג חכם מחכמי האמות או מחכמי ישראל, שלמדו חכמת יון, בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראית הירח, ויראה קרוב¹⁷ מעט במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה, ולא ידענו שיש פאותו הדרך קרוב - אל יעלה זה על דעתו; אלא כל דבר שלא דקדקנו בו - מפני שידענו בעקר הגימטריאות הראיות ברורות שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראיה ואין חוששין¹⁸, לפיכך לא דקדקנו בו.

17) אי-דיוק. 18) הרמב"ם לא הקפיד על האי-דיוק המתמטי, כשזה לא השפיע על ידיעת הראיה.

ו. וכן פשיראה בדרך מן הדרכים חסרון מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך - בכונה עשינו זה, לפי שיש פנגדו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארץ, כדי שלא יפחל האדם, שאינו רגיל בדברים אלו, ברב החשבונות שאין מועילין בראית הירח¹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבוא לרמב"ם רומי ר"מ, הוצאת מוסד הרב קוק, סוף עמוד 12). (29) שאר מן השבעה (כוכבי לכת), כלומר חמשת כוכבי לכת הנותרים (השווה למעלה פ"ז ה"ח: "ועיקר שאר הארבע דחיות"). (30) אינו ממחר ואינו מפגר. (31) היום כמו אמש, היום כמו מחר, היום כמו בכל יום ויום. (32) השווה הלכה י"ז. (33) זוהי דעת פטולומיאוס. הנחת היסוד שלו היא, שהשמש מקיפה את הארץ במעגל במהירות בלתי משתנית. מאידך גיסא נוכח לדעת, שהמהירות משתנית מפעם לפעם. כדי להתאים ההלכה למציאות - הניח, שהארץ איננה במרכז גלגל השמש. אורך הדרך שעוברת השמש בגלגלה בתקופת האביב הוא כמו אורך הדרך שהיא עוברת בתקופת הקיץ, אבל למתבונן שבארץ אין הדרכים נראות שוות, משום שנקודת מרכז הארץ אינה נקודת מרכז גלגל השמש. על כן מנקודת מבט גלגל המזלות, שהארץ במרכזו, נראות הדרכים בלתי שוות - ועי' ציור 1. (ממאה השבע-עשרה - קפלר - אנו יודעים, שהדרך שהארץ מקיפה את השמש, או בלשון הרמב"ם, שהשמש מקיפה את הארץ, יש לה צורת אליפסה, שהשמש היא אחת מנקודות המוקד שלה. הרדיוס וקוטר באליפסה אורכו משתנה, ומרחק השמש מן הארץ אינו תמיד שווה. לפעמים השמש קרובה יותר לארץ ולפעמים רחוקה יותר. וכשם שמרחק הארץ מן השמש משתנה, כך גם המהירות משתנית, לפי החוק השני של קפלר).

יד. לפיכך, אם תערך מהלך פל אחד מהן לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו, שהוא גלגל המזלות - ישתנה הליכו, ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר.

טו. המהלך השווה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו - הוא הנקרא אמצע המהלך; והמהלך שיהיה בגלגל המזלות, שהוא פעמים יותר ופעמים חסר - הוא המהלך האמיתי³⁴, ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמיתי.

(34) משום שנקודת מרכזו היא הארץ.

טז. כבר אמרנו³⁵, שאלו הדרכים שאנו מבארים בהלכות אלו אינן אלא לחשבון ראית הירח בלבד³⁶, לפיכך עשינו העקר, שממנו מתחילין³⁷ לעולם לחשבון זה, מתחלת ליל חמישי, שיומו יום שלישי לחדש ניסן, משנה זו, שהיא שנת שבע עשרה ממחזור ר"ס³⁸, שהיא שנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה, שהיא שנת תשע ושמנים וארבע מאות ואף לשטרות³⁹, שהיא שנת תשע ומאה ואף לחרבן בית שני⁴⁰. וזו היא שאנו קוראים אותה שנת העקר בחשבון זה.

והנשאָר מְשַׁלֵּשׁ מְאוֹת וְשָׁשִׁים וְלִמְטָה - הוּא שְׁתּוֹפְסִין אוֹתוֹ לְחֶשְׁבוֹן.

(26) זהו עיקרון מתמטי כללי, ואינו מיוחד לאסטרונומיה בלבד, וכן החשבון בהלכה י"א. (27) מוסב על "וכל" (אחרת היה צריך להיות כתוב "אותם").

יא. כָּכֵל הַחֲשׁוֹנוֹת פֶּלֶן, כְּשֶׁתְּרַצָּה לְגַרֵעַ מִנֶּגֶן מִמֶּנּוּן, אִם יִהְיֶה זֶה שְׁגוּרְעִין אוֹתוֹ יֵתֵר עַל זֶה שְׁגוּרְעִין מִמֶּנּוּ, אֶפְלוּ בְּחֵלֶק אֶחָד - תּוֹסִיף עַל זֶה שְׁגוּרְעִין מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשָׁשִׁים מַעְלוֹת, פְּדִי שִׁיחָא אֶפְשָׁר לְגַרֵעַ זֶה הַמֶּנּוּן מִמֶּנּוּ.

יב. בַּיֵּצֵד? הֲרֵי שֶׁהַצִּיּוֹן הַחֲשׁוֹבוֹן לְגַרֵעַ מְאוֹת מַעְלוֹת וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת - סִימָן: רנ"ם - מִמָּאָה מַעְלוֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשָׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת - סִימָן: קכ"ל - תּוֹסִיף עַל הַמָּאָה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשָׁשִׁים, יִהְיוּ הַמַּעְלוֹת אַרְבַּע מְאוֹת וְשָׁשִׁים. וְתַתְּחִיל לְגַרֵעַ הַשְּׁנִיּוֹת מִן הַשְּׁנִיּוֹת. תְּבוּא לְגַרֵעַ אַרְבָּעִים מְשָׁלִשִׁים - אִי אֶפְשָׁר. תְּרִים חֵלֶק אֶחָד מִן הָעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ שָׁשִׁים שְׁנִיּוֹת, וְתוֹסִיף עַל הַשְּׁלֹשִׁים, וְנִמְצָאוּ הַשְּׁנִיּוֹת תְּשַׁעִים. תִּגְרַע מֵהֶם הָאַרְבָּעִים, יִשְׁאָר חֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. וְתַחֲזוֹר לְגַרֵעַ חֲמִשִּׁים חֲלָקִים מִתְשַׁעָּה עֶשֶׂר חֲלָקִים, שֶׁכָּבֵד הַרְימוֹת מֵהֶם חֵלֶק אֶחָד וְעֶשֶׂיתוֹ שְׁנִיּוֹת, וְאִי אֶפְשָׁר לְגַרֵעַ חֲמִשִּׁים מִתְשַׁעָּה עֶשֶׂר, לְפִיכָךְ תְּרִים מַעְלָה אַחַת מִן הַמַּעְלוֹת, וְתַעֲשֶׂה אוֹתָהּ שָׁשִׁים חֲלָקִים, וְתוֹסִיף עַל הַתְּשַׁעָּה עֶשֶׂר, וְנִמְצָאוּ הַחֲלָקִים תְּשַׁעָּה וְשִׁבְעִים. תִּגְרַע מֵהֶן הַחֲמִשִּׁים, יִשְׁאָר תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְתַחֲזוֹר לְגַרֵעַ הַמְּאוֹת מִמֶּנּוּ מִן אַרְבַּע מְאוֹת וְתִשַׁע וְחֲמִשִּׁים מַעְלוֹת, שֶׁכָּבֵד הַרְימוֹת מַעְלָה אַחַת וְעֶשֶׂית חֲלָקִים, יִשְׁאָר מְאוֹת וְתִשַׁע וְחֲמִשִּׁים מַעְלוֹת. וְנִמְצָא הַשָּׂאָר סִימָנוּ: רנ"ט כ"ט ג'. וְעַל דְּרָף ז' בְּכָל גְּרַעוֹן וְגְרַעוֹן הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ.

יג. וְכֵן שָׂאָר הַשְּׁבַעֲהוּ²⁹ כּוֹכְבִים - מֵהַלֵּךְ פֶּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בְּגִלְגָּל שְׁלוֹ מֵהַלֵּךְ שָׁנָה, אֵין בּוֹ לֹא קְלוֹת וְלֹא כְּבֻדוֹת³⁰, אֶלָּא כְּמוֹ מֵהֵלְכוֹ הַיּוֹם כְּמוֹ מֵהֵלְכוֹ אֶמֶשׁ כְּמוֹ מֵהֵלְכוֹ לְמָחָר כְּמוֹ מֵהֵלְכוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם³¹. וְגִלְגָּל שֶׁל פֶּל אֶחָד מֵהֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקִיף אֵת הָעוֹלָם³², אֵין הָאָרֶץ בְּאִמְצָעוֹ³³.

(28) המלים "השמש והירח" שבסוף ההלכה הקודמת, שייכות להלכה זו. הפתיחה איפוא היא: השמש והירח וכן... כך פותחת הלכה זו בכתב-יד התימנים (ועי' בנט, בדו"ח של בית המדרש לחכמת ישראל, ברלין 1898, ועי'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשנה, שבה עסק כנראה בחיבור זה. בחר בניסן - בגלל התקופה; בחר לביל שלישי לחודש, מכיון שבלילה זה נראה הירח החדש. (38) 4938 לחלק 19 = 259 171 חלקים מתוך 19. (39) הספירה שהיתה מקובלת בשטרות. את התחלת המנין קבע הרמב"ם לשנת י"ב אחרי מות אלכסנדר הגדול. (40) הטעם למנין זה, מבוסס על הפסוקים "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." תהלים קלז, ה'ו.

יז. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל, כמו שבארנו⁴¹, עשינו כל דרכי השבון הזה בנויים על עיר ירושלים⁴², ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה או שבעה ימים, שבהן רואין את הירח תמיד⁴³ ובאים ומעידים בבית דין⁴⁴. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השווה, המסבב באמצע העולם⁴⁵, כנגד רוח צפונית בכמו⁴⁶ שמים ושלישים מעלות עד חמש ושלישים ועד תשע ועשרים⁴⁷, וכן הוא נוטה מאמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו ארבע ועשרים מעלות⁴⁸ עד שבע ועשרים ועד אחת ועשרים⁴⁹.

(41) למעלה פ"א ה"ח. (42) מקום מושב הסנהדרין הגדולה, שקיבלה את עדי החודש. (43) סמוך לחידושו. (44) אף-על-פי שלא יספיקו להגיע בזמן הנכון ממקומות מרוחקים אלה, יש בכל זאת ערך לעדותם (עי' למעלה פ"ג, הלכות טו-טז). (45) הארץ. (46) הרחוב הצפוני של ירושלים קרוב לשתים ושלושים מעלות (ביתר דיוק 47* 31). (47) מקומות לצפון ירושלים במרחק שלוש מעלות, ומקומות לדרום ירושלים במרחק שלוש מעלות. (48) את חצי הכדור הצפוני בלבד חשבו למיושב. כמו כן, לא ידעו עדיין על קיום חצי הכדור המערבי. אמצע היישוב הוא תשעים מעלות. ירושלים רחוקה מקצה המערב ששים ושש מעלות אורך. מכאן שהיא רחוקה מאמצע היישוב כעשרים וארבע מעלות אורך מערבי. (49) כולל מקומות בתוך שלוש מעלות אורך למערב ירושלים, ובתוך שלוש מעלות אורך למזרח ירושלים.

נקודות משיחות קודש

"... שנת שמונה ושלישים ותשע מאות וארבעת אלפים לצירה".

בנוגע לזמן כתיבת חיבורו, מצינו בספרו כמה תאריכים הנראים כסותרים לכאורה.

בהקדמת לספר 'היד' כתב אלף ק"ח לחורבן, בהל' שמיטה ויובל אלף ק"ו. לעיל משמע קצת שנכתבו בשנת אלף ק' וכאן גופא אלף ק"ט.

ויש לומר בפשטות שהרמב"ם הגיה ספרו אחרי שכתבו, והדברים שלא תיקנם נשארו במהדורות המאוחרות כלשונם במהדורה קמא עם התאריך. אבל בפ"א בהלכות קידוש החודש חלו שינויים או תיקונים לאחר זמן, ועריכתו הסופית היתה בשנת ק"ט וכשתיקן הלכות אלו שינה גם את השנה המופיעה בהן.

בנוגע להקדמה ברור שנכתבה לאחר שיכול היה לקבוע לא רק מספר הספרים אלא גם ההלכות והמצוות שנכתבו בכל ספר וספר כפי שמפרטן בסוף ההקדמה. כלומר, רק לאחר שהיה מוכן אצלו כל ה"יד החזקה", וכמו שמסיים "ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה וכו'".

על פי זה, יש מקום לכל הדעות בדבר התחלת עסק הרמב"ם בספרו "משנה תורה" (הובאו ב'סדר הדורות' ובכמה מקומות) והמוקדמת שבהם שנת אלף ק' כנ"ל.

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 547

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(35) למעלה ה"א וה"ב. (36) לביל השלושים. גם ההלכות, הדנות במהלך השמש, מטרתן היא אך ורק לברר את ראיית הירח אחרי הקיבוץ עם השמש. (37) הידיעה על המהלך האמצעי של הירח (או של כוכב אחר) אינה מספיקה כדי לקבוע בכל פעם את מקומו של הירח ביום מסוים. נוסף על כך, עלינו לדעת את מקום הירח בתאריך קבוע, שישמש נקודת מוצא לחישובים לכל תאריך שהוא. הרמב"ם בחר

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

א. מאחר שנודע שמתן שכתן של מצות, והטובה שנוזפה לה אם שמונו דרך ה' הפתוב בתורה, היא חיי העולם הבא, שנאמר: "למען ייטב לך והארכת ימים"; והנזקה שנוקמים מן הרשעים שעזבו ארחות הצדק הפתובות בתורה היא הפרת, שנאמר: "הפרת³ תפלת הנפש ההיא עונה בה" - מהו זה שפתוב בכל התורה בלה: אם תשמעו - יגיע לכם

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הלכות תשובה

פרק תשיעי

(1) ביאור הפסוקים שנראה מהם, כאילו שכר הצדיקים ופירעון הרשעים הכול בעולם הזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּפֶה, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ - יִקְרָה אֶתְכֶם פֶּה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּגוֹן שֶׁבַע וְרַעַב, וּמִלְחָמָה וְשָׁלוֹם, וּמַלְכוּת וְשִׁפְלוּת, וְיִשִּׁיבַת הָאָרֶץ וְגַלּוּת, וְהַצְלַחַת מַעֲשֵׂה וְהַפְסְדוֹ, וְשָׂאֵר כָּל דְּבָרֵי הַבְּרִית - כָּל אוֹתָן הַדְּבָרִים אָמַת הָיוּ וְיִהְיוּ. וּבִזְמַן שָׁאֲנוּ עוֹשִׂים כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, יִגְיֵעוּ אֲלֵינוּ טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלָן; וּבִזְמַן שָׁאֲנוּ עוֹבְרִין עֲלֵיהֶן, תִּקְרָאנָה אוֹתָנוּ הָרָעוֹת הַכְּתוּבוֹת. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵין אוֹתָן הַטּוֹבוֹת הֵן סוֹף מִמֶּן שֶׁכָּרְן שֶׁל מִצְוֹת וְלֹא אוֹתָן הָרָעוֹת הֵן סוֹף הַנִּקְמָה שְׂנוֹקְמִין מַעֲבֹר עַל כָּל הַמִּצְוֹת. אֲלָא כִּף הוּא הַכְּרַעַ6 כָּל הַדְּבָרִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָנוּ תּוֹרָה זו, עֵץ-חַיִּים הִיא, וְכָל הַעוֹשֶׂה כָּל הַכְּתוּב בָּהּ וְיִדְעוּ דַּעַה גְּמוּרָה נְכוֹנָה,8 זוֹכָה בָּהּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּלְפִי גְדֹל מַעֲשֵׂיו וְרַב חֶקְמָתוֹ הוּא זוֹכָה. וְהַבְּטִיחָנוּ בַּתּוֹרָה, שָׂאֵם נַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹבוֹת נַפְשׁ וְנִגְהָה בְּחֶקְמָתָה תְּמִיד, וְשִׂסִּיר מִמֶּנּוּ כָּל הַדְּבָרִים הַמוֹנְעִים אוֹתָנוּ מִלַּעֲשׂוֹתָהּ, כְּגוֹן חֵלִי וּמִלְחָמָה וְרַעַב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְיִשְׁפִּיעַ לָנוּ כָּל הַטּוֹבוֹת הַמַּחְזִיקוֹת אֶת יְדֵינוּ לַעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁבַע וְשָׁלוֹם וְרַבּוּי כֶּסֶף וְזָהָב, כְּדִי שֶׁלֹּא נַעֲסֵק כָּל יְמֵינוּ בַּדְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, אֲלָא נִשְׁבּ פְּנוּיִים לְלַמֵּד בְּחֶקְמָה וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה, כְּדִי שֶׁנִּזְכָּה לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה, אַחַר שֶׁהַבְּטִיחַ בְּטוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה: "וְצִדְקָה תִּהְיֶה-לָנוּ וְגו'".9

2) ואמרו חז"ל (קידושין ט:): "למען ייטב לך" - ליום שכולו טוב וכו'. 3) (סנהדרין סד:): "הכרת" - בעוה"ז: "תכרת" - לעוה"ב, כמבואר בפרק הקודם. 4) המפורשים בפרשיות התוכחה (ויקרא, כו: דברים, כח). 5) כוונתו לכתוב: אלה דברי הברית וגו' (שם, טט), והלא מכל אלה משמע שהשכר והעונש מיועד לאדם, לכלל ולפרט, בעולם הזה - וזה סותר לדברינו הקודמים? 6) סדר הדברים והצעתם. 7) ונוסח אוקספורד: הצי"ע. 7) את כל הכתוב בתורה. 8) שאינו מעקם את הכתובים ואינו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה. 9) כלומר: טובת עוה"ז תהיה לנו לצדקה. שתאפשר לנו לשמור ולעשות, לזכות על ידי זה לחיי נצחים בעולם הנפשות, שהם העיקר והתכלית למין האנושי. 10) במתכוון, בלי אונס והכרח. 11) כי מרוב טובה שכחו את ה' מיטיבם. 12) שכן אמרו חכמינו (שבת לא:): במתים חפשי (תהלים פח, ו) - "כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות". 13) ועסקתם בהתמסרות ובשכחה עצמית בדברים המוליכים את האדם שולל. 14) כדברי הכתוב: זנות ויין ותירוש יקח לב (הושע ד, יא).

~ נקודות משיחות קודש ~

"כדי שלא נעסק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה, ולעשות המצוה בו".

כאן מיעט רק שלא נעסוק כל ימינו ומשמעו שמקצת כן, כי מדבר בזמן הזה שצריך להיות מיעוט עסק לצורך פרנסתו משא"כ בנוגע לעתיד-לבוא כתב "לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" כי זה שתהי' אכילה ושתייה ו"עמל מעט" למצוא מחייתם - לא יהי' באופן של עסק ביגיעה והשתדלות.

(לקוטי שיחות חלק כ"ז עמוד 239 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. ומפני זה נתאוו כל ישראל, נביאיהם וְחַכְמֵיהֶם, לַיְמֵי הַמִּשְׁחָה, כְּדִי שֶׁיִּנְוָחוּ מִמַּלְכוּתֵי הַיָּמִין, וְיִמְצְאוּ מַנְיַחוֹת לָהֶן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת בַּהֲגוֹן, וְיִמְצְאוּ לָהֶם מְרֻגָע וְיִרְבּוּ בְּחֶקְמָה, כְּדִי שֶׁיִּזְכְּרוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. לְפִי שֶׁבִּאוֹתָן הַיָּמִים תִּרְבֶּה הַדַּעַה וְהַחֶקְמָה וְהָאֱמֶת, וְשָׂאֲמָר: "כִּי מְלֹאָה הָאָרֶץ דַּעַה אֶת ה'", וְנֶאֱמָר: "וְלֹא יִלְמְדוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ", וְנֶאֱמָר: "וְהִסִּירְתִּי אֶת לֵב הָאָדָם מִבְּשָׂרָהּ". מִפְּנֵי שְׂאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁיַּעֲמֵד מִזְרַע דָּוִד, בַּעַל חֶקְמָה יִהְיֶה יוֹתֵר מִשְׁלָמָה, וְנִבְיֵא גְדוֹל הוּא קְרוֹב לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ; וְלְפִיכֵף יִלְמַד כָּל הָעָם וְיוֹרָה אוֹתָם דְּרָף-ה',

כָּף, וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ - יִקְרָה אֶתְכֶם פֶּה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּגוֹן שֶׁבַע וְרַעַב, וּמִלְחָמָה וְשָׁלוֹם, וּמַלְכוּת וְשִׁפְלוּת, וְיִשִּׁיבַת הָאָרֶץ וְגַלּוּת, וְהַצְלַחַת מַעֲשֵׂה וְהַפְסְדוֹ, וְשָׂאֵר כָּל דְּבָרֵי הַבְּרִית - כָּל אוֹתָן הַדְּבָרִים אָמַת הָיוּ וְיִהְיוּ. וּבִזְמַן שָׁאֲנוּ עוֹשִׂים כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, יִגְיֵעוּ אֲלֵינוּ טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלָן; וּבִזְמַן שָׁאֲנוּ עוֹבְרִין עֲלֵיהֶן, תִּקְרָאנָה אוֹתָנוּ הָרָעוֹת הַכְּתוּבוֹת. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵין אוֹתָן הַטּוֹבוֹת הֵן סוֹף מִמֶּן שֶׁכָּרְן שֶׁל מִצְוֹת וְלֹא אוֹתָן הָרָעוֹת הֵן סוֹף הַנִּקְמָה שְׂנוֹקְמִין מַעֲבֹר עַל כָּל הַמִּצְוֹת. אֲלָא כִּף הוּא הַכְּרַעַ6 כָּל הַדְּבָרִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָנוּ תּוֹרָה זו, עֵץ-חַיִּים הִיא, וְכָל הַעוֹשֶׂה כָּל הַכְּתוּב בָּהּ וְיִדְעוּ דַּעַה גְּמוּרָה נְכוֹנָה,8 זוֹכָה בָּהּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּלְפִי גְדֹל מַעֲשֵׂיו וְרַב חֶקְמָתוֹ הוּא זוֹכָה. וְהַבְּטִיחָנוּ בַּתּוֹרָה, שָׂאֵם נַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹבוֹת נַפְשׁ וְנִגְהָה בְּחֶקְמָתָה תְּמִיד, וְשִׂסִּיר מִמֶּנּוּ כָּל הַדְּבָרִים הַמוֹנְעִים אוֹתָנוּ מִלַּעֲשׂוֹתָהּ, כְּגוֹן חֵלִי וּמִלְחָמָה וְרַעַב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְיִשְׁפִּיעַ לָנוּ כָּל הַטּוֹבוֹת הַמַּחְזִיקוֹת אֶת יְדֵינוּ לַעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁבַע וְשָׁלוֹם וְרַבּוּי כֶּסֶף וְזָהָב, כְּדִי שֶׁלֹּא נַעֲסֵק כָּל יְמֵינוּ בַּדְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, אֲלָא נִשְׁבּ פְּנוּיִים לְלַמֵּד בְּחֶקְמָה וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה, כְּדִי שֶׁנִּזְכָּה לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה, אַחַר שֶׁהַבְּטִיחַ בְּטוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה: "וְצִדְקָה תִּהְיֶה-לָנוּ וְגו'".9

מִדַּעַת¹⁰ וְנַעֲסֵק בְּהַבְּלִי הַזֶּמֶן, כַּעֲנֵן שֶׁנֶּאֱמָר: "וְיִשְׁמֶן יִשְׂרוּן וְיִבְעֹט", שְׂדֵינן הָאֱמֶת יִסִּיר מִן הָעוֹזְבִים כָּל טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהֵן חִזְקוֹ יְדֵיהֶם לְבַעֲטוֹ,11 וּמִבִּיא עֲלֵיהֶם כָּל הָרָעוֹת הַמוֹנְעִים אוֹתָן מִלְקָנוֹת הָעוֹלָם הַבָּא, כְּדִי שֶׁיִּאֲבָדוּ בְּרַשְׁעָם. הוּא שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' וְגו'". וְעַבַּדְתָּ אֶת אֱיִבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ ה' בְּךָ". נִמְצָא פְּרוֹשׁ כָּל אוֹתָן הַבְּרִכוֹת וְהַקְּלָלוֹת עַל דְּרָף זו, כְּלוֹמֵר: אִם עֲבַדְתָּם אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וּשְׂמֵרָתָם דְּרָכוּ - מִשְׁפִּיעַ לָכֶם הַבְּרִכוֹת הָאֵלוּ וּמְרַחֵק הַקְּלָלוֹת מִכֶּם, עַד שֶׁתִּהְיוּ פְּנוּיִים לְהִתְחַכֵּם בַּתּוֹרָה וְלַעֲסֹק בָּהּ כְּדִי שֶׁתִּזְכְּרוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְיִיטֵב לָךְ - לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ טוֹב, וְתִאֲרִיךְ יָמִים - לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ אָרְךְ, וְנִמְצָאתֶם זוֹכִים לְשָׂנֵי הָעוֹלָמוֹת: לַחַיִּים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַמְּבִיאִים לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא; שָׂאֵם לֹא יִקְנֶה פֶה חֶקְמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵין לוֹ בְּמָה יִזְכָּה, וְשָׂאֲמָר: "כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחֶשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֶקְמָה בְּשִׂאֵל¹²".

וְאִם עֲבַדְתֶּם אֶת ה' וּשְׂגִיתֶם¹³ בְּמֵאֵל וּבְמִשְׁתָּה וְזוֹנוֹת¹⁴ וְדוּמָה לָהֶם - מִבִּיא עֲלֵיכֶם כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלוּ וּמִסִּיר כָּל הַבְּרִכוֹת, עַד שֶׁיִּכְלוּ יְמֵיכֶם בְּבִהְלָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה, לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה; אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבא בגללה. ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד, ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו⁵, שקראו הקדוש-ברוך-הוא אוהבו⁷, לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שצונו בה הקדוש-ברוך-הוא על-ידי משה, שנאמר: "ואהבת את ה' אלקיך". ובזמן שיאהב אדם את ה' אהבה הראויה, מיד יעשה כל המצוות מאהבה.

(5) מאליה, כמו שאמרו (נדרים סב.): "למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא". (6) (סוטה לא.). (7) שנאמר (ישעיה מא, ח): זרע אברהם אוהבי.

ג. וכיצד היא האהבה הראויה? הוא, שיאהב את ה' אהבה גדולה, יתרה, עזה מאד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה', ונמצא שוגה⁸ בה תמיד פאלו חולה חלי האהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד - בין בשבתו, בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה - יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד, כמו שצונו: "בכל לבבך ובכל נפשך". והוא ששלמה אמר דרך משל: "פי חולת אהבה אני"; וכל שירי-השירים משל הוא לענגן זה⁹.

(8) הוגה ועוסק בה. (9) שכל דברי אהבה האמורים שם, אינם אלא משל לאהבת ה' בין כנסת-ישראל האהובה לאוהבה אביה שבשמים.

ד. אמרו חכמים הראשונים¹⁰: שמה תאמר, הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רבי, בשביל שאקבל שכר בעולם הבא - תלמוד לומר: "לאהבה את ה'" - כל מה שאתם עושים, לא תעשו אלא מאהבה¹¹. ועוד אמרו חכמים¹²: "במצותיו חפץ מאד" - ולא בשכר מצותיו. וכן היו גדולי החכמים מצוים לנבוגי תלמידיהם ומשפיליהם ביחוד¹³: "אל תהיו בעבדים המשמשים את ה' וכיו", אלא מפני שהוא הרב ראוי לשמשו, כלומר: עבדו מאהבה.

(10) (ספרי, עקב אות מח; נדרים סב.). (11) אהבת ה' ומצותיו, ולא על מנת לקבל פרס, שכר טוב. וכה יאמר רבינו בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י'): ואתה, המעיין, הבן זה המשל שאני ממשיך לך: שים בדעתך כי נער קטן הביאוהו אצל המלמד ללמדו תורה, וזהו הטוב הגדול לו לעניין מה שישגו מן השלימות. אלא שהוא, למיעוט שני וחולשת שכלו, אינו מבין מעלת אותו הטוב... ולפיכך בהכרח יצטרך המלמד לזרו אותו בדברים שהם אהובים

ויבואו כל הגוים לשמעו, שנאמר: "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים". וסוף כל השכר בלוי¹⁴ והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון, הוא חיי העולם הבא. אבל ימות המשח הוא העולם הזה, ועולם פמנהגו הולך, אלא שהמלכות תחזר לישראל. וכבר אמרו חכמים הראשונים¹⁸: "אין בין העולם הזה לימות המשח אלא שעבוד מלכות בלבד"¹⁹.

(15) משעבוד מלכויות. (16) (מדרש תולדות אות יד) הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד (ישעיה נב, יג) - כולו נאמר על משיח בן-דוד: שיהיה גדול מן האבות ונישא משה (במובן השררה, וקרוב למשה במובן הנבואה). (17) כלומר: כל זה אינו עדיין השכר הסופי, התכליתי. (18) (שבת סג.). (19) שנפרק מעל צוארנו עול הגוים. השווה (הלכות מלכים, פרק יג). וכן מבואר כל זה ביתר שאת בפירוש רבינו למשנה (סנהדרין פ"י).

~ יום שני ל' סיון ~

פרק עשירי

(1) עבודת ה' מאהבה או מיראה; והמלמד לקטנים ועמי הארץ, על איזה דרך ילמד; העסק בתורה לשמה.

א. אל יאמר אדם: הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמה כדי שאקבל² כל הברכות הפתובות בה, או כדי שאזכה לחיי העולם הבא ואפרש מן העברות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הפתובות בתורה או כדי שלא אפיר מחיי העולם הבא. אין ראוי לעבד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על הדרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים; ואין עובדים ה' על הדרך זה אלא עמי-הארץ³ והנפשים והקטנים, שמחנכין אותן לעבד מיראה, עד שתתקנה דעתן ויעבדו מאהבה⁴.

(2) (אבות פרק א, משנה ג.). (3) המוני עם שאין בידם תורה וחכמה, אבל מנומסים במידות ובהרגלים נאים המועילים לחיזוק החברה ויישוב הארץ. ולפיכך נקראו: "עמי הארץ" שחברתם טובה ליישוב הארץ (על פי פירוש המשנה לרבינו, אבות פרק ה, משנה ז). (4) וכה יאמר רבינו בפירוש המשנה (סנהדרין פרק י, משנה א): "לפי שאין האדם עושה מעשה אלא כדי שתגיע לו ממנו תועלת, או שיסור ממנו איזה הפסד; ואם אינו כן, יהיה אצלו אותו המעשה הבל וריק. היאך ייאמר לבעל תורה: עשה אלה המעשים לא מחמת יראת העונש מאת השם יתברך, ולא כדי לנחול שכר טוב? זה דבר קשה עד מאוד, לפי שלא כל בני-אדם משיגים את האמת כאברהם אבינו (שעבד את ה' מאהבה). לכן התירו להמון כדי שיתיישבו על אמונתם, לעשות את המצוות - לתקוות שכר; ולהינזר מן העבירות - מיראת העונש, מזרזים אותם על זה עד ששיגו את האמת וידעוה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַעוֹסֵק בָּהּ, לֹא לִירְאָה וְלֹא לְקַבֵּל שְׂכָר, אֲלֵא מִפְּנֵי אַהֲבַת אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ שְׂעוּבָה בָּהּ - הֲרִי זֶה עוֹסֵק בָּהּ לְשִׁמְהָ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: "לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וְאִפְלוּ שְׂלָא לְשִׁמְהָ, שְׂמַתוּף שְׂלָא לְשִׁמְהָ בְּאֵל שְׂמְהָ"¹⁴. לְפִיכָךְ כְּשֶׁמְלַמְּדִין אֶת הַקְּטָנִים וְאֶת הַנְּשִׂימִים וְכָלֵל עַמֵּי-הָאָרֶץ, אֵין מְלַמְּדִין אוֹתָן אֲלֵא לְעֵבֶד מִירְאָה וְכִדִּי לְקַבֵּל שְׂכָר; עַד שֶׁתִּרְבֶּה דַעְתָּן וְיִתְחַכְּמוּ חֲכָמָה יִתְרָה, מְגַלִּים לָהֶם רִז זֶה מְעַט מְעַט וּמְגַלִּינִין אוֹתָן לְעֵנְיָן¹⁵ זֶה בְּנַחַת, עַד שֶׁיִּשְׁיָגוּהוּ וְיִדְעוּהוּ וְיַעֲבְדוּהוּ מֵאַהֲבָה.

(14 פסחים נ:) אבל ללמוד על מנת לקנטר את חבריו - אסור, ועליו אמרו (ברכות יז): העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. וכן אמרו (תענית ז): "כל העוסק בתורה שלא לשמה - נעשית לו סם המוות". (15) שלא זו הדרך הנכונה ללמוד על מנת לקבל פרס.

ו. דְּבַר יְדוּעַ וְכֹרֵר, שְׂאִין אַהֲבַת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְשְׂרֵת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם עַד שֶׁיִּשְׁאַגֶּה¹⁶ בַּה תְּמִיד כְּרֵאוֹי וְיַעֲזֹב כָּל מָה שֶׁבְּעוֹלָם חוּץ מִמְּנָה, כְּמוֹ שְׂעוּבָה וְאָמַר: "בְּכָל לִבְכָךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ". אֵינּוּ אוֹהֵב הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲלֵא בְּדַעַת שְׂיַדְעוּהוּ¹⁷; וְעַל פִּי הַדְּעָה תִּהְיֶה הָאַהֲבָה: אִם מְעַט - מְעַט, וְאִם הִרְבָּה - הִרְבָּה. לְפִיכָךְ צְרִיף הָאָדָם לִיחֵד עֲצָמוֹ לְהִבִּין וְלְהַשְׁפִּיל בְּחֻכְמוֹת וּתְבוּנוֹת הַמְּוִדְעִים לוֹ אֶת קוּנוֹ, כְּפִי כַח שֵׁישׁ בְּאָדָם לְהִבִּין וְלְהַשִּׁיג, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהֵלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה¹⁸.

(16) שיעסוק בה תמיד, מלשון הכתוב: באהבתה תשגה תמיד (משלי ה, ט). לפי רבי משה הדרשן (הובא ברש"י, שם) מקור המלה בערבית, והוראתו: עסוק. והראב"ד פירש: מלשון שגיאה - שבכלל אהבתו לה, ישגה בענייניו היום-יומיים שלא ישים אליהם לב. וכן אמרו (עירובין נד): על רבי אלעזר בן-פרדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו שהתעטף בו מוטל בשוק העליון של ציפורי, וסמכו עליו את הפסוק: "באהבתה תשגה תמיד", וכפירוש רש"י, שם: "בשביל אהבתה תעשה עצמך שוגה ופתי להניח עסקיך ולרוץ לדבר הלכה". וראה בירושלמי (ברכות פרק ה, סוף הלכה א). "ריש לקיש היה מהרהר בדברי תורה ויצא מחוץ לתחום בשבת ולא הרגיש. לקיים מה שנאמר: "באהבתה תשגה תמיד". (17) כפי ידיעתו - אהבתו, לפי שאי אפשר לאהוב דבר שאין יודעים ומכירים אותו. (18) (פרק ד, הלכה יב).

~ יום שלישי א' תמוז ~
מָה אַהֲבָתִי תוֹרַתְךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי
סֵפֶר שְׁנֵי וְהוּא סֵפֶר אַהֲבָה

הַלְכוֹתָיו שֵׁשׁ. וְזֶהוּ סְדוּרָן:
א. הַלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. ב. הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת

אצלו לקטנות שניו, ויאמר לו: קרא ואתן לך אגוזים או תאנים. ובוזה הוא קורא ומשתדל, לא לעצם הקריאה - לפי שאינו יודע מעלתה - אלא כדי שיתנו לו אותם המגדים, שאכילתם יקרה אצלו יותר מן הקריאה. ולפיכך חושב את הלימוד עמל ויגיעה הוא עמל בה, כדי שישגי באותו עמל את התכלית האהובה אצלו, והיא - אגוז אחד, או מעט דבש. וכשיגדל ויחזק שכלו וייקל בעיניו אותו הדבר שהיה אצלו נכבד לפנים, יזרוהו ויעוררו חפצו בדבר אחר חמוד יותר, ומלמדו יאמר לו: קרא ואקח לך מנעלים יפים, או בגדים חמודים. ובוזה ישתדל לקרוא לא לשם עצם הלימוד, אלא לאותו המלבוש, והבגד ההוא נכבד בעיניו יותר מן התורה. וכאשר יהיה יותר שלם בשכלו, ויתבזה בעיניו הדבר הזה, ישים נפשו למה שהוא גדול ממנו, ויאמר לו רבו: למוד פרשה זו ואתן לך דינר אחד או שניים. וכך הוא קורא ומשתדל ולוקח אותו הממון, והוא נכבד אצלו יותר מן הלימוד - לפי שתכלית הלימוד אצלו, שישגי את הדינר שהבטיחוהו. וכשתהיה דעתו גדולה ונקלה בעיניו זה השיעור יתאוה למה שהוא יותר נכבד ויאמר לו רבו: למוד, כדי שתהיה ראש ודיין, ויכבדוך בני אדם ויקומו מפניך. והוא קורא ומשתדל כדי להשיג מעלת הכבוד, ותהיה תכלית הלימוד אצלו: הכבוד שיכבדוהו בני אדם וינשאו אותו וישבחוהו. וכל זה מגונה. ועל לימוד כזה יאמרו החכמים: "שלא לשמה", כלומר: שיעשה המצוות וישתדל בתורה לא לאותו הדבר בעצמו (החכמה), אלא בשביל דבר אחר זולת החכמה. והזהירונו חכמינו על זה ואמרו (אבות פרק ד, משנה ה): "אל תעשם עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפור בה... ולא תהיה אצלו תכלית לימוד החכמה אלא לדעת אותה בלבד. וכן אין תכלית האמת אלא שידע שהוא אמת והתורה אמת, ותכלית ידיעתה - לעשותה. ואסור לאדם השלם לומר: כשאעשה אלה המצוות - שהן המידות הטובות, ואתרחק מן העבירות - שהן המידות הרעות, מה הגמול שאקבל עליהן? לפי שזה כמו שיאמר הנער: מה יתנו לי כשאני קורא? והם אומרים לו: דבר פלוני. לפי שאנו רואים מיעוט שכלו - שהוא מבקש לתכלית, תכלית אחרת - אנו משיבים לו כסכלתו, כמו שנאמר: "ענה כסיל כאיוולתו". (12) (עבודה-זרה יט). (13) לנבונים ולמשכילים דווקא ולא לכולם, כי אחרים עלולים לטעות ולחשוב שאין בשמים לא גמול ולא עונש, כמו שקרה באנטיגנוס איש סוכו (אבות פרק א, משנה ג. שדרש לפני תלמידיו: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס". כוונתו הייתה לעבוד את ה' מאהבה ולא מיראה. וטעו שני תלמידיו צדוק ובייתוס, אמר האחד לחבירו: הנה הרב אמר בפירוש, שאין לאדם גמול ולא עונש ואין תקווה כלל כי לא הבינו כוונתו. וסמך האחד את חבירו ופרשו מן החכמים ויסדו כיתות הכופרות בתורה שבעל-פה ובקבלת החכמים, ונקראו: צדוקים ובייתוסים על שמם. הוא שהתנא מזהיר (שם, משנה י"א): "חכמים, היזהרו בדבריכם!" (על פי פירוש רבינו, שם).

ה. כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָר אוֹ כְּדִי שְׂלָא תִּגְיַע עֲלָיו פְּרַעְנוֹת - הֲרִי זֶה עוֹסֵק שְׂלָא לְשִׁמְהָ. וְכָל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום להועיל לכל מעשינו במשך היום, כי בהיות האדם זוכר בבוקר אחדות ה' ומלכותו, ויתן אל לבו כי עיני ה' פקוחות על כל דרכיו וכל צעדיו יספור – תהיה לו מחשבה זו והודאת פיו בדבר הזה למשמר, שלא יחטא כל היום ההוא. וכן תועיל לו הודאתו זו בלילה, לשמור עליו כל הלילה מן החטא (מלשון ה' חנינוך', מצוה ת"כ). (3) הקדים הכתוב קריאת-שמע של ערבית, כסדר בריאת העולם שהתחיל היום מן הלילה, ככתוב: ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (בראשית א, ה). (4) ברכות פ"א, מ"ג.

ב. ומה הוא קורא? שלש פְּרָשִׁיּוֹת, אֵלּוּ הֵן: 'שְׁמַע',⁵ 'וְהָיָה אִם שְׁמַע',⁶ 'וַיֹּאמֶר'.⁷ וּמִקְדִּימִין לְקִרְוֹת פְּרָשֶׁת 'שְׁמַע', מִפְּנֵי שֵׁשׁ בָּהּ יְחוּד הַשֵּׁם⁸ וְאֶהְבֶּתָּ⁹ וְתִלְמָדוּ¹⁰, שֶׁהוּא¹¹ הַעֲקָר הַגְּדוֹל שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ¹². וְאַחֲרֶיהָ - 'וְהָיָה אִם שְׁמַע', שֵׁשׁ בָּהּ צְוּי עַל (זְכִירַת) שְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת¹³. וְאַחֲרֵיהֶן - פְּרָשֶׁת צִיצִית¹⁴, שֶׁגַּם הִיא יֵשׁ בָּהּ צְוּי זְכִירַת כָּל הַמִּצְוֹת¹⁵.

(5) דברים ו, ד. (6) שם, יא, יג. (7) במדבר טו, לו. (8) האמונה בה' שהוא אחד ואין שני לו – "ה' אלהינו ה' אחד". (9) שעלינו לאהבו, ככתוב: "ואהבת את ה' אלהיך". (10) מצות תלמוד תורה – ככתוב: "ושננתם לבניך ודברתם בם". (11) חזון אל יחוד ה'. (12) כלשון רבינו בהל' יסודי התורה (פ"א, ה"ו): "וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה... כופר בעיקר – שזה הוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו". וכוונת רבינו לומר: שפרשת "שמע" יש בה מלבד אהבת ה' ותלמודו, גם מצות יחוד ה', ולפיכך קוראים אותה לפני פרשת "והיה אם שמוע" שאין בה עיקר גדול זה, אע"פ שיש בה אהבת ה', ככתוב: "לאהבה את ה' אלהיכם: וכן תלמודו, ככתוב: "ולמדתם אותם את בניכם" (הגהות "מעשה רב" לרמב"ם דפוס וילנה). (13) ככתוב: "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי". (14) היא פרשת "ויאמר" המדברת במצות ציצית. (15) "זוכרתם את כל מצוות ה'", וראויה היא פרשת "והיה אם שמוע" להקדימה ל"ויאמר" שאין בה "אהבת ה' ותלמודו, הנאמרים ב"והיה אם שמוע" (מעשה רב). וכבר קדמו בזה הרדב"ז, ח"א אות נ"ו ב"לשונות הרמב"ם".

ג. אַף-עַל-פִּי שְׁאִין מִצְוֹת צִיצִית נוֹהֶגֶת בְּלֵילָה¹⁶ - קוֹרְאִין אוֹתָהּ בְּלֵילָה¹⁷, מִפְּנֵי שֵׁשׁ בָּהּ זְכִרֹן יְצִיאַת מִצְרַיִם¹⁸, וּמִצְוָה לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּיּוֹם וּבְלֵילָה, שְׁנֹאמֶר: 'לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ'. וּקְרִיאַת שְׁלֹשׁ פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ עַל סֵדֶר זֶה הִיא הַגְּרִיאוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע²⁰.

(16) שנאמר בה "וראיתם אותו", ולילה לאו זמן ראייה הוא. (17) בקריאת-שמע של לילה. (18) "אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". (19) המלה "כל" באה לרבות את הלילות (ברכות יב:), כי אף-על-פי שיציאת מצרים חלה ביום, ככתוב: "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל" וגו' (במדבר לג, ג) – התחלת הגאולה בלילה היתה, שבלילה

פְּנֵימִים. ג. הַלְכוֹת תְּפִלִּין מְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה. ד. הַלְכוֹת צִיצִית. ה. הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת. ו. הַלְכוֹת מִילָה. וְהַמִּצְוֹת הַנִּקְלָלִים בָּהֶם מְפָרְשִׁים בְּשִׂמְחָתָם בְּמִקּוּמָם.

הַלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת וְהִיא, לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע פְּעַמִּים בַּיּוֹם. וּבְאֹר מִצְוָה זוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

(1) כמה פרשיות הוא קורא; נוסח ברכות קריאת שמע ומי יתקן; זמן קריאתה בערב ובבוקר.

א. פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם קוֹרְאִין קְרִיאַת-שְׁמַע: בְּעֶרֶב וּבִבְקָר², שְׁנֹאמֶר: 'וּבְשִׁכְבְּךָ³ וּבְקוּמְךָ' - בְּשַׁעֲה שְׁדָרְךָ בְּנִי-אֲדָם שׁוֹכְבִין, וְזֶה הוּא לֵילָה; וּבְשַׁעֲה שְׁדָרְךָ בְּנִי-אֲדָם עוֹמְדִין, וְזֶה הוּא יוֹם⁴.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

סְמִיכוֹת הַלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע לְהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה.

בסמיכות הלכות תשובה להלכות ק"ש נרמזת הוראה למעשה: שאף שתנועת התשובה היא למעלה ממדידה והגבלה, יש להחדירה בתוך גדר הזמן – חיוב ק"ש פעמיים בכל יום.

בתחילת הלכות תשובה כתב: "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד . . . וכן יתנחם על שעבר . . . ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

כלומר: אע"פ שעבודת התשובה בתוכנה היא תנועה שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי הבאה מהתעוררות ברגע מיוחד "בשעתא חדא וברגעא חדא", מכל-מקום צריך לחברה ולהחדירה בגדרי הזמן שלאחרי כן – "שלא ישוב לזה החטא לעולם".

בנוסף, תשובה מאהבה פועלת לא רק מכאן ולהבא אלא גם על זמן העבר שנעשה בו שינוי, כמודגש מהנפק"מ להלכה במקדש אשה על מנת שאין עליה עבירות שאם עשתה תשובה מיראה אינה מקודשת כיון שהעבירות שהיו עליה בשעת קידושין לא נעקרו, אבל אם עשתה תשובה מאהבה שאז "נעקר עוונו מתחילתו" מקודשת, כיון שבשעת הקידושין לא היו עליה עבירות כלל כיון שתשובתה פעלה גם על העבר.

(יין מלכות ספר המדע סימן נב מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) מפני שהאדם נפתח אחר הבלי העולם ונמשך אחר תאוותו – צריך הוא לזכרון תמידי במלכות שמים וכיחוד ה' לשמרו מן החטא. על כן היה מחסדי ה' לזפותנו, וציוונו לזכרו בקביעות וכוונה גמורה בשתי העתים האלה: אחת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכיפורים שאנו נקיים כמלאכי השרת, אומרים אותו בפרהסיא.

ה. הקורא קריאת-שמע, מברך לפניה ולאחריה. ביום מברך שתיים²⁷ לפניה ואחת לאחריה; ובליילה מברך שתיים לפניה ושתיים לאחריה²⁸.

(27 שתי ברכות. 28 ברכות פ"א, מ"ד. ושבע ברכות אלו סמכון חז"ל על הפסוק (תהלים קיט, קסד) "שבע ביום הללתיך" (ירושלמי ברכות פ"א, ה"ה).

ו. ברכה ראשונה שלפניה ביום - 'יוצר אור ובורא חשך' וכו', וברכה שנייה - 'אהבת עולם'²⁹ אהבתנו. ושל אחריה - 'אמת ויציב'. וברכה ראשונה שלפניה בליילה - 'מעריב ערבים' וכו', שנייה לה - 'אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת' וכו'. וברכה ראשונה של אחריה - 'אמת ואמונה', שנייה לה - 'השפיבנו'.

(29 כדעת החכמים (ברכות יא): החולקים על שמואל, האומר: שהנוסח הוא "אהבה רבה", ומקרא מסייע להם, שנאמר: "ואהבת עולם אהבתיך" (ירמיה לא, ב). והגאונים הכריעו לומר שחירת - "אהבה רבה", וערבית - "אהבת עולם", כדי לצאת ידי שניהם, וכן המנהג האשכנזי. (טור) או"ח סי' ס).

ז. ברכה ראשונה שלפניה, בין ביום בין בליילה, פותח בה ב'ברוך' וחותם³⁰ בה ב'ברוך'³¹; ושאר ברכותיה - חותם בכל אחת מהן ב'ברוך', ואין להם פתיחה ב'ברוך'³². ברכות אלו, עם שאר כל הברכות³³ הערוכות בפי כל ישראל - עזרא הסופר ובית-דינו תקנום³⁴; ואין אדם רשאי לפחות מהם ולא להוסיף עליהם. מקום שהתקינו להתם ב'ברוך' - אינו רשאי שלא להתם; ומקום שהתקינו שלא להתם³⁵ - אינו רשאי להתם³⁶. מקום שהתקינו שלא לפתח ב'ברוך' - אינו רשאי לפתח; ומקום שהתקינו לפתח - אינו רשאי שלא לפתח³⁷. כלל של דבר: כל המשנה ממטבע³⁸ שטבעו חכמים בברכות - הרי זה טועה, וחוזר ומברך פמטבע³⁹. וכל שאינו אומר 'אמת ויציב' בשחרית ואמת ואמונה בערבית, לא יצא ידי חובתו⁴⁰.

(30 ומסיים. 31 ברוך אתה ה' יוצר המאורות; וכן בערב הוא מסיים "ברוך אתה ה' המעריב ערבים". 32 מפני שהן סמוכות זו לזו, וכלל הוא "כל ברכה הסמוכה לחברתה (שלפניה) אינה פותחת בברוך" (ברכות מו.), מפני שחתם בראשונה בברוך, אינו צריך לפתוח בו בשניה. וגם הברכה שלאחר קריאת-שמע (אמת ויציב), נקראת סמוכה לחברתה, כי אין קריאת-שמע נחשבת הפסק, הואיל והברכות בשבילה תוקנו, (רש"י שם. 33) כל הברכות לאו דוקא, שהרי יש ברכות שחכמי המשנה תקנון, כגון: ברכת "הטוב והמטיב",

ניתנה להם הרשות לצאת, ככתוב: "ויקרא למשה ולאהרן לילה, ויאמר: קומו צאו מתוך עמי" (שמות יב, לא), והוא שאמר הכתוב (דברים טז, א): "הוציאה ה' אלהיך ממצרים לילה" (ברכות ט). 20) (ברכות פרק ב' מ"ב). ובירושלמי (ברכות פ"א, ה"ה) אמרו: "מפני מה קוראים שלש פרשיות אלו בכל יום? אמר רבי לוי, מפני שעשרת הדברות כלולין בהן".

ד. הקורא קריאת-שמע - בפשהוא גומר פסוק ראשון, אומר בלחש ב'ברוך' שם כבוד מלכותו לעולם ועד', וחוזר וקורא ב'ברוך'²¹ 'ואהבת את ה' אלהיך' עד סופה. ולמה קורין בן²²? מסרת היא בדינו, שבשעה שקבין יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו, צום ורזום על יהוד השם, ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו. ושאל אותם ואמר להם: בני, שמא יש בכם פסלות²³, מי שאינו עומד עמי ביחוד השם; פענןן שאמר לנו משה רבנו: 'פן יש בכם איש או אשה וגו'? ענו כלם ואמרו: 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', פלומר: שמע ממונו, אבינו ישראל - ה' אלהינו ה' אחד²⁴. פתח הזקן ואמר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'²⁵. לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבת ששבת בו ישראל הזקן אחר פסוק זה²⁶.

(21 וצריך להפסיק מעט בין "עולם ועד" ל"ואהבת" (טור) אורח-חיים סימן סא), והטעם: כדי ליתן ריוח בין קבלת מלכות שמים לדברים אחרים, ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" מכלל קבלת מלכות שמים הוא, (ראה פסחים נו.). 22) הלא אין זה פסוק מפרשת "שמע", ומה ענינו לכאן? 23) פסול ופגם באמונתכם בה' ובאחדותו. 24) (פסחים נו.) "כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד". 25) דברי הודאה לה' שבניו צדיקים, ואין בהם פסול. 26) אבל מתוך שמשו רבינו לא אמרו, התקינו לאמרו בלחש (שם). והכסף-משנה שואל: היכן מצינו שיעקב ורזם על יחוד ה', והלא בגמרא (פסחים, שם) לא אמרו אלא שביקש יעקב לגלות את קץ הימין לבניו, ולא שאלם על אמונתם ביחוד ה'? והוא מראה מקור הדברים בספרי פרשת ואתחנן על הפסוק שמע ישראל וגו'. והדברים מפורשים יותר במדרש רבה בראשית (פ' צח). וכן ב'דברים רבה' (פ"ב) "מהיכן זכו ישראל לקריאת-שמע? בשעה שנטה יעקב למיתה, קרא לכל השבטים ואמר להם: שמא משאני נפטר מן העולם אתם משתחווים לאלוה אחר... אמרו לו: שמע ישראל... והוא אמר בלחשה: ברוך שם כבוד וגו'. ומפני מה נוהגים לאמרו ביום הכיפורים בקול רם? כתב ה'טור' או"ח (סימן תרי"ט) על-פי המדרש רבה' (שם) "בשעה שעלה משה למרום, שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקב"ה ברוך שם וגו', והוריד אותה לישראל. (אבל אין אומרים אותו בפרהסיא, מפני שמשו לקחו בסתר, שלא ידעו המלאכים ויקנאו בנו). וביום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"א, מ"א). (47) שמן התורה, כל הלילה הוא זמן קריאת שמע, שהרי נאמר: "בשכבך", כל זמן שבני אדם שוכבים – והוא כל הלילה. (48) החכמים. (49) העבירה, (ברכות פ"א, מ"א). כמו ששינוי: "חכמים עשו סיגי לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב, ואומר: אלך לביתי, ואוכל קמעה ואישן קימעה ואח"כ אקרא קריאת-שמע ואתפלל, וחוטפתו שינה, ונמצא ישן כל הלילה. אבל אדם בא מן השדה בערב – נכנס לבית הכנסת – אם רגיל לקרות – קורא... וקורא קריאת-שמע ומתפלל. ואוכל פתו ומברך" (ברכות ד:). וזוהי ה'פשיעה' שכתב רבינו, שבזמן שאדם אוכל ושונה לפני קריאת-שמע, הרי הוא בא לידי שינה ונמצא מבטל מצות קריאת-שמע, לפיכך יהיה זהיר לקרותה קודם שיאכל, מיד אחר צאת הכוכבים (כסף-משנה).

י. הקורא קריאת-שמע של ערבית אחר שיעלה עמוד השחר, קדם הגנין⁵⁰ החמה - לא יצא ידי חובתו; אלא אם-בן הנה אנוס, כגון שפורי⁵¹ או חולה וכיוצא בהן. ואנוס שקרא בעת זה אינו אומר 'השפינוני'⁵².

(50) מלשון הנצו הרימונים (שיר השירים ו, יא). והיא השעה שהשמש מתחילה לזרוח בראשי ההרים (רבינו יונה). (51) ונרדם לאחר עמוד השחר; אבל אם עבר ואיחר במזיד – לא יצא ידי חובתו (ברכות ט). והטעם שיש לחלק בין מזיד לאנוס, הוא: שהתורה אמרה "ובשכבך" – בשעה שדרך בני אדם שוכבים, ומסרה הדבר לחכמים שיפרשו עד אימתי הוא זמן שכיבה. והם פירשו שעיקר זמן שכיבה הוא עד שיעלה עמוד השחר. ולפיכך אפילו מי שאיחר במזיד ולא קראה עד חצות, יכול לקראה עד שיעלה עמוד השחר, ולפי שיש אנשים השוכבים גם אחר עלות השחר קודם הגנין החמה, אמרו שעדיין זמן קריאה הוא לגבי אנוסים, אבל לא לגבי מזידים (כסף-משנה). (52) שאין עתה תחילת זמן שכיבה אלא סוף זמן שכיבה (שם, וברש"י).

יא. ואיזה הוא זמנה פיוס? מצותה שיתחיל לקרות קדם הגנין החמה⁵³, כדי שיגמר לקרות ולברך ברכה אחרונה⁵⁴ עם הגנין החמה⁵⁵. ושעור זה⁵⁶ – כמו [עשור] שעה⁵⁷ קדם שתעלה השמש⁵⁸. ואם אחר וקרא קריאת-שמע אחר שתעלה השמש – יצא ידי חובתו, שעונתה עד סוף שלש שעות פיוס⁵⁹ למי שעבר ואחר⁶⁰.

(53) אחרי עלות השחר. (54) של קריאת-שמע המסיימת ב"גאל ישראל". (55) התחלת יציאת השמש, וכדברי הגמרא (ברכות ט:): "ותיקין (בעלי מדות טובות ומחבבי מצוה) היו גומרים אותה עם הגנין החמה, כדי שיסמוך גאולה לתפילה ונמצא מתפלל ביום", (זמן הגנין החמה לדברי הכל יום הוא) – וזהו מנהג ותיקין הידוע. (56) של תחילת נץ החמה. (57) שהוא כשש דקות. (58) גוף השמש כולו הנראה על כל פני הארץ, בעוד שעם הגנין החמה, "היא מטפטפת (זורחת) על ראשי החרים" (כלשון הירושלמי

שתקונה ביבנה כנגד הרוגי ביתר שניתנו לקבורה (ברכות מח:), (וראה הלכות ברכות פ"ב, ה"א) אלא רוב הברכות (מעשה רוקח). (34) ברכות לג ע"א. (35) כגון: ברכת הפירות, והמצוות, שאינן חתומות בברוך. (36) ברכות יא, ע"א. (37) (שם): "מקום שאמרו להאריך – אינו רשאי לקצר; לקצר – אינו רשאי להאריך". ופירש רבינו שם, "כל ברכה שיש בתחילתה ברוך ובסופה ברוך, נקראת: ארוכה; ושאנה כן, נקראת: קצרה". ויהיה איפוא פירוש המשנה לדעת רבינו: מקום שאמרו להאריך: לפתוח ולחתום בברוך – אינו רשאי לקצר, כלומר: שלא להתחיל, או שלא לחתום בברוך. (38) מטבע – צורה ונוסח של קבע. (39) דוקא ששינה בפתחת הברכה או בחתמתה, כגון שחתם במקום שתיקנו שלא לחתום; אבל אם שינה רק בנוסח הברכה, שאמרה במלים אחרות שאין בהן משום שינוי הכוונה – אינו חוזר ומברך, כדברי רבינו לקמן הל' ברכות (פ"א, ה"ו), וכביאור הכסף-משנה שם. (40) ברכות יב, כלומר: אפילו אמר הברכות האלו, אלא שלא התחיל בהן "אמת ויציב", או "אמת ואמונה" – לא יצא ידי קריאת הברכות כראוי (כסף-משנה), ושתי הברכות האלו יש להן חשיבות יתירה, ונוסדו על הפסוק: (תהלים צב, ג) "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", וכפירוש רש"י (ברכות שם): "ברכת אמת ויציב – כולה על החסד שעשה עם אבותינו היא, שהוציאם ממצרים ובעק להם הים והעבירים; וברכת אמת ואמונה מדובר בה אף על העתידות, שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים". ולפיכך אם לא אמרן בנוסח הברכות, לא יצא ידי חובת הברכה כראוי, לפי שעיקרן ניתקנו לומר שהקב"ה אימת הבטחתו במצרים, ועתיד לאמנה לנו לעתיד-לבוא (כסף-משנה).

ח. הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה - בין פיוס בין בליילה, בין לפנייה בין לאחרייה - יצא, לפי שאין סדר בברכות⁴¹. בשחרית פתח 'יוצר אור' וסיים 'מעריב ערבים'⁴² - לא יצא. פתח ב'מעריב ערבים'⁴³ וסיים ב'יוצר אור' - יצא. ובערב פתח ב'מעריב ערבים' וסיים ב'יוצר אור' - לא יצא. פתח ב'יוצר אור' וסיים ב'מעריב ערבים' - יצא; שכל הברכות הולכות אחר חתימתן⁴⁴.

(41) ברכות יב, ע"א. (42) שבמקום 'יוצר המאורות', חתם בברכת "המעריב ערבים". (43) במקום 'יוצר אור'. (44) שם.

ט. אי-זהו זמן קריאת-שמע בליילה? מצותה משעת יציאת הכוכבים⁴⁵ עד חצי הלילה. ואם עבר ואחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר⁴⁶ - יצא ידי חובתו⁴⁷; שלא אמרו⁴⁸ עד חצות, אלא כדי להרחיק אדם מן הפשיעה⁴⁹.

(45) שמאז מתחיל זמן שכיבה, והתורה אמרה "ובשכבך". (46) הוא האור הנוצץ בפאת מזרח קודם עלות השמש, בכדי שעה וחומש שעה (מלשון רבינו בפירושו למשנה ברכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבטלים מלאכתם לקריאת שמע; שצריך לדקדק באותיותיה וכיצד ידקדק; למי מותר לומר שלום בין הפרקים.

א. הקורא את שמע ולא כוון לבו בפסוק ראשון שהוא 'שמע ישראל' - לא יצא ידי חובתו²; והשאר, אם לא כוון לבו - יצא. אפילו היה קורא בתורה פדרב³ או מגיה⁴ את הפקשות האלו בעונת קריאה - יצא⁵; והוא⁶ שפון לבו בפסוק ראשון.

(2) ברכות יג: , שהפסוק הראשון מדבר ביחוד ה', והוא עיקר קבלת מלכות שמים, ולפיכך צריך כוונת הלב. (3) לשם לימוד בעלמא. (4) בודק את הספר לראות אם יש בו טעות, שאפילו לקריאה אינו מתכוין. (5) שם, יג. (6) ובלבד.

ב. פל אדם קורין פדרב⁷ - בין עומדין, בין מהלכין, בין שוכבין⁸, בין רוכבין על גבי בהמה⁹. ואסור לקרות קריאת-שמע והוא מוטל ופניו טוחות¹⁰ בקרקע¹¹, או משלף על גבו ופניו למעלה. אכל קורא הוא והוא שוכב על צדו. ואם היה בעל פשו הרבה ואינו יכול להתהפף על צדו, או שהיה חולה - נוטה מעט לצדו וקורא¹².

(7) כי דברי התורה "ובשכבך ובקומך" אינם מכוונים למצב של שכיבה או עמידה אלא לזמן שכיבה וקומה, כלומר: בערב ובבוקר (ברכות י:). ואלה שיושבים ומתפללים, וכשמגיעים לקריאת-שמע הם קמים, ומתכוונים להחמיר על עצמם לקבל מלכות שמים בעמידה - טעות היא בידם, שהרי בפירוש אמרו בית-הלל (שם) "כל אדם קורא כדרכו" (הגהות מיימוניות בשם רש"י, וכן בשו"ע או"ח סימן סג, סעיף ב'). (8) על צדם, כמבואר בסמוך. (9) ברכות ל: "היה רוכב על החמור והגיע זמן תפילה... ישב במקומו ויתפלל". ואם בתפילה שכולה צריכה כוונה - כך, בקריאת-שמע שאין בה צורך כוונה, אלא בפסוק הראשון בלבד - על-אחת-כמה-וכמה (קובץ). והכסף-משנה מציין מקורו בקידושין (לג:). (10) דבוקות, כלומר: שפניו כלפי הקרקע. (11) ברכות יג: , כי אסור לקבל מלכות שמים דרך שררה וגאווה. ושכיבה זו נקראת בלשון הגמרא "פרקדן". (12) שם.

ג. מי שהיה מהלך על רגליו - עומד בפסוק ראשון¹³, והשאר קורא והוא מהלך. היה ישן¹⁴ - מצערין אותו ומעירין אותו עד שיקרא פסוק ראשון¹⁵. ומפאן ואילף אם אנסתו שנה, אין מצערין אותו¹⁶.

(13) לפי שאינו מיושב בדעתו כל-כך כשהוא מהלך, ואינו יכול לכוין כראוי (ירושלמי ברכות פ"ב, ה"א), ובמדרש תנחומא (לך, אות א) אמרו: "אסור לקבל עליו מלכות שמים כשהוא מהלך, אלא יעמוד במקום אחד, ויכוין לבו לשמים באימה ובריאה ברתת ובוזיע, ביחוד ה', ויקרא שמע ישראל... ואחר-כך ברוך שם כבוד וכו', וכשמתחיל

ברכות פ"א, ה"ה). וכדאי להעיר שגירסת דפוס שוינצינו היא "כמו שיעור שעה קודם שתעלה השמש". והרמ"א ב'טור' או"ח סימן נח, תומך בגירסא זו ואומר: שכל היודע מעט בחכמת התכונה יודע, ששיעור הנץ החמה הוא תחילת זריחת השמש עד שיעלה כל גוף השמש הוא כשיעור שעה מלאה". (59) (ברכות ט:): "שכן דרך מלכים לעמוד בשלוש שעות", והרי זה בכלל "ובקומך", שהוא זמן קריאת-שמע של שחרית. ושיעור שלש שעות הוא רבע היום, כדברי רבינו בפירושו למשנה (ברכות פ"א, מ"ג): "ודע כי כל השעות הנזכרות בכל, הן השעות הזמניות". וענין הזמניות הן השעות שיש מהן י"ב שעות ביום, וי"ב שעות בלילה. ומה שאמר "עד שלש שעות" כאילו אמר עד כלות רביעי היום, בין שיהיה יום תקופת תמוז, בין שיהיה יום תקופת טבת. (60) אבל לכתחילה - מצוה לקרות כמנהג ותיקין האמור לעיל.

יב. מי שהקדים וקרא קריאת-שמע של שחרית אחר שיעלה עמוד השחר, אף-על-פי שהשלים קדם שתגין החמה - יצא ידי חובתו⁶¹. ובשעת הדחק, כגון שהיה משפים לצאת לדרך⁶² - קורא לכתחלה משעלה עמוד השחר⁶³.

(61) ברכות ה: , הואיל ויש אנשים הקמים משנתם בזמן זה, הרי זה ג"כ נקרא: "ובקומך". (62) וחושש שלא יוכל לכוין לבו שם בקריאת-שמע. (63) שם. וכתב הרב מנוח, שכן הדין אם יש בעיר קבורת המת, או ברית מילה, וכן ביום הערבה (הושענא רבה) שמרבים בו בתחנונים, יכולים לקרותה מיד אחר עמוד השחר.

יג. הקורא אחר שלש שעות ביום, אפילו היה אנוס - לא יצא ידי חובת קריאת-שמע בעונתו⁶⁴, אלא הרי הוא פקורא בתורה⁶⁵. ומברך לפניו ולא אחריה⁶⁶. כל היום, אפילו אחר וקרא אחר שלש שעות⁶⁶.

(64) בזמנה. (65) שהרי אינו גרוע משאר כל אדם הקורא פרשה בתורה, אלא שגדול שכר הקורא קריאת-שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה (ברכות י:). (66) (שם), והכסף-משנה מקשה: למה לא יהיה זמן קריאת-שמע של שחרית כל היום, ונאמר שמשמעות לשון התורה "ובקומך" כל זמן שבני אדם קמים, דהיינו כל היום, כמו שזמן קריאת-שמע של ערבית הוא כל הלילה, מפני שאנו מפרשים מלת "ובשכבך" כל זמן שבני אדם שוכבים על מיטתם, והוא כל הלילה? ויפה תירץ ה'טורי זהב' בשולחן-ערוך או"ח (סימן נ"ח ס"ק ד), שדוקא בשכיבה אנו אומרים בשעה שבני אדם שוכבים, והוא כל הלילה. שהרי כל זמן ששוכב לא ישתנה שם "שכיבה"; לא כן ב"קומה" שמשתנה שם קומה לשיבה והילוך, ואין נקראת קומה, אלא כשקם ממיטתו והוא בתחילת היום.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

פְּרָק שְׁנַיִ

(1) כוונת קריאת שמע עד היכן היא מעכבת; הפועלים אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקרוא, אינו מחוייב להפסיק (סוכה לח.). וטעם הדבר שבאכילה, רחיצה ותספורת וכו' אינו פוסק, ואילו בדברי תורה הוא פוסק וקורא? (לעיל ה"ד) - משום שהפסיק מתלמוד תורה לקריאת-שמע אין הפסקו הפסק גמור, שגם קריאת-שמע בכלל תלמוד תורה היא; אבל העוסק באכילה וכיוצא בה, והוא יפסיק מאכילה לקריאת-שמע, הרי זה הפסק ממש (כסף-משנה). (30) סוכה, שם.

ז. מי שירד לטביל³¹ - אם יכול לעלות ולהתפסות קדם שפתגן החמה³², יעלה ויתפסה ויקרא. ואם היה מתירא שפמא תגין החמה קדם שיקרא - יתפסה במים שהוא עומד בהן ויקרא. ולא יתפסה, לא במים הרעים שריחן³³ רע, ולא במי המשרה³⁴, ולא במים צלולים³⁵, מפני שערותו נראית בהן³⁶. אכל מתפסה הוא במים עכורין³⁷, שאין ריחן רע, וקורא במקומו.

(31) מטומאתו. (32) שהוא זמן קריאת שמע-של ותיקין (ראה לעיל פ"א הי"א ובביאורנו). (33) שאסור לקרוא דברי תורה במקום שיש ריח רע משום בזיון, וחכמינו (ברכות כד:) קראו על העושה כן את הפסוק: "כי דבר ה' בזה". (34) מים ששורים בהם פשתן וקנבוס וריחם רע. (35) זכים ושקופים. (36) והתורה אמרה "ולא יראה כן ערות דבר ושב מאחריך" (דברים כג, טו). (37) שאינם צלולים (ברכות כה:).

ח. הקורא קריאת שמע, לא ירמז³⁸ בעיניו ולא יקרין בשפתיו, ולא יראה באצבעותיו³⁹, כדי שלא תהיה קריאתו עראי. ואם עשה כן - אף-על-פי שיש צורך כדי הוכתו, הרי זה מגנה⁴⁰. וצריך להשמיע⁴¹ לאזנו כשהוא קורא. ואם לא השמיע לאזנו - יצא וצריך לדקדק באותיותיו; ואם לא דקדק - יצא⁴².

(38) רמז שהוא לצורך דבר אחר שלא מענין הקריאה. (39) יומא יט: "ויכולן לשון אחת הן, אלא שזה נופל על העינים, וזה נופל על האצבעות, שנאמר (משלי ו, יג): קורין בעיניו מולל ברגליו, מורה באצבעותיו" (לשון רש"י שם). (40) ועל העושה כן, עליו הכתוב אומר (ישעיה מג, כב): "ולא אותי קראת יעקב", כלומר: אינך מכיין בקריאתך אלי, והכתוב אומר "ודברת בם" עשה אותם קבע (תדירי ולא מקרי) ואל תעשם ארעי (מקרי וטפל) (יומא, שם). (41) שיחתוך קריאתו בשפתיו, לא שיקרא בלבו (כסף-משנה), משום שנאמר "שמע ישראל" - השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך (ברכות טו). (42) ברכות טו:

ט. כיצד ידקדק? ישמר שלא ירפה החזק⁴³, ולא יחזק הרפה⁴⁴; ולא יניח הנד⁴⁵, ולא יניד הנח⁴⁶. לפיכך⁴⁷ צריך לתן רוח בין הדבקים, בין כל שתי אותיות הדומות, שאמת מהן סוף תבה והאחרת תחלת תבה הסמוכה לה; כגון 'בכל לבבך' - קורא 'בכל' ושוהה, וחוזר וקורא 'לבבך'; וכן

"ואהבת" - רצה מהלך, רצה עומד". (14) מנמנם, אף-על-פי שאינו ישן ממש. (15) כוונה. (16) אלא קורא שהוא מנמנם, ואף-על-פי שאינו מכיין בה כראוי (ברכות יג:).

ד. מי שהיה עוסק במלאכה - מפסיק עד שיקרא פרושה ראשונה כלה¹⁷. וכן האמנין¹⁸ בטלין ממלאכתן בפרשה ראשונה, כדי שלא תהא קריאתן עראי; והשאר - קורא הוא¹⁹ בדרך ונוסק במלאכתו. אפלו היה עומד בראש האילן או בראש הפתל²⁰ - קורא במקומו ומברך לפניו ולאחריו²¹.

(17) (שם טז), ואף-על-פי שאין כל הפרשה צריכה כוונה אלא פסוק ראשון בלבד, בכל זאת כדי שלא תהא קריאתו נראית כ"קריאת עראי" הצריכוהו החכמים להפסיק ממלאכתו ולקרוא. (כסף-משנה בשם הרי"ף). (18) פועלים העוסקים במלאכת אחרים, אע"פ שיש בקריאתם משום ביטול מלאכה, והם משועבדים למלאכת בעליהם. (19) אפילו זה שעוסק במלאכת עצמו. (20) ואין דעתו מיושבת עליו כל-כך, שהרי מפחד הוא שמא יפול. (21) ולא הטריחוהו החכמים לירד למטה ולקרוא (שם). וכתב הרב מנוח: "בעל הבית שאינו עוסק במלאכה, אלא עומד על פועליו לזרום בעבודה - יורד למטה וקורא".

ה. היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן קריאת-שמע - פוסק וקורא²² ומברך לפניו ולאחריו. היה עוסק בצרכי רבים - לא יפסיק²³, אלא יגמר עסקיהן ויקרא, אם נשאר עת לקרות²⁴.

(22) (שבת יא.), שקריאת-שמע יש לה זמן קבוע, וקודמת לתלמוד תורה שאין לה זמן קבוע, אלא כל היום מצוותה היא, וכן אמרו (ברכות י:): "גדול הקורא קריאת-שמע בעונתה, יותר מהעוסק בתורה". (23) שהרי עוסק במצוה הוא, ופטור מקריאת-שמע, וכן אמרו (ברכות יא.) על הפסוק: "ובלכתך בדרך" בלכת שלך (הפרטית) אתה חייב לקרות שמע ולא בלכתך בדרך מצוה (לחם-משנה). הרבה נתלבטו מפרשי הרמב"ם למצוא מקור ישיר להלכה זו, ויפה הראה הגאון ר' אליהו דוד רבינוביץ תאומים (אדר"ת), שהדברים מפורשים בתוספתא (ברכות פ"א): "מעשה ברבי עקיבא ורבי אליעזר, והגיע זמן קריאת-שמע ולא קראו מפני שעסוקים בצרכי ציבור היו" וכו'. (24) משמע שאפילו יעבור זמן קריאת-שמע בעודו עוסק בצרכי ציבור, לא יפסיק (כסף-משנה).

ו. היה עוסק באכילה²⁵, או שהיה בדרך, או שהיה עוסק בתספורת²⁶, או שהיה מהפך בעורות²⁷, או שהיה עוסקין בדין²⁸ - גומר, ואחר-כך קורא קריאת-שמע²⁹. ואם היה מתירא שפמא יעבר זמן קריאת-שמע ופסק וקרא - הרי זה משבח³⁰.

(25) שהתחיל באכילתו בהיתר, קודם זמן קריאת-שמע. (26) בגילוח שערו. (27) לבדוק אם עובדו כתיקונם. (28) דיינים היושבים בדין. (29) הואיל ועדיין יש שהות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. הַקּוֹרֵא לְמַפְרָע⁵⁴ - לֹא יֵצֵא⁵⁵. בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּסֵדֶר הַפְּסוּקִים; אֲבָל אִם הִקְדִּים פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ רִשְׁאִי⁵⁶, אָנִי אֹמֵר שְׂעִיץ, לְפִי שְׂאִינָה סְמוּכָה לָהּ בַתּוֹרָה⁵⁷. קָרָא פְּסוּק, וְחִזַּר וּקְרָאוּ פַעַם שְׁנִיָּה - הֲרִי זֶה מְגִנָּה. קָרָא מְלָה אַחַת וּכְפָלָהּ, כְּגוֹן שְׂקָרָא "שְׁמַע שְׁמַע" - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ⁵⁸.

(54) בסדר הפוך, שמקדים לקרוא הפסוק המאוחר למקדם. (55) ברכות טו, ע"א. (56) שלכתחילה צריך להקדים "שמע" שיש בו קבלת מלכות שמים, ל"והיה אם שמוע" שיש בו קבלת המצוות, וכמבואר לעיל (פ"א, ה"ב). (57) שגם לפי מקומן בתורה הן רחוקות זו מזו, ואינן סדורות כפי סדר קריאתנו, שהרי פרשת "ציצית" קודמת בתורה לכולן, ובסדר קריאתנו היא האחרונה. (58) (ברכות לג:) שנראה כמקבל עליו שתי מלכיות, וכאילו שתי רשויות הן. ברם הכופל פסוק שלם, אינו אלא מגונה, אבל אין משתקין אותו; שאין זה דומה למקבל עליו שתי מלכיות אלא למתלוצץ בעלמא (ע"פ רש"י שם). ובירושלמי (ברכות פ"ה, ה"ג) אמרו: "אין הדברים הללו אמורים אלא בציבור, אבל ביחיד - תחנונים הם". והכסף-משנה מעיר: "אע"פ שקורא פסוק וכופלו - הרי זה מגונה", בכל זאת עדיף יותר לכוין לבו ולקיים מצות קריאת-שמע כתיקונה ולכפול אותה אם לא כיון בפעם הראשונה, ולא איכפת לנו אם יקרא "מגונה". ומה שאנו אומרים "ה' הוא האלהים" שבע פעמים ביום הכיפורים וביום הערבה (הושענא רבה) מנהג כשר הוא, שמשבחים את ה', שדר למעלה משבעה רקיעים, וגם במקרא (מלכים"א, יח, לט) נכפל פסוק זה פעמיים (תוספות ברכות לד, ושו"ע או"ח סימן סא, סעיף יב).

יב. קְרָאָה סְרוּגִין⁵⁹ - יֵצֵא; אֲפִלוּ שָׁהָה בֵּין סְרוּג לְסְרוּג כְּדִי לְגַמֵּר אֶת פְּלָה⁶⁰, יֵצֵא; וְהוּא שְׂיִקְרָא עַל הַסְּדֵר. קְרָאָה מִתְנַמְנֵם, וְהוּא מִי שְׂאִינוּ עֵר וְלֹא נִרְדָּם בְּשָׁנָה - יֵצֵא⁶¹; וּבִלְבָד שְׂיִהְיֶה עֵר בְּפִסּוּק רִאשׁוֹן⁶².

(59) בהפסקות הפסקות, כלומר: קורא מעט ושוהה, וחוזר וקורא מעט ושוהה (רע"ב, מגילה פ"ב, מ"ב). (60) ברכות כד: ר"ה לד: (61) ברכות יג: (62) כדי שיקראנו בכוונה, וכמבואר לעיל (ה"ג).

יג. סִפֵּק קָרָא קְרִיאַת-שְׁמַע סִפֵּק לֹא קָרָא - חוֹזֵר וְקוֹרֵא⁶³, וּמְכַרְךָ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲתִירָהָ⁶⁴. אֲבָל אִם יָדַע שְׂקָרָא, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם בְּרַךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲתִירָהָ אוֹ לֹא בְרַךְ - אֵינוּ חוֹזֵר⁶⁵ וּמְכַרְךָ. קָרָא וְטָעָה⁶⁶ - יִחְזַר לְמָקוֹם שְׁטָעָה⁶⁷. נִעְלַם מִמֶּנּוּ בֵּין פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה, וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אֵי-זוּ פְּרָשָׁה הַשְּׁלִים וְאֵי-זוּ צָרִיךְ לְהַתְחִיל⁶⁸ - חוֹזֵר לְפָרְשָׁה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא וְאֶהְבֵּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'⁶⁹.

(63) ברכות כא. מפני שמצות קריאת-שמע מן התורה היא.

וְאֲבָדְתֶם מְהֵרָה; 'הַכֶּנֶף פְּתִיל'⁴⁸. וְצָרִיךְ לְבָאֵר זִי"ן שֶׁל 'תּוֹפְרוּ'⁴⁹. וְצָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בְּדָל"ת שֶׁל 'אֶחָד', כְּדִי שְׂיִמְלִיכֶהוּ בְּשָׂמִים וּבְאֲרָץ וּבְאֲרֵבַע רוּחוֹת⁵⁰. וְצָרִיךְ שְׁלֹא יַחְטֵף בְּחִי"ת, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּאוֹמֵר "אִי חַד"⁵¹.

(43) הדגוש. שלא יבטא את האות הדגושה כרפויה, כגון: "ב"שדך במקום "ב"שרך. (44) "ב"בתך במקום "ב"ביתך. (45) שלא יבטא שוא-נע כשהוא נח, כגון: לְכַבֵּךְ במקום לְכַבְרְךָ. (46) שוא-נח כשוא-נע, כגון: וְאֶהְבֵּת במקום וְאֶהְבֵּת. והמדקדק ר' אליהו בחור נתן סימן לשוא-נע: א' ב' ג' ד' ה', כלומר: השוא הוא נע בחמשה אופנים אלה: א - באות הראשונה שבמילה: שְׁלֵמָה, דְּרָרִים. ב - שני שואים רצופים באמצע המילה, כגון: מִשְׁפָּטִי, בְּשִׁבְכָךָ, השוא השני הוא נע. ג - גדולה, אחרי תנועה גדולה, כגון: שוֹמְרִים, פְּתָכָה. ד - אות דגושה, יְדָרוּ, הַבְּרָכָה. ה - הדומות, שתי אותיות דומות, כגון: רִנְנָת, קָלְלָת; וזולת אלה, השוא הוא נח. ו"ב"מגן אברהם" (או"ח ס"א ס"ק יג) נתן סימן לתנועה גדולה "פיתוחי חותם" כל אלה הנקודות הן גדולות, והיתר הן קטנות. ולדעת מפרשים אחרים (מגדל עזר, ועוד) הכוונה בדברי רבינו "נח ונד" על כל אות נחה שלא יניעה וכן להיפך, כגון: "בכל לבבך" והלמ"ד של "בכל" היא נחה, שכן היא בסוף המילה, והלמ"ד של "לבבך" היא נדה, ואם יניע את הלמ"ד של "בכל" הרי הוא מבליעה בלמ"ד של "לבבך", ויראה כאומר "בכה לבבך", וכן להיפך. (47) הואיל וצריך לדקדק באותיותיה, ולבחין בין נע לנח. (48) ברכות טו: . וסמכו חז"ל על הפסוק: "ולמדתם" שיהא למודך חם, שיתן ריח בין הדבקים. וב"טור" (או"ח סא) הוסיף: שצריך ליתן ריח בין "ותרה אף" שלא יהא נראה כקורא "ותרה". וכן צריך להקפיד להפסיק בכל מילה המתחילה באל"ף הבאה אחרי מילה המסיימת במ"ם, כגון: "ולמדתם אותם" שלא יהא נראה כקורא "מותם", וכן "ישמתם את" ו"ראיתם אותם", ועוד. (49) ירושלמי ברכות פ"ב, ה"ד. שלא יהא נראה כקורא "תשכרו" שתעבדו את ה' על-מנת לקבל פרס ושכר, בניגוד לדברי חכמינו באבות (פ"א, מ"ג). (50) ברכות יג: כל המאריך באחד, מאריכים לו ימיו ושנותיו. (51) שאם הוא מקצר בחי"ת ומאריך באל"ף, הרי הוא כאומר "אי-חד" כלומר אינו חד אלא שנים; ואם הוא חוטף גם באל"ף, הרי אינו אומר שום מילה שהיא (כסף-משנה).

יד. קוֹרֵא אֲדָם אֶת 'שְׁמַע' כְּכֹל לְשׁוֹן שְׂיִהְיֶה מְבִינָה⁵². וְהַקּוֹרֵא כְּכֹל לְשׁוֹן, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִדְּבָרֵי שְׁבוּשׁ שְׁבָאוֹתוֹ הַלְשׁוֹן; וּמִדְּקָדֵק בְּאוֹתוֹ הַלְשׁוֹן⁵³ כְּמֹו שְׂמִדְקָדֵק בְּלְשׁוֹן הַקִּדְשׁ.

(52) ברכות יג., שנאמר "שמע" בכל לשון שאתה שומע. (53) שישתמש בביטויים אמיתיים ונכונים, שיתאימו לתוכן "קריאת שמע" בעברית, ולא ישתמש בביטויים שאינם הולמים את המשמעות הנכונה של תוכן "קריאת שמע" (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באמצע הפסוק, שהרי אין זה גרוע ממה שמפסיק מפני היראה ומשיב מפני הכבוד (שו"ע או"ח סימן סו סעיף ג). וכדאי להעיר שרבינו בתשובותיו, אומר: "אין ראוי להפסיק ביניהם בשום דבר, אפי' באחת הברכות - לפי שהוא עוסק במצוה, ולמה יפסיק ממנה בעד מצוה אחרת" (תשו' הרמב"ם הוצ' פריימן סי' לא). (75) חמסן. ולא רק שמתירא שיהרגנו, אלא אפי' מתירא שיצערנו, מותר לו להפסיק (כסף-משנה).

יז. ואלו הן בין הפסקים: בין ברכה ראשונה לשנייה⁷⁶; בין שניה לשמע; בין שמע ליהיה אם שמע; בין יהיה אם שמע לויאמר. בין הפסקים האלו, שואל מפני הכבוד, ומשיב שלום לכל אדם. אבל בין ויאמר לואמת ויצאב - הרי זה פאמצע הפסק, ולא יפסיק⁷⁷ אלא לשאל מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד.

(76) בין "יוצר המאורות" ל"אהבת עולם". ראה במוספנו "תשובות רבינו". (77) שכן כתוב (ירמיה י' ו') וה' אלהים אמת, לפיכך אין מפסיקים בין סוף פרשת ויאמר: "אני ה' אלהיכם" לאמת ויצאב (ברכות י:ד).

~ יום חמישי ג' תמוז ~

פּרָק שְׁלִישִׁי

(1) המקומות שאין קוראים בהם; אם נודמן לו להפריש חבירו מדבר האסור בבית המרחץ כיצד מפרישו; כנגד איזה ערוה אסור לקרות.

א. הקורא את שמע, רוחץ ידיו במים קדם שיקרא. הגיע זמן קריאתה, ולא מצא מים קדם שיקרא - לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים, אלא מקנח ידיו בעפר או בצור³ או בקורה⁴ וכיוצא בהן וקורא⁵.

(2) ברכות טו. אף על פי שאין ידיו מלוכלכות - מצוה עליו לרחצן, שכן ידיים עסקניות הן, ושמא נגעו במקומות המכוסים בגוף, או בדבר מזוהם; וחז"ל סמכו רחיצה זו על הפסוק: ארחץ בנקיון כפי, ואסובבה את מזבחך ה' (תהילים כו, ו). (3) אבן, והוא שם נרדף ל"צור", ונמצא בתנ"ך (שמואל ב' יז, יג; עמוס ט, ט). (4) העץ שעושים ממנו התקרה (הערוך). (5) ואין המים מעכבים, כי לא כתוב ארחץ במים אלא ארחץ בנקיון כפי - בכל דבר שהוא מנקה (ברכות שם). ולענין נטילת ידיים לתפילה (ראה לקמן הלכות תפילה פרק ד, הלכה ד).

ב. אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הפסא⁶, אף-על-פי שאין בו צואה; ולא בבית הקברות ולא בצד המת⁷ עצמו. ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת - מתר לקרות⁸. וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו - חוזר וקורא⁹.

(6) (ברכות כו.) לפי שכתוב: "כי ה' אלוךך מתהלך בקרב

לפיכך עליו לחזור ולקרוא לצאת מידי הספק. (64) אע"פ שהברכות עצמן אינן אלא מדברי סופרים, בכל זאת חוזר ומברך, כי כך היתה תקנת החכמים מתחילה, שכל שחייב לקרוא את שמע, קוראה עם ברכותיה (תשובת הרשב"א סימן ש"ך, הובאה בכסף-משנה). (65) כי הברכות אינן אלא מדברי סופרים ואין חוזרים ומברכים מספק בדבר שאינו מן התורה (ראה לקמן הל' ברכות פ"ח, הי"ב). (66) שדילג על פסוק אחד, או אפילו על מילה אחת. (67) ויגמור ויקרא על הסדר, שאם לא יקרא הלאה, הרי זה כקורא למפרע, שלא יצא. (68) שיועד שהתחיל לקרוא את שמע, ומוצא עצמו במקום הספק, ואינו יודע מה הספיק כבר להשלים, ומה עדיין לא קרא. (69) כי ההפסק הראשון בקריאת-שמע הוא בין "לעולם ועד" הנמשך לפסוק "שמע", שענינו קבלת מלכות שמים, ובין "ואהבת" שהוא ענין חדש (ברכות טז, וראה ב"י או"ח סי' סד).

יד. טעה באמצע הפסק ואינו יודע להיכן פסק - חוזר לראש הפסק⁷⁰. היה קורא וכתבתם, ואינו יודע אם הוא ב' וכתבתם' של 'שמע' או ב' וכתבתם' שב' יהיה אם שמע' - חוזר ל' וכתבתם' של 'שמע'. ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו מיכם' - אינו חוזר, שעל הרגל לשונו הוא הולך⁷¹.

(70) שם. ודוקא שאינו יודע אם קרא איזה פסוק מהפסק; אבל אם ברי לו שקרא פסוק אחד או שנים, ואח"כ טעה ודילג איזה פסוק - אינו צריך להתחיל אלא ממקום שדילג בלבד (כסף-משנה). (71) ברכות, שם. אבל בין "וקשרתם" של "שמע", לבין "וקשרתם" של "יהיה אם שמע", אי אפשר לו להסתפק, שהראשון בקמ"ץ וקשרתם, והשני בסגול וקשרתם (ט"ז או"ח סימן ס"ד בשם מהר"ל מפראג).

טו. היה קורא ופגע באחרים, או פגעו בו אחרים - אם היה בין פרק לפרק, פוסק, ומתחיל ושואל שלום⁷² מי שהוא חיב בכבודו; כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה; ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום⁷³.

(72) מקדים לשאול בשלומם, ואין צריך לומר שמותר לו להשיב אם הם הקדימו לומר לו שלום. (73) אבל להתחיל בשאלת שלום - אסור לו (ברכות יג:).

טז. היה קורא באמצע הפרשה - אינו פוסק ומתחיל לשאל אלא בשלום מי שהוא מהגרא ממנו⁷⁴, כגון מלך או אנס⁷⁵ וכיוצא בהן. אבל מי שהוא חיב בכבודו, כגון אביו או רבו - אם נתן לו שלום תחלה, פוסק ומשיב לו שלום.

(74) שם. ואפילו באמצע הפסוק, חוץ מפסוק ראשון שבקריאת-שמע שאינו מפסיק, אם לא מפני הסכנה (ירושלמי ברכות פ"ב, ה"א). ובנוגע לקדיש, לקדושה ולברכו, הסכימו הפוסקים, שמותר לו להפסיק אפילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(דף קב עמוד ב). וכתוב בספר חסידים סימן תקמ"ו: שלפיכך ראוי לאדם לחשב חשבונותיו החילוניים בבית הכסא, כדי שלא יבוא להרהר בו בדברי תורה, והכתוב אומר: (תהילים פרק יב, פסוק ז) "אמרות ה' אמרות טהורות", ואין ראוי להם אלא מקום טהור.

ה. דְּבָרִים שֶׁל חַל, מִתֵּר לְאִמְרָן בְּלִשׁוֹן קֹדֶשׁ בְּבֵית־הַכֶּסֶא²⁰. וְכֵן הַפְּנִינִים²¹, כְּגוֹן 'רְחוּם' ו'חַנוּן' ו'נִאֲמָן' ו'כִּיּוֹצֵא בְהֵן - מִתֵּר לְאִמְרָן בְּבֵית־הַכֶּסֶא²². אָבֵל הַשְּׁמוֹת הַמְיֻחָדִים, וְהֵן הַשְּׁמוֹת שְׂאִינָן נִמְחָקִין²³ - אֲסוּר לְהַזְכִּיר בְּבֵית־הַכֶּסֶא²⁴ וּבְבֵית־הַמֶּרְחֵץ יִשָּׁן²⁵. וְאִם נִזְדַּמְּן לוֹ לְהַפְרִישׁ מִן דְּבַר הָאֲסוּר²⁶ בְּבֵית־הַמֶּרְחֵץ אוֹ בְּבֵית־הַכֶּסֶא - מִפְּרִישׁ²⁷, וְאִפְלוּ בְּלִשׁוֹן קֹדֶשׁ וּבְעִנְיַי קֹדֶשׁ²⁸.

(20) שבת דף מ עמוד ב) ומידת חסידות היא להחמיר שלא לומר בבית הכסא אפילו דברים של חול בלשון הקודש, (ספר חסידים סימן תקצ"ד, הובא ב"מגן אברהם" אורח חיים סימן פ"ה סעיף קט ב'). (21) השמות שמשבחים בהם את ה' על דרך הכינוי בלבד, ואינם שמותיו המיוחדים (ראה הלכות יסודי התורה פרק ו הלכה ה). (22) שבת דף י עמוד ב). (23) שאסור למחקם, משום שנאמר: ואיבדתם את שמם... לא תעשון כן לה'... (דברים פרק יב, ד) ושבעה שמות הם שאינם נמחקים: יהוה, או: אדני, אל, אלוה, אלוקים, אהיה, שדי, צבאות, (ראה הלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה ב). (24) שבת דף י עמוד ב). ובעל כסף משנה תמה: שלא הזכיר רבינו שאסור לומר "שלוש" לחבירו במקומות אלה, משום שנאמר (שופטים פרק ו, פסוק כד) "ויקרא לו ה' שלום", כמבואר במסכת שבת (שם)? ויש לומר: שרבינו סובר שאין הלכה כאותה הסוגיא שבמסכת שבת. שהרי נאמר בסוטה (דף י עמוד א): שכל שם הניתן להימחק אינו שמו של הקדוש-ברוך-הוא אלא "מעין" שמו; והואיל ולא מנו חכמינו ז"ל (שבועות דף לה עמוד א) את השם "שלוש" בכלל אלה השמות שאינם נמחקים, — על כרחך אתה אומר ש"שלוש" אינו אלא כינוי בלבד ומותר לאמרו בבית הכסא (לחם יהודה). אולם בתוספות (סוטה דף י עמוד א, דיבור המתחיל "אלא") כתבו: ש"שלוש" אינו נמחק, ומסדר הברייתא בשבועות (דף לה עמוד א) תנא ושייר, לפיכך פסק ה"מגן אברהם" אורח חיים סימן פ"ה (סעיף קטן ג), שגם "שלוש" אסור להזכיר בבית הכסא. (25) מוסב רק על בית המרחץ, אבל בית הכסא אפילו חדש אסור להזכיר בו שם שמים, כמבואר לעיל (הלכה ג). (26) כגון שחבירו רוצה לעשות שם דבר איסור, והוא רוצה להרחיקו מזה. (27) כמסופר במסכת (שבת דף מ עמוד ב): "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ (בשבת) וביקש להדיח הקרקע. אמר לו: אין מדיחין" (שם) שמוה הגומות שברצפה ויתחייב משום חורש — הרי שאף בבית המרחץ לא נמנע רבי מאיר מלהורות לתלמידו דין בענייני שבת, כדי להפרישו מאיסור. (28) כרבי מאיר שהורה לתלמידו עניין (דין) קודש ובלשון הקודש.

מחניך... והיה מחניך קדוש" (דברים כג, טו), ומקומות אלה שמוזהמים הם, אין אתה קורא בהם "מחניך קדוש". (7) (ברכות יח.) משום שנאמר: "לועג לרש חרף עושהו" (משלי יז, ה), והקורא בבית הקברות כאילו לועג למתים, שאינם יכולים לקרוא. (8) (שם). (9) כיוון שעבר על דברי חכמים קנסוהו לחזור ולקרוא, ואפילו היה שוגג, כדי שייזהר בפעם אחרת (כסף-משנה). וכן אמרו (ברכות כב:): "הואיל וחטא (שהתפלל ומצא צואה במקומו), אף על פי שהתפלל, תפילתו תועבה".

ג. בֵּית־הַכֶּסֶא הַחֲדָשׁ שֶׁהוּבָן וְעָדִין לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ - מִתֵּר לְקִרְוֹת קְרִיאַת־שְׁמַע לְנִגְדוֹ, אָבֵל לֹא בְּתוֹכָהּ¹⁰. מֶרְחֵץ הַחֲדָשׁ¹¹, מִתֵּר לְקִרְוֹת בְּתוֹכָהּ¹². הֵיוּ שְׁנֵי בָתִּים; זְמַן אֶחָד מֵהֶם לְבֵית הַכֶּסֶא, וְאֶמַר עַל הַשְּׁנֵי: 'וְזֶה' - הֲרִי הַשְּׁנֵי סֶפֶק אִם הַזְּמִינוּ לְכָף¹³ אִם לֹא¹⁴. לְפִיכָף אֵין קוֹרִין בוֹ לְכַתְּחֵלָה¹⁵; וְאִם קָרָא - יִצָּא¹⁶. אָמַר: 'גַּם זֶה' - הֲרִי שְׁנֵיהֶם מְזַמְּנִין, וְאֵין קוֹרֵאִין בְּהֵן. חֲצַר הַמֶּרְחֵץ, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁבְּגִי־אֲדָם עוֹמְדִין בוֹ לְבוֹשִׁין - מִתֵּר לְקִרְוֹת בוֹ קְרִיאַת־שְׁמַע¹⁷.

(10) שעצם ההזמנה שהזמין את המקום לבית כסא פוסלתו מלקרות בו, הואיל וישמו מגונה ומאוס (שבת דף י עמוד ב; ברכות דף כו עמוד א). (11) שלא רחץ בו אדם מעולם. (12) הואיל ולא הייתה בו זוהמא מעולם, וגם שמו אינו מגונה כל כך (שם). (13) לבית הכסא. (14) כי אפשר שהתכוון לומר "זוה" לתשמיש אחר (נדרים דף ז עמוד א), ודיבור כזה שאינו מבואר כל צרכו נקרא בלשון התלמוד (שם) "יד", כי כשם שיד הכלי אינה עיקר הכלי אלא שהאוחז בה כל הכלי מיטלטל עימה, אף זה לא פירש אלא מקצת דבריו והיתר משתמע ממילא. (15) כי שמא "יד בית הכסא כבית הכסא". (16) הואיל והזמנה גרידא אינה מועילה אלא מדרבנן, לא החמירו בספק הזמנה, כי כלל הוא: "ספיקא דרבנן להקל" (ר"ן שם). (17) שבת דף י עמוד א) מכיוון שאין בני אדם עומדים שם ערומים, אין ערות דבר נראית שם, ואתה קורא בו: "והיה מחניך קדוש".

ד. וְלֹא קְרִיאַת־שְׁמַע בְּלִבְדָּ, אֲלֵא פֶל עֲנִין שֶׁהוּא מְדַבְּרֵי הַקֹּדֶשׁ¹⁸, אֲסוּר לְאִמְרוֹ בְּבֵית־הַמֶּרְחֵץ וּבְבֵית־הַכֶּסֶא, וְאִפְלוּ אִמְרוּ בְּלִשׁוֹן חַל. וְלֹא לְאִמְרוֹ בְּלִבְדָּ, אֲלֵא אִפְלוּ לְהִרְהֵר בְּלִבּוֹ בְּדַבְּרֵי־תוֹרָה בְּבֵית־הַכֶּסֶא וּבְבֵית־הַמֶּרְחֵץ וּבְמְקוֹם הַטְּנָפָה, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ צוּאָה וּמְיִי־רַגְלִים - אֲסוּר¹⁹.

(18) כגון: דברי תורה ותפילה. (19) (ברכות דף כד עמוד ב) אמרו שם: כל הקורא דברי תורה במקומות המטונפים, עליו הכתוב אומר: "כי דבר ה' בזה" (במדבר פרק טו פסוק לא). וכתב הראב"ד, הובא בכסף משנה, שאין איסור להרהר בדברי תורה במקומות אלו אלא לכתחילה, כלומר: לכוון מחשבתו וליבו בדברי תורה — אסור; אבל אם היה תלמודו שגור בפיו והרהר לאונסו — אין בכך כלום, כמבואר בזבחים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהם ריח רע - מותר לקרות קריאת שמע בצידם (שולחן ערוך אורח חיים פרק ז, סעיף א).

יג. צואה עוברת, כגון שהיתה שטה על-פני המים⁶⁸ - אסור לקרות כנגדה⁶⁹. ופי חז"ר - כצואה עוברת דמיו⁷⁰, ואסור לקרות כנגדו עד שיעברו ממנו ארבע אמות⁷¹.

(68) או שהעבירו לפניו גרף של רעי וכיוצא בה. (69) עד שיעבירוהו לאחוריו ארבע אמות, כמבואר לעיל (הלכה ח). (70) דומה. (71) מפני שפיו מלוכלך תמיד בצואה (ברכות כה.). ושם בגמרא הוסיפו: "אפילו עולה מן הנהר", כלומר: אף על פי שרק עכשיו התרחץ בנהר - אסור לקרוא כנגדו, מכיוון שפיו מלוכלך תמיד, יש לו דין של "גרף של רעי", הנידון כבית הכיסא, כמבואר לעיל (הלכה י"ב).

יד. היה קורא והגיע למקום הטנפת⁷² - לא יניח ידו על פיו⁷³ ויקרא⁷⁴, אלא יפסיק עד שיעבר מאותו מקום. וכן הקורא שניצתה ממנו ריח מלמטה - יפסיק עד שתכלה באשה⁷⁵, וחז"ר לקריאתו; וכן בדברי-תורה. יצתה ריח מתברו - אף-על-פי שפסיק לקריאת-שמע, אינו פוסק לדברי-תורה⁷⁶.

(72) מקום צואה או מי רגליים. (73) שיקרא בלחש, שלא יהא ניכר כלל שמרחש בשפתיו (פרישה, לטור אורח חיים סימן פ"ה). (74) (ברכות כד) (75) ריח הרע, מלשון הכתוב (יואל ב, כ) "ועלה באשו ותעל צחנתו". (76) (ברכות כה.), והטעם - כי בדברי תורה אי אפשר לו לעזוב את בית המדרש וללמוד בחוץ; אבל בקריאת שמע - יצא לחוץ ויקרא (מפירוש רש"י שם).

טו. היה קורא קריאת-שמע בבית, ונסתפק לו אם יש שם צואה או מימי-רגלים או אין שם - הרי זה מתר לקרות⁷⁷. היה קורא באשפה, ונסתפק לו אם יש שם צואה או אין שם - לא יקרא עד שיבדק, שתזקת האשפה שהיא מקום הטנפת. אבל ספק מי-רגלים - אפלו באשפה, מתר לקרות⁷⁸.

(77) כי סתם בית הוא בחזקת נקי. (78) (ברכות, שם), והטעם - כי לא אסרה תורה לקרות בצד מי רגליים אלא כנגד עמוד הקילוח בלבד (זאת אומרת: בשעת זרימת השתן), ככתוב: (דברים כג, יג) "ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ", כלומר: לא נאמר בהם כיסוי, אלא יציאה לחוץ כדי שלא יקראו אחרים כנגד עמוד הקילוח. ברם החכמים גזרו שלא לקרות בצידם גם אחרי נפילתם לארץ, אבל לא גזרו אלא על וודאם ולא על ספיקם; אבל בצואה שנאמר בה: "וכסית את צאתך" (שם, יד) יש להחמיר אפילו בספיקא.

טז. כשם שאסור לקרות כנגד צואה ומי-רגלים עד שירחיק, כך אסור לקרות כנגד הערוה⁷⁹ עד שיחזיר⁸⁰ פניו. אפלו פותי⁸¹ או קטן, לא יקרא כנגד

על פשרו⁵⁶, או ידיו מטנפות מביית-הכפסא, ולא היה להן ריח רע כלל מפני קטן או יבשותן - מתר לקרות, לפי שאין להן ריח⁵⁷ רע. אבל אם היתה במקומה⁵⁸, אף-על-פי שאינה נראית כשהוא עומד - הואיל ונראית כשהוא יושב, אסור לקרות עד שיקנה יפה יפה, מפני שהצואה לחה היא ויש לה ריח⁵⁹ רע. וכמה גאונים⁶⁰ הורו, שאסור לו לקרות אם היו ידיו מטנפות; וכך ראו לעשות⁶¹.

(52) שהרי היא מכוסה על ידי סנדלו. (53) ובלבד. (54) ססנדלו נידון כמלבשו (שם). (55) ודוקא לאלתר כשהרוק בעביו, אבל לאחר שהרוק נבלע בצואה - הרי היא מגולה, ואסור לקרוא בצידה (ירושלמי ברכות פרק ג, הלכה ה.). (56) התפשטות, מלשון: והינם נושמים על פני כל הארץ (שמואל-א פרק ל, פסוק ט"ז). ועניינה: שאין שם עיקר צואה, אלא הגוף מטושטש ומלוכלך ממראה הצואה. (57) (ברכות כה.), ורמז לזה "כל הנשמה תהלל יה" (תהילים קנ, ו) הפה והחוטם (אברים הנושמים) בכלל ההילול, ולא שאר האברים (מלשון רש"י שם). (58) בפי הטבעת. (59) (יומא ל.). (60) רב האי גאון ומפרשים אחרים, הובאו בפירוש "רבינו יונה" לברכות (פרק ג). (61) שאף על פי שמצד הדין אין לאסור הקריאה, בשעה שידיו מטונפות, הואיל ואין להם ריח רע - בכל זאת מגונה הוא לקרוא קריאת שמע בידיים מטונפות. וחכמינו ז"ל (ברכות כה.) סמכו על הפסוק: "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" (תהילים לה, ו), כלומר: גם האברים שאינם נושמים כמו הפה והחוטם, צריכים להיות טהורים ונקיים בשעת קריאתנו אל ה'.

יב. ריח רע שיש לו עקר⁶² - מרחיק ארבע אמות⁶³ וקורא, אם פסק הריח; ואם לא פסק הריח - מרחיק עד מקום שפסק הריח. ושאין לו עקר, כגון מי שניצא ממנו ריח מלמטה - מרחיק עד מקום שתכלה הריח⁶⁴ וקורא⁶⁵. גרף של רעי ועביט של מימי-רגלים⁶⁶, אסור לקרות קריאת-שמע כנגדן, ואף-על-פי שאין בהם פלום ואין להם ריח רע, מפני שהם כביית-הכפסא⁶⁷.

(62) צואה מונחת שם ומעלה ריח רע. (63) כשהיא מכוסה; שאילו הייתה מגולה ומונחת לפניו, היה צריך להרחיק ממנה כמלוא עיניו, כמבואר לעיל (הלכה ח). (64) אבל אינו צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שפסק הריח (ברכות כד.). והראב"ד משיג וסובר שצריך להרחיק ארבע אמות ממקום שפסק הריח, כדעת רב חסדא בגמרא (שם), וכן נפסקה ההלכה בשולחן ערוך אורח חיים (סימן ע"ט, סעיף א.). (65) (ברכות, שם). (66) שניהם כל חרס הם, אלא רעי קרוי: גרף, ושל מי רגליים קרוי: עביט, מלשון רש"י (ברכות כה.). (67) הואיל ומיוחדים לכך, ואפילו יתן לתוכם רביעית מים אינה מועילה, כדין כל בית כיסא. ואם הם של זכוכית או של מתכת ורחוצים יפה ואין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או בְּנֵי וּבְנֵי-בֵיתוֹ הַקְּטָנִים⁹¹ - הָרִי גּוֹפֵן גּוֹפּוֹ, וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ מִהֶן. לְפִיכָּךְ אֶף-עַל-פִּי שֶׁבִּשְׂרֹו נִוְגַע בָּהֶם, מִחֲזִיר פְּנִי⁹² וְחֻצָּץ מִתַּחַת לְבֹו⁹³ וְקֹרָא⁹⁴.

89) ולא יהא ליבו רואה את ערוות עצמו. (90) שאם לא כן הרי בשר זה נוגע בזה ויבואו לידי הרהור עבירה (ברכות כד.). (91) שהוא רגיל בהם ולא יביאוהו לידי הרהור. (92) אבל אם לא יחזיר פניו אי אפשר שלא יבוא להרהר בה. (93) שלא יהא ליבו רואה את ערוות עצמו. (94) (שם).

יט. עַד אֵימְתִי הֵם קְטָנִים לְעֵנֶן זֶה? עַד שְׂיֵהָ הַזְּכָר בֵּן שְׁתַּיִם-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיִוֹם אֶחָד, וְהַנְּקֵבָה בַּת אַחַת-עֶשְׂרֵה שָׁנָה⁹⁵ וְיִוֹם אֶחָד; וְהוּא שְׂיֵהָ תְּבִנִיתָם כַּתְּבִנִית גְּדֻלִים, שְׂדִים נִכְנֹו וְשֶׁעֲרָף צִמְחָ⁹⁶; וְאַחֲרֵי-כֵן לֹא יִקְרָא עַד שֶׁתִּפְסִיק טְלִית בִּינֵיהֶן. אֲבָל אִם עֲדִין לֹא הָיוּ שְׂדִים נִכְנֹו וְשֶׁעֲרָף צִמְחָ - קֹרָא עִמָּהֶן בְּקָרוֹב בְּשֶׂר וְאֵינוֹ צְרִיף הַפֶּסֶק, עַד שְׂיֵהֶיָּה הַזְּכָר בֵּן שְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיִוֹם אֶחָד, וְהַנְּקֵבָה בַּת שְׁתַּיִם-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיִוֹם אֶחָד⁹⁷.

95) שעד אז לא באו לכלל ביאה ואין אדם מתאוה להם. (שם). (96) מלשון הכתוב (יחזקאל טז, ז), והוא השער הגדל במקום הערוה והוא מהווה סימן נערוות לבת, וסימן גדלות לבן ומפורש בניה (פרק ו, משנה א), וכן מבוארים פרטי סימני הנערות ב"משנה תורה" (הלכות אישות פרק ב). (97) כי מגיל זה ואילך נקראים הם בנידין דידן: גדולים (ברכות כד.); ואפילו כשאינם מפותחים בגופם ולא הביאו "סימני נערות".

~ יום שישי ד' תמוז ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) מי הם הפטורים מקריאת שמע; אם הטמאים חייבים לקרות קריאת שמע וברכותיה, תקנת עזרא ובית דינו שבטלה.

א. נְשִׁים וְעֶבְדִים² וְקְטָנִים³ פְּטוּרִים מִקְרִיאַת-שְׁמֵעָ. וּמִלְמַדִּין אֶת הַקְּטָנִים לְקִרְוֹתָהּ בְּעוֹנָתָה, וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וְלֹא-חֲרִיף, כְּדִי לְחַנְכֵן⁵ בְּמִצְוֹת. מִי שְׂהִיָּה לְבֹו טְרוּד וְנִחְפָז לְדַבֵּר מִצְוָה - פְּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת⁶ וּמִקְרִיאַת-שְׁמֵעָ⁷. לְפִיכָּךְ חָתָן שֶׁנֶּשֶׂא בְּתוּלָה, פְּטוּר מִקְרִיאַת-שְׁמֵעָ עַד שֶׁיִּבֵּא עָלֶיהָ, לְפִי שְׂאִין דַּעְתוֹ פְּנוּיָה, שְׂמָא לֹא יִמְצָא לָהּ בְּתוּלִים⁸. וְאִם שְׂהָה עַד מוֹצָא⁹ שְׂבֵת וְלֹא כַעַל - תִּקַּב לְקִרְוֹת מִמוֹצָאֵי-שְׂבֵת וְאֵילָף, שְׂהָרִי נִתְקַרְרָה דַּעְתוֹ וְלָבֹו גַם בְּהֹו אֶף-עַל-פִּי שְׂלֹא כַעַל¹¹.

2) כנענים, שנמכרו לישראל, ומחוייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. (3) הפחותים מ"ג שנה. ואע"פ שכבר הגיעו לחינוך במצוות, והאב מצווה ללמדם "לקרותה בעונתה" כבסמוך. (4) ברכות כ., והטעם שנשים ועבדים

עֲרוֹתָן, אֶפְלוּ מִחֻצָּה שֶׁל זְכוּכִית מִפְּסֻקָּה - הוֹאִיל וְהוּא רוֹאֵה אוֹתָהּ, אֲסוּר לְקִרְוֹת עַד שְׂיִחְזִיר פְּנִיו. וְכָל גּוֹף הָאִשָּׁה עָרוּהָ. לְפִיכָּךְ לֹא יִסְתַּכֵּל בְּגוֹף הָאִשָּׁה כְּשֶׁהוּא קֹרָא, וְאֶפְלוּ אִשְׁתּוֹ. וְאִם הָיָה מְגַלָּה טְפַח⁸² מִגּוֹפָהּ, לֹא יִקְרָא כְּנִגְדָּה⁸³.

79) משום שנאמר (דברים כג, טו): "והיה מחניך קדוש ולא יראה כן ערוות דבר ושב מאחריך". (80) אבל אינו צריך להרחיק ד' אמות כמו בצואה, כי לא הקפידה התורה אל על הראייה בלבד, ולפי זה אם עצם את עיניו, או בלילה, או סומא שאינו רואה את הערוה - מותר לקרות קריאת שמע כנגדה, מה שאין כן בצואה, אפילו כשאינו רואה אותה, כגון שעצם את עיניו וכדומה - אסור לקרות כנגדה. שכל זמן שהמקום מלוכלך אין אתה קורא בו "והיה מחניך קדוש" (שולחן ערוך אורח חיים סימן ע"ט סעיף א; סימן ע"ז סעיף ו). (81) (ברכות כה:): שהייתי יכול לומר: הואיל "ובשר חמורים בשרם" (יחזקאל כג, כ), דינם כשאר בעלי חיים - קא משמע לן שאסור. "ומכוון זה אל העמים הפראים השוכנים בנקיקי הסלעים והולכים ערומים כחיותו שדה" ("תורה תמימה" פרשת תצא אות ע"ד). (82) ממקום שדרכו להיות מכוסה. (83) (ברכות כה:), והעירו ב"הגהות מיימוניות" שדווקא באשתו צריך טפה, אבל באשה אחרת פחות מטפה נקרא ערוה ואסור לקרות כנגדה.

יז. וְכִשֶּׁם שֶׁהוּא אֲסוּר כְּנִגְדַּ עֲרוֹת אַחֲרִים, כֵּן הוּא אֲסוּר לְקִרְוֹת כְּנִגְדַּ עֲרוֹת⁸⁴; וְלֹא יִקְרָא כְּשֶׁהוּא עָרוֹם, עַד שְׂיִכְסֶּה עֲרוֹתוֹ. הִיתָה חֲגוּרָה שֶׁל בְּגָד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁק עַל מְתַנְיוֹ⁸⁵, אֶף-עַל-פִּי שֶׁשָּׂאָר גּוֹפּוֹ עָרוֹם - מִתָּר לוֹ לְקִרְוֹת קְרִיאַת-שְׁמֵעָ⁸⁶; וְהוּא שְׂלֹא הִיָּה עִקְבוֹ⁸⁷ נִוְגַע בְּעֲרוֹתוֹ. הִיָּה יָשָׁן בְּטְלִיתוֹ וְהִיָּה עָרוֹם - חוֹצֵץ בְּטְלִיתוֹ מִתַּחַת לְבֹו⁸⁸ וְקֹרָא. אֲבָל לֹא יִחַץ צְוָאוֹ וְיִקְרָא, מִפְּנֵי שֶׁלָּבֹו רוֹאֵה אֶת הַעֲרוּהָ, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁקֹרָא בְּלֹא חֲגוּרָה.

84) (ברכות כה:). (85) והוא מכוסה ממתניו ולמטה. (86) (שם כד:). (87) כשהוא יושב ורגליו מקופלות תחתיו. והוא הדין לשאר איבריו שלא יגעו בבשרו בעת קריאתו, אלא "עקבו" משמיענו רבנותא: שאם אינו נוגע בערוותו אף על פי שהוא מכוון נגד ערוותו ורואה אותה, מותר לקרוא נגדו (רבינו יונה לברכות). (88) (שם כד:): שאם לא יפסיק בטליתו מתחת ליבו הרי ליבו רואה את הערוה ואסור. ומה שחילקו חז"ל בין "ליבו רואה" לשאר אברים, אפשר משום שמצינו בלב לשון "ראייה", ככתוב (קהלת א, טו): "וליבי ראה הרבה חכמה" ("תורה תמימה" פרשת תצא אות ע"ה).

יח. שְׂנִים שֶׁהָיוּ יְשָׁנִים בְּטְלִית אַחַת - כָּל אֶחָד מֵהֶן אֲסוּר לְקִרְוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׂיִכְסֶּה מִתַּחַת⁸⁹ לְבֹו; עַד שְׂתֵּהָ טְלִית מִפְּסֻקָּה בִּינֵיהֶן, עַד שְׂלֹא יִגַע בְּשֶׂר זֶה בְּבֶשֶׂר זֶה מִמְתַּנְיוֹ וְלִמְטָה⁹⁰. וְאִם הָיָה יָשָׁן עִם אִשְׁתּוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המטה, בין שהיו לאחד המטה - פטורין. ושאר המליון, שאין למטה צרף בהן²³ - חזקין²⁴.

20) שלא יתבטלו מקריאת-שמע בזמנה. 21) שם יט, ע"א. הואיל ואדם חשוב הוא אין כבודו שיתעסקו בשום דבר ואפילו בקריאת-שמע, עד שיקברוהו בכבוד (בית יוסף 'טור' או"ח סימן ע"ז). וכדאי להעיר שב'שולחן ערוך' לא הביאו חילוק זה להלכה; וכן ה'טור' לא כתב לחלק בין אדם פשוט לאדם חשוב, והטעם - מפני שאין בדורותינו אדם חשוב כזה, שיהא ראוי שלא יקראו קריאת-שמע בגללו עד שיקברוהו (בית יוסף, שם). 22) רגילים היו להתחלף בנשיאת מיטת המת, שהכל חפצים לזכות בה. 23) אלא מלווים את המת משום כבודו בלבד. 24) ברכות יז, ע"ב.

ה. היו עוסקין בהספד²⁵ והגיע זמן קריאת-שמע, בזמן שהמת מנח לפניהן - נשמטים אחד אחד²⁶ וקוראין, וחוזרין להספד. אין המת מוטל לפניהם²⁷ - כל העם קורין קריאת-שמע, והאבל יושב ודומם²⁸, לפי שאינו חייב לקרות עד שיקבר את מתו.

25) שהעם שומע דברי הספד מפי החזנים המספידים ('טור' או"ח סימן ע"ב). 26) אבל לא כולם בבית אחת, משום כבוד המת. 27) כגון שהמת בבית אחר והם מספידים אותו כאן, או שהיה המת נתון (באותו החדר) לצד אחר (מלשון רש"י ברכות יט.). 28) ובגמרא (ברכות יט.) אמרו, שהאבל מצדיק עליו את הדין, ואומר: "צדיק אתה ה' על כל הבא עלי; יהי רצון מלפניך שתגדור את פרצותי ואת פרצות כל עמך ישראל ברחמים". וכן הוא ברי"ף וברא"ש.

ו. קברו את המת, וחזרו האבלים לקבל תנחומין, וכל העם הולכים אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים בו האבלים לעשות שורה²⁹ לקבל תנחומים: אם יכולים העם להתחיל ולגמר אפלו פסוק אחד³⁰ קדם שניגיעו לשורה - יתחילו; ואם לאו - לא יתחילו; אלא ינחמו את האבלים³¹, ואחר שניפטר מהן יתחילו לקרות³². בני-אדם העומדים בשורה³³ - הפנימיים, שהן רואין פני האבלים, פטורין מקריאת-שמע; והחיצונים, הואיל ואינן רואין את האבלים - חזקין בקריאת-שמע במקומן³⁴.

29) שהעם עומד בשורה מכאן ומכאן, והאבל עובר ביניהם ומנחמים אותו. 30) הוא הפסוק הראשון של קריאת-שמע, שיש בו עיקר קבלת עול מלכות שמים. 31) (ברכות יז:) שתנחומי אבלים, מצוה מן התורה היא. ובכלל גמילות חסדים היא, שגומל חסד לחיים ולמתים כאחד. וגמילות חסדים מן התורה היא, כמו שאמרו חז"ל (בבא מציעא ל:): והודעת להם את הדרך ילכו בה וגוי (שמות יח, כ) "את הדרך" - זו גמילות חסדים, וכן מצונו בהקדוש-ברוך-הוא שניחם אבלים, שנאמר (בראשית כה, יא): "ויהי אחרי מות

פטורים מקריאת-שמע - מפני שמצות קריאת-שמע נוהגת רק בשעות ידועות מן היום, וכל מצות-עשה "שהזמן גרמא", נשים ועבדים פטורים ממנה (הלכות עבודה-זרה פרק י"ב, הלכה ג). ובירושלמי ברכות (פ"ג, ה"ג) אמרו: "עבדים מניין? שנאמר: "שמע ישראל... ה' אחד" - את שאין לו ארון אלא הקב"ה, יצא העבד שיש לו ארון אחר". 5) אף-על-פי שמן התורה אין הקטנים בכלל המצוות, אבל מדברי סופרים הוא לחנכם במצוות - ולפיכך חייב האב ללמד את בנו הקטן לקרותה בזמנה, כדי לחנכו במצוות, וכן אמר שלמה (משלי כב, ו): "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי זיקין לא יסור ממנה". 6) שכן הלכה היא: "העוסק במצות פטור מן המצוה" (סוכה כה.). 7) אף-על-פי שחשובה מאד, שיש בה קבלת עול מלכות שמים. 8) והרי הוא כטרוד לדבר מצוה. 9) שהוא כבר היום החמישי לנשואיו, שהרי זמן נשואיהם היה ביום רביעי, כדברי המשנה (כתובות פ"א, משנה א) "בתולה נישאת ליום הרביעי". 10) מתוך שנתרגל בה, שוב אין עליו טרדת הנישואין. 11) ברכות טז, ע"א.

ב. אבל הנושא את הבעולה, אף-על-פי שעוסק במצוה - חייב לקרות, הואיל ואין לו דבר שמבבלל דעתו¹². וכן כל פיוצא כזה.

12) שהרי אינו מחשב על עסק בתולים.

ג. מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל¹³ עליו - פטור מקריאת-שמע עד שיקברנו, מפני שאין דעתו פנויה לקרות¹⁴. ואם היה משמר את המת - אף-על-פי שאינו מתו, פטור מקריאת-שמע¹⁵. ואם היה השומרים שנים - האחד משמר, והשני נשמט¹⁶ למקום אחר¹⁷ וקורא, וחוזר ומשמר, ונשמט האחר וקורא¹⁸. וכן החופר קבר למת, פטור מקריאת-שמע¹⁹.

13) כגון אחד מששת קרוביו המנויים בפרשת אמור (ויקרא כא, ב"ד). 14) כלומר: אפילו כשיש מי שישתדל בכל צרכי המת, פטור האבל מקריאת-שמע, כי אין דעתו מיושבת עליו מפני אבלו (ירושלמי ברכות פרק ג, ה"א). וסמכו חכמינו ז"ל על הפסוק למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך (דברים טז, ג) - "ימים שאתה עוסק בהם בחיים, ולא ימים שאתה עוסק בהם במתים" (שם). 15) משום שהעוסק במצוה, פטור ממצוה אחרת. 16) מסתלק. 17) שאסור לקרוא בתוך ארבע אמות של מת - משום "לועג לרש", הואיל והמת אינו בכלל מצוות, והכתוב אומר: "לועג לרש חרף עושהו" (משלי יז, ה). 18) ברכות יח, ע"א. 19) שם יד, ע"ב.

ד. אין מוציאין את המת לקברו סמוך לזמן קריאת-שמע²⁰, אלא-אם-כן היה אדם גדול²¹. ואם התחילו והוציאו והגיע זמן הקריאה, והן מלוין את המת - כל שיש למטה צרף בהן, כגון נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן²², בין שהיו לפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֵינָהּ מְקַבֵּלַת טְמֵאָה, אֶף דְּבָרֵי-תוֹרָה אֵינָם מְקַבְּלִין טְמֵאָה⁵⁰.

38) אף-על-פי שעדיין טומאתם עליהם. (39) על-ידי טבילה במקוה מים. (40) כנוסח בעל "מעשה רוקח" ועוד. ונוסח אחר: "ומשכבה". (41) כגון הנוגע בזה או בטמא מת, שמיד אחרי טבילתם נטהרים - בכל זאת מותרים לקרוא בדברי תורה בעוד טומאתם עליהם, שהרי אפילו זבים ומצורעים עצמם קיבלו את התורה בהר סיני (ברכות כב.). (42) בבא-קמא פב, ע"ב. (43) בעל מקרה לילה, כלשון הכתוב (דברים כג, יא. וראה ויקרא טו, טז). (44) המותרים לקרוא. (45) כי בעל קרי אין טומאתו באה לו אלא מתוך קלות ראש וזחות הדעת, לפיכך גזרו עליו (ברכות כב. וברש"י שם). והכמינו ז"ל מצאו סמך לתקנה זו. נאמר בדברי תורה: "והודעתם לבניך ולבני בניך", וסמוך לו נאמר: "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב" (דברים ד, ט"ז) מה להלן בעלי קריין אסורין (שהרי קודם מתן תורה נצטוו לפרוש מנשותיהם, ראה שמות יט, טו), אף כאן בעלי קריין אסורים (ברכות כא:). (46) כלומר: בטלה מעצמה ולא שביטלוהו בית-דין, שהרי "אין בית-דין יכול לבטל את דברי בית-דין חבירו אלא-אם-כן גדול ממנו בחכמה ובמנין" (עדיות פרק א, משנה ה), ואחרי בית-דינו של עזרא לא קם עוד בית-דין כמוהו, אלא מתוך שלא היה כח ברוב הציבור לעמוד בה, לא כפה בית-דין את העם על קיום התקנה ובטלה מאליה. וכלל הוא: כל שלא פשט האיסור ברוב הציבור מחמת שאין בו כח לעמוד בו - הרי האיסור בטל מאליו, ואין צורך אפילו בבית-דין אחר שיבוא לבטלו (עבודה-זרה לו). (וראה הלכות ממרים פ"א, ה"ו). (47) ואין זה סותר לדברי רבינו לעיל (פ"ג, ה"ד), שאסור לקרוא "שמע" וכן להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים - כי שם מדובר בדבר נמאס המונח לעינינו, או שאנו מרגישים בריחו הרע, ויש בזה משום בזיון שאומרים דברי תורה שם; אבל טומאת הטמאים האמורה כאן איננה דבר מורגש ומוחש, אלא דבר עיוני הוא: שאיש זה טמא הוא מצד גזירת התורה, ועל זה נאמר: "אין דברי תורה מקבלים טומאה" (כסף-משנה). (48) שלא טבלו מטומאת קרי. (49) ובנוגע לתפילה, ראה לקמן הלכות תפילה (פ"ד, הלכה ד"ו ובביאורנו שם). (50) ברכות כב., ואמרו שם: "מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם (לא ביטא את תלמודו בצחות, כי בעל קרי היה) למעלה מרבי יהודה בן בתירא, אמר לו: בני! פתח פיך ויאירו דבריך, שאין דברי תורה מקבלים טומאה".

סליק הלכות קריאת-שְׁמַע

~ שבת קודש ה' תמוז ~

הַלְכוֹת הַתְּפִלָּה וּבְרִכַּת פְּהֵנִים

יש בכללן שתי מצוות עשה. (א) לעבד את ה' בכל יום בתפלה. (ב) לברך פהנים את ישראל בכל יום.

אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו" (ראה סוטה יד.). ולפיכך פטורים המנחמים מקריאת-שמע, שכבר אמרנו: העוסק במצוה פטור מן המצוה (רבינו יונה). (32) מדברי רבינו משמע שאין הדברים אמורים אלא כשיש עוד שהות לקרוא, אבל אם אין עוד שהות לקרוא - יתחילו בכל אופן, כיון שעדיין לא התחילו במצוות תנחומין (כסף-משנה, וראה מגן-אברהם או"ח סי' ע"ז סק"ד). (33) ונוסח אחר: בשורות. (34) ברכות ז', ע"ב. והראב"ד חולק, וסובר שאין הפירוש "פנימיים" כמשמעות דברי רבינו, אלא כל שהם קרובי האבל הצריכים לראותו, הם הנקראים: "פנימיים", ואפילו כשהם עומדים בשורה החיצונה; וכל שאינם ממשפחת האבל ואינם צריכים לראותו, נקראים: "חיצוניים", ואפילו הם עומדים בשורה הפנימית קרוב לאבל.

ז. פל מי שהוא פטור מלקרות קריאת-שְׁמַע, אם רצה להקמיר על עצמו לקרות - קורא; והוא, שְׁתֵּהא דַעְתוּ פְּנוּיָה עֲלֵיו³⁵. אָבֵל אִם הָיָה זֶה הַפְּטוּר מִלְקָרוֹת מְבֹהֵל³⁶ - אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְקָרוֹת עַד שֶׁתִּתְיָשֵׁב דַעְתוּ עֲלֵיו³⁷.

35) כמו שמצינו ברבן גמליאל "שקרא בלילה הראשון שנשא" (אשה), ואמר לתלמידיו - שהעירו לו על כך - "איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפילו שעה אחת" (ברכות פ"ב, מ"ה). (36) נרעש, בלתי מיושב. (37) כדי שיוכל לקרוא ק"ש ככוונה. והראב"ד שואל: ומה בכך (שאינו יכול לכיין), יקרא ויהא כקורא בתורה, ולא יהיה כפורק שם שמים מעליו? ולדעתו צריך כל חתן לקרות קריאת-שמע. וכבר כתבו ה'תוספות' (ברכות יז): שבזמן הזה שאין אנו מכוונים היטב בקראנו את שמע בכל יום, גם החתן בליל נשואיו צריך לקרוא, ואף-על-פי שלא יכוין בה כראוי; כי אם לא יקרא, הרי זה נראה כיהירות, כאילו אומר: כל פעם אני מכוין בקריאתי, ורק היום איני בטוח אם אכוין בה כראוי, וכן נפסקה ההלכה בשו"ע (או"ח סימן ע, סעיף ג).

ח. פל הַטְּמֵאִין חֲבִיבִין בְּקְרִיאַת-שְׁמַע, וּמְבָרְכִין לְפָנָיָהּ וְלֹא-חֲרִיָּהּ וְהֵן בְּטְמֵאָתָן³⁸, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֶפְשֵׁר לָהֶן לַעֲלוֹת מִטְּמֵאָתָן³⁹ בּוֹ בַיּוֹם, כְּגוֹן הַנוֹגְעִין בְּשֶׁרֶץ אוֹ בְּנֵדָה וְזָבָה וּמִשְׁפָּכָה⁴⁰ וּבִזְיָצָא בְּהֵן⁴¹. וְעִזְרָא וּבֵית-דִּינּוֹ תִקְנֵנוּ⁴², שְׁלֵא יִקְרָא בְּדַבְרֵי-תוֹרָה בְּעַל-קְרִי⁴³ לְבָדוֹ, וְהוֹצִיאָהוּ מִכָּלל שְׁאָר הַטְּמֵאִין⁴⁴ עַד שִׁטְבַּל⁴⁵. וְלֹא פִשְׁטָה תִקְנֶה זֹו בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הָיָה כַח פְּרֵב הַצְּבוּר לְעַמֵּד בָּהּ, לְפִיכֵן בְּטָלָה⁴⁶. וּכְבֵר נִגְהוּ פֵל יִשְׂרָאֵל לְקָרוֹת בַּתוֹרָה וּלְקָרוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע⁴⁷ וְהֵן בְּעַלֵי קְרִי⁴⁸, לְפִי שְׁאֵין דְּבָרֵי-תוֹרָה מְקַבְּלִין טְמֵאָה⁴⁹, אֲלֵא עוֹמְדִין בְּטְהָרְתָן לְעוֹלָם, שְׁנֵאָמַר: 'הֲלוֹא כֹה דְבָרֵי פֶאֶשׁ נֵאֵם יי' - מָה אִשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחמך ואת מימך", והרי לחם ומים הם צרכים חיוניים שהאדם צריך להם בכל יום - לפיכך גם התפילה שאדם שואל בה צרכיו, היא בכל יום ('קריית ספר'). (3) כל דבר מתורה שבעל-פה שקיבלוהו חז"ל איש מפי איש עד למשה רבינו, ויש לו אסמכתא בקרא - קוראו רבינו: "מפי השמועה" ("יד מלאכי"). (4) הואיל ומן הפסוק הקודם "ועבדתם" שבו נצטוונו על עבודת ה' לא נתפרש עבודה זו מה טיבה. לפיכך הוצרך רבינו להביא פסוק זה שעבודת ה' היא עבודה שבלב, וזו - תפילה. ומאחר שהפסוק הזה אינו מדבר בתורת מצוה ומחייב אלא דרך סיפור דברים: אם שמוע תשמעו... לאהבה את ה' ולעבדו בכל לבבכם - ונתתי מטר ארצכם, לכן משמש הפסוק "ועבדתם" המקור למצות תפילה (כסף-משנה). (5) תענית ב, ע"א. (6) המביעה רחשי לב האדם ושפך שיחו לפני קונו. - כאן סוף הלכה א (לפי דפוס מנטובה, שכ"ו). וה'חינוך' (מצוה תל"ג) אומר: "כבר הקדמתי לך שהברכות והטובות יחולו על בני אדם כפי פעולתם וטוב לבבם. ואדון הכל שבראם הדריכם במצוותיו שיזכו בהן, ופתח להם פתח אשר ישיגו בו כל משאלותיהם לטוב, והוא: שיבקשו ממנו ברוך-הוא, אשר בידו הסיפוק והיכולת למלא את כל חסרונם, כי הוא יענה לכל אשר יקראוהו באמת". (7) שבכל יום. אלא חז"ל קבעו מנינם, כמבואר בסמוך (הלכה ה). (8) אלא באיזה נוסח שיוזמן לו לאדם - יתפלל. משנה - נוסח, מלשון הכתוב: משנה התורה הזאת (דברים יז, יח) שתרגמו: פתשגן אורייתא הדא. ופירוש פתשגן - נוסח (כסף-משנה בשם ה"ר מנוח). וכן 'הערן', ערך: פתשגן, ויש גורסים: "מטבע התפילה". (9) לומר: שעה זו זמן תפילה היא, וכשעברה השעה - עבר זמנה; אלא כל השעות כשרות לתפילה, לא כקריאת-שמע שזמנה קבוע "בשכבך ובקומך". אבל חכמינו ז"ל קבעו זמנה, כמו ששינונו (תוספתא ברכות פ"א): "כשם שנתנה תורה קבע לקריאת-שמע, כך נתנו חכמים קבע לתפילה".

ב. וּלְפִיכֶן¹⁰ נָשִׂים וְעֲבָדִים¹¹ חִיְבִין בְּתַפִּלָּה, לְפִי שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְמַן גֶּרָמָא¹². אֲלֵא חֵיִיב מִצְוָה זוּ כֶּן הוּא¹³ - שֶׁיְהִי אָדָם מְתַחַנֵּן וּמְתַפַּלֵּל בְּכָל יוֹם, וּמְגִיד שְׂבַחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאַחֲרֵיכֶן שׁוֹאֵל צָרְכָיו¹⁴, שֶׁהוּא צָרִיף לָהֶם, בְּבִקְשָׁה וּבְתַחֲנִנָּה, וְאַחֲרֵיכֶן נוֹתֵן שְׂבַח וְהוֹדָתָה¹⁵ לָה' עַל הַטּוֹבָה שֶׁהִשְׁפִיעַ לוֹ, כֶּן אֶחָד לְפִי כַח¹⁶.

(10) הואיל ואין לתפילה זמן קבוע. (11) שהם פטורים מכל מצוות-עשה שהזמן גרמא. (ראה הלכות ע"ז פ"ב, ה"ג). ובעבדים כנענים מדובר כאן שחייבים במצוות שנשים חייבות (חגיגה ד.). (12) כי מן התורה זמנה היא (ברכות פ"ג, מ"ג). (13) כלומר: מכיון שאין מטבע התפילות ומנינן מן התורה, א"כ מה נתחייבנו להתפלל? וכמה נתחייבנו להתפלל? את זה הולך לבאר רבינו כאן ובהלכה הבאה, ומיישב: שיהא אדם מתחנן וכו' (כסף-משנה). (14) ברכות לב, ע"א: "דרש רבי שמלאי: לעולם יסדר אדם שבתו של הקדוש-ברוך-הוא ואחר-כך יתפלל (ביקש

וּבְאֹר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~

"לְעַבְד אֶת ה' בְּתַפִּלָּה".

אבל במנין המצוות כתב "להתפלל" שהוא לשון דיבור, כי במצוות המורכבות משני חלקים - מחשבה, ודיבור או מעשה, מונה את חלק הדיבור והמעשה שבה ולא את המחשבה, שהחייב הוא על הדיבור שבתפילה. ואף ש"תפילה שאינה ככוונה אינה תפילה" ובלוי הרגש של תחינה ובקשה אין משמעות לאמירת מילות התפילה, מכל-מקום נחשבת מצות התפילה כמצוה שבדיבור.

ביסוד זה תתישב גם השאלה הידועה מדוע לא מנה מצות התשובה במנין המצוות, כיון שגם בה ישנם שני חלקים. האחד הוא הידוי בדיבור, והאחר הוא הקבלה בלב, ומכיון שבמצוות כאלו מונה רק את חלק הדיבור והמעשה שבהם, לכן מנה רק את הידוי כמצוה ולא את התשובה שעיקרה בלב ובמחשבה.

עד"ז מצינו במצות תלמוד תורה דק"ל בשו"ע דאינו מברך על הרהור משום דלאו כדבור דמי, שמעשה המצוה של ת"ת הוא הדיבור אע"פ שבתושבע"פ אם אינו מבין מה שאומר אין זה נחשב ללימוד כלל.

(לקוטי שיחות חלק ל"ח עמוד 20 והערות 26-27)
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

1) מְשׁוֹרֵשׁ פֶּלֶל. וְעִנִּינוּ - שְׁפוּט, כְּמוֹ: וּפְלָלוּ אֱלֹהִים (שְׁמוּאֵל-ב, כה): וְנָתַן בְּפִלְיִים (שְׁמוֹת כ"א, כב), וְהַמְתַּפֵּל מִבְּקֵשׁ מֵאֵת ה' פְּלִילָה וּמִשְׁפֵּט, כְּלוֹמֵר: שִׁישְׁפֹּטוּ בְּרַחֲמִים, כְּדַבְּרֵי הַנְּבִיא (יְרֵמִיָּה י, כד): יִסְרֵנִי ה' אֵךְ בְּמִשְׁפֵּט אֵל בֶּאֱפֶךָ פֶּן תִּמְעִיטֵנִי.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

1) אם מניין התפילות וזמנן מן התורה; אם מותר להוסיף במנין התפילות; אם מותר לציבור להתפלל תפילת נדבה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמַר: 'וְעַבְדְתֶם אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם'². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³ לְמַדּוּ, שֶׁעֲבוּדָה זוּ הִיא תַפִּלָּה, שְׁנֵאמַר: 'וּלְעַבְדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם'⁴ - אָמְרוּ חֲכָמִים⁵: אֵי-זוּ הִיא עֲבוּדָה שְׂפֵלֶב? זוּ תַפִּלָּה⁶. וְאֵין מִנֵּן הַתְּפִלוֹת⁷ מִן הַתּוֹרָה; וְאֵין מִשְׁנֵה הַתְּפִלָּה הַזֹּאת מִן הַתּוֹרָה⁸; וְאֵין לְתַפִּלָּה זְמַן קְבוּעָה⁹ מִן הַתּוֹרָה.

2) זו קריאת-שמע ותפילה (בבא-מציעא קז:). ואף-על-פי שלא נתפרש בפסוק זה שחייב תפילה הוא בכל יום - הדעת מחייבת זאת; שאם לא כן, נבוא לומר שהיא פעם אחת בכל ימי חייו - זהו דבר שלא תסבלוהו הדעת (כסף-משנה). ואף-על-פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר, שנאמר: ולעמוד בבוקר להודות ולהלל לה' וכן לערב (דברי הימים-א כג, ל). ויש אומרים: הואיל ובסוף פסוק זה נאמר: "וברך את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסדר 26: שֶׁלֶשׁ רֵאוּנוֹת²⁷ - שֶׁבַח לֵה', וְשֶׁלֶשׁ אַחֲרוֹנוֹת²⁸ - הוֹדִיָּה, וְאַמְצָעוֹת - יֵשׁ בְּהֵן שְׂאֵלֶת כָּל הַדְּבָרִים, שֶׁהֵן כְּמוֹ אֲבוֹת²⁹ לְכָל חֶפְצֵי אִישׁ וְאִישׁ וְלִצְרִיכֵי הַצְּבוּר³⁰ פֶּלֶן, כְּדִי שִׁיְהִי עֲרוּכוֹת כְּפִי הַכֹּל וְיִלְמְדוּ אוֹתָן, וְתִהְיֶה תְּפִלַּת אֱלֹהֵי הָעֹלָמִים³¹ תְּפִלָּה שְׁלֵמָה, כְּתִפְלַת כְּעֵלֵי הַלְּשׁוֹן הַצָּחָה. וּמִפְּנֵי עֲנָן זֶה תִּקְנוּ כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלוֹת מִסְדְּרוֹת כְּפִי כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שִׁיְהֶא עֲנָן כָּל בְּרָכָה עֲרוּף כְּפִי הָעֵלָג.

(23) ישבו בקרבם. (24) שפה בלולה, זירגון בלע"ז.
(25) מגילה יז, ע"ב: "מאה ועשרים זקנים - ובהם כמה נביאים - תיקנו שמונה-עשרה ברכות על הסדר". (26) לפי סדר המקראות, להקדים המוקדם ולאחר המאוחר.
(27) שהן: אבות, גבורות, וקדושה. (28) שהן: עבודה, הודאה ושים שלום. (29) דברים עיקריים. (30) וכמו שאמרו (ברכות לד.): "ראשונות - דומות לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות - דומות לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות - דומות לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו". (31) שאינם יכולים להביע בקשתם כראוי, מלשון הכתוב (ישעיה לב, ד): "ולשון עלגים תמהר לדבר צחות".

ה. וְכֵן תִּקְנוּ³², שִׁיְהֶא מְנַן הַתְּפִלוֹת כְּמִנְיֵן הַקְּרָבָנוֹת: שְׁתֵּי תְּפִלוֹת כָּכָל יוֹם - כְּנֶגֶד שְׁנֵי תְּמִידִין³³; וְכָל יוֹם שְׁנֵי קְרָפִין מוֹסָף³⁴, תִּקְנוּ בּוֹ תְּפִלָּה שְׁלִישִׁית כְּנֶגֶד קְרָפִין מוֹסָף³⁵. וְתְּפִלָּה שֶׁהִיא כְּנֶגֶד תְּמִיד שֶׁל בִּקְרָה, הִיא הַנְּקִרָאֵת תְּפִלַּת הַשָּׁחַר; וְתְּפִלָּה שְׁכְּנֶגֶד תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים, הִיא הַנְּקִרָאֵת תְּפִלַּת מְנַחָה³⁶; וְתְּפִלָּה שְׁכְּנֶגֶד הַמוֹסָפִין, הִיא נְקִרָאֵת תְּפִלַּת הַמוֹסָפִין.

(32) אנשי כנסת הגדולה. (33) שהקריבו במקדש שנים ליום עולה תמיד; אחד בבוקר, והשני בין הערבים (במדבר כח, ג"ד). (34) כגון: בשבתות ובראשי חודשים. (35) ברכות כו, ע"ב. (36) על שם זמן תפילתה שהוא בעת מנוחת השמש והשקט אורה הגדול. "לרוח היום" (בראשית ג, ח) מתרגם אונקלוס: "למנח יומא" (רמב"ן לשמות יב, ו); ומעין זה ב"פירוש המשנה" לרבינו (ברכות פ"ד מ"א).

ו. וְכֵן הַתְּקִינוּ, שִׁיְהֶא אָדָם מִתְּפִלַּת תְּפִלָּה אַחַת בְּלַיְלָה³⁷, שֶׁהִיא אִיבְרֵי תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִפִּים מִתְּעַפְּלִין³⁸ וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה, שְׁנֶאֱמַר: 'הִיא הָעֵלָה' וְגו'; כְּעֲנָן שְׁנֶאֱמַר: 'עָרֵב³⁹ וּבְקָר וְצִהָרִים אֲשִׁיחָה וְאֶהְיֶה וְיִשְׁמַע קוֹלִי'. וְאִין תְּפִלַּת עֲרִבִית חוֹבָה כְּתִפְלַת שַׁחֲרִית וּמְנַחָה⁴⁰. וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן נִהְיֶה כָּל יִשְׂרָאֵל כָּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם לְהַתְּפַלַּל עֲרִבִית, וְקִבְלוּהָ עֲלֵיהֶם כְּתִפְלַת חוֹבָה⁴¹.

(37) והיא הנקראת: תפילת ערבית. (38) נקטרים ונשרפים. (39) הרי שגם בערב יש תפילה (וראה ברכות לא.).

צרכיו), שכן מצינו במשה: ואתחנן אל ה'... אתה החילות להראות את עבדך... אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך... וכתוב אחריו: אעברה נא ואראה את הארץ הטובה (דברים, ג כ"ד-כה) - הרי הקדים משה שבחו של מקום קודם שהציע לפניו את בקשתו. (15) המקור לזה ב"ספרי" (פרשת ברכה) "ויאמר: ה' מסיני בא וזרח משעיר" - מגיד הכתוב, שכשפתח משה לא פתח בצרכם של ישראל תחילה עד שפתח בשבחו של מקום, שנאמר: ויאמר ה' מסיני בא וגו', ואח"כ פתח בצרכם של ישראל, שנאמר: ויהי בישורון מלך, וחזר וחתם בשבחו של מקום, שנאמר: אין כאל ישורון (דברים לג, כו). (פרי מגדים) בפתיחתו ל"ש"ע אר"ח. וראה סמוכים לזה (ברכות לד.). (16) כח השגתו ויכלתו.

ג. אִם הָיָה רְגִיל¹⁷ - מְרַבָּה כְּתַחֲנָה וּבִקְשָׁה; וְאִם הָיָה עָרֵל שְׁפִתָּיִם¹⁸ - מְדַבֵּר כְּפִי יְכָלְתוֹ, וּבְכָל עֵת שִׁירְצָה. וְכֵן מְנַן הַתְּפִלוֹת - כָּל אֶחָד כְּפִי יְכָלְתוֹ: יֵשׁ מִתְּפִלָּתֵי פְעָמִים הַרְבֵּה. וְהַכֹּל יְהִי מִתְּפִלָּתֵי נִכַח הַמְּקַדָּשׁ¹⁹, כְּכָל מְקוֹם שִׁיְהִי²⁰. וְכֵן הָיָה הַדְּבָר תְּמִיד²¹, מִמִּשְׁחָה רַבָּנוּ יְעַד עֲזָרָא²².

(17) שיש לו לשון לימודים לדבר צחות. (18) כלומר: שאינו רגיל לערוך תפילות ותשבחות. (19) שיעמוד בתפילה כשפניו מכוונים לאותה רוח שבית-המקדש עומד שם, כמו שדרשו ב"משנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי" על הפסוק: "את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד" (דברים ו, יג): עבדה בתורתו, עבדהו במקדשו, כלומר: התפלל נוכח המקדש (כסף-משנה). ובברכות (ל). אמרו: מניין שיכוין את לבו כנגד בית-המקדש? שנאמר (ד"ה"ו, ו לב): והתפללו אל הבית הזה, (השווה ספר המצוות לרבינו מצוה ה). (20) חזור אל המתפלל: בין שיהיה בארץ בין שיהיה בחוץ לארץ. או שמוסב על המקדש: בין שיהיה במדבר, בין שיהיה בגלגל ובין שיהיה בירושלים - לעולם יתפללו נכחו (כסף-משנה). (21) שהיה כל אחד מתפלל כפי יכלתו. (22) שהיו מדברים בלשון הקודש ובקיאם בה.

ד. בֵּינון שְׁגָלוֹ יִשְׂרָאֵל בִּימֵי גְבוּכְדַנְצַר הַרְשָׁע, נִתְעַרְבוּ בְּפָרְס וַיִּזְוּ וַיִּשְׁאַר הָאֲמוֹת²³, וְנוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים בְּאַרְצוֹת הַגּוֹיִם, וְאוֹתָן הַבְּנִים נִתְבַּלְּבוּ שְׁפָתָם, וְהִיתָה שִׁפְתָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְעַרְבַת מְלִשׁוֹנוֹת הַרְבֵּה²⁴; וְכֵינון שֶׁהִיא מְדַבֵּר, אִינוּ יְכוֹל לְדַבֵּר כָּל צָרְכוֹ בְּלִשׁוֹן אַחַת, אֶלָּא בְּשׁוֹשׁ, שְׁנֶאֱמַר: 'וּבְנֵיהֶם חֲצִי מְדַבֵּר אֲשִׁדּוּדִית' וְגו', וְאִינֶם מְכִירִים לְדַבֵּר יְהוּדִית וְכָלִשׁוֹן עִם וְעִם. וּמִפְּנֵי זֶה, כְּשֶׁהִיָּה אֶחָד מִהֵן מִתְּפַלֵּל, תִּקְצַר לְשׁוֹנוֹ לְשֶׂאֱל חֶפְצָיו אוֹ לְהַגִּיד שְׁבַח הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, עַד שִׁיְעַרְבוּ עִמָּה לְשׁוֹנוֹת אַחֲרוֹת. וְכֵינון שְׂרָאָה עֲזָרָא וּבֵית-דִּינֵי כֶּן, עֲמָדוֹ וְתִקְנוּ²⁵ לָהֶם שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת עַל

מתוך מהדורת חזק

חֲדָשׁ אֶפְלוּ בְּבִרְכָה אַחַת - דְּיו, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא נְדָבָה וְלֹא חוֹבָה. וְשִׁלַּשׁ רֵאשׁוֹנוֹת וְשִׁלַּשׁ אַחֲרוֹנוֹת, לְעוֹלָם אֵין מוֹסִיפִין בָּהֶן וְלֹא פוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מְשַׁנִּין בָּהֶן דְּבָרָה⁴⁸.

(45) ברכות כא, ע"א. (46) כדי שלא תהא תפילתו נראית כחובה, והיא דעת רבינו האי גאון. הובאה ברא"ש לברכות (פ"ג, אות ט"ו). (47) כגון: אם היה לו חולה – מבקש עליו רחמים בברכת "רפאנו", כפי צחות לשונו (לקמן פ"ו, ה"ג). (48) ברכות לד, ע"א. ומה שאנו נוהגים בעשרת ימי תשובה להוסיף בשלוש הראשונות: "זכרנו" מי כמוך אב הרחמים, ובאחרונות: "וכתוב" ועוד – מפני שהן בקשות בצרכי רבים, אבל בצרכי יחיד אין מוסיפין בברכות אלו, ראה לקמן (פ"ו, ה"ג).

י. אֵין הַצְבּוֹר מִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת נְדָבָה, לְפִי שְׂאִין הַצְבּוֹר מְבִיאִין קָרְבָן נְדָבָה⁴⁹. וְלֹא יִתְפַּלֵּל, אֶפְלוּ יָחִיד, מוֹסֵף שְׁתִּים: אַחַת חוֹבַת הַיּוֹם וְאַחַת נְדָבָה, לְפִי שְׂאִין מִתְנַדְבִּין קָרְבָן מוֹסֵף⁵⁰. וַיֵּשׁ מִן הַגְּאוּנִים מִי שְׁהוֹרָה, שְׂאִסוּר לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת נְדָבָה בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, לְפִי שְׂאִין מְקַרְבִּין בָּהֶן נְדָבָה, אֶלֶּא חוֹבַת הַיּוֹם בְּלִבְדוֹ⁵¹.

(49) שכל קרבינות הציבור, קרבינות חובה הם. (50) אלא היה בא חובה מטעם הציבור (דעת הרי"ף, ברכות סג). ולדעת הראב"ד, גם בלי טעם זה אסור להתפלל מוסף בנדבה, שלא אמרו: "הלואי ויתפלל אדם כל היום" (ברכות כא.), אלא בתפילת שמונה-עשרה של חול שהיא תפילת רחמים ותחנונים, לפיכך יכול הוא לכופלה ולהוסיף בה בקשות; אבל בתפילת שבת ויום-טוב שאינה אלא הודאה ושבח לה – ודאי אסור להודות ולחזור ולהודות, שלא תהא ברכתו לבטלה. וכן בכל ברכות המצוות והפירות. (51) וכתב הרא"ש בתשובותיו (כלל ד): "צריך שיהא האדם מכיר את עצמו וזריו וזהיר ואמיד בדעתו, שיוכל לכוין בתפלתו מראש ועד סוף – אז קוראים בו: נדיב לב עולות (דברי הימים ב' כט, לא); אבל אם אין יכול לכוין יפה – קרינן בו: למה לי רוב זבחיכם (ישעיה א, יא). והלואי שיוכל לכוין יפה בשלש תפילות הקבועות ליום". וכן הוסיכם להלכה בשולחן ערוך או"ח סימן ק"ז, ס"ד.

(40) שם כז, ע"ב: "תפילת ערבית רשות". ויש להעיר שלדעת התוספות (שם) אין הכוונה ב"רשות" שיכול לבטלה מתי שירצה, אלא היא נחשבת "רשות" ביחס למצוה אחרת שזמנה עובר, אז תידחה תפילת ערבית מפניה, אבל כחינם אין לבטלה. (41) רי"ף פ"ד דברכות. ומכל-מקום, אין הש"ץ חוזר על תפילת שמונה-עשרה בקול רם, כמו שהוא חוזר בשאר התפילות – מפני שאין תפילת ערבית חובה, ולפיכך אין לברך ברכות לבטלה; שהרי אין כאן אדם שנתחייב בה, כדי להוציא ידי חובתו. מדברי רבינו (פ"א ה"ט).

ז. וְכֵן תִּקְנוּ תְּפִלָּה אַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה, סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה, בַּיּוֹם הַתַּעֲנִית בְּלִבְדוֹ⁴², כְּדִי לְהוֹסִיף תְּחִנָּה וּבִקְשָׁה מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית; וְזוֹ הִיא הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָאת תְּפִלַּת נְעִילָה⁴³, כְּלוּמַר - נִנְעַלְוּ שְׁעָרֵי שָׁמַיִם בְּעַד הַשְּׂמֶשׁ וְנִסְתַּרְהָ, לְפִי שְׂאִין מִתְפַּלְלִין אוֹתָהּ אֶלֶּא סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה⁴⁴.

(42) כמו יום צום כיפור ושאר תעניות ציבור שגוזרים בית-דין על כל צרה שלא תבוא, כגון: על עצירת גשמים וכדומה; אבל לא בט' באב ובי"ז בתמוז, שהם רק זכר למאורעות שאירעו בהם לפנינו, ראה לקמן (פרק י"ד, הלכה ב). (43) ובירושלמי (ברכות פ"ד, ה"א) אמרו: "מנין לנעילה? אמר רבי לוי: נאמר: גם כי תרבו תפילה. (ישעיה א, טו) מכאן: שכל המרבה בתפילה – נענה", כלומר: אף תפילת נעילה, לריבוי תפילה תקנוה. (44) כלומר: מתחילים אותה בעוד השמש על ראשי האילנות, ולכשתגמר תשקע השמש (ירושלמי ברכות פ"ד, ה"א).

ח. נִמְצְאוּ הַתְּפִלוֹת בְּכָל יוֹם שְׁלֹשׁ: עֶרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה; וּבְשַׁבָּתוֹת וּבְמוֹעֲדִים וּבְרֵאשֵׁי-חֲדָשִׁים - אַרְבַּע: שְׁלֹשׁ שָׁל כָּל יוֹם, וְתְּפִלַּת הַמוֹסֵפִין; וּבְיָמֵי-הַכַּפּוּרִים - חֲמִשׁ: אַרְבַּע אֵלוֹ, וְתְּפִלַּת נְעִילָה.

ט. תְּפִלוֹת אֵלוֹ, אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן, אֶבֶל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם. אִם רָצָה אָדָם לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כְּלוּ - הֲרֵשׁוֹת⁴⁵ בְּיָדוֹ. וְכָל אוֹתָן הַתְּפִלוֹת שְׁיֹסִיף - כְּמוֹ מְקַרְבֵי נְדָבוֹת. לְפִיכֵן צָרִיךְ שְׂיִתְדַּשׁ⁴⁶ דְּבָר בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה מִן הָאֲמֻצְעִיּוֹת מֵעֵין הַבְּרָכוֹת⁴⁷. וְאִם

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

שְׁבַעַת יָמִים בְּכָל-יְמֵי הַחֵג, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "בְּסַכַּת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים" (ויקרא כג, מב). וְכִבְר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת הַמִּתְחַדֵּת לָכֵף, כְּלוּמַר: מִסְכַּת סְפָה. וְאֵין הַנְּשִׂים חַיְבוֹת בְּמִצְוָה זוּ.

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מצות עשה קסח.

הַמִּצְוָה הַקְּס"ח — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לִישֵׁב בַּסְּפָה

מתוך מהדורת חזק

~ יום שני ל' סיון ~

מצות עשה קסט.

לא פל-הרבנים עמדו עליו, והחלו מגששים עמם בהשכת האפלה. דע, שהחשבון הזה שאנו מחשבים היום ויודעים בו ראשי החדשים והמועדים, אין מתר לעשותו אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בשעת הדחק ובהעדר חכמים מארץ ישראל, או מתר לבית דין הסמוך (הסמוך לכהן) בארץ ישראל לעבר שנים ולקבוע חדשים בחוצה לארץ, בדרך שעשה רבי עקיבא, כמו שנתבאר בתלמוד (ברכות טג) — ובזה יש קשי גדול, והידוע (שכמעט תמיד בית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל, והם שיקבעו חדשים ויעברו שנים בדרך המקבלות אצלם ובהתקבצם יחד.

ויש כאן יסוד גדול מאד מיסודות האמונה, שלא ידעוהו ולא ירגישו בו אלא המעמיקים חקר. הינו: זה שאנו מחשבים היום בחוצה לארץ בסדר העבור שבגירוי ואומרים שיום זה ראש חדש יום זה חג — לא בגלל חשבוננו אנו עושים אותו חג בשום אופן, אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו יום זה חג או ראש חדש, ומפני שהם אמרו שהיום ראש חדש או היום חג, הוא נעשה חג או ראש חדש, בין שהיתה פעלתם זו על פי חשבון או על פי ראיה, כמו שנסמך לנו בקבלה (ראש השנה כה): "אשר-תקראו אתם (ויקרא כג, ב) — אין לי מועדות אלא אלו", כלומר: אשר יאמרו הם שהם מועדות, אפלו שוגגין אפלו אנוסין אפלו מטעין, כמו שבא לנו בקבלה. ואין אנו עושים היום חשבון אלא כדי שגדע את-היום שקבעו בו בני ארץ-ישראל, בין שבסדר זה עצמו מחשבים וקובעים היום — לא בראיה; ועל קביעתם אנו סומכים — לא על חשבוננו. ואין חשבוננו אלא לגלוי מלתא (לגלות דבר שכבר נקבע בזמנו), והבן זה היטב.

והנני מוסיף לך באור: אלו הנחנו, למשל, שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל — חלילה לאל מלעשות זאת, לפי שכבר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את-שארית האמה לגמרי — ולא יהיה שם בית דין בנמצא, ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל — הרי אז לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע חדשים אלא באותם התנאים הנזכרים, כמו שבארנו "פי מציון תצא תורה ודבר-ה' מירושלם" (ישעיה ב, ג). ואם יתבונן מי שיש לו דעה שלמה בדברי התלמוד שבענין זה, יתבאר לו כל-מה שאמרנו ברור שאין בו שום ספק. והנה יש רמזים בלשון התורה, המורות על יסודות הסדר שאנו סומכים עליו בידעת ראשי החדשים ועבור שנים, מאלה אמרו: "ושמרת את-החקה הזאת למועדה מימים ימימה" (שמות יג, י). אמרו (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מלמד שאין מעברין את-השנה אלא בפרק הסמוך

המצוה הקסט — הצווי שנוצטונו לטול לולב ולשמוח לפני ה' שבעת ימים, והוא אמרו יתעלה: "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" (ויקרא כג, מ). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ספח. ושם (מא) נתבאר, שאין מצוה זו חובה שבעת ימים אלא במקדש בלבד; אבל בשאר מקומות, ביום הראשון בלבד היא חובה מן-התורה. ואין הנשים חייבות במצוה זו.

~ יום שלישי א' תמוז ~

מצות עשה קעא.

המצוה הקעא — הצווי שנוצטונו לתן מחצית השקל כל-שנה, והוא אמרו יתעלה: "ונתנו איש כפר נפשו לה" (שמות ל, יב), ואמר "זה יתנו" (שם, יג). וברור, שאין הנשים חייבות במצוה זו, לפי שהכתוב אומר: "כל-העובר על-הפקדים" (שם) (כל מי שנפקד לצבא — יצאו נשים שאינן נפקדות). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לה, כלומר: מסכת שקלים. ושם (פרק ח משנה ח) נתבאר, שמצוה זו אינה נוהגת אלא בפני הבית.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

מצות עשה קעב. קנג.

המצוה הקע"א נרפסה ביום הקורם.

המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים, וזו היא מצות קדוש החדש (קביעת יום ראש-חדש נקרא "קידוש"), והוא אמרו יתעלה: "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב), ובפרוש נאמר (ראש השנה כב): "עדות זו תהא מסורה לכם", כלומר: מצוה זו אינה מסורה לכל-אחד ואחד בשבת בראשית (השבת). על-שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא ממעשה בראשית) — שכל-אחד מונה ששה ימים ושוכת בשביעי — כך שגם כל-אדם הרואה את-הלכנה יעשונו ראש חדש, או יחשב בחשבון התורני (חישובי הלוח כפי שקבעו חכמי התורה) ויעשה ראש חדש, או יראה שהאביב אחר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וזולתו (או סיבה אחרת) ממה שראוי להתחשב בו ויוסיף חדש — אלא מצוה זו לא יעשה לעולם אלא בית דין הגדול דוקא ובארץ ישראל דוקא. לפיכך בטלה אצלנו היום הראיה מחמת העדר בית דין הגדול, כמו שבטלה הקרבת הקרבנות מחמת העדר המקדש. ובזה טעו המינים הנקראים כאן במזרח 'קראים', וזהו היסוד שגם

מתוך מהדורת חזק

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום הקודם.

~ יום שישי ד' תמוז ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום רביעי.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

מצות עשה קנג.

המצוה הקנ"ג נדפסה ביום רביעי.

למועד" (בחדש אדר — הסמוך למועד פסח) ואמרו (שם):
 "מנין שאין מעברין את-החדש אלא ביום ואין מקדשין
 את-החדש אלא ביום? תלמוד לומר: מימים ומימה".
 ואמר יתעלה: "לחדשי השנה" (שם יב, ב), אמרו (מגילה
 ה): "חדשים אתה מחשב לשנה, ואי אתה מחשב ימים"
 — משמע שההוספה בה לא תהא אלא חדש שלם.
 ואמר: "חדש ימים" (במדבר יא, כא) — אמרו: "ימים
 אתה מחשב לחדש ואין אתה מחשב שעות". ואמרו:
 "שמור את-החדש האביב" (דברים טז, א) — משמע
 שבשנים שלנו חובה שנשמור בהן תקופות השנה,
 ולפיכך יהיו שנות תמה (למרות שחשוב החדשים מבוסס
 על מהלך הירח). וכבר נתבאר פל' דיני מצוה זו בשלמות
 בפ'ק א' מסנהדרין (יא). ובמסכת ראש השנה (ב). וגם
 בבבבכות (ג).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ג

ברוקלין.

הנהלת הרשת דאהלי יוסף יצחק

ליובאוויטש באה"ק

ת"ו, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

סוף סוף אחרי שתיקתם הארוכה נתקבלו במעטפה אחת שלשת מכתביהם, מי"ח וכ"ט
 אייר וערב חג השבועות עם המצורפים, העתק מכי קטע עתון וכו'. ולפלא שלאחר שבטח יודעים
 שדואגים כאן על מצב הענינים, ובכ"ז חכו במשלוח המכתבים דל"ג בעומר עד ערב חגה"ש. ידוע
 דאין צועקין על העבר, וכוונתי לתקן בזה בנוגע להבא.

ובטח יספיקו שורותי אלה...

ג) כיון שמתאבקים הם כ"כ במצב הכספי, וכנראה שאין מוצאים לע"ע עדיין מי שיקדיש
 זמנו על זה (אשר בעצם כדאי שיהי זה עמלק"פ שכאשר יש נגיעה גם לנה"ב, אינה מבלבלת כ"כ
 לעניני הנפה"א. וידוע שבעת היות המקדש על מכונו היו ענינים כאלו בעבודת ביהמ"ק ג"כ וכמו
 עשן הקטורת וכו') הנה אפשר כדאי שלא להוסיף מוסד חדש לרישום החדש, מלבד אם בא בדרך
 התפתחות מאחד המוסדות הקיימים מכבר...

נכון הדבר מה שבדעתם לצרף הרבנים דעל אתר להבחינות, והוא מכמה טעמים, אלא שאז
 צריכים הכנה יתירה הן מצד הנבחנים והן מצד הבוחנים.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ובעניניהם הפרטים. המחכה לבשו"ט.

נביאים

יחזקאל פרק-לו א-

א הִיְתָה עָלַי יְדִי־יְהוָה וַיּוֹצֵאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבְּקָעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: ב וְהֶעֱבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב ו סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פְּנֵי הַבְּקָעָה וְהִנֵּה יִבְשׁוֹת מְאֹד: ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בְּן־אָדָם הַתְּחַיֵּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה יְדַעְתָּ: ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְבֵּא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת הַיְבֻשׁוֹת שְׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה: ה כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם: ו וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גְּדִים וְהֶעֱלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקַרְמְתִי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וַיְדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה: ז וּנְבִאֲתִי פֶּאֶשֶׁר צְוִיתִי וַיְהִי־קוֹל פְּתֻנְבָּאֵל וְהִנֵּה־רָעַשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עִצְמָאֵל עַל־עִצְמוֹ: ח וְרָאִיתִי וְהִנֵּה־עֲלֵיהֶם גְּדִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בְּהֶם: ט וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְבֵּא אֶל הָרוּחַ הַנְּבֵא בֶן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ (ס) כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה מֵאֲרָבַע רוּחוֹת בָּאֵי הָרוּחַ וּפְתִי בְּהַרוּגִים הָאֵלֶּה וַיִּחְיוּ: י וְהִנְבִּאֲתִי פֶּאֶשֶׁר צְוִינִי וַתְּבוֹאָ בְּהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ וַיַּעֲמְדוּ עַל־רַגְלֵיהֶם חֵל גְּדוֹל מְאֹד־מְאֹד:

רש"י

אלא למה היו אלו דומים לאדם שפושט וחוזר ולובש שמה שפשט אחרון לובש ראשון אבל בתחילת בריית הוולד עור ובשר תחילה ואח"כ עצמות וגידים: וקרמתי. לשון קרום איקרוטיי"רייא בלע"ז: (ז) ויהי קול. והנה רעש העצמות שהיו טופחין זה לזה: עצם אל עצמו. עצמות כל אחד כל מקום שנתפזרו היו קופצין ומתקרבין כל אחד ואחד אצל מקום חיבורו: (ט) מארבע רוחות. כל מקום שהלכו נשמותיהן לטוט לדי רוחות העולם משם יתקבצו ויבאו: ופחי. כמו נופח באש פחם (ישעי' נד):

(א) היתה עלי יד ה' ויוציאני ברוח ה' וגו'. יד ה' כל יד ה' שבנבואה לשון כפייה הוא שהיתה הרוח כופה אותו לילך כמשתגע אל מקום שהרוח חפץ: והיא מלאה עצמות. רבותינו אמרו שהיו משבט אפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ והרגום אנשי גת הנולדי' בארץ כמו שאמור בדברי הימים: (ב) והעבירני עליהם סביב. לבקעה ולא הכניסו לתוכה לפי שהיה כהן: (ג) התחיינה. הנראה בעיניך שיוכלו לחיות: (ד) ונתתי עליכם גידים וגו'. ובספר איוב הוא אומר עור ובשר תלבישני תחילי' ואחר כך ובעצמות וגידים תסוככני

מצודת ציון

(א) ברוח. ענין רצון: ויניחני. מל' הנחה: הבקעה. העמק: (ב) וקרמתי. מלשון קרום כעין קליפה ובדרז"ל קרום שעלה מחמת מכה (חולין מ"ג): (ז) רעש. ענין דנדוד ותנועה: (ח) ויקרם. נעשה קרום: (ט) ופחי. מלשון הפחה ונשיבה:

ולא העבירו בין העצמות לפי שהיה כהן: והנה רבות. ר"ל ראיתי שהמה רבות מאד ויבשות מאד: (ג) התחיינה. הוא בה"א השאלה כי שאלו אם אפשר שיחיו העצמות האלה: אתה ידעת. כאומר הנה לפי הטבע אין מקום שיחיו אולם אם רצונך שיחיו הנה כן יחיו ומי א"כ יודע רצונך אלא אתה וא"כ ידעת אם יחיו: (ד) מביא בכם רוח. ר"ל בהעצמות יבוא רוח ואויר נושב ומזה יבוא מעט חיות בעצמות להתנוועע ולהתקרב זה לזה כמפורש בענין: (ו) ונתתי וכי. אחר שיתקרבו העצמות כ"א למקום הראוי לו אתן עליכם גידים לחבר ולקשר העצמות זה בזה: וקרמתי. אעשה עליכם קרום של עור ואחר זה אתן בכם רוח החיני ותשארו חיים וקיימים: כי אני ה'. והכל בידי: (ז) ויהי קול. מן הרוח והאויר הנושב: והנה רעש. והנה דנדוד ותנועה מן העצמות וקרבות כל אחד אל העצם הדבוק בו כשהיה חי: (ח) והנה עליהם. ר"ל נתון עליהם גידים וכי: ורוח אין בהם. עדיין לא היה בהם רוח החיני: (ט) מארבע רוחות. ר"ל מכל מקום שהלכו נשמותיהן לטוט לארבע רוחות העולם משם יתקבצו ויבאו וינשבו בגופי ההרוגים האלו ויחיו:

מצודת דוד

(א) יד ה'. כח חוזק הנבואה: ויוציאני. הוציא אותי ממקומי: ברוח ה'. ר"ל ההוצאה היה ברצון המקום לא ברצוני כ"א בע"כ: והיא מלאה עצמות. ארז"ל שהיו מבני אפרים שמהרו את הקץ לצאת ממצרים והרגום אנשי גת: (ב) והעבירני. העביר אותי סמוך להם סביבותם למען יראה איכותם וכמותם

כתובים

דברי הימים א פרק כו ט-כ

ט הששעי לחדש הששעי עירא בן־עקש התקועי ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (ט) הששעי לחדש הששעי חלץ הפלוני מן־בני אפרים ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (י) השמיני לחדש השמיני סבכי החשתי לזרחי ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (יא) התשעי לחדש התשעי אביעזר הענתתי (לבנימיני) לבן וימיני ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (יב) העשירי לחדש העשירי מהרי הנטופתי לזרחי ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (יג) העשירי לחדש החדש בונה הפרעתוני מן־בני אפרים ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (יד) השנים עשר לשנים עשר החדש חלדי הנטופתי לעתניאל ועל מחלקתו עשרים וארבעה אלף: (טו) ועל שבטי ישראל לראובני נגיד אליעזר בן זכרי (טז) לשמעוני שפטיהו בן מעכה: (יז) ללוי חשביה בן־קמואל לאהרן צדוק: (יח) ליהודה אליהו מאתי דויד (יט) ליששכר עמרי בן מיכאל: (כ) לזבולן ישמעיהו בן עבדיהו (כא) לנפתלי ירימות בן עזריאל: (כב) לבני אפרים הושע בן־עוזיהו לחצי שבט מנשה יואל בן־פדיהו: (כג) לחצי המנשה גלעד ידו בן זכריהו (כד) לבנימין יעשיאל בן אבנר: (כה) לדרן עזראל בן־ירחם אלה שרי שבטי ישראל: כו ולא־נשא דויד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה פי אמר יהוה להרבות את־ישראל ככוכבי השמים:

רש"י

(טז) ועל שבטי ישראל. כבר אמרנו ראשי המחלוקת אשר לדויד ועתה מספר מי היו שרי שבטי ישראל שר כל שבט ושבת: (כג) ולא נשא דוד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה. פתרון כבר אמרנו שמנה ישראל

מצודת דוד

מצודת ציון

(יא) לזרחי. מבני זרח בן יהודה: (טז) לעתניאל. מבני עתניאל בן קנז השופט הראשון: (טז) ועל שבטי ישראל.

לכל שבט העמיד שר מבני שבטו: (יח) מאחי דוד. הוא הנשאר מאחיו כי כולם הרג מלך מואב: (כא) גלעד. היושבים בארץ הגלעד בעבר הירדן: (כג) ולא נשא וכו'. ר"ל כל המנויין שמנה לא מנה בהם כחות מבן עשרים: כי אמר ה' להרבות את ישראל ככוכבי השמים. שאין למנותם כמ"ש הבט וכו' וספור הכוכבים אם תוכל לספור וכו' כה יהיה זרעך (בראשית טז) ולכן לא מנה הפחותים מבן עשרים לבל יודע מספר כל בני ישראל:

תיתכן נפש בהמית [=בלבוש] ירא שמים, שלא לדבר על נפש בהמית

[=בלבוש] חסידי

היום יום כג סיון

משניות מסכת יומא

ג אם פגגדי בוי קורא – קדש ידיו ורגליו, פשט ירד וטבל, עלה ונסתפג. הביאו לו פגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו, ויצא ועשה את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה; דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר העולה, ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים.

פירוש ברטנורא

ג אילו ואיל העם. מעמא דר"א, משום דאילו ואיל העם ואימורי חטאת והוצאת כף ומחתה כל הני דכתיבי ברישא בתורת כהנים בפרשת היום, עבד להו ברישא, והדר עבד מוספין פר העולה ושבעה כבשים ושעיר הנעשה בחוץ, כולן עם תמיד של בין הערבים דכתיב לבסוף, בחומש הפקודים: וזרע אומר. פר העולה ושבעה כבשים של מוספין: עם תמיד של שחר היו קרבין. דכתיב (במדבר כ"ה) מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד וגו', אלמא מוספין עם עולת הבקר נעשים בסמוך לה, ואחר כך עבודת היום, ואחר כך שעיר הנעשה בחוץ, ואף על פי שהוא מן המוספין אינו יכול להקדים לעבודת היום לפי שנאמר בו (שם כ"ט) מלבד חטאת הכפורים, למדנו ששעיר הפגמיים שהוא מעבודת היום קודמו, ואחר כך אילו ואיל העם, ואחר כך אימורי חטאת, כל אלו בטבילה שלישית. ואח"כ הוצאת כף ומחתה ואח"כ תמיד של בין הערבים. והלכה כר' עקיבא:

משניות מבוארות – קהתי

קורא באיצטלית לבן משלו, כבר קידש ידיו ורגליו קודם שפשט את בגדי הלבן, ולא היה צריך עתה אלא לפשוט את איצטליתו ולטבול. והרי זו טבילה שלישית של היום. הביאו לו פגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו – קידוש חמישי, ויצא ועשה את אילו ואת איל העם – שהם קרבנות עולה, כמו שכתוב (ויקרא טז, כד): "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם". ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה – קרבנות המוסף של היום (כמפורש בפרשת פינחס), דברי רבי אליעזר – בגמרא מובאת ברייתא, שלדעת רבי אליעזר אינו מקריב בטבילה זו (טבילה שלישית) אלא אילו ואיל העם, ואף מקטיר הוא את אימורי הפר והשעיר הפגמיים. אבל פר העולה ושבעת הכבשים והשעיר לחטאת של המוספים הקריב עם תמיד של בין הערבים; וטעמו, שצריך היה להקריב את קרבנות היום לפי הסדר שנכתבו בתורה, והרי אילו ואיל העם ואימורי פר ושעיר כתובים בפרשת עבודת היום (ויקרא טז, ו) ופר העולה ושבעת הכבשים והשעיר הנעשה בחוץ כתובים בפרשת המוספים (במדבר טז, כט). מכאן מפרשים דברי רבי אליעזר שבמשנתנו כמפורש בברייתא: ויצא ועשה את אילו ואת איל העם – וכן הקטיר את אימורי הפר והשעיר, שהרי כך נאמר בסדר היום (ויקרא טז, כד-כה): "ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם... ואת חלב החטאת יקטיר המזבח"; וכבר בארנו בהקדמה למשנתנו, ש"איל העם" היינו אותו איל הנוכח בפרשת עבודת היום (פ' אחרי מות) וגם בפרשת המוספים (פ' פינחס); ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה – וכן שאר קרבנות המוספים היינו פר העולה ושעיר החטאת הנעשה בחוץ, הקריב כולם אחר כך עם תמיד של בין הערבים (עיי' "תוספות יום טוב" שמבואר שם, משום מה נקט שבעת הכבשים ושייר פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ). רבי עקיבא אומר: עם תמיד של שחר היו קרבין – שבעת הכבשים, ופר העולה, ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים – בגמרא מובאת ברייתא: "דבי עקיבא אומר: פר העולה ושבעת כבשים עם תמיד של שחר היו קרבין. שנאמר (במדבר כח, כג): "מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" (מכאן משמע, שמוספים קרבים עם תמיד של שחר; ואף על פי שיהו נאמר במוספי כל הרגלים מכל מקום למדים מהם גם מוספי יום הכיפורים), ואחר כך עבודת היום (הקטרת הקטורת ומתן דם הפר והשעיר), ואחר כך שעיר הנעשה בחוץ. שנאמר (במדבר כט, יא): "שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכיפורים" (משמע שהשעיר הפגמי

~ יום ראשון ~

באור משנה ג

להכנת משנתנו יש להקדים דברים אחדים בענין הקרבנות הקריבים ביום הכיפורים. שש עשרה בהמות מפורטות בתורה שהיו קרבות בו ביום: תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים הקריבים בכל יום, הרי שתי בהמות – פר ואיל של כהן גדול, כמו שכתוב בפרשת עבודת היום (ויקרא טז, ג): "בזאת יבוא אהרן אל הקודש, בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה"; הרי ארבע בהמות. – שעיר ואיל של ישראל, כמו שכתוב (שם טז, ה): "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שניי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה". ואין השעיר המשתלח לעזאזל כלל המנין שלנו, שאין אנו מונים אלא הבהמות שהיו קרבות, הרי שש בהמות. – פר ואיל ושבעה כבשים, כולם עולות, ושעיר אחד לחטאת (הנקרא במשנתנו "שעיר הנעשה בחוץ"). שהם קרבנות המוסף של יום הכיפורים, כמו שכתוב בפרשת פינחס (במדבר כט, ז-ח; יא): ובעשור לחודש השביעי הזה... והקרבנם עולה לה... פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים... שעיר עזים אחד לחטאת". הרי כאן עוד עשר בהמות; נמצא בין הכל שש עשרה בהמות.

ברם לדעת רבי (רבי יהודה הנשיא), לא היו קרבות ביום הכיפורים אלא חמש עשרה בהמות, שכן סובר הוא, ש"איל אחד לעולה" האמור בפרשת עבודת יום הכיפורים (ויקרא טז, ה) הוא אותו "איל אחד" האמור בפרשת המוספים (במדבר כט, ח). – בגמרא מבואר, שמשנתנו היא כדעת רבי. ויש חולקים עליו וסוברים ששני אילים היו (עיי' גמרא יומא ע, ב).

מכל מקום לפי משנתנו היו קרבות ביום הכיפורים חמש עשרה בהמות: שלש מהן חטאות והן: פרו של כהן גדול, השעיר של ישראל שעלה עליו הגורל לה; ושעיר החטאת של המוספים. שתי החטאות הראשונות נקראות "חטאות פנימיות", שמתן דמן בפנים והן נשרפות, כמו ששינוי כבר במסכתנו; והחטאת השלישית נקראת "חטאת חיצונית", שדמה נזרק על המזבח החיצון שעמד בעזרה, ונאכלת היא לערב. שאר שתיים עשרה בהמות כולן עולות והן: תמיד של שחר, ותמיד של בין הערבים, ואילו של כהן גדול, ואיל העם (היינו האיל הנוכח גם בפרשת "אחרי מות" וגם בפרשת "פינחס"), ופר ושבעה כבשים של מוסף.

ראשון לקרבנות היום היה התמיד של שחר, ואחרון היה התמיד של בין ערבים. אחר תמיד של שחר היו נשחטים פרו של כהן גדול והשעיר של שם, היינו החטאות הפנימיות, כמו שלמדנו לעיל במסכתנו.

משנתנו עוסקת בסדר הקרבתם של שאר הקרבנות. ואין המשנה מזכירה הקטר האימורים של הפר והשעיר הפגמיים (עיי' לעיל ו, ז), שכן מפורש בסדר היום שקריבים הם לאחר אילו ואיל העם, שנאמר (ויקרא טז, כד-כה): "ועשה את עולתו ואת עולת העם... ואת חלב החטאת יקטיר המזבח".

אם פגגדי בוי קורא – כהן גדול את פרשת היום, ולא באיצטלית שלו (עיי' לעיל משנה א), קדש ידיו ורגליו – לאחר הקריאה, והרי זה קידוש רביעי. פשט – בגדי הלבן, קדר וטבל – במקווה שבלשכת בית הפרווה, עלה ונסתפג – וניגב גופו. אבל אם היה

ד קדש ידיו ורגליו, ופֶשֶׁט, וַיֵּרֶד וּמָבֵל וְעָלָה וְנִסְתַּפַּג. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי לְבָן, וְלִבְשׁ, וְקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. נִכְנַס לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּפֶף וְאֶת הַמַּחְתָּה. קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפֶשֶׁט, וַיֵּרֶד וּמָבֵל, עָלָה וְנִסְתַּפַּג. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב וְלִבְשׁ, וְקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְנִכְנַס לְהַקְטִיר קִמְרַת שֶׁל בֵּין הָעַרְפִּים וּלְהַטִּיב אֶת הַנְּרוֹת. וְקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפֶשֶׁט. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ, וְלִבְשׁ. וּמְלוֹיִן אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. יוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה לְאוֹהֲבָיו בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ. הַ פְּהֵן גְּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ בְּשִׁמּוֹנָה פְּלִים, וְהַהֲדִיט בְּאַרְבָּעָה: בְּכַתְנַת וּמְכַנְסִים וּמְצַנְפַת וְאַבְנָט. מוֹסֵף עָלָיו פְּהֵן גְּדוֹל: הַשֵּׁן וְאַפּוֹד וּמְעִיל וְצִיץ. בְּאֵלוֹ נִשְׁאָלִין בְּאוֹרִים וְתָמִים; וְאִין נִשְׁאָלִין אֲלָא לְמַלְךְ וּלְבֵית דִּין וְלְמִי שֶׁתְּצַבּוֹר צְרִיךְ בּוֹ.

פירוש ברטנורא

ד ולהטיב את הנרות. הטבה זו, הדלקה היא:

ה באלו נשאלים. כהן הנשאל באורים ותומים צריך ללבוש שמונה בגדים. וכיצד שואלים באורים ותומים השואל פניו אחורי הכהן הנשאל והנשאל פניו כלפי הארון, והשואל אומר האעשה דבר פלוני או לא אעשה. ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו, אלא בקול נמוך. ורוח הקודש לובשת את הכהן ומביט בחושן, ורואה אותיות בולמות בחושן כנגד פניו עשה כך או לא תעשה כך. לפי שהיו כתובים על אבני החושן שמות של י"ב שבטים ואברהם יצחק

משניות מבוארות – קהתי

בין הערבים – על מזבח הזהב שבהיכל; לפי פירוש רש"י וכן לדעת התוספות שהבאנו לעיל, היה מקריב תחילה תמיד של בין הערביים ואחר כך נכנס להקטיר קטורת; ברם, לדעת הרמב"ם משנתנו כמשמעה. ולהטיב את הנרות – היינו להדליקם (ברטנורא; ועיין 'תוספות יום טוב'), וְקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו – קידוש עשירי, וּפֶשֶׁט – בגדי הזהב. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ, וְלִבְשׁ – ויצא מן העזרה והלך לביתו, וּמְלוֹיִן אוֹתוֹ כל העם עַד בֵּיתוֹ. יוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה לְאוֹהֲבָיו – משתה ויום טוב היה עושה במוצאי יום הכיפורים לאוהביו, בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ – על יציאת בשלום ולא אירע לו פסול וכל מקרה רע.

שהוא מעבודת היום קודם לשעיר הנעשה בחוק, ואחר כך אילו ואילו העם. ואחר כך אימורי חטאת (לפי הסדר הכתוב בפרשת "אחרי מות"), ואחר כך תמיד של בין הערביים". מכאן מפרשים דברי רבי עקיבא שבמשנתנו: עם תמיד של שחר היו קרבים. ופר העולה – כלומר ששבעת הכבשים וכן פר העולה היו קרבים עם תמיד של שחר, ושעיר הנעשה בחוק עם תמיד של בין הערביים (ואין גורסים "היו קרבים"), ולא דווקא עם תמיד בין הערביים ממש, שכן תמיד של בין הערביים היה קרב בטבילה חמישית, אבל השעיר הנעשה בחוק וכן אילו ואילו העם ואימורי הפר והשעיר הפנימיים היו קרבים בטבילה שלישית, שהואיל וכתוב "מלבד חטאת הכיפורים" משמע על כל פנים שיהא השעיר הנעשה בחוק סמוך לו (ובטבילה הרביעית הן גדול מוציא כף ומחזקה. כמבואר במשנה הבאה). ולא נטו רבי עקיבא "עם תמיד של בין הערביים" אלא כדי להשמיענו שאינו קרב כשאר המוספים עם תמיד של שחר. כך מפרש רש"י. וכן מפרשים גם המאירי והרב מברטנורא ואחרים. ויש מפרשים לדעת רבי עקיבא, שאימורי הפר והשעיר הפנימיים היו קרבים עם תמיד של בין הערביים ממש (תוספות). ולשיטת בעלי התוספות כך פירושה של דברי רבי עקיבא: עם תמיד של שחר היו קרבים – שבעת הכבשים של מוסף היום, ופר העולה – וכן פר העולה של מוסף קרב עם תמיד של שחר, ושעיר הנעשה בחוק – קרב אחר כך בזמנו עם אילו ואילו העם שהזכיר כבר רבי אליעזר, ועוד היו קרבים – היינו אימורי הפר והשעיר הנשרפים, עם תמיד של בין הערבים. ולא הזכיר את האימורים במפורש מטעם שגם רבי אליעזר לא הזכירם (עיין 'תוספות יום טוב'). אבל הרמב"ם מפרש, שאף השעיר של מוסף ואילו ואילו העם היו קרבים עם תמיד של בין הערביים ממש, אלא שלדעת הרמב"ם אף תמיד של בין הערביים היה קרב בטבילה שלישית (עיין ה' עבודת יום הכיפורים ד, ב; ו; ועיין 'תוספות יום טוב' שמבוארות שם הדעות השונות). מכל מקום הלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ד

קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו – קידוש שיש, וּפֶשֶׁט – בגדי זהב, וַיֵּרֶד וּמָבֵל – טבילה רביעית, וְעָלָה וְנִסְתַּפַּג – וניגב גופו בסדין. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי לְבָן, וְלִבְשׁ – וכבר שנינו (לעיל ג, ז) שבגדים אלו היו מבד פחות מעולה מאשר בגדי הלבן שלבש בשחר, וְקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו – קידוש שביעי, נִכְנַס – לקודש הקדשים, לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּפֶף וְאֶת הַמַּחְתָּה – שהניח שם עד שיתאכלו כל סממני הקטורת. קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו – קידוש שמיני, וּפֶשֶׁט – בגדי לבן, וַיֵּרֶד וּמָבֵל, עָלָה וְנִסְתַּפַּג – והרי זו טבילה חמישית. הִבְיָאוּ לוֹ בְּגָדֵי זָהָב וְלִבְשׁ, וְקִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו – קידוש תשיעי, וְנִכְנַס לְהַקְטִיר קִמְרַת שֶׁל

כפי שהזכרנו בבאור משנתנו והמשנה הקודמת, שלש שיטות הן בסדר העבודה, והרי סיכומן בקצרה (לדעת רבי עקיבא. שהלכה כמותו).

לשיטת רש"י:

בטבילה ראשונה (בבגדי זהב) – תמיד של שחר, פר העולה ושבעת הכבשים של מוסף היום.

בטבילה שנייה (בבגדי לבן) – עבודת היום, היינו: הווידויים, ההגלה, הקטרת הקטורת בקודש הקדשים, מתן דם הפר והשעיר, שילוח השעיר לעזאל, קריאת פרשיות היום.

בטבילה שלישית (בבגדי זהב) – שעיר החטאת של מוסף היום, אילו ואילו העם, אימורי הפר והשעיר הנשרפים.

בטבילה רביעית (בבגדי לבן) – הרצאת כף ומחתה.

בטבילה חמישית (בבגדי זהב) – תמיד של בין הערביים, קטורת בין הערביים והטבת הנרות.

לשיטת התוספות:

בטבילה ראשונה ובטבילה שנייה – כמו למעלה.

בטבילה שלישית – שעיר החטאת של מוסף היום, אילו ואילו העם.

בטבילה רביעית – כמו למעלה.

בטבילה חמישית – הקטרת אימורי הפר והשעיר הנשרפים, תמיד של בין הערבים וכו'.

לשיטת הרמב"ם:

בטבילה ראשונה ובטבילה שנייה – כמו למעלה.

בטבילה שלישית – שעיר החטאת של מוסף, אילו ואילו העם, אימורי הפר והשעיר הנשרפים, תמיד של בין הערביים.

בטבילה רביעית – כמו למעלה.

בטבילה חמישית – קטורת של בין הערביים, הטבת הנרות.

~ יום שני ~

באור משנה ה

פְּהֵן גְּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ – כל השנה, בְּשִׁמּוֹנָה פְּלִים – בגדים; וְהַהֲדִיט – משמש בְּאַרְבָּעָה – בגדים: בְּכַתְנַת וּמְכַנְסִים וּמְצַנְפַת

פ ר ק ש מ י נ י

א יום הפפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. והמלך והפלה ורחצו את פניהם, והחיה תנעל את הסנדל; דברי רבי אליעזר, וחכמים אוסרין.

פירוש ברטנורא

ויעקב ושבעי יה, נמצאת כל האלפא ביתא שם, ורוח הקודש היתה מודיעה לכהן אך יצרף האותיות הבלטות זו עם זו, עד שיבין משמעותן של הדברים: **אלא למלך וכו'**. דכתיב (במדבר כ"ג) ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו', הוא זה מלך. וכל בני ישראל אתו, מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה. אחריו, זה משוח מלחמה [דהיינו] למי שצורך הצבור בו. וכל העדה, אלו סנהדרין גדולה: **ח א יום הפפורים אסור באכילה ובשתיה**. אע"ג דבאכילה ושתיה ענוש כרת משום דבעי למתני שאר ענייני דלית בהו כרת תנא אסור. והני ה' ענייני כנגד ה' ענייני הכתובים בתורה, דשבת שבתון דאמור אל הכהנים, ושבת שבתון דאחרי מות, ובעשור לחודש דחומש הפקודים, ואך בעשור לחודש דאמור אל הכהנים, והיתה זאת לכס לחקת עולם דאחרי מות, ככולהו כתיב תענו ועניתם. והני דמתניתין נמי חמשה ענייני ניהו, דשתיה ואכילה אחת הן: המלך. צריך שיתראה נאה דכתיב (ישעיה ל"ג) מלך ביפו תחונה עיניך: והכלה. צריכה נוי כרי לחבכה על בעלה. וכל שלשים יום קרויה כלה: והחיה. יולדת: **תנעול**. מפני הצנה: דברי ר"א. אכלהו קאי, אמלך וכלה וחיה. והלכה כר"א:

משניות מבוארות – קהת

באור משנה א

כבר הזכרנו, שפרק זה – הפרק האחרון במסכתנו – דן בעניני יום הכיפורים, וכן בענייני תשובה וכפרה. משנתנו באה ללמד, שעניני יום הכיפורים כולל חמישה דברים.

יום הפפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה – במים, **ובסיכה** – בשמן, **ובנעילת הסנדל** – של עור, **ובתשמיש המטה** – בגמרא מבואר, שאכילה ושתיה נחשבות כדבר אחד, הואיל ושתיה בכלל אכילה היא, והרי חמישה עניינים ביום הכיפורים, שהם כנגד חמישה "עניינים" האמורים בתורה: א. "בחדש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם" (ויקרא טז, כט); ב. "שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם" (שם שם, לא); ג. "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא... ועניתם את נפשותיכם" (שם שם, כג, כז); ד. "שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם" (שם שם, לב); ה. "ובעשור לחודש השביעי הזה... ועניתם את נפשותיכם" (במדבר כט, ז). ברם, מה שכתוב (ויקרא כג, כט): "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה", לא נאמר אלא על אכילה ושתיה בלבד, אבל שאר העניינים אין בהם ענוש כרת. ונחלקו המפרשים בטעם הדברים: יש סוברים, שאמנם כל העניינים מן התורה הם, שכן שנו בברייתא: "מניין ליום הפפורים שאסור ברחיצה, סיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה? תלמוד לומר: "שבתון" ("שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם" – ויקרא טז, לא; והרי זה בא לרבות אף עניינים אחרים מלבד העניני של אכילה ושתיה), אבל מכל מקום עיקר "עניני הנפש" אינו אלא באכילה ובשתיה (כפי שגם למדיד בגמרא מן המקראות). ועל עינוי זה בלבד נאמר בתורה ענוש כרת (הר"ן). ויש סוברים שלא נצטוינו בתורה אלא על עינוי הנפש, שהוא באכילה ובשתיה בלבד, ועל זה נאמר ענוש כרת; אבל שאר העניינים אינם אלא מדרבנן, וכל הדרשות מן הכתובים, אסמכתות בלבד הן (ותוספות; המאירי). מכל מקום אף לדעת הסוברים, שאף שאר העניינים מן התורה הם, הואיל ואינם מפורשים בכתוב (שהרי הכתוב מדבר ב"עניני הנפש", שמשמעו באכילה ובשתיה בלבד), אלא נדרשים הם מריבוי הכתוב "שבתון", כמו שהבאנו לעיל, לפיכך קלים הם יותר מאכילה ושתיה, ומסרם הכתוב לחכמים, והם יכולים להקל ולהתיר בהם כפי מה שנראה להם (הר"ן). **והמלך והפלה ורחצו את פניהם** – מותרים לרחוץ את פניהם ביום הכיפורים; המלך משום שנאמר (ישעיה לג, יז): "מלך ביפו תחזינה עיניך", והכלה כדי שלא תתגנה על בעלה, ומבואר בגמרא, שכל שלושים יום לאחר החופה נקראת כלה לענין זה. **והחיה** – היולדת, **תנעל את הסנדל** – מותר לה לנעול את הסנדל ביום הכיפורים, משום שהצינה קשה לה (גמרא); **דברי רבי אליעזר** – מוסב גם על המלך והכלה, **ובחכמים אוסרין** – אפילו

ואבנט – כמו שכתוב (שמות כה, ט; מב): "ולבני אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בדי"; וכולם היו עשויים מפשתן לבן. "ומגבעת" האמורה בתורה נקראת במשנתנו "מצנפת" **מוסיף עליו פה גדול** – עוד ארבעה בגדים הנקראים בגדי זהב, והם: **חשן** – ארוג מחמישה מיני חוטים: זהב ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש, ומעשהו מפורש בפרשת "תצווה" (שמות כח, טו-כו), וכתוב בו (שם שם, ל): "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן בבואו לפני ה', ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד", **ואפוד** – ארוג מחמישה מיני חוטים כמו החושן, והוא כמין סינר שלובשו על בגדיו מאחוריו וחוגרו מלפניו כנגד לבו, ופרטי מעשהו מפורשים בפרשת "תצווה" (שם שם, וי-ז), **ומעיל** – עשוי מתכלת בלבד, ועל שוליו פעמוני זהב, כדי שישמע קולו בבואו אל הקודש (שם שם, לא-לה), **וציץ** – כמין טס של זהב, וכתוב עליו "קודש לה". ונתן היה על מצחו, כמפורש בתורה (שם שם, לו-לח). **באלו נשאלין באורים ותמים** – כלומר שאין נשאלים באורים ותומים אלא ככהן גדול כשהוא לבוש שמונה בגדים אלו. וכיצד שואלים באורים ותומים? כהן גדול עומד כשפניו כלפי הארון, והשואל עומד מאחוריו ופניו לאחורי הכהן (ויש סוברים שהשואל פניו כלפי הכהן – רש"י), ואומר השואל: האעשה דבר פלוני או לא אעשה? ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו אלא בקול נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו, ומיד רוח הקודש לובש את הכהן ומביט בחושן, ורואה אותיות בולטות בחושן כנגד פניו: עשה כך או אל תעשה כך, שכל אותיות האל"ף ב"ת היו נמצאות בחושן, שהרי כתובים היו על אבני החושן שמות שנים עשר השבטים, ואחריהם "שבטי י-ה" וכן היה כתוב שם: "אברהם יצחק יעקב". וברוח הקודש שהיתה שורה עליו ידע הכהן כיצד לצרף את האותיות הבולטות זו עם זו כדי להבין משמעותן, וזהו שאמרו: כל כהן שמדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו, שואלין בו; ושאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין שואלים בו (גמרא יומא עג, א-ב; רמב"ם בפירושו למשנתנו; רמב"ם הל' כלי המקדש י, יא). **ואין נשאלין** – באורים ותומים, **אלא למלך ולבית דין** – או לבית דין הגדול, **ולמי** – או למי – **שהצבור צריך בו** – שנאמר (במדבר כז, כא): "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה', על פיו יצאו ועל פיו יבואו הוא וכל בני ישראל אתו וכך העדה", ודרשו: "הוא" זה מלך (שהרי ביהושע מדבר הכתוב), "וכל בני ישראל אתו" – זה משוח מלחמה (שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו ׀ רש"י); והרמב"ם מוסיף: או מי שצורך הציבור בשאלתו; "וכל העדה" – אלו סנהדרין, שכן סנהדרין נקראו "עדה", כמו שכתוב (במדבר לה, כד): "ושפטו העדה".

ב האוכל ככותבת הגסה כמורה וכגרעינתה, והשותה מלא לגמיו – תיב. כל האכלין מצטרפין לכפותבת וכל המשקין מצטרפין למלא לגמיו. האוכל ושותה אין מצטרפין.

ג אכל ושתה בהעלם אחד – אינו תיב אלא חטאת אחת. אבל ועשה מלאכה – תיב שתי חטאות. אבל אכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה, ושתה ציר או מרים – פטור.

ד התינוקות, אין מענין אותן ביום הכפורים, אבל מתנבין אותם לפני שנה ולפני שנתים, בשביל שיהיו רגילין פירוש ברטנורא

ב כמותבת. תמרה גסה. והיא פחות מכביצה. ואף ע"ג דכל שעורי אכילה בכית, היינו משום דכתיב בהו אכילה, אבל הכא דלא כתיב אלא אשר לא תעונה, גמירי דבכציר מככותבת לא מיתבא דעתיה והוי מעונה. ומיהו קי"ל דחצי שעור אסור מן התורה אלא שאין חייבין כרת ולא לוקין אלא על כשעור: כמלא לוגמיו. כל שאילו יסלקנו לצד אחד יהיה אותו הצד בולט ונראה נקרא מלא לוגמיו. ושעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית:

ג אינו חייב אלא חטאת אחד. דמדת קרא נפקי אכילה ושתיה וד שמה הוא: **אבל ועשה מלאכה.** מתרי קראי נפקי ודרי שמת ניתו: **ד אין מענין אותם.** אין חייבין למנוע מהן מאכל: **מתנבין אותן.** לשעות. היה רגיל לאכול בארבע שעות מאכלין אותו בחמש או בו' כפי כח הבן: **קודם לשנה.** שנה אחת קודם לפרק, אם התינוק הולך ותש כחו ואינו יכול לסבול: **וקודם לשתים.** או שתי שנים קודם פרקו אם התינוק בריא. ופרקו הוי

משניות מבוארות – קהתי

המשנה לשון "אסור" אלא משום שאר העניינים שאין בהם אלא איסור בלבד.

במלך ובכלה לרחוץ את פניהם, ואפילו בחיה לנעול את הסנדל. והלכה כרבי אליעזר.

באור משנה ג

אכל ושתה – ביום הכיפורים, **בהעלם אחד** – שנעלם ממנו שהוא יום הכיפורים או שלא ידע שאסור לאכול ולשתות ביום הכיפורים, ולאחר שאכל ושתה נודע לו, **אינו תיב אלא חטאת אחת** – קרבן חטאת אחד לפי ששתיה בכלל אכילה היא, ונמצא שלא עבר אלא על איסור אחד, שלא התענה. אבל אם נודע לו בין אכילה לשתיה, או בין אכילה לאכילה, וחזר ושכח, הריהו חייב שתי חטאות, לפי ששני העלמות הם. **אכל ועשה מלאכה** – ביום הכיפורים, אפילו כהעלם אחד, **תיב שתי חטאות** – לפי ששני איסורים שונים הם, שנאמר (ויקרא כג, כז): "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא... ועניתם את נפשתיכם... וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה... כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה עמיה וכל הנפש אשר תעשה מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה". **אכל אכלין שאינן ראויין לאכילה** – כגון עשבים מרים, שאינם ראויים למאכל אדם, **ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה** – כגון חומץ חי, **ושתה ציר** – או כגון ששתה ציר, היינו מוהל היוצא מדגים מלוחים, או **מרים** – רוטב של דגים כבושים, **פטור** – מן הכרת. ברם, עבר על איסור מדרבנן ומכין אותו מכת מרדות (מלקות מדרבנן).

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

"בת שמים עשרה שנה ויום אחד, ובן שלש עשרה שנה ויום אחד, שהביאו שתי שערות, הרי הם כגדולים לכל המצוות, ומשלימים מן התורה", כלומר שחייבין הם לצום ביום הכיפורים כל היום (רמב"ם הל' שבתת עשור ב, יא). אבל מדברי סופרים צריכים להרגיל את הילדים להתענות ביום הכיפורים אף קודם שהגיעו לפרקם. משנתנו באה ללמד, מתי מתנבין את הילדים לצום.

התינוקות, אין מענין אותן ביום הכפורים – אין חייבין למנוע מהן מאכל (רש"י); ומדברי הרמב"ם (הל' שבתת עשור ב, יא) נראה, שמפרש הוא משנתנו, שאין רשאים למנוע מהם מאכל, כלומר אף על פי שבשאר מצוות אם רצה להקדים חינוכו של תינוק רשא, ומתנן אותו לעשות את המצוה כהלכתה, כגדול ממש, כאן אינו רשאי לחנכו בעיניו לפני הזמן שקבעו לו חכמים (הר"ן); **אבל מתנבין אותם** – לצום שעות אחרות, שאם היו רגילים לאכול בארבע שעות מאכלים אותם ביום הכיפורים בחמש או בשש שעות, **לפני שנה ולפני שנתים** – קודם פרקם. בגמרא מבואר, שכוונת משנתנו היא, שאם הילד חלש, ואין בו כוח לסבול העינוי, מתנבין אותו לפני שנה, כלומר שנה קודם שהגיע לפרקו, וכשהילד בריא מתנבין אותו לפני

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, מהו שיעור האכילה והשתיה ביום הכיפורים שחייבים עליו כרת.

האוכל – ביום הכיפורים, **ככותבת הגסה** – כשעור תמרה גדולה, **כמורה וכגרעינתה** – כפי שהיא עם גרעינה, והיא פחות מעט מ"כביצה" (ויותר מ"כזית"). **והשותה** – ביום הכיפורים, **מלא לגמיו** – מלאו חלל פיו, ומבואר בגמרא: כל שאילו יסלק את המשקה שבכפו לצד אחד, יהיה אותו הצד בולט ונראה כמלא לוגמיו; ושיעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית; **תיב** – במזיד כרת, ובשווג קרבן חטאת. טעמם של השיעורים הללו (אף על פי שכל שיעורי אכילה הם בכזית ושיעורי שתיה הם ברביעית) לפי שביום הכיפורים לא כתוב לשון אכילה אלא לשון "עינוי" ("כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה..."), וידוע וברור לחכמים, שכל שאינו אוכל ככותבת הגסה אין דעתו מתיישבת עליו ואינו יוצא מכלל "עינוי", אבל אכילה כשיעור כותבת, אף על פי שאינה משבעת, מכל מקום מיישבת היא את דעת המתענה, הלכך חייב עליה. ברם, בשתיה של מלאו לוגמיו, אף על פי שאצל אדם בינוני הוא פחות מרביעית, מכל מקום יש בשיעור זה כדי ליישב דעתו של המתענה, ולכן השוהה מלאו לוגמיו חייב. **כל האכלין מצטרפין לכפותבת** – אם אבל ממאכל אחד פחות מכותבת וממאכל אחר פחות מכותבת, אבל בשניהם יחד היה כשיעור כותבת, כל שלא שהה בין אכילה ראשונה לשנייה יותר מכדי אכילת פרס (כשיעור שלש ביצים לפי הרמב"ם); עיין עירובין ת, ב), הריהו חייב; **וקל המשקין מצטרפין למלא לגמיו** – שאם שתה ממשקה אחד פחות ממלאו לוגמיו וממשקה אחר פחות ממלאו לוגמיו, אבל בשניהם יחד היה מלאו לוגמיו, "אם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית" (רמב"ם; ועיין הר"ן), הרי הם מצטרפים לחייבו כרת או קרבן. **האוכל ושותה אין מצטרפין** – אכל כחצי כותבת ושתה כחצי של מלאו לוגמיו, אין האכילה והשתיה מצטרפות, והוא פטור, לפי שאין דעתו מתיישבת בכך.

בגמרא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, שלדעת רבי יוחנן אף חצי שיעור אסור מן התורה, אלא שאין החיוב כי אם על שיעור, ואילו לדעת ריש לקיש חצי שיעור מותר מן התורה, אבל מכל מקום אסור הוא מדרבנן. מכאן מפרשים בגמרא, שלפיכך שנוני במשנה א: "יום הכיפורים אסור באכילה ובשתיה" וכי', אף על פי שבאכילה ובשתיה אין רק איסור בלבד אלא גם עונש כרת, שכן המדובר בה באכילה ובשתיה של חצי שיעור. ויש מפרשים שלא נקטה

במצות.

ה עברה שהריחה – מאכילין אותה עד שתשיב נפשה. חולה – מאכילין אותו על פי בקיאי; ואם אין שם בקיאי – מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די.

ו מי שאחזו בלמוס – מאכילין אותו אפלו דברים טמאים עד שיאורו עיניו. מי שנשכו כלב שומה – אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו; ורבי מתאי בן חרש מתיר. ועוד אמר רבי מתאי בן חרש: החושש בגרונו – מטילין לו סם בתוך פיו בשבת, מפני שהוא ספק נפשות, וכל ספק נפשות דוחה את השבת.

פירוש ברטנורא

התנוקה בת י"ב שנה ויום אחד שאין דרכה להביא סימנים עד זמן זה ואז היא בת עונשין. ופרקו של תנוק היו בן י"ג שנה ויום אחד וקודם זה אינו בר עונשין:

ה עברה שהריחה. העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה לו, ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים: על פי בקיאים. רופאים מומחין באומנותן; אין שם בקיאי מאכילין אותו על פי עצמו. הכי מפרשה מתניתין בגמרא, בד"א דסומכין על דברי בקיאי, בזמן שהחולה אומר איני צריך או שותק, אבל אמר צריך, אין שם בקיאי כלל, כלומר אין בקיאותן חשובה כלום אבל מאכילין אותו ע"פ עצמו. ואף על פי שהבקיאי אומרים אינו צריך:

ו בלמוס. חולי האוחזו מחמת רעבון ומסוכן למות, וכשמראיתו חזרת בידוע שנתרפא: כלב שומה. רוח רעה שורה עליו. וסימנים שלו, פיו פתוח וריו נטף אוניו סרוחות ונבו מונחת לו בין ורכותיו ומתלך על צדי רשות הרבים, ויש אומרים אף נובח ואין קולו נשמע: אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. ואע"פ שנהנה הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה ממאה על כך: ור' מתאי בן חרש מתיר. קסבר רפואה גמורה היא. ואין הלכה כר' מתאי בן חרש: החושש בשניו. שמתחיל בשר התניכים להתאכל ומשם הולך לחך ולגרון: מטילין לו סם. שורש עשב לרפואה: וכל ספק נפשות דוחה את השבת. כל, לאתויי כגון דפשיטא לן דבשבת זו לא ימות, אלא ספק שאם לא יעשו לו היום, שמא ימות לשבת הבאה. וכגון דאמרוהו לשתות סם זה להמניא יומי, ויומא קמא שבתא, מהו דתימא לעכבינהו עד לאורתא כי הכי דלא נחול עליה תרי שבתא, קמ"ל:

משניות מבוארות – קהתי

שאפילו יש שם בקיאים, והם אומרים שאינו צריך לאכול, אם החולה עצמו אומר שצריך לאכול, הרי זה כאילו אין שם בקיאים כלל, כלומר שאין מתחשבים בדעת הרופאים, אלא בדברי החולה, ומאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די. שכן כלל גדול הוא: "לב יודע מרת נפשו" (משלי יד, ט).

~ יום חמישי ~

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת באה משנתנו ללמד בכלל, שמשום פיקוח נפש מותר להאכיל אדם אפילו דברים האסורים.

מי שאחזו בלמוס – מחלה וחולשה הבאה לו לאדם מחמת רעבון, ויש בזה משום סכנת נפשות, מאכילין אותו אפלו דברים טמאים – כלומר דברים האסורים, כגון נבלות, שקצים ורמשים, אם אין שם דברים המותרים, עד שיאורו עיניו – שכן מחלת הבלמוס מחשכת מאור עיניו של אדם; משנתנו באה ללמד, שאין להשהותו עד שימצאו דברים המותרים, אלא נותנים לו מיד אפילו דברים האסורים, עד שתתיישב דעתו. מי שנשכו כלב שומה – שסכנת נפשות הוא, אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו – מן יותרת הכבד של הכלב, שאף על פי שנהגו העם להשתמש ברפואה זו, מכל מקום אין בה משום רפואה בדוקה, ואין להאכילו איסור שרפואתו מופקפקת. ורבי מתאי בן חרש מתיר – להאכילו מחצר הכבד של הכלב, שלדעתו רפואה גמורה היא (רש"י). ויש מפרשים דברי רש"י: "הואיל

שנתיים, כלומר שנתיים קודם פרקו, וכבר הקדמנו שפרקו של בן הוא שלש עשרה שנה ויום אחד, ופרקה של בת הוא שתיים עשרה שנה ויום אחד, שאז בני עונשים הם וחייבים להתענות מן התורה, הלכך מחזינן אותם לפני שנה ולפני שנתיים. בשביל שיהיה רגילין במצות – יש סוכרים (בגמרא), ששני מיני חינוך הם בענין הצום: א. חינוך לשעות; ב. חינוך להשלמת הצום. בת שמונה ובת תשע (היינו שגמרה שמונה ונכנסה לתשיעית, או שגמרה תשע ונכנסה לעשירית), וכן בן תשע וכן עשר – מחזינן אותם לשעות; בת עשר ובת אחת עשרה, וכן בן אחת עשרה וכן שתיים עשרה – מתחנים אותם מדברי סופרים להשלמה, היינו לצום כל היום; בת שתיים עשרה וכן שלש עשרה – משלימים מן התורה. ואמנם לפי דעה זו מתפרשת משנתנו בדרכים אחרות, אבל אין כאן המקום להאריך בזה (עיין גמרא ורש"י; ועיין רמב"ם ונושאי כליו, הלכות שביעת עשור ב, י; ועיין המאירי שמאריך בסוגיה זו, והוא כותב בתחילת דבריו: "משנה זו וסוגיה שלה ופסק היוצא ממנה, מובלב ביד המפרשים").

הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "ודע כי הזכרים משלש עשרה שנים שלמות, והנקבות משתיים עשרה שנים שלמות חייבים להתענות מן התורה, אם הביאו שתי שערות, כי הנקבות סובלות התענית יותר מהזכרים, לפי שמוג הזכרים חם וגופם נמס יותר. והזכרים והנקבות מאחת עשרה שנה מתענים כל היום מדרבנן כדי לחנכם במצות, ומתעש שנים ומעשר שנים מתענים לשעות מן היום, בין זכרים בין נקבות בשווה, כדי שיתחנכו להתענות, ואין מאכילים אותם עד שיעצם הרעב".

באור משנה ה

עברה – אשה מעוברת, שהריחה – ריח מאכל ביום הכיפורים, והיא מתאוה לאותו מאכל, עד שאם לא תאכל, היא והעובר מסוכנים, מאכילין אותה עד שתשיב נפשה – ותתיישב עליה דעתה, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש (חז"ל מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים). מכל מקום לוחשים לה תחילה באזנה, שיום הכיפורים היום, ואם לא מועיל נותנים לה פחות מכשיעור, ואם אין דעתה מתיישבת בכך, מאכילין אותה כרצונה (גמרא; רמב"ם הל' שביעת עשור ב, ט). חולה, מאכילין אותו על פי בקיאי – היינו רופאים, אם הם אומרים שסכנה היא לחולה לצום; ואם אין שם בקיאי, מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די – בגמרא מבואר,

ז מי שִׁנְפֵּלָה עָלָיו מַפְלֵת, סָפֵק הוּא שֶׁסָּפֵק אֵינוֹ שָׁם, סָפֵק חַי סָפֵק מֵת, סָפֵק נִכְרִי סָפֵק יִשְׂרָאֵל – מִפְּקָחִין עָלָיו אֶת הַגָּל. מִצְּאֹוֹהוּ חַי – מִפְּקָחִין עָלָיו, וְאִם מֵת – וְנִחְוָהוּ.
ח חֲטָאֵת וְאִשֶׁם וְדַאי מְכַפְּרִין. מִיְתָהּ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין עִם הַתְּשׁוּבָה. תְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל עֲבֵרוֹת קָלוֹת, עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה; וְעַל הַחֲמוּרוֹת הִיא תוֹלָה עַד שְׂבִיבָא יוֹם הַכִּפּוּרִים וְיִכְפֹּר.

פירוש ברטנורא

ז מִפְּקָחִין עָלָיו. חוֹפְרִין אֶת הַגָּל וּמְחַפְּשִׁין אַחֲרָיו. וְאִם בִּדְקוּ עַד חוֹטְמוֹ, בֵּין מַלְמַעְלָה לְמַטָּה, בֵּין מַלְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְלֹא מִצְאוּ בוֹ נִשְׁמָה, בִּידוּעַ שְׁהוּא מֵת וְשׁוֹב אִין מִפְּקָחִין עָלָיו, דְּכַתִּיב (בראשית ז') כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בָּאֵפוֹ: מִצְּאֹוֹהוּ חַי מִפְּקָחִין עָלָיו. לֹא נִצְרַחָה אֲלֵא שְׂרָאוּ כּוּ שִׁחִיָּה אֲלֵא חַי שַׁעָה וּמִיד הוּא מֵת, קַמ"ל דְּמִפְּקָחִין עָלָיו בִּשְׁבִיל אוֹתוֹ חַי שַׁעָה: מֵת אִין מִפְּקָחִין עָלָיו. הָא קַמ"ל, דְּאֵפִילוּ לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר מִצִּילִין אֶת הַמֵּת מִפְּנֵי הַדְּלִיקָה, בָּהּ מוֹרְדָה דְּאִין מִפְּקָחִין. דְּבִי דְלִיקָה הַתִּירוֹ לְטַלְטַל הַמֵּת וְלְהוֹצִיאָו, דְּאִי לֹא שְׂרִית לִיה אֲתִי לְכַבּוּי מִתּוֹךְ שְׂאֵרִים בְּהוֹל עַל מוֹתוֹ. אֲבָל הַכָּא אִי לֹא שְׂרִית לִיה לְפַק אֶת הַגָּל מֵאִי אִית לִיה לְמַעְבַּר דְּתַהוּ אֲסוּרָא דְּאוּרִיתָא דְּנִשְׂרִי הָא מְקַמֵּי הָא:

ח חֲטָאֵת וְאִשֶׁם וְדַאי. מְכַפְּרִים עִם הַתְּשׁוּבָה. וְלֹא חֵשׁ הַתְּנָא לְהוֹכִירָה, דְּמִסְתַּמָּא כְּשִׁהוּא מְבִיא חֲטָאֵתוֹ וְאִשְׁמוּ כִּבְר עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, שְׂאֵם לֹא הִיָּה מִתְחַרְט לֹא הִיָּה מְבִיא קֶרְבַּן: אִשֶׁם וְדַאי. כְּגוֹן אִשֶׁם גּוֹלוֹת וְאִשֶׁם מַעֲלוֹת: עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. הַנִּיתֵק לְעֲשֵׂה, תְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת. אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ בַּה מַלְקוֹת, תְּשׁוּבָה תוֹלָה וְיִוְה"ב מְכַפֵּר. וּמִסְקָא דְּמַלְתָּא בְּגִמְרָא, שְׂאֵם הַיּוֹד כְּעֵשֶׂה וְכֵלְאוּ הַנִּיתֵק לְעֲשֵׂה, אוֹ שֶׁנֶּג בְּלֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ כּוּ מַלְקוֹת וְעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה, אֵינוֹ זֶה מִשֶׁם עַד שְׁמוּחֲלִין לוֹ. וְאִם הַיּוֹד בְּלֹא שִׁישׁ כּוּ מַלְקוֹת, תְּשׁוּבָה תוֹלָה וְיִוְה"ב מְכַפֵּר. וְאִם שֶׁנֶּג בְּחִיבֵי כִרְיֹוֹת וּמוֹתוֹת בֵּית דִּין, חֲטָאֵת מְכַפֶּרֶת עִם הַתְּשׁוּבָה, וְאִם הַיּוֹד בְּהֵם, תְּשׁוּבָה וְיוֹם כְּפּוּרִים תּוֹלִין, וְיִסוּרִין מְמַרְקִין. וְהֵנּוּ מוּלֵי כְּשֵׁלָא חֲלָל אֶת הַשֶּׁם, כְּלוֹמַר שְׂלֵא חֲטָא וְהַתְּיָא אַחֲרִים, אֲבָל אִם חֲלָל אֶת הַשֶּׁם אִין כְּפֻרְתוֹ נִגְמַרְתָּ עַד שִׁמּוֹת. וְכֵל זֶה בּוֹנֵן שְׂאִין שֶׁם שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אֲבָל בּוֹנֵן שִׁישׁ שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח הוּא מְכַפֵּר עַל כָּל הָעֲבֵרוֹת קָלוֹת וְחֲמוּרוֹת,

משניות מבוארות – קהתי

אשם מעילות, שהיה מביא אדם שמעל בקדשי ה', כגון שנהנה מהם; שני הקרבנות הללו **מְכַפְּרִין** – על החטאים והעונות שהם באים עליהם, שכן בהבאת קרבנות אלו היה האדם מתחרט על חטאו, שהיה מתוודה על הקרבן את עוונותיו, ומקבל עליו שלא ישוב לאותו עוון לעולם; וכיון שיש ויודי ותשובה עם הקרבנות הללו, לפיכך מכפרים הם, כמו שנאמר (ויקרא ה, י'): "וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לו". ברם, אשט תלוי שהיה מביא אדם שעבר על ספק חטא, בעבירות שחייבים על דונן כרת ועל שגגתן חטאת, כגון שהיתה לפניו חתיכת שומן וחתיכת חלב, ואכל מאחת מהן, ולא ידע מאיזו מהן אכל, שחייב היה להביא אשם תלוי, אף על פי שגם בו נאמרה כפרה, שכתוב (ויקרא ה, יח): "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג", מכל מקום אינו מכפר כפרה גמורה, שהרי כשנדע לו החטא אחר כך, היה צריך להביא קרבן חטאת (גמרא). **מִיְתָהּ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים** – או יום הכיפורים, **מְכַפְּרִין עִם הַתְּשׁוּבָה** – אם שב אדם בתשובה והתחרט על חטאיו לפני מותו, המיתה מכפרת עליהם; וכן החזיר בתשובה ביום הכיפורים, יום הכיפורים מכפר על חטאיו. **תְּשׁוּבָה** – לבדה, **מְכַפֶּרֶת עַל עֲבֵרוֹת קָלוֹת, עַל עֲשֵׂה** – על מצוות "עשה" שביטל, **וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה** – בגמרא מבואר: על לאו הניתק ל"עשה", שכן מצוות "לא תעשה" שיש בהן מלקות, דינן כחמורות; **וְעַל הַחֲמוּרוֹת** – העבירות החמורות, **הִיא תוֹלָה** – התשובה תולה ומגינה עליו מפני עונש מן השמים, **עַד שְׂבִיבָא יוֹם הַכִּפּוּרִים וְיִכְפֹּר** – מסקנת הגמרא היא, שאם הידי אדם במצוות "עשה" או בלאו הניתק ל"עשה", או ששגג ב"לא תעשה" שיש בו מלקות, ועשה תשובה, אינו זז משם עד שמוחלים לו, שנאמר (ויחזק ג, כב): "שובו בנים שובבים, ארפא משוכותיכם", הרי שיש עבירה שמתכפרת בתשובה לבדה (ד"ס). עבר במזיד על "לא תעשה" שיש בו מלקות, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, שנאמר (ויקרא טז, ל): "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם", הרי שיש עבירה שצריכה יום הכיפורים. עשה בשוגג עבירה שחייבים על דונן כרת או מיתת בית דין, חטאת מכפרת עם התשובה, כמו ששינוי לעיל. ואם עבר עליה במזיד, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורים ממרקים, שנאמר (תהלים טז, ג): "ופקדתי בשבט פעשם ובנגעם עוונם", הרי שיש עבירה שצריכה יסורים; ומסתבר שהעונש הקל לעבירה הקלה והחמור לחמורה. אבל מי שיש חילול השם בידו, אין כוח לא בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא ביסורים למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר (ישעיה כב, יד): "נגלה באזני ה' צבאות, אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותו", נמצאו

וחי בהם", ודרשו "וחי בהם" ולא שימות בהם, ומפרש רש"י: אשר יעשה את המצוות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתם לידי ספק מיתה; ומכאן שמחליין את השבת אפילו על הספק של סכנת נפשות.

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד בדברים שיש בהם משום ספק סכנת נפשות, שרוחים את השבת.

מִי שִׁנְפֵּלָה עָלָיו מַפְלֵת, סָפֵק הוּא שֶׁסָּפֵק אֵינוֹ שָׁם – שאין ידוע אם נשאר מתחת למפולת או שניצל ויצא ממנה, **סָפֵק חַי סָפֵק מֵת** – כלומר שאף אם נשאר מתחת למפולת, ספק אם הוא עדיין חי או שכבר מת, **סָפֵק נִכְרִי סָפֵק יִשְׂרָאֵל** – אותו אדם שנפלה עליו המפולת; אף על פי שיש כל הספקות הללו, מכל מקום **מִפְּקָחִין עָלָיו אֶת הַגָּל** – פותחים את גל האבנים, היינו שחופרים ומחפשים אחר האדם שבבת או ביום הכיפורים. **מִצְּאֹוֹהוּ חַי** – אף על פי שנתברר שלא יוכל עוד לחיות אלא שעה מועטת, **מִפְּקָחִין עָלָיו** – משלימים את פיקוח הגל, כדי שיוכל עוד לחיות אותם חיי שעה, **וְאִם מֵת** – ואם מצאו אותו מת, **וְנִחְוָהוּ** – ולא יוסיפו לפקח את הגל בשבת; ואף על פי שאמרו: "מצילים את המת מפני הדליקה בשבת", כאן מודים הם שאין מפקחים כדי להוציא את המת, שכן בדליקה חששו חכמים, שמה מתוך שאדם בהול על מותו יבוא לכבות את הדליקה, הלכך התירו להוציא מתוכה את המת, אבל כאן אין חשש לאיסור תורה שהיא צורך להחיר מחמתו את הפיקוח של הגל (גמרא). כן מבואר בגמרא, שבשעה שבדקו את האדם שמתחת למפולת אם הוא חי או מת, אם בדקו אותו מצד ראשו, כלומר שהגיע עד חוטמו ומצאוהו מת, אין צריך עוד בדיקה, אבל אם בדקוהו מלמטה מלמעלה, כגון שמצאוהו דרך מרגלותיו, ובדקוהו עד טבורו או לכו ומצאוהו מת, אין סומכים על כך עד שגיעו לחוטמו, שנאמר (בראשית ז, כב): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו"; ומכאן שעיקר חיותו של אדם ניכר בחוטמו. כן אמרו (שם), שאם היו הרבה בני אדם מתחת למפולת, אף על פי שמצאו את העליונים מתים, מכל מקום יש להוסיף ולפקח את הגל, שמה התחתונים עורם בחיים.

~ יום ששי ~

באור משנה ח

חֲטָאֵת – קרבן חטאת שהיה אדם מביא על עבירה שעשה בשוגג (עיי' ויקרא ז, כז-לח), **וְאִשֶׁם וְדַאי** – כגון אשם גולות, שהיה מביא אדם שכפר בתביעת ממון של חברו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, או

ט האומר: אֶחָטָא וְאֶשׁוּב, אֶחָטָא וְאֶשׁוּב – אֵין מִסְפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; אֶחָטָא וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר – אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר. עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם – יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר. עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ – אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר, עַד שִׁירְצָה אֶת חִבְרוֹ. אֵת זֹ דַרְשׁ רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: "מִכָּל חַטָּאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טו, ל): עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם – יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר; עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ – אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר, עַד שִׁירְצָה אֶת חִבְרוֹ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲשֶׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל! לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטְהָרִין? מִי מִטְהָר אֶתְכֶם? אֲבִיכֶם שְׁבַשְׁמַיִם, שְׁנַאֲמַר (יחזקאל לו, כה): "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם"; וְאָמַר (ירמיה יז, ג): "מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה'", מַה מִּקְוֵה מִטְהָר אֶת הַטְּמָאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִטְהָר אֶת יִשְׂרָאֵל.

ס ל י ק מ ס כ ת י ו מ א

פירוש ברטנורא

חוץ מעבירות שבין אדם לחברו שאין מתכפר לו עד שירצה את חברו: ט אחטא ואשוב אחטא ואשוב. תרי זמיני: אין מספיקין בידו וכו'. שכיון שעבר עבירה ושנה בה שוב אינו פורש ממנה, לפי שדומה עליו כהיתר:

משניות מבוארות – קהתי

והוא רחום יכפר עוון יעוררהו, ובימין צדקו יתמכהו לבלתי ידח ממנו נדח, וזה שאמר: מי מטהר אתכם? וכמה שסיים פתח: שנאמר: "וזרקתי עליכם", וזהו בלי התעוררות האדם, אלא הוא ברחמיו מטהרם. וכן נאמר שם (יחזקאל לו, יז-יח): "כן אדם, בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה... ואשפוך חמתי עליהם... ואפיץ אותם בגויים... ויבוא אל הגויים... ויחללו את שם קדשי... לכן אמור לבית ישראל... לא למענכם אני עושה... כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגויים... וקדשתי את שמי הגדול המחולל... ולקחתי אתכם מן הגויים... וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" – הרי שאמר, שאף על פי שמחללים שם קדשו... עם כל זה "ולקחתי... וזרקתי". אחר כך מביא רבי עקיבא את הפסוק "מקווה ישראל" על מה שפתח, שהשם יתברך מטהר את הבא להיטהר, שכן כתוב (ירמיה יד, ח-ז): "אם עווננו ענו בנו ה' עשה למען שמך, כי רבו משוכותינו לך חטאנו, מקוה ישראל מושיענו בעת צרה" – הרי שאחרי שהתורו על חטאתם אמרו "מקוה ישראל", וזה דומה לטהרת מי מקוה, שמטהרים הבא ונכנס וטובל בתוכם, כן הבא ונכנס תחת כנפי שכינתו יתברך, הוא חוסהו בצל כנפיו ומסייעו להיטהר...".

~ שבת קודש ~

מסכת סוכה פתיחה למסכת סוכה

מסכתנו דנה בעיקרה בארבע מצוות הנוהגות בחג הסוכות: א. מצוות סוכה; ב. מצוות ארבעת המינים; ג. מצוות ערבה במקדש לזקפה בצדי המזבח; ד. מצוות ניסוך המים.

שתי המצוות הראשונות מפורשות הן בתורה, שנאמר (ויקרא כג, לט-מג): "אך בחמשה עשר יום לחדוש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים... ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדד כפות תמרין וענף עץ עבות וערבי נחל, ושמתם לפני ה' א-להיכם שבעת ימים... בסוכות תשבּו שבעת ימים, כל הארז בישאל ישבו בסוכות. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים".

שתי המצוות האחרונות – ערבה למזבח וניסוך המים – אינן מפורשות בתורה, והדעה המקובלת היא שהן הלכה למשה מסיני. ויש סוברים, שאף מצוות אלו מן התורה הן; אבא שאול דורש "ערבי נחל" לשון רבים, ללמד על שתי ערבות, אחת ללולב ואחת לזקפה בצדי המזבח (תוספתא ג, א; גמרא סוכה לד, א). רבי עקיבא דורש ממה שנאמר בפרשת קרבנות החג, ביום הששי (במדבר כט, לא): "ונסכיה" – בשני ניסוכין הכתוב מדבר, אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין. ומניין

למדים שיש עבירה שאין לה כפרה אלא במיתה וזוהי חילול השם (ויינו החוטא ומחטיא את הרבים ורש"י). ברם, בזמן שהיה השעיר המשתלח היה מכפר על העבירות הקלות והתמורות, חוץ מעבירות שבין אדם לחברו, שאינן מתכפרות עד שירצה את חברו (דמב"ט; ברטנורא).

ב א ו ר מ ש נ ה ט

האומר: אֶחָטָא וְאֶשׁוּב, אֶחָטָא וְאֶשׁוּב – שחוטא וסומך על התשובה שיעשה אחר כך; ונקטה המשנה פעמיים: "אחטא ואשוב. אחטא ואשוב". להשמיענו שכיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הריהו נעשית לו כהיתר, ולכן אין מספיקין בידו לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה – אין מאפשרין לו מן השמים לשוב בתשובה. האומר: אֶחָטָא וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר – שסומך בשעת חטאו על יום הכיפורים שיכפר חטאיו; ויש מפרשים, שאף כאן מדובר שחור על כך פעמיים (תוספות יום טוב), אין יום הכיפורים מִכֶּכֶּר – כלומר שאין מסייעים בידו מן השמים שיעשה מה שראוי לו לעשות ביום הכיפורים כדי שיתכפר לו עוונותיו (דמב"ט). עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר – כשאדם חוזר בתשובה, שמתחרט על העבירות שעשה ומקבל עליו שלא לעשותן עוד. עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ – שהזיקו בגופו או בממונו או שפגע בכבודו, אין יום הכיפורים מִכֶּכֶּר, עַד שִׁירְצָה אֶת חִבְרוֹ – כגון שאם הזיקו, ישלם לו בעד ההזיק ויפייסוהו עד שימחול לו, ואפילו לא הקניטו אלא בדברים יפייסוהו ויתרפס לפניו עד שילח לו. אֵת זֹ דַרְשׁ רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: "מִכָּל חַטָּאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" – מהחטאות שביניכם לבין ה' תטהרו, מכאן נמצאנו למדים: עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכֶּכֶּר; עֲבֹרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ, אין יום הכיפורים מִכֶּכֶּר, עַד שִׁירְצָה אֶת חִבְרוֹ – לפיכך מצוה על כל אדם לרצות את חברו בערב יום הכיפורים, כדי שיתרצה לו הקב"ה ביום הכיפורים ויכפר לו על כל עוונותיו. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲשֶׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל! לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטְהָרִין – מטהרים את עצמכם? מִי מִטְהָר אֶתְכֶם – מהטומאה הנדבקת בנשמתכם? אֲבִיכֶם שְׁבַשְׁמַיִם, שְׁנַאֲמַר: "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם"; וְאָמַר: "מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה'" – ודורש רבי עקיבא "מקוה" כמובן מקווה מים; מַה מִּקְוֵה מִטְהָר אֶת הַטְּמָאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִטְהָר אֶת יִשְׂרָאֵל – בעל "תוספות יום טוב" כותב: "לפי שהדרך הישירה היא, שיכיר לו האדם בעצמו להתקדש ולהטהר, ואז כשכא לטהר מסייעין לו, ועל זה אמר: "לפני מי אתם מוטהרים?" ומפני שלפעמים לפי שיצר לב האדם רע עליו לא יוכל להתגבר עליו לכופו להיטהר בתשובה,

משניות מסכת סוכה

פרק ראשון

א סָפָה שְׁהִיא גְבוּהָה לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה – פְּסוּלָה; רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר. וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים, וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת, וְשִׁחְמָתָהּ מְרַבָּה מִצְלָתָהּ – פְּסוּלָה. סָפָה וְשֵׁנָה – בֵּית שְׂמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הַלֵּל מְכַשֵּׁרִין. וְאִיזוּ הִיא סָפָה וְשֵׁנָה? פֶּלַעַן עֲשָׂאָה קָדָם לְחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם. אָבֵל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חַג, אָפְלוּ מִתְחַלְתִּי הַשְּׁנָה – בְּשָׂרָה.

פירוש ברטנורא

מסכת סוכה

א א סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. דסכה דירת עראי בעינן דכתיב (דברים ט"ז) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, אמרה תורה עשה סוכה לשבעת ימים. ולמעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע: ור"י מכשיר. דסבר סוכה דירת קבע בעינן, ואין הלכה כר"י: ושאניה גבוהה י' טפחים. פסולה, דדירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה: ושאין לה ג' דפנות. דכתיב בסכת כסכת כסכות, שנים חסרים ואחד מלא, חד לסכך דפירוש סכה סכך, פשו להו תלתא לג' דפנות. אתיא הלכה למשה מסיני ובצורה לדופן חרד ואוקמיה אטמה, נשאר שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפה. לפיכך סוכה שיש לה שתי דפנות זו אצל זו, עושה דופן ג' שיש בו טפה ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משתי הדפנות, שכל פחות מג' ככלור דמי, ונחשב כאילו הוא דופן של ד' טפחים ונמצא רוב דופן עשוי, והרי יש לסוכה זו ג' דפנות. וצריך לעשות לה צורת פתח. ואם שתי הדפנות הם זו כנגד זו וביניהן מפולש, מביא פס שיש בו ד' טפחים ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משתי הדפנות ונחשב כאילו

משניות מבוארות – קהתי

כלומר שצריך שיהא שיעור גובהה באופן שאפשר לבנותה עראי, ואז אפילו עשאה קבע, כגון שעשה מחיצות של ברזל, הסוכה כשרה. אבל כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, הרי מחמת גובה הדפנות, אינו יכול לבנותה אלא קבע, ונמצא שנפקע ממנה היכר סוכה (הר"ן; המאירי). **רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר** – את הסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, שלדעתו צריכה הסוכה להיות דירת קבע. ואין הלכה כרבי יהודה. **וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים** – סוכה שגובה חללה הוא פחות מעשרה טפחים (הטפח = 8 מ"מ: 21 דעת החזון איש 9.6 מ"מ). שאין אדם דר בדירה כזו, **וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת** – כמו שנבאר להלן, **וְשִׁחְמָתָהּ מְרַבָּה מִצְלָתָהּ** – שהחמה החודרת דרך הסכך על קרקע הסוכה מרובה מהצל הנופל מהסכך, ונמצא הסכך קלוש ואינו סוכך כראוי, והרי עיקר הסוכה הוא הסכך, שעל שמו נקראת "סוכה", **פְּסוּלָה** – הסוכה. בעינין "שלוש דפנות" דעת חכמים היא (בברייתא בגמרא). שאם היו לסוכה שתי דפנות שלמות זו בצד זו, עושה דופן שיש ברחבו טפה ומשהו, ומעמידו בפחות משלושה טפחים סמוך לאחת משתי הדפנות, ודיו; שכל פחות משלושה טפחים ככלור הוא, והרי זו נחשבת כדופן של ארבעה טפחים, ונמצאת הסוכה בעלת שלש דפנות, אלא שצריך לעשות לה צורת פתח, מפני שאין לה שלש דפנות גמורות. וכבר למדנו (במסכת עירובין), שצורת פתח היינו אפילו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אף על פי שאינו מגיע להן. ואם היו לסוכה שתי דפנות זו כנגד זו, וביניהן מפולש, עושה דופן שיש ברחבה ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידה בפחות משלושה סמוך לאחת משתי הדפנות, ונחשב כאילו יש בצד השלישי דופן של שבעה טפחים, שהוא שיעור הכשר סוכה לארכה ולרחבה, שהסוכה צריכה להיות לכל הפחות שבעה על שבעה טפחים, כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו של אדם ושלחנו, ששה על ששה לראשו ורובו, וטפח על טפח לשולחנו. ואף בזה סובר הרמב"ם, שצריך לעשות לה צורת הפתח. ויש חולקים על כך (עיין "תוספות יום טוב"). בעינין "חמתה מרובה מצלתה" מבואר בגמרא, שדווקא אם חמתה מרובה מצלתה, הסוכה פסולה, אבל אם החמה והצל על הקרקע שווים, הסוכה כשרה, שבכגון זה הסכך למעלה מרובה בוודאי על ה"חורים" שבו, שדרכם חודרת החמה, לפי שקרני השמש החודרות אפילו דרך "חורים" קטנים מאירות למטה שטח שהוא גדול יותר מן "חורים". **סָפָה וְשֵׁנָה** – כמבואר להלן, **בֵּית שְׂמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הַלֵּל מְכַשֵּׁרִין** – אותה.

שניסוך אחד הוא מים ולא ששניהם הם יין? דבר זה דורש רבי יהודה בן בתירא בדרך רמז: "נאמר בשני (במדבר כט, יט) "ונסכיהם" (מ"ם יתירה), בששי (שם שם, לא) – "ונסכיה" (י"ד יתירה, שכן בכל שאר הימים נאמר "ונסכה"), ובשביעי (שם שם, לג) – "כמשפטם" (מ"ם יתירה, שכן בכל שאר הימים נאמר "כמשפט"), מ"ם י"ד מ"ם – הרי כאן מ"ם. מכאן לניסוך המים מן התורה; ואף רבי עקיבא דורש רמז זה, שבא הוא ללמד, שאחד מאותם שני הניסוכים הנדרשים מתיבת "ונסכיה", כפי שהבאנו לעיל, הוא ניסוך המים (בבלי תענית ב, ב). כן מובא בברייתא בשם רבי עקיבא (בבלי ראש השנה טז, א): "מפני מה אמרה תורה 'נסכו מים בחג?' מפני שהחג זמן גשמי שנה הוא (גירסת הר"ף והרא"ש: וכן שנו במשנה – ראש השנה א, ב – "ובחג נידונין על המים"): אמר הקב"ה: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה".

מסכתנו כוללת חמשה פרקים.

שני הפרקים הראשונים של מסכתנו עוסקים בדיני עשיית הסוכה ומצוות הישיבה בה.

בפרק השלישי באות הלכות ארבעת המינים, שלקחתם נקראת במשנה בשם כולל: "נטילת לולב".

הפרק הרביעי מוסיף ללמד במצוות "נטילת לולב", עובר למצוות הערבה למזבח, ומסיים במצוות ניסוך המים.

בפרק החמישי בא תיאור שמחת בית השואבה במקדש, וכן נישנים בו פרטים על קרבנות המוספים של החג ועל כמה עניינים מסדרי בית המקדש.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו באה ללמד, מה הם שיעורי הסוכה.

סָפָה שְׁהִיא גְבוּהָה לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה – כלומר שגובה חלל הסוכה, מן הקרקע עד הסכך הוא יותר מעשרים אמה (אמה = 6 טפחים, ועשרים אמה הם כ-10 מטרים), **פְּסוּלָה** – הטעם הוא (לדעת רבא בגמרא). שכתוב (ויקרא כג, מב): "בטונות תשבו שבעת ימים". אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, לפיכך עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע,

ב העושה סָכְתוֹ תַּחַת הָאֵילָן – פְּאֵלוֹ עֲשָׂאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית. סָכָה עַל גְּבֵי סָכָה – הָעֲלִינָה כְּשֶׁרָה, וְהַתְּחַתּוּנָה פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין דִּירוּן בְּעֲלִינָה – הַתְּחַתּוּנָה כְּשֶׁרָה.

פירוש ברטנורא

יש בפינו זה ז' טפחים שהוא שיעור הכשר סוכה לארבע ולרחבה, שהסוכה צריכה שתהא ז' על ז' כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, ו' על ו' לראשו ורובו, וטפח על טפח לשולחנו: ושחמתה מרובה מצלתה פסולה. הא בשוין, שהחמה כצל כשירה. ודוקא שהן שוין מלמטה בקרקעית הסוכה, דבידוע שלמעלה בסכך צלחה מרובה מחמתה, דאמרי אינשי כווא מלעיל כאסתורא מלרע: בית שמאי פוסלין, דבעו סוכה לשמה, וזו סתם נעשית. ואילו תוך שלשים לחג כיון ששואלים בהלכות החג ל' יום קודם לחג, סתם העושה סוכה לשם חג הוא עושה, אבל קודם ל' סתמא לאו לשם חג הוא: ובי"ה מכשירין. דלא בעו סוכה לשם חג:

ב כאלו עשאה בתוך הבית. ופסולה: תחתונה פסולה. דשני סככין יש לה. וקרא קא פסיל סוכה שתחת הסוכה: אם אין דירון בעליונה. שאינה ראויה לדירה, כגון שאין גג התחתונה יכולה לסבול כרים וכסתות של עליונה. ולא נחלקו ת"ק ורבי יהודה כשאינה יכולה לסבול כלל, דבאה כולי עלמא מרודו שהתחתונה כשרה בסכך העליונה, שהגג שלה אינו חשוב גג, ולא היא סוכה שתחת הסוכה. ואם היא בריאה ויכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, כ"ע לא פליגי שהיא פסולה. כי פליגי כשיכולה לקבל ע"י הדחק, כגון שגג התחתונה מתנוועע ורופף מכרים וכסתות של עליונה, ת"ק סבר דבהכי מקרי סוכה שתחת הסוכה ופסולה, ור"י סבר כיון שאינה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אלא על ידי הדחק, אינו חשוב גג, ואין זו סוכה שתחת הסוכה. ואין הלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

שמתאים בדיוק לחשבון של שבעה על שבעה.

באור משנה ב

העושה סָכְתוֹ תַּחַת הָאֵילָן – היינו שנפיי האילן סוככים על גבי הסכך של הסוכה, הואיל וענפי האילן פסולים לסכך (כמבואר להלן א, ד), **פְּאֵלוֹ עֲשָׂאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית** – תחת התקרה, והיא פסולה. **סָכָה עַל גְּבֵי סָכָה** – כלומר שהסכך של הסוכה התחתונה משמש "רצפה" לסוכה העליונה, **הָעֲלִינָה כְּשֶׁרָה, וְהַתְּחַתּוּנָה פְּסוּלָה** – בבירייתא בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבון", ולא בסוכה שתחת הסוכה; והרמב"ם כותב: התחתונה פסולה כמי שעשה סוכה בתוך הבית (הל' סוכה ה, כב). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אֵין דִּירוּן בְּעֲלִינָה** – כלומר שאינה ראויה לדירה, **הַתְּחַתּוּנָה כְּשֶׁרָה** – בגמרא מבואר, שאם הסכך של התחתונה רופף כל כך עד שאי אפשר לשים עליו כרים וכסתות כדי לשבת עליהם, הכל מודים שהתחתונה כשרה בסכך העליונה, בתנאי שלא יהא גובה שתי הסוכות יותר מעשרים אמה. ואם הסכך של התחתונה יכול לשמש רצפה בשביל הסוכה העליונה כדי לשים עליה כרים וכסתות ולשבת עליהם, הכל מודים שהתחתונה פסולה. לא נחלקו תנא קמא ורבי יהודה אלא כשהסכך של התחתונה רופף ואינו יכול לסבול כרים וכסתות אלא על ידי הדחק, שלדעת תנא קמא הרי זו סוכה תחת סוכה והיא פסולה, ורבי יהודה סובר, הואיל והעליונה אינה ראויה לדירה אלא על ידי הדחק, אין הסוכה התחתונה נחשבת כסוכה תחת סוכה, וכשרה היא בסכך העליונה. ואין הלכה כרבי יהודה.

וְאֵיזוֹ הִיא סָכָה יְשָׁנָה? כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֶדֶם לְחַג שְׁלִשִּׁים יוֹם – היינו שעשאה סתם, וסוכרים בית שמאי שהיא פסולה, לפי שלא נעשתה לשם החג, וטעמם מבואר בגמרא, שכתוב (דברים טז, ג): "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" – סוכה העשויה לשם חג. ובית הלל סוכרים שהיא כשרה, לפי שלדעתם אין צורך שתיעשה הסוכה לשם החג, והם דורשים את הפסוק הנזכר לעיל לענין אחר. **אֲבָל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חַג** – הסוכות, **אֲפֹלוּ מִתְחַלֵּת הַשָּׁנָה** – כלומר אפילו עשאה שנה קודם לחג, כגון תיכף לאחר חג הסוכות של השנה שעברה, אף בית שמאי מודים שהיא **כְּשֶׁרָה** – וכן אם עשאה סתם בתוך שלושים יום קודם לחג, כיון ששואלים בהלכות החג שלשים יום קודם לחג, סתם העושה סוכה, בוודאי לשם החג הוא עושה אותה ואף בית שמאי מכשירים אותה.

בביאור המשנה הבאנו (על פי הרב מברטנורא): "הסוכה צריכה להיות לכל הפחות שבעה על שבעה טפחים, כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו של אדם ושולחנו, ששה על ששה לראשו ורובו. וספח על ספח לשולחנו". והנה על הפיסקה האחרונה העיר לנו ר' צבי הרכבי, שאין כאן התאמה בחשבון, מאחר שששה על ששה ועוד טפח על טפח הם 37 טפחים מרובעים, ואילו שבעה על שבעה הם 49 טפחים מרובעים. להערתו זו מצא סיוע בהגהות וחדושי הרש"ש על הגמרא (סוכה ג עמוד א), שכותב שם: "והרע"ב הוסיף לנו תימה, שכתב בריש מכילתין: ו' על ו' לראשו ורובו. ואולי ט"ס הוא, וצ"ל: ז' על ז'". ויש להבין (לדעת המעיר), שכונת הרש"ש היא: ששה על שבעה לראשו ורובו, שהם 42 טפחים מרובעים, ועוד פס של טפח אחד על שבעה טפחים לשולחנו, שהם שבעה טפחים מרובעים, ובס"ה 49 טפחים מרובעים, מה

כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו, בלימודם ובהתוועדותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלימודים, הנה בזה היא ההתקשרות

[אלי]

היום יום כד סיון

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דעת בהמתו לא הוה ידע. במסכת ע"ז מפרש לה בפ"ק: מאי קרא. דאף הוי כרגע דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: בתלת שעי קמייתא. באחד מרגעי תלת שעות ראשונות: שורייקי. טי"ש בלע"ז:

דף ו עמוד ב. ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מניין שאין מרצין לו לאדם בשעת פעסו – בעודו כועס, דכתיב (שמות לג יד) 'ויאמר, פני ילכו והנחותי לך', אמר לו תקדוש ברוך הוא למשה, תקתן לי עד שיעברו פנים של זעם – עד שתעבור שעת הכעס, ואניח לך – אעשה לך נחת רוח למלא כל משאלותיך.

שואלת הגמרא: ומי איבא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא – וכי יש כעס לפני הקב"ה. משיבה הגמרא: אין – אכן, מצאנו כדבר הזה, דרתחא, נאמר בפסוק (תהלים ז יב) 'אלהים שופט צדיק ואל זעם בכל יום'. מבררת הברייתא: וכמה זמן נמשך זעמו של הקב"ה. משיבה הברייתא: רגע. ממשיכה הברייתא לברר: וכמה הוא שיעור רגע. מבארת הברייתא: אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונת מאות ושמונים ושמונה בשעה, כלומר, שיעור זמן של חלק אחד מחמישים ושמונה אלף ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה, וזו היא 'רגע' שבו כועס הקב"ה. ואין כל פריה יכולה לבוין ולדעת מתי היא אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה (במדבר כד טז) 'ויודע דעת עליון', והדבר תמוה, השתא, דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע – מעתה, כיון שאת דעת בהמתו לא ידע, וכי ידע והבין מעצמו את דעת הקב"ה, אלא מלמד, שהיה בלעם יודע לבוין אותה שעה שתקדוש ברוך הוא פועם בה, ורצה לקלל את ישראל בשעה זו. והיינו דאמר להו מיכה הנביא לישראל בהזכירו את הטובות אשר עשה להם ה', 'עמי, זכר נא מה יעין פלך מלך מואב וגו' ומה ענה אתו בלעם בן בעור וגו', למען דעת צדקות ה' (מיכה ו ה). מבררת הגמרא: מאי – מהו הפירוש של סיום הפסוק, שנאמר בו 'למען דעת צדקות ה''. מבארת הגמרא: אמר רבי אלעזר, אמר להם תקדוש ברוך הוא לישראל, דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא פעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי פעסתי לא נשתתיר משונאייהם של ישראל, כלומר מישראל, שריר ופליט על ידי קיללת בלעם, שהיה יודע לכוין את שעת הכעס. והיינו דקאמר ליה – וזו הכוונה אף במה שאמר בלעם לבלק, 'מה אקב לא קבה אל ומה זעם לא זעם ה' (במדבר כג ח), מלמד שכל אותן הימים לא זעם הקב"ה, ולפיכך לא היה יכול בלעם לכוין את השעה ולקללם.

בברייתא לעיל אמרו 'וכמה זעמו, רגע'. מבררת הגמרא: וכמה שיעור רגע. משיבה הגמרא: אמר רבי אבין, ואיתימא רבי אביןא, רגע כמימריה – שיעורו הוא כשיעור הזמן הנצרך לאמירת רגע'. מבררת הגמרא: ומנא לן דרגע רתח – ומהיכן למדנו שכעסו של הקב"ה רגע'. משיבה הגמרא: שנגאמר (תהלים לו) 'כי רגע באפוי, חיים ברצונו'. ואיפעיית אימא יש ללמוד זאת מהכא – מפסוק זה, שנאמר (ישעיה כו כ) 'לך עמי בא בתדריך וסגר דלתך בעדך, חכי [התחבא] כמעט רגע, עד יעבור זעם', ולמדנו שאחרי רגע אחד, עובר זעמו של הקב"ה. מבררת הגמרא: ואימת רתח – מתי הוא זמן כעסו. משיבה הגמרא: אמר אבין, בהנהך תלת שעי קמייתא – באחד מרגעי שלש שעות ראשונות של היום, וסימן לרגע הכעס הוא, כי חוירא ברבלתא דתרנגולא וקאי אחד ברעא – כאשר כרובלת התרנגול מלבינה, ועומד התרנגול על רגל אחת. שואלת הגמרא: כל שעתא ושעתא נמי קאי חכי – והרי בכל שעות היום יש זמנים שהתרנגול עומד על רגל אחת וצבע כרובלתו נוטה ללבן, ומדוע אמר אבין שדבר זה קורה רק ברגע אחד משלושת השעות הראשונות של היום. משיבה הגמרא: כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי – בכל שעות היום אף אם צבע הכרובלת נוטה ללבן, עדיין יש בה שורות שנשאר בהן חוזק האדמיות, אבל בהתחילא שעתא – באותה שעה שהקב"ה כועס, לית ביה שורייקי סומקי – אין בה כלל שורות אדומות.

52 וְיִדְעָה שבעלה ביטל את הגט, וְלֹא מִיִּנְכָסָא – לא תנשא, ואם כן
 53 אין כאן חשש ממזרים. וְרַק תִּקְנַת עֲגוּנוֹת הוּא דְאִיכָא, וכפי
 54 שנתבאר.
 55 הגמרא דנה לאחר תקנת רבן גמליאל, אם ביטל הבעל שלא בפני
 56 האשה או השליח, אם מועיל בדיעבד: תִּגְנוּ רַבָּנָן, אם הבעל פְּטָלוּ
 57 לגט בפני בית דין שלא כפי תקנת חכמים, הגט מְבוּטָל, אף על פי
 58 שעבר על התקנה, דְבָרֵי רַבִּי. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר הבעל
 59 אינו יכול, לֹא לְבַטְלוֹ שלא בפני האשה או השליח, וְלֹא לְהוֹסִיף עַל
 60 תְּנָאוֹ – אם היה בו תנאי, אינו יכול להוסיף עליו שלא בפני האשה
 61 או השליח, שְׂאֵם בֶּן יִזְבֵּל יכול להוסיף על התנאי או לבטלו, מֶה
 62 בַּח הַבֵּית דִּין שֶׁל רַבִּן גַּמְלִיאֵל שֶׁתִּקְנוּ אֶת הַתְּקָנָה יָפָה, הרי אפשר
 63 להפירה.
 64 הגמרא מבארת את דברי הברייתא: שואלת הגמרא, על דברי רבן
 65 שמעון בן גמליאל, וְיָמִי אִיכָא מִיָּד – האם יתכן כדבר הזה
 66 דְמִדְאֻרִייתָא בְּמֵל גִּיטָא – שמדאורייתא הגט בטל, וּמִשּׁוּם הִטְעָנָה
 67 'מֶה בַּח בֵּית דִּין יָפָה' שְׂרִינן אִשֵּׁת אִישׁ לְעַלְמָא – אנו מתירים לאשת
 68 איש להנשא לאנשים. הרי כיון שהבעל ביטל את השליח לפני
 69 שהגט הגיע ליד האשה, השליחות בטלה, ואינה מגורשת ואסורה
 70 להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, אִין – כן, יתכן הדבר שחכמים
 71 תקנו שאשה זו תהא מותרת לכל העולם, על אף שמדאורייתא
 72 הגט בטל, מִשּׁוּם שְׂגָל דְמִקְדָּשׁ – כל אדם שמקדש אשה אֲדַעְתָּא
 73 דְרַבָּנָן מְקַדָּשׁ – מקדשה על דעת שיחולו הקידושין כדי משה
 74 וישראל לפי תקנות חכמים, ואם לא אז יבטלו הקידושין למפרע,
 75 ובאופן זה אֲפָקְעִינָהוּ רַבָּנָן לְקִידוּשֵׁין מִיָּנִיחָא – חכמים הפקיעו את
 76 הקידושין ממנו, כיון שביטל את הגט שלא כתקנתם. שואלת
 77 הגמרא, אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשֵּׁי, תִּינַח דְקָדִישׁ בְּכִסְפָּא – תירוץ
 78 זה יהיה טוב רק אם קידש בכסף, ואז אנו אומרים שהתברר
 79 למפרע שהכסף שנתן לה לא היה בתורת קידושין, אלא בתורת
 80 מתנה, אבל אם קדיש – קידש בְּבִיאוּהָ, מֵאִי אִיכָא לְמִימַר – מה ניתן
 81 לומר, כיצד אפשר להפקיע את הקידושין ממנו. מתרצת הגמרא,
 82 שְׂוִייה רַבָּנָן לְבַעֲיָתוֹ בַּעֲלֵית זְנוּת – חכמים קבעו שמתחילה בעילתו
 83 לא היתה לשם קידושין אלא לשם זנות, כיון שכל הקידושין היו
 84 תלויים אם יקיים את דברי חכמים.
 85 הסוגיא שלפנינו עוסקת באדם שמינה עשרה אנשים כדי לגרש
 86 את אשתו, ואחר כך מבטל את השליחות בפני שנים מהם.
 87 תִּגְנוּ רַבָּנָן, אָמַר הבעל לְעֶשְׂרֵה בְנֵי אָדָם בְּתַבּוּ בְּשֵׁמי גִט לְאִשְׁתֵּי וְתָנוּ
 88 לֵה אֹתוֹ, וְנַעֲשׂוּ כֹלָם שְׁלוּחֵי לְכַתִּיבַת הַגֵּט, ואפשר שאחד מהם
 89 יכתוב את הגט ושנים מהם יחתמו עליו, ואחר כך יתנהו לה, יְבֹל
 90 הבעל לְבַטְלוֹ את זה שְׂאֵל בְּפָנֵי זה – מותר לו לכתחילה לומר
 91 לשנים מהם, שלא בפני כל השאר, אל תכתבו את הגט, ושלחותם
 92 בטלה. ואינו עוקר בזה את תקנתו של רבן גמליאל שלא לבטל את
 93 הגט אלא בפני השליח. דְבָרֵי רַבִּי. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר אינו
 94 יְבֹל לְבַטְלוֹ את השליחות של אחד או כמה מהם אִלָּא זה בְּפָנֵי זה
 95 – שיאמר לו בפני כולם שהוא מבטל שליחותו, שאף זה בכלל
 96 תקנת רבן גמליאל.
 97 הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי ורבן שמעון בן גמליאל
 98 בשתי דרכים: הגמרא מבררת, בְּמֵאִי קְמִיפְלִיג – באיזו סברא
 99 נחלקו. מבארת הגמרא, בְּדִין עֲדוּת שְׂבִמְלָה מְקַצְתָּה בְּמֶלֶח בּוּלְהָ
 100 קְמִיפְלִיג – מחלוקתם היא, האם כאשר הבעל מבטל חלק מהעדים
 101 מתבטלים כולם או לא, רַבִּי סָבַר, עֲדוּת שְׂבִמְלָה מְקַצְתָּה

1 פְּלוּנִי וּפְלוּנִי תְּרִינִין שְׂבִמְקָמוֹם פְּלוּנִי שכל חוב שיש לי שאבנו כל
 2 זמן שארצה. ומבואר שגם שני דיינים נקראים בית דין, שהרי מוסר
 3 את הפרובול בפני שנים, וקורא להם דיינים. וְרַב שְׂשֵׁת יש לו
 4 להשיב על ראה זו, דְמֵאוּ תִנָּא כִּי רֹבְכָא לִיהֶשִׁיב וְלִיזִיל – וכי
 5 התנא ינהג כמנהג הרובל שמונה כל מה שיש בידו למכור. ודאי
 6 שצריך למסור את הפרובול בפני שלשה, אלא שהתנא קיצר
 7 בלשונו וכתב פלוני ופלוני.
 8 רב נחמן מביא ראיה נוספת לדבריו: אָמַר רַב נַחְמָן, מֵנָא אִמְינָא לֵה
 9 – מנין לי ששני דיינים נחשבים לבית דין, דְהָנָן – שנינו, שבשטר
 10 פרוחול תְּרִינִין הוֹתְמִין לְמַטָּה תחת נוסח הפרובול, או שְׂהָעֲדִים
 11 חותמין. מבארת הגמרא מֵאִי לֹא – האם אין פירושו שדיינים
 12 דוֹמִיָּא יְעֲדִים – דין הדיינים דומה לדין העדים, שהרי לא חילקה
 13 המשנה ביניהם. וּמָה – כמו שְׂעֲדִים מספיק שיהיו שניים, אִף דִּינִים
 14 נְמִי מספיק שיהיו שניים. וְרַב שְׂשֵׁת ישיב על זה, מִיָּדִי אִירָא – וכי זו
 15 ראיה, אף שעדים דיינים נשנו יחד, הָא בְּדִיאָתָא וְהָא בְּדִיאָתָא –
 16 כל אחד כדינו, עדים שנים, ודיינים שלשה.
 17 הגמרא חוזרת לבאר את דברי המשנה שהביא רב נחמן: שואלת
 18 הגמרא, לְמָה לִי לְמִתְנָא דִּינִים לְמָה לִי לְמִתְנָא עֲדִים – מדוע
 19 האריך התנא במשנה שיכולים לחתום על הפרובול דיינים או
 20 עדים, והרי דבר פשוט הוא שמספיק אחד מהם, והיה לו לשנות
 21 רק שחותמים העדים וממילא נדע שגם הדיינים יכולים לחתום.
 22 משיבה הגמרא, הָא קָא מְשַׁמְעֵן לִן – המשנה באה לחדש לנו, דְלֹא
 23 שְׂנָא – אין חילוק אם כתוב נוסח הפרובול בְּלִשׁוֹן דִּינִים, והיינו
 24 'בית דין היינו ובא לפנינו פלוני ואמר לנו מוסרני לכם פלוני
 25 ופלוני' וכו' ובסוף חֲתָמֵי עֲדִים – אני פלוני עד, וְלֹא שְׂנָא – אין
 26 חילוק אם כתוב בְּלִשׁוֹן עֲדִים 'זכרון עדות שהיה בפנינו שפלוני
 27 מסר שטרותיו בפני פלוני ופלוני ופלוני הדיינים' ובסוף חֲתָמֵי עליו
 28 דִּינִים – אני פלוני דין.
 29 שנינו במשנה (ב). תקנת רבן גמליאל שהשולח גט לאשתו יכול
 30 לבטלו רק בפני השליח או בפני האשה, מְפָנִי תִיקוֹן הַעוֹלָם:
 31 שואלת הגמרא, מֵאִי מְפָנִי תִיקוֹן הַעוֹלָם, לאיזה תיקון הכוונה.
 32 משיבה הגמרא, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מְפָנִי תִקְנַת מְמוּזָרִים – שלא יתרבו
 33 ממזרים בישראל. שאם יבטל הבעל את הגט ללא ידיעת האשה,
 34 עלולה היא להינשא לאחז ויהיו בניה ממזרים. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר,
 35 מְפָנִי תִקְנַת עֲגוּנוֹת – כדי שלא יהיו נשים עגונות. שאם יוכל הבעל
 36 לבטל את הגט שלא בפניה, אנו חוששים שיעשה זאת רק כדי
 37 לצרעה, אבל אם יצטרך לטרוח ולמצוא את האשה או השליח לא
 38 יעשה זאת.
 39 הגמרא מבארת את שיטתו של רבי יוחנן: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מְפָנִי
 40 תִקְנַת מְמוּזָרִים, סָבַר לֵה – מפני שהוא סובר כְּרַב נַחְמָן, דְאָמַר
 41 שלפני תקנת רבן גמליאל הבעל יכול לבטל את הגט בְּפָנֵי שְׂנִינִים,
 42 וְכִי תִרִי – שנים לית להו קְלָא – אין להם קול, כלומר אין הדבר
 43 מתפרסם על ידם כל כך, וְהָיָא וְ-האשה לא שְׂמַעְתָּ וְלֹא יָדְעָה
 44 שבעלה ביטל את הגט, וְאִזְלָה וּמִיִּנְכָסָא – ותלך ותנשא, וְאִיכָא
 45 מְמוּזָרִים – כתוצאה מכך יהיו בניה ממזרים. לכן תיקן רבן גמליאל
 46 שאין הבעל יכול לבטל את הגט אלא בפני האשה או בפני השליח.
 47 הגמרא מבארת את שיטתו של ריש לקיש: וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר שטעם
 48 תקנתו של רבן גמליאל מְפָנִי תִקְנַת עֲגוּנוֹת, סָבַר לֵה – משום שהוא
 49 סובר כְּרַב שְׂשֵׁת, דְאָמַר שלפני תקנת רבן גמליאל הבעל יכול
 50 לבטל את הגט רק בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, וְכִי תִלְתָּא – שלשה אית להו קְלָא
 51 – יש להם קול, כלומר הדבר מתפרסם על ידם, וְהָאשָׁה שְׂמַעְתָּ

1 ל"א שנה כתוב בלשון דיינים חותמי עדים - כמו שכתוב בפרחובל: בי דינא הוינא, אנא
 2 פלוני בר פלוני, ונזכרין שם הדיינים בתוך התורף, ולמטה חותמים עדים להעיד על
 3 הפרחובל שהוא אמת. וקמשמע לן דחשיב פרחובל, אף על פי שלא חתמו בו הדיינים
 4 עצמם. לא שנה כתוב בלשון עדים - שאין דיינן נזכרים בתוך התורף של פרחובל. דכתבי
 5 ביה הכי: בי דינא הוינא, ואתא פלוני ואמר לנא:
 6 מוסרני לכם כל חוב שיש לי ביד פלוני, ופלוני
 7 ופלוני עדים, וחתומים למטה הדיינים. ובקונטרס
 8 פירש בענין אחר. ובי' תרי לית ליה קלא - ואם
 9 תאמר: ולתקנו שיבטל בפני שלשה: ויש לומר:
 10 מפני תקנת עגנות. ובי' תלתא אית ליה קלא
 11 - ואף על גב דמלוה על פה לא גבי משעבד,
 12 אפילו הלווה בפני כמה עדים - היינו משום
 13 דמאן דייקא - בעצנת זיקא, כדאמרין ב"חזקת
 14 הבתים" (בבא בתרא מ"ב, א) ואין רגילות להודות
 15 לבני אדם, אלא כופר לכל השואלים ממנו. והא
 16 דאמר הכי דבי תרי לית ליה קלא, וגבי מוכר
 17 שדוה בעדים אמרין ב"חזקת הבתים" (שם מ"ב, א)
 18 דגובה מנכסים משועבדים - הבא בעינן גילוי
 19 מילתא טפי. ושמעיה וידעה ולא מינסבא
 20 ותקנת עגנות הוא דאיכא - אף על גב דבדק
 21 לא מינסבא - חשיב עגון, דהכי נמי אמרין בפרק
 22 "כל הגט" (גיטין מ"ב, א) ובדק הוא אפילו טופס לא
 23 לבתוב, אלא זימנן דבעי להמיל למירתי הים ולא
 24 משבח ספרא שביק לה, ואילו, ומיעגה ויתבה.
 25 כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש - ולכך
 26 אומר בשעת קידושין "ברת משה ישראל".
 27 ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה - הקשה
 28 דבר רבינו שמואל: אם כן -
 29 יחפה על בת אחותו, וכשיבואו עדים שזינתה -
 30 ישלח לה גט, ויבטל שלא בפני שליח, ופקעי
 31 קידושין, ונמצא שהיא נפורה ואומר רבינו יצחק:
 32 דלא קשה, דאין לחוש אלא כשמחפה עליה שלא
 33 יודע, אבל הבא - כדון מחפה, ומן התורה פטורה.
 34 ועוד הקשה רבינו שמואל: הדיכי מצינו בלעולם
 35 מיתה אשת איש שזינתה? והא התראת ספק
 36 היא, דשמא ישלח לה גט ויבטלנו ועוד: יכולך
 37 ממורים ליתיהו? ואומר רבינו תם: וכי האי גונא
 38 לא היה התראת ספק, דאולינן בת רובא, ורוב
 39 אין מגרשין שנתיוק, וכשולחין את אן מבטלין.
 40 ועוד: דאומרינן אדעתא שהיא עכשיו נשואה,
 41 דאם לא כן - נזיר שהיה שותה יין, או מטמא
 42 למתים אמאי לוקה, דאם אמרו לו: "אל תשתה אל
 43 תשתה" - חייב על כל אחת ואחת (נזיר מ"ב, א)?
 44 והא התראת ספק היא, שמא ישאל על נזירותו
 45 ועוד הקשה: אם כן יחפה על בת אחותו, ויכולך
 46 ממורין ליטרה - אי דיעינן שלכך מתכוין - לא
 47 מפקעינן קידושין מיניה, ולתקנה עשו חכמים ולא לתקלה, שמתוך כך יהיו בנות ישראל
 48 פרוצות בעריות. אבל אם ברור לנו שלא נתכוין לכך - לא חיישינן אם יבטלו ליטרה.

49 רבי' סבר עדות שבטלה מקצתה אל בטלה כולה - ואם תאמר: מנא ליה להתלמוד דסבר
 50 לא בטלה כולה, ויכול לבטל - היינו אפילו לתכחילה, דלמא רב בטלה כולה,
 51 ואפילו הכי יכול לבטל - בדיעבד, דהא לעיל אית ליה בטלו מבוטלו ומלשון "יכול" אל
 52 מצי למידק שיהא מותר לבטל לתכחילה, כדמוכח בפרק "חובה" (בבא מציעא מ"ט, א) דאמר:
 53 האומר לחבירו "מתנה אני נתון לך" - יכול לחזור בו. ופרקי: יכולי פשיטא אלא אימא:
 54 מותר לחזור בו. ויש לומר: דמשמע ליה מילתא דרבי דיבור לבטל אפילו בפני אחר, אף על
 55 גב דאין דבר שבערה פחות משנים, כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבטלו - הוא מבטלו.
 56 ואי אפילו לא מתייבאל בלא שנים, מכל מקום יכול לבטל בפני שנים על שלא בפניו,
 57 ואי בטלה כולה - אפילו רבי מודה דאניו מבטל אפילו בדיעבד, כדפרישית לעיל, דרוקא
 58 בפני שלשה לרב ששה, או בפני שנים בידד לרב נתמן הוא דמבוטל. אי: אף על גב דביטלו בבית דין אומר ורבי' דמבוטל - היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממורות, שאם
 59 יודיע לשליח קודם הניתנה - לא יתנו לה, או לאשה קודם שתנשא - לא תנשא. אבל כאן, אפילו כשידעו כולם וגם האשה שיבטל הבעל מקצת מן השרה - פנמיים ידע, והיה סבורים
 60 שאחרים אל תבטלו, ותנשא על ידי גישה. ולכך, אם היה סובר בטלה כולה היה מודה דאניו מבטל. ולפי זה אתי שפיר מה שמסתפק התלמוד די כרבי ודי כרבן שמעון בן גמליאל אפילו
 61 למאי דמוקינן פלוגתיהו בעדות שבטלה מקצתה, דאפילו קיימא לן כרבי בביטלו מבטל - בזה שלא בפניו זה מצי שפיר לפסוק כרבן שמעון בן גמליאל דאניו מבטל, דאפילו רבי אי היה
 62 סובר בטלה כולה - היה מותר באומר לעשרה שיאנו מבטלו. אבל מותר פירוש הקונטרס משמע דרבן שמעון בן גמליאל דבטלה כולה אף זה מתקנת רבן גמליאל, ועל כדוך למאן דאמר
 מפני

1 פלוני ופלוני - תרי משמע, וקרי להו דיינים. ורובל - מוכר צורות של בשמים. חותמין
 2 למטה - גבי פרחובל תנו לה במסכת שביעית (פרק עשירי משנה ד). למה לי למיתני
 3 דיינים או עדים - פשיטא דסגי בהני או בהני, וליתני עדים והוא הדין אי חתמי דיינין
 4 בלשון דיינים - כגון: בי דינא הוינא, ואתא פלוני, ואמר לנא: מוסרני לכם פלוני ופלוני
 5 כו'. וחתמי עדים - בלשון עדות. כגון: איש
 6 פלוני עד. ולא שנה כתוב בלשון ערות - כגון:
 7 דוכרן סהדותא דהוה באנפנא כו', וחתמי למטה:
 8 אני פלוני דין. הכי גרסינן: לא שנה כתוב בלשון
 9 עדים וחתמי דיינים, ולא שנה כתוב בלשון
 10 דיינים וחתמי עדים. תקנת פטורים - כלומר,
 11 שלא יהו ממוזרים בישראל. בפני שנים - היה
 12 מבטלו קודם תקנה. הכי גרסינן: ובי תרי לית
 13 ליה קלא ולא ידעה דבטליה ואולה ומינסבא.
 14 תקנת עגנות הוא דאיכא - דאצרכיניה לילך
 15 אחרי, או לשלוח שליח, והוא לא יטרח בכל
 16 אלה בשביל לעגנה. כמלו - לאחר תקנת רב
 17 גמליאל, בפני בית דין. מבטל - דאף על גב
 18 דעבר אתקנתא - בטל שליחותא. לחוסף על
 19 תנאו - אם היה בו שום תנאי, מה כח בית דין
 20 - של תקנת רבן גמליאל יפה. אם דבריהן
 21 שטרי על ידי זה? דמדאורייתא בטל גיטא -
 22 שהיה לא בא לידה, וזה ביטל את השליח מהיות
 23 שדוה לנדרשין. אדעתא דרבנן מקדש - להכי
 24 קדושין חלין כדת משה וישראל שנהניגו חכמי
 25 ישראל. והרי הם אמרו שפיקעו כל קדושין
 26 שבישראל על ידי גט הזה, הילכך פקעי, שעל
 27 מנת כן קידשה. תינה דקדיש בכספא - איכא
 28 למימר: אפקעיננו לקדושין בנת דבריהן, על
 29 ואמרו: ליהו מעות למפרע מתנה, ומימלא
 30 פקעו, שהרי כשקדיש - על מנת כן קדיש.
 31 קדיש בביאה - דקיימא לן בקידושין (ד"א, מ"ב)
 32 יקח איש אשה ובעלה - דאשה מתקדשת נמי
 33 בביאה. מאי - אפקעתא איכא למימר בהא
 34 ביאה? שויות רבנן - להדיא ביאה למפרע, על
 35 די גט זה. בעילת זנות - דאפקעו שם קידושין
 36 מינה. ויש בהן כח לכך, שהרי כשקדיש - על
 37 מנהא חוק דקם קדיש. כך אני מפרש בכל מקום
 38 מלבי. ומרובתי קבלתי: כל דמקדש אדעתא
 39 דרבנן מקדש - דקדושין ספק דרבנן, דלא תיבי
 40 בהדיא, אלא גמרינן "קידוש" חזקה משדה
 41 עפרון. והיינו דקפרי: תינה דקדיש בכספא,
 42 קדיש בביאה, דכתיב בהדיא (דברים כד) "כי
 43 יקח איש אשה ובעלה" מאי איכא למימר -
 44 היאך יכלו לעקור דבר מן התורה; ומשני: שויהו
 45 רבנן לבעלתו בעילת זנות של כל מקדש
 46 בביאה, כדאמר התם (קידושין י"ב, א): רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא.

47 ותשובות קשות יש בדבר: חדא - דגזירה שוה גופה תורה היא, שהרי לא למדו נספקין
 48 אלא בגזירה שוה, ונותר שהיא בכרת - מגזירה שוה למיתו, ונערה המאורסה נהרגת
 49 בקדושי כסף, ואי דרבנן - מי מייקטלא? ועוד: דקמשני שויהו רבנן לבעלתו בעילת זנות
 50 - הדיכי מצי לשויהו בעילת זנות? והא דאורייתא היא וכי אמרו רב מנגיד אמאן דמקדש
 51 בביאה - קדיש מיהא לא בטלי אלא, והא דאורייתא היא, והא דאית ברבנן כח לבטל
 52 - מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם, לקדש כדת שנהניגו חכמים בישראל. אמר
 53 לעשרה כתבו נפ אישתי - קיימא לן (ניסין סו, ???): כל כמה דלא אמר "כולכם" - אחד
 54 כותב ושנים חותמין. יכול לבטל - מותר לבטל, ולומר לשנים מהם: אל תכחבוהו, ואין
 55 זה לעקור תקנת רבן גמליאל. אינו יכול - שאף זו מן התקנה, ואם בטלו - אינו מבטלו,
 56 דאם כן - מה כח בית דין יפה.

לא
 67 בפי שלשה לרב ששה, או בפני שנים בידד לרב נתמן הוא דמבוטל. אי: אף על גב דביטלו בבית דין אומר ורבי' דמבוטל - היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממורות, שאם
 68 יודיע לשליח קודם הניתנה - לא יתנו לה, או לאשה קודם שתנשא - לא תנשא. אבל כאן, אפילו כשידעו כולם וגם האשה שיבטל הבעל מקצת מן השרה - פנמיים ידע, והיה סבורים
 69 שאחרים אל תבטלו, ותנשא על ידי גישה. ולכך, אם היה סובר בטלה כולה היה מודה דאניו מבטל. ולפי זה אתי שפיר מה שמסתפק התלמוד די כרבי ודי כרבן שמעון בן גמליאל אפילו
 70 למאי דמוקינן פלוגתיהו בעדות שבטלה מקצתה, דאפילו קיימא לן כרבי בביטלו מבטל - בזה שלא בפניו זה מצי שפיר לפסוק כרבן שמעון בן גמליאל דאניו מבטל, דאפילו רבי אי היה
 71 סובר בטלה כולה - היה מותר באומר לעשרה שיאנו מבטלו. אבל מותר פירוש הקונטרס משמע דרבן שמעון בן גמליאל דבטלה כולה אף זה מתקנת רבן גמליאל, ועל כדוך למאן דאמר
 מפני

תוספות

1 מפני תקנת עגנות - לא דמו אהרדי. ולפירושו שמשוה אותם, מה שמסתפק התלמוד הוי
2 כרבי וחי כרבן שמעון בן גמליאל - היינו דוקא לפי מה דמוקי פלוגתיהו כבירכי בי עשרה
3 למשלפא. אבל למואי דמוקי פלוגתיהו בעדות שבטלה מקצתה - אין להסתפק. דאי קיימא
4 לן בביטלו קיימא כרבי - תו לא מצני למויפסכ באומר לעשרה לגמרי כרבן שמעון בן גמליאל.
5 דאפילו במוטל לן כותיה בעד בבלה כולה - בנאי
6 דקאמר שאין הביטול מועיל אפילו ידעב - לא
7 קיימא לן כותיה. ומיהו, אם משמעת ד"אינו
8 יבול" דקאמר רבן שמעון בן גמליאל לא משמע
9 ידעב, אלא דאתא לאפוקי מדרבי דשרי אפילו
10 לכתחילה - אתי שפיר, דמתספק אפילו ללישא
11 דפליגי בעדות שבטלה מקצתה. ומכל מקום, לרבן
12 שמעון בן גמליאל - אפילו בדיעבד אינו מבוטל,
13 כדפירש בקוטרוס מוכח הדא דלעיל. דקאמר: אם
14 כן מה חב בית דין יפה. **צריכי** בי עשרה
15 למשלפא - ואפילו אותם שנים שביטל יבולין
16 לכתוב. ותימה: כיון דמדאורייתא יכול לבטל
17 אפילו שלא בפניהם, אמאי תקנו חכמים שלא
18 יזיעל ביטול לגבי אותם שנים עצמם? ויש לומר:
19 כיון שהצרכי לתקן שאין ביטול מועיל לגבי
20 אחרים - תיקנו נמי שלא ידא חו כל לבטל בהו
21 הגט כלל. **אמר**: רבי יוסף נחזיו אגן - אף על גב
22 דרב יוסף אית ליה הכא הביטול אינו מבוטל,
23 קאמר רב יוסף בפרק קמא דקדושים (יבב, דרב
24 מנגיד אמאן דמבטל גיטא. אף על גב דאינו
25 מבוטל. דמיני הרי מוציא לעו על הגט, כי היכי
26 דמנגיד אמאן דמקדש בשוקא או בכיאה, אף על
27 גב דליבא אסורא. ו**חזרו** רבי ועשה כרבן
28 שמעון בן גמליאל - ואם תאמר: מנא ליה משום
29 דחזרו בו התם, דחזרו בו נמי מנאי דאמר ביטול
30 מבוטלי? דלמא הדיא דשום הדיינים דמי טפי
31 ביטלו שלא בבית דין, דהתם מודה רבי דאינו
32 מבוטל. דאמרינן: מה בין חב בית דין יפה? כדפירשית
33 לעיל! ויש לומר: דרב יוסף מדמה להו, משום דלא
34 אפילו רבי ורבן שמעון בן גמליאל אלא בחזי תרי
35 מילי: במה חב בית דין יפה בשום הדיינין, ובביטול
36 הגט בבית דין. ולכן מדמה להו אהרדי, ומסתמא
37 כשחזרו מהו - חזרו נמי מהו.
38 **ליברדו** איבדורי - אפילו למאן דמוקי
39 פלוגתיהו בעדות שבטלה מקצתה -
40 דייק שפיר דבהא קיימא לן כרבי. ולדידהו ליבא
41 למימר דלברורי איבדור, דכיון שיכול לבטל זה
42 עלמא בפניו ב - לא יזיעל פיהו, דיבטל כל אחד
43 שמיצא בפני עצמו עד שיבטל כולו. אבל לרבן
44 שמעון בן גמליאל, דאין יכול לבטל זה שלא בפני
45 זה - אין בביטולו כלום אפילו מנטל כולם כל
46 אחד בפני עצמו. אף על גב דהשתא ליבא למיחש
47 דלמא אזלי הך דלא ידעי וכתבי ויהיבי לה - לא
48 הוי ביטול עד שיבטל כלום יחד, זה בפני זה.
49 יתומין

לא בשלה כולה - הלכך לא חש רבן גמליאל להושיב בית דין ולימנות על כך, שאין בו
מפני תיקון העולם. דאי אזלי הך דלא בטיל קמיהו, וכתבי ויהיבי לה, ואולא ומינסבא -
שפיר קא מינסבא. בשלה כולה - ואפילו נשתירי שנים שערותיו ערות, וזה לא בטל
בפניהם - בטל אף חן. והך לא ידעי - דבטל, ואזלי וכתבי ויהיבי לה, ומינסבא בגט
פסול. ואי בעית **אימא** לא בשלה כולה - ואין
כאן גזירה, אלא טעמא דרבן שמעון בן גמליאל
לא משום תקנה הוא, אלא קסבר: אין ביטולו
ביטול עד שיבטל בפני כולו. והאי אינו יכול
דקאמר לאו איסורא הוא משום עובר על תקנה
אלא הכי קאמר אין בו חב לבטל אלא בפני
כולו. למישלפא - לחלצה ולהסירה. כולבם -
חתומו. דקיימא לן דאינו עד גט שיחתמו כולו.
מהו - מי אסר רבן שמעון בן גמליאל? שלא
יבטל את אחד או את שנים שלא בפני חבריהם.
מעמא דרבן שמעון בן גמליאל - היבא כלה -
אמר "כולבם". משום דקסבר בשלה כולה -
וחייש דלמא אזלי הני דלא ידעי בביתולא, ויהיבי
לה. והבא ליבא למיחש להכי, דמידע ידעי
דכולן צריכין לחתום, וכל כמה דלא חתימו
כולהו - לא יבא לה. או דלמא משום דקסבר
בהו - והלכך לא בטל הוא לגמרי, וחתמי בהו
אפילו הני דבטיל קמיהו, עם חבריהם, ויהיבי
לה. יכול לבטל - והוי ביטול, ואין זה כשר
להיות עוד עד דבר, עד שיצוהו. אינו יכול
לבטל - והלה עצמו כשר לחתום. והא שנים -
דכולם צריכין לחתום, וליבא למיחש דלמא
אזיל חד ותעיש בלא חבריה. וקאמר: ויהיבי יכול
לבטל. אלמא רבן שמעון לאו איסורא קאמר,
אלא אינו ביטול קאמר. **אמר** רב אשי - הני
שנים עדי כתיבה וחתומי הם. הכי נמי -
דמדה רבן שמעון בן גמליאל? דיכול לבטל,
וביטולו ביטול, וטעמא משום גזירה היא. והבא
ליבא למיגור מיד, בעדי הולכה - והאי "תני"
דקאמר הכא לשנים - הגט ניתן להם להיות
שליחים ולמוסרו לה. דהבא כי קאמר לחד -
אזיל אידך דלא ידע. ומסר לה, לפי שאין זה
ערות שנים צריכין להיות שם, אלא
שליחות, ולא ידע דבטלה שליחותא. דשליחות
שבטלה מקצתה בטלה כולה, דכי היכי דבטלה
להאי - בטלה להאי. הכי נמי **מסתברא** -
דבעדי הולכה קאמר, וטעמא - משום חששא
דלמא רבן האי דלא ידע, והיבא לה. **אמר** רבי
בפני עצמו ב - אי מתולדה, כשעצמו שלוחים,
לא אמר לשניה יחד אלא לשאחד מהן, וחזר
ואמר לחבירו "הנה מסרתי גט לפלוני לתת
לשתי" ואם תרצה גם אתה הוי שליח לגרשה.
יכול לבטל - ובטל זה מתורת השליחות, שאם
גרשה זה - אינה מגורשת. אבל השני, יכול
לגרש, דכיון דמתחלה לא בבת אחת הוי - אין
כאן לומר שליחות שבטלה מקצתה בטלה
כולה. ואי אזיל האי דלא ידע בביתולא, ויהיבי
לה - שפיר קדיב לה. **שפיר** - איבא למימר
אמר לזה בפני עצמו, שאין זה ערות שיצטרכו
לראות או לשמוע העדות תחילה כאחד. אלא
אי אמרת עדי חתימה - הא ערות מגורה בעינן,
ומי מצטרפי כי אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני
עצמו? עדי שיראו שניהם כאחד - את העדות.
ייתומין

לא בשלה כולה - הלכך לא חש רבן גמליאל להושיב בית דין ולימנות על כך, שאין בו
מפני תיקון העולם. דאי אזלי הך דלא בטיל קמיהו, וכתבי ויהיבי לה, ואולא ומינסבא -
שפיר קא מינסבא. בשלה כולה - ואפילו נשתירי שנים שערותיו ערות, וזה לא בטל
בפניהם - בטל אף חן. והך לא ידעי - דבטל, ואזלי וכתבי ויהיבי לה, ומינסבא בגט
פסול. ואי בעית **אימא** לא בשלה כולה - ואין
כאן גזירה, אלא טעמא דרבן שמעון בן גמליאל
לא משום תקנה הוא, אלא קסבר: אין ביטולו
ביטול עד שיבטל בפני כולו. והאי אינו יכול
דקאמר לאו איסורא הוא משום עובר על תקנה
אלא הכי קאמר אין בו חב לבטל אלא בפני
כולו. למישלפא - לחלצה ולהסירה. כולבם -
חתומו. דקיימא לן דאינו עד גט שיחתמו כולו.
מהו - מי אסר רבן שמעון בן גמליאל? שלא
יבטל את אחד או את שנים שלא בפני חבריהם.
מעמא דרבן שמעון בן גמליאל - היבא כלה -
אמר "כולבם". משום דקסבר בשלה כולה -
וחייש דלמא אזלי הני דלא ידעי בביתולא, ויהיבי
לה. והבא ליבא למיחש להכי, דמידע ידעי
דכולן צריכין לחתום, וכל כמה דלא חתימו
כולהו - לא יבא לה. או דלמא משום דקסבר
בהו - והלכך לא בטל הוא לגמרי, וחתמי בהו
אפילו הני דבטיל קמיהו, עם חבריהם, ויהיבי
לה. יכול לבטל - והוי ביטול, ואין זה כשר
להיות עוד עד דבר, עד שיצוהו. אינו יכול
לבטל - והלה עצמו כשר לחתום. והא שנים -
דכולם צריכין לחתום, וליבא למיחש דלמא
אזיל חד ותעיש בלא חבריה. וקאמר: ויהיבי יכול
לבטל. אלמא רבן שמעון לאו איסורא קאמר,
אלא אינו ביטול קאמר. **אמר** רב אשי - הני
שנים עדי כתיבה וחתומי הם. הכי נמי -
דמדה רבן שמעון בן גמליאל? דיכול לבטל,
וביטולו ביטול, וטעמא משום גזירה היא. והבא
ליבא למיגור מיד, בעדי הולכה - והאי "תני"
דקאמר הכא לשנים - הגט ניתן להם להיות
שליחים ולמוסרו לה. דהבא כי קאמר לחד -
אזיל אידך דלא ידע. ומסר לה, לפי שאין זה
ערות שנים צריכין להיות שם, אלא
שליחות, ולא ידע דבטלה שליחותא. דשליחות
שבטלה מקצתה בטלה כולה, דכי היכי דבטלה
להאי - בטלה להאי. הכי נמי **מסתברא** -
דבעדי הולכה קאמר, וטעמא - משום חששא
דלמא רבן האי דלא ידע, והיבא לה. **אמר** רבי
בפני עצמו ב - אי מתולדה, כשעצמו שלוחים,
לא אמר לשניה יחד אלא לשאחד מהן, וחזר
ואמר לחבירו "הנה מסרתי גט לפלוני לתת
לשתי" ואם תרצה גם אתה הוי שליח לגרשה.
יכול לבטל - ובטל זה מתורת השליחות, שאם
גרשה זה - אינה מגורשת. אבל השני, יכול
לגרש, דכיון דמתחלה לא בבת אחת הוי - אין
כאן לומר שליחות שבטלה מקצתה בטלה
כולה. ואי אזיל האי דלא ידע בביתולא, ויהיבי
לה - שפיר קדיב לה. **שפיר** - איבא למימר
אמר לזה בפני עצמו, שאין זה ערות שיצטרכו
לראות או לשמוע העדות תחילה כאחד. אלא
אי אמרת עדי חתימה - הא ערות מגורה בעינן,
ומי מצטרפי כי אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני
עצמו? עדי שיראו שניהם כאחד - את העדות.
ייתומין

כרבי יחושע בן קרח - דפליגי עלה בפרק שני דכתובות (כ"א, ו) ובסנהדרין (ל"א, א). ואמר: אפילו בזה אחר זה. שפעיית מיניה דרבי **אבא** תרתי - כלומר, בהך תרתי פלוגתא דרבי ורבן
שמעון בן גמליאל, בביטול מבוטל ויבול לבטל זה שלא בפני זה - שמעיית מיניה דרבי אבא דקבע הלכתא בתרווייהו, ודא כרבי וחזא כרבן שמעון בן גמליאל. **מעשה** ועשה רבי
- בכתובות בפרק "אלמנה ניוזנית". כדברי חכמים - שהיו אומרים: שום הדיינים שפחתו שתות או הותירו שתות - מוכרן בטל. והחזיר רבי את המעשה - אלמא הדר ביה. וקם
בשיטתיה דרבן שמעון בן גמליאל! לפיכך חב בית דין, אלמא בהא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואשקליה גיטא על כרחיה - השיאו בעל כרחיה לגרש את אשתו. כגון בתוך
דאמרינן בהו "דציצי ורתן כתובה". ואמר לוח - רבי יאשיהו לסהדי. וילו **אימורו** - לאמר שכפאווהו עד שיאמר "זרעה אני" - הסתיירו עצמכם כדי שלא יבטל אתכם מן העדות. **ואי**
סלקא דעתך - בקמייתא הלכתא כרבי, שאם ביטלו בפני שנים אחרים מבוטל, כי מיטמרי הני מאי הוי? **ליברדו** איבדורי - שלא ימצאם ביחד, ואינו יכול לבטל זה שלא בפני זה.
יתומין

הגט, וסובר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ובאמת אם אין
 חשש, כגון שאמר 'כולכם' שצריכים לחתום ביחד, מותר, וגם
 בברייתא, אי – אם היה מדובר בעדו כתיבה שאמר להם הבעל
 לכתוב ולחתום על הגט, הרי נמי – היה מודה רשב"ג שיכול לבטל
 אחד מהם לבד, כיון שאין חשש שיחתום האחר לבדו, ומה שאסר
 בברייתא, היינו משום דהקא פמאי עסקינן – בברייתא מדובר בעדו
 הולקה שהגט כתוב כבר ושולחם לתתו לה, ובאופן זה אם מבטל
 הבעל בפני אחד וועל ידי זה מתבטלים שניהם, משום שעדות
 שבטלה מקצתה בטלה כולה יש מקום לחשש מכשול שילך
 האחר ויתנו לה, שהרי אחד לבד יכול לתת גט לאשה, ותכשל
 באיסור אשת איש.
 הגמרא מוכיחה כדברי רב אשי: הרי נמי מיסתברא שהברייתא
 עוסקת בשלוחים למסירת הגט. דקתני סיפא – של הברייתא, שאם
 בשעת המינוי אמר הבעל לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו שיתנו
 גט לאשתו, ולא אמר לשניהם יחד, יכול לבטל את זה שלא בפני
 זה אף לדעת רשב"ג, כי מאחר שלא נתמנו יחד, אין אומרים 'עדות
 שבטלה מקצתה בטלה כולה, והשני לא נתבטל, ואין חשש
 מכשול אם יתנו לה. ומכאן מוכיחה הגמרא, אי אמרת בשלמא
 שהברייתא מדוברת בעדו הולקה, אם כן שפיר – מובנת הסיפא,
 שיכול למנות את כל אחד לחוד, אלא אי אמרת שהברייתא
 מדוברת בעדו כתיבה שצריכים לחתום על הגט, מי מצטרפי – וכי
 יכולים להצטרף כתיבה אם לא מינה אותם יחד, הא אמר מר
 ברייתא, ששני עדים הבאים להעיד על מה שראו אין ערוהין
 מצטרפין עד שיהיו שניהם פאחד – אין אנו מקבלים אותם כשני
 עדים אלא באופן שראו יחדיו את המעשה שמעידים עליו. ואם כן
 אין לומר שמדובר כאן בעדים החותמים על הגט, שהרי כיון שהם
 מעידים בחתימתם שצוה הבעל לכתוב, צריך שישמעו יחדיו את
 הציווי. דוחה הגמרא, דלמא כרבי יהושע בן קרחה כתיבא ליה –
 שמא התנא אצלינו סובר כרבי יהושע בן קרחה הסובר ששני
 עדים יכולים להעיד אף שלא ראו יחד, ולכן אף שצוה הבעל לכל
 אחד בפני עצמו לחתום, יכולים לקיים הציווי. ואין מכאן ראייה
 לרב אשי שהעמיד הברייתא בעדי הולכה.
 הגמרא מביאה פסקי הלכה לגבי שתי המחלוקות של רבי ורשב"ג
 וא. אם עבר על התקנה וביטל שליח שלא בפניו האם הוא מבוטל
 או לא. ב. אם יכול לבטל שליחות מקצתם שלא בפני השאר:
 אמר רב שמואל בר יוחנן, שמעית מיניה דרבי אבא תרתי – שמעת
 מרבי אבא פסק הלכה בשתי מחלוקות אלו, חדא כרבי וחדא כרבי
 שמעון בן גמליאל – באחת פסק כרבי ובאחת כרשב"ג, ולא ידענא,
 הי כרבי והי כרבי שמעון בן גמליאל – ואינו יודע באיזו פסק כרבי
 ובאיזו כרשב"ג. אמר רב יוסף, ניהו אנן – נתבונן אנו בדברים ונדע
 כיצד פסק רבי אבא, דכי אתא רב דימי – כאשר בא רב דימי מארץ
 ישראל אמר, מעשה היה שהעריכו בית דין נכסיו של אדם ומכרום
 כדי ליתן המעות לנושיו, וטעו בהערכתם בשיעור שישית מערך
 הנכסים, שבוז נחלקו תנאים, חכמים אומרים שהמכירה בטלה,
 ורשב"ג אומר שהיא קיימת, וטעמו משום שאם תביטל אם כן מה
 כח בית דין יפה, שאנו מבטלים את מכירתם, ועשה רבי כדברי
 חכמים. אמר לפניו רבי פרטא בנן של רבי אלעזר בן פרטא בן בנן
 של רבי פרטא תנודל, אם בן שבטלה המכירה, מה כח בית דין יפה.
 ותור בו רבי מכח טענה זו, ועשה כרבי שמעון בן גמליאל, וקיים
 את המכירה. הרי שבנידון זה, אם אומרים 'מה כח בית דין יפה',
 חזר בו רבי והודה לרשב"ג, ואם כן גם במחלוקת שנחלק עם
 רשב"ג לגבי בעל שביטל את השליח שלא בפני התקנה, שגם בזה
 נחלקו בסברת 'מה כח בית דין יפה', יש לפסוק כרשב"ג כיון
 שהודה רבי לדבריו, ומסתבר שכך פסק רבי אבא. וימיהא – ומכיון
 שבמחלוקת זו (מה הדין אם ביטל הבעל שלא בתקנת חכמים) פסק

לא כגמליאל בוליה, וכשהבעל מבטל שנים מתוך עשרה, לא נתבטלו
 האחרים, ואי אולי הנה כתבי ויהי – ואם ילכו האחרים וישלחו
 ביטלם ויכתבו הגט ויתנוהו לאשה, ליכתבו וליתבו, ואין בזה שום
 איסור, שהרי הגט כשר, ואם כן אין מקום לתקן שיבטל בפני כולם.
 אבל רבן שמעון בן גמליאל סבר, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה,
 ונמצא שעל ידי שביטל מקצת השלוחים נתבטלו כולם, ויש
 לחשוש שהנה – השלוחים שלא ביטל בפניהם, לא ידעו על
 הביטול ואולי וכתבי ויהי – וילכו ויכתבו גט ויתנו לה וישרו אשת
 איש לעלמא – ויתירו לאשת איש להינשא. ולפיכך יש לאסור
 לבטל כך, כפי שאסר רבן גמליאל לבטל שלא בפני השליח שמא
 לא יידע וימסור הגט, וחשש זה שייך גם אם מבטל בפני מקצת
 השלוחים, שעל ידי כך מתבטלים כולם, ושמא לא יידעו
 הביטול.
 ואי בעית אמא ביאור אחר במחלוקת רבי ורשב"ג, דבולי עלמא
 סוברים עדות שבטלה מקצתה לא כגמליאל בוליה, וכשמבטל מקצת
 השלוחים לא נתבטלו השאר, ואם כן מצד החשש הנ"ל אין
 לאסור עליו לעשות כן, כי באמת יכולים השלוחים האחרים ליתן
 גט והוא כשר, והקא היינו מעמא דרבן שמעון בן גמליאל, שאסר
 זאת, משום דקכרי, מלתא דמתעבדא באפי עשרה – דבר שנעשה
 בפני עשרה אנשים, צריכה פי עשרה למישלפה – צריך עשרה
 אנשים כדי לבטלו, ובפחות מכך אי אפשר לבטלו. ולכן כיון
 שעשה המינוי בפני עשרה, אמר רשב"ג שאינו יכול לבטל אלא
 בפני כולם.
 הגמרא מביאה שאלה התלויה בשני הטעמים שנאמרו בדעת
 רשב"ג: איבעית להו, מי שאמר לעשרה בני אדם, בולקם חתמו על
 הגט ותנוהו לאשתו, מהו – האם בזה מודה רשב"ג שיכול לבטל
 בפני מקצתם לבד. הגמרא מבארת את צדדי הספק, האם מעמא
 דרבן שמעון בן גמליאל שאי אפשר לבטל בפני מקצתם הוא משום
 דקכרי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ויש לחשוש למכשול,
 שמא העדים האחרים, שלא ביטל בפניהם, יתנו גט שלא כדין,
 ואם כן באופן שאמר 'כולכם' אין חשש, כי הני – העדים שלא
 ביטל בפניהם, פין דאמר להו מתחילה בולקם חתמו על הגט, לא
 מצו כתבי ויהי – אינם יכולים לכתוב גט וליתנו לבדם, משום
 שאם אמר 'כולכם חתמו' צריכים כולם לחתום, וכיון שמקצתם
 לא יחתמו (שהרי נתבטלו), לא יתנוהו ולא יבואו לידי מכשול. אי
 דלמא מעמא דרבן שמעון בן גמליאל שאי אפשר לבטל בפני
 מקצתם, הוא משום דקכרי, כל מלתא דמתעבדא באפי עשרה
 צריכה פי עשרה למישלפה – כל דבר שנעשה בפני עשרה צריך
 עשרה כדי לבטלו, והילכך, אפילו אם אמר הבעל 'בולקם, נמי
 סובר רשב"ג שאינם בטלים, ואף אלו שביטל בפניהם, מכיון שלא
 עשה כן בפני עשרה, ולא שייך לחלק בזה כלל אם אמר 'כולכם'
 או לא.
 הגמרא מביאה ראייה לפשוט השאלה: תא שמע, אמר הבעל
 לשנים, הנו נמי לאשתי, יכול לבטל שליח זה – אחד מהם שלא בפני
 זה – השליח השני, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול
 לבטל כך, אלא רק זה בפני זה. מוכיחה הגמרא, והא באופן זה
 שמינה שנים, דכי בולקם דמו – שדומה לאופן שאמר 'כולכם',
 ששניהם צריכים לחתום על הגט ושהרי עד אחד לבדו אינו דין,
 ואף בזה אין לחוש שמא ילך אחד מהם ויחתום לבדו וימסור לה
 הגט, ואף על פי כן פליגי – נחלקו בו התנאים, אם כן מוכח שגם
 במקום שאין חשש מכשול, כגון באומר 'כולכם', סובר רשב"ג
 שאינו יכול לבטל מקצתם שלא בפני השאר, ובודאי טעמו משום
 שאין הביטול חל אם לא ביטל בפני כולם.
 דוחה הגמרא, אמר רב אשי לעולם יש לומר שטעמו של רשב"ג
 משום החשש שיכתבו שאר השלוחים (שלא ביטל בפניהם) את

56 אביי מביא מקור לשיטתו ואמר אביי, מנא אמינא לה, ממעשה
 57 שהיה, דרב יהודה אשקליה גיטא לתתניה דרבי ירמיה ביראה - כפה
 58 את חתנו של רבי ירמיה ביראה לכתוב גט לאשתו, ובטליה הבעל
 59 את הגט. תנא אשקליה - חור רב יהודה והכריחו, ושבו חור הבעל
 60 ובטליה. הדר תנא אשקליה - שוב הכריחו ליתן גט על פרהיה,
 61 ואמר להו רב יהודה לשהדי - לעדים שמינה הבעל, אותיבו קרי
 62 באותיבו - שימו חתיכות דלעת תלעט באזניכם, וכתבו ליה את הגט,
 63 שלא יוכל לבטלו מאחר שלא תלעטו הביטול. ומוה מוכיח אביי,
 64 ואי סלקא דעתך גלוי דעתא בגיטא מילתא היא - אם תסבור שגילוי
 65 דעת מועיל לבטל השליחות, מה הועילו בסתימת אזניהם, והא חזו
 66 ליה דקא רהיט פתריהו - הרי הם רואים שהבעל רץ אחריהם
 67 ומכניסם שברצונו לבטל. שואלת הגמרא, ורבא מה ישיב על כך.
 68 משיבה הגמרא, שאין מוכח מתוך ריצת הבעל שכוונתו לבטל
 69 הגט, כי יש לומר הא דקא רהיט פתריהו - מה שהוא רץ אחריהם,
 70 היינו משום דאמר להו - שברצונו לומר להם אשור קבו לה תניא,
 71 כי הויא דמשלם צערא דההוא נברא - התחזקו ותנו לה את הגט
 72 מהר, כדי שיסתיים צערי.
 73 מקור נוסף לשיטת אביי: ואמר אביי, מנא אמינא לה, דההוא דאמר
 74 לה, אי לא אתניא עד תלתין יומין ליהוי גיטא - מעשה באדם
 75 שהלך למרחקים, וקודם לכן נתן גט לאשתו והתנה כדלהלן: אם
 76 לא אחזור תוך שלשים יום יחול הגט. לבסוף אהא - בא לעירו
 77 מעט קודם שעבר הזמן, ופסקיה בפרגא - ומנעו הנהר מלעבור ולכן
 78 לא בא עד לאחר תום הזמן, אפר להו - קרא לעומדים שם, חזו
 79 דאתאי חזו דאתאי - ראו שבאתי, אלא שאני אנוס. ואמר שמואל,
 80 לא שמייה מתניא - אין זה נחשב שבא בזמן, והאשה מגורשת. והרי
 81 שם גילה דעתו שרוצה לבטל הגט, שלכן אמר 'ראו שבאתי', ולא
 82 הועיל לו. שואלת הגמרא, ורבא מה ישיב על כך. משיבה הגמרא
 83 לשיטת רבא, אטו התם לבטולי גיטא כפי - וכי שם רצה הבעל
 84 לבטל את הגט, והרי לא זו היתה כוונתו, אלא התם ליהוי תנאי
 85 קא כפי - הרי רצה רק לומר שקיים את תנאו ובא קודם סיום הזמן,
 86 וסבר שיתבטל הגט ממילא, והא לא איקיים תנאיה - והרי לא
 87 נתקיים התנאי, כפי שאמר שמואל, וחל הגט. אבל אם היה מגלה
 88 דעתו שרוצה לבטלו, היה הגט בטל.
 89 הגמרא מביאה עובדות שדין תלוי במחלוקת זו: ההוא אדם שנתן
 90 גט לארוסתו שעדיין לא נשאה דאמר להו, אי לא נסיבנא עד תלתין
 91 יומין, ליהוי גיטא - אם לא אשאנה תוך שלשים יום יחול הגט. כי
 92 קמו פתלתין יומין - כשהגיע יום השלשים וטרם נשאה, אפר להו
 93 גט פתלתין - הרי טורח אני בצרכי הנישואין ולכן עדיין לא
 94 נשאתי, ואנוס הוא. מבררת הגמרא, מאחר שנתקיים התנאי למאי
 95 נחוש לה - מאיזה טעם נוכל לומר שלא יחול הגט, אי משום
 96 אונסא שהיה אנוס בכך שלא נשאה, אין זו טענה, שהרי אין טענת
 97 אונס בגיטין - אם נתקיים תנאי של גט משום אונס הבעל, הגט
 98 קיים. וכיון שלא נשאה בזמן, אע"פ שהיה אנוס, חל הגט. ואי
 99 תרצה לומר שלא יחול הגט משום גלוי דעתא בגיטא - שבדבריו
 100 גילה דעתו שאינו חפץ בגט, אלא בדעתו לישאנה כשיוכל, הרי
 101 פלוגתא דאביי ורבא הוא אם מועיל גילוי דעת, והלכה כאביי
 102 שאינו מועיל. נמצא שאין שום טעם לבטל הגט.
 103 מעשה נוסף שדינו תלוי במחלוקתם: ההוא אדם שנתן גט לארוסתו
 104 שעדיין לא נשאה, דאמר להו, אי לא נסיבנא לריש ירמיה דאדר
 105 ליהוי גיטא - אם לא אשאנה עד ראש חודש אדר יחול הגט. כי
 106 מנא ריש ירמיה דאדר - כאשר הגיע ראש חודש אדר אפר להו,
 107 אפי' לריש ירמיה דניסן אפר - אני הייתי סבור שאמרתי 'ראש
 108 חודש ניסן' ולכן לא נשאתי אותה עדיין, ואם הייתי זוכר שאמרתי
 109 'ראש חודש אדר' הייתי נושאה, והריני אנוס. מבררת הגמרא,
 110 למאי נחוש לה - מאיזה טעם נוכל לומר שלא יחול הגט, אי משום

1 יתומין קטנים שגאו לבית דין כדי לחלוק בנכסי אביהן ואין בהם
 2 דעת לחלוק בעצמם כראוי, בית דין מעמידין להן אפטרופוס לכל
 3 אחד מהם, ובזריים להן חלק יפה - כל אפטרופוס ממונה על
 4 היתום שלו לברור לו חלק יפה, ומתוך כך יהיו החלקים שווים.
 5 וכאשר הגדילו היתומים, יכולין למחות על החלוקה של
 6 האפטרופוסים, ולומר שרוצים לחלוק באופן אחר. כך אמר רב
 7 נחמן בשם שמואל. ורב נחמן דידיה - בשיטת עצמו, חלק על
 8 שמואל ואמר שכאשר הגדילו היתומים אין הם יכולין למחות,
 9 והטעם הוא, דאם בן מה בן בית דין יפה, אם יכולים היתומים
 10 לבטל את חלוקת האפטרופוסים שנתמנו בידי בית דין, נמצא שאין
 11 כח בית דין שיה כולם. הרי מבואר שרב נחמן פסק לפי סברת 'מה
 12 כח בית דין יפה', ואם כן קשה איך פסק כרבי, שאם ביטל את הגט
 13 שלא בפני השליח, נגד התקנה, הגט מבוטל, ולא חשש לסברת
 14 'מה כח בית דין יפה'.
 15 מתרצת הגמרא, התם ביתומים מדובר בענין ממונא, ולכן טובר רב
 16 נחמן שאף על פי שיש לבטל החלוקה, מכל מקום משום 'מה כח
 17 בית דין יפה' אנו מותרים אותה, שיש כח ביד חכמים להוציא
 18 ממון, אבל רבא לגבי גט מדובר באיפוסא, שהיה מן התורה נתבטל
 19 הגט על ידי הבעל, ועדיין היא אשתו, ואנו במקשים להפקיע את
 20 הקידושין ולהחזיר מכוין שביטל שלא כתקנה, והטעם של 'מה
 21 כח בית דין יפה' אינו מספיק לכך.
 22 הסוגיא שלפנינו דנה במי שמתוך מעשיו נראה שאינו חפץ בגט:
 23 מעשה באדם ששמו גידול בר דשירא, דשירא לה גיטא לדביהתו -
 24 שלח גט לאשתו. אול שליחא - הלך השליח אליה, ואשכחה דהוה
 25 יתבה ונוולה - מצאה יושבת ואורגת. אפר לה' הא גיטא, הוא
 26 הראה לה את הגט, אך לא מסר לה. אמרה ליה האשה, זיל השתא
 27 מיהא ותא למחר - לך מכאן עכשיו ובוא מחר. אול השליח לנביה
 28 - אל בעלה, ואמר ליה שלא מסר לה עדיין, פתח הבעל ואמר,
 29 פרוד השוב והמטיב שלא מסרת לה את הגט, והיא ברכה על -
 30 שמועה טובה. ומתוך כך מובן שלא רצה לתת הגט. ונחלקו
 31 האמוראים לגבי הגט, אביי אפר, אף על פי שאמר פרוד השוב
 32 והמטיב הרי לא פירש שמבטלו, ולכן לא בטל גיטא. רבא אפר, כיון
 33 שאמר פרוד השוב והמטיב גילה דעתו שאינו חפץ בגט, ובטל גיטא.
 34 מבררת הגמרא, מנא קמיפלגי - באיזה דין נחלקו. מבארת
 35 הגמרא, בגלוי דעתא בגיטא קמיפלגי - האם גילוי דעת של הבעל
 36 שאינו רוצה בשליחות, מועיל לבטלה או לא, דאביי סבר, גלוי
 37 דעתא בגיטא לאו מילתא היא - אינו כלום, ורבא סבר, גלוי דעתא
 38 בגיטא מילתא היא - מועיל לבטל השליחות.
 39 רבא מביא מקור לדבריו: אפר רבא, מנא אמינא לה - מנין לי
 40 כשיטתי, ממעשה שהיה, דרב ששת אשקליה גיטא לההוא נברא
 41 פעל פרהיה - נטל גט מאדם בעל כרחו, ואמר להו הבעל לשהדי
 42 - לעדים, אחר שמינה אותם בעל כרחו לחתום, הכי אפר לבו רב
 43 ששת, לבטל גיטא - שמעתי שאמר לכם רב ששת שיתבטל הגט,
 44 ואצריה רב ששת גיטא אחרינא - הצריכו ליתן גט אחר. הרי שאף
 45 שלא אמר בפירוש שיתבטל, אלא הערים ואמר כן בשם רב ששת,
 46 מתבטל הגט מכיון שיש להבין מדבריו שחוש רוצה בביטולו.
 47 שואלת הגמרא, ואביי החולק על כך, מה ישיב על הראיה. משיבה
 48 הגמרא לשיטת אביי, אטו רב ששת מבטל גיטא דאניש תוה - וכי
 49 רב ששת היה מבטל גיטתים של אנשים, הרי רק הבעל יכול לבטל,
 50 וכשאמר כן בשם רב ששת אין זה גילוי דעת. שאין לדבריו
 51 משמעות, ובודאי לא לכן פסל רב ששת את הגט, אלא משום
 52 שאהו פגליה - הוא עצמו ביטל את הגט בפירוש קודם לכן, והא
 53 דקאמר להו הכי - ומה שאמר להם שחוש שחוש ביטל, היינו משום
 54 שחשש מדפגני - אנשים שמינה רב ששת להכותו אם יבטל, ולכן
 55 אמר שרב ששת ביטלו. ואין ראה שגילוי דעת מועיל.

1 יתומין – קטנים. אפטרופוס – לכל אחד. ובוררין להן – כל אפטרופוס יברור חלק יפה
2 שלו, שמתוך כך יהיו ההלקים שרים. כח בית דין – שמניו להם האפטרופוס. ההם ממונא
3 – והפקר בית דין היה הפקר. הבא איסורא – דאשת איש, ומשום "מה כח בית דין יפה"
4 לא אפקעו רבנן קידושין. גידול בר רעיליא. גוולה = אורגא. התא ניפך – הראוהו לה. ולא
5 מסרו לה. ברוך הטוב והמטיב – שלא מסרת
6 לה. ולא כבול גיטא – ואם בא שליח זה ומסרו
7 לה למחר – מגורשת. גלוי דעתא – שאינו חפץ
8 עוד בשליחות זה. אמר לכו רב ששת – רב
9 ששת אמר לכם ואני שמעתי. דלבטיל גיטא.
10 ואצרכיה רב ששת גיטא אחרינא – אלמא:
11 משום דגליא דעתיה בבטולא. אמו רב ששת
12 מבטל גיטא דאינשי הוה – אפילו גלוי דעתא
13 ליכא, דהא לא אמר: אנא בטלתיא אלא: רב
14 ששת. והבא ליכא גלוי דעתא דידיה. איהו
15 בפליה – ואמר בהדיא: לבטיל. משום דפניו –
16 בני אדם המכין וחובטין אותו במצות רב ששת,
17 ואומר לו: כמה אתה מבטל? אמר להו הכי: רב
18 ששת צוה לה ירימיה ביראה – כך שמו. תנא
19 אשקליה – שנה שנית, וכפחו לצוות לכתוב
20 אזה. אותיבא קרי באודיניבו – שימו קביעת ירק
21 דק של דלועין באזניכס, שלא תשמעו ביטולו.
22 אשור הבו לה חייא – התחזקו לתתו מחר.
23 אשור – כמו אשארטא דדיני (גיטין כ"א) וכמו
24 "אשור חמוץ" (ישעיה א) – לשון חיזוק. אפו
25 לבטולי גיטא בעי – זה שגילה בדעתו שאינו
26 חפץ בגירושין הללו, כלום גילה שהוא בא
27 להפקיען על ידי ביטול גט? לקוימי תנאה בעי –
28 על ידי קיום תנאי הוא בא להפקיע. לומר:
29 התניתי לכא עדי שלשים, ואם לאו – יהא גט
30 ודרי באתי וקיימתי תנאי. אי לא נסיבנא – כתב
31 גט ונתן לארוסתו על מנת שאם לא יבטל עדי
32 שלשים יום – יהא גט. קשרינא – בערבי חוטה,
33 אונסא אני. אין מענת אונס – והוי גיטא.
34 והלכתא בנחמן – דאמר לעיל ביטול בפני
35 שנים. והלכתא בנחמן – נמי בוזא דאמר הליכה
36 כרבי בשתיחן. והלכתא

27 ואמר אביו: מנא אמינא לה? דההוא דאמר להו: אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי
28 גיטא, אתא ופסקיה מברא אמר להו: הווי דאתאי, הווי דאתאי, ואמר שמואל: לא
29 שמייה מתייה. – ורבא: אטו התם לבטולי גיטא בעי? התם לקיימו תנאיה קא בעי, והא
30 לא איקנים תנאיה. ההוא דאמר להו: אי לא נסיבנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא, כי
31 מוטו תלתין יומין, אמר להו: הא טרחנא; למאי ניהוש לה? אי משום אונסא – אין
32 אונס בגיטין, אי משום גלוין דעתא בגיטא – פלוגתא דאביו ורבא הוא. ההוא דאמר
33 להו: אי לא נסיבנא לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא, כי מטא ריש ירחא דאדר, אמר
34 להו: אנא לריש ירחא דניסן אמרין, למאי ניהוש לה? אי משום אונס – אין אונס
35 בגיטין, אי משום גלוין דעתא – פלוגתא דאביו ורבא. והלכתא בנחמן, והלכתא
36 והלכתא

יתומין שבאו לחלוק בו – אומר רבינו תם: דוקא שניהם רוצים, אבל אחד רוצה ואחד
אינו רוצה – לא. והבא שלא באו שניהם אלא אחד, והשני אינו בפניו – אמר
רבינו יצחק החולקין, דהא בריש פרק שני דקידושין (מב, א) מייית לה אחלוקת הארץ, שהיו
שם כמה יונקי שדים. ומיהו, איהו ראיא איהו גמורה משם, דלאו לגמרי מדמי לה, החלוקת הארץ
יהיה על פי הדיבור, והוי שם אוריס ותמיס –
והיה הכי הגדילו אין יכולין למחות. ובפרק
"אלמנה" ביבמות (ס"ב), דאמר (כולם) זכרים
יאכלו, אף על גב דשמוא ימצא עובר וכו', דעבדינן
תקנתא כדבר נחמן – נמי אין ראיא, דהתם שאני,
דאף על פי שלא בא כי אם האחד – עבדינן להו
תקנתא, לפי שיש תקנה גם לעובר ומתעלה חלקו
בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה, שלא
ימותו ברבע.

בית דין מעמידין להם אפטרופוס ובוררים להם
כו – אומר רבינו תם וכן רבינו גונאל:
דבוררים להם – בית דין, דרצין שומת בית דין,
ואפטרופוס מעמידין להן לשומר לכל אחד חלקו
בפני עצמו. ועד עתה היה שומר הכל ביחד.
ובוררין על ידי גורל, דאין טריחיותא להטיל
גורלות. ואפילו בגורל שייך ליברור חלק יפה. כגון
אם יש שלש שדות, דטוב שיתול כל אחד ואחד
שדה אחת, ויהיה חלקו בבת אחת ממה שיהלוקו
לכל שדה שלשלה מעמידין להן אפילו חלק בירוית
בו, בחלונות וסולמות ודרך. ודוקא דבר שאין
שייך בו גוד או איגוד חולקין. ומדקדק רבינו תם:
דאי חולקין אפילו דבר ששייך בו גוד או איגוד
– אמאי דיוק בריש "האיש מקדש" (קידושין
מב, ב): יכולין למחות – ברוחות? הוה ליה למימר
דיכולין למחות בבד או איגוד? והא ללא קאמר:
"יכולין למחות אם טעו בפחות משותות דמכרין קיים
– משום דלא מסתבר שיאמר שמואל אם הגדילו
יכולין למחות בשביל טעת דפחות משותות,
דמודה שמואל ויש ליפות בכך בח בית דין, והוי
כמאן דלא טעו כלל. אף על גב שייכולין למחות
ברוחות – בזה אין ליפות בח בית דין, דאין זה תלוי
בשומא. וכל שכן דאם נפרש דמכרין קיים ומחזיר
האונאה, דאתי שפיר. ומיהו, יש לדחות: הדרא
מיייתוהו נקט. ומזהוהו דיבמות דפרק "אלמנה"
(ס"ב). דמשמע שעושים תקנה לכל העבדים
שיבטלו בתרומה, שנותנין לבנים לכל העבדים,
וחלק אחד נותנים לעובר כנגדן, אין להוציא
דחולקין אפילו דבר ששייך בו גוד או איגוד כגון
העבדים. דשאני התם דמתעלה חלק העובר בכך
במה שעבדים אוכלים בתרומה, ויש לעובר בכך
חלק יפה יותר. ועוד, לא לכל העבדים באנו
לעשות תקנה אלא לחלק הבנים שנלווה. ועוד
והני מילין שיש שדות שייכולין ליתן לעובר כנגד
העבדים, שיש כח לבית דין לעשות כן, כדאמרין
ב"הניצוק" (גיטין נב, א). ושותף הבא לחלוק שלא
בדעת חברו, מספקא לרבינו יצחק אם יכול לחלוק
הקרקעות. ששייבא קפידא ברוחות. ואין לדקדק
מדהא דאמר בפרק "בית כור" (בבא בתרא ק"ב), אלא מעתה הני כי תלתא אחד דקיימי, ואול תרי מיייתוהו פלוגי, הכי נמי בדלתא מחלוקת? דמשמע שדחלוקה קיימת, אף על גב דברקע
מייירי. שהחלוקה שבקרקע קיימת – איבא למימר היינו בשחור חולקו עמו, נפל לו בגורל אותו חלק עצמו שנפל לו בתחילה ששחלקו השנים בלעדי, דאז קיימת החלוקה. אבל מכל מקום
חזר ומטיל גורל עם שניהם כאילו באים לחלק בתחילה. ה"תם – ממונא הבא איסורא – ואם תאמר: אם כן היכי דייק לעיל ממה שחזר רבי ועשה כרבן שמעון כן בגלילא בהדיא דכתבות
(א, ק), דחזר בו נמי ממאי דאמר ביטול מבטול? הא איבא לחלק בין איסורא לממונא? ויש לומר: דרב נחמן, דאמר הליכה כרבי בשתיחן – הוא דמפליג בין איסורא לממונא. אף על גב דרבי
גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא והבא דטעו, מכל מקום רב נחמן מפליג אליבא דרבי אפילו בממונא דטעו, דהא רבי גופיה חזר בו בכתבות, והבא פסיק רב נחמן תותיה. אבל תהו
דלעיל – לא מפליג. וכי פריך הבא דרב נחמן אדרב נחמן – היה יכול להקשות: והא רבי גופיה הדר ביה מביטולו מבטול, כדמוכח היהא דכתבות. אלא דניחא ליה לאשקוי דרב נחמן אדרב
נחמן גופיה. ועוד יש לומר: דהבא מחלק בין איסורא לממונא דלא טעו, אבל לעיל מדמה ממונא דטעו לאיסורא. ובפרק שני דקידושין (מב, א) ובכתבות בפרק "אלמנה" (א, ק) פריך רב נחמן
דפסיק התם הלכה בחכמים, מזהויה דיתנימין שבאו לחלוק, דאית ליה לרב נחמן מה כח בית דין יפוח ומשני: הא – דטעו, הא – דלא טעו. ורבי: דאי בשחור בו מהדיא דכתבות – חזר בו
גם מביטולו מבטול? והא דפסיק רב נחמן כרבי בבטול מבטול – משום דאיהו פוסק בהדיא דכתבות בחכמים. וא' משום גלוי דעתא פלוגתא דאביו ורבא – היינו לפי סברת אביו. אבל
רבא קאמר לעיל: אטו לבטולי גיטא קבעי? לקיימו תנאי קא בעי ולא פליג רבא הבא.

1 **ובל** שיש שם לו - בטופסי גיטין של ה'ג כתוב שצריך לכתוב בגט "וכל שום חניכה דאית
 2 לי ולאתראי", משמע שלשון זה היו כותבין בגט. ואין נראה לרבינו תם, דומינן דאתי
 3 לירי תקלה כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה, וכשכותב בגט "וכל שום
 4 חניכה" - נראה זה הגט של אדם אחר שיש לו שם חניכה. לכך נראה לרבינו תם: "וכל שום
 5 שיש לו" דקתני במתניתין - היינו כל שמותיו
 6 בפירושו. ותיקן רבינו תם לכתוב בגט: אני פלוני
 7 דמיתקרי כי נון, כדאמרינן בגמרא: שיה
 8 דמיתקריא מרים, אחא בר הדיא דמיתקרי איה
 9 מרי. והא דקתני בגמרא: בשמו שביהודה ושם
 10 דגליל עמו - משמע קצת כפירוש רבינו תם.
 11 **והוא** דאתחוק בתרי שמי - שאלו לרבינו תם
 12 על מומר לעבודה זרה שגירש את אשתו, ולא
 13 נכתב בגט אלא שם של יחידה ולא שם גוי.
 14 והשיב רבינו תם: חלילה לחוכר שם גוי בתורת
 15 משה וישראל. הובא ראייה מדאמר בתוספתא
 16 (פרק ישיש) גר ששינה שמו לשם גוי גרש בו -
 17 כשר. והוא הדין במומר ושם יחידה כשר אף
 18 לכתחלה. וכתב חניכה וחניכה אמרינן לקמן
 19 בדש. ופירש בערוך: אף על פי שלא נכתב שם
 20 מובהק. ובלכתב גדולות מפורש מתניתין דברק
 21 בתרא (גיטין פ"ב, ו) וכך היו נקיי הדעת
 22 שבירושלים עושים כן - היינו שהיו כותבין
 23 חניכה וחניכתה. והא דקתני בבביתא דבסמוך
 24 דאינה מגורשת עד שיכתוב שם דיהודה ושם
 25 דגליל עמו - היינו דוקא דאתחוק בשם שמות
 26 בשני המקומות, חד במקום הכתיבה וחד במקום
 27 הניתנה. והא לא קתני: והיו לו שני שמות ביהודה,
 28 או שני שמות סתם - שיגרש בשני שמותיו, אלא
 29 כשרש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל.
 30 דאו צריך לכתוב שניהם, מקום הכתיבה ומקום
 31 הניתנה. דאתן שבגליל לא יכירו שם דיהודה,
 32 ויאמרו שלא גירש, ויציאו לעו על בניה מן השני.
 33 אבל בתחוק עם השם שיש לי בגליל, כשר
 34 בדיעבד אפילו באחד מהן, ואפילו בחניכה. ומיהו,
 35 לכתחלה צריך לכתוב שניהם, אפילו כתיבה
 36 ותנינה במקום אחד. כדאמר בסמוך: רובא מרים
 37 מיעוט שרה - "מרים וכל שום שיש לה", משמע
 38 דבחד מקום קרו לה הכי והכי. וכן משמע
 39 בירושלמי על דף בריתא דהבא: מתניתין כשהיה
 40 ביהודה וכתב לגרש את אשתו שבגליל, או שהיה
 41 בגליל וכתב לגרש את אשתו שביהודה. אבל אם
 42 היה ביהודה וכתב לגרש אשתו שביהודה כו' -
 43 הרי זו מגורשת. אמר רבי יוסי: והא דתינמא

1 **והלכתא כנחמני. משנה בראשונה היה משנה שמו**
 2 **ושמה, שם עירו ושם עיריה; התקין רבן גמליאל ה'קן,**
 3 **שיהא פותב: "איש פלוני וכל שום שיש לו", "אשה**
 4 **פלונית וכל שום שיש לה", מפני תיקון העולם.**
 5 **גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל: שלחו ליה בני**
 6 **מדינת הים לרבן גמליאל: בני אדם הפאים משם**
 7 **לכאן, שמו יוסף וקוראין לו יוחנן, יוחנן וקוראין לו**
 8 **יוסף, היאך מגרשין גשותיהן? עמד רבן גמליאל**
 9 **והתקין, שיהו פותבין: איש פלוני וכל שום שיש לו,**
 10 **אשה פלונית וכל שום שיש לה, מפני תיקון העולם.**
 11 **אמר רב אשי: והוא דאתחוק בתרי שמי. אמר ליה**
 12 **רבי אבא לרב אשי: רבי מרי ורבי אלעזר קיימי פוּתְּבִי.**
 13 **הנניא פוּתְּבִי דרב אשי: היו לו שתי נשים - אחת**
 14 **ביהודה ואחת בגליל, ולו שני שמות - אחד ביהודה**
 15 **ואחד בגליל, וגרש את אשתו שביהודה בשמו**
 16 **שביהודה, ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל - אינה**
 17 **מגורשת, עד שגירש את אשתו שביהודה בשמו**
 18 **שביהודה ושם דגליל עמו, ואת אשתו שבגליל בשמו**
 19 **שבגליל ושם דיהודה עמו. יצא למקום אחר וגרש**
 20 **באחד מהן - מגורשת; והאמרת: שם דגליל עמו!**
 21 **אף שמע מינה: הא דאתחוק, הא דלא אתחוק, שמע**
 22 **מינה. והיא דהוין קרו לה מרים, ופורתא שרה, אמרי**
 23 **נהדרעי: מרים וכל שום שיש לה, ולא שרה וכל שום**
 24 **שיש לה. משנה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים**
 25 **אלא בשבועה. נמנעו מלהשיגיה, התקין רבן גמליאל**
 26 **ה'קן, שתהא נודרת ליתומים פל מה שידעו וגובה**
 27 **כתובתה. העדים חותמין על הגט, מפני תיקון העולם.**
 28 **העולם. גמרא איריא אלמנה? אפילו כולי עלמא נמי, דהא קיימא לן: הבא ליפרע**
 29 **מנכסי יתומין - לא יפרע אלא בשבועה! - אלמנה אצמריא ליה, סלקא דעתך אמינא**
 30 **משום**

1 והלכתא כנחמני - אביי, דאמר: גלוי דעתיא בגיטא לאו מלתא היא וזו היא. אחת
 2 מהלכות של סימן יעיל ק"ג דהלכתא כבב"י. ונראה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני
 3 גידל אביי בביתו ולמדו תורה, שהיה יתום, השיאו את שם אביי נחמני. רבה סתם הוא
 4 רבה בר נחמני. **משנה** בראשונה היה משנה שמו ושמה - כשהיו לו שני שמות אחד
 5 כאן ואחד במדינת הים - היה מגרשה בשם
 6 הנהוג במקום כתיבת הגט, ולא היה מוסיף
 7 לכתוב שניהם. **מפני תיקון העולם** - שלא
 8 יציאו לעו על בניה מן השני, לאמרו לא גירשה
 9 בעלה, שאין זה שמו. **גמרא** והוא דאתחוק -
 10 אבל לא אתחוק כאן שיש לו שני שמות - אין
 11 צריך לכתוב "וכל שום שיש לו", ואפילו נודע
 12 לאחר זמן שיש לו שם אחר - הרי הגט כשר,
 13 שאין לנו אלא שם שקרא הוא לעצמו בפנינו,
 14 והחוקק בו. **יצא למקום אחר** - שאינו ביהודה
 15 וגליל. **מגורשת** - משום דבאותו מקום לא היו
 16 מוחזקין שיהיו לו שני שמות, אבל ביהודה היו
 17 יודעים שיש לו שם אחר - לפיכך הוצרכו כל
 18 שמותיו שהחוקק עצמו בהם לפניהם, דבטר
 19 חזקה אוליגן. **ופורתא שרה** - מיעוט בני עירם
 20 היו קוראין את שמה שרה. **מרים** - צריך לכתוב
 21 בגט, שהוא עיקר, והדר "וכל שום דאית לה".
 22 **משנה** אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים -
 23 את כתובתה. אלא בשבועה - שלא נתקבלה
 24 כלום. נמנעו מלהשביעה - והיתה מפסדת
 25 כתובתה. ובגמרא מפרש מאי טעמא. **שתהא**
 26 **נודרת ליתומים כל מה שירצה** - יתחרו להם
 27 דבר קשה להחרידה בו, כגון: "קום מיני מוזנות
 28 עלי אם הנחיתי מכתובתי". וגובה כתובתה -
 29 ואם נתקבלה תחילה - הרי היא נאסרת בכל
 30 מוין. ויילכך, לא הות הדרה ושקלה, דלא
 31 חשידא לעבור על נדרה. העדים חותמין על הגט
 32 - כל אלו מתקנות רבן גמליאל חוקן. **מפני**
 33 **תיקון העולם** - אמולדו קאי. גבי אלמנה -
 34 שיהו נשים נשאות לבעלים ולא תדאגנה
 35 להפסיד כתובתן, וגבי חותמין - מפרש בגמרא
 36 מאי תיקון איכא.
 גמרא משום

1 **והלל התקין פרוזבול, מפני תיקון**
 2 **העולם. גמרא איריא אלמנה? אפילו כולי עלמא נמי, דהא קיימא לן: הבא ליפרע**
 3 **מנכסי יתומין - לא יפרע אלא בשבועה! - אלמנה אצמריא ליה, סלקא דעתך אמינא**
 4 **משום**

1 אבל לכתחלה - צריך לכתוב שניהם. והכא עושה שם מקום הניתנה עיקר ושל מקום הכתיבה טפל, כדקתני: עד שיגרש אשתו שבגליל בשמו שבגליל, ושם דיהודה עמו כו'. אבל
 2 בתוספתא עושה מקום כתיבת הגט עיקר, וכן איתא תם: יש לו שתי נשים אחת בגליל ואחת ביהודה, גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל, ואשתו שבגליל בשם שביהודה - פסול. ואם אמר:
 3 אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל, או שהיה במקום אחר וכתב אחד מהן - כשר. רבן שמעון בן גמליאל אמר: אפילו כתב שם דיהודה בגליל, ושם דגליל ביהודה - כשר. ומהתם
 4 נמי משמע דבגמרא בגליל אותה שביהודה מיירי. והשתא בראשונה היה משנה שמו ושמה - קורא שינוי מה שאינו כותב אלא שם אחד משני המקומות, לפי שאין מכירין בו במקום אחר,
 5 ודומה להם שינוי שמו ושמה. וכן יש לפרש שם עירו ושם עיריה. והא דאמר ב"הגרש" (גיטין פ"ב, ו) כתב חניכתו וחניכתה כשר, וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים כן - משמע אפילו
 6 לכתחלה אין צריך לכתוב שניהם, אף על גב דגבי מרים שבסמוך, ובירושלמי אמרינן דדוקא בדריעבד כשר - צ"ל דנקיי הדעת שבירושלים היו שמוותיין יודעים, וליכא לעו. אי נמי, כשהשמות
 7 דומין זה לזה, שהכני דומה לשם - לכתחלה כשר אף בכינוי. אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומין אלא בשבועה. ואם תאמר: והא לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, ואמר ריש לקיש דברק קמא
 8 דבבא בתרא (ה"א): חוקה אין אדם פורע בתוך זמנה, ואמרין תם: הלכתא כוותיה, ואפילו מימתי, ליפרע בלא שבעותה ויש לומר: דהני מילי בעל חוב, אבל אלמנה דאית לה בתנאי בית דין
 9 - מתפסי לה צררי אפילו בתוך זמנה, כדאשכחון בפרק "הגרש" (כתובות ק"ב, ד) דהיישען בבנותיו טפי לצררי מבנותי אשתו, משום דכין דאיתנהו בתנאי בית דין - מתפסידו צררי. ואם תאמר:
 10 הא דפריך בגמרא מאי איריא אלמנה כו' - לימא דנקט אלמנה אף על פי שהוא תוך זמנה ויש לומר: דספי הוה ליה לאשמעינן דברב שאינו תנאי בית דין, כגון בבעל חוב לאחר זמנה,
 11 מבאלמנה, אף על גב שהיא תוך זמנה, כיון דאית לה בתנאי בית דין. **מאי** איריא אלמנה אפילו כולי עלמא נמי - ואי משום דבעי למיתני סיפא דנמנעו מלהשביעה - הוה ליה למיתני:
 12 אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה, ונמנעו מלהשביע את אלמנה. ומשני: אלמנה אצמריא ליה, והוי חידוש באלמנה טפי מבעל חוב, ולכך נקט רישא נמי באלמנה.
 13 **אלמנה** אצמריא ליה - ואם תאמר: אלמנה נמי תנינא ביהדותב" (כתובות פ"א, ד) הנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה ויש לומר: דאיכא לאוקמא בגרושה. אף על גב
 14 דבכתובות פרק "אלמנה" (צ"ב, ו) אמרינן דגרושה נמי בעי חן - מכל מקום לא שמיעין מינה אלמנה. דגררשה, נהי דאיכא חינא - הויא אחר זמנה, אבל אלמנה אית בה תרתי - דתוך זמנה,
 15 ואיכא נמי חינא. ועוד: דדרך תנא להשמיענו כשאין צריך להאריך בשביל כל יותר, אף על פי שכבר השמיענו במקום אחר, כדאשכחון בריש ברכות (מ"א, ו) ובשאר דוכתי.

לא

בשמו שהיה נהוג ביהודה, וכתב שם גט כדי לגרש בו את אשתו
שבגליל, וְגֵרֶשׁ בְּאֶחָד מֵהֶן – וכתב בגט את השם שבו הוא נקרא
באותו מקום, כלומר את שמו שביהודה, מְגוֹרְשֵׁת אף שלא כתב
בגט את השם של הגליל מקום הנתינה, שהוא השם העיקרי.
מסיימת הגמרא את ההוכחה, שהרי יש להקשות, כשיצא למקום
אחר וגירש בשם אחד שלא נקרא אך במקום הנתינה מדוע
מגורשת, וְהָאִמְרָתָּ בֵּין הָרֵאשׁוֹן שֶׁל בְּרִייתָא, שעליו לכתוב שם
דְּגָלִיל עַמּוּ – שכך נקרא הוא במקום הכתיבה וכל שכן במקרה זה
שצריך לכתוב את השם שבגליל שהוא מקום הנתינה. אֵלָּא שְׁמַע
מִינָהּ – אלא מוכח מכאן כדבריו של רב אשי, הָא דְאִתְחִיבּוּ –
במקרה הראשון מדובר שידעו ביהודה שיש לו שם נוסף בגליל,
לכך הוצרך לכתוב בגט גם את שמו שבגליל. הָא דְלֵא אִתְחִיבּוּ –
אבל כשיצא למקום אחר לא ידעו שם שיש לו שם נוסף בגליל,
ולכן אם לא כתבו את השם הנוסף הגט כשר, שְׁמַע מִינָהּ – אכן
מכאן ראיה לרב אשי.
הֵימָּה – היתה אשה דְּהוּוּ קְרוּי לָהּ – שרוב בני עירה קראו לה מִינָהּ,
וּפְרִיחָא – ומיעוטם קראו לה שְׁרָה, אִמְרֵי נְהֲרַדְעִי כִּיּוֹן שְׂרׁוּב בְּנֵי
העיר קוראים לה מרים, לכן השם מרים הוא העיקרי ויש לכתוב
בגט, מִינָהּ וְכָל שׁוֹם שֵׁישׁ לָהּ, וְלֵא שְׁרָה וְכָל שׁוֹם שֵׁישׁ לָהּ:

משנה

במשניות הקודמות הובאו תקנות שתיקן רבן גמליאל הזקן,
מביאה המשנה תקנה נוספת של רבן גמליאל, שעוסקת בענין
גבית כתובת אלמנה מהיתומים.
אִין אֱלִמְנָה נִפְרַעַת את כתובתה מנכסי יתומים, אֵלָּא בְּשִׁבְעָה שלא
קיבלה כלום לפרעון הכתובה. נִמְנְעוּ הַיְתוּמִים מִלְּהִשְׁבִּיעָה מחשש
לשבועת שקר וכפי שיבואר בגמרא, ועקב כך מפסדת היתה
האלמנה שלא גובה את כתובתה, הִתְקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הִתְקִין שֶׁתְּהֵא
נִדְרָת ליתומים כֹּל מַה שִׁיִּצְעָה, כלומר, היתומים היו מתנים את
פרעון הכתובה בכך שהאלמנה תדור נדר שקשה לה לקיימו, כגון
שתאמר קונם מיני מוזנות עלי אם קיבלתי דבר מה מכתובתי
מלבד מה שאני גובה עכשיו, וְגוֹבָה כְּתוּבָתָּה. שאנו מניחים שאם
קיבלה דבר מה מזה שבחן הכתובה, היא לא תחזור ותגבה
מהיתומים ותאסר במיני מזון, כיון שאינה חשודה לעבור על
נדרה.
תקנה נוספת תיקן הלל הזקן, שְׁהָעִידִים חוֹתְמִין עַל הַגָּט וכפי
שיבואר בגמרא.
שתי התקנות שזכרו במשנה סבתן היתה מִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם,
כלומר הדרת האלמנה נועדה כדי שתוכל לגבות את כתובתה,
ולא ידאגו הנשים מלהנשא לבעלים. ובענין חתימת העדים בגט,
בגמרא יבואר מהו תקון העולם הזה.
המשנה מביאה תקנה נוספת מפני תיקון העולם, שתיקן הלל הזקן,
וְהִיא קְשׁוּרָה לְשִׁמִּיטָה כִּסְפִים בְּשִׁבְעֵינָה וכפי שיבואר בגמרא.
וְהֵלֵל הִתְקִין פְּרוּזְבוּל מִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם:

גמרא

הגמרא מקשה על הרישא של המשנה שאמרה שאלמנה הנפרעת
כתובתה מנכסי היתומים צריכה שבועה, מַאי אִירָא – למה דווקא
אֱלִמְנָה, אִפִּילוּ כּוּלֵי עֲלָמָא נְמִי – גם בעלי חובות אחרים שגובים
את חובם מהיתומים צריכים להשבע, דְּהָא קְיָימָא לָן – שהרי
ההלכה היא שכל הָבָא לִפְרַעַת את חובו מנכסי יתומים, לֵא לִפְרַעַת
אֵלָּא בְּשִׁבְעָה – שישבע שאביהם לא פרע חובו קודם שמת.
מתרצת הגמרא, אֱלִמְנָה אֲצִמְרִיכָא לֵיהּ – חידוש יש באלמנה יותר
מבשאר בעלי חובות, כִּי סִלְקָא דְעִתְקָה אֲמִינָא – הייתי מעלה בדעתי

וְהֵלֵבְתָּ בְּנַחֲמֵי – כאביי, שגילוי דעת אינו מועיל לבטל את הגט:
משנה
המשנה עוסקת בבעל ששולח גט לאשתו המצויה במקום אחר,
ויש לו שני שמות, בני המקום שבו נכתב הגט, מכירים אותו בשם
אחד בעוד שבמקום נתינת הגט מכירים אותו בשם אחר.
כְּרֵאשׁוֹנָה קודם תקנת חכמים, הָיָה הַבֵּעַל מְשַׁנֵּה את שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ,
כלומר היה כותב בגט רק את השם שבו הוא נקרא במקום כתיבת
הגט, ולא היה מקפיד לכתוב גם את שמו שנקרא בו במקום נתינת
הגט. וכן היה משנה את שם עירו וְשֵׁם עִירָהּ, היינו שהיה כותב רק
את שם העיר שבה נכתב הגט ולא את שם העיר ששם הגט ניתן.
הִתְקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל תְּקוּנָה, שְׁהָא בּוֹתֵב בגט 'אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שׁוֹם
[וְכָל שֵׁם שֵׁישׁ לוֹ], ואין צורך לפרט את השם הנוסף. וכן 'אִשָּׁה
פְּלוֹנִית וְכָל שׁוֹם שֵׁישׁ לָהּ' מבלי לפרט את השם הנוסף. וכל זה
מִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם, כלומר, שאם לא יכתבו שיש לבעל שם נוסף,
כשתגרוש האשה בגט זה במקום השני ותרצה להנשא על סמך
הגט, יוציאו בני העיר לעו על בניה מהשני שהם ממזרים, כיון
שאינם מכירים את הבעל או האשה בשם זה החדש, ויאמרו שאינה
מגורשת:

גמרא

אִמְרַי רַבֵּן יְהוּדָה אִמְרַי שְׁמוּאֵל, שְׁלַחוּ לֵיהּ כְּנֵי מְדִינַת הַיָּם לְרַבֵּן
גַּמְלִיאֵל, מַה דִּינֵם שֶׁל כְּנֵי אֲדָם הַבָּאִים מִשָּׁם – מארץ ישראל לְרַבֵּן
– לבלב, שְׁמוֹ בארץ ישראל יִשָּׁר וְיִקְרְאוּן לוֹ כאן בבבל יִחְזְקוּ, או
שבארץ ישראל נקרא יִחְזְקוּ וְיִקְרְאוּן לוֹ כאן יִשָּׁר, הֵיאָה מְגוֹרְשֵׁין
נְשׁוֹתֵיהֶן שבארץ ישראל, כלומר איזה שם כותבים בגט. החשש
הוא, שהשליח יבוא לארץ ישראל לגרש את האשה, ובית הדין
שם אינו מכיר את השם של מדינת הים ויאמרו שאין זה גיטה.
עָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל וְהִתְקִין, שְׁהָיָה בּוֹתֵבין 'אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שׁוֹם שֵׁישׁ
לוֹ', 'אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שׁוֹם שֵׁישׁ לָהּ', מִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם.
אִמְרַי רַבֵּן אֲשִׁי, מַה שֶּׁצִּירִיךְ לְכַתּוּב בגט שְׁמוֹ וְכָל שׁוֹם שֵׁישׁ לוֹ, וְהוּא
– דווקא דְאִתְחִיבּוּ בְּתָרֵי שְׁמֵי – כאשר במקום שבו נכתב הגט
יודעים שבמקום הנתינה יש לו שם אחר, אבל אם אין יודעים שיש
לו שם אחר במקום הנתינה, אין צורך להוסיף 'וכל שום שיש לו'.
והטעם, מאחר ונכתב בגט השם המפורסם במקום הכתיבה ולא
ידוע על שם אחר, הרי זה שמו הגט נכתב כדון. אִמְרַי לֵיהּ רַבֵּי אֲבָא
לְרַב אֲשִׁי, האמוראים רְבִי קְרִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר קְרִימִי כְּנוֹתֵד – טוברים
כמותך שרק אם ידוע שיש שם נוסף כותבים 'וכל שום' שיש לו.
הגמרא מביאה ברייתא הסוברת כדעת רב אשי: תְּנִיא בְּוֹתֵיהּ דְּרַב
אֲשִׁי, דְּהוּוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים אַחַת גְּרָה בִּיהוּדָה וְאַחַת גְּרָה בְּגָלִיל, וְלוֹ שְׁנֵי
שְׁמוֹת אֶחָד שְׁבוּ הוּא נִקְרָא בִּיהוּדָה, וְאַחַד שְׁבוּ הוּא נִקְרָא בְּגָלִיל,
וְגֵרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁבִיהוּדָה בְּשִׁמּוֹ שְׁבִיהוּדָה, כלומר שכתב את הגט
בהיותו בגליל בשמו שבו הוא נקרא ביהודה שהוא מקום הנתינה
הגט, ולא כתב את שמו שבגליל שהוא מקום הכתיבה. וכן אם היה
ביהודה וכתב שם גט כדי לגרש אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁבִיגָלִיל, בְּשִׁמּוֹ שְׁבוּ הוּא
נִקְרָא בְּגָלִיל, שהוא מקום הנתינה ולא כתב את שמו שביהודה
שהוא מקום הכתיבה. אִינָהּ מְגוֹרְשֵׁת עַד שִׁיִּגְרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁבִיהוּדָה
בְּשִׁמּוֹ שְׁבוּ הוּא נִקְרָא בִּיהוּדָה שהוא מקום הנתינה שזה שמו
העיקרי, וְשֵׁם דְּגָלִיל עַמּוּ – ויוסיף גם את השם שבו הוא נקרא
במקום הכתיבה, וכן במקרה השני אינה מגורשת, עד שיגרש אֶת
אִשְׁתּוֹ שְׁבִיגָלִיל בְּשִׁמּוֹ שְׁבִיגָלִיל שהוא מקום הנתינה, שזה שמו
העיקרי, וְיוֹסִיף גַּם אֶת שֵׁם דִּיהוּדָה עַמּוּ.
יִצָּא הַבֵּעַל לְמִקּוֹם אַחַר שלא ביהודה או בגליל, ושם קראו לו

56 מְשִׁיעִין אוֹתָהּ. וְרַב לְמַעְמִיָּה – לְשִׁיתָהּ דְרַב לֹא מְנַיֵּי כְתוּבָה
57 לְאַרְמְלָתָא – שָׂרָב לֹא הֵנִיחַ לְאַלְמָנָה לְגַבּוֹת כְּתוּבָה מִדֵּיתוּמִים
58 בְּגַלְל שְׂלֵא רְצָה לְהַשְׁבִּיעָה אֶפְיֵלוּ חוּץ לְבִ"ד. וּלְפִי גִירָסָא זוּ, לֹא
59 קָשָׁה עַל רַב כְּלוּם.
60 הַגְּמָרָא דְנָה בְּדַבְרֵי רַב שְׂלֵא הַשְׁבִּיעַ אֲלֵמְנָה, וְשׂוֹאֲלָת, וְלֵאמֹר
61 וְלִינְיָבִיָּה – הָרִי יֵהִי יָכוֹל לְהַדִּירָה כְּפִי שְׁשִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה. מְשִׁיבָה
62 הַגְּמָרָא, בְּשִׁנְיָ דְרַב בְּהִנְיָא – בְּשׂוֹנְתוּי שַׂר לֵב הֵיךְ הַנְּדָר קַל בְּעִינֵי
63 אַנְשִׁים, וְלֹא הֵיךְ אִפְשָׁר לְסוּמְךָ עַל כֶּךָ.
64 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַעֲנִין זֶה: הֵיכֵי אֲלֵמְנָה דְאַתָּא לְקַמְיָה דְרַב
65 הֵנָּה – שְׂבָאָה לְפָנֵי רַב הוֹנָא כְּדִי לְגַבּוֹת כְּתוּבָה מִדֵּיתוּמִים. אָמַר
66 לֵה רַב הוֹנָא, מָה אַעֲבִיד לִיךְ – מָה אַעֲשֶׂה לָךְ, אִין בִּידֵי לַעֲשׂוֹת
67 כְּלוּם, מִכּוּיִן דְרַב לֹא מְנַיֵּי כְּתוּבָה לְאַרְמְלָתָא – לֹא גְבַה כְּתוּבָה
68 עֲבוּר אֲלֵמְנָה. אָמְרָה לֵיהּ, מִיָּדִי הוּא מְעַמָּא אִלָּא דְלִמָּא לְקַמְיָנָא מִיָּדִי
69 מְקַתְּבָתִּי – וְכִי לְחִינִים לֹא גְבַה רַב, וְהָרִי טַעֲמֵו עֲמוּ שְׁחַשֵׁשׁ שְׂמָא
70 קִיבַלְתִּי דְבַר מָה עֲבוּר תַּשְׁלוּם הַכְּתוּבָה, וְאִם כֵּן הָרִינִי נִשְׁבַּעַת חַי
71 ה' צְבָאוֹת אִם נִהְיֵיתִי מְקַתְּבָתִּי כְּלוּם – שְׂלֵא גְבִיתִי כְּלוּם. אָמַר רַב
72 הוֹנָא, מוֹדָה רַב בְּקוֹפְצָת – שָׂאֵם קַפְצָה וְנִשְׁבַּעַה מַעֲצָמָה, מֵאֵמִינִים
73 לֵה וְיִכּוּלָה לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָה.
74 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף בַּעֲנִין זֶה: הֵיכֵי אֲלֵמְנָה דְאַתָּא לְקַמְיָה דְרַבָּה בַּר רַב
75 הוֹנָא כְּדִי לְגַבּוֹת כְּתוּבָה מִדֵּיתוּמִים. אָמַר לֵה, מָה אַעֲבִיד לִיךְ, דְרַב
76 לֹא מְנַיֵּי כְּתוּבָה לְאַרְמְלָתָא – הָרִי רַב לֹא גְבַה כְּתוּבָה עֲבוּר אֲלֵמְנָה
77 מִדֵּיתוּמִים, וְאָמַר מִרִי – וְגַם אֲבִי מוֹרִי וְרַב הוֹנָא לֹא מְנַיֵּי כְּתוּבָה
78 לְאַרְמְלָתָא כְּרַב. אָמְרָה לֵיהּ, הֵב לִי מוֹזֵינִי – אִם אֵינִי גוֹבָה כְּתוּבָה,
79 יִתְחַיֵּיבִי הֵיתוּמִים לְתַת לִי מוֹזוֹנוֹת. אָמַר לֵה, מוֹזֵינִי נְמִי לִית לִיךְ – גַּם
80 זֶה אֵינִךְ מְקַבְּלָת, דְאַמְרֵי רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, תְּהוֹבַעַת כְּתוּבָתָה
81 בְּבֵית דִּין אִין לֵה מוֹזֵינִי. וְמַעַת שְׂבָאָת לְבִ"ד לְתַבּוּעַ הַכְּתוּבָה, אָף
82 שְׂלֵא קִיבַלְת אוֹתָהּ, הַפְּסַדְת אֵת הַמּוֹזוֹנוֹת. אָמְרָה לֵיהּ, אֲפִסְבִּית
83 לְבוֹרְסִיָּה – הַפְּכוּ אֵת כִּסְאוֹ וְהוּא לְשׁוֹן קַלְלָה, שִׂיאַרְעֵי לוֹ דְבַר מְהָ,
84 מֵאֲחַר שְׂבָבֵי תְרֵי בְּקִבְדָּת לִי – הֵנִךְ מַחְמִיר עֲמִי כְּשֵׁנִי אֲמֹרָאִים,
85 כְּרַב שְׂלֵא גְבַה כְּתוּבָה לְאַלְמָנָה, וְכִשְׂמוּאֵל שְׂהַתּוּבַעַת כְּתוּבָה
86 מִפְּסִידָה מוֹזוֹנוֹת. וְכִדִּי שְׂלֵא יִינּוֹק מִחַמַּת הַקַּלְלָה, הַפְּסִיבִית לְבוֹרְסִיָּה
87 וְתַרְצִינָה – הַפְּכוּ אֵת כִּסְאוֹ שֶׁל רַבָּה וְחֹזְרוּ וְקַפּוּהוּ. וְאַפְּיֵלוּ חַיִּי לֹא
88 אֲפִרְךָ מְחֻלְשָׁא – לֹא יִצְלַח מְחֻלִּי, שְׂבָא עֲלֵיו מִחַמַּת הַקַּלְלָה.
89 אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרַב יְרֵמְיָה בִּירְמָה, כְּשִׂתָּב אֲלֵמְנָה לְפִנְיִךְ
90 לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָה, אֲרִיךָ בְּבֵית דִּין – תְּדִיר אוֹתָהּ בְּבִ"ד כְּתַקְנַת רַבִּין
91 גְּמַלְיָא, וְאַשְׁבַּעַת חוּץ לְבֵית דִּין – אוֹ שְׁתַּשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ חוּץ לְבִ"ד,
92 כְּדַבְרֵי שְׂמוּאֵל. וְלִיתִי קָלָא וְלִיפּוֹל בְּאֹרְזֵי – וְשִׁינָא קוֹל בְּעֵיר וְיִגַּע
93 לְאִינִי שְׂוַנְתָּו כְּתוּבָה לְאַלְמָנָה, דְּבַעֲיָנָא כִּי חַיִּי דְאַעֲבִיד כָּה מַעֲשֵׂה
94 – שְׂרַצוּנֵי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה כְּשְׂמוּאֵל רַבִּי וְלַהֲרָאוֹת שְׂהַלְכָה כְּמוֹתוֹ.
95 הַגְּמָרָא מְבָאֵרַת שִׁיטַת שְׂמוּאֵל בְּגִרְוּשָׁה: גּוֹפְסָא, אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר
96 שְׂמוּאֵל, לֹא שְׁנֵי בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ נִשְׁמַנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָה אִלָּא אֲלֵמְנָה, אֲכַל
97 גְּרוּשָׁה שְׂמַת בַּעֲלָה מְשִׁיעִין אוֹתָהּ, כִּיּוֹן שְׂאִינָה טוֹרַחַת עֲבוּר
98 הֵיתוּמִים, וְאִינָה מוֹרָה הֵיתֵר לְעַצְמָה לְקַחַת מֵהֵם וְלַהֲשִׁיבַע שְׂלֵא
99 לְקַחַה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, וְגִרְוּשָׁה דְאַרְדָּה לֹא – וְכִי גְרוּשָׁה חַיִּיבַת
100 לְהִשְׁבַּעַת וְאִין יָכוּלָה לְגַבּוֹת ע"י נְדָר כְּאַלְמָנָה, וְהָא שְׂחָלוּ מֵתָם –
101 וְהָרִי שְׂחָלוּ מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל עֲדוֹת בַּעֲנִין אִישׁ וְאִשָּׁה שְׂעֵלוּ לְשֵׁם
102 מִבְּבַל וְנִתְגַרְשׁוּ שֵׁם, וְכַתְּבוּ הַדִּינִים לְאִשָּׁה פֶּסֶק דִּין שְׂתוּכַל לְגַבּוֹת
103 כְּתוּבָתָה מִנְכְּסֵי בַעֲלָה שְׂבַבְכַל. וְכַךְ כְּתוּבָה: אִיךְ פְּלוּנִיָּתָא בְּתַת פְּלוּנִי
104 קְבִילְתָּ גִּיטָא – קִיבַלְתָּ גִּט מִן יוֹרָא דְאַחָא בַּר הִירְיָא – מֵאֲחָא בֵּן
105 הִירְיָא דְמִתְקַרְבֵי אִיָּה (וְשִׂמְכוּנְהוּ) מִרִי וְהָאִשָּׁה נְדָרְתָּ וְאַסְרַת פִּירוֹת
106 שְׂבַעֲוִלָם עֲלָה – נִדְרָה וְאַסְרָה עַל עַצְמָה כָּל פִּירוֹת שְׂבַעֲוִלָם דְלֹא
107 קְבִילְתָּ מְקַתְּבָתָה – אִם קִיבַלְתָּ דְבַר לְתַשְׁלוּם כְּתוּבָתָה אִלָּא –
108 מְלַבְּד גְּלוּפְקָרָא אֲחֵר – טְלִית אַחַת וְסָפֵר תְּהִלִּים אֲחֵר וְסָפֵר אִיב
109 וּמְשַׁלּוֹת – סֵפֶר מְשַׁלֵּי בְּלוּאִים – שְׂבָלוּ

1 מְשׁוּם חֵינָא – כְּדִי שְׂאֲנָשִׁים יִמְצְאוּ חֵן בְּעִינֵי נָשִׁים, שְׂתַסְכַּמְנָה
2 לִינְשָׁא לְהֵם, אֲקִילוּ רַבְּנֵן גְּבָה – הַקְּלוּ עֲלֵיהּ חֲכָמִים שְׂתַגְבַּה
3 כְּתוּבָתָה מִדֵּיתוּמִים בְּלֹא שְׂבוּעָה, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שְׂלֵא הַקְּלוּ עֲלֵיהּ
4 וְאָף הֵיא צְרִיבָה לְהַשְׁבַּע:
5 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָה וְלִכְּן לֹא גְבַתָּה כְּתוּבָתָה: הַגְּמָרָא
6 מְבָרַרַת טַעֲמָם, מָהִי מְעַמָּא שְׁנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָה. אִילְיָמָא – אִם
7 נִאֲמַר שְׂסִיבַת הַדְּבַר מְשׁוּם דְרַב בְּהִנְיָא – הַמַּעֲשֵׂה שְׂסִיפֵר רַב כְּהֵנָּא,
8 דְאַמְרֵי רַב בְּהִנְיָא, וְאַמְרֵי לֵה – יוֹשׁ אֲוֹמְרִים שְׂלֵא רַב כְּהֵנָּא סִיפֵר
9 זֹאת, אִלָּא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַעֲשֵׂה בְּאֵדָם אֲחֵר בְּשִׁנְיָ בְּצוּרַת
10 שְׂהַפְקִיד דִּינֵיךְ וְהֵב אֲצֵל אֲלֵמְנָה, וְהִנְחִיתוּ לְשִׁמְרָה בְּכַד שְׂל קַמָּה.
11 לְאַחַר זְמַן שְׂכַחָה מִכֶּךָ וְאַפְּתָתִי בְּפֵת – אִפְתָּה פֶת מִהַקְּמָה וְנִמְצָא
12 הַמְּטַבַּע נִתּוֹן בְּתוֹךְ הַפֶּת, וְיִתְנַתּוּ – אֵת הַפֶּת לְעֵינֵי לְיָמִים בָּא עֲבַל
13 הַדִּינֵר – הַמְּפַקִּיד וְאַמְרֵי לֵה חַיִּי לִי דִינֵרִי. לֹא יִדְעָה הָאִשָּׁה הֵיכֵן
14 הוּא, וְכִדִּי שְׂלֵא יִחְשׂוּד בַּה שְׂגוּלְתוֹ אָמְרָה לֵיהּ, יְהֵה פֶסֶת הַמָּוֶת
15 בְּאַחַר מְקַנְיָה שְׂל אוֹתָהּ אִשָּׁה – יְמוֹת אַחַד מְקַנְיָ בְּסַם הַמּוֹת אִם
16 נִהְיֵיתִי מְדוּנָה כְּלוּם – מִשְׁוָה. אָמְרֵי, לֹא הָיוּ אִלָּא יָמִים מוֹעֲמִין עַד
17 שְׂמַת אֲחֵר מְקַנְיָה. וְכִשְׂשִׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר, אָמְרוּ קַל וְחוֹמֵר, מָה מִי
18 שְׂנִשְׁבַּע בְּאַמְתָּה, כְּאוֹתָהּ אִשָּׁה שְׂבָאֲמַת לֹא נִהְנַתָּה מִהַדִּינֵר, נַעֲנֵשׁ
19 כָּל כָּה, הַשְׁבַּעַת עַל שְׂקֵר עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂעוֹנְשׁוּ חֲמוּר.
20 שׂוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, מֵאֲחַר וְנִשְׁבַּעַה אֲמַת מָהִי מְעַמָּא אִיעֲנֶשָׁה – מְדוּעַ
21 נַעֲנֵשָׁה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא שְׂלֵא הִירְיָה זֶה שְׂבוּעַת אֲמַת מִמֶּנּוּ, מֵאֲחַר
22 דְאַשְׁתְּרִישִׁי לֵה מְקוֹם דִּינֵר – יְמוֹת אֲחֵר מִעַת עֵיסָה ע"י הַדִּינֵר שְׂהִיָּה
23 שֵׁם, שְׂהָרִי אִם לֵה מִנּוּחַ שֵׁם הִירְיָה מוֹסִיפָה מַעֲט עֵיסָה
24 בְּמִקּוּמוֹ, וְנִמְצָא שְׂנֵהִינִת מִמֶּנּוּ. שׂוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, אִם כֵּן וְמָהִי מִי
25 שְׂנִשְׁבַּע בְּאַמְתָּ – מָהוּ שְׂאֲמַרְו מִי שְׂנִשְׁבַּע בְּאַמְתָּ, וְהָרִי שְׂקֵר הִיָּה.
26 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא שְׂכוּנוֹת הַבְּרִייתָא 'כְּמִי שְׂנִשְׁבַּע בְּאַמְתָּ', שְׂשׂוּבַעַת
27 אוֹתָהּ אִשָּׁה דּוֹמָה לְנִשְׁבַּע בְּאַמְתָּ, שְׂהָרִי בְּשׂוּגָה שִׂיקְרָה. וְשְׂמָא יֵשׁ
28 לּוֹמַר שְׂלִפְיִכֶךָ שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ שְׁנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָה אֵת הַאֲלֵמְנָה,
29 מְכּוּיִן שְׂרָאָה אֵת גּוֹדֵל עוֹנֵשׁ שְׂבוּעַת שְׂקֵר.
30 דּוּחָה הַגְּמָרָא, אִי מְשׁוּם הָא – אִם מְשׁוּם כֶּךָ, מָהִי אִירִיא אֲלֵמְנָה –
31 מְדוּעַ דּוּקָא אֲלֵמְנָה נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעַ, הָרִי מִחַמַּת חוֹמֵרַת שְׂבוּעַת
32 שְׂקֵר צְרִיךְ לְהִימְנַע מִלְּהַשְׁבִּיעַ אֶפְיֵלוּ גְרוּשָׁה נְמִי שְׂבָאָה לְגַבּוֹת
33 כְּתוּבָה מִנְכְּסֵי בַעֲלָה, אֲלֵמְנָה – לְמָה אָמַר רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר שְׂמוּאֵל לֹא
34 שְׁנֵי שְׁנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעַ אִלָּא אֲלֵמְנָה אֲכַל גְּרוּשָׁה מְשִׁיעִין אוֹתָהּ.
35 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, אֲלֵמְנָה שְׂאִנִי – אֲלֵמְנָה שׂוֹנָה מְגֻרְשָׁה, דְּכֵהֵיא
36 הִנְיָה דְקָא מְרַחַת מְמִי דִּיתָמִי – בְּגַלְל שְׂהִיא מְהַנָּה אֵת הֵיתוּמִים,
37 שְׂהִיא טוֹרַחַת עֲבוּרֵם לְאַחַר מוֹת אֲבִינֵם, אֲחִיא לְאוּרֵי הִירְיָא –
38 בָּאִה לְהוֹרַחַת הֵיתֵר לְקַחַת מִנְכְּסֵיהֶם דְבַר מוֹעַט בְּלֹא לְנַכּוֹתוֹ מִן
39 הַכְּתוּבָה, וְעַלּוּלָה לְהַשְׁבַּע לְשְׂקֵר שְׂלֵא קִיבַלְתָּ כְּלוּם לְכְתוּבָתָה,
40 וְלִכְּן נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָה.
41 הַגְּמָרָא דְנָה בְּאַפְשָׁרוֹת לְהַשְׁבִּיעַ אֵת הַאֲלֵמְנָה חוּץ לְבִ"ד:
42 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אָבָא, רַב וְשְׂמוּאֵל דְאַמְרֵי תְרִוּיָהוּ
43 – שְׂאֲמַרְו שְׂנִיחֵם, לֹא שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה שְׁנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעַ אֵת הַאֲלֵמְנָה
44 אִלָּא בְּבֵית דִּין, שְׂשֵׁם הַשְׂבוּעָה חֲמוּרָה, שְׂהִיא נַעֲשִׂית בְּנִקְיַת חַפְצֵי,
45 שְׂהַנְּשַׁבַּע תּוֹפֵס חַפְצֵי שֶׁל קְלוּשָׁה בִּידוֹ, וְנִשְׁבַּע בְּשֵׁם הַשֵּׁם, אֲכַל חוּץ
46 לְבֵית דִּין שְׂאִין עוֹנֵשׁ חֲמוּר כָּל כֶּךָ, שְׂהִיא נַעֲשִׂית בְּלֹא נִקְיַת
47 חַפְצֵי, אִלָּא בְּקַבְּלַת קַלְלַת אֲרוּר, מְשִׁיעִין אוֹתָהּ. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא,
48 אִינִי – וְהוּא אִין הַדְּבַר כֶּךָ, וְהָא רַב לֹא מְנַיֵּי כְּתוּבָה לְאַרְמְלָתָא –
49 וְהָרִי רַב לֹא הֵנִיחַ לְאַלְמָנָה לְגַבּוֹת כְּתוּבָה מִיְתוּמִים כִּיּוֹן שְׂלֵא רְצָה
50 לְהַשְׁבִּיעָה, וְלְמָה לֹא הַשְׁבִּיעָה חוּץ לְבִ"ד. קְשִׁיָּא.
51 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁישׁ שְׁתֵּי גִירְסָאוֹת לְדַבְרֵי רַב הַאֲמֹרָאִים: כְּסוּרָא
52 מְתַנּוּ חַיִּי – בְּסוּרָא אֲמֹרוּ בִּשְׂמַר רַב, וְהַקְּשׂוּ עַל דְּבָרֵינוּ, כְּמוֹ
53 שְׂתַנְבָּאָר, אֲבַל כְּנֵהֲרִיעָא מְתַנּוּ חַיִּי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל,
54 לֹא שְׁנֵי שְׁנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעַ אֵת הַאֲלֵמְנָה, אִלָּא בְּבֵית דִּין, אֲכַל חוּץ
55 לְבֵית דִּין מְשִׁיעִין אוֹתָהּ. וְרַב אָמַר אֶפְיֵלוּ חוּץ לְבֵית דִּין נְמִי אִין

1 לֹא הִיוּ יָמִים מֵעוֹמֵסִים – ואם תאמר: ומאי טעמא אינעש? הא אמרין בפרק שלישי דשבעות
2 (ב"מ), "האדם בשבועה" – פרט לאנוס, כדרכ כהנא ורב אסי, דמר משתבעי הכי אמר
3 רב, ומר משתבעי הכי אמר רב. וכי אתו לקמיה דרב ואמר כדו מניניהו, אמר ליה אידך: ואנא
4 בשקרא איתבעתי? ואמר ליה: את לך אנשך. וליכא למימר דלא מינעט קרא החם אלא
5 למפטר מקרבן, אבל עונש איכא, כדאשכחן בפרק
6 שני גדרים (ז"א), גבי נשבע לבטל את המצה, ו
7 דמיבעי לן תרי קראי: חד למיפטרה מקרבן, וחד
8 למיפטרה מלאו. והכא דליכא אלא חד קרא –
9 למיפטרה מקרבן, אבל עונש שבעת שוא –
10 איכא. והיא "לכך אנטך" משמע: ולא נשבעת
11 לשקר. ועוד: דבפרק שלישי גדרים (ב"ב), מייחי
12 דרב כהנא ורב אסי אשבעות שגגות. הנינא
13 בגמרא: שם שרדו שגגות מותרות – כך שבעות
14 שגגות מותרות, ומפרש שבעות שגגות – כדרכ
15 כהנא ורב אסי. דמשמע דמותרות, ואפילו עונש
16 ליכא. ולא דמי לנשבע לבטל את המצה דאיכא
17 עונש שבעת שוא. והתם מיבעי לן תרי קראי,
18 אחד למיפטר שוגג מקרבן ואחד למיפטר מוד
19 ממלקות, ובשפטר שוגג – לגמרי פטרו מעונש
20 ומקרבן, והוא הדין גבי "האדם בשבועה" פרט
21 לאנוס – דפטור לגמרי ושל לומר: הדאבא גבי
22 פקדון הזה לה להחזיר יותר, לשמרו היטב, והזה
23 לה לאסוקי אדעתא שתבא לידי שבעות.
24 דמוריא היתרא – ולכך נגמנו מלהשבעיה.
25 שעונש שבעות מרובה, אלא בהדרה
26 דלא חמיר כולי האי. והשתא בומן הזה תקנו
27 לקבל חרם במקום שבעות, והוא זה העונש גדול
28 כל כך.
29 לֹא שָׁנוּ אֵלָּא בֵּית דִּין – פירש בקונטרס:
30 דחמירא, משום דהויא באנקוטי חפצא,
31 ואיכא עונש טפי. והא דאמר ב"חכותב" (כתובות)
32 ת"א: אי פקח הוא מייחי לה לידי שבעות
33 דאורייתא – לא כמו שפירש בקונטרס (שם)
34 דנפקא מינה בין דאורייתא לדרבנן לענין אנקוטי
35 חפצא, דאפילו שבעת דרבנן הויא באנקוטי
36 חפצא, כדפי' הקונטרס בעצמו כאן. אלא יש
37 לחלק בין דאורייתא לדרבנן כמו שנפרש בערוך.
38 דשבעות דאורייתא הויא בכביו נרות. ועוד בריש
39 "שבעות הדיינים" (שבעות נ"א), מפרש חילוק
40 בין דאורייתא לדרבנן (וההיא פירקא מפרש מאי
41 איכא בי שבעות דאורייתא לדרבנן, והתם לא
42 מיידיב חילוק דכביו ולאנקוטי חפצא).
43 ונודרת ואוסרת פירות שבעות על שאל
44 קיבלה מכתובתה כו' – לא גרסינן "כל
45 פירות". דאף על גב דנדר חילל אף על דבר שאינו
46 יכול לקיים, כדאמר בפרק שני גדרים (ט"א) גבי
47 "קונם עיני בשינה", דפרקי: ואי לא הייב שיערא
48 למלתתה מי שבקין ליה עד דעבר באיסור "בל
49 חיל?" והרי אמר יתנו: "שבעה שלא אישן שלשה
50 ימים" – מכין אותו, ושן לאלתר! הא נדרי הבאי
51 מותרים, כדאמר בפרק שלישי גדרים (כ"ב), –
52 לאו משום דאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים,
53 כגון דאמר "אסור כל הפירות ונתעלם עלי אם
54 לא ראייתו גמל פורח באייר ונשכח כקורת בית
55 הבר", אלא לפי שאין דעתו לומר ממש גמל, ולא
56 ממש כקורת בית הבר, אלא מה שהוא טרוף בגבו
57 מאד ומשונה משאר נחשים קורא "כקורת בית
58 הבר", וחיל גדול מאד שראא קורא "כעולי מערים". ואינו אומר כן אלא לחזוק דבריו. ודוקא שבעות הבאי אסור מדרבנן, דהחמירו משום דכתיב בו: "לא ינקח", אבל נדרי הבאי, ואפילו
59 לא אמר "כל הפירות", אלא אסר עליה דן פירא – שרי בגדר, ואין חילוק בין כל פירות ובין חד פירא. מכל מקום הבא לא גרסינן "כל פירות". דאף על פי שבעות לאלתר ב"ב י"ח" אם
60 קבלה מכתובתה, כיון דמשם ואילך לא מיתסרא, כדאמר: מכין אותו ושן לאלתר – אינה חוששת, והואיל ואינה עומדת באיסור כל ימיה, כדמפרש בסמוך. ואם תאמר: בפרק בתרא גדרים
61 (פ"ב), דאמר: ההוא גברא דאמר "ויתסר הנאות דעלמא עלי אי נסיבנא איתרא עד דלא תנינא הלכתא" כו', ואתא רב אחא ושבעיה ואנסביה איתרא וטרקיה טינא כדי שלא יתן מהן
62 העולם – מה מועיל מאי דטרקיה? דכי אנסביה מדי עבר, כיון שאין יכול בסוף לקיים ויש לומר: ודוקא שבעה שנודר, אם אי אפשר לו לקיים – עובר לאלתר, אבל הם שבעה שנודר – היה
63 יכול לקיים, דאפשר לו שלא ישא. אף על גב דכי אנסביה אף יכול לקיים – אינו עובר לאלתר עד שידנה.

1 גמרא משום חינא – שיהא חן האנשים בעיני הנשים, לינשא להם. יתנה – ויעיל
2 להמיתו. דאשתריש לה מקום דיני – נשתכרה בו עישה כעובי הדינר. שאם לא
3 היה הדינר – היתה נותנת עוד עישה בככר. ומאי מי שנשבע באמת – האי לאו אמת
4 הואו כמי שנשבע באמת – דהא שוגגת היא. ומפני שעונש שבעיה מרובה נמנעו
5 מלהשבעיה. אמתא לאוריי היתירא: – דבר
6 מועט, וסבורה שאין פרעון לה. שבשכר טורחה
7 נוטלתה. חוץ לבית דין משביעין אותה –
8 שבעות הדיינין של תורה היא, ונקט ספר
9 תורה בידיה או תפילין, ומשביע לה בשם או
10 בכניו, כדאשכחן באברהם: "שים נא ירך וגו'
11 ואשביעך בה" (בראשית כד), ועונשה מרובה.
12 וחוץ לבית דין – שבעות דרבנן, בקללת אורה,
13 ולא נקט מדי, ואין עונשה כל כך. לא מנבי
14 כתובה – משום דנמנעו מלהשבעיה, ואם איתא
15 לישבעה חוץ לבית דין, ולגבייה כתובתה
16 וליאירה – כדתנן: נודרת ליתומים כל מה
17 שירצו. קילי נדרי – קלים היו נדרים בעיניהם
18 לעבור עליהם, הלכך לא סמכין אנדרה
19 לאנבוייה. בקפצת – הואיל וקפצה ונשבעה –
20 הרי נשבעה וגובה. אין לה מוונות – מעתה,
21 דבליא דעתה ודבעי לאניטובי, ואיתו לא אתני
22 בהדה אלא "כל ימי מיגר ארמולותך בבית"
23 שהיא אלמנה, בשביל כבודו. חפכו לכורסה
24 ותריצו – הפכו כסאו וקפדוהו, כדי שתתקיים
25 תקלתה בכך. פירוש אחר: הפכו לכורסיה =
26 תשפל גדולתו. כבי תרי ויינת לי – כרב דליא
27 מנבי כתובה, וכשמואל להפסיד מוונות. עד
28 כאן, לא איפק מחולשא – לא נצול מלבא
29 לידי חולי. אורה כבי" – כל מה שירצו יתומים.
30 וליפול באורי – חפץ אני שישמע הקול באוני,
31 שהגבה כתובה בימי. דבעינן דאיבעידי בה
32 מעשה – כשמואל רבי, להוציא מלבן של
33 תלמידיו של רב, כגון רב הונא ובית דינו, שלא
34 היו מגבין כתובת אלמנה. אבל גרושה משביעין
35 – דלא טרשא מקיניהו, ולא מוריא היתירא.
36 גרושה – לא סגי בהדרה? בתמינה, והא שלחו
37 מים – האשה מבבל היתה, והלכה היא ובעלה
38 לארץ ישראל וגרשה שם, ותבעו כתובתה,
39 ועשו לה פסק דין על נכסיו שבבבל. דמתקרי
40 איה מרי – כך היתה נתיבתה, ונודרת ואוסרת
41 כל פירות שבעולם עלה – אם קבלה מכתובתה.
42 אלא גלופקרא – קוטא. ומשפלות – ספר משל.
43 ושמונים

משום חינא אפילו רבנן גבה, קא משמע לן. נמועו
מלהשבעיה. מאי טעמא? אילימא משום דרב פהנא.
דאמר רב פהנא, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב:
מעשה באדם אחד בשני בצורת שהפקיד דינר זהב
אצל אלמנה, והניחתו כבוד של קמת, ואפאתו בפת
ונתנתו לעני, לימים בא בעל הדינר ואמר לה: הכי לי
דינר, אמרה ליה: יהנה סם המות באחד מנביה של
אותה אשה אם נהייתו מיינרך פלוס! אמרו: לא היו
ימים מועטין עד שמת אחד מנביה. וכששמעו חכמים
בדבר, אמרו: מה מי שנשבע באמת – כך, הנשבע על
שקר – על אחת כמה וכמה; מאי טעמא אינעשה?
- דאישתריש לה מקום דינר. - ומאי "מי שנשבע
באמת"? - כמי שנשבע באמת. אי משום הא, מאי
אוריאל אלמנה? אפילו גרושה נמי! אלמנה אמר רבי
יורה אמר שמואל: לא שנו אלא אלמנה, אבל גרושה
משביעין אותה! - אלמנה שאני, דבהתיא הנאה דקא
מרחא קמי דיתמי אתיא לאוריי היתרא. אמר רב
יהודה אמר רבי ירמיה בר אבא: רב ושמואל דאמרי
תרווייהו: לא שנו אלא בבית דין, אבל חוץ לבית דין
משביעין אותה. איני? והא רב לא מגבי פתובה
לארמולתא! קשיא. בסורא מתנו הכי. בנהרדעא מתנו
הכי: אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא
בבית דין, אבל חוץ לבית דין – משביעין אותה;
ורב אמר: אפילו חוץ לבית דין נמו אין משביעין
אותה. רב למעמיה, דרב לא מגבי פתובה לארמולתא.
וליאדרה ולינבייה! - בשני דרב קילי נדרי. והיא
דאתאי לקמיה דרב הונא, אמר לה: מה אעביד לך,
דרב לא מגבי פתובה לארמולתא. אמרה ליה: מדי
הוא מעמא אלא דלמא נקטנא מדי מפתותי, חי ה'
צבאות אם נהייתו מפתותי פלוס! אמר רב הונא:
מורה רב בקפצת. והיא דאתאי לקמיה דרבה בר
רב הונא, אמר לה: מאי אעביד לך, מאי אעביד לך, רב לא מגבי
פתובה לארמולתא. אמרה ליה: תב לי מוונ, אמר לה: מוונ נמי לית לך, דאמר רב יהודה
אמר שמואל: התובעת פתובה בבית דין – אין לה מוונות. אמרה ליה: אפקיה לכורסיה,
כבי תרי עבדא לי! הפכה לכורסיה ותרצוה, ואפילו הכי לא איפק מחולשא. אמר ליה רב
יהודה לרב ירמיה בר אבה: אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לבית דין, וליתי קלא וליפול באודני,
דבעינא כי הכי דאעביד בה מעשה. גופא, אמר רבי יורה אמר שמואל: לא שנו אלא אלמנה,
אבל גרושה – משביעין אותה. וגרושה דאדרה לא? והא שלחו מתם: "איך פלוניתא בת פלוני
קבילת גיטא מן דא דאחא בר הדיא דמתקרי איה מרי, ונדרת ואסרת פירות שבעולם עלה,
דלא קבילת מפתותה אלא גלופקרא אחד וספר תהלים אחד וספר איוב ומשפלות בלואים,
ושמונים

גמ' יבמין הוה - פירש בקונטרס: שנתן לו גט לפוסלה על האחין, וכתובתה על נכסי בעלה הראשון. וקשה: דלא היה להם לחזיר גט, ולא ניתנה כתובה ליגבות עד שתחלוץ, והיה להם לכתוב שחלצהו ואמר רבינו יצחק: גט יבמין הוה, דלאחר שנתייבמה - גרשה היבם, וכתובתה על נכסי בעלה הראשון, ומוריא היתירא משום דקא טרחה קמי אחיו.

אבל נשאת אין מדיירין אותה - ואם תאמר: וידידה שלא תאכל ככר זה אם נהנית משל בעלה, ותאכל לאלתר בפנינו וכן קשה בסמוך, דפרקי: וליחוש דלמא אולה לגבי חכם ושירי לזו ולרבי אליעזר דאמר בפרק "נערה המאורסה" (נדרים ע"ג, ע"ד), שיכול להפר ל כל נדרים שנתתיה לידור - אתה שפיר, דאיכא למיחש שמא כבר הפר לה כל מה שנתתיה לידור, אבל לאחר תנאי קשה! ויש לומר: שאינה חוששת אלא בנדר ששל ידה היא עומרת באיסור כל ימיה, ואם תאמר: ומדידה בפני בעלה, ויאמר לה "קיים ליכי", דאז אין יכול להפר, כדאמר בפרק "נערה המאורסה" (שם ע"ג, א') ויש לומר: דחיישנין שמא יפר לה בלחש, קודם שיאמר "קיים ליכי", ואם תאמר: וידידה על דעת רבים, דאין לו הפרה, כדאמר אממר לקמן! ויש לומר: דלענין נדר אשתו - אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים, וכיון דלרב הונא ברבים יש לה הפרה - הוא הדין על דעת רבים, דכיון שאינה תלויה בדיעה, דיכול להפר אפילו בלא חרטה - כך יכול להפר בלא דעת רבים, וכי פרקי: ודלמא אולה לגבי חכם ושירי לה - הוה מצי לשנויי מדיירין לה על דעת רבים, אלא דבלאו הכי משני שפיר. ועוד יש לומר: דרב הונא לית ליה דאמימר, והא דאמר אממנו: אפילו למאן דאמר יש לו הפרה - לא קאי ארב הונא, אלא אדרבנן דרבי יהודה דמתניתין, דתנן (גיטין מהג), רבי יהודה אומר: כל נדר שידעו בו רבים - לא חיזיר, משום פריצותא. שנדרה נדר שאין לו הפרה, ושלא ידעו בו רבים - חיזיר, ולא חיזיש לקלקולא. ורבנן פליגי, ואמריו: לא חיזיר, משום קלקולא, ולא מפלגי בין ידעו רבים ללא ידעו בו רבים, אלמא: יש לו הפרה, וכן משמע הוה דקאמר לרבנן: אטו הוה מן חיל עליהו שבועה כלל: משמע דלרבנן יש לו הפרה, ואם תאמר: לאמימר, והא על דעת רבים אין לו הפרה, אמר להו כן כדכר לא בכל ענין אמיר רבנן דלא חיזיר, דבעל דעת רבים ליכא קלקולא, אם כן ברבים נמי מנא ליה דסברי דיש לו הפרה! ויש לומר: דברבים שהוכיז רבי יהודה, אם אתא ולרבנן אין לו הפרה - הוה להו לרבנן לפרושי ולחלק, ולומר איפכא מדרבי יהודה, אבל בעל דעת רבים - אין לחוש, דלא איירי בה רבנן, דרבי יהודה נמי לא הוכיז על דעת רבים, ועוד: דבעל דעת רבים אינו פסיק להו לרבנן לפתני דחזוהו, דלפעמים יש היתר בעל דעת רבים, כגון מדיעתם של אורח, ואיכא קלקולא, אבל ברבים, אם אינת איהו לרבנן - לית להו למחני דחזוהו, ומילתא דפסיקא הוה דביעוהו, דלפעמים ענין אין לו הפרה, למאן דאמר אין לו הפרה - לא שנת לדרב מצוה, ולא שנת לדרב מצוה, ולמה שפיר, דלמא אולה לגבי חכם ושירי לה - משמע דאדרב הונא פרקי, אבל אי לא דרב הונא - לא הוה קשיא ליה אמתניתין, ולמאי דפרישית דרב הונא פליג אמממר - אתי שפיר, דאמתני' ליכא למיפרך, הוא איכא למימר מדיירין לה על דעת רבים, אבל לרב הונא לא מצי לשנויי הכי, אבל למאי דפירש דגבי חכם מודה רב הונא דאין לו הפרה - בלא רב הונא הוה מצי למיפרך אמתניתין ויש לומר: דלא מצי למיפרך אמתניתין בלא רב הונא, דאיכא למימר שנדיך אותה על זה הכבר, ותאכל לאלתר בפנינו, אבל לרב הונא, דקאמר: ניסת אין מדיירין אותה, ואין מועיל להדידה על הכבר, שאינה חוששת, כיון דאינה באיסור כל ימיה - כי לא ניסת נמי, ניהוש דלמא אולה לגבי חכם ושירי לה, ואם תאמר: בין חכם בין בעל איך יכולין להפר שלא בפני היתומים? והא אמרינן בנדרים בפרק "רבי אליעזר" (סוה), דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, ויליף ממשוה וצדקיהו: במדין נדרת - במדין לך וחתירי נדרך! ויש לומר: דבדיעבד, אם הפר - מופר, תרע, מוסמיק צדקיהו שהיה חסיד גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר, ועוד: דטעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים, דאמר הוה בפרק "השוחפין": המודר הנאה מחבירו בפניו - אין נשאל אלא בפניו, שלא בפניו - נשאל בין בפניו בין שלא בפניו, רבי יוחנן אומר: מפני הבושה, ורבי יהושע בן לוי אומר: מפני החשד, ואתא הוא פלוגתא כהלך פלוגתא, דתנאי: יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו, דרבי רבי יהודה בן בתירא, רבי עקיבא אומר: אין צריך לפרט את מעשיו, פירוש מפני הבושה - שנתבייש לפניו במה שנדר הנאה ממנו, וכן מפרש מעשיו כדי שיתבייש מחטאיו, ומאן דאמר מפני החשד - פירוש: שלא יחשדוהו שעבר על נדרו, ולכן נמי לא פירט מעשיו, שלא יחשדוהו כבאר עבירות, והשתא ניהא הכא, דלא שיק לא בושה ולא חשד, דלא ידעו אם קבלה כלום מכתובתה, והא דיליף ממשוה וצדקיהו - היינו כרבי יהושע בן לוי, דהוה מפני החשד איכא, מפני בושה ליכא.

ושמנום בחמשה מנה - הביאתם לפנינו, ושמונו דמיין חמשה מנה. גט יבמין הוה - יבמה היה זה שנתן לו גט, לפוסלה על האחין, והיא באה לגבות כתובה מנכסי בעלה הראשון שנתארמלה הימנו, לא שנו - דגביא בהדרה, אלא בשלא ניסת - לאחר בשעת גביית כתובה, דמיפר לה בעל - והיא סומכת על כך, ונדרת וגובה על שקר, בקודמין - בגדרים שקדמו לנשואין, צריך לפרט את הנדר - לשעת נכנס על נדרו, וצריך לפרט היאך נדר הנדר הוה, וכי מפרטה קמיה דליתומים נדרה, וכך נדרה, אם נהנית מכתובתי כלום - לא שרו לה, ברבים - נדרת בפני עשרה, וקסבר: נדר שהודר ברבים - אין לו הפרה, מאי לאו נדרה השתא - בשעת גבייה לאחר נשואין, וקשיא לרב הונא, מעיקרא - נדרה, קודם נשואין - גובה אף אחר נשואין, דאינו מיפר בקודמין דכתבי "ואם בית אישה נדרה" (בבבב) (ל, נדרת וגובה - משמע: נדרת השתא, תנאי היא - לקמן פליגי בה בפרקין (מהא), איכא למאן דאמר יש לו הפרה - ואליביה לא נביא, משום דמיפר לה, ואיכא למאן דאמר אין לו הפרה - ואליביה מדיירין לה ברבים, וגביא, דנאי ליה לדיבוריה - ואינו מפרש הכל, ותבם - אינו מיפר אלא לדעת מה שישמע, הילכך לא יפרט על מה נדר, אלא אימור: כך נדרתי ואסרתי עלי פירות מן פלוני, משום איסורא - שמא על דבר איסור נדרה, כגון על גיבוי כתובה, וכגון "אסור עלי כל פירות שבעולם אם אעבור בעריה פלוני" וכא להתיך את נדרו סתם, ורועה לעבור העבירה, הנושא נשים בעבירה - כולו הנושא נשים פסולות לכהונה - פסול לעבודה, ער שידור הנאה - ממנה לגרשה, ומשנה היא בבכורות (מהא), נדר - דנאה, ועובר - עבודה, ואף על פי שעדיין לא גרשה, יודר - מן העבודה לאחר שסיים, ומגרשה, על

וְשִׁמְנוֹם בַּחֲמֵשָׁה מָנָה, לְכִשְׁתָּבְאָה לְיָדְכֶם הַגְּבוּיָה אֶת הַשְּׂאֵר! אָמַר רַב אֲשִׁי: הֵהוּא גַּם יִבְמִין הָיָה. "הַתְּקִין רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הִזְקֵן שְׁתֵּיהֶם נֹדְרֵת" כו'. אָמַר רַב הוֹנָה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשֵׁלָא נִיסַת, אֲבָל נִיסַת - אִין מְדִירִין אוּתְהָ. נִיסַת מַאי טַעְמָא - דְּמִיפֵר לָהּ פְּעֵל, פִּי לֹא נִיסַת נְמוּ - לְכִי מִנְסָבָא מִיפֵר לָהּ פְּעֵל! - אִין הַבְּעֵל מִיפֵר בְּקוֹדְמוּיָן, - וְנִיחוּשׁ דְּלִמָּא אוּלָּה לְגַבִּי חֲכָם וְשִׁירִי לָהּ! - קָסְבֵר: צְרִיךְ לְפָרְט אֶת הַנְּדָר, רַב נְחֵמָן אָמַר: אֲפִילוּ נִיסַת, - נִיסַת, וְדַאי מִיפֵר לָהּ בְּעֵל! - דְּמְדִירִין לָהּ פְּרִיבִים, מִיּוֹיְבִי, נִיסַת - גֹּבְהָ פְתוּבָתָה אִם נְדָרָה; מַאי לֹאֹו נְדָרָה הַשְּׂתָא? - לֹא, דְּנְדָרָה מְעַקְרָא, - וְהַתְּנָא: נִיסַת - נֹדְרֵת וְגֹבְהָ פְתוּבָתָה! - תְּנָאִי הִיא, דְּאִיפָּא לְמָאן דְּאָמַר: נְדָר שְׁהוֹדֵר פְּרִיבִים - יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה, וְאִיפָּא לְמָאן דְּאָמַר: אִין לוֹ הַפְּרָה, אִיבְעִיא לָהּ: צְרִיךְ לְפָרְט אֶת הַנְּדָר, אוּ אִינוּ צְרִיךְ? רַב נְחֵמָן אָמַר: אִינוּ צְרִיךְ, רַב פֶּפְא אָמַר: צְרִיךְ, רַב נְחֵמָן אָמַר: אִינוּ צְרִיךְ, דְּאִי אֲמַרְתָּ צְרִיךְ, וְיִמְנִין דְּרִינִין לִיָּה לְדִיּוּבְרִיָּה, וְחֲכָם מַאי דְּשִׁמְעוּ מִיפֵר; רַב פֶּפְא אָמַר צְרִיךְ, מִשּׁוּם מִיּוֹלָתָה דְּאִיסוּרָא, תְּנִין: הַנּוּשָׂא נְשִׁים בְּעַבְדִּיהָ - פְּסוּלָה עַד שְׂדוּר הַנְּאָה, וְתַנִּי עֲלָהּ: נֹדְר וְעוֹבֵד, יוֹדֵר וּמְגַרְשׁ; וְאִי אֲמַרְתָּ אִינוּ צְרִיךְ לְפָרְט אֶת הַנְּדָר, לִיחוּשׁ דְּלִמָּא אוּלָּה לְגַבִּי חֲכָם וְשִׁירִי לָיָה! דְּמְדִירִין

קסבר צריך לפרט את הנדר - בירושלמי משמע דחכי קיימו לו, דהוהו דאתא קמיה דרבי בון, אמר ליה: התיך לי נדרי, אמר ליה: מאי נדרת? אמר ליה: נדרית דלא מרווחא. אמר ליה: וכי עברין כדון? אמר ליה: לצחק בקוביא קאמינא, אמר ליה: כרון שבחר בדברי חכמים, שאמרו: צריך לפרט את הנדר, דאי לאו דפרטת לנדר - התרתיהו לך. ואם תאמר: בפרק "שום היתומים" (ערכין כ"ג), גבי מקדיש בכסיו היתה עליו כתובה (ובעל חוב) דקאמר רבי אליעזר: כשהוא מגרשה - ידור הנאה, ורבי יהושע אומר: אינו צריך, ומפרש דפליגי בנדר שהודר ברבים, דרבי אליעזר סבר דאין לו הפרה, ורבי יהושע סבר יש לו הפרה, וראינו צריך" דקאמר - היינו דאינו מועיל. ואם כן תקשי, כדפרקיך הוה לעיל: למאן רב הונא כתנאי אמר לשמעתייהו? דכיון דרב הונא סבר צריך לפרט - אמאי אינו מועיל? ואם כן הא דרב הונא דמיירך לפרט - הוהו כתנאי ומיזו לא קשיא מכתבא הכי.

תנן הנושא נשים בו - הוא הדין ומצי למיפרך ממתניתין ודבא. **ותנני** עלה נדר ועובר יודר ומגרש - קשה לרבינו יצחק: דאמאי הוצרך לאתויי "ותני עלה"? לפרוך ממתניתין גופיה, דקתני: פסול עד שידור הנאה! ואי אמרת אין צריך לפרט הנדר - ליחוש דלמא בו! ונראה לי דאמתניתין הוה מצי למימר דפסול מלעבוד אפילו גרשה, עד שידור הנאה שלא יקח לעולם נשים פסולות יותר, ולכן לא שיק למיפרך ליחוש דלמא בו, כיון דכבר גירש - תו ליכא למיחוש דלמא ישאל על נדרו כדי ליקח נשים פסולות, אבל הא דתני ועובר ומגרש - פרקי שפיר, כיון דעדיין לא גרשה - יש לחוש דלמא אזל לגבי חכם, ושירי ליה, ולא יגרש.

41 הַשְּׂמָנִים – אַחֲרֵי שְׁנֵי שָׁמֵר, וְקָשָׁה עַל רַב הוֹנָא שְׂמֵר שְׂמֵר
 42 שְׁנֵי שָׁמֵר אֵין מִדִּירִים אוֹתָהּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, לֹא – אֵין כּוֹנֵת
 43 הַבְּרִייתָא שְׁנֵי שָׁמֵר עֲבָשֵׁי אַחֲרֵי הַנִּישׁוּאִין, אֲלֵא דְנִדְרָה מְעִיקָרָא –
 44 קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין, וְגוֹבָה אֶת כְּתוּבָתָה אֶף אַחֲרֵי הַנִּישׁוּאִין כִּיּוֹן שְׂאֵין
 45 הַבֵּעַל מִיִּפְר נִדְרִים שְׁנֵי שָׁמֵר קוֹדֵם הַנִּישׁוּאִין.
 46 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה מִבְּרִיתָא אַחֲרָת: וְהַתְּנִיָּא, אִם הַאֲלֵמְנָה נִיֶּסֶת,
 47 נִדְרָתָא לִיתוּמִים וְגוֹבָה כְּתוּבָתָהּ, וּמְבֹאֵר שְׁנֵי שָׁמֵר עֲבָשֵׁי, לֵאחֲרָה
 48 שְׁנֵי שָׁמֵר, וְקָשָׁה עַל רַב הוֹנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, תְּנִיָּא הִיא – עֵינִין זֶה
 49 תְּלוּי בַּמְחֻלְקֵת תְּנֵאִים, שְׁנַחֲלֵקוּ אִם נִדְרָה שְׁהוֹדֵר בְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ
 50 הַפְּרָה אוֹ לֹא, דְּאֵיכָא לְמָאן דְּאָמַר – יֵשׁ מִי שְׂמֵר שְׁנֵי שָׁמֵר
 51 בְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה, וְזוֹ דַּעַת חֲכָמִים, וְלִשְׁתֵּם אֵין לְהַדִּיר אֲלֵמְנָה
 52 שְׁנֵי שָׁמֵר שְׁהֵרִי הַבֵּעַל יִפְר לָהּ, וְכַךְ סוֹבֵר רַב הוֹנָא. וְאֵיכָא לְמָאן
 53 דְּאָמַר – וְיֵשׁ מִי שְׂמֵר, וְהוּא רַבִּי יְהוּדָה, שְׁנֵי שְׁהוֹדֵר בְּרַבִּים אֵין
 54 לוֹ הַפְּרָה, וְלִשְׁתֵּתוּ אִפְשָׁר לְהַדִּיר אֲלֵמְנָה שְׁנֵי שָׁמֵר כְּדִי שְׁתַּגְּבַה
 55 כְּתוּבָתָהּ, וְכַךְ סוֹבֵר הַבְּרִיתָא, וְזוֹ גַם דַּעַתוֹ שֶׁל רַב נַחֲמָן.
 56 הַגְּמָרָא דְנָה הָאֵם צְרִיךְ לְפַרְט אֶת הַנְּדָר: אֵיבְעִינָא לָהּ – נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי
 57 הַיִּשִּׁיבָה, אִדָּם שְׂבָא לְחֻכְם לְהַתִּיר לוֹ אֶת נְדָרוֹ הָאֵם צְרִיךְ לְפַרְט
 58 אֶת הַנְּדָר וְלֹמַר אֶת לְשׁוֹן הַנְּדָר וְאֶת הַסִּיבָה שְׁבַגְלָה נְדָר, אוֹ אֵינוֹ
 59 צְרִיךְ לְפַרְטוֹ, וְרַק יֵאמַר לְחֻכְם שְׁנֵי שָׁמֵר עַל עַצְמוֹ דְּבַר פְּלוּנִי.
 60 רַב נַחֲמָן אָמַר אֵינוֹ צְרִיךְ לְפַרְט וְרַב שְׂפָא אָמַר צְרִיךְ.
 61 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת טַעְמָם: רַב נַחֲמָן אָמַר אֵינוֹ צְרִיךְ לְפַרְט אֶת
 62 הַנְּדָר, דְּאֵי אֲמַרְתָּ צְרִיךְ – שְׂמֵר תֵּאמַר שְׁצִיךְ לְפַרְט אֶת הַנְּדָר,
 63 וּבִלְאִי זֶה אֵין הַתִּיר מוֹעִיל, יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ דְּזִימְנִין דְּנִיּוּ לִיהַּ לְדִיבְרִיָּה
 64 – פַּעְמִים שְׂלֵא יֵאמַר לְחֻכְם אֶת כֹּל פְּרִטֵי הַנְּדָר, וְחֻכְם מֵאֵי דְשָׂמַע
 65 מִיִּפְר – וְהַחֲכָם יִתִּיר לוֹ רַק אֶת מַה שְׂאֵמַר לוֹ וְלֹא אֶת הַנְּדָר כּוֹלוֹ,
 66 וְהוּא יִסְבּוֹר שְׁהַנְּדָר הוֹתֵר וְיַעֲבֹר עַל נְדָרוֹ, לְכַן עֵדִיף שְׂלֵא יִצְטַרַךְ
 67 לְפַרְט. רַב שְׂפָא אָמַר צְרִיךְ לְפַרְט מְשִׁים מִלְּתָא דְּאֵיפְסָרָא – פַּעְמִים
 68 שְׂאֵדָם נוֹדֵר כְּדִי לְהַמְנַע מִעֲבִירָה וְעַתָּה רּוֹצֵה לְהַתִּיר אֶת נְדָרוֹ כְּדִי
 69 לְעַבֹּר הַעֲבִירָה, וְאִם יִפְרֵת אֶת הַנְּדָר הַחֲכָם לֹא יִתִּיר לוֹ אוֹתוֹ.
 70 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה מִמְּשֻׁנָה עַל רַב נַחֲמָן: תְּנִין – שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה (בְּכוֹרֹת מֵה)
 71 כְּהֵן הַנִּישׁוּאִין נְשִׁים כְּעִבְרָה – הַאֲסוּרוֹת עַלֵּיו כְּגוֹן גְּרוּשָׁה אוֹ חְלוּצָה,
 72 פְּסוּל לְעַבּוּדָה בְּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ עַד שְׁיִדּוֹ הַנְּאָה – שִׂיאֲסוּר עַל עַצְמוֹ
 73 אֶת הַנְּאָה כְּדִי שִׁיגְרֹשָׁה שְׁהֵרִי אֲסוּר לוֹ לְבַא עֲלֵיהּ. וְהֵנִי עֲלָה –
 74 וְשֵׁנִי בְּבְרִיתָא בַּעֲנִין זֶה, הַכְּהֵן נִדְרָה מִמְּנָה הַנְּאָה וְעוֹבֵד – וּמִיד
 75 מוֹתֵר בַּעֲבוּדָה בְּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ אִפְּלוֹ קוֹדֵם שִׁיגְרֹשָׁה, אַחֲרָ כֵן יוֹרֵד
 76 מִהַעֲבוּדָה עַל הַמּוֹצֵב וּמְגַרְשָׁה אֶת הַאֲשֵׁה. וְאֵי אֲמַרְתָּ – וְאִם תֵּאמַר
 77 כְּדַעַת רַב נַחֲמָן שְׂאֵינוֹ צְרִיךְ לְפַרְט אֶת הַנְּדָר, לִיחֻשׁ – יֵשׁ לְחַשׁוֹשׁ
 78 דְּיִלְמָא אֲזִיל לְגַבִּי חֲכָם וְשָׂרִי לִיהַּ – שְׂמֵר יִלֵךְ לְחֻכְם וְיִבְקַשׁ מִמְּנָה
 79 לְהַתִּיר אֶת נְדָרוֹ שְׁנֵי שָׁמֵר וְאֲסַר אֶת הַנְּאָה אֲשֵׁתוֹ עַלֵּיו, וְלֹא יִסְפֵר
 80 לְחֻכְם שְׂהִיא אֲסוּרָה עַלֵּיו.

1 וְשְׂמָנִים – וְהַעֲרַכְנוּ אֶת שְׁוִיִּם שֶׁל חֲפְצֵים אֲלוֹ בְּהַמְּשָׁה מִנָּה שְׂאוֹתֵם
 2 צְרִיךְ לְנַכּוֹת מִסְכּוֹם הַכְּתוּבָה, לְכַשְׁתְּבֹא לְיִדְכֶם – לְבַבֵּל לְגַבּוֹת אֶת
 3 הַכְּתוּבָה הַנְּבֻזָה אֶת הַשְּׂאֵר. הֵרִי מוֹכַח שְׂגַם גְּרוּשָׁה מִדִּירִים וְלֹא רַק
 4 אֲלֵמְנָה.
 5 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא אָמַר רַב אֲשֵׁי הַמַּעֲשֵׂה הַהוּא שְׁהַקְּשִׁית מִמְּנָה לֹא
 6 עֲסַק בְּגְרוּשָׁה אֲלֵא בְּאֲלֵמְנָה, וְגַם יִכְמִין הוּהוּ – הַגֵּט שְׁקִיבֵלָה הִיָּה
 7 גֵּט שֶׁל יִבְם. שְׁבַעֲלָה שֶׁל זוֹ מַת בְּלִי בְּנִים, וְצְרִיכָה לְהַתִּיבָם לְאַחַד
 8 מֵאֲחֵיו. וְבֹא אַחַד מִן הָאֲחִים וְנָתַן לָהּ גֵּט וְעַל יְדֵי זֶה פִּסֵּל אוֹתָהּ
 9 מִלְּהַתִּיבָם. וְבֹאֵה הַאֲלֵמְנָה לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָה מִנְכָּסֵי בַעֲלָהּ, וְלִכֵּן
 10 נְדָרָה לִיּוֹרְשֵׁי בַעֲלָהּ שְׁכַל פִּירוֹת שְׁבַעֲעוֹלִים יֵיאַסְרוּ עֲלֵיהּ אִם קִיבֵלָה
 11 דְּבַר מַה עַבּוֹר כְּתוּבָתָה מִלְּבַד הַחֲפְצִים הָאֵל, וְכַתְּקַנְתָּ רַבִּין
 12 גְּמִלְיָאֵל. אֲבָל גְּרוּשָׁה יִכּוֹלָה לְהִשְׁבַּע וְאֵין מִדִּירִים אוֹתָהּ.
 13 שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה שְׁהַתְּקִין רַבִּין גְּמִלְיָאֵל הֵנְהוּן שְׁתֵּתָהּ הַאֲלֵמְנָה נוֹדְרָתָא כִּי
 14 לִיתוּמִים כֹּל מַה שִׁירְצוּ וְגוֹבָה כְּתוּבָתָהּ:
 15 הַגְּמָרָא דְנָה מַה הִדִּין אִם כְּבַר נִישָׁאת לְאַחֲרָ: אָמַר רַב הוֹנָא לֹא שְׁנֵי
 16 – לֹא שְׁנֵי בְּמִשְׁנָה שְׂאֲלֵמְנָה נוֹדְרָתָא כְּדִי לְגַבּוֹת אֶת כְּתוּבָתָה אֲלֵא
 17 בְּשֵׁלֵא נִיֶּסֶת עֵדִיין לְאַחֲרָ, אֲכַל נִיֶּסֶת לְאַחֲרָ, גוֹבָה כְּתוּבָתָה
 18 מִדִּיתוּמִים וְאֵין מְדִירִין אוֹתָהּ. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, וְהֵרִי בְּנִיֶּסֶת מֵאֵי
 19 מְעִיקָא דְּמִיִּפְר לָהּ כְּעַל – וְהֵרִי הַטַּעַם שְׂאֵם נִישָׁאת אֵין מִדִּירִים
 20 אוֹתָהּ, הוּא מְפַנֵּי שְׁהַבֵּעַל יִפְר לָהּ אֶת הַנְּדָר וְהִיא סוֹמְכַת עַל כֵּךְ,
 21 וְאֵין תּוֹעֵלֶת בְּהַדְרָתָהּ, אִם כֵּן כִּי לֹא נִיֶּסֶת נָמִי – גַּם אִם עֵדִיין לֹא
 22 נִישָׁאת לֹא תַּהֲסֵס לִידוֹר, שְׁהֵרִי לְכִי מְנַכְכָּא מִיִּפְר לָהּ כְּעַל –
 23 כְּשֵׁתִינְשָׁא יִפְר לָהּ הַבֵּעַל. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אֵין הַכְּעַל מִיִּפְר
 24 בְּקוֹדְמִין – הַבֵּעַל אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַפֵּר נִדְרִים שְׁהַאֲשֵׁה נְדָרָה קוֹדֵם
 25 הַנִּישׁוּאִין, וְלִכֵּן לֹא יוֹכֵל לְהַפֵּר מַה שְׁנֵי שָׁמֵר לִיתוּמִים עֲבָשֵׁי.
 26 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, גַּם כְּשֵׁעֵדִיין לֹא נִישָׁאת, וְנִיחֻשׁ – נַחֲשׁוּשׁ דְּלְמָא
 27 אֲזִילָה לְגַבִּי חֲכָם – שְׂמֵר אַחֲרֵי שְׁתִּדּוֹר תֵּלַךְ לְחֻכְם, וְשָׂרִי לָהּ – וְיִתִּיר
 28 לָהּ אֶת הַנְּדָר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא קְבָרָה – רַב הוֹנָא סוֹבֵר שְׁהַבֵּעַל
 29 לְחֻכְם שִׁתִּיר לוֹ אֶת נְדָרוֹ צְרִיךְ לְפַרְט לְפָנֵי הַחֲכָם אֶת הַנְּדָר – אֶת
 30 לְשׁוֹן הַנְּדָר וְאֶת הַסִּיבּוֹת שְׁהַבִּיאָתוֹ לְנְדוֹר. וְכַשְׁהַחֲכָם יִשְׁרִיעַ
 31 שְׁנֵי שָׁמֵר כְּדִי לְגַבּוֹת אֶת כְּתוּבָתָה מִדִּיתוּמִים, לֹא יִתִּיר לָהּ אֶת הַנְּדָר.
 32 רַב נַחֲמָן חוֹלֵק עַל רַב הוֹנָא: רַב נַחֲמָן אָמַר אֲפִילוּ אִם כְּבַר נִיֶּסֶת
 33 הַאֲלֵמְנָה וְבֹאֵה לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָהּ, מִדִּירִים אוֹתָהּ. שְׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא,
 34 וְהֵרִי אִם נִיֶּסֶת, וְדֵאֵי מִיִּפְר לָהּ כְּעַל וְזִמָּה יוֹעִיל הַנְּדָר. מִשִּׁיבָה
 35 הַגְּמָרָא, דְּמִדִּירִין לָהּ בְּרַבִּים – כּוֹנֵת רַב נַחֲמָן הִיתָה שְׁמִדִירִים
 36 אוֹתָהּ בְּפָנֵי עֶשְׂרֵה בְּנֵי אָדָם, וְהוּא סוֹבֵר שְׁנֵי שָׁמֵר שְׁהוֹדֵר בְּרַבִּים אֵין
 37 לוֹ הַפְּרָה.
 38 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַב הוֹנָא: מִיִּתִּיבֵי מִבְּרִיתָא שְׁשֵׁנִי, אִם
 39 הַאֲלֵמְנָה נִיֶּסֶת, גּוֹבָה כְּתוּבָתָהּ אִם נִדְרָה לִיתוּמִים, כַּתְּקַנְתָּ רַבִּין
 40 גְּמִלְיָאֵל. מֵאֵי לֹא – בְּפִשְׁטוֹת מִשְׁמַע שְׁכוֹנֵת הַבְּרִיתָא שְׁנִדְרָה

"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה שני פירושים:
 סיחנה מדעתו, וישחנה לאחרים. ופירש ה"צמח-צדק": לאחרים רק
 בגוף, אבל מאוחדים עמו, שמרגישים את עניינו
 היום יום כה סיון

52 עצמם שאמרו שזו חתימת ידם, אחרי שנטען שהיא מזויפת, אז גם
 53 שטר זה שלפנינו בִּשְׂרָה. וְאִם לֹא – שלא מצאו חתימה דומה,
 54 השטר פְּסוּל, שהרי הנתבע טוען שהוא מזויף. וְאָמַר רַבִּן גַּמְלִיאֵל
 55 תַּקְנָה גְּדוּלָה הִתְקִינוּ שִׁיחֵיו מְפָרְשִׁין שְׁמוֹתֵיהֶן בְּגִיטִין – בכל
 56 השטרות, ויודעים בית דין מי העד החותם ויקיימו את חתימתו.
 57 ותקנה זו היא מִפְּנֵי תִיקוּן הַעוֹלָם, כדי להקל על בני האדם לקיים
 58 את שטרותיהם.
 59 הגמרא מבארת האם יש דרכים נוספות לחתום בשטר: שואלת
 60 הגמרא שמדברי הברייתא נשמע שהתקנה היתה לפרש את שמות
 61 העדים, וְכִסְיָמָא לֹא – אבל סימן אחר שמייוחד לאותו עד אין זה
 62 מועיל, וְהָא רַב לֹא הִיָּה חוֹתֵם אֶת שְׁמוֹ אֲלֵא צִייר פְּרִיא – היה
 63 מצויר דג, וְרַבִּי הֵינְיָא צִייר הַרוֹתָא – ענף של דקל. רַב הִסְרָא כֹּתֵב
 64 אֶת הָאוֹת 'סָמָר' וְרַב הוֹשִׁיעָא כֹּתֵב אֶת הָאוֹת 'עִין', רַבָּה פַּר רַב
 65 הֵנְיָא צִייר מְכוּתָא – וילון של ספינה, ומוכח שאין צורך לפרש את
 66 שמות העדים בגט. מתרצת הגמרא, שְׂאֵנִי רַבָּנָן – שונה דינם של
 67 חכמים דְּבָקְרָאִין סִיגְיָהוּ – שאנשים בקיאים בסימניהם ויודעים
 68 על כל סימן מי החכם שעשאו. שואלת הגמרא מַעֲיָקְרָא כְּמָא
 69 אֲפָקְעִיהוּ – כיצד התפרסם הדבר מתחילה שזו חתימתם, הלא היו
 70 צריכים לפרש את שמותם בשטרות. עונה הגמרא בְּדִרְסָקִין – היו
 71 עושים סימנים אלו בכתבי שאלות ותשובות וכן בכתבי שאילת
 72 שלום, וכשהדבר התפרסם השתמשו בסימנים אלו גם בשטרות:
 73 שֵׁינּוּ בַּמְשָׁנָה, הֵלֵל הִתְקִין פְּרוֹסְבּוֹל וכו' מפני תיקון העולם: תַּנֵּן
 74 הָתָם בַּמִּסְכָּת שְׁבִיעִית (פ"י מ"א), חוב שהמלוה כתב עליו פְּרוֹסְבּוֹל,
 75 אֵינוֹ מְשַׁמֵּט בְּשִׁבְעִית, אלא יכול הוא לתובעו אף לאחר שעבר על
 76 החוב שנת השמיטה. וְהָ אָחֵד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהִתְקִין הֵלֵל תַּנֵּן שְׂרָאָה
 77 אֶת הָעֵם שֶׁנִּמְנְעוּ מִלְּהוֹלוֹת זֶה אֶת זֶה, מחשש שהחוב ישמט בשנה
 78 השביעית, וְעָבְרוּ עַל מַה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (דברים טו ט), 'הַשָּׂמֶר לָךְ מִן
 79 הַיְהוָה דְּבָרָה עִם לִבְכָד בְּלַעֲלֵל וכו', לאמר קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת
 80 הַשְּׁמִטָה וְרַעַה עֵינֶיךָ בְּאֶחָד הָאֵבָיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ יִקְרָא עֲלֶיךָ אֵל ה'
 81 וְהִיָּה בְּךָ חֵטָא/ עָמַד וְהִתְקִין פְּרוֹסְבּוֹל, כלומר שהמלוה ימסור את
 82 שטרות החוב שלו לבית דין שיתבעו את חובו, ויכתוב על כך
 83 שטר, וזהו הנקרא פרוסבול. וְזֶה הוּא גִּיטָא – הנוסח של שטר
 84 פְּרוֹסְבּוֹל, 'מוֹסְרֵי לְכֶם פְּלוּנִי (ופְלוּנִי) דִּינִין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, שְׂכַל
 85 חוֹב שֵׁישׁ לִי אֲצֵל פְּלוּנִי הַלּוּהָ שְׂאֵנְגִנּוּ כָּל זְמַן שְׂאֵרְצָה, וְהַדִּינִים
 86 הוֹתָמִים בְּשֵׁטֶר לְמַטָּה, כִּדִּי לֹאשֶׁר שֶׁאֵבָן נִמְסָרוּ לְהֵם הַשְּׁטֵרוֹת, או
 87 שְׁהָעִידִים חוֹתָמִים, וְזוּ עֵדוֹת שֶׁהוּא מִסֵּר אֶת הַשְּׁטֵרוֹת לְבֵית דִּין.
 88 מִקְשָׁה גִּמְרָא, וְיָמֵי אֵיבָא מִיָּד – האם יתכן כזה דבר, דְּמִדְּאֻרִייתָא
 89 מְשַׁמְטָא שְׁבִיעִית, והחוב כבר לא קיים, וְהִתְקִין הֵלֵל דְּלֹא מְשַׁמְטָא
 90 – ותיקן הֵלֵל שהחוב לא ישמט, ונמצא שהלל עוקר בתקנתו דבר
 91 מהתורה. מתרצת הגמרא, אָמַר אֲבִי, הֵלֵל תִּיקוּן פְּרוּבּוֹל בְּשִׁבְעִית
 92 בְּזִמְן הַזֶּה, וְרַבִּי הֵיא – והוא סובר כרבי ששימט כספים בזמן הזה
 93 נוהגת רק מדרבנן, ולכן יכול היה הֵלֵל לתקן פרובול.
 94 דְּתֵינְיָא, רַבִּי אִמְרֵי, נֹאמַר בַּתּוֹרָה (דברים טו ב), 'וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה
 95 שְׁמוֹת', בַּפְּסוּק מוֹחֵר פְּעֵמִים עֵינִין 'הַשְּׁמִטָּה', וְלִמְדוּ מִזֶּה, שֶׁבְּשִׁמְתִּי
 96 שְׁמוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אַחַת שְׁמִיטָת קִרְקַע, לֹאסוֹר עֲבוּדַת הַקִּרְקַע
 97 בְּשִׁבְעִית, וְאַחַת שְׁמִיטָת כֶּסֶפִּים, הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת אֶת
 98 הַחֻבוֹת. ונכתבו שתי השמיטות זה ליד זה, לְהַקְשִׁים וּלְלַמֵּד, בְּזִמְן
 99 שְׂאֵתָה מְשַׁמֵּט קִרְקַע, ונאסר בעבודת הקרקע מהתורה, בזמן זה
 100 אַתָּה גַם מְשַׁמֵּט כֶּסֶפִּים מִהַתּוֹרָה. אבל בְּזִמְן שְׂאֵי אַתָּה מְשַׁמֵּט קִרְקַע
 101 מִהַתּוֹרָה, כְּגוֹן אַחֲרֵי הַחֻרְבָן כִּשְׁבַר שְׁבַטְלָה קְדוּשַׁת הָאָרֶץ, אֵי
 102 אַתָּה מְשַׁמֵּט כֶּסֶפִּים, וּמִן הַתּוֹרָה הַחֻבוֹת אֵינִם נִשְׁמָטִים,

1 מתרצת הגמרא דְּמִדְּרִינָן לִיה – מדירים את הכהן כְּרַבִּים – בפני
 2 עשרה בני אדם. מִקְשָׁה גִּמְרָא, הֵינְיָא לְמָאן דְּאָמַר, נִדְרָ שְׁהוּדַר
 3 כְּרַבִּים אֵין לוֹ הַפְּרָה, ואין חשש שילך לחכם שיתיר לו הנדר, אֲלֵא
 4 לְמָאן דְּאָמַר הַסּוֹבֵר שֶׁנִּדְרָ שְׁהוּדַר בְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה, מָאֵי אֵיבָא
 5 לְמִימַר – כיצד תתישב המשנה, הלא הכהן ילך לחכם ויתיר לו
 6 את הנדר. מתרצת הגמרא, דְּמִדְּרִינָן לִיה – שמדירים אותו על דעת
 7 רַבִּים – בית דין אומרים לו אנו מדירים אותך הנאה מאשה זו על
 8 דעתינו, ונדר על דעת רבים אי אפשר להתיר בלי רשות מהרבים.
 9 ודין זה מוסכם לכולי עלמא, וכמו דְּאָמַר אֲמִימַר, תְּלַבְתָּא – הלכה
 10 היא שְׂאֵפִילּוּ לְמָאן דְּאָמַר נִדְרָ שְׁהוּדַר כְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה, אבל נדר
 11 עַל דַּעַת רַבִּים אֵין לוֹ הַפְּרָה. וְהֵינִי מִיָּלִי – וזה דווקא כשרוצה להתיר
 12 את הנדר לְצוֹרֵךְ דְּבַר הַיְהוּדָה אֲבָל לְצוֹרֵךְ דְּבַר מַצְוָה גַם נדר על
 13 דעת רבים יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה. כִּי הֵוָּא – כמו המעשה באותו מקרה
 14 דְּרָדְרָן – מלמד תינוקות דְּאֲדָרְיָה – הדירו רַב אֶהָא עַל דַּעַת רַבִּים
 15 שלא ילמד עוד תינוקות, מפני דְּקוּהָ פִּשְׁעֵי בִּינוּקִין – שהיה מכה את
 16 התינוקות יותר מדאי. וְאֶהָדְרִיָּה – והחזירו רַבִּינָא לאחר שהתיר
 17 את נדרו, דְּלֹא אִישְׁתַּכַּח – כיון שלא מצאו מלמד אחר דְּרָדְיִין
 18 בְּקוּתִיָּה – שדייק כמותו בלימוד התינוקות:
 19 שֵׁינּוּ בַּמְשָׁנָה, וְהָעִידִים חוֹתָמִין עַל הַגֵּט מִפְּנֵי תִיקוּן הַעוֹלָם –
 20 לתועלת בני אדם ותקנתם:
 21 מִקְשָׁה גִּמְרָא, אֵיךְ הַמְשָׁנָה אוֹמַרַת שֶׁרַבֵּן גַּמְלִיאֵל תִּיקוּן שֶׁהַעֲדִים
 22 יִחְתְּמוּ עַל הַגֵּט מִפְּנֵי תִיקוּן הַעוֹלָם, הֵלֵל דְּאֻרִייתָא הוּא – דין זה
 23 הוא מהתורה, דְּכָתִיב בַּפְּסוּק (ירמיה לב טז) שְׁעוּסָק בְּכַתִּיבַת שֵׁטֶר
 24 קְנִיית קִרְקַע, 'וְכָתוּב בְּפֶסֶק וְהוֹתוֹם', יִרְמִיָּה מִנְבֵּא בִּשְׁם ד' שֶׁאֵף
 25 שֶׁנִּגְזְרָה עַל עַם יִשְׂרָאֵל גְּלוּת בָּבֶל, הֵם עֲתִידִים לָשׁוּב לְאֶרֶץ
 26 יִשְׂרָאֵל וְלִקְנוֹת בַּה שְׁדוֹת, לְכַתּוּב שֵׁטֶר עַל כֶּךָ וְלֹהַחֲתִים בּו עֲדִים.
 27 וּמִשָּׁם נִלְמַד שֶׁכָּל שֵׁטֶר אֲפִילוֹ גֵּט, מִקְבֵּל אֶת תּוֹקְפוֹ בְּחֻתִימַת
 28 הַעֲדִים. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּה לֹא צִירָא – לא תיקן רבן
 29 גַּמְלִיאֵל תַּקְנָה זוֹ אֲלֵא לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֲרֵי מְסִירָה פְּרִתִּי –
 30 הַעֲדִים שְׂרוּאִים אֶת מְסִירַת הַגֵּט מִיַּד הַבַּעַל לִיד הָאִשָּׁה הֵם
 31 הַנּוֹתָמִים תּוֹקֵף לְגַט שִׁיחוּל, ויכרת את הקשר בין הבעל לאשה.
 32 וְתִיקְנֵי רַבָּנָן עֲרֵי הַתִּימָה – שהעדים יחתמו על הגט מִפְּנֵי תִיקוּן
 33 הַעוֹלָם. וְהַתּוֹעֵלַת לְבַנֵּי אָדָם בְּחֻתִימַת עֲדִים מִשּׁוּם, דְּוָמְנִין –
 34 שֶׁפְּעֻמִּים קוֹרָה שְׁכֹאשֶׁר הָאִשָּׁה בָּאָה עִם הַגֵּט לְבֵית דִּין לְהַנְשֵׂא,
 35 דְּמִיָּתִי פְּהָדִי – שעדי המסירה כבר מתו אי נִפְי וְיִמְנִין דְּאֻלִּי – וכן
 36 פְּעֻמִּים שְׁעֵדִי הַמְסִירָה הִלְכוּ לְמִדְּרֵינָא הָיִם, ואין מי שיעיד שהגט
 37 נִמְסַר לִידָה מִהַבַּעַל. לְכֵן תַּקְנּוּ שְׁעֵדִים יִחְתְּמוּ בְּגֵט וְזוּ עֵדוֹת שֶׁהִגֵּט
 38 נִמְסַר לִיד הָאִשָּׁה.
 39 הַגְּמָרָא מְבִיאָה תִירוּץ נוֹסֵף שֶׁתַּקְנַת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל גַּם לְרַבִּי מֵאִיר. רַב
 40 יוֹסֵף אָמַר אֲפִילוֹ תִימָא – אפשר לומר שתקנת רבן גמליאל נתקנה
 41 אֲפִילוֹ לְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שְׁעֵדִי הַחֲתִימָה כְּרַתִּי, וְחֻתִימַת הַעֲדִים
 42 בְּגֵט הִיא מִהַתּוֹרָה. אֲלֵא שְׁקוּדָם הַתַּקְנָה הִיוּ הַעֲדִים חוֹתָמִים בְּגֵט
 43 בְּלֹא לְכַתּוּב אֶת שְׁמוֹ, אֲלֵא 'אֵנִי פְלוּנִי חֲתָמְתִי עַד'. וְהִתְקִינוּ שִׁיחֵיו
 44 עֲדִים מְפָרְשִׁין שְׁמוֹתֵיהֶן בְּגִיטִין, וְהַעֲדוּ חוֹתֵם 'אֵנִי רֵאוּבֵן חֲתָמְתִי עַד',
 45 מִפְּנֵי תִיקוּן הַעוֹלָם – לתועלת ותקנת בני אדם. וְהַתּוֹעֵלַת שֶׁבִּדְבַר
 46 מְבוֹאֵרַת בְּבִרְיָתָא, כְּרַתִּינָא, בְּרֵאשׁוֹנָה – קודם תַּקְנַת רַבֵּן גַּמְלִיאֵל
 47 הָיָה הַעֲדָה כּוֹתֵב אֵנִי פְלוּנִי הַתְּמִיתִי עַד. וְאִם הַנְּתַבַּע הִיָּה טוֹעֵן
 48 שֶׁהַשֵּׁטֶר מְזוּיָף וְרָצוּ לְקַיֵּם אֶת חֻתִימַת הַעֲדִים, לֹא הִיָּתָה אֲפִשְׁרוּת
 49 לְהוֹמִין אֶת הַעֲדָה לְבֵית דִּין כִּדִּי לוֹוֵדָא שׁוּהָ כְּתַב יָדוֹ, שֶׁהָרִי לֹא
 50 יוֹדְעִים מִי הוּא. וְלִכֵּן אֵם בֵּית דִּין מְצָאוּ כְּתַב יָדוֹ יוֹצֵא מִמְּקוֹם אַחַר
 51 – שטר אחר עם חתימה דומה שהתקיימה בבית דין על ידי העדים

1 **אמר** אממר הלבטא אפילו למאן דאמר בו - במכות (טו,א) ג'סין רוב ספרים: אמר
2 אממור: הלבטא, נדר שהודר ברבים - יש לו הפרה, על דעת רבים - אין לו
3 הפרה. ולפי גירסא זו משמע דכן הלכה, דנדר שהודר ברבים - יש לו הפרה. ולמאי דרס
4 נמי אפילו למאן דאמר בו, שלא בא לפסוק בהודר ברבים - מכל מקום, מדפסק בעל
5 דעת רבים דאין לו הפרה - מכלל שסובר דברבים
6 יש לו הפרה. דאי אין לו - כל שכן על דעת
7 רבים, ומה הוצרך לפסוק הלבטא בעל דעת רבים,
8 כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה? ושלא בלשון
9 פסק היה לו לומר: אפילו למאן דאמר ברבים יש
10 לו הפרה בו, אף על גב דקאמר לעיל דמדריגין
11 ליה ברבים אפילו דרב נחמן, דקימא לן כוותיה
12 בדני, ולענין דינא איתשיל לענין פרעון כותבה
13 - הא פריך בתר הכי: הניחא למאן דאמר. ואיכא
14 למימר דאירב נחמן נמי קאי. ודמארייה רב אחא
15 נמי להווא מקרי דרדקי על דעת רבים - משמע
16 דקסבר דברבים יש לו הפרה. ורב יוסף דאמר
17 ב"ערי פסחים" (פסחים ק"א) אדור ברבים דלא
18 איתשי שיכרא - משמע דקסבר דברבים אין לו
19 הפרה - לא קימא לן הכי.
20 **אבל** לבסוד מצוה יש לו הפרה - אומר רבינו תם:
21 מדבר מסתמא נידא לוח לרבים, משום
22 מצוה. ועוד אומר רבינו תם: "דעל דעת" - היינו
23 כשאמר "על דעת פלוני ופלוני", אפילו שלא
24 בפניהם, אבל "על דעת רבים" סתם - לאו כלום
25 הוא. ועל דעת יחיד, אף על פי שפרט על דעתו
26 - יכיל חכם להחיר. ושיך לעיל לדב במשנה
27 **והעדים** חותמין על הגז בו - רבינו תם מחזק
28 מספרי ויו"מ מהעדים". ושמו משום דהוה משמע
29 דרבן גמליאל תיקו, ובגמרא אמר רבן גמליאל:
30 תקנה גדולה התקית - משמע דמקורם נתקנה.
31 **מי** איכא מידי דמאורייתא משמט שביעית
32 ותיקו הלל דלא משמט - והשתא לא בעי רבא
33 לשנוי אהך קושיא דהפקר בית דין היה הפקר,
34 כדמשי בתר הכי. משום דקשיא ליה, דלא היה
35 לו להלל לעקור שביעית שהיא דאורייתא. ואף
36 על גב דדרשינן בספרי "ואשר יהיה לך את
37 אחיך, תשטמ דרך" (דברים טו) - ולא של אחיך
38 בדרך, מכאן אמרו: המלוח חמירו על המשכן,
39 הדמוס שטרותיו לבית דין - אין משמטיק, מכל
40 מקום לא היה לו לעשות תקנה ללמד לעשות
41 כן, שביטל בכך השמטת כספים שצותה תורה.
42 ובקונטרס פירש דרבא קאי נמי לשנוי פרשאי
43 דהבא, ודרש דספרי עיקרא אמלוח על מושבא
44 דמוס שטרותיו הי מטעם דהפקר בית דין היה
45 הפקר, אלא דאקרא קסמין לה. **בזמן** שאתה
46 משמט בו - פירש בקונטרס: דהשמטת קרקע
47 לא נהגא בבית שני, כדאמרינן בירושלמי בפרקי:
48 מנין שאין שמיטה נהגת אלא בזמן שהיובל
49 נהג - שנאמר "וזה דבר השמיטה שמוט" -
50 אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית בו,
51 ובבית שני, הואיל ולא נהג יובל, שלא היו כל
52 יושביה עליה - לא נהגא שמיטה מדאורייתא.
53 הא דאמרינן בערבין (לב.ב) מנו ויבולת לקרש
54 שמיטין - היינו מדרבנן. וקשה לרבינו תם: דהיה
55 דף דהבא, והתם לא שיק כלל לאתויי אלא היה דירושלמי? ונראה לרבינו תם: דהשמטת קרקע דהבא והתם לא איירי בחרישה חרישה, אלא בשדות החזרות לבעלים ביובל.
56 והשמטת קרקע קרי ליובל, ולשביעית - השמטת כספים, דשמיטה משמטת כספים ולא יובל, כדאמרינן בהדיא בפרשת "ראה אנכי" וירש לה מ"דבר השמיטה שמוט", הכי
57 קאמר: בזמן שאתה משמט יובל - אתה משמט שביעית, כי היא דירושלמי. ואומר רבינו תם: דבבית שני נהג יובל, דאמרינן בפרק "ארבעה מחוסרי פרה" (ברית יא), הכי
58 "ואשמים איל צאן על אשמתם" - מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו. ושפחה דרופה היינו חצה שפחה חרופה בת חרין הנאורסת לעבד עברי, ועבד עברי אינו נהג אלא בזמן
59 שהיובל נהג, כדאמר בסוף פרק "המקדיש שדה" (ערכין כ"ט,א), ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון, כדאשכחן בסוף פרק קמא דהוריות (ו,א)
60 שהביאו על עבודה זרה שעבדו בימי צדקיהו - דבעבודה זרה אשכחן דנחשו, אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנחשו. ועוד: דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני, כדתנן
61 במסכת ערכין (לא.ב) ומייהי לה לקמן ב"מ שאחז" (ע"ב), בראשונה היה נטמן, התקינו בו, ואמרינן נמי בסוף "המקדיש שדה" (ערכין כ"ט,א) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא
62 בזמן שיוכל נהג. ולא תיקון הלל פרטובל לדורו, שהיה היה בזמן הבית, והדלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה (שבת טו,א), אלא לאחר חורבן,
63 דהוה

1 על דעת רבים - כך יאמרו לו: הרי אנו מדירין אותך על דעתנו. והני מילי - דאין לו
2 הפרה. לדבר הרשות - שאין צריכים להפרתו לצורך דבר מצוה. דארייה - שלא ילמד
3 עוד תעוקות. דהוה פשע בניקו - חובטן יותר מראי. לרבי אלעזר דאמר - בפרק בתרא
4 (גיטין פ"א.) עדי מסירה כרתה. דקתני, רבי אלעזר אומר: אפילו אין עליו עדים אלא
5 שנתן לה בפני עדים - כשר, והאי קרא עצה
6 טובה קא משמע לך. מפני תיקון העולם -
7 דלמא מייתי עדי מסירה, ומערער בעל לומר:
8 לא גירשתיה. מפרשי שמויתין - ראובן או
9 שמעון, מעיקרא לא היו חותמים אלא: אני פלוני
10 חתמתי עד, ולא היה נוקב שמו. כדתנא בו"אם
11 היה כתב ידו יוצא מפקום אחר כשר - דמתוך
12 שלא היה מפרש שמו - לא היו יודעין לבקש
13 עדים מכירים ויודעים שיעידו על כתב ידו, והו
14 צריכין לחזר אחר שטרות אחרים שחתמתם
15 דומה לזו, ותקיימו בבית דין על ידי העדאת
16 החתומים עצמן, כדקימא לן בכבוותב (כ.א.)
17 אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו
18 ערער והחזוק בבית דין. מפני תיקון העולם -
19 שדאמר שיתפרשו שמתם - יחזרו אחר
20 יודעיהם ומכריהם העדיד על כתב ידם. ציר
21 בורא - ולא היה חותם שמו. חרואת = ענף של
22 דקל. מבורא = וילון סביבה. מעיקרא כמאי
23 אפקעינהו - במה הדיעו לבריות שאלה
24 חותמיהן? בשטרות ליכא למימר מעיקרא -
25 דהא אמרת "התקינו", בדיסקין - שטרי שאלות
26 ותשובות, ושלומות. אינו משפט - מאחר
27 שכתב פרטובל אינו משמט חובו בשביעית,
28 מוסרי לבם - את שטרותיו, שאתם הדיו
29 נוגשים ואני לא אגוש. ולקמן מוקי דיש כח בידם
30 לסיק תקנה. וממנו של זה ולין לזה, במקום שיש
31 חייב ונתקנה. והתקין הלל - דלא תשטמו, ועקר
32 דבר מן התורה. כשביעית בזמן הזה - והלל
33 כרבי סבירא ליה, דאמר: שביעית להשמטת
34 מלה בזמן הזה דרבנן הוא. ואף על גב דהלל
35 בבית שני היה - סבירא ליה לאביי דבבית שני,
36 הואיל ולא היה יובל נהג - לא נהגו שמיטין
37 מדאורייתא. ודאמרינן בערבין (לב.א) מנו
38 ויבולת לקרש שמיטין - מדרבנן קאמר.
39 ומצאתי בתלמודי רבינו יצחק הלוי שכתב
40 במסכת גיטין בירושלמי: מנין שאין השמיטה
41 נהגת אלא בזמן שיוכל נהג - שנאמר "וזה
42 דבר השמיטה שמוט" - אחת שמיטת יובל
43 ואחת שמיטה שביעית, אבל בתורת כותנים
44 ראייה דשביעית נהג בזמן שאין יובל נהג,
45 ואומר אני שהוא מחלוקת. בזמן שאי אתה
46 משמט קרקע - כגון עכשיו, שבטלה קדשת
47 הארץ. אי אתה משמט כספים - ואף על פי
48 שהשמטת כספים חובה הגוף היא, אינה תלויה
49 בארץ - לפינן בודקשא דלא נהגא
50 ואמור
51 **הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע**
52 **- אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים;**
53 **ותקינו**
54 לו להביא היא דירושלמי. ואפילו נאמר דסמין אהיא, הך דהבא מייתי משום כספים - אכתי קשה בריש מועד קטן (כ"ב) דפריך: חרישה חרישה שביעית מי שרי ומייתי
55 הך דהבא, והתם לא שיק כלל לאתויי אלא היה דירושלמי? ונראה לרבינו תם: דהשמטת קרקע דהבא והתם לא איירי בחרישה חרישה, אלא בשדות החזרות לבעלים ביובל.
56 והשמטת קרקע קרי ליובל, ולשביעית - השמטת כספים, דשמיטה משמטת כספים ולא יובל, כדאמרינן בהדיא בפרשת "ראה אנכי" וירש לה מ"דבר השמיטה שמוט", הכי
57 קאמר: בזמן שאתה משמט יובל - אתה משמט שביעית, כי היא דירושלמי. ואומר רבינו תם: דבבית שני נהג יובל, דאמרינן בפרק "ארבעה מחוסרי פרה" (ברית יא), הכי
58 "ואשמים איל צאן על אשמתם" - מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו. ושפחה דרופה היינו חצה שפחה חרופה בת חרין הנאורסת לעבד עברי, ועבד עברי אינו נהג אלא בזמן
59 שהיובל נהג, כדאמר בסוף פרק "המקדיש שדה" (ערכין כ"ט,א), ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון, כדאשכחן בסוף פרק קמא דהוריות (ו,א)
60 שהביאו על עבודה זרה שעבדו בימי צדקיהו - דבעבודה זרה אשכחן דנחשו, אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנחשו. ועוד: דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני, כדתנן
61 במסכת ערכין (לא.ב) ומייהי לה לקמן ב"מ שאחז" (ע"ב), בראשונה היה נטמן, התקינו בו, ואמרינן נמי בסוף "המקדיש שדה" (ערכין כ"ט,א) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא
62 בזמן שיוכל נהג. ולא תיקון הלל פרטובל לדורו, שהיה היה בזמן הבית, והדלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה (שבת טו,א), אלא לאחר חורבן,
63 דהוה

תוספות

1 דהו ידעי דחרוב ביתא, כדאמרין בניור בפרק "בית שמאי" (ל.ב.ב). והא דבעי בסמוך: לדריה
 2 תקין - לאו לדריה ממש, אלא לדור הסמוך אחר חורבן, אי נמי: הדיא בעיא - אליבא דרבא,
 3 דמשני הפקר בית דין היה הפקר. והא דאמר בסוף ערכין (ל.ב.ב) מנו ויבולת לקדש שמישין
 4 דמשמע דיובל לא נהג - היינו למאי דסלקא דעתך היתם מעיקר דעתך דלא חזרו עשרת
 5 השבטים שגלו, ולא היה גבולות בכל אלא שני
 6 שבטים, וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה
 7 עליה. אבל במסקנא דאמרין דימיהו החזירן
 8 ויחשיבו מלך עליהון - נמצאו דהיו שם משנים
 9 עשר שבטים, ואף על גב שלא עלו כולם - חשיב
 10 כל יושביה, ומיהו קשה: דיל קרי בי רוב אבא,
 11 דבעורא מני לכל שנים עשר שבטים.
 12 ותקון רבנן דתשטמ זכר לשביעית - והא דלא
 13 תקון נמי יובל זכר ליובל - משום דאין
 14 רוב צבור יוכלין לעמוד בה, ליאסר בעבדות קרקע
 15 לעשר שנים רצופות.
 16 **אלא** אם כן גדול הימנו כו' - ואם תאמר: היכי
 17 דמי? אי דפשט ברוב ישראל - אפילו גדול
 18 הימנו אין יכול לבטל, כדאמרין בפרק "אין
 19 ממעידין" (עבודה זרה ל.א.) גבי שמונה עשר דבר,
 20 שאפילו יבא אליהו ובית דינו - אין שומעין לו.
 21 ואי דלא פשט ברוב ישראל - אפילו קטן יוכל
 22 לבטל, כדאמרין גמי היתם גבי שמו, דרבי יהודה
 23 הנשיא ובית דינו נמנו עליו התיירוהו, משום דלא
 24 פשט איסורו ברוב ישראל ויש לומר: הוא קאמר
 25 היתם, וסמכו רבותיהו על דברי רבן שמעון בן
 26 גמליאל, ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו
 27 ארובים וכן גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן
 28 רובם הצבור יכולים לעמוד בה - משמע משום
 29 הזהו חרתי היה להם כח להתירו, דלא פשט, וגם
 30 לא היו יכולים לעמוד בה, אבל הבא - או פשט
 31 לא היו יכולים לעמוד, או היו יכולים לעמוד ולא
 32 פשט, ואין משמע כן בירושלמי בפרק קמא דשבט,
 33 דאמר היתם: ???רבינו? יוחנן בעי: ולא כן תנינן
 34 שאין בית דין יכולין לבטל דברי דין חברו
 35 אלא אם כן גדול הימנו בהכמה ובכנין, רבי
 36 יהודה הנשיא ובית דינו מתירין מה שאסר דינאל
 37 וכו' וכו' וכו' רבי יוחנן כדכתיב, דאמר רבי יוחנן
 38 בשם רבי אלעזר בר צדוק: מקובלני שכל גזירה
 39 שביט דין גזרין על הצבור ולא קיבלו רוב צבור
 40 עליהון - אינה גזירה, וברקא ומצאו בגזירתו של
 41 שמו, ולא קבלו רוב צבור עליהון, אלמא משמע
 42 דבאי טעמא לחדיה סגי, ועוד, דבריש מגילה
 43 (ד.ב.א. פירי: דא) דרב אילעלע לטולפוש, דאמר: דרב אילעלע כדכתיב הגדולה
 44 ארבעה עשר וחמשה עשר הוא דתקון - אתו רבנן
 45 ועקרו תקנתא דתקינו אנשי כנסת הגדולה: היתן
 46 אין בית דין כו', היתם סתמא פשט, ויכולין
 47 לעמוד! ויש לומר: דרודא בשמונה עשר דבר
 48 אלמא גזירי לא יוכל לבטל, כדאשכחן בירושלמי:
 49 מפני שמעור להם בנפשיותיהם, כדאיתא היתם
 50 דתלמידי בית שמאי היו הורגין בתלמידי בית
 51 הלל, ובכל דבר - גדול יכול לבטל, חזן משמונה
 52 עשר דבר, והדיא דלא פשט, כגון שמו, אף על גב
 53 דעמדו עליהון בנפשיותיהו - אפילו קטן יוכל
 54 להתירו, דאמר רבן שמעון רבותיהו אתא דאין
 55 גזרין גזירה על הצבור - לא מייתי ההוא טעמא
 56 אלא משום דלא תימא: הואיל והראשונים נמנו
 57 עליו לאסרו, למה נמנה הוא עליו להתירו? אורבא, היה לו להמנות לאסור, דאשכחן בכמה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיבלו מנייהו, ובתראי גזרו וקיבלו מנייהו, בפרק קמא דשבט (יד.ב.)
 58 ובפרק קמא דחולין (ו.א.), להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור - משום דהוא דאין רוב צבור יוכלין לעמוד בו, ומיהו, דברר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא במקום אחד
 59 דוקא, כדאיתא בפרק "כל הבשר" (חולין ק"א), דרב אילעלע לטולפוש, דאמר: בקעה מצא גזר בו גזר, ואסר ליהו כחל, וכן כל הנך דפרק "תולין" (שבת קל"א), שיהיה ליה בני בכשר ואסר
 60 להם לפי שאינן בני תורה - גדול יכול להתירו, ולא קטן, **דאלימי** לאפקועי ממנוא - רבינו תם כתב פרוסבול, כי היה אומר דלא בעינן אלא בית דין חשוב שבדור, ואשכחן נמי (גיטין ל.א.)
 61 שהיו מקליין רבנן דבי רב אשי דמסרי מיליהו אהרדי. תנן במסכת שביעית (פרק עשירי משנה ה'): פרוסבול המוקדם כשר ומאדאר פסול, ומפרש בירושלמי: משום דפרוסבול אינו מועיל מה
 62 שגלוהו אחר תחיבת פרוסבול, אלא למה שגלוהו קודם זמן הכתוב בפרוסבול, ולכן מאדאר פסול - דמריחא שלא כדון כל מה שגלוהו אחר תחיבת פרוסבול עד זמן ההתבון בו. **דכתיב** נתן
 63 "ואוהבוו פצאת השמש בגבורתו". מאי פרוסבול? אמר רב חסדא: פרום בולוי ובטוי;

1 ואמרו רבנן דתשטמ - בזמן הזה, זכר לשביעית - שלא תשתבח תורת שביעית, ומי
 2 איכא מוירי דמדאורייתא לא משטמא שביעית - בזמן הזה, כרבי, ואמרו רבנן דתשטמ
 3 - ונמצא הלוה גולן על פיהם, שב ואל תעשה - והלוה הזה שב וטבל, ואינו עושה
 4 המצוה לפרוע את חובו, ולא עקר ליה הדין, וכי האי גונא - מותר לעקור דבר מן
 5 הדין, כגון שופר לולב ולעקר ודמיון ביבמות
 6 ב"חאשה רבד" (ז.א.), דלא עקירה בידים היא,
 7 רבא אמר - לעולם, בין לרבנן דפליגי אדריבי
 8 ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה
 9 דאורייתא, ותקין הלל דלא תשטמ, בין לרבי
 10 דאמר לאו דאורייתא, ואמרו רבנן דתשטמ -
 11 שלא תיקש דבר, דברבר שבממון אין כאן עקירת
 12 דבר מן התורה במקום סייג וגדו, והפקר בית
 13 דין בממון היה הפקר, יורם כל רבושי - באנשי
 14 כנסת הגדולה כתיב, מה ענין ראשים אצל אבות
 15 - הזה ליה למכתב, וראשי המטות, כל מה
 16 שירצו - מחלק נכסיו על פיו, לבטוליה -
 17 להחשיב בית דין - אי אבשור דרי, שלא יהו
 18 מונעין מלהלוות - לבטל את תקנת הלל,
 19 שאפילו כתב פרוסבול ישמש, לא כתיבין
 20 פרוסבול - דלא אלים לאפקועי ממנוא, אלא בי
 21 דינא דסבורא - רב, כי דינא דנהדרעא -
 22 שמואל, דכי אמרי שמואל לך מילתא, וכי
 23 איתשיל חך שאלתא - בני מדרשא הוה, בי
 24 דינא דרב אמר ורב אסי, והיינו דמשני דלמא כי
 25 תקון הלל נמי לדרי עלמא - לא תקון אלא כגון
 26 בי דינא דרב אמר ורב אסי, עולבני דייני הוא
 27 ללקמן מפרש לשון חוצפא, שונטלסן ממון
 28 שלא כדון בחוקה, אם איישר חיל - אם אחזיק
 29 כת, אבטליני - אלמא: לאו לדרי עלמא תקון,
 30 דאם כן היכי מצי שמואל למימר אבטליניה?
 31 אימא ביה מילתא - אושיב בית דין, ואתקון
 32 דסתם מלוין יהו כמותרין שטרותיהו לבית דין,
 33 ואף על גב דלא כתב - נידח כמו שכתב, לישנא
 34 דניחוחא - לא עשאוהו אלא לנחת הדיינים,
 35 שלא יטריחו להגבות מלותיהם לפני שביעית,
 36 שלא תבא שביעית ותשמיטיה, הלכך, אי איישר
 37 חיל - אבטליניה, עלובה - חוצפה, שויתנא
 38 בקרב חופתה - בעוד שכניה ישראל בסני
 39 עשו את העגל, שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר
 40 הקמת המשכן בשנה שניה, כדכתיב "ויהי בשנה
 41 השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל
 42 למסיעיה ממדבר סיני" (מגדה ז'), מאי קרא -
 43 דכתיב עליהם כלה מבורח בחופתה, אבטליני
 44 בחופתה, נידו נתן ריחו - בושמי עוב ריחו
 45 הטוב, כמו "ולא נתן סיחון את ישראל" וגו' (שם)
 46 (כא), עדיין חביבותא הוא נבן - אף על פי
 47 שהוכיח לקוליהו לא הוכיח אלא במראית
 48 חבה, דלא כתיב הסריח, הגלעלים - גרסין,
 49 אותן שנעלבים בעוד אחריהם, ואין עולבים - את
 50 אחריהם, עושיין - מצות מאהבת המקום, ולא
 51 לישול שכר ולא מיראת פורענות, פרו - תקנה,
 52 בולוי

וְתִקְּנוּ רַבְּנָן דְּתַשְׁמַט, זְכַר לְשִׁבְעִית, רָאָה הֲלָל
 שְׂמִינְעוּ הָעָם מִלְּהִלוּת יְהוָה אֵת זֶה, עָמַד וְהִתְקַן
 פְּרוֹסְבֹּל, וּמִי אִיכָּא מִיּוֹדֵי דְּמִדְּאוּרֵייתָא לֹא מִשְׁמַמְא
 שְׁבִיעִית, וְתִקְּנוּ רַבְּנָן דְּתַשְׁמַט? אִמַּר אַבְי: שֵׁב וְאֵל
 תַּעֲשֶׂה הוּא, רַבָּא אָמַר: הִפְקַר בֵּית דִּין הִיָּה הִפְקַר,
 דְּאִמַּר רַבִּי יִצְחָק: מַנְּוֹן שֶׁהִפְקַר בֵּית דִּין הִיָּה הִפְקַר?
 שְׂמַמְרָא: "וְכֵל אֲשֶׁר לֹא יִבֹּא לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים פְּעֻצַת
 הַשָּׂרִיס וְהַקֵּינִים יִתְרַם כֹּל רְכוּשׁוֹ" וְהוּא יִבְדֵּל מִקְּהַל
 הַגּוֹלָה". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מִתְּכַא: "אֵלֶּה הַתְּהִלּוֹת
 אֲשֶׁר נִחְלוּ אֱלֹהֵינוּ הַכְּהֵן וְיִהְיֶשֶׁע בֶּן נֹון וְרֵאשִׁי הָאֲבוֹת"
 וְגו', וְכִי מָה עָנִין רֵאשִׁים אֲצֵל אֲבוֹת? לֹמַר לָךְ, מָה
 אֲבוֹת מְנַחֲלִין אֶת בְּנֵיהֶם כֹּל מָה שְׂרִיצוּ, אִף רֵאשִׁים
 מְנַחֲלִין הָעָם כֹּל מָה שְׂרִיצוּ. אִיבְעִיא לְהוּ: פִּי הַתְּקַן
 הֲלָל פְּרוֹסְבֹּל, לְדַרְיָה הוּא דְּתַקַּן, אוּ דְלִמָּא לְדַרְי
 עֲלִמָּא נְמִי תַקְּוּ? - לְמָאי נִפְקָא מִיָּהָ? - לְבַטְלוּיָה; אִי
 אֲמַרְתָּ לְדַרְיָה הוּא דְּתַקַּן - מְבַטְלִינָן לִיה, אֲלָא אִי
 אֲמַרְתָּ לְדַרְי עֲלִמָּא נְמִי תַקְּוּ - הָא אִין בֵּית דִּין יִכּוֹל
 לְבַטֵּל דְּכַרִּי בֵּית דִּין חִבְרוּ אֲלָא אִם כֵּן גְּדוֹל הַיָּמִינוּ
 בְּחֻקְמָה וּבְמִנְוֹן, מָאי? תָּא שְׂמַע, דְּאִמַּר שְׂמוּאֵל: לֹא
 כְּתִיבִין פְּרוֹסְבֹּל אֲלָא אִי בְּבִי דִינָא דְּסוֹרָא אִי בְּבִי
 דִינָא דְּנִתְרַדְּעָא; וְאִי סִלְקָא דְּעֵתָךְ לְדַרְי עֲלִמָּא נְמִי
 תַקְּוּ, בִּישְׂאָר בִּי דִינָא נְמִי לְכַתְּבִין! - דְּלִמָּא פִּי תַקְּוּ
 הֲלָל לְדַרְי עֲלִמָּא - כֵּנְוֹן בִּי דִינָא דִּידֵיה, וְכַרְבִּי אִמִּי וְרַב
 אִסִּי, דְּאֵלִימִי לְאִפְקוּעֵי מִמּוֹנָא, אֲבָל לְכוּלֵי עֲלִמָּא לֹא.
 תָּא שְׂמַע, דְּאִמַּר שְׂמוּאֵל: הָא פְּרוֹסְבֹּלָא - עוֹלְבָנָא
 דְּרִינֵי הוּא, אִי אִישֵׁר חִיל אֲבַטְלִינֵיה. - אֲבַטְלִינֵיה?
 וְהָא אִין בֵּית דִּין יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּכַרִּי בֵּית דִּין חִבְרוּ אֲלָא
 אִם כֵּן גְּדוֹל הַיָּמִינוּ בְּחֻקְמָה וּבְמִנְוֹן! - הִכִּי קָאָמַר: אִם
 אִישֵׁר חִיל יוֹתֵר מִהֲלָל - אֲבַטְלִינֵיה. וְרַב נַחְמָן אָמַר:
 אֲבַטְלִינֵיה. - אֲבַטְלִינֵיה? הָא מִקְּיָיִם וְקָא! - הִכִּי קָאָמַר:
 אִימָא בִּיה מִיִּלְתָּא, דָּאָף עַל גַּב דְּלָא פְּתוּב כְּתוּב
 דְּמִי. אִיבְעִיא לְהוּ: הָאִי עוֹלְבָנָא, לִישְׁנָא דְּחוֹצְפָא הוּא
 אוּ לִישְׁנָא דְּנִיחּוּתָא הוּא? תָּא שְׂמַע, דְּאִמַּר עוֹלָא:
 עוֹלְבָנָא פְּלָה שְׂוִינְתָּה בְּקַרְב חוֹפְתָה. אִמַּר רַב מְרִי בְּרַה
 דְּבֵת שְׂמוּאֵל: מָאי קָרָא - "עַד שֶׁהִמְלִיךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדִּי
 נַתַּן רִיחוֹ". אִמַּר רַבָּא: עֲרִיין חִבְיִבוּתָא הוּא גְּבֹן, דְּכְתִיב
 "נַתַּן" וְלֹא כְּתִיב הַסְרִיתָ. תַּנּוּ רַבְּנָן: הַנִּעְלָבִין וְאִינָן
 עוֹלְבִים, שׂוּמְעִין חֲרַפְתָּן וְאִין מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאֲהַבָּה
 "וְאוֹהְבֵיו פְּצַאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ". מָאי פְּרוֹסְבֹּל?

59 גם יוכלו לכתוב פרוזבול, שהרי תקנת הלל עדיין קיימת.
 60 דוחה הגמרא. אין ראייה מדברי שמואל, שהלל תיקן פרוזבול רק
 61 לדורו. דלמא כי תקין הלל לדרו עלמא – אף לדורות הבאים, אולם
 62 בתנאי שהיא זה בית דין חשוב, כגון, כי דינא דידה, – שלו ושל
 63 שמואל, וכרב אמי ורב אסי – וכן בתי דינים חשובים אחרים של
 64 רב אמי ורב אסי, דאלימי לאפקועי ממונא – שיש להם כח להוציא
 65 ממון, אפול לבולי עלמא לא – אבל בתי דינים אחרים לא יוכלו
 66 לכתוב פרוזבול.
 67 מנסה הגמרא להביא ראייה ממימרא אחרת של שמואל: תא שמעי,
 68 דאמר שמואל, הא פרוזבולא – התקנה הזאת של פרוזבול, עולבנא
 69 דדייני הוא – חוצפה של הדיינים היא, אי איישר חיל – אם יהיה בי
 70 כח, אבטלנייה – אבלט את התקנה, לפי שזאת הוצאת ממון שלא
 71 כדין מהמלוה. תמהה הגמרא, האם שמואל אמר אבטלנייה –
 72 הייתי מבטל את התקנה, והא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין
 73 חברו ולא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין, ואין יכול שמואל
 74 לבטל תקנת בית דין של הלל. ועל כרחק, שהלל תיקן פרוזבול
 75 רק לדורו, ולכן היה בכוחו של שמואל לבטלה. דוחה הגמרא, אין
 76 ראייה מכך, ואפשר לומר שתקנת הלל היתה לדורות, אלא שהבי
 77 קאמר שמואל, אם איישר חיל – לו היה בי כח יותר מהלל,
 78 אבטלנייה – לתקנתו, אף שתקנה לדורות.
 79 ורב נחמן חולק על שמואל, ואמר אפיקימנא – לו היה בי כח הייתי
 80 מקיים את התקנה. שואלת הגמרא, מה הכוונה אפיקימנא, הא
 81 מינייני וקאי – הלא התקנה קיימת ועומדת. עונה הגמרא, הכי
 82 קאמר רב נחמן, אימא ביה מילתא – הייתי מושיב בית דין ומתקן,
 83 שסתם הלוואה, דינה כאילו כתבו עליה פרוזבול, דאף על גב דלא
 84 כתוב – שאף אם המלוה לא כתב פרוזבול, יתא הדין ככתוב דמי
 85 – כאילו הוא כתוב.
 86 שמואל אמר לעיל שהפרוזבול 'עולבנא דדייני הוא'. איבעיא להו,
 87 האם האי 'עולבנא', לישנא דחוצפה הוא – לשון חוצפה הוא,
 88 וכוונת שמואל לומר שהדיינים נהגים בחוצפה, או לישנא
 89 דניחוחא הוא – או שהוא התכוון לומר 'עולבנא' בלשון נוחה,
 90 שפירושו שתיקנו פרוזבול שלא יהיו הדיינים עלובים, משום שאם
 91 לא היה פרוזבול, היו בתי הדין טורחים מאד בגביית החובות
 92 מהלווים קודם שתבא השנה השביעית ותשטט את החובות, ועל
 93 כן הפרוזבול נח לדיינים. תא שמעי, דאמר עולא, עלובה בלא
 94 שזינתה בקרב חפשה – עם ישראל שחטא בעגל בעודו במדבר
 95 סיני וחת חשבינה, ודמה היה לכלה חוצפה שזינתה ברה תחת
 96 חופתה. והא כן מוכח שעולבנא הוא לשון חוצפה. אמר רב מרי
 97 ברה דבת שמואל, מאי קרא – מנין למד עולא שיש להשוות את
 98 עם ישראל לכלה שמונה תחת חופתה. שנאמר (שיר השירים א יב), 'עד
 99 שהמלה בנספכו נדיי נתן ריחו', המלך עודנו בחופתו, ובושמי עזב
 100 את ריחו הטוב. אמר רבא, עדיין חביבותא הוא גנן – מפסוק זה
 101 נלמד, שאף שהפסוק מדבר על חטאם של ישראל, חביבותם של
 102 ישראל אצל הקב"ה עדיין קיימת, דכתיב נתן – שהרי הפסוק אמר
 103 'נתן ריחו', ולא כתיב הסריח, שהוא לשון שמאס בנו.
 104 מביאה הגמרא ברייתא בה מוכר לשון עולבנא: תנו רבנן, הנעלבין
 105 ע"י זולתם ואיני עולבים באחרים, שומעין דרפתא, שמכזים אותם
 106 ואיני משיבין ומחפרים אחרים, עושין מצוות מאהבה ולא לשם
 107 קבלת שכר, וזוהרים מעבירות מאהבה ולא מיראת העונש,
 108 ושומעין בסיפורין ולא בועטים בהם, עליין כתיבין אויבר (שופטים ה א),
 109 'ואהביו כצאת השמש בנגרות', אהבו ד' ליכנו ויתחזקו עד שיהיו
 110 בגובה המעלה, ותהא להם מלכות וממשלה בכל העולם, כמו
 111 השמש שאורה מתחזק והולך עד גבורתה בחצי היום וממשלתה
 112 בכל העולם.
 113 שואלת הגמרא, מאי – מהו לשון פרוזבול. עונה הגמרא, אמר רב
 114 חפא פרום – תקנה לבולי – לעשירים, כדי שלא יפסידו את
 115 כספם, ובזויי – ולעניים, כדי שלא ינעלו בפניהם הדלת שלא
 116 להלוותם.

1 ותקיני רבנן שאף בזמן הזה כשבתלה קדושת הארץ, ואו שאין
 2 היובל נהוג, דתשפט השביעית את החוב, ובר לשביעית – כדי
 3 שלא תשתכח תורת שביעית, וראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה
 4 את זה, מחשש שהחוב ישטט בשביעית, עמד והתקין פרוזבול,
 5 ונמצא לפי זה שהלל לא עקר בתקנתו דבר מהתורה, לפי
 6 ששביעית בזמן הזה אינה אלא מדרבנן.
 7 הגמרא מקשה על תירוצו של אביי: ופי איפא מירי – האם יתכן
 8 דבר כזה, דמדיאורייתא לא משפטא שביעית – שמדין תורה
 9 השביעית לא משטטת את החוב והלוה צריך להחזיר את
 10 ההלוואה, ותקיני רבנן דתשפט – ורבנן תקנו שהשביעית תשטט
 11 והלוה לא יצטרך להחזיר את ההלוואה, ונמצא הלוה גולן, ואין
 12 חכמים יכולים לעקור איסור גול דאורייתא. מתרצת הגמרא, אמר
 13 אפי שבי ואל תעשה הוא, – כלומר יש כח ביד חכמים לעקור דבר
 14 מהתורה ללא מעשה. וגם כאן, כדי שלא תשתכח תורת שמיטה,
 15 ראו חכמים צורך לעקור מצוות החובות ההלוואה של הלוה
 16 מהתורה, ולהורות לו שלא לפרוע את החוב ואין כאן מעשה גול
 17 בידים.
 18 תירוץ נוסף, רבא אמר, בין לרבנן הסוברים שהשטטת שביעית
 19 בזמן הזה דאורייתא, ובין לרבי הסובר שאינו מדאורייתא, אין
 20 בתקנת פרוזבול עקירת דבר מן התורה, משום שהפקר בית דין
 21 היה הפקר – שיש כח ביד בית דין להפקיר רכושו של אדם וליתנו
 22 לחברו לצורך סייג ותקנה. דאמר רבי יצחק, מנין שהפקר בית דין
 23 היה הפקר, שנאמר, שבעת דרשית עורא לקבץ את כל העם יחד
 24 ולהחזירם בתשובה, העבירו אנשי כנסת הגדולה קול בירושלים,
 25 'יכול אשר לא יבוא לשלשלת הימים בעצת השרים ותוקנים יחרם כל
 26 רבושו והוא יבדל מקהל הגולה'. (ערא י ה) ומוכח מכאן, שיש כח
 27 ביד בית דין להפקיר את רכושו של אדם. רבי אליעזר אמר,
 28 שלמדים זאת מהקרא, נאמר, בענין חלוקת הארץ לשבטים אחרי
 29 הכיבוש, 'אלה הנחלת אשר נחלו אלעזר הכהן והיהושע בן נון וראשי
 30 האבות וגו' ויכלו מחלק את הארץ כמדע נט הפסוק בלשון 'ראשי
 31 מה ענו ראישים אצל אבות, מדרע נט הפסוק בלשון 'ראשי
 32 האבות' ולא 'ראשי המטות', אלא לומר לה, מה אבות מנחילין את
 33 בניהם, כלומר, מחלקים את הירושה לבניהם, כל מה שירצו,
 34 אפילו נגד סדר הירושה של התורה, אף ראשים מנחילין העם כל
 35 מה שירצו, בלי להתחשב בבעלות שיש על החפץ מהתורה.
 36 הגמרא מביאה שאלה בענין פרוזבול: איבעיא להו – שאלו בבית
 37 המדרש, פי – האם כאשר התקין הלל פרוזבול, לדריה הוא דתקין
 38 – תיקן זאת רק לדורו, או דלמא לדרי עלמא – או גם לדורות
 39 הבאים נמי תקין. מבארת הגמרא, למאי נפקא מינה, לבטולה –
 40 האם בדור שאין חשש שימנעו מלהלוות, ויכולו בית דין לבטל את
 41 התקנה ולומר שאף אם כתב פרוזבול ישטט. אי אמרת לדריה הוא
 42 דתקין – אם תאמר שהתקנה היתה רק לדורו, מבטלינן ליה – אם
 43 כן יש כח לבית דין לבטלה. אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין –
 44 שהיתה זאת תקנה לדורות, אין אפשרות לבטלה, אפילו בדור
 45 שאין חשש שימנעו מלהלוות, הא – שהרי אין בית דין יכול לבטל
 46 דברי בית דין חברו, אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין, ומאחר
 47 ולא ימצא במשך הדורות בית דין שגדול בכמה ובמנין מבית דינו
 48 של הלל שתיקן את התקנה, לכן לא יוכלו לעולם לבטל תקנה זו.
 49 מבררת הגמרא מאי – מה דינה של תקנה זו. תא שמעי, דאמר
 50 שמואל לא כתיבין פרוזבול, כדי להוציא ממון מהלוה, אלא אי –
 51 אם נכתב בפי דינא דסורא, ששם ישב רב, אי – או נכתב בפי דינא
 52 דנהרדעא, ששם ישב שמואל. אבל בתי דינים אחרים כגון בבית
 53 דינא של רב אמי ורב אסי, לא כותבים פרוזבול. ומדבריו מוכח
 54 שהלל תיקן פרוזבול רק לדורו, ולכן אמר שלא לכתוב פרוזבול רק
 55 בבית דין חשוב שיש להם כח להפקיע ממון, גם ללא תקנת הלל
 56 מדין הפקר בית דין הפקר. ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תקין
 57 – ואם נאמר שהלל תיקן לכתוב פרוזבול לדורות, בשאר פי דינא
 58 נמי לכתבו – אם כן בשאר בתי דינים, כגון של רב אמי ורב אסי,

הנגול משועבדים לו. שכיון שהגולן משועבד לנגול והנגול משועבד למלוה, עובר השעבוד של המלוה לגולן. וכן במקרה שלנו, זה שחייב כסף ללוה, משועבד לו, וכתוצאה מכך הוא משועבד למלוה של הלוה, ואם יש לו קרקע, יכול המלוה לכתוב עליה פרוחבול.

תנן הָתָם – במסכת שביעית (פ"מ מ"א), הַשְּׁבִיעִית מִשְׁמַמַּת אֶת הַמְּלוּהַ, בֵּין אִם הִיא הַלּוּאָה בְּשִׁטְרָא בֵּין אִם הִיא שְׂלָא בְּשִׁטְרָא. רַב וְשִׁמְזוּלָא דְאִמְרֵי תְרִיחוּ – שניהם ביארו את המשנה, שמלוה בְּשִׁטְרָא שנוכר במשנה, הכוונה לְשִׁטְרָא שֵׁישׁ בּוֹ אֲחֵרִיּוֹת נְכָסִים – שכתוב בשטר שנכסי הלוה משועבדים למלוה. ומלוה שְׂלָא בְּשִׁטְרָא, הכוונה לשטר שְׂאִין בּוֹ אֲחֵרִיּוֹת נְכָסִים, ועל שתי הלוואות אלו נאמר במשנה, שהשביעית משמטת, וְכַל שֶׁכֵּן שְׁבִיעִית מִשְׁמַטַּת בַּמְּלוּהַ עַל פֶּה – שלא נכתב שטר כלל. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ דְאִמְרֵי תְרִיחוּ – שניהם ביארו את המשנה, שמלוה בְּשִׁטְרָא שנוכר במשנה, הכוונה להלוואה בְּשִׁטְרָא שְׂאִין בּוֹ אֲחֵרִיּוֹת נְכָסִים, ומלוה שְׂלָא בְּשִׁטְרָא, הכוונה לַמְּלוּהַ עַל פֶּה בְּלֹא שֵׁטֵר, ואת שתי הלוואות אלו שביעית משמטת. אֲבָל מְלוּהַ בְּשִׁטְרָא שֵׁישׁ בּוֹ אֲחֵרִיּוֹת נְכָסִים – שכתוב בשטר שנכסי הלוה משועבדים למלוה, אֵינּוּ מִשְׁמַטַּת בְּשִׁבְעִית. שמאחר והקרקעות משועבדות למלוה, נחשב החוב כגבוי, וכאילו הן בחזקת המלוה, ואין כאן חוב. תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא בְּנֻתִיה דְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ, שִׁטְרָא חוֹב שֶׁאֵין בּוֹ אַחֲרִיּוֹת נְכָסִים מִשְׁמַטַּת בְּשִׁבְעִית. תִּנְיָא אִידְךָ – נאמר בברייתא אחרת, אדם לוח כסף בשטר ופסים לו שֶׁלֹּא אַחַת בְּהִלְוֵיתָא – ויחד הלוה שדה אחת שממנה יגבה המלוה את חובו, והראה למלוה את גבולותיה, אֵינּוּ מִשְׁמַטַּת בְּשִׁבְעִית, משום שהחוב נחשב כגבוי. וְלֹא עוֹד – ולא רק באופן זה, אֲלָא אִפְּלוּ בְּתַב הַלּוּהַ לְמַלּוּהַ כֹּל נְכָסֵי אַחֲרָאִין וְעַרְבָאִין לָךְ – כל הנכסים שלי משועבדים וערבים לחוב, ולא קבע איתו שדה מסוימת, גם בזה נחשב החוב כגבוי וְאֵינּוּ מִשְׁמַטַּת. ומברייתות אלו יש ראייה לרבי יוחנן וריש לקיש, ששטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט.

מספרת הגמרא, קְרִיבִיה דְרַבִּי אִסִּי הָיָה לִיה הַהוּא שְׁטָמָא – היה לו שטר חוב על הלוואה שהלוה, דְּהָיָה בְּתִיב בִּיה – שהיה כתוב בו אֲחֵרִיּוֹת נְכָסִים, אֲתָא לְקַמְּיָה דְרַבִּי אִסִּי – בא המלוה לפני רבי אסי קרובו, וְאִמְרַ לִיה – שאלו האם החוב מִשְׁמַטַּת או אֵינּוּ מִשְׁמַטַּת. אִמְרַ לִיה רבי אסי אֵינּוּ מִשְׁמַטַּת. שְׂכִיבִיה – עוב את רבי אסי וְאֲתָא לְקַמְּיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן – ובא לפני רבי יוחנן, ושאל אותו שאלה זו. אִמְרַ לִיה רבי יוחנן, מִשְׁמַטַּת. אֲתָא רַבִּי אִסִּי לְקַמְּיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן – בא רבי אסי לפני רבי יוחנן, וְאִמְרַ לִיה – שאלו אם שטר שיש בו אחריות נכסים מִשְׁמַטַּת או אֵינּוּ מִשְׁמַטַּת. אִמְרַ לִיה רבי יוחנן מִשְׁמַטַּת. חזר ושאלו, וְהָא מַד הוּא דְאִמְרַ אֵינּוּ מִשְׁמַטַּת – והרי אמרת שאינו משמט. אִמְרַ לִיה רבי יוחנן, אַמְנַם כִּךְ נִרְאָה לִי, אֲבָל וְכִי מִפְּנֵי שְׂאֵינִי מְדַמֵּין – וכי מפני שנראה לנו כך מסברא ולא שמענו זאת מרבותינו, נִעְשֶׂה מַעֲשֶׂה וְנֹצִיא מִמּוֹן מִהַלּוּהַ. אִמְרַ לִיה רבי אסי, וְהִתְנַיָּא בְּנֻתִיה דְרַבִּי – והרי שנינו בברייתא כשיתר, ששטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט. אִמְרַ לִיה רבי יוחנן, אֵין להביא ראייה מהברייתא, דְלִמָּא הֵימָּא בֵּית שְׁמַאי הִיא – שמא התנא בברייתא סובר כבית שמאי, דְאִמְרֵי שִׁטְרָא הַעוֹמֵד לְנִפְוֹת כְּגַבְוֵי דְמֵי – ששטר שיש בו אחריות נכסים, ואפשר לגבות באמצעותו ממשועבדים, נחשב כגבוי.

הגמרא דנה בסוג הלוואה שאינה משמטת: תנן הָתָם – במסכת שביעית (פ"מ מ"א), הַמְּלוּהַ אֶת הַבְּרִיּוֹ מַעוֹת עַל הַמְּשַׁבּוֹן – אדם הלוה לחבירו כסף ולקח ממלוה משכון על ההלוואה, וכן מלוה הַמּוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין כּדִּי שִׁיגְבוּ אוֹתוֹ, אֵין מִשְׁמַטַּת. שואלת הגמרא, בְּשִׁטְרָא מוֹסֵר שְׁטְרוֹתָיו לְבֵית דִּין, מוֹסֵר שְׁבִיעִית לֹא מִשְׁמַטַּת. כִּיּוֹן דְתַפְּסִי לְהוּ בִּי דִינָא – שביט דין תופסים את השטרות, ובידם

בְּוֹלִי, אֵלּוּ הַעֲשִׂירִים דְתִיב בענין הקללות (ויקרא כ"ט), וְשִׁבְרֵי אֶת גִּזְרֵי עוֹבְדֵי, וְתִנֵּי רַב יוֹסֵף בְּבֵרִיתָא, אֵלּוּ בּוֹלִאוֹת – העשירים שְׂבִיהוּדָה, שִׁהֲקִיבָה יִבִּיא שְׁבַר עַל רְכוּשָׁם שְׁמַתְגֵּאִים בּוֹ. בְּוֹטִי, אֵלּוּ הַעֲנִיִּים דְתִיב בְּפִרְשַׁת צְדָקָה (דברים ט"ו ה) הַעֲבַט תַּעֲבִיטְנֵוּ, אֶת הַעֲנִי. אִמְרַ לִיה רַבָּא לְלֵעוּזָא – לאדם שהיה מדבר בשפה זרה, מַאי – מה פירוש המילה פְרוּחְבּוּל, אִמְרַ לִיה אוֹתוֹ אִדָּם לְרַבָּא, שבלשונו המילה 'פרו' פירושה פְרוּסָא דְמִלְתָּא – תקנה.

הגמרא מבררת דין פרוחבול פרתומים: אִמְרַ רַב יְהוּדָה אִמְרַ שְׁמַוְאָל, יְתוּמִין קִטְנִים שֶׁאֵיבָחוּ הוֹרִישׁ לָהֶם חֻבּוֹת שֶׁאֲחֵרִים חִיבִים לוֹ, אֵין צְרִיכִין פְרוּסְבּוּל כּדִּי שֶׁהִשְׁבִּיעִית לֹא תִשְׁמַט. וְכֵן תִּנֵּי רַבִּי בַר הַמָּא, יְתוּמִין אֵין צְרִיכִין פְרוּסְבּוּל. וְטַעַם הַדְּבַר, דְרַבֵּן גְּמִלְיָאֵל וְבֵית דִּינֵוּ, וְכֵן כֹּל אֶחָד מִנְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּכַל דּוֹר ודור, אֲבִיחֵן שֶׁל יְתוּמִין הֵם, וּמְמוֹנִים לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם וְעַל מוֹמָנָם, וְשִׁטְרֵי הַחֻבּוֹב שֶׁבִידָם נִחְשָׁבִים כְּמִסְוֵרִים לְבֵית דִּין, ואֵין נִשְׁמַטִּים בְּשִׁבְעִית.

הגמרא מוסיפה לדון בדיני פרוחבול: תנן הָתָם – במסכת שביעית (פ"מ מ"א), אֵין בּוֹתְבִין פְרוּסְבּוּל לְמַלּוּהַ, אֲלָא עַל הַתְּקַרְקַע – רק אם יש ללוה קרקע. וְאִם אֵין לוֹ קַרְקַע, מְזַכְּוֵה הַמְּלוּהַ לְלוּהַ בְּתוֹף שְׂדֵהוּ קַרְקַע כֹּל שְׁהוּ, ואחר כך כותב עליה פרוחבול. שואלת הגמרא, וְכַמָּה – מהו השיעור של כֹּל שְׁהוּ. עוֹנָה הַגְּמָרָא אִמְרַ רַבִּי חִיָּיא בַר אִשִּׁי אִמְרַ רַב, אִפְּלוּ אִם מְקוּם הַקַּרְקַע מִסְפִּיק לזריעת קֶלֶח אֶחָד שֶׁל כִּרְיֹב, דִּי בּוּדָה. אִמְרַ רַב יְהוּדָה, אֵין צוֹרֵךְ שֶׁהַמְּלוּהַ יִזְכֵּה לְלוּהַ קַרְקַע, אֲלָא אִפְּלוּ אִם הַשְּׂאִילוּ לְלוּהַ מְקוּם בַּחֲצִירוֹ לְתַנּוּר וְלְכִידִירִים – כדי להניח שם תנור וכירים, בּוֹתְבִין עָלָיו פְרוּסְבּוּל.

הגמרא מוסיפה על דברי רב יהודה, אֵינִי, וְרַב יְהוּדָה הֵלַל – והלא הלל והאמוראן שנה ברייתא, אֵין בּוֹתְבִין פְרוּסְבּוּל אֲלָא עַל עֲצִיץ נְקוּב בְּלִבָּה, שֶׁנִּמְצָא בְּעַלּוֹת הַלּוּהַ. שְׁכִיּוֹן שְׁהוּא נְקוּב הוּא כְּמַחוּבַר לְקַרְקַע, ומדייקת הגמרא, שֶׁמִּשְׁמַע שְׁדוּקָא עֲצִיץ נְקוּב שֶׁמַּחוּבַר לְקַרְקַע אֵין – כן כותבים. אֲבָל עֲצִיץ שְׂאֵינּוּ נְקוּב לֹא כּוֹתְבִים עָלָיו פְרוּחְבּוּל, אֲמַאי – ולמה לא כותבים וְהָא אִיבָא מְקוּמוֹ – הלא העצץ מונח במקום כל שהוא, ואף אם אין המקום של הלוה, מִן הַסְתַּם הַשְּׂאִילוּהוּ לוֹ לְהַנִּיחַ עָלָיו אֶת הָעֲצִיץ, וְרַב יְהוּדָה אִמְרַ שְׂדֵי כַּכּ בְּשִׁבִיל לְכַתּוּב פְרוּחְבּוּל. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, לֹא צְרִיבָא – לא דיברה הברייתא אלא במקרה דְמִנְחָא אִסְרִי – שהעצץ מונח על יתדות, ולכן אין כותבים פרוחבול אלא אם העצץ נקוב.

מספרת הגמרא, רַב אִשִּׁי בְּשִׁהֲיָה כּוֹתֵב פְרוּחְבּוּל לְלוּהַ שֶׁאֵין לוֹ קַרְקַע, מְקַנֵּי לִיה גִּידְמָא דְרִיקְלָא – היה מקנה ללוה גזע מחובר בקרקע מעץ דקל שנקצץ, וְכַתְּבַת עָלָיו פְרוּסְבּוּל. רַבֵּנּוּ דְרַבִּי רַב אִשִּׁי – תלמידו רב אשי, כשהיו רוצים לעשות פרוחבול, לא היו כותבים אותו בשטר, אֲלָא מְסַרֵי מִלְוִיָּהוּ לְהַדְרִי – היה אחד אומר לשלשת חביריו, הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו בכל זמן שארצה. רַבִּי יוֹחָנָן לֹא כֹתֵב פְרוּחְבּוּל, אֲלָא מְסַר מִלְוִי – אמר את נוסח הפרוּחְבּוּל לְרַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא, אִמְרַ לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חִיָּיא בַר אַבָּא, צְרִיבָנָא מִיֵּד אַחֲרֵינָא – האם צריך אני לעשות דבר מה נוסף כדי שלא ישמט החוב. אִמְרַ לִיה, לֹא צְרִיבָת – אינך צריך.

תנן רַבֵּנּוּ, אִם אֵין לוֹ – ללוה קְרַקְעָא וְלְעַרְבֵי – על הלוואה זו יש לו קְרַקְעָא, דִּי בַכּר וּבּוֹתְבִין עָלָיו פְרוּסְבּוּל. ואם לוֹ – ללוה וגם לְעַרְבֵי אֵין לָהֶן קְרַקְעָא, וְלְתִיב לוֹ – ולאדם שחייב כסף ללוה יש לו קְרַקְעָא, בּוֹתְבִין עָלָיו פְרוּסְבּוּל. ולומדים זאת מְדַרְבֵּי נֵתָן – מדינו של רבי נתן. דְתִנְיָא, רַבִּי נֵתָן אֹמְרַ, מִנּוּן לְנוֹשָׂה בְּחִבְרֵי מְנָה – ראובן הלוה כסף לשמעון, וְחִבְרֵי בְּחִבְרֵי – ושמעון הלוה כסף ללוי, מִנּוּן שְׁמַוְצִיאִין מִנְחָה מְנָה – מלוי וְגוֹתְנִין לָהּ – לראובן, תְּלַמּוּד לּוֹסַר (במדבר ט"ו) יְנַתֵּן לְאִשְׁרֵי אֲשֶׁם לוֹ, הַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּמִי שְׂגוּל אֶת חִבְרֵי וּכְפַר וְנִשְׁבַּע לְלוֹבְסוֹף הוֹדָה, שֶׁעַל הַדּוּל שֶׁלֵּם לְנִגְלוֹ קָרַן וְחֹמֶשׁ. ומלשון הכתוב 'לאשר אשם לו', הורש חז"ל, שהכוונה לתת את הקרן והחומש למי שהקרן שלו, והיינו למלוה של הנגול ונכסי

1 אלא על הקרקע - משום דמלתא דשכיחא היא שמלוח למי שיש לו קרקע, לפי שאין
2 יכול לכלוחו, ועומדת בפניו. ואף על גב דעציץ נקוב יכול לכלוחו - לא פלוג
3 רבנן במרקעי. והא דכתבינן אקרקע כל שהוא - פירש בקונטרס משום דריאי לגבות בו
4 כל לחוח, כמעשה דקטנא דאבי. ורבינו שמואל פירש: משום דקרקע כל שהוא שזה הוא
5 החוב. דאי אונאה לקרקעות. וקשה: הא דאבא רמינן

6 (כתובות ק"ב) דביטול מקח יש לה עד פלגא.
7 **מדרבי** נתן - הלכה כרבי נתן - דרבא בפרק
8 "כל שעה" (פסחים לא,א) לא מתוקמא מלתיה
9 אלא כרבי נתן, גבי פלוגא דלמפרע הוא גובה
10 דאבי ורבא, וקיימא לן כרבא בר מיעל קימי
11 ורבינו תם בתחלה רצה לומר דאין הלכה כרבי
12 נתן, וזה שורו חב. ואין לתאריך כאן.

13 **שטר** שיש בו אחריות נכסים אינו משמט -
14 **שטר** דאמרנן לעיל בפרק שני (יחא).
15 דאונס קנס ופיתוי שוקפן במלוח משמטין, ומפירש
16 דהיינו משעת העמדה בדין, אף על גב דמשעמד
17 בדין גבי ממשעבדי, כדמוכח בכמה דוכתי, וכן
18 כתובה משתפוטם ותזוקף משמטת, אף על גב
19 דגבי ממשעבדי, מכל מקום אלים טפי כשמפורש
20 שיעבד בשרט.

21 **דתפיס** ליה - פירושו: בתורת משכון,
22 ודרשנין בספרי: ולא של אחוץ בידך.

23 **אלא** מעתה הלווה ודר בחצרו - אין לפרש
24 דפרץ ממלוה שלא על חצרו, מלרא נקט הלווה
25 ויש לו משכון בידו. אלא פריך: הלווה על חצרו
26 ודר בחצרו, אפילו הכי משמט, כדמוכח בפרק
27 "איוורו נשך" (בבא מציעא ס"ג). דאמרנן: האי
28 משכנתא, בארתא דמסלקי - שביעית משמטת.
29 **שאני** משכון דקני ליה מדרבי יצחק - ואם
30 תאמר: והא דרבי יצחק שלא בשעת

31 הלוואה, דאמרנן ב"האמונים" (בבא מציעא
32 פ"א) ובשליד פק "הדיינין" (שבועות מ"ד,א).
33 והכא "המלוה על המשכון קני" - דמשמע
34 בשעת הלוואה, כדאמר ר' תחום: והא אידו ואידו
35 "הלווה על המשכון" קני. ואין סברא לחלק
36 בין "המלוה" ל"הלווה" ועוד בפרק "החוב"
37 (בבא מציעא מה"ב) ובפרק "הדיינין" (שבועות
38 מה"ב). משמע נמי דאפילו בשעת הלוואה אין
39 משמט, גבי מלוה על המשכון ואינו שזה אלא

40 פלגא, דקאמר רבן שמעון רבן גמליאל דאינו
41 משמט, פירושו: מה שבענו הנשכר, ורבי יהודה
42 הנשיא אומר דמשמט משום דלא תפיס ליה
43 אלא לכתוב דברים בעלמא. והיינו על כרחך
44 במשכון בשעת הלוואה, דשלא בשעת הלוואה
45 - מאי דמשכון שקיל לגובינאי, ואפילו הכי
46 אם היה שזה המשכון כנגד הלוואה - אינו
47 משמטו ויש לומר דמסתבר ליה להותלמו, מאחר
48 דקני ליה מדרבי יצחק בשעת הלוואה:
49 - אלים נמי שיעבדיה בשעת הלוואה דלא
50 משמט, דקריתין ביה "ולא של אחוץ בידך". וכן
51 צריך לפרש בפרק "כל שעה" (פסחים לא,ב).
52 דמיתיה דרבי יצחק גבי ישראל שחלה לנוג על
53 חצרו, דאלימ שיעבדיה אפילו בשעת הלוואה
54 דמיקרי "שלק" לעבור ביביל יראה, הואיל שלא
55 בשעת הלוואה קני לגמרי. דאפילו מקבל פקדון

מגרים
בולוי ובזפי - עשירים ועניים; עשירים - שלא יפסידו, ועניים - שלא יעלו דלת
בפניהם. בולאות - עשירים. העבם - ומי הן הלוחים - עניים. ללעוא - שאינו מדבר
בלשון עברי הוא לעוא. ואותו ששאל רבא הימנו אתה היה מדבר בלשון פרוובול, ופירש
לו שבלשון פרו - פורסא. תקנה. אין צריכין פרוובול - שאין שביעית משמטת חוב
של אביהן המת. רבן גמליאל וביה דינו -
כלומר, נשיא ישראל שבכל דור דור. אביהן
של יתומין הן - וממונים עליהן ועל ממונם.
היו שטרותיהן כמסורים לבית דין. והא דנקט
רבן גמליאל - שהיה בית דינו קיים ונהוג
בשעשנות משנה זו, והא דרמי בר חמא -
ברייתא היא. אלא על הקרקע - אם יש קרקע
ללוה. דלא תקנו אלא בומן שהחוב כשאר רוב
שטרות. שהן נגבין מן הקרקע, דהוי מלחא
דשכיחא. כדאמרנן בכמה דוכתי דבמלחא
דלא שכיחא של עבד רבנן תקנתא. ובא על פי
שאינו שזה כל החוב, כדקתני לקמיה: קרקע כל
שהוא - האמרן: אפילו מלא מחט גובה מלא
דרום, כמעשה דקטנא דאבי (כתובות צ"א,א).
ואם אין לו - קרקע ללוה, מוכחו - המלוה
קרקע כל שהוא בתוך שדהו. לתנור - להניח בו
תנור או כיריים המטלטלין, הא תני הלל -
אמורא היה. אלא על עציץ נקוב - שהוא
מחובר, וכל שכן על קרקע עצמו, אם שלו היא.
האיכא מקומן - והא מקומן - או שלו הוא או
השאלוה לו, הואיל ועציץ שלו הוא. דמנח
באפי - על גבי יתדות, ואין הקרקע שלו.
הלכך נקוב הוא מחובר, ושאינו נקוב - אין
באן קרקע. גידמא - גזע דקל קצר, והגזע
מחובר בארץ. מסרי מילייתו - בלא כתיבת
פרובול, אלא כך אמר לחברים: הרי אתם בית
דין, וחובי מסר לכם לגבותו כל זמן שארצה.
ולחייב לו יש לו - לאדם אחר שחייב ללוה זה
מנה. מדרבי נתן - הוי קרקע ליה החייב לשמעון
משכנתא בפרובול - ראוהו, המלוה את
שמעון. שיש בו אחריות נכסים - ששיעבד לו
קרקעותיו. אינו משמט - דכבגו דמי, וכמו
שהקרקעות בחוקת המלוה הן, וגבויות ממש,
ואין כאן חוב. סיים לו - הלה המלוה. שיה
אחת בחלוואה. ויחידה לו לגבות הימנה. סיים
- הראה בסמינה ובמצריה, דכבגו ממש דמי.
אפילו כתב כל נכסי אחריו - דלא דמי לגבוי
כל כך כסיים, אפילו הכי אינו משמט. קריביה
דרבי אבי - הוא היה המלוה. מרמינן - נראה
בעיניו, וכמדומין אנו בו, ולא שמענו מרבותיו.
נעשה מעשה - להוציא ממונו בידים. דבית
שמאי - במסכת סוטה (כ"ה,א) מתו בעליהן עד
שלא שחו, בית שמאי אמורים: טולות כתובתן
ולא שתותי בו. תקופה לגבות - מאחר ששטר
כשר הוא, והקרקע משועבד בו. דתפסי להו כי
דינא - והפקרן הפקר, וגבי מלוה לא קריתין ביה
"לא יגיש". דתפיס ליה - ואינו נוגשו ותובעו
כלום. שאני משכון - דמטלטלי. דקני ליה -
למלוה, והא אבד - חייב באחריותו. הלכך
כבגו נמי דמי לענין שביעית.

המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

1 בולוי ובזפי - עשירים ועניים; עשירים - שלא יפסידו, ועניים - שלא יעלו דלת
2 בפניהם. בולאות - עשירים. העבם - ומי הן הלוחים - עניים. ללעוא - שאינו מדבר
3 בלשון עברי הוא לעוא. ואותו ששאל רבא הימנו אתה היה מדבר בלשון פרוובול, ופירש
4 לו שבלשון פרו - פורסא. תקנה. אין צריכין פרוובול - שאין שביעית משמטת חוב
5 של אביהן המת. רבן גמליאל וביה דינו -
6 כלומר, נשיא ישראל שבכל דור דור. אביהן
7 של יתומין הן - וממונים עליהן ועל ממונם.
8 היו שטרותיהן כמסורים לבית דין. והא דנקט
9 רבן גמליאל - שהיה בית דינו קיים ונהוג
10 בשעשנות משנה זו, והא דרמי בר חמא -
11 ברייתא היא. אלא על הקרקע - אם יש קרקע
12 ללוה. דלא תקנו אלא בומן שהחוב כשאר רוב
13 שטרות. שהן נגבין מן הקרקע, דהוי מלחא
14 דשכיחא. כדאמרנן בכמה דוכתי דבמלחא
15 דלא שכיחא של עבד רבנן תקנתא. ובא על פי
16 שאינו שזה כל החוב, כדקתני לקמיה: קרקע כל
17 שהוא - האמרן: אפילו מלא מחט גובה מלא
18 דרום, כמעשה דקטנא דאבי (כתובות צ"א,א).
19 ואם אין לו - קרקע ללוה, מוכחו - המלוה
20 קרקע כל שהוא בתוך שדהו. לתנור - להניח בו
21 תנור או כיריים המטלטלין, הא תני הלל -
22 אמורא היה. אלא על עציץ נקוב - שהוא
23 מחובר, וכל שכן על קרקע עצמו, אם שלו היא.
24 האיכא מקומן - והא מקומן - או שלו הוא או
25 השאלוה לו, הואיל ועציץ שלו הוא. דמנח
26 באפי - על גבי יתדות, ואין הקרקע שלו.
27 הלכך נקוב הוא מחובר, ושאינו נקוב - אין
28 באן קרקע. גידמא - גזע דקל קצר, והגזע
29 מחובר בארץ. מסרי מילייתו - בלא כתיבת
30 פרובול, אלא כך אמר לחברים: הרי אתם בית
31 דין, וחובי מסר לכם לגבותו כל זמן שארצה.
32 ולחייב לו יש לו - לאדם אחר שחייב ללוה זה
33 מנה. מדרבי נתן - הוי קרקע ליה החייב לשמעון
34 משכנתא בפרובול - ראוהו, המלוה את
35 שמעון. שיש בו אחריות נכסים - ששיעבד לו
36 קרקעותיו. אינו משמט - דכבגו דמי, וכמו
37 שהקרקעות בחוקת המלוה הן, וגבויות ממש,
38 ואין כאן חוב. סיים לו - הלה המלוה. שיה
39 אחת בחלוואה. ויחידה לו לגבות הימנה. סיים
40 - הראה בסמינה ובמצריה, דכבגו ממש דמי.
41 אפילו כתב כל נכסי אחריו - דלא דמי לגבוי
42 כל כך כסיים, אפילו הכי אינו משמט. קריביה
43 דרבי אבי - הוא היה המלוה. מרמינן - נראה
44 בעיניו, וכמדומין אנו בו, ולא שמענו מרבותיו.
45 נעשה מעשה - להוציא ממונו בידים. דבית
46 שמאי - במסכת סוטה (כ"ה,א) מתו בעליהן עד
47 שלא שחו, בית שמאי אמורים: טולות כתובתן
48 ולא שתותי בו. תקופה לגבות - מאחר ששטר
49 כשר הוא, והקרקע משועבד בו. דתפסי להו כי
50 דינא - והפקרן הפקר, וגבי מלוה לא קריתין ביה
51 "לא יגיש". דתפיס ליה - ואינו נוגשו ותובעו
52 כלום. שאני משכון - דמטלטלי. דקני ליה -
53 למלוה, והא אבד - חייב באחריותו. הלכך
54 כבגו נמי דמי לענין שביעית.

בולוי - אלו עשירים, דכתיב: "ושפרתי את גאון
עוכם", ותני רב יוסף: אלו בולאות שביהודה; בומי
אלו העניים, דכתיב: "העבט תעביטנו". אמר ליה
רבא ללעוא: מאי פרוובול? אמר ליה: פרוסא
דמילתא. אמר רב יהודה אמר שמואל: יתומין אין
צריכין פרוובול; וכן תני רמי בר חמא: יתומין אין
צריכין פרוובול, דרנן גמליאל וביה דינו אביהן של
יתומין, תנן התם: אין פותבין פרוובול אלא על
הקרקע, אם אין לו - מוכפוה בתוך שדהו כל שיהו.
וכמה כל שיהו? אמר רב הויה בר אשי אמר רב:
אפילו קלח של כרוב. אמר רב יהודה: אפילו השאלו
מקום לתנור ולכירים - פותבין עליו פרוובול. - איני?
והתני הלל: אין פותבין פרוובול אלא על עציץ נקוב
בלבד; נקוב - אין, שאינו נקוב - לא, אמאי? והא
איכא מקומן! - לא צריכא, דמנח אסיכי. רב אשי
מקני ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוובול. רנן
דבי רב אשי מסרי מילייהו לתדדי. רבי יוחנן מסר
מילי לרבי חייא בר אבא, אמר ליה: צריכנא מידי
אחרניא? אמר ליה: לא צריכת. תנו רנן: אין לו
קרקע, ולערב יש לו קרקע - פותבין עליו פרוובול;
לו ולערב אין להן קרקע, ולחייב לו יש לו קרקע
פותבין עליו פרוובול, מדרבי נתן; דתניא רבי
נתן אומר: מנין לנושה פתברו מנה ופתברו, פתברו,
מנין שמוציאין מנה ונותנין לזה? תלמוד לומר: "נתן
לאשר אשם לו". תנן התם: השביעית משמטת את
המלוה, בין בשטר בין שלא בשטר. רב ושמואל
דאמרי תרתייהו: בשטר - שטר שיש בו אחריות
נכסים, שלא בשטר - שאין בו אחריות נכסים; כל
שפן מלוה על פה. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש
דאמרי תרתייהו: בשטר - שטר שאין בו אחריות
נכסים, שלא בשטר - מלוה על פה; אבל שטר שיש
בו אחריות נכסים - אינו משמט. תניא פותיה דרבי
יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: שטר חוב משמט, ואם
יש בו אחריות נכסים - אינו משמט. תניא אידך:
סיים לו שדה אחת בתלוואתו - אינו משמט; ולא
עוד אלא אפילו פתב - כל נכסי אחריו וערכאין
לך" - אינו משמט. קריביה דרבי אסי הוה ליה
ההוא שטרא דהוה פתיב ביה אחריות נכסים, אתא
לקמיה דרבי אסי, אמר ליה: משמט או אינו משמט?
אמר ליה: אינו משמט. שבקיה ואתא לקמיה דרבי

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

41 יוחנן, אמר ליה: משמט. אתא רבי אסי לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: משמט או אינו
42 משמט? אמר ליה: משמט. - והא מר הוא דאמר אינו משמט! אמר ליה: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? אמר ליה:
43 והתניא פותיה דמר! אמר ליה: דלמא ההיא - בית שמאי היא, דאמרי: שטר העומד לגבות נגבוי דמי. תנן התם: המלוה
44 את חבירו מעות על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמטין. בשלמא מוסר שטרותיו לבית דין - דתפסי להו
45 בי דינא, אלא מלוה על המשכון מאי מעמא? אמר רבא: משום דתפס ליה. אמר ליה אפי: אלא מעתה, הלווה ודר
46 בחצרו, דתפיס ליה, הכי נמי דלא משמט? אמר ליה: שאני משכון, דקני ליה, מדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: מנין לבעל
47 חוב שיקנה משכון? שגאמר: "ולך תהיה צדקה", אם אינו קונה - צדקה מנין? מפאן לבעל חוב שיקנה משכון, תנן התם:
המחזור

מגים אם מקבל עליה אחריות - מחיב עליה ב"ב לר"ד. וגי שהלוח ל ישראל על חמוצ, אי הוה קני גוי מישראל - לא מחיב ישראל אפילו משכנו בשעת הלואהו, משום דאלים שיעבודיה, דלא חשיב מצוי ביד ישראל, דדרשינן "לא ימצא" - מי שמצוי בידו, למעוטי יתוד לו בית, אפילו קיבל עליו אחריות, כדאמרין בפרק קמא דפסחים (ו.א.) ומיהו, בפרק קמא דקדושין (ת.ג) גבי קדשה במשכן אחרים דמקדשת, ומייתי מדרבי יצחק - צריך לומר דדוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו מקדשת, דבפרק "האומנין" (בבא מציעא פ.א) משמע דלא מחייבי דרבי יצחק להתחייב באונסין, כולו חשיב אלא כשומר שבר - אלמא לא חשיב כשלו לגמר, אם כן מאיזה טעם חושב כשומר שבר - אם לא משום נדחיה, דקיני ליה לקנות בו את האשה וקרקעות, או בחליפין. ואם כן בשעת הלואתו אינו יכול לקדש בו את האשה.

לא שביק היתירא ואביל איסורא - אמר רבינו תם: דמדיאי טעמא נאמן אפילו בלא שבויע.

לעולם לפני יאוש בר - לרבו שני לא - דהא לשום כן חורין פרקיה. הוא הדין דמצע למימר: לרבו שני לא - דהא לפני יאוש הוא **דלמא** מיימני ולא פרקי ליה - ואם התאמר: מהאי טעמא, כשפדאו לשום עבד ישתעבד לרבו שני ויש לומר: דמטעם זה איך ראי לגול לזה את עבדו וליתנו לחבירו. ולא שייך האי טעמא אלא כשפדוהו לשם מצוה, לשם כן חורין. **בין** כך ובין כך ישתעבד כדחוקה - פירש כגונסרס: לרבו ראשון. וכן מגיה רבינו תם. דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני - ופיל עצמו לגייסות כדי שיריח לענין מציאה ומתנה, דלא קני לה שני אלא למעשה ידיו. ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשים, ומפקע עצמו ממנו. ומיהו, נוכל לומר דלא פליג רבן שמעון בן גמליאל אתנא קמא אלא בפדאו לשום כן חורין, דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות. **אי** לפני יאוש קאמריתו - אף על פי שמתפק רבן שמעון בן גמליאל בדברי רבנן - מכל מקום לא מוסיב ליה לרבא כלל לומר דפליג לפני יאוש.

צריך. משנה עבד שנשבה ופדאוהו, אם לשום עבד - ושתעבד אם לשום בן חורין - לא ושתעבד; רבן שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך ושתעבד. גמרא כמאי עסקינן? **אילמא לפני יאוש, לשום בן חורין אפוא לא ושתעבד? אלא לאחר יאוש, לשום עבד אפוא ושתעבד? אמר אבוי: לעולם לפני יאוש, ולשום עבד - ושתעבד לרבו ראשון, לשום בן חורין - לא ושתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני; לרבו שני לא, דהא לשום בן חורין פרקיה, לרבו ראשון נמי לא, דילמא ממונעי ולא פרקי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך ושתעבד, קסברי: בשם שמצוה לפדות את בני חורין, כך מצוה לפדות את העבדים. רבא אומר: לעולם לאחר יאוש, ולשום עבד - ושתעבד לרבו שני, לשום בן חורין - לא ושתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא - דהא לשום בן חורין פרקיה, לרבו ראשון נמי לא - דהא לאחר יאוש הוה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך ושתעבד, כדחוקה; דאמר חזקיה: מפני מה אמרו בין כך ובין כך ושתעבד? שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות, ומפקע עצמו מיד רבו. מיתבי, אמר להן רבן שמעון בן גמליאל: בשם שמצוה לפדות את בני חורין, כך מצוה לפדות את העבדים; בשלמא לאבוי, דאמר: לפני יאוש - היינו דקאמר "בשם", אלא לרבא, דאמר: לאחר יאוש, האי "בשם"? משום דחזקיה הוא! - אמר להן רבא: רבן שמעון בן גמליאל לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, והכי קאמר להו: אי לפני יאוש קאמריתו - היינו "בשם", אי לאחר יאוש קאמריתו - כדחוקה. ולרבא, דאמר: לאחר יאוש, ולרבו שני, רבו שני מומאן קני ליה - משבאי, שבאי גופיה מו קני ליה? - אין, קני ליה למעשה ידיו, דאמר ריש לקיש: מנין לגוי שקנה את הגוי למעשה ידיו? שנאמר: "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מקום תקנו", אתם קונים מקום, ולא**

57 **משנה**
 58 עָבַד כְּנַעֲנֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁפָּקוּ, וְפָדְאוּהוּ יִשְׂרָאֵלִים אַחֲרָיִם, אִם
 59 הַפּוּדָה הִתְכוּיִן לַפְדוּתוֹ לְשׁוֹם עָבֵד – כַּדִּי לְהִשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ, וְשִׁתְּעַבְדֵּךְ
 60 וְלֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְאִם הַפּוּדָה הִתְכוּיִן לַפְדוּתוֹ לְשׁוֹם בֶּן חוֹרִין – כַּדִּי
 61 שִׁיבֵא לְחֵירוֹת, לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ בּוֹ, אֲלֵא יֵצֵא לְחֵירוֹת. רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן
 62 גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בֶּן כֶּף וְבִין כֶּף – בִּין אִם נִפְדָּה לְשֵׁם עֲבָדוֹת וּבִין אִם
 63 נִפְדָּה לְשֵׁם חֵירוֹת, יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן.

64 **גמרא**
 65 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא בְּמֵאֵי עֲקָרִינָן – בְּאִיזָה אֹפֹן מְדַבֵּרֶת הַמְּשֵׁנָה,
 66 אִילִימָא לְפָנֵי יְאִוֵּשׁ – אִם נֶאֱמַר שְׁבוּמֵן הַפְּדִינָן רַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל
 67 הָעֶבֶד עֵדִיין לֹא הִתִּיאַשׁ מִמֶּנּוּ. אִם פָּדוּ אֶת הָעֶבֶד לְשׁוֹם בֶּן חוֹרִין,
 68 אֲמַאי לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ, הֲלֵא הוּא שִׁיךְ לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן. אֲלֵא צְרִיךְ לִזְמַר
 69 שֶׁמְדוּבֵר לְאַחֵר יְאִוֵּשׁ – שֶׁרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן כָּבַר הִתִּיאַשׁ מִמֶּנּוּ. וְאִם כֵּן
 70 קִשְׁיָה, אִם פְּדוּהוּ לְשׁוֹם עָבֵד, אֲמַאי יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ – לְמָה יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ
 71 הָרֵאשׁוֹן, עֲלִיזָה לְצֵאת לְחֵירוֹת, כִּיּוֹן שׁוֹכֵה בְּעֵצְמוֹ. אֲמַר אֲבִי, לְעוֹלָם
 72 לְפָנֵי יְאִוֵּשׁ – בְּאִמְתָּה מְדוּבֵר שֶׁרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן לֹא הִתִּיאַשׁ, וְלְשׁוֹם עָבֵד
 73 – וְאִם פָּדוּ אוֹתוֹ לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְשִׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא
 74 הִתִּיאַשׁ מִמֶּנּוּ, וְאִף אִם הִשְׁנִי פְּדִיאָה כַּדִּי לְהִשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ, הֲרֵי יוֹדֵעַ
 75 שֶׁרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן עֵדִיין לֹא הִתִּיאַשׁ וְהוּא גוֹל. אֲבָל אִם פָּדוּ אוֹתוֹ לְשׁוֹם
 76 בֶּן חוֹרִין לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ, לֹא לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא נִשְׁבָּה, וְלֹא
 77 לְרַבּוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁפָּדָה אוֹתוֹ. וְהִטְעַם שֶׁלְרַבּוֹ הַשֵּׁנִי לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ, דִּהָא
 78 לְשׁוֹם בֶּן חוֹרִין פְּרָקִיָּה – שֶׁהֲרִי פָּדָה אוֹתוֹ כַּדִּי לְהוֹצִיאָהוּ לְחֵירוֹת.
 79 וְלְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן נִמְי לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ, אִף שֶׁעֵדִיין לֹא הִתִּיאַשׁ מִמֶּנּוּ,
 80 מִשּׁוּם שֶׁחֲכָמִים חִשְׁבוּ דִּילְמָא מְמַנְעֵי וְלֹא פְּרָקֵי – שְׁאֲנָשִׁים יִמְנְעוּ
 81 מִלְּפָדוֹת עֶבֶד כְּנַעֲנִי, כִּיּוֹן שֶׁגַּם אִם יִפְדּוּהוּ כַּדִּי שִׁיבֵא לְחֵירוֹת הוּא
 82 חוֹרֵר לְהִשְׁתַּעֲבֵד לְרַבּוֹ. וְרַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק עַל תְּנָא קָמָא
 83 וְאוֹמֵר, שִׁבִין כֶּף וְבִין כֶּף יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן. קָסְבֵּר רַבִּין שִׁמְעוֹן
 84 בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁמְצִוָּה לְפָדוֹת אֶת בְּנֵי חוֹרִין – הָעֲבָדִים שִׁיבֵאוּ
 85 לְחֵירוֹת, כֶּף מְצִוָּה לְפָדוֹת אֶת הָעֲבָדִים – אִף שֶׁנִּשְׁאָרִים עֲבָדִים, וְאִין
 86 חֲשַׁשׁ שְׁאֲנָשִׁים יִמְנְעוּ מִלְּפָדוֹתָם.

87 רַבָּא אָמַר, יֵשׁ לְבָאֵר אֶת הַמְּשֵׁנָה בְּאֹפֶן אַחֵר, לְעוֹלָם לְאַחֵר יְאִוֵּשׁ –
 88 בְּאִמְתָּה מְדוּבֵר שֶׁרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן הִתִּיאַשׁ, וְאִם פָּדוּ אוֹתוֹ לְשׁוֹם עָבֵד,
 89 יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ שֵׁנִי שֶׁפָּדָאוּ. וְאִם פָּדוּ אוֹתוֹ לְשׁוֹם בֶּן חוֹרִין, לֹא
 90 יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לֹא לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא נִשְׁבָּה, וְלֹא לְרַבּוֹ הַשֵּׁנִי
 91 שֶׁפָּדָאוּ. לְרַבּוֹ הַשֵּׁנִי לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ, דִּהָא לְשׁוֹם בֶּן חוֹרִין פְּרָקִיָּה –
 92 שֶׁהֲרִי פָּדָאוּ כַּדִּי לְהוֹצִיאָהוּ לְחֵירוֹת, וְלְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן נִמְי לֹא יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ,
 93 דִּהָא לְאַחֵר יְאִוֵּשׁ הוּא – שֶׁהֲרִי כָּבַר הִתִּיאַשׁ מִמֶּנּוּ. וְרַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן
 94 גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק עַל תְּנָא קָמָא וְאוֹמֵר, שִׁבִין כֶּף וְבִין כֶּף יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ
 95 הָרֵאשׁוֹן, וּפְרָקִיָּה – וְכַפִּי שְׁבִיאָר חוֹקִיָּה. דָּאֲמַר חֻקִּיָּה, מִפְּנֵי מָה
 96 אֲמַרְוּ בִין כֶּף וְבִין כֶּף יִשְׁתְּעַבְדֵּךְ לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן, כַּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד
 97 וְאֶחָד מֵהָעֲבָדִים כְּנַעֲנִים, הוֹלֵךְ וּמְפִיל עֲצָמוֹ לְגִיטוֹת – עוֹשֶׂה
 98 תְּחֻבּוֹלוֹת כַּדִּי לִפְדוֹל בְּשִׁבְיָה, וַיִּפְדּוּ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵלִים כַּדִּי לְהוֹצִיאָהוּ
 99 לְחֵירוֹת, וּמְפָקִיעַ עֲצָמוֹ מִיַּד רַבּוֹ.

100 מִיֵּתִיב – הִקְשׁוּ עַל רַבָּא מִבְּרִייתָא, אֲמַר לְהוֹן רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 101 לְחַכְמִים, כֶּשֶׁם שֶׁמְצִוָּה לְפָדוֹת אֶת בְּנֵי חוֹרִין כֶּף מְצִוָּה לְפָדוֹת אֶת
 102 הָעֲבָדִים. בְּשִׁלְמָא – זֶה מוֹבֵן לְדַעְתָּ אֲבִי, דָּאֲמַר שֶׁהַמְּחַלְקוֹת הֵיא
 103 לְפָנֵי יְאִוֵּשׁ, וְחַכְמִים סוֹבְרִים שֶׁאִם פָּדְאוּהוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין יִצֵּא
 104 לְחֵירוֹת, כִּיּוֹן שֶׁחֲשַׁשׁ שְׁאֲנָשִׁים יִמְנְעוּ מִלְּפָדוֹת עֲבָדִים, הֲיֵינָא
 105 דְקָאֲמַר כֶּשֶׁם – מוֹבֵנֶת תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁאִין
 106 לְחַשׁוֹשׁ לְכַךְ כִּיּוֹן שֶׁגַּם זֶה מְצוּה. אֲלֵא לְרַבָּא דָּאֲמַר שֶׁמְחַלְקוֹת
 107 הַתְּנָאִים לְאַחֵר יְאִוֵּשׁ שֶׁל רַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן, וְרַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 108 סוֹבֵר שֶׁגַּם אִם פְּדִיאָהוּ לְחֵירוֹת, יַחוּר לְרַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן כַּדִּי שֶׁלֹּא יִפְּסִיל
 109 עֲצָמוֹ לְגִיטוֹת, הָאִי כֶּשֶׁם – מֵהִי תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן
 110 גַּמְלִיאֵל, שִׁישׁ מְצוּה לְפָדוֹת עֲבָדִים, הֲלֵא הִטְעַם שֶׁל רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן
 111 גַּמְלִיאֵל לְשׁוֹם דְּחֻקִּיָּה הוּא. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא, אֲמַר לְךָ רַבָּא – רַבָּא

1 לַה הַמְּחַוֵּר חוֹב לְהַבְרִיזוּ בְּשִׁבְעִית – בְּסוּף הַשָּׁנָה לְאַחַר שֶׁחֻבּוֹ
 2 נִשְׁמַט, צְרִיךְ הַמְּלוּה שִׁיאֲמַר לוֹ לְלוֹה מְשַׁמֵּט אֲנִי אֶת הַחֻבּוֹ וְאִינְךָ
 3 חַיִּיב לִי. וְאִם אֲמַר לוֹ הַלוּה, אִף עַל פִּי בֶן אִנִּי רוצה לְהַחזִיר,
 4 הַמְּלוּה יִקְבַּל הִימְנוּ אֶת הַכֶּסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו) 'וְזֶה דְבַר הַשְּׂמִטָּה',
 5 וְדוֹרְשִׁים שֶׁצְרִיךְ הַמְּלוּה לְדַבֵּר וּלְזַמַּר 'מִשְׁמַט אֲנִי, וְדִי בְּכַךְ'.
 6 אֲמַר רַבָּה, וְתָלִי לִי עַד דָּאֲמַר הָבִי – אִם הַלוּה אִינוֹ רוצה לְפָדוּעַ,
 7 רְשָׁאי הַמְּלוּה לְתַלּוּתוֹ עַל עַץ, כְּלוֹמַר לְכּוּפּוֹ עַד שִׁיאֲמַר לוֹ אִף עַל
 8 פִּי כֵן אִפְרַע. אִיִּתְּיָבִיה אֲבִי לְרַבָּה, נֶאֱמַר בְּרִייתָא, לֹא שֶׁחֹזֵר וְאִמַּר
 9 אִף עַל פִּי כֵן, בְּשָׂהוּא נִתְּנָן לוֹ וְלִמְלוּהוּ אֶת הַכֶּסֶף, אֵל יִאֲמַר לוֹ
 10 בְּפָרַעוֹן חוֹבִי אֲנִי נִתְּנָן לְךָ כֶּסֶף זֶה, אֲלֵא יִאֲמַר לוֹ הַלוּה מַעוֹת אֵלוֹ
 11 שְׁלִי הֵן וּבְמִתְּנָה אֲנִי נִתְּנָן לְךָ, וְקִשְׁיָה, אִיךָ יִאֲמַר הַלוּה מִתּוֹךְ כְּפִידָה
 12 שְׁהוּא נִתְּנָן מִתְּנָה. הֲרִי אִי אִפְשָׁר לְכוּף אִדָּם לְתַת מִתְּנָה. אֲמַר רַבָּה
 13 לְרַבָּה, תָּלִי לִי עַד דָּאֲמַר הָבִי – גַּם עַל זֶה יִכּוֹל הַמְּלוּה לְכַפְתּוֹ
 14 עַד שִׁיאֲמַר כָּךְ.

15 אֲבָא בְּרַם מִתְּרָא דְהוּא אֲבָא בְּרַם מִנְיֻמִי, הוּהוּ מְפִיק בֵּיהּ רַבָּה וְזוּי –
 16 רַבָּה הִיָּה נוֹשֵׂה בּוֹ מַעוֹת. אִיִּתְּיָבִיהוּ נִתְּלִיָּה – הִבִּיא אַבָּא בְּרַם מִתְּרָא
 17 אֶת הַכֶּסֶף לְרַבָּה בְּשִׁבְעִית – אַחֲרֵי הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית. אֲמַר לִי רַבָּה,
 18 מְשַׁמֵּט אֲנִי שֶׁקְּלִינְהוּ – לְקַח אַבָּא בְּרַם מִתְּרָא אֶת הַכֶּסֶף וְאֲוֹל –
 19 וְהִלְךְ. אֲתָא אֲבִי – בֵּא אֲבִי לְרַבָּה וְאִשְׁכַּחִיה דְּהוּהוּ עֲצִיב – וּמִצִּאוּ
 20 כִּשְׁהוּא עֲצוּב. אֲמַר לִי רַבָּה, אֲמַאי עֲצִיב מַר – מְדוּעַ רַבִּי עֲצוּב.
 21 אֲמַר לִי רַבָּה, הֲכִי הוּהוּ מְעֵשֶׂה – כִּךְ הִיָּה הַמְּעֵשֶׂה עִם אַבָּא בְּרַם
 22 מִתְּרָא. אֲוֹל – הִלְךְ אֲבִי לְגִבְיָה – לְאֲבָא בְּרַם מִתְּרָא, אֲמַר לִי אֲבִי,
 23 אֲמַמְטָה לִי וְזוּי הָלַךְ – הָאִם הִבְתָּא אֶת הַכֶּסֶף לְרַבָּה. אֲמַר לִי אַבָּא
 24 בְּרַם מִתְּרָא אִין – כֵּן. אֲמַר לִי אֲבִי, וּמֵאֵי אֲמַר לְךָ, אֲמַר לִי אַבָּא
 25 בְּרַם מִתְּרָא, רַבָּה אִמַּר לִי מְשַׁמֵּט אֲנִי. אֲמַר לִי אֲבִי, וְאֲמַרְתָּ לִי –
 26 הָאִם אִמַּרְתָּ לוֹ אִף עַל פִּי כֵן אִנִּי רוצה לְהַחזִיר אֶת הַחֻבּוֹ, אֲמַר לִי
 27 לֹא. אֲמַר לִי אֲבִי, וְאִי אֲמַרְתָּ לִי – דַּע לְךָ שֶׁאִם הִיָּת אֹמְרָא לוֹ
 28 אִף עַל פִּי כֵן, הוּהוּ שֶׁקְּלִינְהוּ מִיָּד – הִיָּה רַבָּה לּוֹקַח מִמֶּךָ אֶת הַכֶּסֶף,
 29 הִשְׁתָּא מִיָּתָה – לְפָחוֹת עֲכָשׁוּ לְךָ אֵלִי וְאִמְטִינְהוּ נִתְּלִיָּה – וְתַבִּיא
 30 לְרַבָּה אֶת הַכֶּסֶף, וְאִיִּמָּא לִי – וְתֹאמְרוּ לוֹ אִף עַל פִּי כֵן, אֲוֹל – הִלְךְ
 31 אַבָּא בְּרַם מִתְּרָא אֲמַמְטִינְהוּ נִתְּלִיָּה – הִבִּיא לְרַבָּה אֶת הַכֶּסֶף, וְאִמַּר
 32 לִי אִף עַל פִּי כֵן, שֶׁקְּלִינְהוּ מִיָּד – לְקַח מִמֶּנּוּ רַבָּה אֶת הַכֶּסֶף. אֲמַר
 33 רַבָּה, לֹא הוּהוּ בֵּיהּ דְעִתָּא בְּהָאִי צוּרְבָא מְרַבֵּן מְעִיקְרָא – לֹא הִיָּה בּוֹ
 34 דַּעַת בְּתַלְמִיד חֲכָם זֶה מְקוֹדֵם, שְׁהִיָּה עֲלִיזָה לִזְמַר כִּךְ מִיָּד.

35 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת דִּין פְּרוּחוּבֵל שֶׁאֲבָד: אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר רַבִּי נַחֲמָן,
 36 נֶאֱמַן אָדָם לִזְמַר פְּרוּחוּבֵל הִיָּה בְּיָדִי וְאֲבָד מִיָּדִי, וְעַל הַלוּה לְפָרַעַ
 37 אֶת הַחֻבּוֹ אִף לְאַחֵר הַשְּׁבִיעִית. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא מֵאֵי מְעִמָּא,
 38 מְבַאֵרֶת הַגְּמָרָא, בִּין דְּתַקִּינוּ רַבִּין פְּרוּחוּבֵל, וְהַמְּלוּה יִכּוֹל בְּקַלּוֹת
 39 לְכַתּוּב פְּרוּחוּבֵל וּלְגַבּוֹת אֶת הַהִלּוּאָה בְּהִיתָר, לֹא שֶׁכִּיּוֹק הִיתְּרָא –
 40 לֹא מִנְיַח אָדָם מֵאֲכַל שֶׁל הִיתָר שֶׁנִּמְצָא לְפָנֵיהּ, וְאֲכִיל אִיסוּרָא –
 41 וְאוֹכַל מֵאֲכַל אִיסוּר. וְאִין לְחוֹשְׁדוֹ שֶׁלֹּא כָּתַב פְּרוּחוּבֵל, וּמְשַׁקֵּר
 42 שְׁהִיָּה לוֹ וְאֲבָד. מִסְּפַרְתָּ הַגְּמָרָא, כִּי אֶתּוֹ – כִּשְׁהִיָּה לוֹה וּמְלוּה בְּאִים
 43 לְקַמְיָה רַבָּב – לְפָנֵי רַב, הַהִלּוּה תַּבַּע לְרֵאוֹת אֶת הַפְּרוּחוּבֵל, אֲמַר לִי
 44 הִיָּה רַב אֹמְרָא לְמַלּוּה, מִיָּדִי פְּרוּחוּבֵל הִיָּה לְךָ וְאֲבָד – הָאִם הִיָּה
 45 לְךָ פְּרוּחוּבֵל וְאֲבָד. וּמוֹתֵר לְדִין לְעִשׂוֹת כִּךְ וְלִטְעִיעַ לְבַעֲלֵי הַדִּין
 46 בְּטַעֲנוֹתֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁכְּגוֹן זֶה 'פְּתַח פִּיךָ לְאֵלִים' (משלי לא ח) הוּא –
 47 כִּשְׁרֹאָה הַדִּין שֶׁאֲחַד מִבְּעֵלֵי הַדִּין אִינוֹ יוֹדֵעַ דִּין פְּלוּנִי שְׁהוּא
 48 לְטוֹבוֹתוֹ, מוֹתֵר לְהוֹדִיעוֹ עַל כֶּךָ.

49 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל רַבִּין נַחֲמָן, תִּנְן בְּמִסְכַּת כְּתוּבוֹת (פס). וְכֵן פְּעַל חוֹב
 50 – מְלוּה שֶׁמוֹצִיא שְׂטֵר חוֹב וְאִין עִמּוֹ פְּרוּחוּבֵל, וְטוֹעֵן פְּרוּחוּבֵל הִיָּה
 51 לוֹ וְאֲבָד, הֲרִי אֵלִי לֹא יִפְרְעוּ – אִין הַלוּה פּוֹרַע עַד שִׁיּוֹכִיחַ הַמְּלוּה
 52 שְׁהִיָּה לוֹ פְּרוּחוּבֵל, וְאִין אִמַּר רַבִּין נַחֲמָן שֶׁהַמְּלוּה נֶאֱמַן. מִתְּרַצָּת
 53 הַגְּמָרָא, תִּנְנָא הוּא – נַחֲלָקוּ תְּנָאִים בְּכַךְ וְרַבִּין נַחֲמָן פִּסְק לְקוּלָּא
 54 כְּחַכְמִים. דְּתַנָּאִי בְּרִייתָא, מְלוּה הַמוֹצִיא שְׂטֵר חוֹב לְגַבּוֹת בּוֹ
 55 מִהַלּוּה, צְרִיךְ שִׁהָא עִמּוֹ פְּרוּחוּבֵל, וְחַכְמִים אוֹמְרִים אִינוֹ צְרִיךְ,
 56 וְנֶאֱמַן לִזְמַר שְׁהִיָּה לוֹ וְאֲבָד.

56 בבריחתו, שאם יתפסוהו ויהרגוהו, אפול אפיל נפשיה לגייתות –
 57 שהוא יפיל עצמו לגייתות על דעת לברוח ולהסתכן, ובודאי אין
 58 לחשוש שמה יפיל אדם עצמו על דעת לברוח.
 59 הגמרא מביאה הנהגות אמוראים בעבדיהם שנשבו ונפדה: אמתיה
 60 דמר שמואל אשתבאי – שפחתו של שמואל נשבתה על ידי גוים,
 61 פרקיה לשום אמתתא – ופדהו והידים לשם עבודתו, ושריה ליה –
 62 ושלחה לשמואל. ומאחר שהפודים ידעו שנחלקו רבן שמעון בן
 63 גמליאל וחכמים במשנה בדיון זה, על כן שלחו ליה כדברים האלה,
 64 אמן ברבן שמעון בן גמליאל סבירא לו, שבכל אופן העבד חוזר לרבו
 65 ראשון, ולכן שלחנהו לך, את – אתה שמואל, אי נמי ברבן סבירא
 66 לך – גם אם דעתך כחכמים, תדע שאמן לשום אמתתא פרקין לה
 67 גיהלה – אנו פדינו את השפחה לשם עבודתו, ולפיכך גם לחכמים
 68 אתה זכאי להחזיק בה.
 69 ואינהו – הפודים שפדהו לשם עבודתו, סבור לפני יאוש הוה –
 70 חשבו שמואל עדיין לא התייאש מהשפחה, ולכן כיון שתיפדה
 71 לשם עבודת תחזור, לדעת הכל. אולם טעות היתה להם ולא היא
 72 – לא כך היה, אלא לאחר יאוש הוה, ושמואל, לא מיבעיא
 73 דאשתעבדי לא משתעבד פה – לא זו בלבד שלא חזר להשתעבד
 74 בה, אלא ניפא דחירותא נמי לא אצרכה – אפילו גט שחרור כדי
 75 להינשא לישראל, פסק שמואל שהיא לא צריכה.
 76 ופסק בן שמואל למעמיה – כשיטתו, דמר שמואל, המפקיר עבדו
 77 יצא לחירות, ואינו צריך גט שחרור כדי להחזיר בישראל. שאנאמר
 78 לגבי קרבן פסח (שמות יב מד) 'וכל עבד איש מקנת כסף וגו' אז יאכל
 79 בו, כלומר, רק עבד שהוא קנין כספו של האיש, יאכל קרבן פסח
 80 עם רבו. ויש לדייק מדוע כתוב 'עבד איש', וכי רק עבד של איש
 81 אוכל קרבן פסח ולא עבד של אשה, הלא אשה חייבת בפסח כאיש.
 82 אלא בא הפסוק ללמדנו שעבד איש, היינו שיש לו רשות לרבו עליו
 83 ולא הפקירו, הוא קרוי עבד, אבל עבד שאין לו רשות לרבו עליו,
 84 כגון שהפקירו, אין קרוי עבד, ומותר בבת ישראל גם בלי גט
 85 שחרור. ולכן סבר שמואל שהיא בת חורין ואינה צריכה גט
 86 שחרור.
 87 מעשה נוסף: אמתיה דרבי אבא בר זוטרא אשתבאי – שפחתו של
 88 רבי אבא בר זוטרא נשבתה על ידי גוים, פרקיה הוה תרמוזתא –
 89 פדה אותה גוי אחר מעיר ששמה תרמוד, לשום איתתא – כדי
 90 שתהיה אשתו. שלחו ליה לדידיה – שלחו החכמים לרבי אבא
 91 עיצה כיצד ינהג. אי יאות עברת – אם אתה רוצה לנהוג כראוי,
 92 שדר לה ניפא דחירותא – שלח לה גט שחרור.
 93 שואלת הגמרא, היכי דמי, אי דמצו פרקי לה – אם רוצה השבאי
 94 לתתה תמורת דמים, למה לי ניפא דחירותא, הלא אפשר לפדותה
 95 לשם עבודתו ותחזור לרבי אבא. ואי דלא מצו פרקי לה – ואם לא
 96 יכלו לפדותה, כי שדר לה ניפא דחירותא מאי הוי – מה מועיל
 97 לשלוח לה גט שחרור, הרי כבושה היא תחת השבאי. משיבה
 98 הגמרא, לעולם דמצו פרקי לה – הגוי הסכים שיפדו אותה, אלא
 99 שלפודים אותה לא היה מספיק מעות לשחררה, ובין דמשדר לה
 100 – שישלח לה רבי אבא ניפא דחירותא, ישמעו מזה וידעו שהיא
 101 ישראלית גמורה, ומשום כך תפריז מחברי אהרבי – יתאגרו יחד
 102 בני העיר ויתנו כסף ופרקי לה – ויפדו אותה. ואי בעית אימא –
 103 הסבר נוסף מדוע יועיל גט שחרור, לעולם דלא מצו פרקי לה –
 104 מדובר שהגוי לא היה מוכן לתתה תמורת דמים, ובין דמשדר לה
 105 – שישלח לה רבי אבא ניפא דחירותא, ידע הגוי שהיא היתה
 106 שפחה של ישראל, ומיתולא מאפיה – תתבוה בעיניו, ולא ירצה
 107 שתהיה אשתו, ויפרקי לה – יסכים שיפדוה. למה הגמרא,
 108 בעיניו, ותאמר מר – והרי אמרו (ע"ז כב) שתכביה לקח השכיבה עם
 109 בתה, וישראל יתיר מן שותתין של ישראל, ואם בהמתא אינה
 110 בויה בעיניו, ששפחתה לא תהא בויה בעיניו. מתרצת הגמרא,

1 ולא הם – הגוים קונים מכם – את גופו של הישראל, ולא הם קונים
 2 זה מזה – ואין גוי אחד קונה את חבריו הגוי. יבול – שמה נאמר
 3 לא יקנו זה את זה, ומיד תמזה הגמרא יבול לא יקנו זה את זה,
 4 ומשמע שיש סברא לומר כן אבל באמת קונים, האמת לא הם
 5 קונים זה מזה. עונה הגמרא, הכי קאמר, ולא הם קונים זה מזה
 6 לגופו – אין גוי קונה את גוף חבריו לענין שייחשב ממנו, אולם
 7 יבול לא יקנו גוים זה את זה אפילו למעשה ידיו – שיהיה מעשה
 8 ידיו לקונה אותו.
 9 אומר ריש לקיש, אמרת קל וחומר, עובד בוכבים את הישראל קונה
 10 הוא למעשה ידיו, אם כן עובד בוכבים את העובד בוכבים לא כל
 11 שכן שקונוהו למעשה ידיו. ולכן גם השבאי קונה את העבד הכנעני
 12 למעשה ידיו.
 13 שואלת הגמרא, ואימא הני מילי בכספא – שמה נאמר שרק
 14 כשהגוי קונה את חבריו בכסף הוא קונהו למעשה ידיו, אבל בקנין
 15 חוקה לא יקנה הגוי את חבריו, כיון שלא מצאנו שגוי קונה קרקע
 16 בחוקה.
 17 משיבה הגמרא, אמר רב פפא מצאנו שגוי קונה קרקע בקנין חוקה,
 18 שהרי עמון ומואב שאסרה תורה על ישראל להילחם בהם
 19 ולכבושם, ואף על פי כן פקרו בסיחון – לאחר שסיחון כבש אותם
 20 והתרו ישראל לכבוש ארצות אלו מידי סיחון. וכיון שמצאנו בגוי
 21 קנין חוקה בקרקע, יכול הגוי לקנות אם עבד בחוקה.
 22 שואלת הגמרא, אשבקון – מצאנו בפרשת עמון ומואב שעובד
 23 בוכבים כמו סיחון קונה קרקע בקנין חוקה, ולכן קונה גם עובד
 24 בוכבים אחר בקנין חוקה, אבל עובד בוכבים ישראל מנולו – מנין
 25 שעבד כנעני הדומה לישראל, נקנה לגוי בחוקה.
 26 משיבה הגמרא, מצאנו כשמלך ערד נלחם בישראל דתניב (במדבר
 27 כא א) 'וישב מננו שבי', ומשמע שכאשר גוי שובה לישראל, הוא
 28 נקרא 'שבי' שלו, ומוכח שגוי קונה עבד כנעני על ידי לקיחתו
 29 בשבי שזה קנין חוקה.
 30 אמר רב שמואל בר אבא אמר רבי יוחנן, עבד כנעני של ישראל
 31 שנשבה על ידי גוים שברח מבית האסורים, יצא לחירות, ואין
 32 השישראל חוזר להשתעבד בו, כיון שהתייאש ממנו. ולא עוד אלא
 33 שבפנין את רבו הישראל וכתב לו גט שחרור כדי להחזירו בבת
 34 ישראל.
 35 מקשה הגמרא, תנן במשנתנו, רבן שמעון בן גמליאל אומר, בין כך
 36 ובין כך – בין אם פדו אותו לשם עבד ובין אם פדו אותו לשם בן
 37 חורין, ישתעבד לרבו ראשון, מטעמנו של חוקה, שמה כח עבד
 38 יפיל עצמו לגייתות כדי להפקיע עצמו מיד רבו. ואמר רבה בר עבד
 39 קנה אמר רבי יוחנן, כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו
 40 – בכל המשניות, וחלק על חכמים, הלכה פסוקה, חזין משלש: ערב
 41 (כ"ב ע"ג), יצדן (להלן ע"ד), וראיה אחרונה (סנהדרין לא). שבהם הלכה
 42 כחכמים. ואם כן במשנתנו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל
 43 שלעולם מתעבד לרבו ראשון, ואיך פסק רבי יוחנן שעבד שברח
 44 יצא לחירות.
 45 וממשיכה הגמרא בשלמא לאפני לא קשה על רבי יוחנן, כיון
 46 שהוא מוקי לה להאי – מעמיד את הדיון של רבן שמעון בן גמליאל
 47 לפני יאוש, ולכן תמיד חוזר העבד לרבו ראשון, והאי – ורבי יוחנן
 48 דיבר על עבד שברח מבית הסוהר לאחר יאוש, ולכן הוא יוצא
 49 לחירות. אלא לרבא, דאמר שדברי רבן שמעון בן גמליאל אמורים
 50 לאחר יאוש, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן.
 51 מתרצת הגמרא, אמר לך רבא, טעמא מאי – מה הטעם שלפי רבן
 52 שמעון בן גמליאל תמיד חוזר העבד להשתעבד לרבו ראשון,
 53 משום דחוקיה, שלא יחא כל אחד ואחד מפיל עצמו לגייתות
 54 ומפקיע עצמו מידי רבו, וכיון שכן, יש לתרץ שדין הבורח שאני
 55 משום שהשתא לקטלא מסר נפשיה – עכשיו מסכן את חיי

ג'טין. פרק רביעי - השולח - דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ריט

תוכנסת

1 **אבל** בחוקה לא - פירש בקונטרס: חזקה של עבדות, כגון הליבשו הנעילו והרחיצו לרבו, 2 כדנתיא בפרק קמא דקדושין (כבב). וקשה: דאפילו ישראל מיראל לא קני עבד 3 עברי אלא בכסף ושטר, כדאמר בפרק קמא דקדושין (ידג) - כל שכן גוי! ועוד, דאמר התם: 4 אשכחן עברי הנמכר לגוי - הואיל וכל קניינו של גוי בכסף! ופירש רבינו תם: הואיל וכל 5 קנינו של גוי - בעבד עברי, אבל בעלמא - קנינו 6 של גוי במשיכה לרבי יוחנן, דקימא לן בותיה 7 לגבי ריש לקיש. וכיון דאמר רבי יוחנן דבר תורה 8 מעות קנות - אם כן לגוי במשיכה, כדמוכח בפרק 9 שני דבבבית (יגא), אלא אצריך לפרש, דהכא 10 בחוקה של כבוש מלחמה איירי, וכן פירש רבינו 11 הנגאל.

12 **עמון** ומואב טהרו בסיוחן - וכי היכי דקנו 13 ארצם בחוקה - קנו נמי גופם בחוקה. 14 **דכתיב** וישב ממנו שבי - ואם תאמר: למה לי 15 השתא הא דעמון ומואב טהרו בסיוחן? 16 השתא גוי ישראל קני - גוי לגוי לא כל שכוין ויש 17 לומר: דמי'ישב ממנו שבי' לא הוה לאפינן מניה 18 שום קנין, אי לאו דאשכחן דטיהרו. ולהכי מייתי 19 לעיל דמדידי לקיש - דמי'ישב ממנו שבי' לחוריה 20 לא הוה ידעינן, ומיהו, איצטרך לאתויי, 21 לאשמועינן דלא קניו גופו.

22 **ואינהו** סבור לפני יאוש הזה - תימה: דלמא 23 ידעי שפיר דלאחר יאוש הזה, וטברי 24 כרבא דלעיל! ולמאי דפרשינא דלרבא מודה רבן 25 שמעון כן נגמליאל לרבנן דלשם עבד שיתעבד 26 לרבו שני - נחא, דאם כן היתה שלחם, ולא 27 מסתבר שהיו באים לתתה לו במנתה. 28 **אלא** אפילו גיטא דחירותא נמי לא אצריכה - 29 כאביי סבירא ליה. דלרבא, כיון דאמר 30 ישתעבד - בעינן גט שיחרור.

31 **המפקיר** עבדו יצא לחירות ואין צריך גט 32 שיחרור - אינן להקשות: אם כן 33 לשמואל למה לי שטרא בעבד כנעני? לימא ליה 34 באפי תרי ז'ול', כדאמרין בפרק קמא דקדושין 35 (טזא) גבי עבד עברי, ומאי משני נמי התם דעבד 36 עברי גופו קני? אבתי' פיקרנו, דאפילו מאן דצריך 37 בעבד כנעני גט שיחרור - היינו כדי להתירו בבת 38 חורין, אבל בעבד עברי בלאו הכי מותר בה? 39 דהתם דקדושין (שני) לא קאמי' אלא משום 40 דסלקא רעתיה דעבד עברי אין גופו קני, ולהכי 41 פריך: למה לי שטרי? דאותו לשון עצמו שכתב 42 בשטר כגון "הרי את בן חורין" "הרי את לעצמך" 43 יאמר לו בעל פה! ומשני: דגופו קני, ולא מהני 44 "הרי את לעצמך" שהוא לשון קנין או לשון 45 מחילה, בלא שטר. ולאותן לשונות צריך שטר, 46 אבל הפקר, שמסלק רשותו מעליו - מהני 47 לשמואל אפילו בלא שטר. **בל** דמשחרר עבדו 48 עובר בעשה - הוא דאמר לקמן (גיטין מא) במי 49 שאמר בשעת מיתתו: פלוני שפתיי אל 50 ישתעבדו בה, ומסקנן דאי אמר לשון שיחרור - 51 כופין את היורשין לכתוב לה גט שיחרור, וכן 52 בירושלמי אמרין בהדיא דאי אמר "שחררו" - 53 משחררין, התם, כיון דאין היורשין רשאין 54 להשתעבד בה משום מצוה לקיים דברי המת - 55 לא קרינן בה 'לעולם בהם תעבדו'. ומשום תנית 56 גט לחוריה ליבא איסור עשה. חזיין כן חורין (שם 57 מאב) דכופין את רבו - התם משום דאיכא מצוה 58 רבה ד'לשבת יצרה', כדרשינן הכא משום מצוה 59 דרביים.

גופיה

1 ולא הם קונים - את אחד מהם. לגופו - שיהא צריך הימנו גט, או אם יברח ממנו ויתגיר 2 - מותר בבת ישראל, שאין גופו קני לחברו. גוי קונה ישראל - למעשה ידיו, שנאמר 3 'וכי תשיג יד גר וגו' או לעקר משפחת גר" (ויקרא כח). הני מילי - דגוי קונה חברו. 4 **בכספא** - דומיא דגוי קונה ישראל בכסף, דכתיב "מכסף מקנתו" בעברי הנמכר לגוי. 5 וקניתי גוי בגוי - הא ילפת ליה מקניתי גוי 6 בישראל. בחוקה - כגון שבאי שהחזיק בו וקאני 7 בחוקת יאוש, כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו 8 (ולא בכסף). חזקה שעבד כנעני נקנה בו - היינו 9 חזקה של עבדות: הליבשו הנעילו והרחיצו לרבו, 10 כדנתיא ב"האשה נקנית" (קדושין כבא). נדי 11 דירשאל קני לגוי בחוקה, דאיתקוש עבדים 12 לרקיעות. אבל גוי - לא קני קרקע בחוקה 13 בישראל, אלא כל קנינו בכסף. עמון ומואב 14 מטהרו בסיוחן - אלמא: גוי קונה מחבירו קרקע 15 בחוקה. והאי עבד נמי, כיון דאפקריה ישראל 16 ביאוש - קנה ליה גוי בחוקה. מטהרו בסיוחן - 17 דכתיב (דברים ב) "אל תצא את מואב", וכן בניי 18 עמון "אל תצורם" (שם) וכתבי' (במדבר כא) "כי 19 חשבון עמי סיוחן" וגו' - אלמא: טהר מואב 20 בסיוחן. ובני עמון אשכחן בפתח (שופטים יא) 21 שמרמו לו בלא בני עמון "כי לקח ישראל את 22 ארצו בעלותו ממצרם מארנן ועד היבוק". 23 ואשכחן כשכבשו את ארץ סיוחן וירש את 24 ארצו מארנן עד יבוק" וגו' - אלמא: מבני עמון 25 כבשה. והדור ישראל וכבשו מניה, וטהרה להם 26 על ידו - אלמא: קנייה בחוקה. גוי מירשאל 27 מנלן - כגון עבד זה, דשייך במצוה. וישב מפני 28 שני - מדקרי ליה שבי ודידה - שמנו מניה 29 קנייה בחוקה. מן האסורין - עבד כנעני של 30 ישראל שנשבה, וברח מן האסורין של גוים. יצא 31 לחירות - מלחשתעבד לרבו עוד. וכותב לו גט 32 - להתירו בבת ישראל. אמר רבי יוחנן כל 33 מקום בו - וקשיא רבוי יוחנן אורבני יוחנן. 34 לביטא מסר נפשתי - כדי לצאת מידי גיסותה, 35 שהרי בורח מן האסורין, ויודע שאם ישיגוהו 36 יהרג. ואינהו - דפרקיה לשום אמהתא. סבור - 37 דלא נתייאש מר שמואל הימנה. יאוש - הוי 38 הפקר. איש - יתירא הוא. תרמוודה - גוי היה 39 מותרמו. שלחו ליה לדידיה - לרבי אבא, אי 40 דמצו פריקי לה - שהגוי רוצה לתתה ברמיס. 41 למה לי גיטא דחירותא - יפודה לו לשם 42 עבדות. מאי הוי - הרי כבושה היא ביד הגוי! 43 הבורי מחברי - בני העיר אהרדי, ופרקי לה. 44 אבל לשם עבדות לא הוי רוצין לפדותה לה, 45 דלית להו דרבו שמעון וכן נגמליאל. מיתולא 46 באפיה - מפני שיגלה לכל ששפחת ישראל 47 היתה. ופפריק לה - נותנה בכדי פדיונה. ואמר 48 מר - במסכת עבודה זרה (כבא), בעשה - 49 'לעולם בהם תעבדו' (ויקרא כח). וכתב לה 50 גיטא דחירותא - ונסיב לה ישראל, ומינער לה. 51 וכפו

1 **ולא הם קונים מהם, ולא הם קונים זה מזה; יכול לא יקנו זה את זה? האמרת: לא הם קונים זה מזה! הכי קאמר: ולא הם קונים זה מזה לגופו; יכול לא יקנו זה את זה למעשה ידיו? אמרת קל וחומר: גוי ישראל קונה, גוי גוי לא כל שכן. ואימא: הני מילי בכספא, אבל בחוקה לא! אמר רב פפא: עמון ומואב מטהרו בסיוחן. אשכחן גוי גוי, גוי ישראל מנלן? דכתיב: "וישב מנמו שבי". אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן: עבד שפירה מבית האסורים - יצא לחירות; ולא עוד אלא שפופין את רבו וכותב לו גט שיחרור. תנו, רבן שמעון בן גמליאל אומר: בין פד ובין פד' ישתעבד; ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום שישנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו - הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה; בשלמא לאביי, מוכי לה להאי לפני יאוש והאי לאחר יאוש. אלא לרבא, דאמר: לאחר יאוש, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן! - אמר לה רבא: מעמא מאי - משום דחוקיה. בורח שאני, השתא לקמלא מסר נפשיה, אפוליא אפיל נפשיה לגי'סות?! אמתיה דמר שמואל אשכפא, פרקיה לשום אמהתא ושדרוה ליה, שלחו ליה: אגן כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לך, את אי נמי פרבנן סבירא לך, אגן לשום אמהתא פרקינן לה ניהלה. ואינהו סבור: לפני יאוש הנה, ולא היא, לאחר יאוש הנה. ושמואל לא מביעניא דאשתעבדי לא משתעבד בה, אלא גיטא דחירותא נמי לא אצריכה; ושמואל למעמיה, דאמר שמואל: המפקיר עבדו - יצא לחירות, ואינו צריך גט שיחרור, שאמר: "יכול עבד איש מקנת פסא", עבד איש ולא עבד אשה? אלא, עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד, שאין לו רשות לרבו עליו אין קרוי עבד. אמתיה דרבי אבא בר זוטרא אישתכפא, פרקה ההוא תרמודהא לשום איתתא, שלחו ליה לדידיה: אי אית עבדת, שדר לה גיטא דחירותא. היכי דמי? אי דמצו פרקי לה, למה לי גיטא דחירותא? אי דלא מצו פרקי לה, כי שדר לה גיטא דחירותא מאי הוי? - לעולם דמצו פרקי לה, וכיון דמשדר לה גיטא דחירותא - חבורי מחברי 2 **אחדרי ופרקי לה. ואיבעית אימא: לעולם דלא מצו פרקי לה, והאמר מר: חכיבה לזן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן! הני מילי בצינעא, אבל בפרהסיא וילא בהו מילתא. ההיא אמתא דהות בפומבדיתא דהו קא מעבדי בה איניש איסורא, אמר אביי: אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל המשחרר עבדו עובר בעשה, הוה פייפנא ליה למרה וכתוב לה גיטא דחירותא. רבינא אמר: כי הא מודה רב יהודה, משום מילתא דאיסורא. ואביי, משום איסורא לא? האמר רב 3 **הנינא בר רב קמינא אמר רבי יצחק: מעשה פאשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין,******

1 **גופיה** לא קדיש - פירש בקונטרס: שאינו ראוי למזבח ולא לבדק הבית. לדמי לא קאמר,
 2 דהיה לו לומר "דמי עבדי עלי". ולא דמי למקדיש בהמה טמאה, דהתם כיון דליכא
 3 למימר למיהוי עם קדוש קאמר - על כרחך לדמי קאמר, אף על גב דלא אמר "דמיה עלי" -
 4 הרי היא קדושה לימכר קאמר. אבל הכא, דשייכא בגופיה לשון קדושה - לא אמרינן לדמי
 5 קאמר. ואם תאמר: ואמאי לא קאמר נמי: קדוש

6 לימכר לא קאמר, כיון דמילתא אחרתא היא: ויש
 7 לומר, כדפירש בקונטרס בסמוך: דאפילו אמר כן
 8 בהדיא, שיהא קדוש לימכר - יצא לחירות, מיד
 9 דהוא אמתפיס תמימים לבדק הבית, דאין יוצאין
 10 מיד מזבח לעולם. ולהכי לא מוקי האיך ד"אין
 11 הגוברין כגון דאמר שיהו קדושין לדמיהן. ומיהו
 12 קשה: דאי מדימין למתפיס תמימים - נימא דאף
 13 על פי שהעבד יצא לחירות - צריך לפרייה, ויפלו
 14 דמיו לבדק הבית, כמו במתפיס תמימים, שתימכר
 15 לצורכי מזבח, כדאמרינן ב"המנחות והנסכים"
 16 (מנחות קא,א). כשהו נפדין אין נפדין אלא
 17 למזבח, והדמים הם לבדק הבית. כדאמר בפרק
 18 קמא דתמורה (ו,א) דאף על פי שהוא בלא תעשה
 19 - מה שעשה עשוי. ולכאורה משמע דליהוי עם
 20 קדוש קאמר, ואינו נותן שום דמים להקדשו! ועוד:
 21 מאי קפירין מ"א ח"ס? דהתם דאמר בלשון
 22 חרם - לא שייך לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר
 23 ועוד: כי משני דאמר לדמי, היינו לפירוש
 24 הקונטרס דאמר "דמי עבדי ושפתיה עלי", דאם
 25 הקדישם לדמים יצאו לחירות - ואם כן מאי
 26 איירא עבדיו ושפתיהו: אפילו דחברו נמי! ועוד:
 27 מאי שני כנענים? אפילו עבדיו ושפתיהו
 28 העברים נמי! ונראה לפרש: גופיה לא קדיש,
 29 פירוש: ליאסר בהנאה, כמו בהמה טמאה
 30 שמועלין בה, וכן בקרקע - אם עק ממונו חליא,
 31 ואפילו במזבח - איסורא מיהא איכא. לדמי לא
 32 קאמר - שיהא גופיה קדוש לימכר. והשתא פרך
 33 שפיר מכל חרם, אפילו עבדיו ושפתיהו ליאסר
 34 בהנאה כמו מחרים שאר נכסים ומשני: דאמר
 35 לדמי, שיהיו לימכר, ולא מיירי במקדיש בלשון
 36 חרם. והשתא ניחא דרוקא עבדיו ושפתיהו
 37 הכנענים. ופרך: איך נמי דאמר לדמי ומשני: אי
 38 הכי - גוברין מאי עבדיתיהו, דאותו שהקדישו
 39 לדמי - הוא יפדנו, ויהיה שלו.

40 **אין** הגוברין רשאין להוציא אותן לחירות - וכן
 41 אמר בפרק "הנוקד" (גיטין נב,א) גבי יתומין,
 42 דאין האפטרופוסין רשאין להוציא אותן לחירות,
 43 אבל מוכרין אותן לאחרים כו'. ונראה דהיינו
 44 טעמא דאסור דרך שחרור - דסברי דקא מזולזל
 45 בנכסי יתומים והקדשו, אבל דרך מכירה - ידעי
 46 כולי עלמא שמוכרין אותן בשוין.
 47 דא

35 **אי הכי**, "אין הגוברים רשאין להוציאן לחירות", וגוברים מאי עבדיתייהו? ותו, "אבל מוכרין
 36 אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות", אחרים מאי עבדיתייהו? ותו, "רבי אומר, אומר
 37 אני: אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמזכרו לו", ואי לדמי, מאי "מפני שהוא
 38 כמזכרו לו"? תא שמע: המקדיש עבדו - עושה ואוכל, שלא הקדיש אלא דמיו!

1 **וכפו את רבה ועשאה פת חורין, ואמר רב נחמן בר יצחק:**
 2 **מנהג הפקר נהגו בה! - הכי השתא? התם לא לעבד**
 3 **הוא ולא לכן חורין הויה הכא אפשר דמיחד לה לעבדיה**
 4 **ומנמר לה. גופא, אומר רב יהודה אומר שמואל:**
 5 **כל המשחרר עבדו עובר בעשה, שגאמר:**
 6 **"לעולם בהם תעבדו". מיתבי: מעשה ברבי אלעזר**
 7 **שנכנס בבית הפנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו**
 8 **והשלימו לעשרה! - מצוה שאני. תנו רבנן: "לעולם**
 9 **בהם תעבדו" - רשות, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא**
 10 **אומר: חובה. ודלמא רבי אלעזר סבר לה כמאן דאמר**
 11 **רשות! - לא סלקא דעתך, דתניא בהדיא: רבי אלעזר**
 12 **אומר: חובה. אומר רבה, בהני הלת מילי נהתי**
 13 **בעלי בתים מנכסיהון: דמפקין עבדיהו לחירותא,**
 14 **ודסיירי נכסיהו בשבתא, ודקבעי סעודתייהו בשבתא**
 15 **בעידן בי מדרשא, דאמר רבי חייא בר אבא אומר רבי יוחנן:**
 16 **שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בשבתא**
 17 **ואחת קבעה סעודתא בערב שבת, ושתיהן נעקרו.**
 18 **אמר רבה אמר רב: המקדיש עבדו יצא לחירות;**
 19 **מאי טעמא? גופיה לא קדיש, לדמי לא קאמר,**
 20 **דליהוי "עם קדוש" קאמר. ורב יוסף אומר רב:**
 21 **המפקד עבדו יצא לחירות. מאן דאמר מקדיש,**
 22 **כל שכן מפקד; מאן דאמר מפקד - אבל מקדיש לא,**
 23 **דלמא לדמי קאמר. איבעיא לה: צריך גמ שחרור או לא**
 24 **צריך? תא שמע, דאמר רב חייא בר אבין אומר רב:**
 25 **אחד זה ואחד זה - יצא לחירות, וצריך גמ שחרור.**
 26 **אמר רבה, ומוכרין אשמעינן:**
 27 **המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים, אין הגוברין רשאין**
 28 **להוציאן לחירות, אבל מוכרין אותן לאחרים**
 29 **ואחרים מוציאין אותן לחירות; רבי אומר, אומר אני:**
 30 **אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמזכרו לו!**
 31 **מתניתא קא רמית עליה דרב? רב תנא הוא ופליג.**
 32 **תא שמע: "אך כל חרם וגו', מאדם" - אלו עבדיו**
 33 **ושפחותיו הפגעו! - הכא במאי עסקינן - דאמר לדמי.**
 34 **אי הכי, איך נמי דאמר לדמי! -**

35 **אין הגוברים רשאין להוציאן לחירות**, ותו, "אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות", אחרים מאי עבדיתייהו? ותו, "רבי אומר, אומר אני: אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמזכרו לו", ואי לדמי, מאי "מפני שהוא כמזכרו לו"? תא שמע: המקדיש עבדו - עושה ואוכל, שלא הקדיש אלא דמיו!
 רשות יש להן בעבד; הלא אין להן על הבעלים אלא מעות. ואי קשיא: לוקמה כגון דאמר "הרי הוא קדוש לדמי" דעבדו הוא קדוש לימכר, ורשותו עליו למכור, ובמקדיש קרקע ובהמה טמאה: תריץ. דכיון דשייך בגופו לשון קדושה ד"עם קדוש", כי אמר "הרי הוא קדוש לדמי" - חיילה אגופו למיהוי בן חורין. כדקימא לן במתפיס תמימים לבדק הבית, דאין יוצאין מידי מזבח, בכריתות ובתמורה (לג,א). הלכך על כרחך מתניתין פליגא, למימר דכי אמר "הרי הוא קדוש" - לא לשון עם קדוש הוי, אלא לשון הקדש. לימכר בדמיו. עושה - העבד. ואוכל - ואין מעשה ידיו הקדש. שלא הקדיש אלא דמיו - ולא אמר אלא: הרי הוא הקדש לדמי, והוי כקרקע ובהמה טמאה.

1 **וכפו את רבה** - מפני שלא היתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין. **ואמר רב נחמן** -
 2 **לאו משום דאיתתא מיפקדה אפריה ורביה,** אלא מתוך שלא היתה ראויה - לא היתה
 3 מיוחדת לאיש, והיו נוהגין בה הפקר בזנות. **רשות** - משום דכתיב (דברים כ) שבועה
 4 אומות "לא תחיה כל נשמה" - איצטרך למיכתב "מבני התושבים לעולם בהם תעבדו"
 5 - להתיר אחד משאר אומות הבא על הנכעניות, שהיא משבעה אומות, והוליד בן -
 6 שאתה רשאי לקנותו בעבד. והכי מפרש לה ב"המקנא", ודלמא **רבי אלעזר סבר לה** - כרבי
 7 ישמעאל, ומאי דוחקיה לשניי לעיל מצוה שאני? דפסקי עבדיהו לחירות - ועברי בעשה.
 8 מסיירי נכסיהו - שדויתיהם מסתכלין בשבת, לידע מה הן צריכין. בעידן **בי מדרשא** -
 9 כשהחכם הורש דרשות לרבים בשבת, והם יושבין בסעודה. והיה להם להקדים או לאחר.
 10 בערב שבת - בלילי שבת. ואין כאן כבוד שבת, דקימא לן: כבוד יום קודם לכבוד לילה. והם היו
 11 מתכוונים בשביל ביטול בית המדרש. ואיכא דמפרשי: בערב שבת ממש. וכן בכל יום, מרוב
 12 עושר. אבל בהא מיהא איכא איסורא, שיכנס לשבת כשהוא שבע, ולא תאוה. **גופיה לא קדיש** - שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק
 13 הבית. **לדמי לא קאמר** - היה לו לומר "דמי עבדי עלי". **דליהוי עם קדוש** - ישראל גמור, דכתיב בהו' **מי עם קדוש אתה** (דברים יד). ולא
 14 דמי למקדיש בהמה טמאה, דהתם כיון דליכא למימר בה דתייהו עם קדוש קאמר - על כרחך
 15 לדמי קאמר, ואף על גב דלא קאמר "דמיה עלי" הכי קאמר: הרי היא קדושה לימכר. אבל הכא,
 16 דשייכא בגופיה לשון קדושה - לא אמרינן לדמי קאמר. צריך נש שיהויר - מקדיש ומפקד. אחד זה ואחד זה - מקדיש ומפקד.
 17 ומוכרין אשמעינן - אשמעות עצמינו. אין הגוברין רשאין להוציאן לחירות - ואפילו לקבל
 18 מיד העבד פדיונו, דקימא לן (קידושין כג,א): עבד קונה את עצמו בכסף, אם נתנו לו על מנת
 19 שאין לרבו רשות בו - פרדה בו את עצמו מיד בעליו. והני גוברין אין רשאין לכך, שאין גופן
 20 קנוי להקדשו, שלא הקדישן אלא לדמן. וזו דרך שחרור הוא, ולא דרך מכירה. אבל מוכרין אותן
 21 לאחרים, והדמים להקדש, ואותן אחרים מוציאין אותם לחירות, אם ירצו. אף הוא נותן
 22 דמי עצמו ויוצא - אם ימצא אדם שיהא נותן לו כסף על מנת שאין לבעליו רשות בו. מפני
 23 שהוא כמזכרו - הגובר, לו - לעצמו, כשם שהוא יכול למכור לאחרים. ובלבד שיתנם דרך
 24 מקח וממכר, ולא דרך פדיון. אלמא, המקדיש עבד - קדוש לדמי. אך כל חרם אשר יחרים
 25 איש לה' מכל אשר לו מאדם וגו' אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים - שאם הקדישן -
 26 מקדושים לבדק הבית. וכיון דליק טעמא מקרא - קשיא לרב. דאמר לדמי - "דמיו עלי להקדש", ולא הזכיר עליו שם קדושה. אי הכי
 27 איך נמי - אמאי אקמת דפליג ארדב? תרצה נמי דאמר לדמי. גוברין מאי עבדיתייהו - מה

59 איבניא להו, האם מקדיש עבדו או מפקיר עבדו צריך גם שחרור
 60 כדי להחזירו בבת ישראל, או לא צריך. תא שמע, דאמר רבי הויה
 61 בר אבין אמר רב, אהד זה ואהד זה – בין המקדיש עבדו ובין
 62 המפקירו, יצא לחירות וצריך גם שחרור.
 63 אמר רבה, ומוחבבין אשמעתין – ויש להקשות על השמועה
 64 שאמרת בשם רב שהמקדיש עבדו יצא לחירות, שהרי שנינו
 65 בברייתא, שתמקדיש נכסיו – מי שאמר שנכסיו יהיו קדושים, והיו
 66 בקה בנכסים, עבדים כנענים, אין הנזכרין רשאין להוציאן לחירות לא
 67 על ידי גט שחרור ולא על ידי כסף שקיבל מאחרים על מנת
 68 שלרבו לא יהיה רשות בכסף הזה. והטעם, שכיון שאין גופו של
 69 העבד קנוי להקדש אלא רק לדמיו, אין ההקדש יכול לשחררו
 70 אצל הגוברים מוכרין אותן לאחרים, והכסף להקדש, ואחרים הללו
 71 שקנו את העבדים, יש להם בעלות על גוף העבד, ולכשירצו
 72 מוציאין אותן לחירות.
 73 רבי אומר, אומר אני, כשם שאחרים רשאים לקנות את העבד
 74 מהקדש ולהוציאו לחירות, אף הוא – העבד נותן לגובר דמי
 75 עצמו, בכסף שקיבל מאדם אחר, שהקנה לו אותו בתנאי שלרבו
 76 לא יהיה רשות בו, ואומר לגובר שברצונו לקנות את עצמו בכסף
 77 הזה ויוצא לחירות, מפני שהוא מוכרו לו – כאילו הגובר מכר
 78 לעבד את עצמו. אבל לא יאמר העבד לגובר שברצונו לפדות את
 79 עצמו בכסף הזה, שזה דרך שחרור, ואין הקדש יכול לשחררו לפי
 80 שאין הגוף שלו. הרי מפורש בברייתא שהמקדיש עבדו, קדוש הוא
 81 לדמיו ולא יצא לחירות. מתרצת הגמרא, מתניתא קא רמיית עליה
 82 דרב – אתה מקשה מברייתא על דברי רב, רב תנא הוא ופליג –
 83 רב נחשב לתנא ויכול הוא לחלוק על הברייתא.
 84 תא שמע, שנינו בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא כו כט) אף כל חרם וגו'
 85 אשר יחרים איש וגו' מכל אשר לו מאדם ובהמה וגו' לא ימכר
 86 ולא יגאל. אדם שאומר על חפץ 'הרי זה חרם', חלה קדושה על
 87 החפץ ואסור לו ולמוכרו לא לפדות את קדושתו בדמים. אלא נותנו
 88 לכהן ויוצא לחולין כשמוע ליד כהן. ודרשו חכמים את מה
 89 שנאמר 'מאדם', אלו עבדיו ושפחותיו הנקנעים, שאם הקדישם
 90 לבדק הבית חלה עליהם קדושת בדק הבית. ומפורש בברייתא
 91 שעבד שהוקדש אינו יוצא לחירות, וקשה על רבה בשיטת רב.
 92 מתרצת הגמרא, קנא כמאן עסקין דאמר לדימי – הברייתא עוסקת
 93 במי שפירש ואמר על עבדו הנכנעני דמיו עלי להקדש, ובאופן זה
 94 בודאי שעליו לתת להקדש רק את דמי העבד אבל אם אמר על
 95 העבד עצמו שיהא להקדש, אפשר לומר שנתכוין שיצא לחירות.
 96 מקשה הגמרא, אי הכי, אי אידך נמי – גם את הברייתא של גוברים
 97 נעמיד באופן דאמר בפירוש לדימי ומדוע הוצרכו לתרץ שרב תנא
 98 ופליג. מתרצת הגמרא, אי הכי, שבעליו של העבד אמר דמיו עלי,
 99 מדוע אמרה הברייתא שאין הנזכרים רשאין להוציאן לחירות,
 100 נזכרים מאי עבדייתיהו – מה ענין הגוברים לעבד, הלא הוא לא
 101 הקדיש את העבד אלא רק אמר דמיו עלי. ותו – ועוד, מדוע
 102 נאמר בברייתא אצל מוכרין אותן לאחרים מוציאין אותן
 103 לחירות, אחרים מאי עבדייתיהו – מה ענין האחרים אצל העבד,
 104 הלא העבד לא הוקדש, רק בעליו אמר דמיו עלי. ותו – ועוד
 105 נאמר בברייתא רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא
 106 מפני שהוא מוכרו לו, ואי לדימי – ואם מדובר שאמר דמיו עלי,
 107 מאי מפני שהוא מוכרו לו – איזה ענין של מכירה יש כאן הלא
 108 העבד לא הוקדש. ועל כרחך שבברייתא זו מדובר שהאידון
 109 הקדיש את העבד, ונאמר בברייתא שאינו יוצא לחירות, ולכן
 110 הוצרכנו לומר שרב תנא הוא ופליג.
 111 הגמרא מקשה על רב מברייתא נוספת: תא שמע המקדיש את עבדו
 112 הנכנעני, עושה העבד לפרנסתו ואוכל את מעשה ידיו ואין הם
 113 נאסרים בהנאה, כיון שלא הקדיש אלא דמיו – שרבו התכוין רק
 114 להקדישו לדמיו, ולא חלה קדושה על גופו. וקשה על רב שאמר
 115 שיוצא לחירות.

1 יכפו את רבה ונתן לה גט שחרור וצאמה בת חורין. ואמר רב נתקן
 2 בר יצחק, הטעם שכפודו לשחררה מפני שמנהג הפקר של זנות
 3 נהגו בה. ומדוע אביי לא כפה את ארון השפחה שישחררנה, כדי
 4 שלא יכשלו בה.
 5 מתרצת הגמרא, הכי השתא – וכי יש דמיון ביניהם, הים –
 6 במעשה של רב יצחק, לא היה שייך להשיאה כדי שישמרנה
 7 בעלה, שהרי לא לעבד חיויא – ראוייה, שהרי חציה בת חורין, ולא
 8 לבן חורין חיויא שהיה חציה שפחה. אבל הלא השפחה
 9 בפומבדיותא, אפשי דמיתיה לה לעבדיה ומנשר לה – האדון יכול
 10 לייחדה לעבדו, והוא ישמור עליה שלא תזנה.
 11 גופא, אמר רב יהודה אמר שמואל, כל המשתחרר את עבדו הכנעני
 12 עובר באיסור עשה, שנאמר (ויקרא כה מו) 'לעלם פהם תעבדו'. מיתבי
 13 – הקשו ממה ששנינו בברייתא, מצעה פריי אליעזר שנכנס בבית
 14 הפנסת ולא מצא עשרה למנון, ושחרר את עבדו הכנעני והשלימו
 15 לעשרה. ואם יש איסור לשחרר עבד, איך שחררו רבי אליעזר.
 16 מתרצת הגמרא, מצנה שאני – שונה הדין במצוה דרבים להוציאם
 17 ידי חובתם באמירת קדושה בעשרה:
 18 תנו רבנן, מה שנאמר בתורה 'לעלם פהם תעבדו', אין זו חובה אלא
 19 רשות להשתעבד בעבד כנעני. לפי שנאמר בעמי כנען (דברים ג טו)
 20 'לא תחיה כל נשמה', הוצרך הכתוב להתיר להשתעבד בנולד
 21 לגוי גוי מאומה אחרת שבא על אשה משבעת העמים, ואין חובה
 22 להורגו, דכרי רבי שמעאל. אבל רבי עקיבא אומר, חובה
 23 להשתעבד בעבד כנעני.
 24 מקשה הגמרא, ודילא רבי אליעזר ששחרר עבדו להשלמת מנין
 25 ספר לה כמאן דאמר – כרבי ישמעאל, שלעולם בהם תעבדו' הוא
 26 רשות, ולמה היו צריכים לתרץ שמצוה שאני. מתרצת הגמרא, לא
 27 סלקא דעתך כן, כיון דתניא בהדיא, שרבי אליעזר אומר כרבי
 28 עקיבא שהוא חובה, ולכן הוצרכו לתרץ שמצוה שאני.
 29 אמר רבה, קנה תלת מילי – בסיבת שלשה דברים אלו נהתי בעלי
 30 בתים מנכסיהו – יורדים בעלי בתים מנכסיהם. דמפשי עבדייהו
 31 לחירותא – משחררים עבדיהם הכנענים ועוברים על עשה, ודסיורי
 32 נכסיהו בשבתא – מסיירים בשדותיהם בשבת ובודקים בצרכיהם,
 33 ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא – שהם קובעים את
 34 סעודת השבת בזמן שהחכם דורש, והיה עליהם להקדים את
 35 הסעודה או לאחרת, דאמר רב הויה בר אבא אמר רבי יוחנן, שתי
 36 משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בשבתא, בשעה
 37 שהחכם דורש, ואחת קבעה סעודתא ארבע שבת, כלומר שקבעו
 38 את עיקר סעודת שבת בלילה, כדי שיהיו יוכלו לעסוק בתורה.
 39 וגם הם טעו בזה, כיון שכבוד שבת הוא סעודת היום תהיה
 40 העיקר. ושתייהו נעקרו ולא נשאר מהם זכר.
 41 אמר רבה אמר רב, המקדיש עבדו – האומר על עבדו הכנעני, עבד
 42 זה יהא קדוש, יצא לחירות. מאי מעמא גופיה לא קריש – קדושת
 43 הגוף אינה חלה עליו, לפי שאין גופו ראוי להקרבה על המזבח,
 44 וגם אין גוף העבד ראוי לשום תיקון בבנין המקדש ואמנם, אם היה
 45 אומר דמי עבדי עלי להקדש, היה חייב לתת דמי העבד, אבל לדימי
 46 לא קאמר – הוא לא אמר דמי עבדי עלי, לכן אנו מפרשים את
 47 דברי המקדיש דליתיה עם קדוש קאמר – שהתכוין לקדושת
 48 ישראל, והיינו שיצא לחירות וימנה על עם ישראל שהוא עם
 49 קדוש.
 50 ורב יוסף אמר בשם רב, המפקיר את עבדו הכנעני יצא לחירות.
 51 מבארת הגמרא מאן דאמר מקדיש – רבה שאמר בשם רב
 52 שהמקדיש עבדו יצא לחירות אף שלא אמר בפירוש שכוונתו
 53 לשחררו, כל שכן שהוא סובר שהמפקיר עבדו, שאמר בפירוש
 54 שמפקירו, יצא לחירות. אבל מאן דאמר רב יוסף שאמר בשם רב
 55 שהמפקיר עבדו יצא לחירות, יתכן שרק במפקיר סובר רב כן אצל
 56 במקדיש עבדו לא היה אומר רב שיצא לחירות, כיון שיש להסתפק
 57 דלא דמי קאמר – אולי האדון שהקדיש את העבד התכוין
 58 שיהיה קדוש לדמיו.

56 אמר התובע לנתבע, עָשָׂר עֲצֵי גָפְנִים מְעוֹנוֹת עֲנִיבִים מְסַרְתִּי לְךָ
 57 לשמור בקרקעי, וְהָלָה – והנתבע אומר אֵינָן אֵלָּא חֶמֶשׁ – לא מסרת
 58 לי אלא חמש גפנים, ושאר הגפנים הם שלי. רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב אֶת
 59 הנתבע להשבע שבועת מודה במקצת אף שהעצים מחוברים
 60 לקרקע. וְתַקְּמִים אֲזַמְּרִים, כָּל תַּחְוָה לְפָרְקָע הָרִי הוּא כְּפָרְקָע,
 61 ואין נשבעים על העצים המחוברים לקרקע.
 62 וְאִמְרַר רַבִּי יוֹסֵף הַיְיָא בְּרַבִּי הַיְיָא בְּבִיאָר מַחְלוּקָתָם, עֲנִיבִים הַעוֹמְדוֹת
 63 לִיבְצָר אֵיכָּא בִּינְיָהוּ – מחלוקתם היא בענבים שנגמר בישולם והם
 64 עומדים להיבצר. דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר כְּבָצוּרוֹת דְּמֵינָן – שדינם כאילו
 65 כבר נבצרו, ואין דינם כקרקע, אלא כמטלטלין ונשבעים עליהם.
 66 וְרַבֵּנָן סָבְרִי לֵאמֹר כְּבָצוּרוֹת דְּמֵינָן – כל עוד לא נבצרו הענבים דינם
 67 כקרקע ואין נשבעים עליהם. הרי לנו מחלוקת נוספת אם דבר
 68 העומד להתלש דינו כתלוש.
 69 דוחה הגמרא, אֲפִילוּ תִּימָא – אפילו אם תאמר ששער העומד
 70 ליגזו דינו כמחובר, אין זה סותר לרבי מאיר שענבים העומדים
 71 לבצירה דינם כתלוש, מפני שעד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם –
 72 עד עכשיו לא שמענו שרבי מאיר אומר שדבר העומד להיתלש
 73 דינו כתלוש, אֵלָּא רַק פְּעֻנְבִים דְּכִמְהָ דְּקִיָּיִמִין מִיְכַחֵּשׁ פְּחִישִׁי –
 74 שככל ששטארים על העץ החיבור לקרקע מויק להם ולכן דינם
 75 כתלוש. אֲבָל הָכָּא – כאן בשער העומד ליגזו, כְּמָה דְּקָאִי אֲשְׁבּוּחִי
 76 מְשַׁבַּח – ככל שישאר מחובר לעבד ישיבח השער יותר, ולכן דינו
 77 כמחובר.
 78 כִּי סָלִיךְ – כאשר עלה רבי חייה בר יוסף מבבל לארץ ישראל, אָמַר
 79 לְהָאִי שְׂמַעְתָּא דְּרַב קַמְיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – אמר את המימרא של רב
 80 שהמפקיר עבדו יצא לחירות, לפני רבי יוחנן. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן,
 81 אָמַר רַב הֵכִי – האמנם כך אמר רב. שואלת הגמרא, וְהוּא לֹא אָמַר
 82 הֵכִי – וכי רבי יוחנן עצמו לא אמר כך, וְהָאִמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 83 הַמְּפָקֵיר עַבְדוֹ יֵצֵא לְחֵירוֹת וְצָרִיךְ גַּם שְׁחֵרוּר, ומה התכוין רבי יוחנן.
 84 משיבה הגמרא, הֵכִי אָמַר לִיה – כך אמר רבי יוחנן, אָמַר רַב
 85 בְּוֹרֵי – האמנם רב אמר כמותי.
 86 וְאִיכָּא דְּאָמְרִי – ויש אומרים שלא סיימנה קמיה – שרק תחילת
 87 דברי רב שיצא לחירות נאמרו לפני רבי יוחנן, ולא סיום דבריו
 88 שאמר שצריך גם גט שחרור, ועל זה תמה רבי יוחנן וְאָמַר לִיה לרב
 89 חייה בר יוסף, וְלֹא אָמַר רַב צָרִיךְ גַּם שְׁחֵרוּר – האם לא הצריך רב
 90 גט שחרור. וְרַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמֵיהּ – לשיטתו, דְּאָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי
 91 יוֹחָנָן, הַמְּפָקֵיר עַבְדוֹ יֵצֵא לְחֵירוֹת וְצָרִיךְ גַּם שְׁחֵרוּר, ולכן התפלא
 92 על כך שאמרו לו את דברי רב ללא ההוספה שצריך גם גט
 93 שחרור.
 94 גוּפָא, אָמַר עוֹלָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַמְּפָקֵיר עַבְדוֹ יֵצֵא לְחֵירוֹת וְצָרִיךְ
 95 גַּם שְׁחֵרוּר. אִיתִיבֵיהּ – הקשה רבי אָבָא לְעוֹלָא על רבי יוחנן
 96 מברייתא, גַּר שְׂמֵת ואין לו יורשים וכל נכסיו הפקר, וְכִנְזוּ – ובזוו
 97 וְיִשְׂרָאֵל נִכְסֵיו – וכל אחד החזיק במה שמצא, וְהוּוּ כְּהוּן עֲבָדִים, כִּין
 98 עבדים גדולים וְכִין עבדים קטנים, העבדים קנו עֲצָמָן – זכו בעצמם
 99 מן ההפקר ונחיו כִּין חוֹרִין, ואין אפשרות לתפוס בהם ולהחזיקם,
 100 כי הם קודמים לכל אדם. אָבָא שְׂאוּל אָמַר, העבדים הגדולים קנו
 101 עֲצָמָן – זכו בעצמם להיות כִּין חוֹרִין, אבל העבדים הקטנים אין
 102 להם יד לזכות בעצמם, ולכן כָּל הַמְּחִיזִיק כְּהוּן וְכָה כְּהוּן, ומקשה רבי
 103 אבא, וְכִי מִי כְּתִיב גַּם שְׁחֵרוּר לְאֵלוֹ – לעבדים, הלא רבם הגר מת,
 104 ואתה אמרת שהמפקיר עבדו צריך גט שחרור.
 105 מתרצת הגמרא, אָמַר עוֹלָא, דְּמִי הָאִי מְדַרְבְּנָן – דומה החכם הזה
 106 כְּדָלָא גְמָרִי אִינְשֵׁי שְׂמַעְתָּא – כאנשים שלא למדו גמרא, כלומר
 107 קושייתו אינה כלום. וְמַעֲמָא מֵאִי – מה כוונת עולא. אָמַר רַב הַיְיָא,
 108 כְּסָבַר עוֹלָא עַבְדוֹ דְּרַבִּי כִי אֲשַׁתִּי – עולא סובר שמאחר ועבד כנעני
 109 הוקש לאשה, לכן עבד כנעני שרבו הגר מת, דינו כדינה של אשתו
 110 של הגר שמת, מָה אֲשַׁתוֹ מִשְׁתַּלְּחָה – ניתרת במיתתו כְּלֵא גַּם, אָה

1 מתרצת הגמרא, הָא מִנִּי רַבִּי מֵאִיר הָיָא – הברייתא היא רבי מאיר
 2 דְּאָמַר אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו לְהַקְדֵּשׁ לְבִשְׁלָה, כלומר, אדם רוצה
 3 שיתקיימו דבריו להקדש באופן שיהיה להקדש תועלת ולא ילכו
 4 לבטלה. ובמקדיש עבדו, אדם יודע שעבד אינו ראוי לזמזב ולא
 5 לבדק הבית, בהכרח שגמר בדעתו להקדיש את דמיו, וכוונתו
 6 לומר דמיו עלי.
 7 הֵכִי נְמִי מְסַתְּבָרָא – כך גם מסתבר שהברייתא היא בשיטת רבי
 8 מאיר, דְּקָתְנִי סִיפָא, וְכֵן הוּא – האדון שהקדיש את עצמו, עוֹשֶׂה
 9 וְאֹבָל – מותר לו להנות ממעשה ידיו, כִּיּוֹן שְׂלֵא הַקְדִּישׁ אֵלָּא דְּמִיו
 10 – שכוונתו היתה להקדיש את דמיו ולא את עצמו.
 11 אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שהברייתא רבי מאיר היא, שְׁפִיר – מובן שככל
 12 מקרה של הקדשת אדם כוונת המקדיש לומר 'דמיו עלי' כדי
 13 שיהיה להקדש הנאה. אֵלָּא אִי אָמַרְתָּ דְּבָנָן הָיָא – אבל אם תאמר
 14 שהברייתא כרבנן שסוברים שהמקדיש סתם דבר שאין גופו ראוי
 15 לחיות קדוש, כוונתו להקדישו לדמיו על ידי מכירה, בְּשִׁלְמָא כִּדִּין
 16 של מקדיש עַבְדוֹ, מובן שהעבד קדוש לדמיו לימכר, כִּיּוֹן שהעבד
 17 לְדְמִי קָאִי – עומד למכירה תמורת דמים, והעבד עצמו אינו קדוש,
 18 ולכן הוא עושה ואוכל. אֵלָּא אִיהוּ – אבל בסיפא שאדם הקדיש
 19 את עצמו, האם שייך לומר שיהא קדוש לימכר, וְכִי לְדְמִי קָאִי –
 20 וכי אדם בן חורין עומד למכירה בעבור דמים, ואיך אומרת
 21 הברייתא שהוא קדוש לדמיו.
 22 מבררת הגמרא, לִימָא כְּתִנְיָא – שמא נאמר שנחלקו תנאים בדִּין
 23 זה אם המקדיש עבדו קדוש או לא. ששינוי ברייתא. הַמְּקַדֵּישׁ
 24 עַבְדוֹ הַכְּנַעֲנִי אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, והנהנה ממנו אינו מביא קרבן מעילה
 25 ואינו משלם קרן וחומש, כִּי סוֹבַר תַּנָּא קַמָּא. דְּכֵן שְׂמַעוּן כֵּן גַּמְלִיאֵל
 26 אָמַר, מוֹעֲלִין בְּשַׁעְרֵי – הנהנה משער העבד מועל. מֵאִי לֹא פָּהָא
 27 כְּמִפְּלִגִי – האם לא בכך נחלקו. דְּמַר סָבַר – רבן שמעון בן גמליאל
 28 סובר שהמקדיש את עבדו, העבד קדוש, וְמַר סָבַר – ותנא קמא
 29 סובר שהעבד לא קדוש, אלא הוא יוצא לחירות כדעת רב.
 30 דוחה הגמרא, וְתַסְבְּרָא – האם אתה סובר שבוה נחלקו התנאים,
 31 אם כן, הֵאִי – מילת אלו 'מוֹעֲלִין בּוֹ' וְאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ' אינם מדויקים,
 32 הֵאִי קְדוּשׁ וְאֵינוֹ קְדוּשׁ מִיְכַּעֲרֵי לִיה – היתה הברייתא צריכה לכתוב,
 33 שֶׁלְרַבֵּן שְׂמַעוּן בִּן גַּמְלִיאֵל העבד קדוש, ולתנא קמא אינו קדוש.
 34 אֵלָּא בְּרוּר דְּבִבְלִי עֲלֵמָא – כל התנאים סוברים שהעבד קדוש
 35 להמכר לדמיו, וְהָכָּא כְּמִפְּלִגִי – ובוה נחלקו. דְּמַר סָבַר –
 36 חכמים סוברים שְׂעִבְדָּא כְּמִפְּרָקְעֵי דְּמִי – שעבד דינו כקרקע, וכשם
 37 שאין מעילה בקרקע, כך אין מעילה בעבדים. וְמַר סָבַר – ורבן
 38 שמעון בן גמליאל סובר שעבד כְּמִטְּלָלִי דְּמִי – דינו כמטלטלין,
 39 ולכן אמר שמועלין בשערו.
 40 שואלת הגמרא, אִי הֵכִי – אם כך, אֲדַמְּפִלְגִי בְּשַׁעְרֵי – עד שהם
 41 נחלקו אם יש מעילה בשער של העבד, לִיפְלִגוּ כְּגוּפֵי – היה להם
 42 לחלוק אם יש מעילה בגוף העבד עצמו.
 43 הגמרא חוזרת בה: אֵלָּא דְּבִבְלִי עֲלֵמָא עַבְדָּא כְּמִפְּרָקְעֵי דְּמִי – כל
 44 התנאים סוברים שעבד דינו כקרקע ואין בו מעילה, וְהָכָּא בְּשַׁעְרֵי
 45 הַעוֹמֵד לִיגְזוּ כְּמִפְּלִגִי – התנאים נחלקו בשער שגדל ועומדים
 46 לגזוז, אִם דִּינוֹ כְּגוֹז. מַר סָבַר – רבן שמעון בן גמליאל סובר
 47 ששער שעומד ליגזו כְּגוֹז דְּמִי, ויש בו מעילה כשאר מטלטלין.
 48 וְמַר סָבַר – וחכמים סוברים ששער העומד ליגזו לֹא כְּגוֹז דְּמִי,
 49 ודינו כדִּין הגוף של העבד שאין בו מעילה.
 50 לִימָא הֵינִי תַנְיָא כְּהֵינִי תַנְיָא – אולי נאמר שיש עוד תנאים שנחלקו
 51 במחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים. דְּתַנְנָן בְּמַשְׁנָה (שמועות
 52 ב), רַבִּי מֵאִיר אָמַר, יֵשׁ דְּפָרְשִׁים שְׁהֵם כְּפָרְקָע – מחוברים לקרקע,
 53 וְאֵינָן כְּפָרְקָע – אבל אין דינם כקרקע, שאף שאין נשבעים על
 54 הקרקע, עליהם כן נשבעים. וְאֵין תַּקְּמִים מוֹדִים לוֹ, ולדעתם כל
 55 המחובר לקרקע דינו כקרקע ואין נשבעים על המחובר. כִּי צַד,

1 ה"א מני רבי מאיר היא - הכא משמע דרב דלא כרבי מאיר. הוא דאמר בפרק קמא דערבין
2 (ה.א.) האומר "ערך כלי עליו" - נותן דמיו, כרבי מאיר. וכן בפרק "האומר משקלי עליו"
3 (שם כ.א.) דתנן: "ערך יד ורגלי עליו" - לא אמר כלום. ואמר רב עלה: נותן דמיו, ומפרשי:
4 לרבי מאיר - אליבא דרבי מאיר קאמר, וליה לא סבירא ליה. ואף על גב דבסוף פרק קמא
5 דסנהדרין (ט.א.) נבי הערכין המטלטלין מפרש רב
6 באומר "ערך כלי עליו" כרבי מאיר - לא סבירא
7 ליה הכי, וכי האי גוונא אשכחן בריש "אלמנה
8 נזונית" (כתובות ז.א.) דבעי למימר שמואל
9 "הניזונת" תנן, וכאנשי יודוהי, אף על גב דבסוף
10 "עשרה שנתפתח" (שם כ.ד.א.) אמר שמואל - לא
11 הלכה כאנשי גליל. **עבדא** במקרקעי דמי -
12 ולכן אין מועלים בו, דאין מעילה במחובר.
13 דבפרק "הנהגה" (מעילה ח.ב.) ליפנין מעילה
14 "חטא" "חטא" מותרומה. הוא דאמרין בפרק
15 "הנוכח את הספינה" (בבא בתרא ע.ט.א.) הקדיש
16 בור מלא מים - מועלין בו ובמה שבתוכו - לא
17 כמו שפירש שם רבינו שמואל שהצניע חפציו
18 בבור - דהא אין מעילה במחובר, אלא כשעקר מן
19 הבור חוליא, ונתנה ממנה.
20 **קמנים** כל המחויב בהן זכב בהן - דאין להן די
21 לזכות בעצמן. וכן בפרק "מי שפיר" (בבא
22 בתרא ק.ג.) גבי פלוגתא דחזקין לקטן ואין
23 זכין לגדול, ואף על גב דאית ליה זכיה במצואה,
24 כדאמרין ב"היזקין" (גיטין ט.ב.) - והיינו מדרבנן,
25 מפני דרכי שלום, והכא לא שייך ההוא טעמא.
26 ואם תאמר: בפרק "לולב וערבה" (סוכה ט.א.)
27 אמר: לא ליקני איניש לולבא ליתוקא ביום טוב
28 ראשון, דיטוקא מקניי קני, אקניי לא מקני. ולכא
29 למימר דהתם בפיסקא, כגון צורר חורק אגוז ונטולי
30 - דהא בפרק קמא דקדושין (כ.ב.) בההוא עובדא
31 דאמר ליה "שלוך לי סטנא" - משמע דדחה בו
32 דעת, וקאמר התם: איכא דאמרין קטן הוהו ויש
33 לומר: דדעת אחרת מקנה אותן שאני. **וכי** מי
34 כתב גט שחרור לאלו - אלמא לא בעי גט לחתירו
35 בבת חורין, והיינו כשמואל, דאמר: מי שאין לו
36 רשות רבו עליו - אינו קרוי עבד. ותעמא דאבא
37 שאול בטענים - דחשיב רשות רבן עליהן, כיון
38 שאין להן די בעצמן.
39 **אלמא** אמר אממר כר - ואם תאמר: מאי אי
40 דדי? כל שכן דלשמואל תקשי דאמימר
41 ויש לומר: דאף לא קשיא ליה, משום דשמואל
42 תנאי היא, בפרק "החולץ" (יבמות ז.א.) ובפרק
43 בתרא דנזיר (ס.ב.). אבל הא קשיא ליה: אי אתאי
44 דאמימר דלא כרבי יוחנן רביה. ולחכיב נמי לא מצי
45 למיפך דאמימר מדרבנן דאבא שאול, דאיתו
46 מוקי להו כההוא תנא דאית ליה דשמואל, אבל
47 איתו להו כההוא תנא דרבי פלוי עליוהו, וסבר
48 דלדידיה צריך גט שחרור ואין לו תקנה.
49 **הלכה** כאבא שאול - אמר רבינו תם: הילכה
50 כרבי יוחנן בן לוי לגבי רבי יוחנן,
51 כדמוכח בפרק בתרא דמגילה (כ.א.) דאמר:
52 כותיהו דרב פפי מסתברא, דאמר רבי יוחנן
53 לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית מדרשו, ואף
54 על גב דרבי יוחנן פליג עליה התם - דייק מדרבי
55 יוחנן בן לוי הילכה כרב פפי.
56 מה

1 **הא מני רבי מאיר היא דאמר אין אדם מוציא דבריו** - להקדש לבטלה. דתניא (ערבין
2 ה.א.) המעריך פחות מבין חדש - רבי מאיר אומר: נותן דמיו, דאדם יודע שאין ערך
3 לפחות מבין חדש, וגמר ואמר לשם דמים. הכא נמי - יודע שאין עבר ראוי לא להקדבה
4 ולא לבנין, וכיון דבשלשן הקדש אקדישה - גמר בדעתו להקדיש דמיו, ולומר: דמיו עליו.
5 **אי אמרת בשלמא רבי מאיר היא - וטעמא לאו**
6 משום מקדיש חנם שקדיש לימכר, אלא משום
7 דאין מוציא דבריו לבטלה הוא, וכמו שאמר
8 "דמיו עליו" ויש להן עליו מעות - היינו דחייב
9 לתת דמים, דאדם יודע שאין גופו קדוש, ואמר
10 לשם דמים. **אלא אי אמרת רבנן - וטעמא**
11 משום דמקדיש חנם דרב שאין ראו לגופו -
12 הקדישו לדמיו, לימכר. כשלמא - עבדו, איכא
13 למימה: תתמה לדמים קאי, והכי קאמר: הרי
14 הוא קדוש לימכר. אבל בעצמו - מי איכא
15 למימר שיהא קדוש לימכר? וכי יש דמים לכן
16 חורין, ומה מכירה ש בו? אלא רבי מאיר היא,
17 ולא דמשמע מלמא דרמי, אלא מתוך שאינו
18 מוציא דבריו לבטלה - גמר לבו ואמר: דמי
19 עצמי עליו. והיינו דאמר: הריני הקדש - שמין
20 אותו עבדו, ולא שימכר. וגבי עבד נמי אין
21 רשות מוכרין עליו, אלא מעות יש להן על
22 הבעלים. **לימא כותנא** - מקדיש עבדו קדוש או
23 לא קדוש. מועלין בשערו - דוקא נקט, ולקמה
24 מפרש לה. **אלא דכולי עלמא קדוש** - לימכר
25 לדמיו. אין מעילה במקרקעות - דגמרינן מעילה
26 "חטא" "חטא" מותרומה, מה תרומה בתלוש -
27 "חטא" מעילה בתלוש, במסכת מעילה (י.ח.א.)
28 ובתורת כהנים. כנוזו דמי - ואינו במחובר
29 לקרקע. יש דברים שהם בקרקע - מחוברין
30 לקרקע. ואינו בקרקע - דקיימא לן: אין נשבעין
31 על הקרקעות. ועל נפנים הללו נשבעין בהודאת
32 מקצת הטענה. ספירתי לך - לשמור בקרקעי.
33 **אפילו תימא** - הא דתני הכא "אין מועלין
34 בשערו" - כרבי מאיר היא. אשבוחי משבח -
35 הלכך לאו כגזו דמי, דעדיין צריך לחבורו.
36 **הא דאמר רבי, והמפקיע עבדו יצא**
37 לחירות. **אמר רב הכי** - בתמימה. ופרך
38 התלמוד: ואיהו, רבי יוחנן, מי לא אמר הכי?
39 ומאי ממהה אדרב. לא סיפוחא קמיה -
40 חלמיתיה דרב כולה, אלא כרב יוסף אמרו
41 קמיה, דלא סיים בה משמיה דרב: וצריך גט
42 שחרור. ולא פירש לפניו הא דאמרין לעיל
43 דרב חייא בר אבין סיים בה משמיה דרב. וצריך
44 גט שחרור. נג שפת - ואין לו ויהושע, וכל כמי
45 הפקר. קנו עצמן - הן קודמין לכל אדם לחזיק
46 בעצמן מן ההפקר. **אבא שאול אומר** - קטנים
47 אין להן די לזכות בעצמן. מי כותב גט שחרור
48 לאלו - מעתה, להתחין בישראלית? הרי מתו
49 בעליהם עבדו דמי כאשתי - כלומר, אין הפקר
50 זה דומה להפקר מחיים. דעבד גמר "לה" "לה"
51 מאה, וכתב לה ספר" (דברים כד.) "או הופשח
52 לא נתן לה" (ויקרא טו.) הלכך, מחיים אין לו
53 תקנה בלא גט. כאשה, אבל הפקר שלאחר
54 מיתה, כי היכי דאשתו משולחת בלא גט -
55 עבדו נמי לא בעי גט. אי הכי - ישראל שמת
56 נמי לא יזכו בניו בעבדיו, דהא כאשתו הוה
57 הפקיעו עבדו - דהו ליכא נחלה לבניו. ומת -
58 לא ליבעי גט שחרור להפקיע איסורו, דהא מית
59 ליה, ובניו לא זכו בהן מעולם. אין לו תקנה -
60 כדמפרש לקמן, וכיון דהפקיעו - פקע ממוניה
61 מיניה, ואיסורא הוא דפש בעלמם עליהן, וכי
62 מית - אין לו ירושה לחורשי לבניו, הלכך אין
63 לו מי שיתירונו בגט.

1 **ומעמא מאי? אמר רב נתנא, קסבר עולא:** עבדו דגר פי אשתו, מה אשתו משתלחה בלא
2 גט, אף עבדיו משתלחים בלא גט. - אי הכי, אפילו ישראל נמי! - אמר קרא: "והתנתלתם
3 אותם לבניהם אחריתם לרשת אחוזיה". - אי הכי, המפקיע עבדו ומת נמי! אלמא אמר
4 אמימר: המפקיע עבדו ומת, אותו העבד אין לו תפנה? דאמימר קשיא. אמר רבי יעקב בר
5 אידי: אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כאבא שאול. אמר ליה רבי יודא לרבי יעקב בר אידי:
6 כפרוש

1 **מה** אשה איסורא ולא ממונא - ואם תאמר: היאך עבד משתחרר בשטר לאבא שאול, אם
 2 לא יפקירנו תחלה? דמה אשה איסורא ולא ממונא אף כו' וכי תימא דלשון הכתוב
 3 בשטר כגון "הרי את בן חורין" הרי את לעצמן" הרי לשון הפקר - אם כן לשמואל למה לי
 4 שטר? ויפקירנו ועוד: דאפילו על ידי הפקר, היאך משתחרר קטן לאבא שאול? ואומר רבינו
 5 יצחק: דדוקא בקנין דמיתה דילפינן מאשה -
 6 אמרינן איסורא ולא ממונא דומיא דאשה, אבל
 7 שטר שכתוב בהדיא בקרא "אי חופשה לא ניתן
 8 לה" (ויקרא יט) - משוחררת בשטר לחודיה,
 9 דמקרא מלא דיבר הכתוב. ועוד: דאיזוקש שטר
 10 לקנין כסף, דכתיב (שם) "והפדה לא נפדתה",
 11 ועיקר קנין כסף מפקיע ממונא, כדאמר הבא:
 12 "נתייאשתי מפלוני עבדי" - אין לו תקנה אלא
 13 בשטר, אבל בכסף - לא, דפקע ליה כספיה מבי
 14 אפקריה.

15 **אמר** לזן לו עשה ולא כלום - פירש בקונטרס:
 16 משום דדברי שכיב מרע ככתובין
 17 ובמסורין דמו ליבא, שהרי לא צוה במסור לבניו
 18 להקנותה לעצמה, אלא בקנין זה נתכוון לשחררה
 19 - והרי הוא טעות, ולא שייך לחוביר כאן מתנת
 20 שכיב מרע דהויא ליה במקמת. ולמנוחה לקיים
 21 דברי המת איבא לדומי, אם היה במסור לבניו.
 22 **משום** דהוה ליה כליו של מנהג - אבל אם היה
 23 כליו של קונה - היתה זוכה עצמה
 24 בחליפין, דתניא בהדיא בפרק קמא דקידושין
 25 (כבב), דעבד כנעני נקנה בחליפין, משום דחליפין
 26 דמו לכסף, וכל היבא דכסף קני - חליפין נמי קני,
 27 לבר מאשה, משום דבפחות משוה פורטה לא
 28 מקניא נפשה, כדאמר בריש קדושין (א.א.), ומכאן
 29 יש לחוביה דהלכה רבב דאמר בכליו של קונה
 30 בפרק "החוב" (בבא מציעא מ"ב), ועוד אמרינן
 31 התם: "מנא דכשר למקנייה ביה" - לאפוקי
 32 מדלוי, ולא דמי לאת דאמר בפרק "ומגרש" (גיטין
 33 פ"ה), דאתקין רבא "מיזמא דגן ולעלם"
 לאפוקי

1 **בפירוש שמיע לך** - מרבי יחושבן פנ לוי, מאי בללא - מניחא בללא יש לו ללמוד, דקבעית
 2 מינאי "מכללא שמיע לך"? נתייאשתי - לשון הפקר הוא. אין לו תקנה - בבית ישראל,
 3 ולא בשפחה, שהרי משוחרר הוא קצת, ואינו נגזר. מה אשה - אם הפקירה בעלה -
 4 לא התירה ליגשא לאחר בכר, עד שיתן גט. וקא דייקת מינה - כיון דרבי מאשה יליף
 5 - לא איירי רבי אלא במפקיר עבד גדול, ש
 6 לו יד לקנות עצמו, ומשפחהו - אין לו עליו
 7 אלא איסור, אבל לא ממונא. כבאשור זו שגט שלה
 8 אינו בא להפקיע ממונא שיש לו עליה, אלא
 9 איסור. אבל בעבד קטן - לא איירי רבי, דלאו
 10 דומיא דאשה הוא, דאיבא דררא דממונא עליה,
 11 ובדידה סבירא ליה דיש לו תקנה בשפחה, דלא
 12 קנה עצמו בהפקר. ואי מכללא - ליפניא, מאי
 13 קשיא לך בגוה דאצטריך לך למיבעי בפירוש או
 14 מכללא? אמר ליה - אי מכללא שמיע לך -
 15 לאו שפיר דייקת. דוק מינה להאי ניבא מה אשה
 16 בין נזולה בין קמנה - התרתה בגט - אף
 17 מפקיר עבד, דאיירי ביה רבי - בין גדול בין קטן
 18 קאמר, דדומיא דאשה הוא להך גיטא. אין לו
 19 תקנה אלא כשטר - באשה. השתא משמע
 20 דעבד אינו נותר אפילו בפירוי. או בכסף או
 21 בשטר - תקנתו של עבד, דהא איתקוש פדיון
 22 כסף לשטר, דכתיב "והפדה לא נפדתה או
 23 חופשה" וגו'. והאי - דאפקריה. פקע ליה
 24 כספיה - ומעתה אין לו תקנה אלא בשטר.
 25 ולאפוקי מהאי תנא - הא דאמרינן: עבד נותר
 26 בכסף - לאפוקי מהאי תנא. "יבול יהא כסף
 27 נוסף" - שחרורה, אף להפקיע מידי איסור.
 28 אורעה כל הפרשה - כל מקרא הפרשה אורעה
 29 וטויימה ל"לא חופשה". מודלא כתיב כסיפא "לא
 30 יומתו כי לא נפדתה או חופשה", אלא "כי לא
 31 חופשה" - שמע מינה כי נפדתה נמי לא יומתו,
 32 דאין בקדושין משום אשת איש, והואיל לא
 33 נכתב ליה גט שחרור. והכי קאמר קרא: "והפדה
 34 לא נפדתה" - פדויה ואינה פדויה, הנחרפת
 35 לאיש, כגון שפחה כנענית חציה שפחה וחציה
 36 בת חורין המאוסת לעבד עברי, שהוא מותר
 37 בשפחה ובבת חורין - הבא עליה באשה, דאי
 38 לא נפדתה כלל - אין כאן אשם. ולכך החוכמה
 39 פדויה, ולא משום דאי נפדתה לגמרי וזהו
 40 קידושיה קדושין וחבא עליה במיתה, דמדכתב
 41 סיפא "לא יומתו כי לא חופשה" - משמע
 42 אורעה דין מיתתה בחופש השטר, ואפילו
 43 נפדתה כולה בלא שטר - אין בה מיתה. והא
 44 דכתיב "לא נפדתה" - רבותא אשמעינן, דאף
 45 על גב דלא נפדתה כולה אלא חציה - איבא
 46 אשם. נוסף בה - מוציאא לגמרי, בין משעבד
 47 בין מאיסור. ואין כסף נוסף בה - דאינו מוציא
 48 אלא מידי שעבוד, אבל לא מידי איסור שפחה,
 49 שהיו קדושין ותופסין בה. רבי תפלה - בית
 50 הכנסת. אמר לו אני הייתי אומר רבי הלכה
 51 ורבנן דאתו בו' - נתחלק עלי, ואמר רבי יזרא
 52 משמעיה דרב נתמן את דהלכה. וכו' **אימא** - אבא
 53 לטורא, אשכחתיא בו, אימא לי איזו נופא
 54 דעובדא - דרב נתמן, דשמעינן מינה דאמר
 55 הלכה, היכי הוה? שקל כופותיה - כובעה. מאן
 56 דהוא - סבר משום דהלכה כרבי שמעון, שהיו
 57 סבורין שאלו חליפין הן בקנין סודר, דקונה

25 **אומר** אומר אני: אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמזכרו לו! - הכי קאמר:
 26 או בכסף או בשטר, והאי - פקע ליה כספיה. ולאפוקי מהאי תנא: דתניא, רבי שמעון
 27 אומר משום רבי עקיבא: יכול יהא כסף גומר בה, דפרך ששטר גומר בה? תלמוד לומר:
 28 "והפדה לא נפדתה", אורעה כל הפקשה פולה ל"לא חופשה", לומר לך: שטר גומר
 29 בה, ואין הפקש גומר בה. אמר רמי בר חמא אמר רב נתמן: הלכה כרבי שמעון, ורב
 30 יוסף בר חמא אמר רבי יוחנן: אין הלכה כרבי שמעון. אשפחיה רב נתמן פר יצחק
 31 לרביא בר שאילתא דהוה קאי אפיתחא דבי תפלה, אמר ליה: הלכה או אין הלכה? אמר
 32 ליה: אני אומר אין הלכה, ורבנן דאתו ממוחזא אמרי: אמר רבי יזרא משמיה דרב נתמן
 33 הלכה, וכו' אתאי לסורא אשפחתיא לרבי חייא בר אבין, אמרי ליה: אימא לי איזו גופא
 34 דעובדא היכי הוה, אמר לי: דההיא אמתא דהוה כרה שכיב כרע, אתאי בכיאי קמיה,
 35 אמרה ליה: עד אימת תשמעביד ותזיל ההיא איתתא? שקל כופותיה שדא בה, אמר
 36 לה: זיל קני הא וקני נפשי. אתו לקמיה דרב נתמן, אמר להו: לא עשה ולא כלום.
 37 מאן דהוא, סבר: משום דהלכה כרבי שמעון, ולא היא, אלא משום דהוה ליה כליו של
 38 מקנה. אמר רב שמואל בר אחיהא אמר רב הונא סבא אמר רבי יצחק בר אשיאן אמר
 39 רב הונא אמר רב הונא: הלכה כרבי שמעון. ולא היא, אין הלכה כרבי שמעון. אמר
 40 רבי יזרא אמר רבי הונא אמר רב אשי אמר רבי: עבד שגשא את בת חורין כפני רבו

יצא

1 בפירוש שמיע לך - מרבי יחושבן פנ לוי, מאי בללא - מניחא בללא יש לו ללמוד, דקבעית
 2 מינאי "מכללא שמיע לך"? נתייאשתי - לשון הפקר הוא. אין לו תקנה - בבית ישראל,
 3 ולא בשפחה, שהרי משוחרר הוא קצת, ואינו נגזר. מה אשה - אם הפקירה בעלה -
 4 לא התירה ליגשא לאחר בכר, עד שיתן גט. וקא דייקת מינה - כיון דרבי מאשה יליף
 5 - לא איירי רבי אלא במפקיר עבד גדול, ש
 6 לו יד לקנות עצמו, ומשפחהו - אין לו עליו
 7 אלא איסור, אבל לא ממונא. כבאשור זו שגט שלה
 8 אינו בא להפקיע ממונא שיש לו עליה, אלא
 9 איסור. אבל בעבד קטן - לא איירי רבי, דלאו
 10 דומיא דאשה הוא, דאיבא דררא דממונא עליה,
 11 ובדידה סבירא ליה דיש לו תקנה בשפחה, דלא
 12 קנה עצמו בהפקר. ואי מכללא - ליפניא, מאי
 13 קשיא לך בגוה דאצטריך לך למיבעי בפירוש או
 14 מכללא? אמר ליה - אי מכללא שמיע לך -
 15 לאו שפיר דייקת. דוק מינה להאי ניבא מה אשה
 16 בין נזולה בין קמנה - התרתה בגט - אף
 17 מפקיר עבד, דאיירי ביה רבי - בין גדול בין קטן
 18 קאמר, דדומיא דאשה הוא להך גיטא. אין לו
 19 תקנה אלא כשטר - באשה. השתא משמע
 20 דעבד אינו נותר אפילו בפירוי. או בכסף או
 21 בשטר - תקנתו של עבד, דהא איתקוש פדיון
 22 כסף לשטר, דכתיב "והפדה לא נפדתה או
 23 חופשה" וגו'. והאי - דאפקריה. פקע ליה
 24 כספיה - ומעתה אין לו תקנה אלא בשטר.
 25 ולאפוקי מהאי תנא - הא דאמרינן: עבד נותר
 26 בכסף - לאפוקי מהאי תנא. "יבול יהא כסף
 27 נוסף" - שחרורה, אף להפקיע מידי איסור.
 28 אורעה כל הפרשה - כל מקרא הפרשה אורעה
 29 וטויימה ל"לא חופשה". מודלא כתיב כסיפא "לא
 30 יומתו כי לא נפדתה או חופשה", אלא "כי לא
 31 חופשה" - שמע מינה כי נפדתה נמי לא יומתו,
 32 דאין בקדושין משום אשת איש, והואיל לא
 33 נכתב ליה גט שחרור. והכי קאמר קרא: "והפדה
 34 לא נפדתה" - פדויה ואינה פדויה, הנחרפת
 35 לאיש, כגון שפחה כנענית חציה שפחה וחציה
 36 בת חורין המאוסת לעבד עברי, שהוא מותר
 37 בשפחה ובבת חורין - הבא עליה באשה, דאי
 38 לא נפדתה כלל - אין כאן אשם. ולכך החוכמה
 39 פדויה, ולא משום דאי נפדתה לגמרי וזהו
 40 קידושיה קדושין וחבא עליה במיתה, דמדכתב
 41 סיפא "לא יומתו כי לא חופשה" - משמע
 42 אורעה דין מיתתה בחופש השטר, ואפילו
 43 נפדתה כולה בלא שטר - אין בה מיתה. והא
 44 דכתיב "לא נפדתה" - רבותא אשמעינן, דאף
 45 על גב דלא נפדתה כולה אלא חציה - איבא
 46 אשם. נוסף בה - מוציאא לגמרי, בין משעבד
 47 בין מאיסור. ואין כסף נוסף בה - דאינו מוציא
 48 אלא מידי שעבוד, אבל לא מידי איסור שפחה,
 49 שהיו קדושין ותופסין בה. רבי תפלה - בית
 50 הכנסת. אמר לו אני הייתי אומר רבי הלכה
 51 ורבנן דאתו בו' - נתחלק עלי, ואמר רבי יזרא
 52 משמעיה דרב נתמן את דהלכה. וכו' **אימא** - אבא
 53 לטורא, אשכחתיא בו, אימא לי איזו נופא
 54 דעובדא - דרב נתמן, דשמעינן מינה דאמר
 55 הלכה, היכי הוה? שקל כופותיה - כובעה. מאן
 56 דהוא - סבר משום דהלכה כרבי שמעון, שהיו
 57 סבורין שאלו חליפין הן בקנין סודר, דקונה
 58 ככסף, דכתיב "שלק איש נעלו" (רות ד') ולא אמר כלום" דרב נתמן - להתירה לישראל קאמר, כרבי שמעון, אבל מידי שעבוד - יצאת. ולא היא - האי דאמר לי דרב נתמן אמר
 59 הלכה, אלא אין הלכה קאמר, כדאמינא מדעתא: אף מידי שעבוד לא יצאת. דהוה ליה כליו של מקנה - וקיימא לן בפרק "החוב" (בבא מציעא מ"א), דהלכות כרב, דאמר: בכליו
 60 של קונה, ומשום דברי שכיב מרע - ליבא, שהרי לא צוה במסור לבניו להקנותה לעצמה במתנת שכיב מרע, אלא בקנין זה נתכוון לשחררה, דהרי הוא טעות.

56 יש בו קנין ממון, יסבור רבי שמאחר ולא קנה את עצמו בהפקר,
 57 יש לו תקנה בשפחה, וזה כאבא שאול שעבד קטן אינו זוכה את
 58 עצמו בהפקר.
 59 אָמַר לִיה רבי חייה בר אבא, בְּפִירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי – בפירוש שמעתי
 60 שאין הלכה כאבא שאול.
 61 אָמַר מִר – נאמר לעיל בברייתא, אָמַר לָהֶם רבי, אָמַר אֲנִי עבד
 62 שרבו הפקירו אִין לוּ תִקְנָה לשאת אשה, אֲלָא בְּשִׁטְר שחרור.
 63 הגמרא הבינה שכוונת רבי שעבד כנעני יוצא לחירות רק בשטר
 64 ולא בפדיון כסף.
 65 שואלת הגמרא, וְהִתְנִיא – והלא למדנו בברייתא במי שהקדיש
 66 את נכסיו והיו ביניהם עבדים, לפי תנא קמא, אין הגזברים יכולים
 67 לשחררם, אֲך רבי אומר, אָמַר אֲנִי אִף הוּא – העבד עצמו נוֹתֵן
 68 לגזבר דְּמֵי עֲצָמוֹ, כלומר כסף שקיבל מאחרים על מנת ששרבו לא
 69 יהיה רשות בו, וְיוֹצֵא לחירות, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ – שכשם
 70 שהגזבר יכול למוכרו לאחרים, כך יכול הגזבר למוכרו את העבד
 71 לעבד עצמו. ואם כן רואים שעבד יכול לצאת לחירות גם על ידי
 72 פדיון כסף.
 73 עונה הגמרא, הֲכִי קָאָמַר – כך אמר רבי, בדרך כלל אין לעבד
 74 תקנה אלא או כְּבִכְפָּה או כְּבִשְׁפָּרָה וְהָאֵי – והעבד הזה שרבו הפקירו,
 75 כְּקָע לִיה כְּבִפְּתִיה – פקע מהאדון קנין הממון ואין למי לתת את
 76 הכסף, ומעתה אין לו תקנה אלא בשטר. וְלֹאֲשׁוּפְקֵי מְהָאֵי תַנָּא, רבי
 77 שאמר שעבד משתחרר בכסף, בא להורות שאין הלכה כתנא
 78 דלהלן, דְּתֵנִיא בברייתא. רְבִי שְׁמִעוֹן גֹּמְרֵי מְשׁוּם רְבִי עֲקִיבָא, כְּתַנָּא
 79 וְהָאֵי כְּפָה שֶׁהִשְׁפַּחַת תַּפְדָּה באמצעותו את עצמה מהאדון גֹּמְרֵי כְּהָ
 80 את השחרור גם להתירה להנשא לישראל, בְּדִרְבָּה שְׁשִׁטְר גֹּמְרֵי כְּהָ,
 81 תְּלָמוּד לִוְמֵר (ויקרא יט ב) בפרשת שפחה חרופה ששפחה כנענית
 82 שקידיש אותה עבד עברי ואחר כך בא עליה איש מירא, הם לא
 83 חייבים מיתה אלא היא מקבלת מלקות והאיש מביא קרבן. התורה
 84 מציינת גם וְהִפְדָּה – מקצתה פדויה לא נִפְדָּתָה – ומקצתה לא
 85 פדויה, שֶׁהִשְׁפַּחַת נתנה לאדון חלק מדמי פדיונה. אוֹרְעָה –
 86 הסתיימה כֹּל הַפְּדִיָּה בְּכֹלֵה לֵאלֹהֵי חוֹפְשָׁה – הפסוק מנמק שהם אינם
 87 מקבלים מיתה כיון שהשפחה לא קיבלה שטר שחרור, ואין
 88 קידושין תופסים בשפחה, והיא אינה אשת איש. ולא נאמר
 89 שהסיבה היא גם מפני שלא נפדתה כולה, לִוְמֵר לָךְ – ללמדך
 90 ששִׁטְר גֹּמְרֵי כְּהָ את השחרור, והיא מותרת להינשא, וְאִין הַכְּפָּה
 91 אפילו ניתן לאדון כל שוויה גֹּמְרֵי כְּהָ את השחרור לגמרי, אלא
 92 הוא רק מוציאה מהשעבוד לאדון, אבל נשאר עליה עדיין איסור
 93 שפחה, ואין קידושין תופסים בה.
 94 אָמַר רְבִי בַר הִקְטָא אָמַר רַב נַחֲמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי שְׁמִעוֹן, שאין עבד
 95 כנעני יוצא לחירות באמצעות כסף. וְרַב יוֹסֵף בַּר הִקְטָא אָמַר רְבִי
 96 יוֹחָנָן, אִין הֲלָכָה כְּרַבִּי שְׁמִעוֹן, והעבד משתחרר באמצעות כסף.
 97 כשיטת רבי.
 98 מספרת הגמרא, אֲשִׁכְחִיה – פגש רב נַחֲמָן בַּר יַחֲזֵק לְרַבָּא בַּר
 99 שְׁאִילְתָּא דְּהוּהוּ קָאֵי אֲפִיתְהָא דְּבֵי תַפְלָה – שעמד בפתחו של בית
 100 הכנסת, אָמַר לִיה רב נחמן בר יצחק, הֲלָכָה כְּרַבִּי שְׁמִעוֹן אוּ אִין
 101 הֲלָכָה כְּכוּתוּ. אָמַר לִיה רבא, אֲנִי הֵייתִי אֹמֵר אִין הֲלָכָה כְּרַבִּי
 102 שְׁמִעוֹן, וְרַבְּנֵי דְאַתּוּ מִמְּחוּזָא – שבאו מהעיר מחוזא אֲמֵרִי – אמרו,
 103 כִּךְ אָמַר רְבִי יוֹרָא מְשִׁמִּיה דְּרַב נַחֲמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי שְׁמִעוֹן. וְכִי אֲתָאֵי
 104 לְכוּרָא – וכשאני באתי לסורא, אֲשִׁכְחִיתִיה – פגשתי לְרַבִּי חֵיָא בַּר
 105 אֲבִין, אָמַר לִיה – אמרתי לו אִימָא לִי אִיזִי – אמרו לי איפוא, גּוּפָא
 106 דְּעוֹבְדָא תִיבִי תוּה – מה היה המקרה שממנו למדו שרב נחמן פסק
 107 הלכה כרבי שמעון.
 108 אָמַר לִי רבי חייה בר אבין, דְּהֵהוּא אֲמַתָּא דְּהוּהוּ כְּהָ שְׂכִיב מְרַע –
 109 מעשה בשפחה שהיה האדון שלה נוטה למות, אֲתָאֵי כְּבִיָּא קְמִיה
 110 – באה השפחה ובכתה לפניו, אָמְרָה לִיה לאדונה, עַד אִימַת

1 בְּפִירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי – האם שמעת זאת בפירוש מרבי יהושע בן לוי,
 2 או מְכַלְלָא שְׁמִיעַ לָךְ – או שכך דייקת מתוך מימרא שאמר. שאלו
 3 רבי יעקב בר אידי מֵאֵי כְּלָלָא – לאיזו מימרא כוונתך. ענה לו רבי
 4 זירא, דְּאָמַר רְבִי יוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי, אָמְרוּ התלמידים לְפָנֵי רְבִי, אָמַר רבו
 5 של העבד הכנעני נְתִיאֲשֵׁתִי מְפִלְזֵי עֲבָדֵי, כלומר הרי הוא הפקר,
 6 מהו – האם יצא לחירות. אָמַר לָהֶם רבי, אָמַר אֲנִי אִין לוֹ לעבד
 7 תִקְנָה לשאת בת ישראל כיון שלא קיבל גט שחרור, ולא לשאת
 8 שפחה כיון שהוא הפקר ופקעה קצת בעלותו של האדון בו, אֲלָא
 9 תקנתו בְּשִׁטְר שיקבל מרבו, ואז יהא מותר בבת ישראל.
 10 וְאָמַר רְבִי יוֹחָנָן, מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי שעבד שהופקר צריך שטר
 11 להתירו בבת חורין, גָּמַר – למד גזירה שוה לָהּ לָהּ מֵאֲשֶׁה, מָה אֲשֶׁה
 12 שאם בעלה הפקיר אותה, אינה ניתרת עד שיגרשנה בְּשִׁטְר – בגט,
 13 אִף עֲבָד נְמִי אם רבו הפקירו אינו ניתר אלא בְּשִׁטְר. וְקָא דִּיִּיקָתָּ
 14 מִיָּה – ויש לדייק מדברי רבי יוחנן שגט שחרור למדים מגט אשה,
 15 שרבי דיבר רק בעבד גדול שהוא צריך שטר כְּמוֹ אֲשֶׁה, שכן מה
 16 אֲשֶׁה הגט מפקיע רק אִיפוּרָא – שמתירה להנשא לאחר, וְלֹא
 17 מְמוּנָא, שהרי לבעל אין בעלות ממונית על האשה, אִף כְּעָבֵד נְמִי
 18 מדובר שהשטר בא להפקיע רק אִיפוּרָא וְלֹא מְמוּנָא, וזה רק בעבד
 19 גדול שיש לו יד לקנות את עצמו, ולאחר שהופקר אין לאדון קנין
 20 ממוני בו אלא רק איסור משמע שבעבד קטן שאינו דומה לאשה,
 21 ולאדון יש בו קנין ממון, יסבור רבי שמאחר ולא קנה את עצמו
 22 בהפקר, יש לו תקנה בשפחה, וזה כאבא שאול שעבד קטן אינו
 23 זוכה את עצמו בהפקר. שאל רבי יעקב בר אידי את רבי זירא, וְאִי
 24 מְכַלְלָא מֵאֵי – מהו הקושי בדבר אם למדתי זאת מדיוק. אָמַר לִיה
 25 רבי זירא, אֲדַרְבָּה – להיפך, דוֹק מִיָּה לְאִדְרָה גִּיסָא – תדייק מדברי
 26 רבי שהלכה כחכמים, שכן מָה אֲשֶׁה מתגרשת בגט בִּין אם היא
 27 גְּדוּלָה וְבִין אם היא קְטַנָּה, אִף עֲבָד נְמִי בִין אם הוא גְּדוּל וְבִין אם
 28 הוא קְטָן. ששניהם אין להם תקנה אלא בשטר, כיון שאף קטן
 29 זוכה בעצמו מן ההפקר, וכשיטת חכמים. אָמַר לִיה רבי יעקב בר
 30 אידי, בְּפִירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי – בפירוש שמעתי שהלכה כאבא שאול.
 31 וְרַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא אָמַר בשם רבי יוחנן, שאִין הֲלָכָה כְּאָבָא שְׁאִיל
 32 בגר שמת, אלא כחכמים, ובין גדולים ובין קטנים קנו עצמם בני
 33 חורין. אָמַר לִיה רְבִי יוֹרָא לְרַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא, בְּפִירוּשׁ שְׁמִיעַ לָךְ –
 34 האם שמעת זאת בפירוש, או מְכַלְלָא שְׁמִיעַ לָךְ – או שכך דייקת
 35 מתוך מימרא שאמר. שאלו רבי חייה בר אבא, מֵאֵי כְּלָלָא – לאיזו
 36 מימרא כוונתך. ענה לו רבי זירא, דְּאָמַר רְבִי יוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי, אָמְרוּ
 37 התלמידים לְפָנֵי רְבִי, אמר רבו של העבד כנעני נְתִיאֲשֵׁתִי מְפִלְזֵי
 38 עֲבָדֵי, כלומר הרי הוא הפקר, מהו האם יצא לחירות. אָמַר לִיה
 39 רבי, אָמַר אֲנִי אִין לוֹ תִקְנָה לשאת בת ישראל אֲלָא בְּשִׁטְר ואז יהא
 40 מותר בה. וְאָמַר רְבִי יוֹחָנָן מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי שעבד שהופקר צריך
 41 שטר שחרור, גָּמַר – למד בגזירה שוה לָהּ לָהּ מֵאֲשֶׁה, מָה אֲשֶׁה
 42 שבעלה הפקיר אותה, אינה ניתרת עד שיגרשנה בְּשִׁטְר, כלומר
 43 בגט, אִף עֲבָד נְמִי אם רבו הפקירו, עדיין אינו ניתר אלא בְּשִׁטְר.
 44 וְקָא דִּיִּיקָתָּ מִיָּה – ויש לדייק מדברי רבי יוחנן, שרבי דיבר אף
 45 בעבד קטן שהוא צריך שטר כְּמוֹ אֲשֶׁה, שכן מָה אֲשֶׁה מתגרשת
 46 בגט בִּין אם היא גְּדוּלָה וְבִין אם היא קְטַנָּה, אִף עֲבָד נְמִי מדובר בִּין
 47 בְּגְדוּל וְבִין בְּקַטָּן. ששניהם רִין להם תקנה אלא בשטר, כיון שאף
 48 קטן זוכה בעצמו מן ההפקר, וכשיטת חכמים.
 49 שאל רבי חייה בר אבא את רבי זירא, וְאִי מְכַלְלָא מֵאֵי – מהו
 50 הקושי בדבר אם למדתי זאת מדיוק. אמר לו רבי זירא, אֲדַרְבָּה דוֹק
 51 מִיָּה לְאִדְרָה גִּיסָא – יש לדייק מדברי רבי להיפך, מָה אֲשֶׁה הגט
 52 מפקיע רק אִיפוּרָא וְלֹא מְמוּנָא, אִף עֲבָד שהופקר נְמִי מדובר
 53 שהשטר שחרור מפקיע רק אִיפוּרָא וְלֹא מְמוּנָא, וזה רק בעבד גדול
 54 שיש לו יד לקנות את עצמו, ולאחר שהופקר אין לאדון קנין ממוני
 55 בו אלא רק איסור משמע שבעבד קטן שאינו דומה לאשה, ולאדון

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יא אם אדם הניח על דבר מקצה על דבר המותר של חברו שלא מדעתו, אף אם גם דבר המקצה הוא של חברו - לא נעשה תהתם בסיס להאסורו, לפי שאין אדם אוסר חפץ של חברו עמו שלא מדעתו.⁶⁵

ואם עשה בן לטובת חברו, שזמן הסתם נוח לחברו דבר זה שעשה לטובתו, כגון שנטל ראובן פלי חרם

ביאורי הלכה

בית-רפואה או בית-מלון וכיוצא-בזה - לא נעשה בסיס למוקצה אף שהמוקצה שהה עליו כל בין השמשות⁶⁶. אבל הנמצא בחדרו במלון או בחור ישיבה בחדרו שבפנימייה שהניח מוקצה על מיטתו - נעשית בסיס למוקצה.⁷⁰

עמ[של חברו - שני שותפים יכולים לאסור האחד על השני טלטול חפץ מדין בסיס אף שלא מדעתו, אלא אם כן זה נחשב כפגיעה בזכויות השותף השני⁷¹.
[שלא מדעתו - אחד מבני הבית⁷² (אפילו קטן⁷³), שהניח מוקצה מבעוד יום על חפץ העומד גם

עו] אם אדם הניח - חפץ שהיה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר (כגון שלחן שהניחו עליו נרות שבת וחלות) ובא אחד והסיר את הדבר המותר מעל השלחן - לא נאסר הבסיס בטלטול⁶⁷.

עו] בסיס להאיסור - ה"בסיס" מותר בטלטול גם עבור המניח ואפילו אם היה בדעתו שהמוקצה יישאר שם כל השבת⁶⁸.

עח] של חברו - אין אדם יכול לאסור טלטול של חפץ ציבורי מדין בסיס אף אם ניתנה לו רשות להשתמש בו, ולכך המניח מוקצה על שולחן בבית-הכנסת,

צינונים והוספות

בסיס שבכך שהיא מושאלת לו הרי היא כשלו. ואם הניח מוקצה על שלחן המשותף לכל דיירי החדר דינו כחפץ של שותפים דלהלן (הערה עא).

(71) לענין שותפים כתב המהרש"ם (קונטרס אהבת שלום שבסוף ס' מנחת שבת אות ג') שאחד יכול לאסור על השני כי החפץ בבעלות שניהם, אמנם, למעשה אם לא נוח בזה לשותף השני, ולו היה יודע על כך קודם השבת והיה מתנגד לעשיית חפץ השותפות כבסיס היה בסמכותו למנוע זאת (בטענה שזו הפרה של זכויותיו בשותפות), לכאורה אין לאסור עליו את השימוש בזה - ומותרים שניהם בטלטול, אך אם לא היה מתנגד לזה נעשה כ'בסיס' ושניהם אסורים לטלטלו אף שלא ידע מכך.

(72) כל מי שיש לו רשות להשתמש בחפצי הבית כולל הנחת המוקצה במקום שיחפוץ הוא בגדר 'בני הבית' (במקרים מסוימים גם אורח קבוע בכלל זה), ו'בעל הבית' הוא הבעלים הממוני של החפץ שיכול למכרו, ולו הסמכות להתנגד להנחת חפץ במקום כלשהו (בדין איש ואשתו השותפים בחפצי הבית, ראה לעיל הערה עא).

(73) במנחת שבת סי' פח ס"ק סג כתב שלקטן אין מחשבה, ואין מחשבתו אוסרת (עד"ז לעיל על סי' שח הערה תמו

67) בשו"ת התעוררות תשובה (מהר"ר שמעון סופר ערלוי תער"ב ח"א סי' קס בהוצאת ירושלים ה'תשל"ד) ביאר שהאחרים אין יכולין לאסור עליו מה שאינו שלהם... כיון שלא טפלו הבעלים את הבסיס להמוקצה שעליו אלא להיות, דהיינו החלות של שבת שהמה עיקר, ומעשה ומחשבת אחרים אין מועיל לאוסרו. ע"כ. אמנם, אם בעל הבית שכח להניח חלות על השלחן ובא אחר והניחם, מותר גם לבעל הבית לטלטל השלחן, ובפרט אם נוח לו בכך, שאף ש"אין אדם אוסר חפץ של חברו שלא מדעתו" - יכול להתירו (וראה שו"ת התעוררות תשובה הנ"ל בנידון שבעל הבית כבר קיבל עליו שבת כשהונחו החלות).

(68) ורשאי לטלטלו לאחר שניערו ממנו המוקצה.

(69) אפילו אם רגיל להשתמש בקביעות באותו השלחן לא ניתנה לו אלא זכות השתמשות בסיסית הפחותה מזכות ההשתמשות בחפץ שאול או שכור דלהלן.

(70) אף שאינו בעלי המיטה, כיון שהבעלים נתנה לו בתורת שאילה או שכירות ולא זכות שימוש בלבד כבחפצים שבשטח ציבורי, נכלל בזה שכל שימוש שיעשה בה הרי הוא לדעת הבעלים, וראה קובץ מבית לוי (ח"ח עמוד כב) שבחור ישיבה יכול לאסור טלטול מיטתו מדין

שֶׁל שְׁמֵעוֹן וְהַעֲמִירוּ מִבְּעוֹד יוֹם תַּחַת הַיָּר דְּבַיִת שְׁמֵעוֹן פְּרִי שֵׁיפּוֹל הַיָּר לְתוֹכוֹ וְלֹא יִשְׂרַף הַבַּיִת, וְנִפְל הַיָּר לְתוֹכוֹ קָדָם בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת וְהָיָה בְּתוֹכוֹ [א] עַד אַחַר בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת - נַעֲשֶׂה תְּפִלָּה בְּסִים לְהַנָּר, וְאִסּוּר לְטַלְטֵלוֹ כָּל הַשָּׁבַת כְּפֶלֶה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהָ:

חלק ב סימן שט טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת, סעיף יא

ביאורי הלכה

לשימושו – נעשה בסיס⁷⁴, אך אם הניח מוקצה במקום שבעל הבית היה מסירו משם לו היה יודע על כך קודם השבת – לא נעשה בסיס, וכל-שכן, אם אחד מבני הבית הניח מוקצה על חפץ המיועד לשימוש אדם אחר מבני הבית⁷⁵. פא] והיה בתוכו – כשהוא דולק.

ציונים והוספות

היה שם קודם השבת וממילא נכללת הנחה זו בדעת בעל הבית' שמן הסתם נוח לו שבני ביתו יניחו את חפציהם כרצונם, וכל-שכן אם ידוע שזו דעת בעל הבית כגון הנחת חפצים במגירה שרגילים לאכסן את חפציהם, או נרות על השלחן (השלחן נעשה בסיס אפילו לו בעל הבית היה כאן היה מניח גם חלות על השלחן (שש"כ פ"כ הערה רא)). (75) כגון המניח מעות במגירה או בכיס של אדם אחר מבני הבית.

לעניין ייחוד חפץ לשימוש על ידי קטן), אך כאן העיקר שיעשה מדעת בעל הבית ואין צורך לדעת המניח ק"ו מביצה שבקינה של תרנגולים שבסעיף י, אלא שעצ"ע שגם אם נחשב הקטן כמניח מדעת בעל הבית, מכל-מקום לא היה ברעת בעל-הבית שיהיה מונח שם כל בין השמשות, ולכך בקטן שהניח, אין לאסור מדין בסיס אלא אם הניח במקום המיוחד להנחת דבר זה כגון מעות בכיס שלהן וע"ד קינה של תרנגולין הנ"ל.

74) אם הונח במקום שבעל הבית לא היה מסירו משם אם

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח ~

שאף שרוב שתיית העיר הוא מים אין נוטלין אותן לכוס של ברכה כמו שנתבאר בסימן קפ"ב:

ל אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ואין לו מעות לקנות יין לארבע כוסות שלא נתנו לו הגבאים חייב ללוות או למכור כסותו או להשכיר את עצמו בשביל יין לד' כוסות או שאר משקים במקום שהם חמר מדינה.

ואם אין לו אלא מעט מעות ואם יקנה בהן יין לד' כוסות לא יהיה לו נר בביתו הרי נר ביתו קודם לד' כוסות מפני שלום ביתו ויעשה הסדר על הפת כמו שיתבאר בס' תפ"ג.

(ועיין שם דין מי שיש לו מעט יין ואינו מספיק לו לד' כוסות לשני הלילות איך יעשה):

~ יום שני ~

לא מצוה לחלק לחינוקות קליות ואגוזים בליל פסח קודם עשיית הסדר כדי שיראו שינוי וישאלו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות ואף על פי שעל שאלה זו אין לנו מה להשיב להם, מכל-מקום על ידי שיראו שינוי זה ויתעוררו לשאול עליו יתעוררו גם כן לשאול על שינויים אחרים דהיינו שאוכלין מצוה ומרור ויושבין בהסיבה וישיבו להם עבדים היינו וכו'.

~ יום ראשון ~

חלק ג סימן תעב דיני הסיבה וד' כוסות:

בח וכן במקומות שאין יין מצוי מצוה מן המוכר לקח מי צמוקים אבל מעיקר הדין במקומות שאין יין מצוי דהיינו שמהלך יום אחד סביבות העיר אין גדל שם יין הרבה אלא מעט מועיר יכול לקח לד' כוסות שאר משקים שהם חמר מדינה באותו העיר כגון מי דבש במקומות שרגילין לשתותם בפסח ואינן חוששין לזיוף קמח ועל דרך שנתבאר בס' תס"ו.

ואף על פי שבקידוש של שאר ימים טובים ושבתות יותר טוב לקדש על הפת מלקדש על שאר משקים אף על פי שהוא חמר מדינה כמו שנתבאר בס' ער"ב מכל-מקום בליל פסח אי אפשר לקדש על הפת שהרי חייב בארבע כוסות והראשון הוא כוס של קידוש:

כז וכל זה במי דבש וכיוצא בו משאר משקין החשובים שהרי הם באותו העיר במקום יין אבל שאר משקין הגרועין כגון מי תפוחים (שקורין עפ"ל טראנ"ק) ומי זנגביל שקורין (אינג"ר וואש"ר) ומי שורש שקורין (לאקרי"ץ) אע"פ שרוב שתיית הבינונים באותה העיר היא ממשקים הללו, מכל-מקום כיון שאינן משקין חשובין הרי הן כמו מים

ן אם חל במוצאי שבת צריך לומר הברלה לאחר הקידוש ואם יש לו נר יברך עליו קודם ההברלה לאחר הקידוש ואחר ההברלה יברך שהחיינו נמצא סדר הברכות יקנה"ו.

(ואם שינה הסדר שהקדים המאוחר ואיחר המוקדם יצא ולא יחזור ויברך חוץ מאם הקדים הקידוש לברכת הין שצריך לחזור ולברך ברכת הקידוש לפי שעשה כדברי בית שמאי כנגד דברי בית הלל וכל העושה כדברי בית שמאי לא יצא ידי חובתו) (עיין סימן רח"צ).

אבל אין מברכין על הבשמים בכל מוצאי שבת ליו"ט לפי שמה שמברכין על הבשמים בכל מוצאי שבת הוא כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת ליציאת הנפש השבת מחמת גשמה היתירה שנימלה ממנו וביו"ט אין צריך לבשמים שתענוג יו"ט ושמתו משיב את הנפש:

~ יום רביעי ~

ז אם שכח להבדיל ולא נזכר עד לאחר שהתחיל ההגדה ישלים ההגדה עד לאחר גאל ישראל ולא ישתה הכוס מיד אלא יאמר עליו ברכת הנר וההברלה ואח"כ ישתנו ואע"פ שאין עושין שתי מצות על כוס אחד כמו שנתבאר בסימן רע"א מכל"מקום כאן אי אפשר בענין אחר שאם יבדיל על הכוס באמצע ההגדה יצטרך לברך בורא פרי הגפן על כוס ההוא לפי מנהג מדינות אלו שברכת כוס הראשון אינה פומרת מלברך על הכוס השני כמו שיתבאר בס' תע"ד וא"כ יהא נראה כמוסוף על מנין הכוסות שתקנו חכמים.

(והוא הדין אם נזכר קודם אמירת ההגדה מיד לאחר ששתה כוס ראשון של קידוש קודם שאכל הירקות של מיבול לא ימוזג מיד כוס שני להבדיל עליו שלא יהא מוסוף על הכוסות ומוטב לטעום הירקות קודם ההברלה ולומר כל ההגדה עד לאחר גאל ישראל ואחר כך יאמר ברכת הנר וההברלה וישתה הכוס).

ואם לא נזכר עד תוך הסעודה צריך להפסיק באמצע אכילתו מיד שזוכר ולהבדיל על הכוס ולא יברך עליו בורא פרי הגפן אלא אם כן שבשעה שבירך בורא פרי הגפן על כוס השני היה דעתו שלא לשתות עוד יין בתוך הסעודה, עיין סי' רצ"ט וקע"ד.

(והוא הדין אם נזכר מיד לאחר ששתה כוס השני צריך למוזג מיד כוס שלישי ויבדיל עליו ולא יברך עליו אלא אם כן שבשעה שבירך על כוס השני היה דעתו שלא לשתות עוד יין בתוך הסעודה ולא קודם הסעודה).

ואם לא נזכר (עד לאחר גמר הסעודה דהיינו לאחר שאכל אפיקומן לא יבדיל על הכוס קודם ברכת המזון שלא יהא כמוסוף על הכוסות שחכמים תקנו שני כוסות אחר הסעודה והוא ישתה שלשה (משא"כ באמצע שלא תקנו כלום אין כאן הוספת) אלא ימתין עד לאחר ברכת המזון שאז יאמר

חלק ג סימן תעג דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני:

א מוזג כוס ראשון ואומר עליו קידוש היום ואם אפשר טוב שלא ימוזג הבעל הבית בעצמו אלא אחר ימוזג לו שיהא לו כמשרתו כלומר דרך חירות ושררות זכר ליציאת מצרים:

ב לאחר גמר הקידוש קודם שישתה הכוס מברך שהחיינו ואם שכח לברך קודם השתיה יברך אח"כ מיד כשזוכר ואפילו נזכר למחר ביום יברך ואפילו באמצע השוק ואם נזכר לאחר שקידש היום יום טוב שני של גלויות הרי הוא נפטר בשהחיינו שיברך על הכוס לאחר הקידוש ואם שכח לברך שהחיינו בקידוש ליל שני אפילו אם בירך כבר בליל ראשון חייב לברך אימתו שזוכר בכל שבעת ימי החג דהיינו עד סוף יום טוב האחרון של גלויות:

ג אם שכח לקדש בלילה יש לו תשלומין למחר כמו בקידוש של שבת דהיינו שלמחר ביום יברך בורא פרי הגפן ואח"כ יברך ברכת הקידוש אשר בחר בנו כו' אבל מי ששכח לומר ההגדה אין לו תשלומין ביום שנאמר בעבור זה וגו' בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך לשם חובה דהיינו בלילה הראשון אבל מכאן ואילך אכילת מצה היא רשות:

~ יום שלישי ~

ד אין ליטול הידים קודם קידוש אלא אם כן אין ידיו נקיות. ואף הנהגים בכל ימים טובים ושבחות ליטול הידים לסעודה קודם קידוש לפי שסוברין שהקידוש אינו חשוב הפסק בין נטילת ידים לסעודה הואיל והוא מצרכי הסעודה כמו שנתבאר בסימן רע"א מכל"מקום בליל פסח שמפסיקין הרבה אחר הקידוש באמירת ההגדה ובתוך כך מסיח דעתו משמירת ידיו לפיכך אף אם יטול ידיו קודם הקידוש אין נטילה זו שוה כלום ויצטרך לחזור וליטול ידיו לסעודה אחר ההגדה.

ואף שנטילה זו מועלת שלא יצטרך לחזור וליטול ידיו אחר הקידוש קודם אכילת ירקות שממבל אותם במשקה כמו שיתבאר וכל דבר שמיבולו במשקה צריך נטילת ידים בלא ברכה כמו שנתבאר בס' קנ"ח מכל"מקום יותר טוב שיטול ידיו אחר הקידוש קודם הטיבול שאם יטול קודם הקידוש יש לחוש שמא יטעו מקצת החמון ויברכו על נטילה זו לפי שידמה בעיניהם נטילה זו שוה לשאר נטילות שנוטלין קודם הקידוש בכל ימים טובים ושבחות שמברכין עליהם על נטילת ידים:

ה אם חל בשבת נוהגין לומר ויכולו קודם הקידוש כדי להוציא את בניו ואת בני ביתו שלא היו בבית הכנסת ולא שמעו כשאמרו הציבור ויכולו אחר התפלה.

(ועיין בס' ער"ה שמותר לומר ההגדה לאור הנר):

~ יום שישי ~

י אחר כוס ראשון לא יברך ברכה אחרונה אפילו שתה רביעית ויותר בין שהוא יין בין שהוא שאר משקין שהם חמר מדינה לפי שהכוס של קידוש הוא מצרכי הסעודה והרי הוא כדברים הבאים מחמת הסעודה שאינם צריכים ברכה לאחריהם לפי שהם מפלים לסעודה ונפטרים בברכת המזון שלאחר הסעודה כמו שנתבאר בס' קע"ד וקע"ז ועוד שהוא נפטר בברכה אחרונה שיברך אחר כוס רביעי ואף על פי ששונה הרבה בינתים אין בכך כלום (שהרי כל זמן שלא נתעבל במעיו יכול לברך עליו ברכה אחרונה כמו שנתבאר בס' קפ"ד וכל זמן שהאצטומכא פתוחה לאכול אינו מתעכל כמו שנתבאר שם):

יא אם רוצה לשתות כמה כוסות בין מיד לאחר הקידוש בין באמצע ההגדה קודם שהתחיל ברכת אשר גאלנו כו' הרשות בידו מעיקר הדין ואף על פי כן ראוי להזהר שלא לשתות יין ולא שום משקה המשכר קודם שסיים ההגדה ושתה כוס שני אם לא לצורך הרבה שלא ישתכר וימנע מקריאת ההגדה.

אבל לאחר ששתה כוס שני יכול לשתות יין הן רב הן מעט אפילו קודם הסעודה ואע"פ שנתבאר בס' תע"א שאסור לשתות יין מעט בערב פסח מפני כשהוא שותה ממנו מעט הוא סועד את הלב ולא יאכל בלילה מצה לתיאבון, מכל-מקום עכשיו ששותה ב' כוסות של קידוש ושל ההגדה אפילו כששותה עוד מעט הרי זה נקרא הרבה עם שני כוסות הללו וגורר את תאות המאכל, מה-שאינ-כן כששותה מעט בערב פסח אין אותו המעט מצטרף עם שני כוסות הללו להיות נקרא הרבה כיון שיש שהות הרבה בינתיים:

יב וכל זה כשהוא בענין שאין צריך לברך בורא פרי הגפן על מה שרוצה לשתות כגון שבשעה שבירך על כוס הראשון או השני היה דעתו לשתות עוד יין אחר כך בתוך הסעודה או קודם הסעודה אבל אם לא היה דעתו לשתות עוד יין ואחר כך נמלך לשתות עוד (קודם הסעודה) כיון שהוא צריך לברך עליו בורא פרי הגפן כדרך שהוא מברך על כל ד' כוסות לפי מנהג מדינות אלו הרי זה נראה כמוסף על מגין הכוסות:

~ שבת קודש ~

יג ומכל-מקום מותר לשתות שאר משקין אף שהוא בענין שצריך לברך עליהם שאינו נראה כמוסף על הכוסות שהרי הד' כוסות הן של יין ובמקומות ששאר משקין הם חמר מדינה (אע"פ שהוא שותה ד' כוסות של יין אף על פי כן) אסור לו לשתות עוד כ"אם המשקה שאינו חמר מדינה אם הוא בענין שצריך לברך על מה שרוצה לשתות עוד: יד אחר ששתו כוס ראשון צריך כל אחד ואחד לאכול

ברכת הגר וההבדלה וישתה הכוס של ברכת המזון ואם לא נזכר) עד לאחר ששתה כוס של ברכת המזון ימתין עד לאחר גמר ההלל וההגדה ואז יבדיל על כוס הרביעי.

(ואם לא נזכר עד לאחר ששתה כוס רביעי יבדיל על כוס חמישי כיון שאי אפשר בענין אחר):

~ יום חמישי ~

ח אף שנוהגין לעמוד בשעת הבדלה בכל מוצאי שבתות לכבוד המלך שאנו מלוין אותו, מכל-מקום בהבדלה שבמוצאי שבת ליו"ט הואיל ואומרים אותה בתוך הקידוש אומרים אותה מיושב כמו הקידוש, עין סי' רע"א:

ט בהבדלה שבמוצאי שבת ליום טוב צריך לחתום המבדיל בין קודש לקודש ולפי שצריך לומר מעין חתימה סמוך לחתימה לפיכך הוסיפו לומר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת נמצא נוסח הבדלה מעיקר הדין הוא המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לקודש.

ואין צריך לומר בין יום השביעי לששת ימי המעשה שהרי בהבדלה שבכל מוצאי שבת ויום טוב אין אומרים בין יום השביעי לששת ימי המעשה אלא כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה כמו שנתבאר בס' רצ"ו ובמוצאי שבת ליום טוב שחותמין בין קודש לקודש וקבעו לומר בין קדושת שבת וכו' סמוך לחתימה שוב אין צריך לומר בין יום השביעי כו'.

ובדורות האחרונים נהגו לומר בין יום השביעי כו' בין קדושת שבת לקדושת יו"ט הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ברוך אתה ה' המבדיל כו' והטעם הוא לפי שאמרו חכמים בהבדלות שבכל מוצאי שבת ויו"ט וממוצאי שבת ליו"ט הפוחת לא יפחות משלש הבדלות דהיינו בין קודש לחול אחת בין אור לחושך שתיים בין ישראל לעמים שלש הוין מן בין יום השביעי כו' או בין קדושת שבת כו' שהן אינן ממנין השלש ההבדלות שאין אומרים אותם אלא כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה ומי שרוצה להוסיף בהבדלות יכול להוסיף עד שבעה כנגד שבעה רקיעים ולפיכך במוצאי שבת ליו"ט מחמת חובת היום נהגו להוסיף בהבדלות כדי לומר פעם אחת שבעה הבדלות דהיינו שלש שבכל מוצאי שבת ויום טוב רביעית בין יום השביעי כו' דכיון שאינו סמוך לחתימה הוא עולה מן המנין חמישית בין קדושת שבת כו' ואת יום השביעי מששת ימי המעשה דהיינו מחולו של מועד קדשת והכל הבדלה אחת שהשבת מובדל מיום טוב ומחולו של מועד הבדלת וקדשת כו' הן שתי הבדלות בין כהנים ללוים בין ליום לישראל ושתי הבדלות אלו הן מעין חתימה שהיא בין קודש לקודש:

התינוקות (ואף מי שיושב יחידי ואין לפניו תינוקות שישאלו אותו אף על פי כן חייב במיבול זה שלא חלקו חכמים):
מז ונהגין לחזור אחר ירק הנקרא כרפס (איפ"ך בל"א) לפי שהוא נוטריקון ס' פרך כלומר ס' רבוא עבדו עבודת פרך ואם אין לו כרפס יקח אחר מאיזה מין ירק שירצה ובלבד שלא יהיה מהירקות שיוצאין בו ידי חובת מרור שאם יאכל עכשיו מהן איך יחזור ויברך בתוך הסעודה אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מרור כיון שכבר אכל ממנו קודם לכן:

מעט ירקות במיבול ההיינו שיטבלנו בחומץ או במי מלח או בשאר מיני מיבולים ואם אין לו יטבלנו בחרוסת ולמה תקנו חכמים דבר זה כדי להתמיה את התינוקות שיראו שינוי שאוכלין ירקות במיבול שאין דרך לאכלם קודם הסעודה בכל ימות השנה וישאלו על שינוי זה שאמירת ההגדה מצותה לאומרה דרך תשובה על שאלות ששאלוהו שנאמר כי ישאלך בנך וגו' ואמרת לבנך עבדים היינו וגו':
מז וכיון שאכילה זו אינה אלא להתמיה את התינוקות לפיכך אין צריך כוזה כשאר אכילות שבתורה שאינה נקראת אכילה בפחות מכוזה אלא אפילו במשהו די להתמיה

~ 'לקוטי תורה' פרשת חוקת - הפרשה החסידית ~

זאת חוקת התורה

חקקתי" - והיינו כמזל שהתורה היא בשרשה ומקורה, ששם היא בכחינת "אותיות החקיקה", שהוא מדרגה עליונה מבחינת התלבשותה במדרגת שנקרא "אותיות הכתב" להיות נקרא "תורה שכתב".

כמו על דרך משל בגשמיות, באותיות הנכתבים על גבי הקלף לכן, הרי האותיות הם דיו, שהוא דבר זר ונפרד מהקלף, שלא היה לו שום שייכות מקודם אל הקלף, רק שאחר כך פשפוטב הספר בדיו על גבי קלף נתאחדו והיו לאחדים. אבל "אותיות החקיקה" הם מינייה וביה, והן דבר אחד ממש עם האבן ששחקו בו³.

וזהו "זאת חוקת התורה": כלומר, שעל ידי מצות פרה"אדומה, שהיא חוקה⁴, תמשיכו למעלה בחינת "אותיות החקיקה" של התורה, להיות משם ממש יורד

"וידבר ה' וגו': זאת חקת התורה אשר צוה ה' וגו' לאמר":²

וצריך להבין, דהא פתיב תחלה: "וידבר ה' וגו'", שהקדוש ברוך הוא, הוא המדבר למשה: "זאת חקת התורה", ואם כן, מהו "אשר צוה ה' וגו'" - היה לו לומר "אשר אני מצוה".

גם להבין קצת ענין פרה"אדומה - שנאמר בה: "חוקת התורה".

אף הענין:

דהנה התורה נקראת "תורה שכתב", "הקדוש ברוך הוא אומר, ומשה כותב" (בבא בתרא טו, א); ודבריו סופרים נקרא "תורה שבעל פה". אמנם "חוקת התורה" - לשון חקיקה (כמו שפתיב ברבות ריש פירשה זו: "חקה

1. ואם נמאז אלו במה הוא טהרתו? לא השיבו דבר, אותה שעה נשתנו פניו של משה, וכיון שתגיעו לפרשת פרה אדמה, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אותה אמירה שאמרתי לך: "אמר אל הכהנים", ואמרתי לי: אם נמאז במה היא טהרתו? ולא אמרתי לך דבר, זו היא טהרתו (במדבר יט, יז): "ולקחו למאז מעפר שרפת התפארת". אמר לפניו: רבוננו של עולם, וכי טהרה היא? אמר הקדוש ברוך הוא: משה, חקת היא וגרה גורתי ואין ברהי יכולה לעמוד על גורתי, דכתיב: "זאת חקת התורה".

2. ונעין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שחורה אני ונארה" (לקמן שיר השירים ד, ב), בענין שהתורה ניתנה באש שחורה על גבי אש לבנה, וזהו ענין תורה שכתב. וממה שפתיב שם וכן גם כן ענין פירוש "אותיות החקיקה", דהיינו על דרך משל ה"אותיות שכתב". ענין שם.

3. ענין בקהלת רבה סוף פסוק (ה, א) "מי פתחם" (זה משה... על כל דבר ודבר שהיה הקדוש ברוך הוא אומר למשה, היה אומר לו נמאזו וטהרתו, וכיון שהגיע לפרשת (ויקרא בא, א): "אמר אל הכהנים", אמר לפניו: רבוננו של

1. (אמר שבת פרשת חקת, ב' סוף חק"ה).

2. (במדבר יט, א"ב: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר, דבר אל בני ישראל, ויחוו אליך פרה אדמה תמימה, אשר אין בה מום, אשר לא עלה עליה על").

3. (וענין מה שנתבאר מענין זה, בדבור המתחיל "אם ביקשתי תלכו" (לקמן בקהלת טו, ד).

4. (ענין בקהלת רבה סוף פסוק (ה, א) "מי פתחם" (זה משה... על כל דבר ודבר שהיה הקדוש ברוך הוא אומר למשה, היה אומר לו נמאזו וטהרתו, וכיון שהגיע לפרשת (ויקרא בא, א): "אמר אל הכהנים", אמר לפניו: רבוננו של

והוא מה שכתוב ב"ספר יצירה": "ואם רץ לבד - שוב לא יצא":

"רץ לבד" - פי "בינה - ליבא"⁹, שעל ידי ההתבוננות בגדולת ה', איך פי "כיו"ד נברא העולם הבא"¹⁰, שאפילו עולם-הבא שהוא תענוג אין קץ, וכמאמר: "מוטב דלידייניה כו"¹¹ - נמשך רק מאות אחד, דכלא חשיב ממש לגבי עצמות איין-סוף ברוך-הוא.

וזהו "כי עמד מקור חיים" (תהלים לו, ו), שבחינת "מקור חיים" - גן-עדן ועולם-הבא, הוא רק "עמד", בחינת טפל כו', ובטל לגבי מהותו ועצמותו יתברך. ועל ידי זה יומשך הרצוא והתשוקה אליו יתברך ממש, ליפלא וליבטל בו יתברך.

וכמו שכתוב (תהלים עב, כה): "מי לי בשמים, ונעמד לא חפצתי כו'", פירוש: אפילו בחינת גן-עדן, שנקרא "עמד מקור חיים" - לא חפצתי, רק אליו יתברך ממש; ו"רצוא" זה נקרא "רץ לבד", שהוא בחינת "יסוד האש שבלב".

ואחר כך "שוב לא יצא", ונמשך מחמת ההתבוננות ב'סוכב כל עלמין, אשר אין לפניו מעלה ומטה, ועולמות העליונים עם העשייה גשמיית שוין אצלו יתברך, כמו שכתוב (ויקרא כג, כד): "את השמים ואת הארץ אני מלא", אם פן לא שייך "רצוא" ועליה, פי הוא נמצא למטה כמו למעלה;

וכל העליות "ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח) - זהו שייך רק בבחינת 'ממלא כל עלמין' כו', ואדרבה, בחינת גילוי זה, ד'סוכב כל עלמין, יהיה לעתיד-לבא, למטה

ונמשך בבחינת "אותיות הכתב", דהיינו בתורה-שכתב, ומתורה-שכתב יומשך גילוי זה בתורה שעל-פה. והיינו לפי שמצות פרה-אדומה הוא כללות התורה, כמו שיתבאר.

ולזאת ירדה הנשמה ממקום כבודה בגן-עדן, ונתלבשה בגוף החומרי - כדי לעשות את התורה. והו "יצונו ה' לעשות את כל הקצים האלה כו" (דברים ו, כד); והו "ונעשיתם אותם"⁵; ובתיב"⁶: "ושמרתם את חקתי כו', אשר יעשה אתם האדם" - שהאדם הוא העושה אותן למצות וחוקים, שממשיך אותן מבחינת "אותיות החקקה" בבחינת "תורה-שכתב", ועל ידי זה "וחי בהם".

וזהו ירדת הנשמות בגוף - "ירידה צורך עליה", ועשייה והמשכה זו היינו על ידי אתערוטא-דלתתא, וכמו שכתוב (דברים ו, ח): "ואהבת . . . ככל לבך כו", ועל ידי זה אחר כך (שם, ט): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה כו"⁷.

ולזהו איך יהיה ביכולתם להמשיך המשכה עליונה זו?

וגם, מה ששייכות ענין זה, שהוא כללות התורה, למצות פרה-אדומה דוקא?

והענין: דהנה מבואר במקום אחר⁸, שכללות ענין המצות הוא, שעל ידי זה נמשך לאדם בחינת ומדרגת מה שכתוב בחיות הקדש (יהוה א, יד): "והחיות רצוא ושוב". וזהו מה שכתוב באברהם (בראשית יב, ט): "הלוך ונסוע".

9. ברוך-הוא ממש, שלמעלה מבחינת אדם כו". ענין שם. (תורה אור עא, ג). גם, כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "בר הנביא כו' כוונה מימין" (תורה אור מג, ב): שאותיות התורה שרשן למעלה מעלה מבחינת התורה, ונמשך משם בחינת תוספת אור באור התורה. והיינו על ידי התעלה של "בר מצוה", ועל ידי אותיות התפלה כו'. ענין שם. וענין האותיות שלמעלה מהתורה עצמה - היינו בחינת 'אותיות החקקה'.

8. (בפרשת יתרו, דבור המתחיל "וכל העם רואים את הקולות" (תורה אור עג, ד)).

9. (תפני זהר בהקדמה, "פתח אליהו").

10. (מנחות כט, ב).

11. "וליתי לעלמא דאתי" (תניגה טו, ב). "לפי שכל יסורי גיהנם קרא לו, בשביל שיקבל אחר כך עונגי-העליון הנמשך מ"ויו השכינה" - לעיל בהעלותך לג, ד).

אמור, סוף פרשה ל' ("ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כג, מ) . . . תרבה קיחות צייתי אתכם בשביל לפותכם, אמרתי אליכם; וקחו אליך פרה אדמה חמימה).

נשאו: פרשה י"ב, דף רמ"ט, עמוד ד' ("ויהי ביום פלות משה" (במדבר ז, א) . . . ישראל תקדשו בפרת המאת, שנאמר: "דבר אל בני ישראל וקחו אליך פרה אדמה וגו'").

פרשה י"ג, דף רנ"ג, עמוד ד' (ביום השני הקריב נתנאל . . . הקריב את קרבנו (במדבר ז, יח); אמר רבי פינחס בן יאיר: למה הוסיף הקריב, וחסר יו"ד, אלא כנגד פרה אדמה שעשו באותו היום).

5. (ויקרא כ, ח: "ושמרתם את חקתי ועשיתם אתם". ועוד).

6. (ויקרא יח, ה: "ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר יעשה אתם האדם וחי בהם, אני ה'").

7. (זהו על דרך שנתבאר סוף דבור המתחיל "ובור את יום השבת לקדשו", ובתיב "שמור כו", גבי: "וכרי להעלות התורה ולקשרה באור איין-סוף

והוא כללות החיבור ד'מ"ה וב'ן, וככל המצות הוא דרך פרטי, שיחוד זה במצוה זו הוא בחינה פרטית כו'. עיין שם. ובענין זה יובן גם כן בפרה-אדומה, שעליה נאמר "חקת התורה", שהיא גם כן כללות התורה. דהיינו, שעל ידי האפר ומים-חיים הוא כללות חיבור ה'רצוא ושוב, שהוא ענין יחוד מ"ה וב'ן. והוא גם כן בענין התחברות הלב והמוח: שיסוד האש הוא בלב – והוא "אם רץ לבד"; ויסוד המים הוא במוח – והוא בחינת "שוב"; ושייתחברו יחד – והו ענין חיבור ה'רצוא ושוב"¹⁴.

והנה ככל המצות יש גם כן בחינת אש ומים. ולכן על ידי קיום כל מצוה יבא האדם לבחינת "רצוא ושוב", כי גם כל אבר כלול מכלב ומוח. אמנם שם הוא בחינה פרטית, אבל במצות פרה-אדומה הוא כללות יחוד זה, וכמו חיבור יחוד המוח והלב עצמן כו'¹⁵.

ב. ועתה יש להבין ענין שריפת הפרה – איך שזוהו בחינת "רצוא":

והענין, דאיתא בזהר (פרשת חקת, דף ק"פ, עמוד ב'): פרה דקבילת מן שמאלא, ומאן הוא לשמאלא?¹⁶ שור – כמה דאת אמר (תקאל א, ט): 'זפני שור מהשמאל'.

פי "שמאל דוחה וימין מקרבת" (סוטה מו, א ושם נסמון), ויש למעלה בחינת "ימין ושמאל תפרוצי" (ישעיהו נד, ג): שממחינת ימין נמשך ההשפעה בהתגלות אור, והו "ימין מקרבת", ולכן אי אפשר להחיצונים לקבל יניקה מבחינת ימין, פי ההשפעה הבאה בבחינת ההתקרבות והחיבה, אינו – רק לסטרא דקדושה, וכמו שכתוב (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה'", וכתוב (תהלים סו, ב): "יאר פניו אתנו";

מה שאין כן הקליפות, אינם מקבלים – רק מבחינת 'אחוריים', דהיינו 'במאן דשרי בתר כתפין', ולואת אין להם יניקה מבחינת "ימין מקרבת", פי אם אדרבה,

דוקא. והו "ולא תוסוף קום" (ישעיהו כד, ב עמוס ה, ב), שאין צריך עליות, פי יהיה תגילוי למטה על ידי קיום התורה ומצות בעשייתה. ולכן נמשך מזה בחינת "שוב", והוא בחינת "יראה" וביטול – שלמעלה מבחינת "אהבה". והוא בחינת "יסוד המים שבמוח", חכמה – "בחימ"ה" – שלמעלה מבחינת "בינה" – ליבא כו'¹².

אך איך יבא האדם לבחינה זו? הוא על ידי קיום המצות. דכתיב (דברים לג, ב): "מימינו אש דת": "ימינו" – הוא בחינת מים וגם "אש דת" – שכלולים מב' בחינות אלו, ועל ידי זה יבא האדם לבחינת "רצוא ושוב", שהו בחינת אש ומים כו', שהו כללות התורה, שעל דרך זה הוסרו כל המצות, שהוא רק שיהיה בחינת 'העלאת מ"ן' – דהיינו אתערותא דלתתא, והמשכת מ"ד' – בחינת אתערותא דלעילא.

והנה מצות פרה-אדומה הוא כללות ענין זה דבחינת ה'רצוא ושוב": ה'רצוא" והו ענין שריפת הפרה לאפר, וה'שוב" והו ענין "ונתן עליו מים חיים אל כלי" (במדבר יט, ט), ולכן נאמר בה דייקא: "ואת חקת התורה".

¹³ והיינו כמו שכתוב בזהר חלק ג' (האויגו, דף רפ"ה, עמוד ב'): "ועל האי אקרי כו' והחיות רצוא ושוב".

והנה הגם ששכל מצוה יש בחינה זו, אך לא בא בחינה זו בביאור וגילוי גמור בכל המצות כמו במצות פרה-אדומה, שכל ענינה הוא ב' בחינות אלו ד'רצוא ושוב', שזוהו ענין האפר וה'מים חיים", ולפיכך הוא נקרא "חקת התורה".

והו על דרך מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (בראשית כד, כא) "והאיש משתאה לה" (סו"ד צא, ב), בענין מאמר רז"ל¹⁴: "יפה שיתקן של עבדי כתי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה – והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמזיה".

דהיינו, לפי ש'פרשה של אליעזר' הוא ענין התחברות שם ב'ן לשם מ"ה, והיינו תורה שבעל-פה עם תורה-שכתוב,

14. (בראשית רבה פרשה ס, פסקה ח. רש"י בראשית כד, מב).
15. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "החלצו מאתכם כו'" (לקמן משות פ, ג).
16. וענין מה שנתבאר עוד בפרשת שלח, בדבור המתחיל "והיה לכם לציצית" (לעיל שלח מו, ד), בענין אש ו'ד', 'ראש ה'א' – דשם מבוואר גם כן, איך על ידי המצות נמשך יחוד זה כו'. עיין שם.
17. (פרה שמקבלת מהשמאל, ומי הוא לשמאל?).

12. וענין מה שנתבאר מזה, בדבור המתחיל "וידעתם היום" (לקמן ואתחנן ה, א ואילך).
13. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וקבל תהודים" (תורה אור צו, א), גבי: "שאין כח בנפש להכיל כו' ואת אור ההאכה וזו) פי אם בבחינת רצוא ושוב. (וה היתה מעלת ומדרגת אברהם – ה'לוד וגסוע'. אך לעתיד לבא פתיב: 'פי עון בעון יראו, לפי שאו נאמר 'בכבי ובאו, שהבכה היא מחמת קבלת השמחה הגדולה ורוב התענגג המתגלה למעלה מעלה מאשר תוכל הנפש שאת").

והנה כשהאדם חושק וחפץ לדבר מענייני עולמיהוה הגשמי, הנה אותו הדבר הוא כלי להרצון והתשוקה שבלב האדם; וכן "אותיות" המחשבה והדבור, שמהרהר ומדבר אף להשיג הדבר – הן גם כן כלי להרצון ההוא; וכל שכן המעשה – שהן כולם בחינת כליים ולבושים להרצון, גם הם כמו צורה לחומר, לעצם הרצון, שהוא על דרך משל כמו החומר הפשוט, והם הם הצורה – להיות רוצה כך וכך כו'.

והנה 'עצם הרצון', אף שבשגתלכש בתאוה רעה הוא רע גמור, מכל מקום אין מהות כח הזה – חמא ורע מצד עצם עצמותו, שהרי עצם מהותו הוא רק כח המתאווה, והרי הוא יכול להיות כח המתאווה לטוב כמו שהוא עכשיו מתאוה לרע; אלא שהרע הוא מה שהטה והמשך כח המתאווה להיות מתאוה לרע, ונעשה בו ה'צורה' רע מאוד, ונתלבש ב'לבושים צואים', עד שנמשך לסור ממצות-עשה או להתאוות לאיסור; אבל מצד כח המתאווה בעצמו, הרי יש בכח זה להפוך לבנו מן הקצה אל הקצה: להיות מתאוה ואוהב וחפץ לדבקה בה, וכמו שכתוב (ישעיהו כו, ט): "נפשי אויתיד" – כמו שאוהב ומתאוה לחיי נפשו כו'.

כי באמת, כח המתאווה שבנפש-הבהמית מצד עצמו, שרשו ויסודתו בקדושה עליונה, מבחינת "פני שור" שבמרכבה כו'²¹, אלא שבירידות המדרגות ונפילתו ב'שבירת-הכלים' נמשך שיהיה כח המתאווה גם לדבר עבירה; ולזאת, כשישוב אל ה' יוכל להפוך לבו מן הקצה אל הקצה, שגם כח המתאווה שהיה מלובש בתאוה רעה ישוב לאהבת ה', כמו שהיה בשרשו בבחינת "פני שור" כו'. מה שאין כן המעשה-רע אשר מתאוה לו, מחמת שהוא באמת רע גמור מצד עצמו, אי אפשר לו להתפלל בקדושה, ואין לה תקנה אלא ביטולו והעברתו מן העולם²².

והוא ענין שריפת הפרה: שישאר רק האפר, שהוא ענין עצם המדות דנפש-הבהמית, דהיינו בחינת כח-

"וימינה ה' תרעץ אויב" (שמות טו, ו) כתיב¹⁸, כי אם ינקתם הוא מבחינת שמואל.

כי הנה "שמואל דוחה" – שההשפעה שמקו השמואל אינו בבחינת ודרך ימין שמקרכת, כי אם בבחינת דחיקה, שדוחה את ההשפעה. ולכן על ידי רבוי הצמצומים, דחיקה אחר דחיקה, יוכל להיות שקבלו גם כן החיצונים. והוא ענין "פרה דקבילת משמאלא"¹⁹.

והוא ענין מצות פרה-אדומה – לתקן ענין זה:

ושבע היות "נכח פני אהל מועד"²⁰, היינו להעלות פנימיותה, שהוא בחינת הטוב שנמשך ונתפשט בתוכה מבחינת "פני שור" שבמרכבה, ולהחזירו ולהעלותו לשרשו;

ואחר כך שריפת הפרה לעשותה אפר²¹ – הענין: דהנה על דרך משל, כששורפים עצים ועל ידי זה נעשים אפר – שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף, כי "הכל היה מן העפר" (קהלת ג, ט), רק שנרכבו בו עוד ג' יסודות – אש, רוח, מים – אל העפר שהוא עצמותו, ועל ידי השריפה באש, או ג' יסודות אמ"ר (= אש, מים, רוח) שהיו בהעץ חלפו וכלו בעשן המתהוה מהרפכתו, ויסוד הדי' שהיה בעץ, שזהו עצמותו, שהוא העפר שבו, הוא הנשאר קיים, והוא האפר.

והוא גם כן ענין "חומר וצורה" – שבכל דבר יש "חומר וצורה": והחומר הפשוט של העץ הוא "יסוד העפר"; וג' היסודות אר"מ הן רק הצורה של העץ, ועל ידי שריפת העץ נשאר רק עצם החומר שלו הפשוט כו'.

והנה כך על דרך משל בעבודת ה' יש בחינה על דרך זה והוא:

כי הנפש-הבהמית נשתלשלה גם כן מ"פני שור מהשמואל", כמו בחינת "פרה דקבילת משמאלא". וכמו שבבחינת פרה נמשך אחר כך ההשפעה לחיצונים, כך מן המדות דנפש-הבהמית נמשך החשק והתאוה לתענוגי עולמיהוה, בהיתר או באיסור חס ושלום.

21. (במדבר יט, ה): "ושרף את הפרה". שם, ט: "ואסף איש מהור את אפר הפרה".

22. וכמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "כי תצא כו'" (לקמן תצא לה, ג ואילך).

23. וכמו שנתבאר כל זה בדבור המתחיל "להבין פירוש הפסוק מי אל כבודי", גבי ענין "נשא עון ועובר על פשע" (לקמן ראש השנה ס, ד ואילך).

18. (ולכן בחורבן בית-המקדש כתיב (איכה ג, ג): "השיב אהור ימינו כו'". וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואתיה אצלו אמון" (לעיל במדבר יח, ד), בענין (תהלים עז, יא): "וימינה מקרב חיקך בלח".

19. (וענין בפירוש הרמ"ו שם. וב'לקוטי תורה" סוף פרשת חקת. וענין בזהר חלק ב', פקודי, דף רכ"ד, עמוד ב'. ובפירוש הרמ"ו שם. ובזהר בפרשת אחרי, דף ע"ט, עמוד ב'. מענין "ניקת החיצונים מקו השמואל".

20. (במדבר יט, ד): "ותהי אל נכח פני אהל מועד מקדמה שבע פעמים".

דהנה כתיב²⁶: "ובקשׁתם מִשֶׁם אֶת ה' כִּי" – "מִשֶׁם" דייקא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (יְמִינֵהוּ מו, י): "קראו שֵׁם פְּרַעַה מִלֶּדֶ מִצְרַיִם", כִּי לְשׁוֹן "שֵׁם" הוּא מְקוֹם הַסְטְרָא־אֲחָרָא. כִּי לְשׁוֹן "זֶה" – הוּא דְבַר שֵׁיכוֹל מִמּוֹשׁ לְהִרְאוֹת בְּאֲצַבְעוֹ, אֲשֶׁר יֹאמַר עֲלָיו "כִּי הוּא זֶה"²⁷, וְאֵי אֲפָשֶׁר לִזְמַר כַּךְ – רַק עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת טו, ב): "זֶה – אֵלָי וְאֶנְהוּ כִּי", כִּי "מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (שְׁעָרֵי ג, ג); אֲבָל מְקוֹם וּמִשְׁכַּן הַקְּלִיפּוֹת הוּא רְחוֹק מְאֹד, לְכֵן נִקְרָא "שֵׁם", כְּלוּמַר עֲמוּק מְאֹד לְמַטְהָ. וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב (בְּמִדְבָר יד, לה): "וְשֵׁם יְמִינֵהוּ" – שְׁהוּא מְקוֹם הַמִּיתָה וְשִׁבְרֵית־הַפְּלִים כִּי.

וְזֶהוּ "וּבִקְשׁתֶּם מִשֶׁם אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצְאֶתָּה כִּי": כִּי "לִית אֲתֵר פְּנֵי מִינִיחָ", וְלָכֵן גַּם מִכְּחִינַת "שֵׁם" יוֹכְלוּ לְמַצוֹא אֶת ה', עַל יְדֵי "וּבִקְשׁתֶּם אֶת ה'", לְצַעֲקוֹ אֶל ה' בְּצַר לֹא²⁸ מְעוֹמְקָא דְלִיבָא וּבְחִינַת תְּשׁוּבָה²⁹. וְאֵי "אֲתֵהֲפֹא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא", וּמִכְּחִינַת "שֵׁם" נִעֲשֶׂה שֵׁם ע"י, שְׁמַתְעֵלָה חֲחִיּוֹת לְשִׁרְשׁוֹ. וְזֶהוּ עֲנִין שְׁרִיפַת הַפְּרָה לְאֲפָר כִּי בְּנִל.

(וְהֵינּוּ כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּ"פְרִי עֵץ חַיִּים" שֵׁם: רַפ"ח נִיצוּצִין וְשֵׁם ב"ו – בְּגִימְטְרִיא "שֵׁם", וְהֵם מִתְעַלִּים לְשִׁרְשֵׁן בַּע' רַבְתִּי – ז' תַּחְתּוֹנוֹת דִּם³⁰.)

וְזֶהוּ שְׁהַפְּרָה בְּאֵה לְמַהר טוֹמְאֵת מַת, הֵינּוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת־הַפְּלִים דְ"זו' מַלְכִּין" הַנִּל, שְׁנִקְרָא "וַיִּמַּת כִּי" – מֵאֵן דְּנִפְּל מִדְּרָגָתָה אֶקְרִי מִית"³¹.

וְזֶהוּ שְׁקוּרִין פְּרִשַׁת פְּרָה קוּדְם רֹאש־הַדָּשׁ נִסְתַּח – לִימְהַר וְלֵבָא לְבְּחִינַת יְצִיאַת־מִצְרַיִם כִּי³²):

ג. וְחִנְהָ בְּחִינַת שְׁרִיפַת הַפְּרָה לְאֲפָר, הוּא לְחִיּוֹת "וְאֵהֲבֵת" – "בְּכָל לְבָבְךָ", "בְּשֵׁנֵי יְצִירֶיךָ". וְהוּא בְּחִינַת "רְצוּא", "אֵם רֵץ לְבָד", "יְסוּד הָאֵשׁ שְׁבִלָב". וְאַחַר כֵּן צְרִיךְ לְחִיּוֹת בְּחִינַת "שׁוֹב", וְהוּא עֲנִין מַה

הַמִּתְאַוָּה עַל דְּרָךְ מִשְׁלַל בְּנִל, שְׁהוּא ה'חֹמֶר הַפְּשׁוּטִי; אֲבָל הַצּוּרָה וְה'לְבוּשִׁים צוּאִים" שְׁהִיָּה כְּחִימַתְמַתְאוּה מְלוּבֶשׁ בְּהֵן יְהִי חוֹלְפִים וְכֹלִים לְגַמְרֵי. דְּהֵינּוּ שְׁלֵא יְהִיָּה כְּחִימַתְמַתְאוּה מְלוּבֶשׁ בְּהֵן עוֹד, לֹא בְּמַחְשְׁבָה – שְׁיִסִּית דַּעְתוֹ לְגַמְרֵי מְלוּבֶשׁ וְלְדַבֵּר בְּזֶה, וְכֹל שֶׁפֶן בְּמַעֲשֵׂה חֲסִידוּשְׁלוֹם; וְלְחִיּוֹת "עוֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע" (שְׁעָרֵי לו, טו) וְכַדוּמָה, "לְאֲכַפְּיָא לְסְטְרָא אֲחָרָא", לַעֲשׂוֹת הַתְּפִלָּה וְנִגְדַת הַתּוֹת נְפִש־הַבְּהִמִּית – בְּכָל הַחֻשִׁים, רְאִיָּה וְשְׁמִיעָה כִּי, וּבְמַחְשְׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה.

וְחִנְהָ עַל יְדֵי אֲתֵהֲפֵיָא זֶה, שְׁמַכְמַל הַפְּלִים שְׁבֵהם מְלוּבֶשׁ הַרְצוֹן זֶה, וְלְחִיּוֹת דוּחָה אוֹתָן מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, הִרִי זֶה עַל דְּרָךְ מִשְׁלַל כְּמוֹ שְׁרִיפַת הַפְּרָה, שְׁהוּג' יְסוּדוֹת אר"מ שְׁהִיָּו בְּדְרָךְ הַרְכָּבָה בְּהַ חֲלָפוּ וְכֹלוּ עַל יְדֵי הַשְׁרִיפָה, וְנִשְׁאָר רַק עֲצָמוֹתָה שְׁהוּא הָאֲפָר;

כַּךְ כְּשֶׁנִּפְרְדוּ ה'לְבוּשִׁים צוּאִים" – מַחְשְׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה דְהַאִיסוּר – מִן הַנְּפִש־הַבְּהִמִּית, וְנִשְׁאָר רַק 'עֵצִים כַּח הַמִּתְאַוָּה' דְּנְפִש־הַבְּהִמִּית, כְּאֲשֶׁר הוּא בְּעֲצָמוֹתָה, וְאֵינּוּ מוֹרְכָב וּמְלוּבֶשׁ בְּמַחְשְׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה דְהַאִיסוּר, וְזֶהוּ בְּחִינַת הָאֲפָר; וְאֵינּוּ יוֹכֵל לְתַפְּלָה אַחַר כֵּן כַּח הַמִּתְאַוָּה זֶה – מַתְקַצָּה אֶל הַתְּקַצָּה, מֵאֲהַבְה־רַעָה לְאֵהֲבַת ה'. וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב: "וְאֵהֲבֵת" – "בְּכָל לְבָבְךָ" – "בְּשֵׁנֵי יְצִירֶיךָ"²⁴, שְׁגַם הַיְצִיר־רַעָה יְשׁוּב לְאֵהֲבַת ה' מִמּוֹשׁ, וְהֵינּוּ שְׁמַכְּחִינַת "אֲתֵהֲפֵיָא" יְבֵא לְבְּחִינַת "אֲתֵהֲפֹא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא".

וְזֶהוּ עֲנִין "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" – "שֵׁם־ע": דְּחִנְהָ "ע' רַבְתִּי", זֶהוּ ז' מִדּוֹת דְּקִדּוּשָׁה הַכְּלוּלִים מִיז"ד – וְהֵן ע' נְפִשׁ דְּיַעֲקֹב. וְעַל יְדֵי שְׁבִירַת־הַפְּלִים, שְׁהִיָּה בְּזו' מִדּוֹת הַנִּל, בְּחִינַת ז' מַלְכִּין קְרָמָאִין דְּתַהוּ, דְ"אָרֶץ אֲדוּם" – "וַיִּמְלוֹךְ [.] [.] וַיָּמַת כִּי" (בְּרֵאשִׁית לו, לב וְאֵלֶּף), גַּתְהוּ מִזָּה הַמִּדּוֹת־רַעוּת – גַּם כֵּן ע' בְּחִינּוֹת. וְצְרִיךְ לְבָרֵר הַמִּדּוֹת־רַעוּת וְלַהֲעֵלוֹתָן לְשִׁרְשֵׁן, לְבְּחִינַת "ע' רַבְתִּי"²⁵, וְזֶהוּ "שֵׁם־ע".

24. (דְּרָגִים ג, ה. בְּרִכּוֹת פָּרָק ט מִשְׁנָה ה.)
 25. וְעֵינִין מַה שְׁנִתְבָּאָר מִזָּה, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדִי", גְּבִי עֲנִין "וְרַב שְׁלוֹם" (לְקַמֵּן רֵאָה ל, ב.)
 26. ("בְּקָרִים ה, כט: "ובקשׁתם משם את ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצְאֶתָּה, כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ").
 27. (עַל פִּי שְׁמוֹת כב, ח: "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה").
 28. (תַּהֲלִים קו, ו. כ: "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם").
 29. וְעֵינִין מַה שְׁנִתְבָּאָר מִעֲנִין זֶה: עַל פְּסוּק "וַיִּשָׁב יַעֲקֹב" (תוֹרָה אור כ, ד.).

24. (דְּרָגִים ג, ה. בְּרִכּוֹת פָּרָק ט מִשְׁנָה ה.)
 25. וְעֵינִין מַה שְׁנִתְבָּאָר מִזָּה, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדִי", גְּבִי עֲנִין "וְרַב שְׁלוֹם" (לְקַמֵּן רֵאָה ל, ב.)
 26. ("בְּקָרִים ה, כט: "ובקשׁתם משם את ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצְאֶתָּה, כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ").
 27. (עַל פִּי שְׁמוֹת כב, ח: "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה").
 28. (תַּהֲלִים קו, ו. כ: "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם").
 29. וְעֵינִין מַה שְׁנִתְבָּאָר מִעֲנִין זֶה: עַל פְּסוּק "וַיִּשָׁב יַעֲקֹב" (תוֹרָה אור כ, ד.).

ולכן צריך להיות נתינת האפר על גבי המים³⁷, כי גם אחר בחינת "שוב", מכל מקום צריך להיות ניכר רישומו של ה"רצוא". כי צריך להיות תמיד "רצוא ושוב"³⁸. בשגם, כי האפר והרצוא הוא הגורם המושכת ה"מים חיים" מ"מקור מים חיים" פנ"ל³⁹.

ובזה יוכן גם פן מה שכתוב: "ולקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת, והשליך אל תוך שרפת הפרה":

דהנה פתיב (ישעיהו כ"א, ד): "אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל", ואמרו רז"ל⁴⁰: "מה תולעת זו אינה מכה ארזים אלא בפינה, כך ישראל אין להם אלא תפלה כו". וכן בדיבור התורה, וכמאמר רז"ל (במועד קטן, דף ט"ו, עמוד ב') גבי דוד, כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו לתולעת. וכמאמר רז"ל⁴¹ על פסוק "הקל קול יעקב כו"⁴².

והענין: כי עסק התורה, הנקרא "מים חיים", צריך להיות בדבור דוקא, וכמו שכתוב (דברים ג, ז): "וידברת בם", ולא סגי בהגיון, במחשבה לבד. ובנדע גם פן, שכל המצות צריך לקיימן במעשה ודבור ומחשבה. וגם המצות שאינן נוגות אלא "כפני הבית", שאי אפשר לקיימן במעשה – אבל בדבור אפשר לקיימן, וכמאמר רז"ל: "כל העוסק בתורת עולה, פאלו הקריב עולה כו".

והענין הוא, שעל ידי הדבור בדברי תורה נמשך ומתבלש פח ה"דבור העליון" כפי המדבר. וכמו שכתוב (ישעיהו נ"ג, כ"א): "וידבר אש שמתו בפיך". וכמו שנתבאר במקום אחר, בכמה דוכתי⁴³.

שכתוב³⁴: "ונתן עליו מים חיים אל כלי": דכמו "מים חיים" הם הנובעים מתחת הארץ, שמקורם הוא בהעלם בתוך הארץ, ונמשכים מההעלם אל הגילוי – כך הנה הוא יתפרד נקרא (דברים ב, ז): "מקור מים חיים", כי הוא "סתמו דכל סתמיו וטמירו דכל טמיריו", "אנכי" – "מי שאנכי", וממנו יתפרד נמשך בחינת "מים חיים", היא התורה, שהיא בחינת חכמה עלאה, שנאמר בה (קהלת ג, י"ב): "והחכמה תנחה". ולכן נאמר (איוב ה, כ"א): "מותו ולא בחכמה", כי החכמה היא בחינת "עץ חיים".

אך הנה המושכה זו, ד"מים חיים", הוא "אל כלי" דוקא, שהם מעשה המצות, שהם בחינת "כלים". כי רמ"ח מצות עשה נקראים "רמ"ח אברים דמלכא" – שכל מצוה ומצוה היא בחינת כלי מיוחד לגילוי אור. כמו בתפילין – הגילוי בבחינת מוחיו, ובצדקה – בבחינת חסד כו³⁵, וכן "אותיות התורה" הם גם פן בחינת כלים כו³⁶.

וכל זה הוא בחינת "שוב לאחד". והיינו, שלאחר בחינת ה"רצוא", שהוא ענין "אפר הפרה", צריך להיות בחינת "שוב" – להמשיך גילוי אור אינסוף ברוך-הוא מלמעלה למטה על ידי עסק התורה ומצות. והמושכה זו היא מ"מקור מים חיים" ממש, שהוא בחינת 'מקור התורה' – אינסוף ברוך-הוא. כי "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח", שעל ידי "אם רץ לבך כו", ו"אתהפכת חשוכא לנהורא" דנפש-הבחינת, שזהו בחינת תשובה, על ידי זה ממשיך מבחינת "מקור מים חיים כו".

34. (במדבר י"ט, ר"י): "ולקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת, והשליך אל תוך שרפת הפרה". . ולקחו לשמא מעפר שרפת התפאת, ונתן עליו מים חיים אל כלי".
 35. וענין מה שנתבאר: בדבור המתחיל "דאייתי ונהה מנורת וקב" (תורה אור ל"ד, ד). ובדבור המתחיל "וקבל תיהודים" (תורה אור מגלת אסתר ג, ד).
 36. (וענין מה שנתבאר בפרשת מקץ, בדבור המתחיל "ער הנופה כו' ומוזהו מקימן כו" (תורה אור מקץ מב, ב)).
 37. (רמב"ם הלכות פרה פרק ט, הלכה א).
 38. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "ויכל העם רואים כו" (תורה אור ע"ד, ד).
 39. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והיתה אצלו אמוין", בענין "אני תורתך שעשעתי" (תורה אור י"ג, ג). וענין מה שנתבאר במקום אחר (באורי הוהר לכבוד קדושת אדמו"ר האמצעי ע"ג, א ואילוף) על פי הוהר פרשת תרוע (דף מ"ט א'). בענין "הנה עליהם מי הפאת" (במדבר ח, ז) – "שיירי מלא כדוולחא כו". וענין מה שנתבאר בפיאור על פסוק "ששים המה מלכות כו", אחת היא ונתתי כו" (לקמן שיר השירים ל"ט, ג ואילוף).

40. (והר חלק א' קעת, א. מתחזקא בשלח ט).
 41. (גיטין ג, ב): "הקל קול יעקב" (בראשית כו, כב) – אין לך תפלה שמועלת שאין בה מירעו של יעקב).
 42. (וענין מה בזהר סוף פרשת וישלח (דף קע"ה, א'). ובפרשת תרוכה (דף קל"ט, א').
 43. (וענין מה שנתבאר בפרשת יתרו (תורה אור טו, ב), בדבור המתחיל "בהרש השלישי", בפרוש "לאמר" דתחלת עשרת הדברות. וענין מה שנתבאר שם סוף דבור המתחיל "משה ידבר" (שם סח, ב"ג).
 וענין מה שנתבאר: סוף דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת", גבי "ויאשים דברי כפרך ויבצל ידי כפיתוך" (לקמן שמיני עצרת פ"ד, ב). ובדבור המתחיל "וארשתיך לך", בענין פירוש "את ה' האמרת היום כו" (לעיל במדבר ח, ד). ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "להבין מה שכתוב ביום השמיני עצרת", גבי "מען לשוני אמרתך" (לקמן סבות פ"א, ג).
 וענין מה שנתבאר מענין "הדבור בדברי תורה": בדבור המתחיל "קא מיפלגי במתיבתא דרביקא אם בהרת קדמה כו" (לעיל תרוע כ"ב, ב ואילוף). וענין בזהר סוף פרשת משפטים (דף קכ"ג, א') בענין "דעת גניו פקומא כו". ומה

"מים חיים", דהיינו מה שפְּתוּב (דברים ג, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצויד כו", שזהו יסוד כל התורה – להיות בחינת "רצוא ושוב".

ובכל מצוה גם כן יש בחינה זו דרך פרט. אך כללות בחינה זו – הוא ענין זה, דפְּרָה כו'. ולכך הוא מעורר וממשיך בחינת "חַקַּת התורה", להיות נמשך בתורה שבתבונה ותורה שבעל־פה. והוא שאמר שלמה על זה (קהלת ג, כג): "אמרתיו אֶחְכְּמָה, והיא רחוקה ממנו", לפי שהיא מעוררת למעלה מעלה מהחכמה כו'.

(ומישם נמשך בבחינת חכמה. וכענין "אאלפך חכמה כו" (איוב לג, כג). והוא "נוצר חסד לאלפים כו" (שמות לד, ו). וגם ענין אפר הפרה היינו שפְּמַחֲנִית פְּרָה' נעשה אפר, שהוא בחינת פר – אל"ף (57).)

ובכל הנ"ל יובן מה שפְּתוּב (במדבר יג, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת כו", שהוא לבד האפר שמוקדשין ומזין ממנו, עוד זאת, "היו מצניעין ממנו בחיל למשמרת". כמבואר בפירוש רש"י, ובמשנה סוף פרק ג' דפְּרָה, ובהרמב"ם.

והענין הוא, לפי שבאמת בכל מצוה ומצוה יש בחינת "רצוא ושוב". והכח לזה נמשך מבחינת מעשה דפְּרָה, שהאפר פרה זהו כללות בחינת ה"רצוא" כו'. ועל זה נאמר "והיתה [.] למשמרת כו".

וזהו מבואר גם כן בפְּרָשָׁה ראשונה דקריאת שמע: "וְאַחֲבַת [.] כָּל לִבְכֶּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ כו" (דברים ג, ה) – זהו בחינת הרצוא, ואחר כך "והיו הדברים האלה (שם, ו) – זהו בחינת שׁוּב כו'.

"וּשְׁנַתֶּם לְבַנְיָד וּדְבַרְתֶּם בָּם כו" (שם, ז) – והיינו שצריך להיות הדבור דייקא, בתורה כנ"ל.

"וּקְשַׁרְתֶּם כו' וּכְתַבְתֶּם כו" (שם, ח): כי ה"מים חיים" צריך להיות "אל כלי" דנקא, שהוא מעשה המצוה, שהן בחינת כליים כו' :

הָלָלוּ דְּבַחֲנֵית ה"רצוא" וּבַחֲנֵית ה"שוב". והנה על כ' ענינים אלו ד"רצוא ושוב" הוספה כל עיקר התורה והמצוה. ולכן נאמר על זה "זאת חקת התורה", כענין פירוש "חקות שמים וארץ" (ויקרא לג, כח), דהיינו הנהגות שמים וארץ כו'. והוא גם כן לשון חקיקה, דהיינו להמשיך מקור התורה, שהיא בחינת "אותיות חקיקה", להמשיך משם האור והמשכה לבחינת חכמה־עילאה, שהיא תורה־שבתבונה, וממנה לתורה שבעל־פה⁵².

וזהו "וידבר ה' אל משה ואל אהרן" – שהם מבחינת "נחננו מ"ה" (שמות לו, ז) – חכמה־עילאה כו'.

"זאת חקת התורה": להמשיך בחכמה־עילאה מבחינת "אותיות חקיקה" שלמעלה מהחכמה.

וזהו "אשר צוה הויה לאמר": כי הנה שם הויה הראשון – זהו בחינת 'ממלא כל עלמין', "ביו"ד נברא העולם־הבא כו", ושם הויה הב' – זה הוא בחינת 'סוכב כל עלמין'⁵³.

ופירוש "צוה" – מלשון "צוותא וחיבור", שנתחבר ונמשך בחינת 'סוכב כל עלמין' אל בחינת 'ממלא כל עלמין'.

וזהו "גאמור": המאמרות הן בחינת 'אותיות הנמשכים מחכמה'; "בְּרֵאשִׁית נְמוּ מְאֹמֶר הוּא"⁵⁴, ותרגם ונתן⁵⁵ "בְּרֵאשִׁית" – בְּחֻכְמָתָא כו'.

וכמו שפְּתוּב (דברים ג, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצויד", שבבחינת "הדברים האלה" יהיה נמשך בחינת גידול, 'אנכי – מי שאנכי', "סתימו דכל סתימין". והוא 'אנכי מצויד' בבחינת "צוותא" והתקשרות ממש, והוא מה שפְּתוּב: "אשר צוה הויה לאמר".

והיינו על ידי "ויקחו אליך פרה כו": שבחינת האפר, זהו בחינת "רצוא", "אם רץ לבד כו", "בכה ארץ גרוד כו" (שמואל ב' כב, ג), להיות "וְאַחֲבַת" – "בְּכָל לִבְכֶּךָ" – "בְּשֵׁנֵי יְצִירְךָ כו'". ואחר כך "שוב לאחור" – הוא בחינת

52. (וענין ביהר חלק ב', ונקחל (דף ר"ש, עמוד א'). וענין מה שנתבאר על פסוק "תקעו בחדש" [לקמן בקרה צה, א ואילך], כענין "כי חק לישראל הוא" (תהלים פא, ה) – גם כן מלשון חקיקה כו'. ומה שנתבאר לקמן (סג, ב, סד, ד) גבי "במחוקק במשנתם".

ועוד יובן ענין המשכה זו שבבחינת אותיות החקיקה לבחינת תורה־שבתבונה על דרך שנתבאר בדבור המתחיל "תורה צוה" [לקמן תורה בקרה צה, ד – צה, א], כי התורה נקרא "נובלות חכמה שלמעלה" (בראשית רבה יו, ה), אבל פרי שיומשך מבחינת עצמיות החכמה־עילאה כו'. ענין שם. והוא ענין "חַקַּת התורה אשר צוה הויה לאמר". (וכמו שיתבאר).

53. (וענין ביהר חלק ג', דף קל"ח, עמוד ב'. ובפירוש הצר"ל שם. וענין מה

שנתבאר בדבור המתחיל "יבא ישראל את הדי", כענין פירוש "ונאמינו בתויה" (תורה אור סב, כ).)

54. (ראש השנה לב, א).

55. (הובא ביהר חלק א', לא, ב בשם תרגום יונתן, ובתרגום ירושלמי: "בחוּבָא בְּרֵא").

56. וענין מה שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן כח), דבור המתחיל "לקמה נסמכה פרשת מרים".

57. כמו שפְּתוּב הפירוש ב"לקוטי תורה" [להאירו"ל, במעמי המצוה פרשת חקת].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ורצון ותענוג שבהם ולכך אין מלה בלשוני ב"ח שבטלו הכח' כו' של הדבור אפי' בחשאי כי עולה למעלה גם משרש ומקור החכמ' שלא יגיע לעצמות התענוג כנ"ל. אמנם גם בבחי' קול הפשוט דשיר המלאכי דעשי' כמו בקול הכל החיצון דנה"ט ג"כ לא יגיע לשם כמ"ש שפתי תפתח כו' שגם אותיות הכל החיצון בקול פשוט ששרשם באותיות של העצמות כנ"ל אין בו כי הוא בבחי' דומם ממש בבטול כל העצמות וממילא נכלל בזה בטול דנשמה בדבור הרוחני כו' לפי שאין קול רם זה מעורר רק לכוונה הפנימי' דרצון ותענוג העצמי שיומשך בבחי' יש מרעווא דכ"ר ב"ח אבל ב"ח עצמה דתמן קאתי מלכא מבחי' מהו"ע א"ס ב"ה בעל הרצון והתענוג הפשוט כו' אינו מתגלה רק בבחי' הבטול מכל העצמות שהיא השתיקה כדומם ממש כמו ואתם תחרישון לא תתעורו מידי אפי' בקול פשוט ועצמי שגם הוא נק' יש מי שמתענג כו' ולכך התפל' אינה בקול רם אפי' בבטול דנה"ט בחיצוניות ששרשה במקוץ דכתר רק אד' שפתי תפתח כו'. אך כביטול חיצוני דכריעות והשתחוואות הגוף שהוא הכלי החיצון יותר שם דוקא מתגלה בש"ע מבעל הרצון והתענוג הפשוט ואין פסוקי דומרה בקול רם רק הכנה לזה להמשיך מרדכ"ר ב"ח ע"י בטול חצוני זה דוקא (וע"י השפלות העצמה במרירות עד שאין בו כח להרים קול לגמרי לפי שאינו שורה בבחי' יש כלל כו').

ל) אך הנה לפי"ז עדיין אינו מובן למה התפל' בלחש ובחשאי. דלכאורה הי' ראוי שיהיה בקול רם דוקא בחיצוניו' הכל הלב שקול זה מעורר הכוונה היותר עליון שהוא בעצמות התענוג ורצון העליון הפשוט כנ"ל בקול דשיר דפסד"ו ואיך א' דמפסקוי דומרה בקול רם יבא לבחי' הבטול ד"ח בלחש שאינו אלא בחי' הבטול דחכמה בחי' מדבר כו'. אמנם הענין הוא כמבואר למעלה שיש בדבור ב' מדרגות חומר וצורה והומר הדבור הוא גוף הכל האותיות קול החיצון שבדבור שיוצא מהכל הלב הגשמי דנה"ט החומרי' שמורכב מאמ"ר וד"י גשמיים וצורה של הדבור שהוא החכמה שבדבור הוא בבחי' אדם הפנימי שנק' נפש השכלית נפש המדברת. ואמנם ידוע שיש שרש מקור לנה"ט החומרי' למעלה מנפש השכלית דאדם (וראי' מאדה"ר כשנמשך נשמתו בגופו דוקא בחצונית דאדם נשלם שלימות דנשמת אדם הפנימי דפרחא מחי העולמים כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים שאז נא' בצלם אלקים עשה כו') והיינו בבחי' מקיף דיחידה שלמעלה מנר"ג דאדם (והוא בחי' מקיפים דתוהו בחי' עיגולים שלפני בחי' יושר דאדם והן עיגולים דלגלים וצבא השמים ששרשם במקיפי' דתוהו שלפני פני אדם שבמדבר כו' וד"ל כנ"ל בענין אופני הקדש בלא וי"ו כו') ולזאת ע"י שיר המלאכים דעשי' בפסד"ו בחיצוניות דהכל הלב יעלה למעלה מבחי' המוחי' דחו"ב

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - תוס' ביאור על הנ"ל (משנת תקפ"ו)

שכיון לקרות שמות כל א' כפי מהותו (ובפרט לפמ"ש בלק"א ח"ב פ"א וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק כפי הצירוף המח' אותו א"כ הרי מובן שהשם יש לו יחס גדול להעצם, ואם שמ"מ אין זה סותר למה שביארנו איך שהשם אינו מערך העצמות כי מ"מ אותיות שלנו שאנו קוראי' לו בהם באמת אינן בערך עצמות המהות, ואע"פ שלמעלה לא נוכל לומר כן ח"ו כי מציאותו ממהותו ואין לו עלה קדמה לו ח"ו

להבין בתוספת ביאור מ"ש כפי' הלל בענין י"ם הגנוחות שהם כמשל השם של האדם שאינו מחלקי הנפש כמו שכל ומדת שהן חלקי הנפש כו', ולפיכך אין ענין מציאת י"ם הגנוחות סותר למה שהוא ית' אחדות פשוט מאחר שאינן בערך מהותו, דמ"מ קשה שהרי מבואר שהשם יש לו איזה שייכות להמהות שלפי המהות כך יהי' מתייחס לו שם זה דוקא ולא שם זולתו כמובן מ"ש בענין חכמת אדה"ר

כי בשקיעת השמש תחת הארץ ה' כלא ה' היוו משא"כ בשפע שתתקים בלתי המשפיע כתפוח אחר שכרתוהו מעצו והא בהא תליא לפי שההארה היא מאין ואינה ממשי' כהשפע שהיא יש מיש והנה משל השם מכין ג"כ לאור ולפיכך כתי' והחיות רו"ש מחדש בכל יום מע"ב, ומעתה יובן שגם שי"ם הגנוזות הם פרטיי' ויכלו להיות כלולות במאצילן המאור הקדוש ב"ה מאחר שהתכללות זו היא כמו אור במאור שהוא שם בטל ושם אין ואפס עליו ולא כהתכללות העלול בעילתו א"כ יתכן שהמוגבל יהי' בטל בא"ם ב"ה ואינו בערך עצמותו הפשוט ח"ו וכמו שכל העולם בטל בא"ם אלא שזהו קמ' משא"כ לפנינו שנדמה העולם ליש כו', אך מ"מ הקושיא דלעיל קשה עדיין מי חייב מציאת י"ם אלו, ובוזה התשו' שבאמת אצילותם ה' ע"י רצונו הפשוט שרצה שיתהוו מאורו הפשוט י' שמות אלו שהם מקור לי"ם ובוזה אין המשל דשם אדם דומה לנמשל כי שם אדם מוכרח לו כנ"ל משא"כ למעלה שרצה שיקרא רחום וחנן וחכם כו', אמנם האור טרם שנאצל ממנו י' שמות אלו ה' פשוט בתכלית הפשימות ג"כ כי האור אע"פ שאינו מערך מהות המאור מ"מ מעין זה הוא כמו שזיו השמש הוא הארה מאירה לפי שגוף השמש עצם בהירי אלא שאינו מהות ממהות כו'. והנה פשימות האור הזה הוא המאור ג"כ בי"ם ונק' אורות שהם הנמשכים מהקו שהוא פשוט ונמשך מעצם האור שלמעלה מן השמות אמנם הכלים שרשם מן השמות שהם הנק' י"ם הגנוזות וכמ"ש במ"א שהשמות הם ממוצעים בין אורות לכלים כו' ע"ש ע"פ את שבתותי תשמרו כו':

מ"מ) אם השם מתייחס באמת לפי המהות אך יהי' י"ם הגנוזות שהם מקור י"ם דאצ' שהם מהותים מוגבלים שמות למו שהוא אחרות פשוט בלתי מוגבל כלל וכלל כי מאחר שהוא פשוט אך יתחייב לו שם זה המורה על מציאות מוגבל זה דווקא כו' אך הענין יובן בהקדים תחלה בקצרה עיקר כוונתינו בהמשיל משל זה דוקא ולא זולתו, וכמו שמצינו במקרא מפורש ל' שמי כמה פעמים כמ"ש בישע' אני הו' הוא שמי וכן בפרקי ר' אליעזר משתמש בל' זה כאומרנו עד שלא נברא העולם ה' הוא ושמו בלבד, וחכמי הקבלה הוסיפו עוד לקרות ל' אור אמרם אור א"ם אורות עליונים ונת' במ"א טעמם ונימוקם בכריחתם מל' שפע שנשתמשו בו הפלסופי', כי אור ושם שניהם עולים בקנה א' משא"כ שפע, וההבדל ביניהם הוא בד' דברים, הא' כי השפע היא מהות ממהות משא"כ האור שאין היוו של השמש מערך ומהות גופו של כדור השמש הנק' מאור והוא כלא חשיב במאור ונק' אין וכן הוא משל השם שאינו מערך מהות האדם, הב' שהשפע יש מיש ואינה הו' חדשה והאור הוא הו' חדשה כי התכללות השפע בעודה במשפיע היתה חלק מחלקי מהותו ונק' יש בעודו שם משא"כ התכללות האור במאור אין לומר בו שהוא מחלקי המאור ח"ו וא"כ שם הוא כלא ואין ואפס ויציאתו לגילוי נק' הו' חדשה ולכן כשתערך המשכת החיות בבחי' זו שאינה ממהות המאור הקדוש ב"ה נק' יש מאין וכ"ה משל השם שאינו מערך המהות ובעודו במקורו אינו מחלקיו כנ"ל, הג' שאין המאור טרוד בהמשכת ההארה משא"כ המשפיע בשפעו ולפיכך נא' למעלה לא יעף ולא יגע, הד' שההארה צריכה תמיד למאור

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

באתי לגני

הוא הנפש הנה הוא כנוס בתוך הגוף וע"י ששותה יין יוצא מהעלם אל הגילוי בפניו שע"י יציאת הדם בפניו מאדים פניו כו'. וכך פעולתו ברוחני' לשמח אלקי' הוא בחי' הצמצומי' דשם אלקי' המעלי' על אור ה' וקדושתו להוציא את בחי' חכמתו ית' וכמ"ש והו' בחכמה מהעלם אל הגילוי, ועי"ז מאיר תוס' אור באור הנפש להיות בבחי' דביקות לאלקות כו'. וכן ענין חלבי הוא כמו החלב שמגדל את הולד בהגדלת האיברים בזמן היניקה יותר מערך גידולו אח"כ בזמן כוזה, כן

שתיתי ייני עם חלבי הוא בחי' נסכים. הנה כתי' החדלתי את תירושי המשמה אלקי' (בשופטי' סי' ט' י"ג) שהיין הוא משמה אלקים, וזהו שארז"ל עירובין דס"ה ע"א כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו, והיינו שכמו היין הנה תחלה ה' כנוס בענבים והי' בהעלם תוך הענבים, ועי"ז דריכה בנת עי"ז יוצא היין מהעלם שהי' כנוס בהענבים לירי גילוי להיות יין כו', וכך פעולתו הוא ג"כ להוציא מן ההעלם אל הגילוי כו'. וזהו שהשותה יין פניו מאדימות, לפי שהדם

הוא בחי' חו"ב הם בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשין, כמו"כ ע"י לימוד התורה לשמה בבחי' תענוג הרי יש המשכות ואו"ס בלימוד התורה הלזה למטה כמו למעלה עד שנחשב כבי' לבחי' ריעי' כו' כמו"ש למען אחי ורעיי כו', וע' בדרוש חה"ש י"ט מענין כבי' שנים מתכסים במלית אחת. שתו ושכרו דודים, דודים הוא שהאהבה אצלם לפרקים ואינן כמו ריעים שהם תרין ריעין דלא מתפרשין כ"א לפרקים לבר, והוא בחי' בעלי תשובה, שצ"ל בבחי' שתו הוא יין המשמח הנ"ל, והוא בחי' חמר חירון עתיק. אך תחלה צ"ל ושכרו בחי' יין המשכר, הוא בחי' מרירות על ריהוקו עד שישתה וישכר רישו הוא כל עניני עוה"ז להיות בבחי' צעק לבם אל כו', כמו"ש בת"א בד"ה מקץ הראשון, וע' בד"ה אוסרי לגפן מענין יין המשכר ויין המשמח, ואח"כ יבא לבחי' יין המשמח ע"ד שאח"כ מוקטרת מור ולבינה, שאחרי המרירות יבא לבחי' לבינה הוא בחי' השמחה, וכמו"ש בזה בת"א במג"א בד"ה ויושט המלך לאסתר כו'. ונמצא הגם כי אני ישינה כו', מ"מ ולבי ער לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, שע"י בתי כנסיות הוא בחי' ק"ש שהוא בחי' אריתי מורי ובתי מדרשות הוא בחי' התורה שהיא במקום הבהמק"ד והיא בחי' אכלו ריעים כו' יש גם עכשיו כל בחי' זו בעבודה כו'.

הוא ברוחניות הו"ע הגדלת המדות אהו"ר בבחי' תום' מרובה על העיקר כו' (במד"ר משמע חלבי הוא חלב שהוא בחי' הקטר חלבים ואימורים שע"ג המזבח, אך רבינו ז"ל פי' חלבי חלב המגדל הולד, וע' בלק"ת בשה"ש במאמר באתי לגני). וההפרש שבין אכלתי יערי לבחי' שתיתי ייני הוא, כי אכלתי יערי הוא בחי' המשכה למעלה לבר, אבל הנסכים הוא שיומשך הגילוי בנפש להיות יין המשמח אלקי' הוא בחי' הצמצומים בכדי שיתגלה אור חכמתו ית' גם בנפש האדם שיוגדל הדביקות בה', וכמו"ש ואתם הדבקים בה' כו'. אכלו רעים שתו ושכרו דודים, פי' אכלו רעים הוא אכילת כהנים שהיו אוכלים השיריים מההקטרה. דהנה כתי' ואם האכל יאכל וארו"ל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת אכילת מזבח וא' אכילת כהנים שהוא מה שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים וכמו"ש ואכלו אהרן ובניו, וע"י אכילת אהרן שהוא בחי' אכילת אדם בגימ' מ"ה, ובאהרן כתי' ואהרן מ"ה הוא, הי' פועל שיבואו הבעלים לבחי' אהבה רבה, כי כהן הוא בחי' אהבה וכה"ג הוא בחי' אה"ר כו'. ועכשיו בעבודה הוא בחי' לימוד התורה, שאורייתא מחכ' נפקת, וכתוב בה ואהי' אצלו שעשועים, הוא בחי' עדין ותענוג כו', וגם ושעשועי את בני אדם, וע"י שלומד תורה לשמה הוא כבי' בבחי' ריע למקום. והו' אכלו ריעים, היינו כמו שריעים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה לאמר, ש"פ פנחס, תער"ג

בנין הו"א כו'. וידוע דספי' דתהו היו בבחי' מציאות דבר דהו"ע אנא אמלוך כו', ואפי' הביטול שלהם שלא הי' בבחי' הנחת עצמותו לאמית' הכוונה דלא לתהו בראה אלא לשבת כו', ולכן כשנתלבשו בכלים לא יכלו הכלים לסבול כו', וע"כ בנין הו"א שהוא מבחי' תהו ה"ז ג"כ בבחי' מציאות דבר כו'. והגם דכללות עולם התיקון הוא מה שנתקן מבחי' תהו כמו"ש בע"ה, מ"מ הרי ידוע דהשבירה הי' רק בו"ת ולא בג"ר כו', ובבינה הי' השבירה רק בחיצוני' הבינה לא בבחי' פנימי' בינה וכ"ש בחי' החכ' דכתיב ימותו ולא בחכ' כו', וע"כ הג"ר הם בחי' התיקון בעצם ואינם בבחי' מציאות כו', וז"ת הן מה שנבנה מבחי' תהו וה"ז בבחי' מציאות כו'. והגם דלידת והתגלות המדות הן מהמוחין שפועלים ביטול וחלישות בהמדות כו', וא"ז כמו בתהו דשם

קנו) והנה ידוע דשרש ההתהוות הוא מבחי' ז"א דאצי', דג"ר הן למע' מהעולמות וכמא' אלפים שנה קדמה תו' לעולם שהן אאלפך חכ' אאלפך בינה כו', וכתי' הנסתרות לה"א דחו"ב הן נסתרות עדיין כו', וז"ת הן מקור העולמות וכמו"ש וזכור רחמך וחסדך כי מעולם כו', ובפרקי היכלות א' שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים פרסאות כמנין ורב כח. וידוע דיוצ"ב היינו ז"א דאצי' כו', והיינו לפי שבחי' ז"א דאצי' זהו בחי' המציאות שבאצי' והו"ע גרמוהי כו', וכמו"ש בע"ה דגרמוהי הוא ז"ת כו'. והענין הוא דהנה א' בע"ה דהתהוות ז"א הוא מג' מדרי' והן אורות ניצוצות וכלים כו', וכולם הם מבחי' דתהו, דאורות הן האורות שנסתלקו כו', וניצוצות הן ניצוצי האור שנשארו בשברי הכלים כו', וכלים הן שברי הכלים שנפלו ומהם נבנה

וזהו ההמשכה דהאבות שהמשיכו גילוי אלקות והיינו שהמשיכו מבחי' איהו וחיותו חד כו', דהתהוות העולמות הוא מבחי' גרמודי דבחי' איהו שמתיוחד עם גרמודי זהו רק חיצוני האור כו', והיחוד הוא רק לצורך ההתהוות שהוא בחי' העלם כו', אבל האבות המשיכו בחי' איהו וחיותו כו', דהאורות ג"כ באים בבחי' מדה וגבול כו', אך ע"י תוס' אור בהם מבחי' איהו ע"י זהו הוא ההמשכה שלא בבחי' מדה וגבול ונמשך האור והגילוי בכל המדרג' גם למטה כו'. ואחר כ"ז הגם שהאבות המשיכו בחי' גילוי אלקות מ"מ כללות ההמשכה הוא מבחי' האור דס' השתל' כו', רק שהמשיכו מבחי' שרש ומקור ההשתל' כמו שהוא בבחי' חכ' ראשית ההשתל' דההמשכה הוא שלא בבחי' מדה וגבול כו', וע"כ המשיכו בחי' מילוי החסרון דבחי' מל', דע"י המשיכו גילוי אלקות גם למטה כו', אבל מ"מ א"ז גילוי אור חדש ממש כו'. דזהו הפרש בין ההמשכה דהאבות להמשכה דמ"ת, דהאבות המשיכו רק משרש ומקור ההשתל' ובמ"ת נמשך גילוי אור חדש ממש כו'.

קיצור. ושרש ההתהוות הוא מבחי' ז"א בחי' גרמודי לפי הע"ח, דג"ר הן עצם התיקון בחי' מ"ה, וז"א הוא מבירור אנ"כ דתהו בחי' מציאות, ולידת המדות מן המוחין להיות בבחי' מציאות, גם מדות שבבינה הן בבחי' מציאות, אבל בחכ' אינם במציאות, וזה נמשך בפנימיות ז"א שזהו עיקר התיקון וההתכללות, וזהו שהמשיכו האבות בחי' איהו וחיותו, וכ"ז הוא מראשית ההשתל' רק שלא ע"פ קה"מ, והוא מילוי החסרון לכד, ובמ"ת נמשך גילוי אור חדש.

ג"כ המדות נמשכים מהמוחין ה"ז בבחי' מעבר לבר כו', אבל בתיקון הרי המדות כלולים תחלה במוחין ומהם המה מתגלים כו', מ"מ ה"ה בבחי' מציאות כו', וגם כמו שכלולים בהמוחין ה"ה בבחי' מציאות כו', וכמשנת"ל פקנ"א בענין וצפונך תמלא בטנם שהן בבחי' מציאות דבר כו', והתהוותן מהמוחין הן להיות בבחי' מציאות כו', וממילא גם הארת המוחין אינו מעצמות המוחין, וכנ"ל פקנ"ה בענין איהו וגרמודי דבחי' איהו ה"ז הארה לבר לא בחי' עצמות האור כו'. אך זהו במדות דכינה דשם הן בבחי' מציאות עד ששייך לומר שהן שם בבחי' עיבור כו', אבל מדות שבחכ' אינם בבחי' מציאות כו', דהגם שיש מדות גם בחכ' כו', הרי בחכ' אינו שייך ענין עיבור והיינו שהמדות דשם אינם בבחי' מציאות כו', וזהו ההמשכה מבחי' חכ' לא בבחי' מהות ומציאות דבר כו', וממילא גם האור הוא בחי' אור עצמו כו' וכנ"ל בענין איהו וחיותו כו' (דעיקר חיותו הוא בחי' החכ' וכמ"ש בע"ח שגם בינה נק' גרמודי לגבי החכ' כו'). והענין הוא דהנה ידוע דבו"א יש פנימי' חיצוני', דחיצוני' ז"א הוא בבחי' התחלקות ופנימי' ז"א הוא בבחי' התכללות ומאיר בו שם הוי' וכמו ת"ת שכולל חו"ג שמאיר בו ש' הוי' כו', וכמו עד"מ באדם הרי גופי האברים הן מחולקים ומובדלים זמ"ז במזגו ומטעו כו' היר לכתוב והעין לראות כו', ובפנימי' ה"ה קשורים וכלולים וע"ז כו'. וכמו"כ בחי' חיצוני' ז"א המדות הן מובדלים ומופרדים זמ"ז כו', ובפנימי' ה"ה בבחי' התכללות מבחי' ש' מ"ה התיקון כו', וכמ"ש בסדר שער המועדים, וזהו כמו מבחינת החכ' שזהו בחי' ש' מ"ה כו'.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שמע"צ תרפ"ט

במציאות, דהעלם שישנו במציאות הרי במילא יש בו הגבלה גם כמו שהוא בהעלם עדיין אלא שאינו כמו ההגבלה שבהגילוי, אבל מ"מ גם הוא מוגבל אחרי שישנו במציאות, והב' הוא ההעלם וכה היולי העצמי שאינו מדרג' מציאות, ולזאת הוא כל"ג באמת ויוון זה עד"מ באש הגשמי שיש בו ב' עניני העלם אלו, וכמו עד"מ בצור החלמיש (הנק' קרעמין) שמוציאין ממנו אש הרי הצור עצמו אע"פ שיש בו כח החמימות מיסוד האש דמשו"ז הוא מוציא אש מ"מ הרי אין בו אש במציאות כלל וגם החמימות שבו הוא בהעלם

(מט) **אמנם** צ"ל והלא כח החכ' דאוי' הוא ג"כ נמשך מכח הנעלם דחכמה והו"ע כח המשכיל שבנפש שנק' שכל הנעלם מכל רעיון וידוע דכל כח נעלם הוא למעלה מהגבלה, דדוקא כאשר האור בא בגילוי ה"ה בא בבחי' גבול, וכמו כל שכל פרטי שהוא מוגבל בעצם ויש גבול ושיעור להתפשטותו, אבל כמו שהוא בהעלם אינו בבחי' גבול ושיעור עדיין לפי שלא נמשך ונתגלה עדיין, א"כ הכח דחכ' שבא באוי' הוא ג"כ נמשך מכח הנעלם, אך הענין הוא, דהנה יש ב' בחי' העלם, הא' בחי' העלם שישנו

כל מציאות אש, והוא בעצמו אינו אש כלל, והמשכת אש ממנו הוא כמו מאין ליש, לזאת אופן הגילוי הוא בטורה ויגיעה דוקא ע"י הכאה אבל אינו נפסק, ונמשך תמיד, וזהו הפרש בין העלם שישנו במציאות להעלם העצמי דההעלם שישנו במציאות יש קץ ונבול להגילויים שלו דמאחר שישנו במציאות ה"ה בבחי' מדה ונבול בעצמו, ובכלות כחו ממילא יכלו הגילויים ממנו אבל העלם העצמי שאינו מציאות כלל והוא העלם גם לעצמו, ולא כמו אש השלהבת דגם כמו שהוא בתוך הגחלת ה"ה נעלם רק לגבי הזולת אבל לגבי עצמו ה"ה בגילוי במציאות אש ולכן הוא במדה ונבול, אבל אש שבצור הוא העלם העצמי, שגם לעצמו הוא בהעלם, דהיינו שאינו במציאות גם לעצמו, וממילא אינו גבול, ומש"ז אין שיעור להגילויים הנמשכים ממנו ולא יכלה כחו לעולם, אך אופן הגילוי הוא ע"י הכאה דוקא, כי להיותו לא מציאות, לזאת בכדי שיבא למציאות זהו ע"י יגיעה דוקא.

קיצור. יקשה הלא גם חכ' דאו"י נמשכת מכח נעלם, ויתרין דיש ב' בחי' העלם, א) שישנו במציאות ולכן נתגלה שלא ע"י יגיעה אך יש לו גבול, ב) שאינו במציאות ולכן בא ע"י יגיעה דוקא אבל הוא בל"ג, ודוגמא שלהבת הקשורה בגחלת, אש מצור החלמיש.

ודקות גדול מאד עד שאינו חם במורגש כלל, והיינו שאין בו מציאות חמימות ממש, רק ע"י הכאה בברזל יוצא כח האש הרוחני שבו שיש בו בהעלם, משא"כ השלהבת הקשורה בגחלת הנה גם בהיותו בתוך הגחלת ולא נראה ונגלה לחוץ ה' בו מציאות האש ממש רק שלא ה' נראה ואח"כ יוצא לידי גילוי, וההפרש ביניהם באופן הגילוי הוא בכ' דברים הא' שצור החלמיש א"א להוציא ממנו האש כ"א ע"י יגיעה והכאה שמכין אותו בברזל, משא"כ השלהבת הקשורה בגחלת שבלי עמל ויגיעה יוצא מהעלמו ע"י שנופה בפיו, אך יש קץ ונבול לגילוי השלהבת דבכללות כחו במקורו כמו שהוא בתוך הגחלת כאשר מתעמם ונכבה וכה"ג נפסק הגילוי ג"כ, משא"כ בצור החלמיש שאינו נפסק ונכבה עד כי תמיד כל זמן שישנו מציאותו מוציאין ממנו ניצוצי אש, וזהו ההפרש הב' דהשלהבת יש לו גבול, משא"כ האש שבתוך הצור הוא בל"ג, וכ"ז תלוי בהפרש הנ"ל הא' היינו באופן עצם מציאת האש במקורם, דהשלהבת להיות כי גם במקורו בתוך הגחלת הוא במציאות אש ממש ובא רק מהעלם אל הגילוי בהשלהבת ה"ז כמו יש מיש, דמה שיש במקור ממילא בא לידי גילוי בלי טורה ויגיעה רבה, אבל הצור הרי אין בו מציאות אש כלל והוא רק כמו כח היולי, וכמו אש היסודי שהוא כח היולי על

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה תרצ"ד - בסעודה

וברוחניות היסוד הוא למעלה והבנין למטה. יהודייהגלות מבצעים את הכוונה העליונה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

הרב הגאון ר' אייזיק זצ"ל מהומיל היה בזמנו של אב"הסבא³ בעל מדריגה, למרות שאצל הרבי⁴ היה מהצעירים, אך בהיותו אברך היה "מקבל" טוב. אבי שאל פעם את הסבא מה פירוש התואר "עצמי" והוא תיאר לו את ר' אייזיק. בהיותו בציור של "עצמי" במשך כמה שנים, הרי למרות שנסע לליובאוויטש אל אב"הסבא, אך היה זה מתוך קבלת עול חסידית.

פעם אחת (ב' נוסחאות: א) מצד הקירוב של כ"ק אאזמו"ר אליו, ב) מצד גודל התמסרותו של הר' אייזיק לכ"ק אאזמו"ר. כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אישר את הנוסחא השניה) בשנת תר"ח או תר"ט בהיותו בחג השבועות בליובאוויטש קרא לו כ"ק אאזמו"ר ואמר לו: אומר

יב. אנחנו משמחים את עצמנו בשמחת התורה, אנו שמחים עם התורה, עם התקוה שהקב"ה יעזור והתורה תשמח אותנו, אז תהיה השמחה שלימה ברוחניות ובגשמיות.

לאמיתו של דבר יש לנו כמה לשמוח. גם במצב הנוכחי, כאשר הענינים הרוחניים מעוננים קצת - צריכים להיות בשמחה. הרי עתה הוא הזמן של עקבות משיחא, ועתה הוא הזמן של נעיצת ההתחלה בסוף.

אנחנו בעקבות משיחא מבצעים את הכוונה העליונה שבגלות המר מבית ומבחוץ, וב"ה לומדים ומתפללים, לומדים דברי חסידות ומבינים את אשר לומדים, ובחסידות שמבינים עוסקים בעבודה שבלב - הרי שמותר להיות שמח.

מובא בחסידות ההבדל בין גשמיות לרוחניות, שבגשמיות היסוד הוא למטה והבנין על גבו למעלה.

(4) כ"ק רבנו הגדול, אדמו"ר חזק.

(3) בימי כ"ק רבנו אדמו"ר הצמח צדק.

הכל, ברא השי"ת עולם גשמי עם הרבה ענינים המהווים משלים להבנת אלקות.

מים הם בטבעם קרים, וכאשר צריכים לחמם חבית גדולה המכילה מאות דליי מים, קשה מאד לחמם אותה בפעם אחת, ולכן מחממים סאה מים בכלי מיוחד במדת הרתיחה הגדולה ביותר שהכלי מסוגל לסבול מבלי שיתפוצץ מרוב החום. בתוך הכלי של סאת המים הרותחים ישנו מקום מיוחד שבו נמצאת האש המרתיחה את המים. את הכלי עם האש וסאת המים הרותחים מכניסים אל תוך החבית, וזו מתחממת לאט לאט.

מים הם תורה. ליטא היא ב"ה "חבית" גדולה של בני תורה, כן ירבו. נוסף על הידיעות השונות המגיעות מתוך שיוצא לנו במשך השנה לקרוא מכתבים מליטא, לשוחח עם אנשים הבאים משם, הרי הרושם הטוב שעשה עלי כשהתארחת אצל אנ"ש בליטא ובהיפגשי עם כמה "עולם"שע" (לא חסידים) רבנים ובני תורה יחיו, ובקראי שאלות שונות של בעלי בתים רגילים ביותר, הרי מכל זה מורגשת אהבת התורה הקיימת ב"ה בליטא.

בהיותי בריגא אמרתי ליהודים שם שנוסף על המדה הטובה שלהם בצדקה וגמילות חסדים, שהם מצטיינים בה ב"ה, עליהם ללמוד את המדה הטובה של אהבת התורה הקיימת בליטא. לליטא יש ב"ה קורת רוח מבן תורה. בן ישיבה תופס אצל יהודי ליטא המקום הנכון שבו תורה צריך לתפוס. אברכים שקועים בלימוד, עוסקים בהתעלות בלימוד התורה. ברם, טבע המים שהם קרים, קרים וקפואים. מים בטבעם אינם עלולים להתעפש אבל הם עלולים להתמלא עובש, ואילו כשהמים מפכים ומתנדנדים - אין בהם עובש. כל תנועה באה על ידי החום דוקא, ויש לחמם את חבית המים.

תלמיד ה"תמימים" ויהודי חסיד הוא הכלי המכיל סאה מים רותחים ויש בו מקום המכיל את האש המחממת. תלמידי התמימים שי' שבליטא צריכים להיות שבעי רצון על שהם נמצאים באוירה של אהבת התורה. הישיבות הקיימות שבליטא, כן ירבו, הן המים החיים שבליטא. תלמידי התמימים ואנ"ש, ה' עליהם יחיו, בערי ליטא היו צריכים לחזק את הענין של קביעות עתים ללימוד החסידות.

(אחרי כן פנה אל התלמיד התמים ר' יהושע אייזיק שי' שהגיע לחג מקובנה, ואמר לו:) כשקבלתי מכתבך על הסדר של לימוד החסידות בכמה עיירות בתוככי התלמידים התמימים ואנ"ש שי' בליטא, קבלתי עונג רב מזה. בן הוא המשכו של אביו. העונג שלי הוא העונג של אבי, והעונג של אבי הוא מקור שפע וברכה לכל אלה העוסקים בתורה ועבודה. מסור נא דרישת שלום מאתנו לכל תלמידי התמימים ואנ"ש שי' שבליטא והשתדלו

לפניו חסידות ששמעתי מהסבא כ"ק אדמו"ר רבנו הגדול, תורה של הבעש"ט אות באות עם ביאורי הסבא. כשיצא הרה"ח ר' אייזיק מכ"ק אאזמו"ר פגש בכמה אברכים וצעירים שלמדו בישיבה של כ"ק אאזמו"ר, רקד ר' אייזיק אתם והתנשק אתם, דבר שהיה לפלא בעיני כל החסידים, שבעל מוחין רחבים ועצומים כהר' אייזיק, יהיה בהתפעלות גדולה כזו, וכולם הבינו שבודאי טמון בכך דבר גדול, אך איש לא הרהיב לשאול את פי הר' אייזיק לשמחה מה זו עושה.

סדר היה אצל זקני החסידים שבכל זמן בואם לליובאוויטש היו מתוועדים יחדיו. בשעת ההתוועדות אמר הרה"ח ר' אייזיק: כשמשית יבוא יעמידו את אייזל (אמר על עצמו) על כף היד (כבריה קטנה) ויאמרו: דבר זה למד, דבר זה התפלל.

מה שהרה"ח ר' אייזיק ביטל את הדרגא שלו בהשגה ועבודה, היה צריך להיות בינו לבין עצמו. כשהכהן הגדול היה צריך לטבול ולבדוק את עצמו מחוצצי טבילה, פרושו סדין בינו לבין העם. גם גדול צריך לבדוק את עצמו מחוצצי טבילה, אך זה צריך להיעשות בינו לבין עצמו.

ידוע מה שהרבי אמר הטעם לקריאת השם "חסיד", על פי דברי התוספות⁵ שחסיד עושה לטובת זולתו גם דבר המזיק לו. ר' אייזיק עשה זאת בשביל חסידים, שילמדו כיצד על חסיד להתנהג.

נעיצת ההתחלה היא בסוף דוקא. את הכוונה העליונה של "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"⁶ מבצעים יהודי-הגלות. עם כל שנה מתקרבים יותר לזמן ביאת המשיח בב"א ולגילוי האור העצמי - הרי שצריכים להיות בשמחה גדולה.

לפני שעולה השחר מתגבר חושך הגלות, וכאשר מתחילים דמדומי השחר נופלת על האדם שינה חזקה. במוחש אנו רואים, כשיושבים לילה חורפי ויכולים להיות שקועים בענין עמוק, אך כשמתחילים דמדומי השחר, נופלת שינה עמוקה ואז זקוקים לחיזוק שלא ירדמו.

מתחיל ב"ה להיות אור, מתחילים דמדומי השחר, הרי שדוקא כעת יש להשתדל בכל מיני השתדלות ויגיעות שלא להירדם. על חסידים ללמוד חסידות ברבים. ככל בתי הכנסת החסידיים יסודרו קביעות עתים ללמוד חסידות ברבים ונזכה בעזרת-השם להגיע בנחת לאור היום ויתגלה לכלל ישראל האור כי טוב.

יג. כל הענינים הגשמיים מהווים משל להבנת אלקות. האמת היא הרי ש"הכל הוא אלקות" ו"אלקות הוא הכל". אלא, כדי שנבין איך הכל אלקות ואלקות

הנמשל דומה למשל. אכן, במשל כך הדבר שעד שתתחמם סאת המים כל צרכה אי אפשר לתתה במים הצוננים שמא היא עצמה תתקרר. הרי זה מפני שהגשמי בכלל אינו מציאות אמיתית, והחמימות איננה עצמית ולכן היא מתקררת. ואילו ברוחניות, שהחמימות היא עצמית, הרי אדרבה, על ידי ההתעסקות לחמם את הקר, מתעורר כוח פנימי יותר. ואין הכוונה מצד המנגד שמבואר בכמה מקומות שמעורר כוח עצמי, שזה ענין הנצחון וההתעוררות שהוא מצד ההתנגדות של המנגד, הכוונה כאן היא שההתעסקות לפעול מעוררת כוח פנימי יותר. וכך בכל דבר וענין גשמי ניתן למצוא איזו תועלת להבנת ענין רוחני. ומובן הדבר שאין המשל דומה לנמשל בכל פרטיו. ובוה צריכה להיות ההבנה מה לקרב ומה לרחק. זהו הר"ת של וד"ל, כי למבין דבר די בהערה והארה.

לחזק את הקביעות עתים ללימוד החסידות ברבים והשי"ת יהיה בעזרכם בגשמיות וברוחניות.

שאלה: אחד מהמסובים שאל, כפי המובן מהמשל הרי לא זו בלבד שאי אפשר לאדם לעסוק עם חברו עד אשר תחילה יהיה בעצמו כדבעי למהוי, אלא עוד זאת על ידי נתינת המים החמים בקרים עלולים המים הקרים להתגבר על החמים?

תשובה: אמת הדבר כי כל הענינים הגשמיים, טבעיים ועניינים, צריכים לשמש לנו כמשלים להבין על ידם ענינים רוחניים, אך עם זאת יש לדעת שזה רק משל. ואף שדבר זה פשוט, הרי הידיעה הזאת שזה רק משל מעניינים גשמיים, מסירה את ההגלמה וההגדרה שבמשל.

כך הדבר גם במשל זה של חבית המים הקרים, שאין

~ אגרת קודש מהרבי הרי"צ לבתו הרבנית חיה מושקא נ"ע ~

תרגום מאידיש

חלק י"ח

הנוכחים והאברכים, בשמעם מילים ספורות אלו מר' מרדכי בענין הליכה למקווה לפני התפילה, החליטו שמבלי להמתין לידיעת הטעם מדוע צריכים ללכת למקווה, הרי הם יבצעו זאת תיכף ומיד בפועל, והלכו עם ר' מרדכי ור' חיים למקווה, דבר שהפליא חלק גדול מיהודי העיירה שהלכו לבתי-המדרש בפגשם את ה'מגיד' (= ר' מרדכי) ואת ר' חיים 'פרוש' עם כמה מניינים נוספים, הולכים בשעה 5 בבוקר לרחוב אשר ליד הנהר לבית המרחץ.

ר' בעריל אויאנסקער היה מספר בשמו של ר' הירש ב"ר שלום, שביום "בשם השם" – כך נקרא היום שאחרי יום כיפור – לא ידעו אנשי דובראוונע שהם נהיים חסידים, זאת-אומרת שהם לא ידעו שר' מרדכי עושה אותם לחסידים – הלכו לראשונה לפני התפילה למקווה בשביל התפילה.

לראשונה בימי חייו, נעמד ר' חיים להתפלל כל-כך מאוחר לאחר חצי השעה התשיעית.

אצל ר' מרדכי היה זה קורה לעתים קרובות יותר שיעמוד להתפלל מאוחר, אצלו – אצל ר' מרדכי – היה קורה ששעתיים או שלש שעות היה מסתובב אנה ואנה, או יושב כאשר טליתו על כתפו לפני בדיקת הציצית ולפני עטיפת (= הטלית) כאשר הוא שקוע במחשבות עמוקות, ורק לאחר מכן בודק את הציציות, פורש את טליתו ומתעטף בה, ולאחרי כן היה נשאר לשבת זמן מה עד להנחת התפילין, מתינותו של ר' מרדכי גדולה היא לאין שיעור. ועד שר' מרדכי מתחיל להתפלל, עוברים אצלו כמה שעות בהתבוננות, וזו מהווה אצלו הכנה מסויימת לתפילה –

אך ר' חיים מתפלל תמיד במנין ותיקין, למרות שר' חיים כבר התחיל ללמוד קבלה, והגם

שלימוד הקבלה השפיע רבות על עצם התפילה, הן בתוכן התפילה והן בכך שר' חיים מתפלל עכשיו הרבה יותר במתינות מאשר קודם (= לפני שהתחיל ללמוד קבלה), אך במה שקשור לזמן התחלת התפילה, בזה מתנהג ר' חיים כמקודם, דהיינו, שהוא נעמד להתפלל בזמן ותיקין.

מאמש – כאשר ר' חיים קיבל את השליחות ששלח אליו הבעל-שם-טוב הקדוש על-ידי ר' מרדכי – אין לר' חיים כל מנוחה, הוא חושב כל הזמן בענין פתיחת הלב שהוא יקבל על-ידי סדר לימוד הזוהר ומדרש שהבעל-שם-טוב יראה לו.

המחשבות והרעיונות חולפות אצל ר' חיים ביעף אחת אחר השניה, רגע אחד הרי הוא מחכה ומתגעגע מתי ילך כבר לבעל-שם-טוב, לקבל את הסדר בלימוד זוהר ומדרש שעל-ידי-זה תהיה לו פתיחת הלב בעבודת הבורא.

ורגע שני הרי הוא חושב, שהליכה למרחק כה רב צריכה להימשך בוודאי כמה חדשי הליכה, והוא (= ר' חיים) לא יוכל להשתמט מה"גחלי רתמים" שנותנים עבור ביטול תורה, אך תוך כדי כך נופל לר' חיים רעיון, שהיות וכבר כל-כך הרבה שנים שהוא מבקש שתהיה לו פתיחת הלב בעבודת הבורא, והבורא ברוך-הוא בטח יודע מזה, ולכן הודיע הקב"ה לצדיק (= הבעל-שם-טוב) שהוא – הבעל-שם-טוב – יודיע לו – לר' חיים – שכאשר הוא (= ר' חיים) יגיע אליו – לצדיק – יראה לו סדר בלימוד הזוהר ומדרש, ויקבל פתיחת הלב בעבודת הבורא.

היות ש"יודע תעלומות" בעצמו הודיע לצדיק (= הבעל-שם-טוב), שלו – לר' חיים – חסרה פתיחת הלב בעבודת הבורא, הרי זה שהוא – ר' חיים – ילך לצדיק לקבל את סדר הלימוד, מהווה את ה"עת לעשות לה'" האמיתי, ואין זה ביטול תורה.

בשובם מהמקווה, החל ר' חיים לחשוב אודות דפי הגמרא המתים, המצוות ללא כוונה והתפילות ללא נשמה שעליהם דיבר ר' מרדכי, ומורא ופחד פנימי תקפו אותו, ולכן החליט להידבר בעניין זה עם ר' מרדכי, וזו היתה הסיבה לעמידתו של ר' חיים להתפלל היום באיחור.

כמה שעות דיבר ר' מרדכי (= עם ר' חיים) בזה ש"סולם" ענינו "תפילה", ושבעבודת התפילה תלויה עלייתם וירידתם של המלאכים הנבראים מאותיות התפילה והתורה, זה – אומר ר' מרדכי לר' חיים – היה "חלום יעקב", כאשר הלך יעקב לחתן כדי לפעול בעבודת ה', הראו לו מלמעלה את הסדר בעבודת ה' ושהכל תלוי בסולם התפילה, ואז – ביום זה "בשם השם" – היתה הפעם הראשונה שר' חיים התחיל להתפלל בדרך החדשה – עבורו – דרך החסידות.

ר' מרדכי התנהג כסדרו הרגיל, סדר ההכנה וההתבודדות (= לפני התפילה) והתפלל במתינות בנגנו מזמן לזמן ניגונים שונים.

סדר הנהגתו של ר' מרדכי בלילה שעבר (= מוצאי יום כיפור), דיבוריו ניגוניו וריקודיו, עשו רושם אדיר על היהודים הלומדים המבוגרים, ומהפיכה נפשית אצל הלומדים הצעירים, ואצל כולם התבססה ההכרה השכלית שיש דרך שכלית עמוקה יותר בעולם התורה, מאשר שִׁכְלֵ התורה שבו הם – כולם – למדו עד עתה.

במוחותיהם של כל בני התורה והלומדים, יהודים מבוגרים ואברכים, נתקבעו דברי ר' מרדכי "בית-עלמין גדול הקמתם בעולם האמת עם דפי הגמרא המתים שלכם". ועל כל אחד השפיעו מילים אלו מאד חזק, וכל אחד מהלומדים האמיתיים הרגיש שהדברים מתאימים אליו וניערו

אותו ממקומו, כי הרי ר' מרדכי באמת מאד צודק, ואומר דברים אמיתיים ונכונים כמות שהם, ואצל כל אחד היה רצון עז לעשות משהו על-מנת שבעתיד לא ישוב המצב להיות כמו שהיה, וכן למצוא עצה במה אפשר לתקן את העבר, אצל כמה מהאברכים הוחלט שהם ישוחחו על כך עם ר' מרדכי.

כל העיירה רוקחת ורועשת ממה שקרה בליל אמש בבית-המדרש עם ה'מגיד', כולם מדברים וכולם מספרים, בכל מקום בעיר, בשוק, ובמקום שבו נמצאות החנויות, מדברים האנשים ומסבירים כל אחד לפי הבנתו ולפי דמיונו, והכל סביב כל מה שקרה בלילה שעבר עם ה'מגיד' בבית-המדרש.

(= על רקע זה) צמחו כאלו סוגי שמועות שיכלו להדהים כל שומע.

אחד מספר שה'מגיד' התפלל ביום הקדוש כל-כך הרבה עד לתוך השעות המאוחרות של הלילה, ולכן הגיע אליהו הנביא אל ה'מגיד', ור' חיים 'פרוש' ראה ברוח קדשו איך שאליהו הנביא מגיע ל'מגיד' בבית-המדרש, אז גם הוא (= ר' חיים) הלך לר' מרדכי, והם, שלשתם יחד, אליהו הנביא, ה'מגיד' ור' חיים 'פרוש' רקדו, הם רקדו כל-כך הרבה וחזק עד שכותל חדרו של ה'מגיד' התמוטט.

ולעומת זאת, מספר אחד, שביום הקדוש בשעת התפילה היה ה'מגיד' בבית-העלמין ב'עולם האמת', שם הוא ראה הרבה תנאים ואמוראים אסורים באזיקים, ומלאכי חבלה קוברים דפי גמרא מתים, ה'מגיד' בכה כל-כך הרבה בתפילה והתפלל כל-כך הרבה עד השעות המאוחרות של הלילה, עד שה'ריבונו של עולם' גאל את הצדיקים מהאזיקים, ובגלל שמחה זו רקדו ה'מגיד' ור' חיים 'פרוש'.

כאשר יושבי בית המדרש, והאברכים והבחורים הלומדים בבתי הכנסת, התאספו כדי ללמוד, הרי הם שוחחו בענין דפי הגמרא המתים, ובעניין הגאווה וגסות הרוח.

כמה מהאברכים והבחורים ששמעו אתמול את הניגון "חפש ומצא", ניגנו אותו שוב ושוב עד שהגיע ישראל נחמן מאריאשעס – אבי זקנו של ר' נחמן המשרת – אברך שהיה למדן גדול וירא שמים, מהיום הראשון ששמע את השיעור ב'עין יעקב' שאמר ה'מגיד' (= ר' מרדכי), התקשר אליו מאוד והיה מאוד מסור אליו.

הוא – ר' ישראל נחמן – היה אחד מגדולי בעלי השפעה בעיר בכלל, ובקרב בעלי-בתים חשובים בפרט, עקב היותו חתנה היחיד של הגבירה מאריאשעס, פעל הרבה פעולות טובות והשתתף ביד רחבה בכל עניני צדקה.

ר' ישראל נחמן התפלל בבית-המדרש ה'קר' במקומו של חותנו הצדיק והקדוש אשר – לא עלינו – טבע, ובהיותו (ר' ישראל נחמן) מפונק גדול, הרי תיכף אחרי התענית נשכב לנוח מעט, ואחר-כך כאילו משכו לבו ללכת לראות מה עושה ה'מגיד'. כאשר הגיע (= לבית המדרש) מצא את ה'מגיד' מתפלל עדיין מעריב, ור' חיים 'פרוש' יושב עם עדת יהודים ומספר להם מעשיות נפלאות ששמע מה'מגיד' על הצדיק הגדול (= הבעל-שם-טוב) מפאדאליא וואהלין.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בינה ישרה, מר פ. ווערניק יחי'. אשר לא אפונה כי דבר
 כזה יכול לענין אותו, ולדעתי הנהו האחד אשר יכול
 למצוא נתיב להרעיון הנשגב והנעלה, אחרי הצעה נכונה
 ומסודרה.

השייית יהי בעזרו ויזמין לו פרנסתו בריוח, ויגדל את
 ילדיו יחיו לתורה חופה ומעש"ט.

יואיל נא לפרוש גיני בשלום חותנו ידידי הרה"ג
 שליט"א ויואיל נא לכתוב לי משלומו ושלומו בניו שי
 האם כבר סידר אותם בישיבה, השייית יהי בעזרם כי
 יקבלו חינוך טוב ויה[יו] יראי אלקים.

שי"ב הדוי"ש ומברכו

יוסף יצחק

בי"ה כ"א טבת תרי"ץ

כבוד שי"ב הנכבד והנעלה ו[וי"ח אי"א]
 מוהר"ר שניאור זלמן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, הנה ע"ד מקום הסנהדרין, לא
 אוכל לעשות בזה מאומ[ה]. גלוי וידוע לו רוב העבודה
 העמוסה אלי.

איעצה לבקר את כבוד שי"ב הרה"ק הנודע הרה"ח ר'
 משהילע שליט"א שניאורסאן-טווערסקי, כפי [האדריסה]
 האמורה מטה, להתייעץ אתו עמו על דבר זה, אשר בטח
 יכירנה עם המשכיל המפורסם החכם הנודע, מוקיר רבנן,
 מחבב הקדוש במסורת אבות, חוקר קדמוניות, דעתן ובעל

~ אגרות קודש ~

בי"ה, כ"ח סיון, תשי"ג
 ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש,
 במאנטרעאל, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מג' סיון עם המצורפים אליו, דו"ח מלימוד של התלמידים במחלקות
 יומיים. ולפלא שלא נתקבל עד עתה המשך - כמו שמזכירים במכתבם - בנוגע התלמידים הלומדים
 אחר הצהריים...

בטח למותר להעיר על הנחיצות הכי גדולה לנצל את ימי הקיץ שהתלמידים חפשים אז
 מלימודים אחרים, לתוספת התעוררות והתחזקות ובפרט של יראת שמים בכל התלמידים, אף
 שגם בזה ישנו תירוץ מהמוכן שהתלמידים עייפים הם מלימודם כל השנה וגם נוסעים הם לחוץ
 לעיר וגם החמימות קשה לסבול, שבד"מ פועל זה על המרץ של התלמידים וההנהלה כו' וכו'.
 ואין ברצוני לחזור עוד הפעם על כל האמור לעיל, רק אדגיש שאין זה אלא תירוץ, והראי שבכל
 המקומות שהחליטו ובפועל לנצל את ימי הקיץ, הצליחו בזה למרות כל הטענות הנ"ל. והצליחו
 עד כדי כך שלשנה הבאה לא הי' צריך שאעורר אותם עוד הפעם, כי בעצמם ראו שגם בגשמיות
 תועלת היא.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ושזה ימשיך תוספת ברכה והצלחה לכאו"א מהם גם
 בעניניו הפרטיים.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו - אחרי הפסק ארוך - מיום כ' סיון, ובטח בינתים נתקבל מכתבי בברכת מזל טוב להולדת בנם שי' ובטח יודיע ג"כ מהשם אשר קראו לו בישראל. ומה שלא עניתי על שאלתו בקריאת השם, הוא ע"פ הידוע מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שהי עונה "אז אין דערוף מיש איך זיך ניט" ומובן זה ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל אשר להחורים נותנים מלמעלה הדיעה הישרה לקרות השם מכוון לנשמת וגוף הנולד, כי הרי השם הוא צנור החיים שלו. ואכפול ברכתי שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ביחד עם בנם אחיו שי' ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

מוסג"פ הקונטרס ורשימה שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל וכן העתק מכתבי כללי לאגודת נשי ובנות חב"ד, אשר בטח יפרסמו תוכנם בחוגים היותר רחבים ובאופן המתאים והשי"ת יצליחם.

בברכת הצלחה.

ב"ה, ט"ז תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"א תמוז, ות"ח בעדו. ובנוגע לסעיף ב' שבו. הנה הצעתו לבטל אצלו בכלל ענין הקל', הנה ידוע המבואר בכ"מ ששבירת הזולת בעניני הרשות (היינו שאצל הזולת הוא ענין הרשות) אינו רצוי ובפרט כשעלול שלא יציית ובמילא יבוא לידי נסיון - שבירה או תוצאות הפכיות, אלא שדברתי עם הני"ל ע"ד תוספת בלימוד הן בנגלה והן בחסידות, ובכלל הבין ממני שפליאה קצת בעיני אריכות הלימוד שלו בהק. וכן עוררתי שיתרגל לחזור חסידות ברבים...

(ב) דא"ג נפלאתי... אשר זה מזמן שבטל ענין חזרת דא"ח בבתי כנסיות ע"י התלמידים הקשישים של הישיבה, שלפלא גדול הדבר, והנזק שבהביטול מובן, ובקשתי את הני"ל למסור לכל אלו שעסקו בזה שימשיכו גם עתה, ואולי כדאי, שבכדי שיהי להם יותר התענינות ומקום להתגדר, שיעשו זה באתערותא שלהם בעצמם וכפי שנעשה כאן שהתלמידים בחרו בעצמם ומבין עצמם את האברכים ההולכים להבתכ"י וכו' אבל מובן שצ"ל השגחה באופן שלא ירגישו בזה, והוראות ג"כ באופן כזה ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות על אתר.

בברכה לבריאות הנכונה לו ולכל ב"ב שי'.

מֵאֵמֶר "וְאַתָּה תְצוֹה"

המאמר האחרון שזכינו לבנותם שהרבי גינה ויחלק אותו בידי הקדושות לקהל החסידים הוא מאמר דבור המתחיל "וְאַתָּה תְצוֹה", המדבר על הקשר המיוחד בין נשיא הדור לאנשי הדור.

*

לגבי הדלקת המנורה במשכן ובבית המקדש, השם אומר למשה רבנו: "וְאַתָּה תְצוֹה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן זֵית זָהָב, כְּתִית לְמָאוֹר, לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד".

יש כאן שאלה:

בדרך כלל כתוב: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל" וכדומה - כשאנו קוראים פסוקים אלו בתורה, אנו מבינים שהצווי הוא מהשם ואלו משה הוא רק השליח להעביר את הצווי לבני ישראל.

בפסוק שלנו, לעומת זאת, לא כתוב "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה" אלא רק "וְאַתָּה תְצוֹה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - משמע כאלו שמשה לא רק מעביר את הצווי על הדלקת המנורה לבני ישראל, אלא שהוא עצמו מצוה אותם על כך. מדוע זה מנסח כך?

הרבי מביא על כך את הסבר הרבי הרי"צ [במאמר מיוחד אותו הוא אמר בפורים קטן בשנת תרפ"ז, תוך שהוא קורא למסר את הנפש על קיום התורה והמצוות כנגד מזמות הקומוניסטים. דבריו בהתועדות זו הובילו, בין היתר, למאסרו ולגזרות המיתה והגלות שנגזרו עליו ומהם הוא נגאל בימים ג' ו-י"ב תמוז] - שהבטוי "תצוה" הוא לא רק מלשון 'צווי', אלא גם מלשון 'צוּתא' - ביחד.

בעצם יש קשר בין שני הפרושים 'צווי' ו'צוּתא'. מה גורם שהאדם יהיה בקשר, בחבור - בצוּתא וביוחד עם הקדוש ברוך הוא? הרי האדם הוא כה קטן והבורא הוא כה גדול! בשביל זה נתן לנו השם את המצוות. כשאנו מקיימים את הצווי והרצון שלו, אנו זוכים להתחבר ולהיות עמו בצוּתא.

אם כן, משה אחראי לא רק על העברת הצוויים מהשם לבני ישראל, אלא גם על הקשר והחבור בין בני ישראל להשם. בזכות המצוות שהוא מוסר להם, הם זוכים להתקרב להשם. מסבה זו אומר לנו הפסוק: "וְאַתָּה תְצוֹה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - אתה, משה, תקשר ותחבר את בני ישראל עם השם!

לכן משה רבנו נקרא 'ראש בני ישראל'. כמו המוח שבראש בו שוכנת החיות מהנפש ומשם היא נמשכת לכל אברי הגוף כלו, כך משה רבנו הוא ה'ראש' בו שורה השכינה והוא דואג לחבר את כל עם ישראל - הנמשלים לאברי הגוף, שגם בהם תשרה השכינה.

מצד שני, לא רק משה משפיע שפע רוחני לעם ישראל, אלא גם אנחנו - עם ישראל, מוסיפים שפע במשה רבנו. גם זה כמו באותו משל עם הגוף - מצד אחד הראש שולח חיות לכל האברים, אך גם האברים מוסיפים לראש. לדגמה, אם הראש רוצה ללכת למקום מסוים הוא זקוק לרגלים שיקחו אותו לשם... וכך גם בנמשל, בזכות הקשר עם בני ישראל והדאגה לחבר אותם עם השם, משה רבנו זכה לשפע ולהשראה רוחנית גבוהה יותר.

זה גם הרמז בהמשך הפסוק: "ואתה תצוה את בני ישראל" - משה יחבר את עם ישראל עם השם, ובזכות זה "ויקחו אליה שמן זית זך" - בני ישראל יביאו ויוסיפו 'שמן' ואור למשה רבנו.

(ע"פ מאמר ד"ה ואתה תצווה, קונטרס פורים קטן תשנ"ב. מתוך 'נשמטא דאורייתא')

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעשי"ק העבר: מ"ש בנוגע לזוגתו תחי', הנה הלשון בזה הי' "שלא תפרסם", ומזה עצמו מובן שבמקום שצריך להודיע מפני איזה טעם שיהי' וכן בנוגע לההורים וקרובים אין זה בכלל הני"ל.

ובנוגע לשאלתו אודות הנהגה מיוחדת, כמדומה שכבר כתבתי לו מכבר, שלא שמעתי בזה, אלא שבכלל צריך לבדוק המזוזות בדירתם וכן ליתן בבקר בכל יום מימות החול איזה פרוטות לצדקה, מובן שזה נוסף על מה שבודאי נוהגת לתת לצדקה לפני הדלקת הנרות של שבת ושל יום טוב.

בשאלתו אודות האשה... שהיא מרפאה בלא תרופות וכו', הנה לכאורה אינו מובן למה צריך לדרכים אינם מובנים, כיון שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות.

מוסיג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובטח יזכה בתוכנו את הרבים.

במש"כ מכבר אודות הקישוים שבחינוך הילדים בת"ת - הנקודה הכללית (כי בפרטיות משתנה לפי המקום והתלמיד) היא, לעבוד בזה בלי לאות, ובדרכי נועם וסו"ס מצליחים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובריאות הנכונה לו ולזוגתו שיחיו.

פרשת חוקת

וַיִּטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: ^{טו} וְכָל כְּלֵי כְּתוּחַ אֲשֶׁר
 אֵין-צִמִּיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: ^{טז} וְכָל
 אֲשֶׁר-יִגַּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֻלְ-חֹרֵב אִו כְּמַת
 אִו-בְּעֵצִים אָדָם אִו בְּקִבְרֵי יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
 וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שְׂרַפַת הַחֲטָאֹת וְנָתַן
 עָלָיו מִיֵּם חַיִּים אֶל-כִּלְיָי: (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

ויקחו אליך (יט, ט)

בפרשות שנעשו בכל הדורות נתקדשו הכהנים מאפר פרתו
 של משה. ויש לבאר, דהנה משה, שהיה בטל בתכלית לה,
 עבד נאמן – מסמל מסירת נפש (האדם מוכן למסור את כל
 מציאותו לה). לכן טהרת טמאת מת היא ככח אפר פרתו, כי
 טמאה זו מורה על פרוד מהקב"ה, שהרי הדבקות באלקים
 חיים, מונעת מיתה וטמאתה; וכדי לבטל פרוד זה, יש לעורר
 את הכח של מסירת נפש לה.

(לקוטי שיחות לג עמ' 129)

שני יי ולקח אִזוּב וְטָבַל בְּמַיִם אִישׁ טְהוֹר וְהִזָּה
 עַל-הָאָהֳל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר
 הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֶּנְעַע בְּעֵצִים אִו בְּחֻלְ אִו כְּמַת אִו
 בְּקִבְרֵי: ^{טז} וְהִזָּה הַטְּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוּ בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְכֶם
 בְּגִדְוֹ וְרַחֵץ בְּמַיִם וְטָהַר בְּעֵרֶב: ^{יז} וְאִישׁ אֲשֶׁר-
 יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ
 הַקֹּהֵל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִגְדָה
 לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: ^{יח} וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת
 עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הִנְדָה יְכַכֵּם בְּגִדְוֹ וְהַנֶּנְעַע בְּמִי
 הַנִּגְדָה יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: ^{יט} וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע בּוֹ
 הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֶּנְעַת תִּטְמָא עַד-
 הָעֶרֶב: ^כ פ כ ם וַיִּבְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-הָעֵדָה
 מִדְּבַר-צֶן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִרְיַת
 וְתַמַּת שֵׁם מְרִים וַתִּקְבְּרֵ שָׁם: ^{כא} וְלֹא-הָיָה מִיֵּם
 לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל-מִשְׁהַ וְעַל-אֲהֲרֹן: ^{כב} וַיִּרַב הָעָם

יט ם וַיִּדְבַר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אֲהֲרֹן לֵאמֹר:
 כ זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר
 דבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פֶּרֶה
 אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-כָּה מוֹם אֲשֶׁר
 לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עַל: ^ג וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל-אֱלֹעֶזֶר
 הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל-מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה וְשָׁחַט
 אֹתָהּ לְפָנָיו: ^ד וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה
 בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל-נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדְּמָה
 שִׁבְעַת פְּעָמִים: ^ה וְשָׂרַף אֶת-הַפֶּרֶה לְעֵינָיו
 אֶת-עֵרָה וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרֹשֶׁה
 יִשְׂרָף: ^ו וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרוֹז וְאִזוּב וְשָׁנִי
 תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרַפַת הַפֶּרֶה: ^ז (לז)
 וּכְכֶם בְּגִדְוֹ הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְאַחֵר
 יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:
 ח וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יְכַכֵּם בְּגִדְוֹ בְּמַיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ
 בְּמַיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב: ^ט וְאָסַף אִישׁ טְהוֹר
 אֶת אֹפֶר הַפֶּרֶה וְהִנִּיחַ מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה בְּמָקוֹם
 טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדוּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרַת לְמִי
 נִגְדָה חֲטָאֹת הוּא: ^י (ישראל) וּכְכֶם הָאֹסֵף אֶת-אֹפֶר
 הַפֶּרֶה אֶת-בְּגִדְוֹ וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהִיתָה
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם:
 יי הַנֶּנְעַע כְּמַת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת
 יָמִים: ^{יב} הוּא יִתְחַטָּא-בּוֹ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטָּא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר: ^{יג} כָּל-הַנֶּנְעַע כְּמַת
 בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת-
 מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
 מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִגְדָה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהוָה
 עוֹד טָמֵאתוּ כו: ^{יד} זאת התורה אדם פרימות
 באהל כָּל-הַבָּא אֶל-הָאָהֳל וְכָל-אֲשֶׁר בָּאֵהֳל

בטעם הדבר אומר הפעל-שם טוב (כתר שם טוב סימן ריח), שנקסיו של אדם הם חלק מעבודתו, ויש בהם נצוצות של קדשה השכיבים לשרש נשמתו.

(ספר השיחות תשמ"א א עמ' 398)

רביעי י וישלח משה מלאכים מקדש אל-מלך אדום פה אמר אחיד ישראל אתה ידעת את כל-התלאה אשר מצאתנו: ^{טו} וירדו אבתינו מצרימה ונשב במצרים ימים רפים וירעו לנו מצרים ולאבתינו: ^{טז} ונצעק אל-יהוה וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו מצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: ^{יז} נעברה נא בארץך לא נעבל בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך גלך לא נטה ימין ושמאול עד אשר-נעבר גבולך: ^{יח} ויאמר אליו אדום לא תעבר בןי פן-יחרב אצא לקראתך: ^{יט} ויאמרו אליו בני-ישראל במסלה נעלה ואם-מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם רק אין-דבר בהגלי אעברה: ^כ ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם פבר וביד חזקה: ^{כא} וימאן אדום נתן את-ישראל עבר בגבלו ויש ישראל מעלו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וישלח משה מלאכים (כ, יד)

ה'משה' שבכל אחד מישראל שולח מלאכים מקדש' שבכל אחד מישראל, אל מלך, אלה שהקב"ה מסר להם את ההנהגה בזמן הגלות - אדום, פה אמר אחיד ישראל - אף שגוף יהודי נדמה בחקרייתו לגוף לא-יהודי, ו'אחים' הם, כי שניהם זקוקים לאכילה ושתייה וכדומה, הנה דרך המלך - מלכו של עולם, דרך ה', גלך - בכל הקשור לדתנו, למור התורה קיום המצוות ומנהגי ישראל.

(לקוטי שיחות יח עמ' 468)

חמישי כב ויסעו מקדש ויבאו בני-ישראל כל-העדה הר החר: ^{כג} ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן בחר החר על-גבול ארץ-אדום לאמר: ^{כד} יאסף אהרן אל-עמיו כי לא יבא

עם-משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בנע אחינו לפני יהוה: ה ולמה הבאתם את-קהל יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ה ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל-המקום הרע הזה לא | מקום זרע ותאנה ונפן ורמון ומים אין לשותות: ו יבא משה ואהרן מפני הקהל אל-פתח אהל מועד ויפלו על-פניהם וירא כבוד-יהוה אליהם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

לא מקום זרע ותאנה ונפן ורמון (כ, ה)

יש לשאל, בשלמא חטה ושעורה כלולים ב"זרע", אבל מדוע לא הזכירו זית שמן ודבש (דבש תמרים). ויש לומר, שטענתם היתה שהבטחו להם פרות חדשים שלא היו במצרים, ובפעל הביאום למקום שאין שם פרות הללו. ואלו שמן ודבש היו להם גם במדבר: שמן - הרי הדליקו גרות המנורה. דבש - בשבאו לאילים מצאו שם שבועים תמרים. (שיחת ש"פ חוקת תשמ"ה)

שלישי י וידבר יהוה אל-משה לאמר: ה קח את-המטה והקהל את-העדה אתה ואהרן אחיד ודברתם אל-הפלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן-הפלע והשקית את-העדה ואת-בעירם: ט ויקח משה את-המטה מלפני יהוה כאשר צוהו: ו יקהלו משה ואהרן את-הקהל אל-פני הפלע ויאמר להם שמעו-נא המרים המן-הפלע הזה נוציא לכם מים: יא וירם משה את-ידו ויך את-הפלע במטתו פעמים ויצאו מים רפים ותשת העדה ובעירם: ס יב ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן יען לא-האמנתם בןי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את-הקהל הזה אל-הארץ אשר-נתתי להם: יג המה מי מריבה אשר-רכו בני-ישראל את-יהוה ויקדש בם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

והשקית את העדה ואת בעירם (כ, ה)

"מפאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל" (רש"י).

~ נקודות משיחות קודש ~

דָּרַךְ הָאֲמָרִים (כא, א)

"דָּרַךְ הַנֶּגֶב, שֶׁהִלְכוּ בָּהּ הַמִּרְגָּלִים" (רש"י). הַגַּע בְּעֶצְמָךְ: הַמִּרְגָּלִים, שֶׁהוֹצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ רָעָה וְהִבִּיאוּ אֶסוֹן עַל הָעָם, הֵם גַּם אֵלוֹ שֶׁסָּלְלוּ אֶת הַדָּרֶךְ לְכָל הָעָם! וְגַם לֹאמַר, שֶׁהַמִּרְגָּלִים זָכוּ לִכְךָ בְּגִלּוֹל פְּעֻלָּה טוֹבָה אַחַת – הַלִּיכָה לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלְיַחַת ה' וְקִיּוּם הַצְּוִיִּי לְתוֹרַת אֵת הָאָרֶץ. לֹאמַר לָךְ, שֶׁאִפְלוּ פְּעֻלָּה טוֹבָה אַחַת גּוֹרֶמֶת עֲלֵי בְּאֶרֶץ הַגִּשְׁמִית וְהַפִּיכְתָּהּ לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(שיחת מוצש"ק חוקת תשל"ח)

שִׁשׁ וְיִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֹכֶת: ^א וַיִּסְעוּ מֵאֹכֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵינֵי הָעִבְרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִזְבֵּחַ מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: ^ב מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָוֵד: ^ג מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֲרֻנוֹן אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר הַיַּצָּא מִגְּבֹל הָאֲמָרִי כִּי אֲרֻנוֹן גְּבוּל מִזְבֵּחַ בֵּין מִזְבֵּחַ וּבֵין הָאֲמָרִי: ^ד עַל-כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר מַלְחָמַת יְהוָה אֶת-זִכְרָהּ בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרֻנוֹן: ^ה וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַד וַנִּשְׁעַן לְגְבוּל מִזְבֵּחַ: ^ו וּמִשָּׁם בָּאָרָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסַף אֶת-הָעָם וְאַתְּנָה לָהֶם מַיִם: ^ז אִזְּוִי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶיךָ בְּאֶרֶץ עֵבֶר-לָהּ: ^ח בְּאֶרֶץ חֲפְרוּתָ שָׂרִים כְּרוּתָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק בְּמִשְׁעֵנְתָם וּמִמִּדְבַּר מִתְּנָה: ^ט וּמִמִּתְּנָה נַחְלִיאֵל וּמִנַּחְלִיאֵל בְּמִזְבֵּחַ: ^י וּמִמִּבְמוֹת הַנְּיֹא אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מִזְבֵּחַ רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַנִּשְׁקָפָה עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: ^כ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף וְרָאָה אוֹתוֹ וְחָי (כא, ח)

"בְּזִמְנֵן שְׁחִיּוֹ יִשְׂרָאֵל מִסַּתְפָּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לָבָם . . . הָיָה מִתְרַפְּאִים" (רש"י). וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לָבָם – הָיִינוּ כָּל הַלֵּב, כּוֹלָל הַצָּר הַרַע. וְאַתְּהֶפְכָּא זֶה בְּנֶפֶשׁ, הַפִּיכְתָּ הַצָּר הַרַע לְטוֹב, פְּעֻלָּה אֶתְהֶפְכָּא גַם בְּעוֹלָם: הַנְּחַשׁ עֲצָמוֹ, שֶׁהִמִּית עַם רַב, הִבִּיא רְפוּאָה וְחַיִּים.

(לקוטי שיחות יג עמ' 75)

אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר-מְרִיתֶם אֶת-פִּי לְמִי מְרִיבָה: ^כ קַח אֶת-אֶהָרֹן וְאֶת-אֶלְעָזָר בְּנֵי וְהַעַל אִתְּם הָרֹ הַהֵר: ^{כא} וְהַפְּשִׁט אֶת-אֶהָרֹן אֶת-בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת-אֶלְעָזָר בְּנֵי וְאֶהָרֹן יֹאסֵף וּמַת שָׁם: ^{כב} וַיַּעַשׂ מִשָּׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעַל אֶל-הָרֹ הַהֵר לְעֵינֵי כָּל-הָעֵדָה: ^{כג} וַיַּפְּשִׁט מִשָּׁה אֶת-אֶהָרֹן אֶת-בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אִתְּם אֶת-אֶלְעָזָר בְּנֵי וּמַת אֶהָרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֵד מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר מִן-הָהָר: ^{כד} וַיִּרְאוּ כָּל-הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהָרֹן וַיִּבְכוּ אֶת-אֶהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל: ^{כה} כֹּא אֶ וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדְ-עַרְדֵּי יֵשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דָּרֶךְ הָאֲמָרִים וַיִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב אֶ מִמֶּנּוּ שָׁבִי: ^{כו} וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נָדַר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תִּתֵּן אֶת-הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת-עֲרֵיהֶם: ^{כז} וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת-הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֶתְהֶם וְאֶת-עֲרֵיהֶם וַיִּקְרָא שְׁם-הַמָּקוֹם חֲרָמָה: ^{כח} וַיִּסְעוּ מֵהָרֹ הַהֵר דָּרֶךְ יַם-סוּף לְסַבָּב אֶת-אֶרֶץ אֲדוּם וַתִּקְצַר נַפְשֵׁהֶם בְּדָרֶךְ: ^{כט} וַיִּדְבַּר הָעָם בְּאֱלֹהִים וּבְמֹשֶׁה לְמָה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְמוֹת בְּמִדְבַּר כִּי אֵין לָחֵם וְאֵין מַיִם וַנִּפְשְׁנוּ קָצָה בְּלַחֵם הַקַּלְקַל: ^ל וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת-הָעָם וַיָּמָת עִם-רַב מִיִּשְׂרָאֵל: ^{לא} וַיִּבְאֵ הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי-דִבְרָנוּ כִּי-יְהוָה וְכִךָ הִתְפַּלֵּל אֶל-יְהוָה וַיִּסַּר מֵעֲלֵינוּ אֶת-הַנְּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: ^{לב} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אוֹתוֹ עַל-גִּם וְהָיָה כָּל-הַנְּשׂוּף וְרָאָה אוֹתוֹ וְחָי: ^{לג} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחָשׁ נְחָשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַגִּם וְהָיָה אִם-נִשְׂדָּה הַנְּחָשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט אֶל-נְחָשׁ הַנְּחָשֶׁת וְחָי:

כב « וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וַיַּחֲזוּ: סָסס

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֵעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶלְמָא וּבְיוֹמֵן קְרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהוּ שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ
לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ: יְהוּ שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמֵי
וְלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹהּ דְקִדְשָׁא
בְּרוּךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתָיָהּ (כא, לב)
לְכַאוּרָה, הֲרֵי שְׁלַחוּ אוֹתָם לְרַגֵּל אֶת יַעֲזֹר, וּמְדוּעַ לְכַדּוּקָהּ.
וַיֵּשׁ לומר, שְׁהֵם שְׁעָרוּ שְׁשִׁלְיָחוֹת זוֹ נִתְּנָה לְהֵם בְּאִפְסָן
שְׁעִלְיָהֶם לְהִבִּין שְׁהַפְּנִינָה אֵינָה רַק לְרַגֵּל, וְלָכֵן עֲלִיָּהֶם לְמַלְא
אוֹתָהּ יַחַד עִם פְּנִינָתָהּ הַפְּנִימִית, בְּכַחֲנִיַת "תֵּן לְחֶכְם וַיִּחַכֵּם
עוֹד" (וַיֵּשׁ לומר, שְׁלַאֲחֵר הַפְּשָׁלוֹן שֶׁל הַמְּרַגְלִים הֲרֵאשׁוּנִים,
הַתְּקַיֵּם בְּהֵם מְעִין "אֵינן אֲדָם עוֹמֵד עַל דְּכַרְי תוֹרָה עַד
שֶׁנִּכְשַׁל בְּהֵם").

(תורת מנחם לא עמ' 127)

מִפְּטִיר דֵּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֲתוּ כִּי
בִּידְךָ נִתְּתִי אֲתוּ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ
וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבוֹן: דֵּה וַיִּכּוּ אֲתוּ וְאֶת־בְּנָיו
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלַתִּי הַשְּׂאִירְלוּ שְׂרִיד
וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ: **כב** « וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וַיַּחֲזוּ: סָסס

פ"א פסוקים, למידב"א סימן.

שְׁבִיעִי כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־
הָאֱמֹרִי לֵאמֹר: כֹּה אָעֲבָרָה בְּאֶרְצְךָ לֹא נִפְחָה
בְּשַׂדֶּה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתַּה מִי בְּאֵר בְּדַרְךְ הַמֶּלֶךְ
גִּלְדָּךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר וְנִבְלְדָּךְ: כֹּה וְלֹא־נִתֵּן סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹ וַיֹּאמֶר סִיחֹן אֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמְּדַבְּרָה וַיָּבֵא יַהֲזֵה
וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: כֹּה וַיִּכּוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב
וַיִּירָשׁ אֶת־אֶרְצוֹ מֵאֶרְזֵן עַד־יַבֵּץ עַד־בְּנֵי עַמּוֹן
כִּי עָזוּ גִבּוֹל בְּנֵי עַמּוֹן: כֹּה וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת
כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי
הָאֱמֹרִי בְּחַשְׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵי־הָאֵלֶּה: כֹּה כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחֶם בְּמֶלֶךְ
מוֹאָב הֲרֵאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֶרְצוֹ מִיַּדוֹ עַד־
אֶרְזֵן: כֹּה עַל־כֵּן וַיֹּאמְרוּ הַמַּשְׁלִיִּים בְּאוֹ חַשְׁבוֹן
תִּפְּנֶה וְתִכּוֹן עִיר סִיחֹן: כֹּה פִּי־אֵשׁ יֵצֵא
מִחַשְׁבוֹן לְהַכּוֹת מִקְרִית סִיחֹן אֶכְלָה עַר מוֹאָב
בְּעַלְי בְּמוֹת אֶרְזֵן: כֹּה אוֹיֵלְךָ מוֹאָב אֶבְדָּתָ
עִם־פְּמוֹשׁ נִתֵּן בְּנָיו פְּלִיטָם וּבְנֵיתוֹ בְּשָׁבִית
לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחֹן: כֹּה וַיִּנְרָם אֶבְדַּ חַשְׁבוֹן עַד־
דִּיבֹן וַנִּשְׁיִם עַד־נִפְחָ אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא: כֹּה וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי: כֹּה וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל
אֶת־יַעֲזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתָיָהּ כְּתִיב וַיִּירָשׁ קְרִי וַיִּירָשׁ
אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם: כֹּה וַיִּפְּנּוּ וַיַּעֲלוּ דַרְךְ
הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאֵתָם הוּא
וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֶדְרָעִי: כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֲתוּ כִּי בִּידְךָ נִתְּתִי אֲתוּ
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבוֹן:
כֹּה וַיִּכּוּ אֲתוּ וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלַתִּי
הַשְּׂאִירְלוּ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

רנה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחָהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאֵלָהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יֵי חֶפְצָן לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

א) וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי, מְקוֹם מְגוּרֵי הָיָה בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד. (גם שם אביו היה "גלעד"). והוא בן אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת יַפְתָּח, וַיִּפְתַּח מוֹלֵד מִפִּילְגֶשֶׁת שֶׁל גִּלְעָד, כִּי בְזָמַן הַהוּא עוֹד לֹא הָיוּ הַשְּׂבָטִים לְהִתְחַתֵּן זֶה בָּזֶה, וְעַל כֵּן מִי שֶׁלָּקַח אִשָּׁה מִשְּׂבָט אַחֵר הָיָה נוֹשֵׂאָה לְפִילְגֶשֶׁת, כְּלוּמַר, בְּלֹא כְהֵנָּה, וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁל גִּלְעָד חֲשָׁבוּ שְׂגָם אִין לָבֵן הַפִּילְגֶשֶׁת וְכֹת בִּירְשַׁת אֲבִיהֶם, וְהָיוּ שְׂאֵמְרוּ לוֹ "לֹא תִנְחַל בְּבֵית אֲבִינוּ כִּי בֵן אִשָּׁה אַחֵר אֶתָּה", כְּלוּמַר, מִשְּׂבָט אַחֵר. אֲבָל הֵם טַעוּ בָּזֶה, וְלָבֵן אָמַר לָהֶם יַפְתָּח "הֲלֹא אַתֶּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וְתִקְרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי", כְּלוּמַר, עֲשִׂיתֶם עִמָּדִי שְׂלֵא כְּדִין, כִּי בֵן הַפִּילְגֶשֶׁת יוֹרֵשׁ.

א) וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר חָיִל וְהוּא בְּנֵי־אִשָּׁה זוֹנָה שִׁחְדָה אֵלָיו לְפִילְגֶשֶׁת, לְכַד הָיָה כְּרוּר לְפַל וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת־יַפְתָּח: כ ב אַחֵר יָהּ וַתִּלְדֵּ אֶשְׁת־גִּלְעָד הַנְּשׂוּאָה אֵלָיו בְּחֹפֶז וְקִדְשׁוֹן לוֹ בָּנִים וַיְגַדְלוּ בְּנֵי־הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ בְּחֹזֶק אֶת־יַפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בְּנֵי־אִשָּׁה אַחֵר אֶתָּה: ג וַיִּבְרַח יַפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ אִישׁ שְׂשֻׁמוֹ טוֹב וַיִּתְלַקְטֻ אוֹ לִי־יַפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ כָּל אֲשֶׁר יָצָא הוּא: ד וַיְהִי כִּי־מָיִם אַחֵר שִׁחְדַּרְשׁ יַפְתָּח וַיִּתְלַקְטֻ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי כִּי־אֲשֶׁר־נִלְחָמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכּוּ וְקָנְי גִלְעָד לְקַחַת

הפטרה לפרשת חוקת לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

שופטים פרק יא

יֵא א וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר חָיִל וְהוּא בְּנֵי־אִשָּׁה זוֹנָה וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת־יַפְתָּח: כ וַתִּלְדֵּ אֶשְׁת־גִּלְעָד לוֹ בָּנִים וַיְגַדְלוּ בְּנֵי־הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ אֶת־יַפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בְּנֵי־אִשָּׁה אַחֵר אֶתָּה: ג וַיִּבְרַח יַפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְלַקְטֻ אוֹ לִי־יַפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: ד וַיְהִי כִּי־מָיִם אַחֵר שִׁחְדַּרְשׁ יַפְתָּח וַיִּתְלַקְטֻ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי כִּי־אֲשֶׁר־נִלְחָמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכּוּ וְקָנְי גִלְעָד לְקַחַת

וַיִּגְדְּלוּ בְּנֵי־הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ אֶת־יַפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנְחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בְּנֵי־אִשָּׁה אַחֵר אֶתָּה: ג וַיִּבְרַח יַפְתָּח מִפְּנֵי אֲחָיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְלַקְטֻ אוֹ לִי־יַפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: ד וַיְהִי כִּי־מָיִם אַחֵר שִׁחְדַרְשׁ יַפְתָּח וַיִּתְלַקְטֻ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי כִּי־אֲשֶׁר־נִלְחָמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכּוּ וְקָנְי גִלְעָד לְקַחַת

"טוב", כמו "אם יגאלך טוב" (רות ג.ג).

1) לקצין, לשר. יא) את כל דבריו, את התנאי שביניהם. טו) את ארץ מואב, לפי שהיה מלך בני עמון מבקש "מארנון ועד תיבק", לפיכך השיב לו שאותה הארץ היתה של מואב בעבר הרחוק, וסיוון מלך האמרי לקחה ממואב, וישראל לקחה מסיוון מלך האמרי. ונמצא שלא לקחו ישראל לא ממואב ולא מעמון. יז) ולא אבה, ולא רצה למה לקח לעבר בארצו. יח) ויחננו, כמו "ויחננו". והנו"ן נוספת כמנהג הלשון

את־יפתח להשיבו אל גלעד מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין למנהיג ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לוקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגורשוני עורתם לאחי לגרש אותי מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה ולא מוקדם, רק כאשר צר לכם:

את־יפתח מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין ונלחמה

בבני עמון: ז ויאמר יפתח לוקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגורשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד אל־יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד: ט ויאמר יפתח אל־זקני גלעד אם־משיבים אתם אותי אם יסבם הדבר ואלך להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני או אנכי מעצמי אהיה לכם לראש מצד הדיו, לכן חפץ אני שתשימו אותי מירב לראש: י ויאמרו זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהוה שמע יהוה הוא לעד בינותינו אם־לא כדברך פן נעשה להמשיח אותך מיד: יא וילך יפתח עם־זקני גלעד וישומו העם אותו מיד עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל דבריו דברי חפלות ותחננו לפני יהוה במצפה: יב וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי עילך וךך עלי כה באת אלי להלחם בארצי מה הוא סבת המלחמה, ומה אתה רוצה ממני: יג ויאמר מלך בני־עמון אל־מלאכי יפתח כה־לך פה לקח ישראל את־ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד־תיבק ועד־תירדן ועתה השיבה אתהן אלי בשלום מבלי מריבה ומלחמה: יד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל־מלך בני עמון: טו ויאמר לו כה אמר יפתח לא־לקח ישראל את־ארץ מואב ואת־ארץ בני עמון כי בעת שלקחה ישראל לא היתה עוד ארצם:

טו כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר עדי־סוף בדרומה של ארץ אדום ויבא קדשה: יז וישלח ישראל מלאכים אל־מלך אדום לאמר אעברה־נא בארצך למה אל ארץ עמון ולא שמע מלך אדום וגם אל־מלך אדום ויבדוקמה של ארץ ישראל שלח ולא אבה ולא רצה, וישב ישראל בקדש: יח וילך במדבר ים סוף ויסב את־ארץ אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־שמש במזרחה

לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְעֵבֶר אַרְנוֹן אַרְנוֹן הוּא הַתְּחֵלֶת גְּבוּל מוֹאָב וְלֹא-בְאֵוֹ בְּגְבוּל מוֹאָב כִּי הָיוּ בְּהַעֲבֹר מִזֶּה כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה-נָא בְּאֶרְצְךָ עַד-מְקוֹמִי אֶרֶץ כְּנָעַן, מְקוֹם אֲשֶׁר נָתַן לִי ה': כ וְלֹא-הָאֱמֹן סִיחֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עָבַר בְּגַבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהֶצְהָ וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-סִיחֹן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּ וַיִּרְשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי וַיֹּשֶׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל-גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאֶרְנוֹן וְעַד-הַיַּבֵּק אֲשֶׁר כְּבַשׁ סִיחֹן

מִזְמַן מוֹאָב וַיַּעֲמִינוּ וּמִן-הַמִּדְבָּר וְעַד-הַיַּרְדֵּן שָׁשֶׁם הָיוּ רַק מִדְּבָרֹת: כג וַעֲתָה יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבַל הָאֶרֶץ שְׁלוֹ הוֹרִישׁ אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁוּ הֵם, וְאִדּוּ וְאִתָּה תִירָשְׁנוּ ? בְּתַמְרֵיהָ: כד בְּרָדָד לַעַג אָמַר הֲלֵא אֶת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ שְׂלֵא הַצִּלִּים לְהַצִּיל הָאֶרֶץ מִיַּד הָאֱמֹרִי אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאִתְּ כָל-אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אִתָּה מִכָּלֵק בְּרִצְפוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב אֲשֶׁר מֶלֶךְ בַּעַת הַהִיא וְהַחֲרִישׁ, וְכֹן אֶחְרִיו הָיוּ מַלְכִים רַבִּים וְכַבֵּר עָבְרוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים וּמְחֻיָּקִים בְּאֶרֶץ הַרְּוֹב רָב וְכִי אַחַד מֵהֶם עָשָׂה מִרְיָבָה עִם-יִשְׂרָאֵל אִם-נִלָּחֶם נִלָּחֶם בָּם בַּעֲבוּר אֶרֶץ: כו בְּשִׁבְתִּי יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבֹן וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְעַרְעוֹר וּבְעַנְוֹתֶיהָ וּבְכָל-הָעָרִים אֲשֶׁר עַל-יַדֵּי אַרְנוֹן קְרוֹב שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא-הִצַּלְתֶּם מִיַּד יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֶרֶצוֹת הָאֵלֶּה, בַּעַת הַהִיא כְּמִשְׁךָ הַיּוֹם הַזֶּה: כז וְאֲנֹכִי לֹא-חֲטָאתִי לָךְ כִּי לֹא עָשִׂיתִי לָךְ מֵאִמָּה רַע וְאִתָּה עָשָׂה אֶתִּי רָעָה לְהִלָּחֶם בִּי וְאִם אִין בִּינֵינוּ יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו וַרְצָה לְהִלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: ... א: כט וַתְּהִי עַל-יִפְתָּח רוּחַ גְּבוּרָה וַאֲמִין חֵלֶב מֵאֵת יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת-הַגְּלֵעָד וְאֶת-מִנְשֵׁה וַיַּעֲבֹר אֶת-מִצְפָּה גִלְעָד וּמִמְצַפָּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּהֶם בְּאַרְצָם: ל וַיִּדַּר יִפְתָּח גְּדַר לַיהוָה

אֶת-אֶרֶץ אֲדוֹם וְאֶת-אֶרֶץ מוֹאָב וַיְכַא מִמְּזוֹרַח-שָׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְעֵבֶר אַרְנוֹן וְלֹא-בְאֵוֹ בְּגְבוּל מוֹאָב כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה-נָא בְּאֶרְצְךָ עַד-מְקוֹמִי: כ וְלֹא-הָאֱמֹן סִיחֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עָבַר בְּגַבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהֶצְהָ וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-סִיחֹן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּ וַיִּרְשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי וַיֹּשֶׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל-גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאֶרְנוֹן וְעַד-הַיַּבֵּק אֲשֶׁר כְּבַשׁ סִיחֹן מִזְמַן מוֹאָב וַיַּעֲמִינוּ וּמִן-הַמִּדְבָּר וְעַד-הַיַּרְדֵּן שָׁשֶׁם הָיוּ רַק מִדְּבָרֹת: כג וַעֲתָה יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבַל הָאֶרֶץ שְׁלוֹ הוֹרִישׁ אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁוּ הֵם, וְאִדּוּ וְאִתָּה תִירָשְׁנוּ ? בְּתַמְרֵיהָ: כד בְּרָדָד לַעַג אָמַר הֲלֵא אֶת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ שְׂלֵא הַצִּלִּים לְהַצִּיל הָאֶרֶץ מִיַּד הָאֱמֹרִי אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאִתְּ כָל-אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אִתָּה מִכָּלֵק בְּרִצְפוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב אֲשֶׁר מֶלֶךְ בַּעַת הַהִיא וְהַחֲרִישׁ, וְכֹן אֶחְרִיו הָיוּ מַלְכִים רַבִּים וְכַבֵּר עָבְרוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים וּמְחֻיָּקִים בְּאֶרֶץ הַרְּוֹב רָב וְכִי אַחַד מֵהֶם עָשָׂה מִרְיָבָה עִם-יִשְׂרָאֵל אִם-נִלָּחֶם נִלָּחֶם בָּם בַּעֲבוּר אֶרֶץ: כו בְּשִׁבְתִּי יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבֹן וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְעַרְעוֹר וּבְעַנְוֹתֶיהָ וּבְכָל-הָעָרִים אֲשֶׁר עַל-יַדֵּי אַרְנוֹן קְרוֹב שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא-הִצַּלְתֶּם מִיַּד יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֶרֶצוֹת הָאֵלֶּה, בַּעַת הַהִיא כְּמִשְׁךָ הַיּוֹם הַזֶּה: כז וְאֲנֹכִי לֹא-חֲטָאתִי לָךְ כִּי לֹא עָשִׂיתִי לָךְ מֵאִמָּה רַע וְאִתָּה עָשָׂה אֶתִּי רָעָה לְהִלָּחֶם בִּי וְאִם אִין בִּינֵינוּ יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו וַרְצָה לְהִלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: ... א: כט וַתְּהִי עַל-יִפְתָּח רוּחַ גְּבוּרָה וַאֲמִין חֵלֶב מֵאֵת יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת-הַגְּלֵעָד וְאֶת-מִנְשֵׁה וַיַּעֲבֹר אֶת-מִצְפָּה גִלְעָד וּמִמְצַפָּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּהֶם בְּאַרְצָם: ל וַיִּדַּר יִפְתָּח גְּדַר לַיהוָה

שי למורא

בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. (יט) עַד מְקוֹמִי, עַד אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר נָתַן לִי ה': (כג) הוֹרִישׁ, לְשׁוֹן גְּרוּשִׁי. תִּירָשְׁנוּ, לְשׁוֹן יִרְשָׁה. יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ, כְּלִשׁוֹן לַעַג אָמַר לוֹ. נִירָשׁ, לְשׁוֹן יִרְשָׁה (כה) הַרְּוֹב, וְכִי עָשָׂה הוּא מִרְיָבָה (כו) בַּעַת הַהִיא, כְּמִשְׁךָ כֹּל הַיּוֹם הַזֶּה. (כט) רוּחַ ה', רוּחַ גְּבוּרָה מֵאֵת

וַיֹּאמֶר אֲבִינָתָן תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עִמּוֹן בְּיָדִי: לֹא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלָתִי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׂוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עִמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה
 אִם הוּא בִלְתִּי רֵאיוּ לְקַרְנֹה, אֲבָל אִם הוּא רֵאיוּ לְקַרְנֵי וְהַעֲלִיתִהוּ עוֹלָה: לֹכַח וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עִמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ: לֹכַח וַיִּפְּסֹם מֵעֲרוּעֵר וְעַד־בְּאֵךְ מִנִּית בְּמִרְחַק הַמִּקְוֹם הַהוּא הָיוּ עֲשָׂרִים עֵיר וְעַד אֲבָל מִישׁוֹר כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנָעוּ בְּנֵי עִמּוֹן מִבְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיֹּאמֶר אֲבִינָתָן תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עִמּוֹן בְּיָדִי: לֹא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלָתִי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׂוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עִמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהַעֲלִיתִהוּ עוֹלָה: לֹכַח וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עִמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ: לֹכַח וַיִּפְּסֹם מֵעֲרוּעֵר וְעַד־בְּאֵךְ מִנִּית עֲשָׂרִים עֵיר וְעַד אֲבָל כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנָעוּ בְּנֵי עִמּוֹן מִבְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה: שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

מִבְּרֶךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר יוֹאֵר: וַיִּלְכְּוּ זְקֵנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי: וַיִּגְדֹּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רָבִיּוֹת הָיוּ וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זְקֵנֵי מִדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כַּלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יָרֵךְ הַשְּׂדֵה וּבִלְקַן בְּנֵי־צֹפּוֹר מִלְּךְ לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא: (ל"ה) ה' וַיִּשְׁלַח מִלְאָכִים אֶל־בָּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְקַרְאֵלֹו לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶסֶף אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב בְּמִלְכֵי: וְעַתָּה לְכֶהֱנֵא אֶרְהִי־לִי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עַצוֹם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכְהֶיבֹו וְאֶגְרֹשְׁנֹו מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ

מִבְּרֶךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר יוֹאֵר: וַיִּלְכְּוּ זְקֵנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרֵי: וַיִּגְדֹּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רָבִיּוֹת הָיוּ וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זְקֵנֵי מִדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ כַּלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יָרֵךְ הַשְּׂדֵה וּבִלְקַן בְּנֵי־צֹפּוֹר מִלְּךְ לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא: (ל"ה) ה' וַיִּשְׁלַח מִלְאָכִים אֶל־בָּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְקַרְאֵלֹו לֵאמֹר הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶסֶף אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב בְּמִלְכֵי: וְעַתָּה לְכֶהֱנֵא אֶרְהִי־לִי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עַצוֹם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכְהֶיבֹו וְאֶגְרֹשְׁנֹו מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ

תֵּאָדָר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר דוד נתן ש"י

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ז סיון, וכבבקשתו הנה כשאהי על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע אזכיר את אלו שאודותם כותב.

(ב) במענה על שאלתו, הנה אין ת"י כתב יד סופרו של הבעש"ט.

ג) בנוגע להצעתו להדפיס אלפא ביתא האותיות עם התגים כמו שהם כתובים בתורה, הנה איני רואה הנחיצות והתועלת בזה, וכיון שדברים אלו עלולים שלא להשמר כדבעי, הרי במילא יש למעט בהפצתם, כיון שאין זה נוגע לחינוך התינוקות, כי כמו שבמקום שנוגע לחינוך הרי ידוע מרז"ל ל ששה"ש רבה עה"פ ודגלו עלי אהבה, אבל במקום שאין נוגע להנ"ל הפליגו רז"ל בקדושת כתב אשורי בכמה וכמה מקומות, וידוע ג"כ תשובת הרמב"ם בזה, ועיין שו"ע יו"ד סוף סימן רפ"ד.

ד) ואחרון חביב, שחותרם הנני מכתבי בברכת מזל טוב מזל טוב לקראת נשואי בת אחיו תחי', ויה"ר מהשי"ת שיבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכה.

ביאורים לפרקי אבות

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂרָה נְסִים נִעְשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בָּשָׂר הַקִּדְשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בָּשָׂר הַקִּדְשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אֶרֶע קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אִשׁ שֶׁל עֵצֵי הַמַּעֲרָבָה, וְלֹא נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעַמּוּד וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רִוּחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֶשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלֵין בִּירוּשָׁלַם:

~ נקודות משיחות קודש ~

לעומת זה, בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח – "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים".

(יתורת-מנחם – התוועדויות' תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו – יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמז בלשון הכתוב⁵ – "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר⁶.

בעבודת האדם, הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" – היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה – להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" – ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להיפך החיים.

על-פי זה-יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו – יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אוחזת בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו, שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אוחזת בו קרירות, הנה גם אם זו נאחזת ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו – עליו להפסיק את

הגמרא¹ מקשה – "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרצת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכלל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש"נעשו לאבותינו בבית-המקדש", מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה – שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד – שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-וחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זבוב בבית המטבחים" – ומה אם מציאותו של זבוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-זכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" – יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת.

(1) יומא כא, א. (2) שהרי קל-וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א). (3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים". (4) מערכת נחש. (5) חוקת כא, ו. (6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7) ברכות ל, ב.

תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להיפך החיים, ואם זהו מצבו אות היא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה – אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ – לא היה בה נתינת-מקום לחמימות בעיני העולם וכל-שכן לא לקרירות.

(שיחות קודש תשל"ו – פרשת חוקת-בלק, לקוטי־שיחות כרך ב, עמ' 372)

(8) בראשית רבה נו, י.

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

נהניתי לקבלת מכתבו המהיר מעש"ק בו כותב אשר סו"ס הנה גם הוא רואה פעולות טובות ע"י שהותו בעירו עתה, ובטח למותר להעירו אשר אם נראה כ"כ בעיני בשר הרי הרבה יותר נמצא במציאות שאין נראה עדיין והשי"ת יצליחו שגם נסתר זה יראה בגלוי.

(ב) מ"ש שקשה פרנסתו. (ובטח לא נשמט מזכרונו מרז"ל שמזונותיו של אדם קשים כקרי"ס) הנה לפלא שאינו כותב כל פרטים מה הי' סוף דבר בחיפוש מקום מתאים לת"ת ובמשך הזמן גם לביהכ"נ בחלק האחר של עירו, ובודאי ימלא בזה בבואו הנה.

(ג) במה ששאלני מאז אם נוהגים אצלינו לומר תחנון ביום הסתלקות של צדיקים.

הנה בטח ידוע לו שגם ביו"ד שבט אומרים תחנון, ופעם שאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר, וענני, ווען איז נאך אזא גוטע צייט אויף אויסבעטען ווי אין די טעג.

(ד) בסעיף ב' וג' דמכתבו, כיון שבא לכאן בשבוע הבע"ל הרי נמשיך בזה בבואו הנה.

(ה) איני יודע אופי אותם שהשפיע עליהם בעירו, אבל בכלל הי' צריך לבאר להם הענין של אהל צדיק הדור ומרומז ג"כ בגמרא במרז"ל דכלב נשתטח על קברי אבות, אשר משם מובן שעייז ניצול מעצת כו' ואדרבה עוד ירש חלקם, אשר לכן גם עליהם ליפות את כחו ולתת לו פתקאות וכיו"ב, כיון שאין ביכולתם לבקר בעצמם על ציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ובטח ימצא אותיות המתאימות להסבירם בזה, ויעויין ג"כ אגה"ק סי' כ"ח וביאורו.

(ו) מוסג"פ הקונטרס והרשימה שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל וכן העתק מכתבי כללי לאגודת נשי ובנות חב"ד, אשר בטח יפרסם ותכנס בחוגים היותר רחבים ובאופן המתאים.

בברכת הצלחה.

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת		
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א				
באר שבע (ק)	5:37	5:38	8:26	8:27	9:07	9:08	10:20	10:21	13:17	13:19	19:47	19:49	20:17	20:18	19:28	20:31
חיפה (ק)	5:32	5:33	8:22	8:23	9:04	9:06	10:18	10:19	13:17	13:18	19:54	19:55	20:21	20:22	19:22	20:35
ירושלים (ק)	5:33	5:35	8:23	8:25	9:05	9:06	10:18	10:19	13:16	13:17	19:52	19:54	20:17	20:18	19:13	20:31
תל אביב (ק)	5:35	5:36	8:24	8:26	9:06	9:08	10:20	10:21	13:18	13:19	19:49	19:51	20:20	20:21	19:29	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:53	4:55	7:37	7:38	8:53	8:54	10:15	10:16	13:36	13:37	20:58	20:59	21:43	21:44	20:41	22:03
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:35	7:36	9:16	9:17	9:56	9:57	10:46	10:47	12:51	12:52	17:09	17:10	17:39	17:40	16:51	17:52
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:05	7:52	7:53	8:59	9:00	10:20	10:21	13:38	13:39	20:53	20:54	21:35	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	4:29	4:30	7:13	7:14	8:27	8:28	9:49	9:51	13:10	13:11	20:31	20:33	21:15	21:17	20:14	21:36
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	4:38	4:39	7:20	7:21	8:37	8:38	10:00	10:01	13:21	13:23	20:44	20:46	21:29	21:31	20:28	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:54	4:55	7:22	7:23	8:58	9:00	10:22	10:24	13:47	13:49	21:19	21:20	22:07	22:08	21:02	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:47	7:09	7:09	8:50	8:52	10:15	10:16	13:40	13:41	21:12	21:14	22:01	22:02	20:56	22:24
ארה"ב, אמריקות, אבו דאבי (ח)	5:34	5:35	8:20	8:21	9:57	9:58	10:07	10:08	12:58	12:59	19:13	19:15	19:41	19:42	18:54	19:53
איטליה, מילאנו (ק)	5:34	5:35	8:24	8:25	9:27	9:28	10:48	10:49	14:04	14:05	21:17	21:19	21:55	21:56	20:58	22:14
אקוודור, קיטו (ח)	6:12	6:13	8:40	8:42	9:12	9:13	10:14	10:15	12:45	12:47	18:19	18:20	18:43	18:44	18:02	18:53
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:00	8:01	9:47	9:48	10:25	10:27	11:16	11:18	13:25	13:26	17:51	17:52	18:20	18:21	17:33	18:33
ארגנטינה, בריז'יבה (ח)	9:10	9:11	10:44	10:45	11:26	11:28	12:14	12:16	14:16	14:18	18:23	18:24	18:56	18:57	18:06	19:10
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:39	5:41	8:32	8:33	9:22	9:23	10:38	10:39	13:45	13:46	20:36	20:37	21:10	21:12	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:26	8:17	8:18	9:09	9:10	10:26	10:27	13:35	13:36	20:29	20:31	21:05	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, גרין סיטי (ק)	5:25	5:26	8:17	8:18	9:09	9:10	10:27	10:28	13:35	13:36	20:30	20:31	21:06	21:07	20:13	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:56	8:47	8:48	9:42	9:43	11:01	11:02	14:12	14:13	21:12	21:13	21:49	21:50	20:55	22:06
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:22	9:09	9:11	9:50	9:51	11:02	11:03	13:58	13:59	20:26	20:27	20:54	20:55	20:08	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:42	8:32	8:33	9:15	9:16	10:29	10:30	13:29	13:30	20:05	20:07	20:37	20:38	19:49	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:30	6:31	9:16	9:18	9:54	9:55	11:05	11:06	13:56	13:58	20:15	20:16	20:42	20:44	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:19	8:10	8:11	9:03	9:05	10:21	10:22	13:31	13:32	20:28	20:29	21:04	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:51	8:41	8:43	9:33	9:34	10:51	10:52	13:59	14:00	20:53	20:54	21:28	21:30	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:16	8:07	8:08	9:01	9:03	10:19	10:21	13:30	13:31	20:28	20:30	21:05	21:06	20:12	21:22
בלגיה, לה-פס (ח)	6:59	7:01	9:12	9:14	9:44	9:46	10:42	10:44	13:04	13:05	18:08	18:09	18:33	18:34	17:51	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:27	-	-	9:33	9:34	10:59	10:59	14:25	14:26	21:59	22:00	22:49	22:50	21:42	23:13
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:29	-	-	9:34	9:35	11:00	11:00	14:25	14:26	21:59	22:00	22:49	22:50	21:42	23:13
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:47	6:49	8:52	8:53	9:26	9:27	10:21	10:22	12:38	12:39	17:33	17:34	17:55	17:56	17:11	18:06
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	6:34	6:35	8:39	8:41	9:13	9:14	10:08	10:10	12:26	12:27	17:18	17:19	17:44	17:45	17:01	17:55
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:44	-	-	8:50	8:51	10:15	10:16	13:43	13:44	21:23	21:24	22:12	22:13	21:07	22:37
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:39	4:40	-	-	8:53	8:54	10:20	10:21	13:53	13:54	21:41	21:42	22:38	22:39	21:27	23:07
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:44	-	-	8:53	8:54	10:19	10:21	13:50	13:51	21:34	21:35	22:26	22:28	21:16	22:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:16	7:45	7:46	9:19	9:20	10:43	10:44	14:07	14:09	21:38	21:39	22:26	22:27	21:21	22:49
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:54	6:55	8:54	8:56	9:29	9:30	10:23	10:25	12:38	12:40	17:30	17:32	17:50	17:51	17:06	18:02
הודו, מומבאי (ח)	6:01	6:02	8:44	8:45	9:18	9:20	10:27	10:28	13:13	13:14	19:18	19:19	19:44	19:45	19:01	19:56
הודו, פנה (ח)	5:58	6:00	8:41	8:42	9:15	9:16	10:23	10:25	13:09	13:10	19:13	19:14	19:39	19:40	18:56	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:47	7:32	7:33	8:43	8:45	10:05	10:06	13:25	13:26	20:44	20:45	21:27	21:28	20:27	21:47

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:29	7:20	7:21	8:13	8:14	9:30	9:31	12:39	12:41	19:35	19:37	19:18	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:42	9:43	10:58	10:59	14:03	14:05	20:50	20:51	20:33	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:09	5:10	7:56	7:57	9:05	9:07	10:27	10:28	13:45	13:47	21:03	21:04	20:46	22:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:58	5:59	8:41	8:42	9:15	9:17	10:24	10:25	13:10	13:12	19:16	19:17	18:59	19:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	8:09	8:11	9:32	9:33	10:18	10:19	11:03	11:05	13:00	13:02	16:52	16:53	16:35	17:43
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:09	7:56	7:57	8:34	8:36	9:46	9:47	12:39	12:41	19:02	19:03	18:45	19:43
סין, בייג'ין (ח)	4:45	4:46	7:37	7:39	8:28	8:29	9:45	9:46	12:53	12:54	19:45	19:47	19:27	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	7:01	9:29	9:31	10:01	10:02	11:04	11:05	13:36	13:37	19:12	19:13	18:55	19:46
פולין, ורשא (ק)	4:14	4:15	-	-	8:24	8:25	9:49	9:51	13:19	13:20	21:00	21:02	20:44	22:20
פרו, לימה (ח)	6:27	6:28	8:45	8:46	9:16	9:17	10:15	10:16	12:39	12:41	17:52	17:53	17:35	18:27
צרפת, ליון (ק)	5:50	5:51	8:40	8:41	9:44	9:45	11:05	11:06	14:21	14:22	21:33	21:35	21:16	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:46	5:48	8:27	8:28	9:47	9:48	11:10	11:11	14:32	14:34	21:59	22:00	21:40	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:47	8:18	8:19	8:50	8:51	9:54	9:55	12:29	12:30	18:10	18:11	17:53	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:37	8:27	8:28	9:25	9:26	10:44	10:46	13:57	13:59	21:05	21:06	20:45	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:06	7:55	7:56	8:58	8:59	10:19	10:20	13:35	13:36	20:47	20:48	20:29	21:45
קפריסין, לינקה (ק)	5:31	5:33	8:23	8:24	9:07	9:08	10:22	10:23	13:23	13:24	20:02	20:03	19:45	20:48
רוסיה, לובאוויטש (ח)	4:18	4:19	-	-	8:35	8:37	10:04	10:05	13:41	13:42	21:37	21:38	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:44	3:45	-	-	8:05	8:07	9:35	9:36	13:14	13:16	21:22	21:23	21:00	23:01
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	4:25	4:26	7:11	7:12	8:21	8:23	9:43	9:44	13:02	13:03	20:20	20:21	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:30	8:15	8:16	9:26	9:27	10:47	10:49	14:07	14:08	21:31	21:32	21:09	22:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:52	8:30	8:31	9:03	9:04	10:10	10:11	12:52	12:53	18:47	18:49	18:30	19:24

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו ולחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחברים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב